PETRI ANDREÆ

MATTHIOLI

SENENSIS,

SERENISSIMI PRINCIPIS
Ferdinandi Archiducis Auſtriæ, &c.
Medici,

APOLOGIA

ADVERSUS AMATHUM
LVSITANVM CVM CENSVRA
in ejuſdem enarrationes.

Et

Epiſtolarum Medicinalium Libri V.

ITEM:

Dialogus de Morbo Gallico.

BASILEÆ,

Sumptibus JOHANNIS KÖNIG,
Typis exſcripſit JOH. RODOLPHUS GENATH.

M. DC. LXXIV.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1183-1

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΤΡΟΥ ΜΑΤΘΙΟΛΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑΝ

Ματθαίῳ Κολλίῳ Βοημῷ.

Ἔργα Διοσκορίδαο βοτανῶν πέρι, καὶ περὶ λιθέων,
Σοὶ πολλαῖς μελέτῃς ἐξεσε Ματθίολος.
Οὗ πόνον ἀκλεέες τε καὶ ἀφρονέοντες ἱητροὶ
Φαυτὶ κλέος ἔμεναι ἄξιον ἀθανάτου.
Εἴς τις αἰὴν ἀχάρισον ἔχων ὄνομ' ἄσῃ· ὀγ' Ἄμαθος,
Ἀλλ' ἀμαθὴς, τάτε χρήσιμα ἔργα ψέγει.
Τῷ γ' ὑπερηφανίας πίνης χάριν ἀντιβολήσας,
Τῇ σε βίβλῳ τὸ γέρας δῶκεν ὁ Ματθίολος.

FRANCISCUS PARTHINUS ROBORETANUS

Sereniſsimi Maximiliani Regis Bohemiæ Medicus

PETRO ANDREÆ MATTHIOLO
præclariſsimo Medico S. P. D.

NEMINI hoc unquam mortalium hactenus conceſſum fuiſſe video (præſtantiſſime Matthiole) quantumcunq; in quavis præcelleret facultate, ut in tanta paſſim judiciorum, ſententiarumque varietate, omnium deſideria, & omnium animos æqualiter expleret. Atque in hac communi mortalium quidem infœlicitate neſcio quomodo placatiores, & longè plus ſemper moderatos ſe exhibent boni viri, in quibus & virtutis, ac ſingularis probitatis, ſimul & eximiæ eruditionis lux eniteſcit, quàm pravi, & perverſi, qui quò majori implicati ſunt inſcitia, tanto & difficiliores, & in omnibus ſe moroſiores præbent. Ut quod ignavia, vel mentis hebetudine, ſive ſuo quodam infortunio non valuerint adipiſci, id ſuæ imperitiæ tenebris in aliis obruere contendant. Quorum quum moleſta, & inhumana ſit ingratitudo, tum non ferenda eſt hæc in eis arrogans, & effrenata libido, qua non modò ipſi, quibus nihil bonum & elimatum placere poteſt, in optimis faſtidiunt, ſed & eò prorumpunt, ut etiam cæteris omne tollant emolumentum, & omni doctrinæ fructu, & utilitate ſpolient. Ac quamvis ea ſit in te conſtantia, ea morum gravitas, ut parum, aut nihil curandam, & omninò negligendam tibi arbitreris Amathi cujuſdam Luſitani hominis ingratiſſimi, & ab omni humanitate alieniſſimi, imperitiſſimam in tuis ſcriptis temeritatem: tamen poſtmodum nonnihil vereri mecum cœpi, ne hæc animi tui magnitudo longius quàm par ſit, evadat. Nam quum jam frequenter ad me delatum foret, te Apologiam, quam contra hunc ineptum hominem inſtitueras, pariter & cenſuras in ejus graviſſima errata penè ad finem perduxiſſe, non minus tua, quàm omnium reliquorum cauſa, capiebam animo non mediocrem voluptatem, quòd has defenſionis partes per neminem commodius ſubiri, nec per ullum facilius, & clarius hujus inſanam vecordiam, quàm per te ipſum retegi poſſe exiſtimarem. Nunc autem quo conſilio, quave mentis altitudine te aut tædeat, aut pudeat publicè faceſſere aliquid negotii cum iſto nugatore, neſcio laudem, an (quod mihi certè potius videtur) tuum hac in re nonnihil vituperem propoſitum. Quòd ſi tibi perſuades, ut non tanti æſtimes Luſitanum, quem nemo aditu, nemo congreſſu, nemo conſpectu aliquo doctorum virorum meritò dignatur, ut indignum planè tibi judices, ut iſtam diſſolutam, & præcipitem loquacitatem irretitam retundas, magis tuam eruditionem, quam ſummam eſſe nullus dubitat, quàm reliquorum conſulis judicium. An quo ſingulari doctrinæ lumine facilè tu hujus falſitatem animadvertis, idem quoq; de omnibus cenſes? Erras profectò mi eruditiſſime Matthiole. Quot erunt, qui caſu in hunc hominem incident, quos iſtius falſitas à veritatis ſtudio impediat? Quot ille nondum ſatis inſtructos, & in hac facultate roboratos ſuis calumniis à tuis pulcherrimis operibus

avertet? Qui quò infirmiores adhuc circa hujus ſcientiæ tyrocinia adhæreſcunt, aut nec dum tua doctiſſima ſcripta expenderint, tantò periculoſius ab hoc veteratore inducentur. Qui adeò perfrictæ frontis eſt homo in aliena reprehendendo, in ſuas fabulas intrudendo, adeò perfidioſus in alienis ſcriptis violandis & (qui imperitorum mos eſſe ſolet) adeò proclivis eſt in ſua conſtituenda ſententia, ut vel mediocriter doctos nonnihil fortè commoveat. Hujus impudentiæ tu non occurres? Eam quum tu ſine omni tua moleſtia comprimere valeas, cum omnium reliquorum detrimento libidinosè graſſari patieris? Dicam id, quod ſentio, Matthiole, non tam ut cæteris in hac noſtra medica diſciplina præſtantiſſimis viris aliquid derogem, qui pro ſua humanitate ſumma, omnia tibi tribuunt, quàm ne tui oblitus eſſe videaris. Quis hac noſtra ætate doctius in hac medica facultate elaboravit? Quis utilius, & luculentius hanc nobis majori diligentia, & eruditione illuſtravit? Ut excellentiſſimi ubique viri, quos maria, terræ, itinerum immenſitas dividunt à tuo conſpectu, hi animo, ſermonibus, ſcriptis, literarum miſſione (ut tu optimè noſti) certatim velut ingentes, & immortales tibi gratias agant. Ego quidem (ut de me privatim ingenuè fatear) his tuis ampliſſimis communibus beneficiis ſic me tibi devinctum, & adſtrictum cognoſco, ut nihil tui cauſa detrectare nec debeam, nec velim. Quis ita ſit inhumanus, quæ in quoquam tanta ſit immanitas, ut tuis pulcherrimis, & fructuoſiſſimis elucubrationibus adjutus, his fruens, his quotidiè ſe oblectans, non dico ingratitudinis, vel minimum indicium oſtendat, ſed hos tuos præclariſſimos ſudores immortalitatis, ſi poſſit (id quod fore non ambigo) gloria non compenſet? non omnibus monumentis decorandos eos putet? licet nulla gloriæ cupiditas ad hoc te ſtimularit, qua major eſt tuus animus, nec ea te huc impulit, ſed ſolus communis, & publicæ utilitatis amor, quo incredibiliter flagras, te inflammavit, ut omnes graviſſimos ſuſciperes labores. Tantáne fuit in Luſitano ingratitudo, eáne inhumanitas, ut nihil iſtorum recordetur? Non quòd ulli tantum largiar homini, ut tantam ei vindicem excellentiam, quaſi nil omninò in eo deprehendi valeat, quod non leviter aliquem offendat, quod non tenuem aliquem apud alios mereatur reprehenſionem. Nec tantum tu tibi aſſeris, ut (ſi quidem feciſſe) emendatum te à Luſitano dolere queas. Uſque adeóne hominem eſſe immoderatum? Ita in aliorum labores impudentem? Sic ubique in alienis repellendis imperitum? Et quod ad te attinet, minus equidem ſum ſollicitus de ea modeſtia, pietate, gratitudine, quam ille imperitiſſimus homo tuæ præſtare debuerat humanitati. Non tanti eſt id incommodum, ut corrigi, & reſarciri poſſe à quamplurimis doctiſſimis, & graviſſimis viris dubitem. Nam ut innumeros hoc noſtro prætermittam tempore eruditiſſimos, & plenos leporis, venuſtatis, humanitatiſque viros, qui quo ſunt ingenii cultu, quo flagrantiſſimo literarum amore, in perpetuum obligatos ſe tibi profitentur, tum vel unus Cronemburgius Colonienſis, ſummus & præſtantiſſimus medicus tuo cordi hac in parte abundè ſatisfaciat. Cujus etſi doctiſſima ſcripta à te verſata non ignorem, audi obſecro qua gratitudine, autoritate, quàm doctè, quàm luculenter in ſuo de compoſitione medicamentorum libro breviter ſuum in te intimum affectum declaret, & Luſitani illius nequitiam, & indoctam improbitatem redarguat, ac perſtringat. AMATHVS, INQVIT, LVSITANVS frequenter odioſa confidentia, virus invidentiæ ſuæ in clariſſimum, modeſtiſſimumque virum Matthiolum Senenſem eructat, dum paſſim nimis intempeſtivè hujus doctrinam ſuper commentariis in Dioſcoridem editis coarguit, ac inſectatur: quibus probatæ fidei hominibus nil aliud, quàm malignum animum, & pernicioſam invidiam oſtentat, ipſe interim infinitis modis dignus, qui ob magnam ſtirpium imperitiam, atque improbam in ſe tranſlatam operam alienam (quod crimen eſt longè omnium turpiſſimum) velut è ſublimi doctis veniat deridendus. Ecquid etiam enarrationibus ſuis inſervit, quod non juſtiſſimo titulo uni Matthiolo acceptum referre debeat? A quo dum æmulandi ſtudio diſſentit, in graves, manifeſtoſque errores imprudens homo prolabitur. Cujuſmodi exemplum tum in hac planta, tum in Acanthio, tum Coronopo, tum Elichryſo, ac in pleriſque aliis viſitur. Multò ſatius fuerat, quò doctiorem ſe æſtimaret, eò quoque modeſtiorem ſe præſtare, quod ingenuum Philoſophum decet. Hactenus. Quid ſyncerius? Quid magnificentius hujuſcemodi viri graviſſimo teſtimonio? Ut recreare potius te debeant talium, & tot clariſſimorum virorum centuriæ, quàm ut te moveat unicum inter homines eſſe portentum, quod omnem comitatem, gratitudinem, benevolentiam, & ipſam humanitatis naturam exuerit. Si monſtri hoc ſit ſimile, talem in lucem eſſe editum, & in commune humanum conſortium ſuiſſe productum hujuſcemodi hominem, qui ea rodat, laceret, convellat, in ea inſaniat, & debacchetur, de quibus

Matthioli laus.

quibus humaniter pares agere gratias nunquam poterat, minime tamen reformido, quin parum multi sint futuri, qui sua modestia istius intemperantiam convincant, qui sua gratitudine, & candore, illius insolentem malignitatem, & insaniam superent. Quorum synceritas, honestas, probitas, non te plus revocent, ac consolentur, quàm istius barbaries te dejiciat. Absit, ut non multò plus eruditissimorum virorum judicia valeant, quàm importunitas unius Lusitani. Hoc porrò magis me affligit, quod quum tu ipse per te commodè, & opportunissimè confutare possis hanc audaciam, id per te fieri nolis. An aliorum patrocinia expectas? Quum alios non animus, sed ingenuus pudor ab hac dehortetur molestia cum isto subeunda homine. Alii suis impediti negotiis, alienæ difficulter se subjiciant falci. Cæteris aut non innotuit Amathus, aut (quod mihi est verisimilimum) tibi hanc reservant provinciam. Indignum se arbitrantur de ejus disceptare mente, & judicio cum aliena temeritate, eo incolumi, & adhuc superstite, cujus labores sint attentati, cui sua eruditio optimè sit cognita, & explorata, qui optimè se ipsum intelligat. Non decere id onus in cæteros rejici, quod ab eo sit accersitum, qui & id facilè ferat, & majora portarit. Neminem aliena censent tutius, diligentius, fidelius, protecturum, quàm sua ipsius, in quibus suus honor, sua laus, sua gloria versatur. Cur defendam Matthiolum? Vivit ipse, ipse est superstes. Quæ studiosissimè est commentatus, ea nobis servet integra, hæc custodiat nobis salva, contra perversorum calumnias hæc nobis tueatur. Quare tuæ sit prudentiæ excellentissime Matthiole, ut quid hic te facere conveniat, sedulo prospicias. Et quid opus est magna hic, & longa consultatione? Quasi sit obscurum, quasi te ipsum id lateat, magis te in isto negotio tuæ obtemperare mentis generositati, quàm nostri omnium expectationi. Vide μὴ πλείων ἀγλωσσία σεαυτὸν καταχέῃ. Suspecta tibi sit ea securitas, ex qua & tuæ autoritati, & cæterorum studio non levis fortasse imminet jactura. Ne nimis securè permittas obrepere in gremium tuorum librorum τὸν ἀμαθῆ τὸν ἀπαίδευτον Lusitani. Excute istum scarabeum è tuis floribus, nec sinas, ut suis molestissimis susurris, & fœtore ista contaminet, ex quibus optima, & roscida mella reliqui se confecturos sperant. Hic labor (& quis labor?) nisi ad cætera tua præstantissima monumenta, velut cumulus accedat, ea nos à te accepisse cognoscemus beneficia, quæ fuerint inchoata, non absoluta, splendidè adumbrata, non expressa: Quid? Vereor Matthiole, ne qui sint futuri, qui istuc tuum silentium molestè, ac adeò ferant acerbè, qui & priorum ampliss imorum beneficiorum pœnituisse te dicant, cùm tanti ea non ducas, ut ea nobis ab hac contagione liberes. Propulsa nobis hanc molestiam, declina, obtunde omnem improbitatem, ut tutò nos in tuis luculentissimis operibus sciamus posse versari. Si te mortuo (quod Deus Opt. Max. avertat) Lusitanus ita nequiter tua invasisset opera, implorandus, & excitandus (credo) nobis eras, ut omni ignominia, macula, omni vel tenuissima aspersa labecula, tua nitidissima nobis restitueres opera. Nunc quid vivus cessas? Quod tunc à mortuo nos obtinere non posse penè iniquum putaremus, quanto id erit deploratius, quantò iniquius à vivo non impetrasse? Quid illud? Nihil ne te hoc movebit, quòd victus, & tuo judicio, quod gravissimum est, superatus, manum conferere cum isto imbelli transfuga abnuere censeberis? & ea jam tacitè condemnare, ob quæ cæteri suæ felicitati cum primis gratulantur? Scimus jam hanc operam à te incœptam, plus increbuit hic rumor, quòd latius, & liberius hunc calcographus dissiparit. Ut hac quoque opera suas bibliothecas doctissimi complures locupletandas expectent. Hanc spem comprehensam, & mentibus nostris infixam, si tua præstantia defraudet, quid cogitabimus, cur ab incœpto desiteris? Cur non id perfeceris, quod tu ipse inchoaris? An credere te posse quisquam credat Lusitani ineptiis? aut jure te reprehensum ab isto imperitissimo calumniatore fateberis? Nulla vel tenuissima irrepat hujuscemodi suspicio. Da quod à te magnifice expectamus. Exhibe quod lectu, & visu jucundissimum erit omnibus. Emitte quod jam penes te habes paratum. Quid abdis, quod non in lucem dare tuæ derogat existimationi, Lusitani inanem auget confidentiam? Quid dicet calumniator profligatissimus? Scripsi contra Matthiolum, rapui, suffuratus, deprædatus sum, quæ volui. Vivit Matthiolus, nil contradicit. Adeò nonnunquam plus juvat perfricare frontem, quàm omnia tribuere doctrinæ. Vici nil repugnantem. Cedit Matthiolus Amatho. Hæc ne pro sua impudentia, si non effutiet, secum volutabit? Noli tantum locum dare hujus amentiæ. Nobis nihil erit jucundius tua existimatione, nil dignius, nil contra hujus furorem vehementius, quàm quod ex tuæ eruditionis armario deprometur. Effecit id jam antè tua præstans eruditio Matthiole, ut nihil vulgare, nihil mediocre, nihil non præclarum, & eximium omnes à te sperent. Noli te (rogo) in eam præcipitare opinionem, ut aliquid

in tuis bibliothecæ ſcriniis deliteſcat, quod nobis ſubtrahas, quod nobis invideas. Non patitur noſtræ conſuetudinis, & familiaritatis amor, ut hæc parum ſollicitè, non ſatis anxiè tecum pertractem. Tametſi de medica ſis materia ita benè & præclarè meritus, ut nemo tibi deeſſe, nemo non omnibus beneficiis te cumulatiſſimè proſequi valeat, timeo tamen ſubindè, ne homines ingrati, invidi, malitioſi tua abutantur humanitate, & ſummo reipublicæ amore. Qui tunc demum veram ſe venari putant gloriam, ſi (id, quod nunquam, ut confido, adipiſcentur) ſuis maleficiis tuos nitantur præclariſſimos obliterare labores: Ut quod liberali doctrina non potuerunt conſequi, id imperitia, impudentia, furore nanciſcantur. His, quæſo, per noſtram amicitiam, per communem omnium literarum amorem, quibus animum ſemper habuiſti deditiſſimum, declara, quàm mala cæcitate ruant. Aperi horum vanitatem, concute, diſpelle iſtorum invidentiæ virus. Indica eis quam longè fuerat tutius ſana in eis mente uti, quàm in illis ſuum furorem patefacere, ex quibus haurire poterant cum ſapientiſſimis ſummam utilitatem. Infringe nobis hunc Amathum, qui antequam ſapere didicerit, omnium ſe agitatorem præbet. Quod quum tua poſtulet ſapientia, eruditio, exiſtimatio, tum nihil prius, nihil potius nos à te expectamus, quàm ut ea, quæ antea doctiſſimè nobis elucubraſti, ea nunc adverſus hunc prædonem, calumniatorem, tuta, ſalva, illæſa, & intacta poſteritatis memoriæ tradas, ſimul & ipſum ſua imperitia, & erroribus infinitis ornes. Vale mi eruditiſſime Matthiole, & quàm celerrimè noſtræ ſatisfacias omnium expectationi. Viennæ Auſtriæ, Quarto nonas, Septembris. 1557.

MAGNI-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1188-1 DFG

MAGNIFICO AC CLARISSIMO DOMINO

PETRO CANNIZERO,

Sereniſsimi Regis Romanorum, &c. Archiatro,

PETRUS ANDREAS MATTHIOLVS
Senenſis Medicus S. P. D.

Nescio quo pacto id ferè ſemper uſu venire animadvertamus (clariſsime vir) ſummos & præſtantiſsimos viros, quo magis excellunt, quantoq; cæteris bonis, ac eruditis viris magis ſatisfaciunt, tantò importunius improborum nequitia, & calumniis impeti, ac laceſsi. Quo minus mihi dolendum cenſeo, ſi ego quoque (quamvis in me quidem, & in hoc meo amore ſatis acri publicæ utilitatis, non id præſtantiæ culmen videam, quod eos ſummoperè offendat) poſt tot conſumptos labores, horum improbitatem, invidiam & irritos morſus evadere non potuerim. Quod quidem neutiquam in hujuſce ævi improbitatem (ut quidam fortaſſe putant) ſed in impiorum hominum impudentiam rejiciendum arbitror. Quod tametſi minus inuſitatum, ut ab honeſtiſsimo quenquam impediat inſtituto, tamen miſerum eſt, & certè deplorandum, quum unà cùm ipſa virtute nata ſit invidia, livor cum primordiis emerſerit, & hæc omni tempore ſuam exercuerint improbitatem. Invidia verò virus improbitatis ſuæ nunquam in obſcuros, ignaros, abjectoſq; exercere ſolet, ſed in eos plurimum, qui cæteris vel doctrina, vel ſapientia, vel aliis quibuſcunq; animi, vel fortunæ dotibus præclariores, eminentioresq; evaſerunt. Utpotè quæ cùm eò loci evehi non poſsit, quò præclari viri propria virtute pervenerunt, fraudibus tantùm & technis ſe extollere nititur. Nec idcircò mirum videri debet, ſi quò magis quis inclareſcat, eò vehementius in illum hæc ſe jaculetur vipera, & ſæviat tigris. Adhæc autem quum quandoq; animadvertiſſem, & labores, conatuſq; noſtros ab invidis dilacerari comperiſſem, gaudebam ſanè, & meæ propè cujusdam felicitatis eſſe ducebam (licet nunquam mihi tantum tribuerim) à clariſsimorum hominum communi fortuna me non ſegregari. Ob idq; decreveram potius invidorum rabiem ſilentio extinguere, quàm ſcriptis reſpondendo palàm facere eorum latratus mihi negotium faceſſere: præſertim cùm in omni vita præcipuos comites mearum actionum, conſiliorum, voluntatum, pudorem, modeſtiam, humanitatem eſſe voluerim. Verùm quum vidiſſem, legiſſemq; vaniſsimas quasdam calumnias in noſtros in Dioſcoridem Commentarios editas ab Amatho Luſitano homine ſanè non ſolùm, ut ejus fert nomenclatio, apprimè indocto, ſed etiam, quantum ex ejus ſcriptis colligi poteſt, omnium arrogantiſsimo: quumq; præter id comperiſſem hunc quamplurima ex commentariis noſtris furtim in ſuas tranſtuliſſe enarrationes, & in illis innumeros commiſiſſe errores, qui rei herbariæ ſtudioſis magno fuiſſent detrimento (hoc enim præcæteris me maximè angebat) niſi ii à nobis palàm refellerentur, pietate potius, quàm cupiditate aliqua contendendi, à qua maximè ſum alienus, excitatus, pati ſanè non potui (etſi aliter mecum prius ſtatueram) quin ſcriptis in publicum editis ejus calumnias contunderem, errata reprehenderem, impoſturas concuterem, furta pateſacerem. Quod quum tandem feciſſem, dubius ſubindè diſtrahebatur animus, an quam confeceram Apologiam, unà cum Cenſuris in ejus deliramenta in lucem proferrem, an verò diutius domi noſtræ premerem. Siquidem tametſi non verebar hinc aliquam me reportaturum victoriam, non tamen ducebam

eam mihi fere gloriosam, eò quòd cum homine nullius ferè frugis, & paucæ admodum existimationis in certamen descenderem. Ob idq; consultius videbatur scripta illa jam adornata in aliquem tenebricosum angulum abdere, quàm in lucem evulgare. Ad hoc accedebat, quòd audirem, & jam etiam viderem quamplurimos doctissimos & honestissimos viros (quos nunquam novimus) non tam nostra, quàm veritatis causa patrocinium suscepisse, ac jam tandem pro me tulisse sententiam, Amathum verò causa cecidisse. Verùm diversum suadebat genius meus, subinde velut insusurrans, indignum fore si meos partus tanta injuria affectos hac tantùm ratione destituissem. Idq; eò magis mihi faciendum suadebat, quòd jam in promptu essent, qui suis scriptis ad hoc muneris exequendum me plurimum compellerent. Dum itaq; anceps in his versor opinionibus, & in altera mihi animus repugnat, in altera verò conscientia, & ipsius hominis damnosa imperitia me admonet, & ubi potius negotium hoc honestè subterfugere cupiebam, quàm exequi, tot accesserunt doctorum virorum suasiones, tot amicorum literæ, tot calcographi nostri preces, tot quorundam allatæ rationes, ut tandem (quanquam ferè invitus) decreverim eorum potius sequi sententiam, quàm meam. Atqui inter tot suasores, amicos & studiosos nullus mihi sese obtulit, qui animum magis vinceret meum, quàm Franciscus Parthinus Serenissimi Maximiliani Regis Bohemiæ Medicus apprimè eruditus, & in omni studiorum genere optimè versatus, cujus literæ omnium postremæ adeò me à priori instituto revocarunt, ut ejus opinioni & consilio, quod semper plurimi feci, assentiri decreverim. Cæterùm quum jam diu noverim (vir clarissime) quantum doctrina, eruditione, ac synceritate præstes, quinetiam quanutm judicio, summo ingenio, æquitate, & authoritate valeas, quumq; te habeam præcipuum inter eos, quos mihi eximie observandos proposui, hos ultimos labores nostros non tantùm tibi legendos, videndosq; mittere decrevi, sed etiam nuncupare volui. Nec (mihi crede) eo animo, ut hac re tua in me collata beneficia rependere velim ac putem, sed quòd eximia virtus tua id meritò à me exposcat. Doctrina enim tua, ac singulari eruditione imperitissimi hujusce hominis nequissimas in me calumnias, & errata quamplurima facile nosceere poteris, animi synceritate discurrere, judicio & ingenio ponderare, æquitate judicare, & postremò authoritate corripere. Hoc si (ut spero) eo feceris animo, quo in omnium amicorum, bonorumq; virorum negotiis semper esse soles, verendum mihi non est, quin tuis etiam præconiis nostra augeantur præsidia. Nam ubi videris hæc omnia partim in me falsò esse collata, partim in rei medicæ nostræ, & studiosorum, tyrunculorumq; discrimen esse deprompta, tu, qui omni pietate duceris, neutiquam te continere poteris, quin omnibus modis labores nostros tuearis. Vale. Pragæ, Quarto Calend. Septembris.

PRÆFA-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1190-1
DFG

PRÆFATIO.

QVM itaq; non ſine magno labore, magnaq; induſtria Commentarios in Dioſcoridem edidiſſem, quemadmodum doctis quamplurimis, præclaruq; materiæ medicæ ſtudioſis hoſce labores noſtros non ingratos fore ſperabam: ſic neminem tam perverſum, invidum, improbumq; fore judicavi, qui non potius optimi conſuleret (ut ingenuè fatear) candidos noſtros, & ſynceros conatus, quàm iniquius quidpiam de his exiſtimaret. Etenim quum ſemper me admodum delectaverit medica materia, & temporis & ſtudii illi tantum impenderim, ut aliquid quoque noſtrum in hac facultate valere judicium crediderim, ingenui honeſtiq; viri munus eſſe putavi, ſua induſtia, & labore parta, ne Reipublicæ invidere videretur, in commune omnium ſtudioſorum uſum in publicum promere. Hanc itaque ob cauſam hoc mihi ingenuum, honeſtumq; videbatur, ut id quod unuſquiſq; in quolibet ſcientiæ genere, vel ingenio, vel doctrina, vel longa diuturnaq; lucubratione, obſervantiaq; ſibi privatim, & non quaſi privatum & ſibi proprium fuerit aſſequutus, contineat, ſed in commune totius reipublicæ emolumentum pro viribus libenter effundat. Hoc cium jampridem à me eſſet factum, non ſine fructu fortaſſe, nec (ut audio) abſq; magna multorum præclarißimorum virorum laude, quibus meæ elucubrationes placuerunt, tametſi ii nec me noverint nec viderint unquam, non leviter ſum excitatus, ut libentius, & alacrius novum ſuſciperem laborem, ut eæ augerentur, plantarum imaginibus decorarentur, & Latino ſermone cuderentur. At dum acriori, intentioriq;, quàm hactenus, in hac verſor opinione, & jam opus prælo Eraſmianis ſubeſſet, frequentibus amicorum literis ad aures meas pervenit incredibilis Amathi cujuſdam Luſitani intemperantia. Id quod non parum fortaſſis ab hoc meo me divertiſſet inſtituto, niſi ab hoc uno contemni, & arrodi audiviſſem, quæ tot præſtantißimorum autorum judicia comprobarent. Veruntamen non adeò hominum judicioſtare volui, quin & ille Luſitanus, quem immodeſtißimè in meos invehi commentarios audieram, nonnihil me commoveret. Non enim arbitrabar hominem illum tanta poſſe duci temeritate, ut ea, quæ paßim ab omnibus penè probarentur, ſine magna ratione, & conſilio convellere, & lacerare auderet. Quamobrem curavi ſeduò, ut ejus libri ad me deferrentur, non alio profectò animo, quàm quòd philoſophi munus, & meæ modeſtiæ ſemper duxi, non ea pervicacia propriis affigi, ut eorum improbaretur opinio, qui melius & ſanius aliquid ſentirent. Equidem putabam, quòd cum Luſitanus illi omnium ultimus Dioſcoridis codicem expendiſſet, adeò omnia cribraſſet, & excuſſiſſet, ut nullus reliquus fuerit ambigendi locus. Movebat quoque iſtius Centurionis nomen quem centurias quaſdam digeſſiſſe ajebant. Sed ubi primùm ejus enarrationes intueri cœperam, longè aliter quàm putaram, eveniſſe cognovi. Quandoquidem præter calumnias mihi falsò aſcriptas, nihil aliud quàm invidentißimum animum, ac loquacem, & ineptum hominem obſervare potui. Neſcio profectò magis ne me offenderit hominis imperitia, qui nullo judicio, nulla ratione aliena præceps & inſanißimè damnet, an improbitas, & inſignis nequitia, quod tam impudenter ex his ipſis, quæ in alios calumniatur, ſuas agit prædas, & tanquam ſua quaſi vindicat. Verùm ut ſuam agnoſcat inſcitiam, nec ſuis calumniis quicquam noſtræ detrahat autoritati, aut publicæ utilitati, quin & ne in poſterum fortè honeſtißimum noſtrum, vel aliorum impediat curſum, cogor ſanè ejus ineptias aperire, ne videar id mali ad poſteros relegare, ſi præſentibus culpis ignoſcerem. Licebit itaq; nobis noſtra pro virili defendere, & ex omni parte tueri, ne ſi hæc ſilentio diſſimularem, aliquis tandem modeſtiam noſtram in conſcientiam duceret. Et primò ne aliqua injuria, aut fraude hic, qui tam improbè nos laceſſivit, ſecum agi putet, ac etiam ut candidus lector facilius deprehendat, & aquißimè diſcernat utrinq; controverſiam, antea ejus verba ob oculos ponam, ad quæ ſingulatim mihi reſpondendum meminero. At videte obſecro, quàm graviter, ac vehementer me primùm adoriatur Luſitanus, non quaſi de herba ſibi ſit certamen, ſed quaſi mecum de regione contendat, quam, homo inconſtans, jam pridem turpißimè ac impudentißime deſeruit. Nec enim (inquit) veritas ipſa occultanda eſt hac de cauſa, quia Plinius ſcriptum reliquerit, ſuo tempore Meum in Italia non niſi à paucißimis medicis ſeri, quem ſequutus poſtea Marcellus Virgilius vir alioqui doctißimus, rei tamen herbariæ non admodum peritus, dixit: Nunc, quod ſciam, nullum Italiæ Meum eſt. Ob quæ verba Matthiolus Senenſis in Italia quoque Meum non reperiri clamat, imò contra Patres, Meſues interpretatores, acriter agit, qui in Calabria, & Nurſia montibus Meum naſci affirmant. Quod ita eſſe crediderim, cùm apud Bononiam quoq; naſcatur, ut teſtes ſunt Nicolaus Nicoluccius pharmacopola Ferrarienſis, & Caſpar de Gabrielis nobilis Patavinus harum rerum maximus indagator. Accuſandus igitur Matthiolus eſt potius cium magis negligens in inquirenda hac verba fuerit, quàm diligentißimi Patres, qui deſudantes Nurſiæ montes, ut eam inde eradicarent, aſcenderunt. Sed fruſtra metanta acerbitate perſequitur Luſitanus. Attendat ipſe quanta uſus ſim modeſtia in hujuſce rei aſſertione. Non enim clamo, Meum in Italia non reperiri, ſed plura ſanè eſſe ſcribo, quæ me ancipitem reddiderunt, an Meum, quod nunc pro genuino ſumitur, legitimum fuerit. A Luſitano jampridem non didici in Italia quoddam, circumferri Meum, cùm ante ipſum hoc ſciverim. In hanc tamen inclinare me dixi opinionem, illud à genuino ac vero Meo mihi videri longè diſſimile. Hoc etſi ſimpliciter à me eſſet dictum, ut meam hac in parte ſolùm exponerem ſententiam: neſcio tamen cur accuſandus magis illi videar, quàm leniter admonendus. At quòd in hanc venerim opinionem, illud in cauſa fuit, quòd plures hujus rei mihi conſtarent rationes. Etenim eſt, in primis, quòd viderim noſtratis Mei radices longè craßiores, vegetioresq; quàm genuini expetat hiſtoria: quippe longas & tenues radices Meo reddidit Dioſcorides. Eſt deinde, quòd eadem graviter potius, quàm ſuaviter oleant, quum tamen Dioſcoridi Meo

Commentarii in Dioſcoridem magno labore ſunt editi.

Ingenui viri munus.

Quam ob cauſam commentarii in Dioſcor. Latinè ſunt editi, & plantarum imaginibus illuſtrati.

Cur edita hæc & Apologia?

Calumnia I. de Meo.

Calumnia refellitur.

Mei confider.

Meum, quod circumfertur à genuino plurib. dissidet notis.

Meo radices requirantur odoratæ non graveolentes. Est præterea, quòd mansæ parum omninò acrimoniæ respiant. At quum, Galeno authore, Meum tertio excessu excalfaciat, cur non illud genuinum acriori vi pollere existimaverim, quàm quod nuperrimè in usum medicum concesserit? Est etiam, quòd extent manuscripti Dioscoridis codices, qui Meum non anethi, sed Anisi foliis conferant. Quod & idem refert Plinius, quem licet rejiciat Amathus, non tamen sine ratione est adductus, ut scriberet non nasci in Italia Meum. Nam cùm non nisi à medicis, iisq; admodum paucis ipsum seratur, magnum & evidens est argumentum non ibidem suâ sponte progigni. Quorsum velut peregrinum à medicis excolebatur, si ubiq; in Italia nunc illud excrescere videmus? His itaq; palam est, ut non ab re in censendo Meo mihi plurimum fuerit ambigendum. Etenim mihi perpetuò decretum volui, non ita facilè de rebus dubiis affirmare, ne id arrogantiæ potius, temeritatiq;, quàm doctrinæ, & diligentiæ nobis ascriberetur. Veruntamen nolui ob id prætermittere, quin hujusce Mei imaginem appingere, non tamen, ut hoc tantùm argumento fateri viderer illam genuinum referre Meum, sed ut illud nobis antea non ignoratum (ut opinari videtur Lusitanus) ostenderent. Quam ob causam non modò illos mihi semper detestandos proposui, qui tam facilè de incertis sententiam ferunt, sed & eos longè magis, qui ubi fatear, hanc illam me non vidisse, nec novisse stirpem mox clamitant, & erroris me arguunt. Equidem semper optimi viri munus esse credidi, ignota, vel dubia, potius silentio involuere, & nihil de illis determinare, quàm in posteritatis discrimen, falsa pro veris describere, & dubia pro certis asserere. Quod quandoq; fecisse monachos illos, quos, vulpina quadam religione, patres Lusitanus appellat, non ambigimus. Sed sanè mirum videtur, quum nostram, & suam religionem omni flagitio polluerit, dedecore maculaverit, scelere obligaverit, & eam tantùm ob causam è sua exulaverit Lusitania, quòd hic tam acriter pro Monachis illis depugnet, qui Judæorum omne genus maximè persequuntur. Sed & illud etiam mirandum nobis sese offert, quòd hic me tantopere lacessiverit, quòd in eos hæc scripserim, quum tamen ipse pluries Monachos illos alias damnet. Id quod etiam cum Plinio fecisse constat. At jam hominis *videte inconstantem severitatem, qui & si paulò antè (puto enim me aliter invadere non potuisse) Plinium ipsum, & alios gravissimos authores explodere, ac damnare non est veritus, me tamen quasi rigidus patrum severè increpat, quòd à Plinio nonnihil in Iridis mentione discesserim, ea ratione adductus, quòd is præter Dioscoridis sententiam, candidam Iridem rufa prætulerit his verbis: Illyrica quoq; duorum generum est. Raphanitis à similitudine, qua & melior: Rhizotomos subrufa. Novam hic quandam excogitat Lusitanus artem, qua me adoriri posse putat. Nam quum idem Plinius alibi scripserit Iridis radicem cæteris præstare, quæ rufo fuerit colore, ne ulla in tanto viro observari posit dissensio, eam invenit defensionem fidus patronus, qua haud scio an defendi se velit ipse Plinius. At qui Lusitanus priorem clausulam dissoluens, ita legit: Illyrica quoq; duorum generum est, Raphanitis à similitudine: reliqua quæ sequuntur in unum coërcet cum relativo, Quæ & melior Rhizotomos subrufa. O insignem Palæmonem. Non equidem rogabo Amathe, ut dicas, in quo codice tales videris interpunctiones, cùm certò sciam in nullo inveniri. At asseratur jam in medium Frobeniana editio, quam tibi patrocinari putas. Asseratur (inquam) ut statim confusus fileas. At non te pudet editionem hanc vocare in judicium, ut illicò palàm fiat, Grammaticorum omnium judicio, ET particulam, pro ET IAM ibi sumi? Quæ ista connexio? Quæ etiam melior Rhizotomos subrufa. Nimis sanè multa nobis affers de verbo, cujus sensus cuilibet legenti Sole lucidius apparet. Istis grammaticæ confusis legibus nolit (me hercule) defendi Plinius. Malit is communi oblivionis quodam errore (quod & doctissimis & summis viris inter multa quandoq; contingit negotia) lapsus videri, quam huic grammatico sua subjici opera. Id ne novum tibi est in Plinio, ut aliquoties sibi non satis constet? Mihi quidem & studiosis lectoribus nequaquam. Etenim de Castore scribens Plinius libro octavo, capite 30. Castores affirmat dentibus sibi testes abscindere, quum venatu urgentur, ob hoc se peti gnaros, id quod postea lib. 33. cap. 3. apertissimè negavit, & tanquam fabulosum explosit. De Populo autem agens lib. 16. cap. 23. nullum hanc florem, nullumq; fructum edere ait, quorum oblitus lib. 33. cap. 8. eandem Populum dixit, & uvas, & semen gignere, hoc comitialibus, illas ad unguenta præferens. Quid igitur mirum, quod scelus id erit, si & in iride, & sibi, & Dioscoridi Plinius repugnasse dicetur? Equidem id flagitium non dico in Plinio summo utiq; autore, si in tanto opere, & tam varia lectione aliquando memoriæ fragilitate sit prolapsus, præsertim cùm is potius alienam recitet historiam, quàm propriam. Te potius miror Amathe, qui quod tibi lubet, idem cæteris, quum tamen justa id ratio suadet, non licere censeas. Nos veritatem ubiq; sequimur, eam nulla hominum authoritate, quoad possumus, patimur obscurari. Non tanti (mihi crede) est æstimandus, in Plinio aliquis memoriæ lapsus, quanti eam, quam de laboribus nostris agis, rapinam æstimandam censemus. Quid enim turpius, impudentius, detestabiliusq;, quam furtivam frugem ex aliena messe in suum transferre horreum? Quid deinde inhumanius, quàm quem expoliaveris, gladio & convitiis adoriri? Oprimorum ne hæc sunt hominum? Grassatorum, prædonumq; potius mihi videntur, quos tu maximè sequutus videris. Quo fit ut mirum non sit, si primum è Lusitania pulsus, ac deinde è Germania in Italiam rejectus, jam inde etiam profugus aberras, adeo ut solum ferè non invenias, ubi jam tutus esse possis. Porrò hæc mihi de Lusitano illo dixisse liceat, non ut videar cum homine pugnare, quem non est ut timeam, neq; etiam ut odio prosequar aliquo, præsertim cùm nihil sui possideat, ubi possim postea resici, adepta victoria: sed tantum medicæ materiæ vindicandæ, & honoris nostri sustinendi causa. Potuissem quidem Amathum hunc acriori, vehementioriq; sermone reprehendere, primùm quòd tam temerè labores nostros deprædatus sit, deinde quòd falsissimas, frivolasq; calumnias in me excogitaverit. Postremò quòd ubi aliquid suo marte cudit, in gravissimos, frequentesq; labatur errores. Atqui quum probi, ac candidi hominis non sit munus, convitiis ac maledictis, sed propria virtute pugnare, ea utar in dicendo modestia, quam animi nostri synceritas, & ejus insolentia exposcere videbuntur. Quòd si quandoq; pietate summa adductus, vel calumniarum iniquitate sauciatus pauca quædam acerbiora fortasse in hunc deprompsero, rogo atque etiam obsecro, nequis id mihi vitio vertat. Scio quidem in respondendo me magnam non habere expectationem, quòd nemo jam sit, qui ejus legerit libros, quin prius noverit non modò hominis imperitiam, sed etiam temeritatem.* Ameo Lusitanus *de Amomo hæc in me confert. At Matthiolus Senensis cùm nos vero carere Amomo sciret, ut illum tamen habeamus, in Lusitaniam nos remittit ubi ex India nunc delatum contendit: mea tamen sententia fallitur, cùm hucusq; Amomum verum incompertum sit. Hæc ille. Sed planè falsò cum plura me dixisse scribat, quàm rei veritas exposcat. Quandoquidem cùm nunquam meis scriptis affirmarim ex India in Lusitaniam convehi, nunquam eò quemquam remiserim, ut ille somniasse videtur, dum meas metitur lucubrationes, & eas (quæ illius est liberalitas) suis verbis amplificat. Scripsi quidem me a quibusdam non spernendæ fidei medicis accepisse jam primùm ex*

Vulpina Lusitani religio.

Calumnia secunda.

Plinium quandoque non satis sibi constare.

Animadversio in Lusitanum.

Calumnia III. de Amomo.

Calumniæ depulsio.

India

India in Lusitaniam asserri Amomum, nec sanè plura, quàm hæc. Cæterùm cùm eorum sententiam nec probaverim, nec damnaverim, cur hac in re me adeò vellicet, conjicere quidem non possum, nisi quis fortasse in ejus malevolum animum hæc rejiciat. Quòd autem ille perperam meam acceperit mentem, id argumento esse potest, quòd in commentariis nostris Latino sermone editis, nihil hujusce fabulæ meminerim. Ad calamum odoratum veniamus, ubi ille graviores, sicut ipse putat, in me admovet machinas, quas idcirco non magno sanè negotio à nobis amoliemur, quòd non aliquo consilio, non aliqua prudentia, aut ratione, sed suo more (propè dixerim morta) id in nos moliri contendat. Arguit me, quòd nixus Theophrasti, & Plinii testimonio certò affirmaverim radicem, qua passim odorati calami vice utuntur Seplasiæ, legitimum, genuinumq; esse Acorum: quin & quòd scripserim Calamum odoratum harundinem esse, non radicem, quibus refragatur his verbis: At mea sententia decipitur Matthiolus, cùm, licet Theophrastus & Plinius, in Calamo odorato calamum, & non radicem laudare videantur, alibi tamen Calami odorati radicem desiderant, & eam cæteris calami partibus anteferunt, ut apud Plinium est legere lib. 24. cap. 2. in quo cùm Calami odorati juvamenta enumerat, sic inquit: Efficacissima autem in omni harundine, quæ proxima radici: efficacissima & genicula. Per quæ verba manifestè percipitur, quòd in omni calamo, sive harundine, radix efficacior est pars. Qua de causa Calami odorati radix potius, quàm calamus in opus trahenda est, ut meritò hactenus pharmacopolæ hac pretiosa & exotica radice, pro vero, ac genuino Calamo odorato usi sunt. Quantum verò ad Dioscoridem attinet, si quis introspiciens eum accuratius expenderit, inveniet illum de radice potius loqui quàm de calamo, cùm radix geniculata dicitur, calamus verò potius nodis cinctus. His ne tam stolidè me putat concludi Lusitanus? Sed audiat ipse non quàm Matthiolus, qui accuratius priusquam scripserit, pensitavit, sed quàm turpiter ipse potius decipiatur: quippè qui temerè Plinii, & Dioscoridis gravissimorum authorum abutitur testimoniis. In primis enim ut ejus argumenta dissolvam, & tanquàm inania & irrita monstrem, non vereor, ne Plinius, aut Theophrastus Calami odorati radices adeò desiderarint, ut nusquam earum fecerint mentionem. Nam quòd Plinius ait, efficacissimam in omni harundine eam esse partem, quæ radici proxima, quis fuerit Plinianæ lectionis, Latinique sermonis adeò imperitus, ut non videat de harundine non de radicibus intellexisse Plinium? Namq; examinaturus, quænam partes in universo calamo cæteris præstent, ne non radices, ut Lusitanus sua quadam malitia, vel fortasse imperitia in me distorquet, sed partes radicibus proximas cæteris præstare inquit: quod facilè prudens animadvertet. Nec enim aliam ob causam putat Plinius majori vi pollere calami partes, quæ propè radices habentur, quàm eadem ibi crassiores, vegetiores, robustioresq; in omni harundinum genere reperiantur, quàm in cæteris earundem locis: quo fit, ut etiam calami ipsius genicula efficaciora pariter ipse existimaverit Plinius, quippe & genicula robustiora sunt, & crassiora. Quam ob causam Calamum illum pratulit Dioscorides, qui densè fuerit geniculatus. Sed jam ipsum quaso intueamur locum, quem ille quasi violentum quoddam telum in me vibrat. At si nulla in eo sit prudentia, si melius & consideratius verba Dioscoridis mecum perpenderit, non solùm deponet hanc iracundiam sed fortasse etiam nosce t, quàm magno ducatur errore. Nam quod Calamum, non radices describat Dioscorides, apertè quidem constat, cùm ait: Calamus odoratus in India nascitur, melior est fulvus densè geniculatus, & qui assulosè frangitur, plena araneorum fistula. Hæc ille. Qua tamen perperam Lusitanus intelligit: quippe calamus in primis harundinem designat, non radicem. Præterea proprium harundinis est pluribus constare geniculis, & assulosè frangi. Deinde fistula, in qua quoddam araneæ telæ simile concluditur, calamo tantum debetur, non radici, quæ solida, dura, lignosa, & ubiq; occlusa spectatur in omni harundinum genere. Ad hæc fulvus color calamo sanè debetur, non radici: quippe quòd radix in harundine perpetuò albicet. Ad id autem quòd proprium sit radicis (ut ille contendit) ut ipsa geniculata dicatur, calamus verò potius nodis cinctus, Dioscorides ipse respondet. Quandoquidem is non modò quarundam plantarum radices geniculatas facit, sed etiam caules, & calamos nonnullarum stirpium reddidit geniculatos, ut facilè quis certior fieri poterit, qui ejus codicem legerit in Hydropipere, in altera Cyclamino, in Gentiana, in Panace Asclepio, in Ligustico, in Elaphoboscо, in Crateogono, in Gramine, in Equiseto, in Cicuta, in Pityusa, in Ebulo, aliisq; nonnullis. Sed relinquamus hæc (inquam) quæ legere non vacavit Lusitano, & alios consulamus authores. Plinius tritici culmis genicula quaterna, farris sena, hordei octona tribuit. Hinc libro de senectute, Culmo geniculato, inquit Cicero. Hæc si animadvertisset Amathus, aut si non tam negligenter & oscitanter Dioscoridis codicem legisset, tam non fuisset insultus. Illud tamen maximè in hoc homine ridiculum videri debet, quòd quum tam excellentem se haberi velit medicum, reiq; herbariæ peritissimum, ejus sententiæ, quam damnat, nullam soluat rationem, & omnia relinquat intacta argumenta. Porrò ego in illum tam vecors non ero, ut hominem potius, quàm opinionem parum validam, nulla veritatis imagine fultam, videar persequi. Solus severus hic judex in nos ex alto tribunali fert sententiam, damnat nostram. Tantum sibi temporis superesse non putat, ut vel aliquid probabilius afferat, vel rationes nostras dissoluat, ut non veritatem, cui à quovis prolatæ semper fui addictissimus: sed solam suam sequi malevolentiam se monstret. Nos (quod præcipuum sanè nobis est studium) ne calumniatores potius, quàm veritatis putemur indagatores, multa habemus cur Amathi hujusce nobis difficiat opinio. Primùm quòd nusquam visa sit radix inter valde admodum innumeras, quas ille falsò genuini Calami esse censet, quæ secum vel minimum harundinis trunculum cacumini adnexum deferat: sicuti quàm plurimæ visuntur, quæ ab ipso cacumine folia emittunt Iridis, ut quisq; facilè certior fieri poterit, qui diligenter hasce radices exploraverit. Constat præterea hasce radices ex Lituania, & Tartariæ finibus, quinetiam ex Ponto, ubi passim ferè proveniunt, ad nos convehi. Quod maximo cuiq; argumento esse potest, eos prorsus hallucinari, qui eas ipsas radices Calami odorati esse contendunt, quòd nullus extet autor (quod viderim) qui scripserit odoratum calamum alibi provenire, quàm in India & Syria. Quin & illud in nostram concedere sententiam Lusitanum fortasse movebit, quod à Galeno dictum est, quippè qui scripserit calami odorati partium essentiam esse in caliditatis, frigiditatisq; conjugatione temperatam, & minimum habere acrimoniæ, cùm tamen gustantibus palàm sit, radicem hanc non obscurè esse acrem, pariter & amaram, id quod odorato Calamo minimè tribuit Galenus. Hisce itaq; satis jam comprobatum censemus sua in sententia hic hallucinari Lusitanum, nec pluribus est hæc nostra defendenda causa, in sequentibus tamen & rationibus, & authoritatibus, ostendemus, radices has legitimi esse Acori. Nec minus fallitur, quæ De Aspalatho contra nos affert. Est verò Aspalathus (ut Ruellius testatur, & recentiores Græci confirmant) lignum, quod à Rhodiorum Insula affertur, & illud lignum, Aloes Rhodiorum officinæ appellant, ex quo coronæ ad fundendas preculas Deo parantur. Nec enim Matthiolus, qui hoc tanquam falsum evertere contendit, audiendus est, quum revera lignum hoc, ex quo corona parantur, ex arbuscula humili, crebris spinis aculeata, in insulis

Calamus Odoratus communis usus, unde asseratur?

Calumnia V. de Aspalatho.

insulis Rhodiorum, & aliis Græciæ locis cæditur, non verò ex oliva speciem referente arbore. Vidimus enim nos apud Thomam Lucensem insignem apud Ferrarienses pharmacopolam, hujusce ligni frustum brachialis crassitudinis, solidum, grave, multis intercaptum nodis, quod à Græcis hominibus sub nomine Aspalathi acceperat. Erat enim lignum coloris subrufi, cui simile in Hispania apud Taraconenses & Valentinos magna in copia reperitur. Hactenus ille. O fœlicem discipulum, qui ubiq; magistros habet pharmacopolas, à quibus sic institutus discedit, quasi ab Apollinis, aut Æsculapii revertatur oraculis. Sed venit mihi in mentem, ne quoq; injuriam his faciam, quibus præceptoribus se toties usum jactitat. Verum seu ab iis hæc sit edoctus, seu ipse ingenio hæc excogitaverit (malo enim non à me hæc agitari testimonia, quàm ad hæc investiganda tantum frustra suscipi laboris) ego profectò Rhodium illud lignum multùm distare ab Aspalatho certò scio: quòd primum illud cortice tenus rubens non sit, sed potius albicans. Aspalathus enim Dioscoridi detracto cortice adeò rubet, ut purpuram penè referat. Quo argumento credidere quidam Santalum rubrum legitimum esse Aspalathum, quanquàm & illi aberraverint. Sed & id clarissimè demonstrat, Rhodium lignum nullam cum Aspalatho habere cognationem, quòd scribat Galenus, qui legitimum in Græcia fortasse pluries degustavit, hunc gustu esse acri, & simul adstringenti vi præditum. Id quod minimè in hoc Rhodio ligno reperitur, quemadmodum nec prævalens amaritudo, quam illi reddidit Dioscorides. Quod autem hujusce ligni planta sit Oleastri species, id maximè fatentur Rhodii, qui ejus historiam ex Melita Insula ad me scripserunt his verbis: Lignum ex quo torno globuli fiunt ad fundendas preces, truncus est arboris, longitudine hominis metam non excedentis. Nascitur arido & saxoso tractu, fronde perpetua Oleastri æmula, floribus albicantibus, baccis nigricantibus, parvis, caudice brevi contracto, brachii instar crasso, à quo rami prodeunt rari, spinis ferè nullis, aut admodum paucis, albicante cortice. Ligni materies cortice tenus candicat, medullitus verò nigricat. Radicib. nititur firmis albicantibus. Quibus palam esse arbitror Rhodium, hoc lignum ab Aspalatho admodum esse diversum, & Lusitanum unà cum Ruellio in eodem versari errore. Quippe (ut præmisimus) Aspalathus tantùm cortice tenus, non ut ille existimasse videtur, in tota ligni substantia, saturatè rufescit, ut purpureus appareat. Quinetiam cùm Aspalathus in Rhodo proveniens, frutex sit surculosus (ut testis est Dioscorides) non arbor procera, rationi consonum non est, ut ad brachialem crassitudinem adolescat. Cæterùm quod de re incerta non modo contendat, sed tam facilè audeat affirmare, detestandum mihi videtur. Quippe nihil tam temerarium, tamq; indignum sapientu gravitate crediderim, quàm aut falsum sentire, aut quod non satis exploratè perceptum sit & cognitum, sine ulla dubitatione defendere.

Calumnia retunditur.

Rhodium Oleastrum non esse Aspalathum.

Rhodii Oleastri hist.

Hinc ad helenium venio, in quo quum Lusitanus existimet, me pluribus modis hallucinatum, adeò ut nullis possim me defendere rationibus, acriori morsu in nos invehitur his verbis: Confirmat Marcellus Vergilius se sic in antiquissimo Dioscoridis codice legisse: Caulem ex se se mittit Helenium, crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquanto majorem, angulosumq;, flores luteos, & in iis semen Verbasco simile, tactu pruritum faciens. Unde facilè credere est, ut hæc perversa, & immutata fuere, ita quoq; pars hæc ad amaritudinem attinens: quanquam eam quoque à Plinio prætermissam animadverto. Unde Matthiolus Senensis hic falsò admodum Plinium adducit lib. 19 cap. 5. qui ultrà quod in eo capite nullam penitus de Helenio mentionem faciat, lib. tamen 21. cap. 10. ubi Helenii meminit, non de hac loquitur, sed potius de Aegyptia, cui Dioscorides in hoc capite ex mente Crateva herbarii ramulos serpylli modo humi sparsos tribuit. folia verò Lenti similia: cui quoq; eo in loco nullam tribuit amaritudinem. Imò in describenda hac herba Plinius à Dioscoride variat, cùm Dioscorides folia, sed Serpylli potius possidere dicit. Accedunt ad hæc, quod cap. 21. ejusdem libri, ubi medicamenta Helenii pertractat, dulcem esse asserit, non amaram: ut liquidò constet, Plinium de illa tantùm dulci Aegyptia Inula memoriam fecisse, non verò de hac à nobis amara tractata. Proinde Matthiolus, si Plinii autoritatem in hac parte subticuisset, prudentius dubio procul fecisset, ac non ita duplici errore hallucinaretur. Primum cùm credat, Plinium de hac Inula primam mentionem fecisse, quum (ut diximus) potius de secunda Aegyptia agat. Secundò cùm dicat Plinium illi amaritudinem tribuere, cùm re vera illi dulcedinem condonet, & non amaritudinem, ut cuiq; legenti notum erit.

Calumnia VI. de Helenio.

Hæc itaq; sunt, quæ in me spicula mittit Lusitanus. Sciat igitur velim culpam, qua me accusat, non in me, sed in Typographum esse rejiciendam, quippè qui imprudenter meam perverterit sententiam oblitis quibusdam lineis, in quibus Plinii verba adnotaveram, quæ de Helenio primi generis ab eo scribuntur (præter Lusitani opinionem, quòd hunc Plinii locum semidormiens pertransiverit) lib. 23. cap. 5. & quibusdam aliis lineis priorum loco acceptis ex decimo vigesimi primi libri capite, quæ postea in medium adduxeram de altero Helenii genere, quod in Aegypto provenit. Facilis enim ac lubricus fuit lapsus, quippe quum propè essent duæ illæ Plinianæ autoritates, Typographus, qui è codice nostro manu scripto hæc in suum transferebat typum, oculi imprudentia deceptus primum Plinii locum tanquam dormiens præteriit, & secundum in ejus locum reposuit, quod ad alterum spectaverat Helenium. Cujus erroris illud semper omnibus fuerit argumentum (ne fortasse quis putet me id totum subdolè in Typographum rejicere) quòd non modò in commentariis nostris Latinis factis pluribus antea annis in lucem editis, id erroris fuerit expurgatum, sed quòd ea quoq; Plinii verba per Typographum eò translata lib. 19. cap. 5. ibi ascripta non legantur, sed lib. 21. c. 10. ubi de Aegyptio Helenio ù egit. Quin & illud de innocentia nostra maximè testari poterit, quòd illa per Typographum transposita authoritas, nihil penitus ad rem nostram faciat, neq; concludat, ut priores Italicæ editiones nostræ unumquemq; certiorem reddent. Non enim putet velim Lusitanus, quòd adeò sim excors, ut tam indecenter, tamq; fatuè Pliniana illa verba, quæ nihil pro sententia nostra concludunt, in prædictorum fulcimentum attulerim. Quandoquidem si æquo animo is accuratius perpenderit, quæ Plinius de Helenio verba fecerit libro decimo nono, capite quinto, à me eo loco citata, nec oscitanter Plinium relegerit, me omni culpa vacare compulsus veritate fatebitur. Ipse enim Plinius ibi sic habet. Siseris satus mensibus Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septembri, Octobri, brevior is est, sed torosior, amariorq;. Inula per se stomacho inimicissima, eadem dulcibus mista saluberrima: pluribus modis austeritate juncta gratiam invenit: hactenus ille. Hæc itaq; sunt à Typographo oblita, quæ ad probanda ea, quæ diximus, afferebamus ex quinto capite decimi noni libri. Cæterùm, ut suam Lusitano detegam negligentiam, vel fortasse imprudentiam, dicat sane cur tam aperta fronte negaverit, Plinium libro decimo nono, cap. 5. Helenii sive Inulæ, de qua primò scribit Dioscorides, nihil penitus meminisse, cùm tamen ea omnia, ac etiam perplura ibi habeantur, quæ hic his perpaucis lineis in medium attulimus. Quibus etiam videre poterit, quavatione negaverit, reperiri apud Plinium Inulam esse amaram. Hisce igitur de causis jam primùm Lusitanus conjicere poterit, id quod in me reprehendit, tantum quidem à veritate distare, ut potius sibi ipsi, quàm mihi injuriam inferre videatur. At insignem & arrogantem hominis temeritatem audiamus, qui quò magis præceps est in rebus maximè ambiguis, hoc manifestius suam prodit insciti am. Sed jam sese offerunt recriminanda, quæ in unguento Sampsuchino adversum me scribit, tametsi longè magis ipsum accusent: quòd ea, quæ

Lusitani imprudentia.

Calumnia retunditur.

Calumnia 7. in unguẽto Sampsuchino.

ea, quæ nullis argumentis probari possunt, falso probare contendat, & quæ pluribus sanè modis probata sunt nullis in contrarium allatis rationibus, inani quadam arrogantia, improbare nitatur, sic inquiens: Etsi apud Theophrastum, vel Plinium, nonnullosq; alios celebres viros Sampsuchus eadem cum Amaraco, sive Majorana herba sit, apud Dioscoridem tamen, & Galenum, ac Paulum Aeginetam multùm inter se differunt, cùm Sampsuchus Majorana herba hodie in fictilibus & vasculis repositа ad fenestras pro deliciis habita sit: Amaracus verò Parthenium est, quæ an Matricaria officinarum sit, tertio dicemus libro. Hanc verò animadvertentes inter utranque differentiam Galenus, & Paulus, diversa capita tanquam de rebus diversis fecerunt, videlicet de Sampsucho, & Amaraco, quam prius noscens Dioscorides vigilantissimus, oleum Sampsuchinum ab oleo Amaracino, tanquam rem diversam distinxit. Nam Amaracus Galeni & Pauli, proculdubiò apud Dioscoridem, Parthenium est, ut tertio libro facile quis comprehendere poterit, cùm ibi Parthenium Amaracum esse dicat. Qui verò Amaracum Galeni & Pauli, Marum Dioscoridis esse opinantur, miro modo cæcutiunt. nam etsi verum sit, quòd Galenus, & Paulus in libris de facultatibus medicamentorum simplicium de Maro nullam faciant mentionem, non proinde Amaracum illorum, Dioscoridis Marum, ob nominis vicinitatem esse, dicere debent: & eo magis quia Galenus in libris de Antidotis, & Amaraci & Mari, tanquam rerum diversarum, meminit. Quare Matthiolus Senensis si hæc animadvertisset, non sic facile cespitasset, nec hæc sic confusa reliquisset. Hactenus ille. Sed cur hæc Amathe? Tu id mihi turpe ducis homo præceps, quòd in rebus dubiis meam suspenderim sententiam? an velis tu potius, ut præcipiti quadam arrogantia istam tuam incurram vecordiam? nisi incredibili arderes libidine nostros oppugnandi labores, tu tam esses inter hos scopulos præceps? adeò temerè de his decerneres? Nos sanè longè aliter sentimus. Etenim malo cæteris veritatis indaganda apertam relinquere viam, quàm nova temeritate eos hinc avertere, præsertim cùm non desint clarissimi viri, qui hac Galeni lectione plurimùm hæsitarunt. Siquidem non desunt rationes, quæ ostendant Amaracum Galeno & Paulo tam Parthenium, quàm Marum posse designare. Quam ob rem nec hanc, nec illam opinionem probare libuit. At si aliquid in re difficili & suspecta asserere liceat, quod neutiquam in tanta antiquitate novum esse debet, magis in hoc inclino, ut librariorum negligentia hunc Galeni locum corruptum putem ac hoc errore Mari titulum in Amaracum esse transl atum. In qua re tametsi authorum certa desint testimonia, non tamen hujus rei absunt indicia, quæ Amaracum Galeno, & Paulo Marum designare præ se ferant. Siquidem cùm sit Galeni proprium institutum simplicium medicamentorum vires ex Dioscoride describere, idq; præsertim servare in his, quæ viribus non vulgaribus præstant, neutiquam crediderim, si Amaracum Galeno Parthenium designasset, quin scripsisset ex Dioscoride id Epithymi modo bilem atram, & pituitam detrahere, suspirioso & melancholicos juvare, calculos expedire, anhelosis liberam spirandi facultatem reddere, quin & ejus decocto insidentibus fœminis uteri duritias emollire, & inflammationes arcere, illitu verò ignem sacrum extinguere, collectionesq; consumere. Quandoquidem tam raras, utilesq; facultates haudquaquam putarem silentio involuisse Galenum, si de Parthenio eo capite egisset. Verùm cùm Maro nil aliud virium tribuerit Dioscorides, quàm quòd illitu serpentia ulcera sistat, & quod in unguentis addatur, mirum sanè non est, si de Maro tractaturus Galenus libro sexto de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi fortasse depravata lectione de Amaraco legitur, de ejus viribus sobriè admodum tractaverit. paucisq; perstrinxerit, nec plura dixerit, quàm quòd sua vi excalfaceret, & siccaret. Id quod etiam egit fortasse lubens, quòd latius de eo scribere statuisset libr. de antidotis in Hedichroi compositione. Hæc nobis dicta velim, non affirmandæ tantum hujusce opinionis causa, sed tuæ refellendæ temeritatis, ac impudentiæ. Quamobrem eos mihi impugnare non libuit, quorum tu opinionem sequeris. Nimirum quòd in obscuris, incertisq; nusquam soleam in aliquem verba facere, nec quicquam agere, cujus nequiverim causam probabilem reddere, eoq; præsertim, quòd senserim in esse etiam rationes, quibus se tueri possint, nempe Serapionis testimonium, qui id tantùm, quòd Galenus de Amaraco scripsit, Matricariæ tribuit. Sed hæc etiam posset destrui autoritas. Hæc itaque si rectè, sincereque perpendisses, non modo te ipsum novisses, sed & fortasse puduisset ita te injuriè in me conspirasse. Reliquum nunc est, ut jam tibi tua detegam errata, ne alios in posterum ducas in errores. Inquis tu Lusitane, apud Dioscoridem, Galenum & Paulum, Sampsuchum & Amaracum admodum inter se differre. Id quod esse falsum, & à veritate alienum, illicò probari potest ex ipso Dioscoride, quippe qui libro tertio de Sampsucho agens, scriptum reliquerit: Sampsuchum à Siculis, & Cyzicenis, apud quos laudatissimum provenit, Amaracum vocari. Hoc idem facilè videtur probare etiam Galenus. Ipse enim libro primo de antidotis, Amaraci plurimum in Cyzico nasci scribit, & Amaracinum unguentum in Cyzico parari ait libro secundo capite primo de compositione medicamentorum secundum locos. Id quod omnibus palàm facit nil aliud Galeno designare Amaracum, quàm Sampsuchum. Etenim cùm Cyziceni Sampsuchum, Amaracum appellent, quisnam fuerit ille tam amens, excors, obtusiq; ingenii homo qui non noverit Amaracinum unguentum in Cyzico paratum è Sampsucho fieri? His subscribit etiam Plinius libro vigesimo primo capite undecimo sic inquiens: Amaracum Diocles medicus, & Sicula gens appellavere, quod Aegyptus, & Syria Sampsuchum. Et capite vigesimo secundo ejusdem libri: Sampsuchum (inquit) sive Amaracum in Cyzico laudatissimum, & odoratissimum. Fit ex eo oleum, quod Sampsuchinum vocant sive Amaracinum ad excalfaciendos, emolliendosq; nervos, & vulvas. Quibus palàm est, quàm imprudenter hæc asserat Lusitanus. Nec obstat quòd in quibusdam Dioscoridis codicibus legatur Parthenium etiam aliquibus Amaracum vocari. Siquidem hoc non tuetur hujus universalem negationem. Adde quòd illa verba Dioscoridi spuria à quam plurimis rei plantariæ studiosis, non ab re judicantur. Nimirum extant Græci codices antiquissimi manu scripti, in quibus non legitur in Parthenij capite particulæ illæ εἰ δὲ ἀμάρακον, quemadmodum nec apud Serapionem, qui Parthenium ex Dioscoride transcribit. His accedit aliud stolidum Lusitani erratum, quod facile quis intueri poterit, quum asserat is Amaracinum unguentum odore jucundissimo redolens parasse antiquos non è Sampsucho, quod Cyzicenis, qui illud olim præstantissimum parabant, Amaracum dicitur, sed ex Parthenio, quod etiam falsò eam esse plantam existimat, quàm ob odoris virus Seplasiæ meritò Cotulam fœtidam vocant. Sed quantùm in Amaracino unguento, quod odoris fragrantia plurimum præstitisse scribit antiquitas hæc fœtens planta conveniat, ij certò judicare poterunt, quibus longè magis, quàm illi res medica cordi fuerit. Et quidem fatetur Galenus libro primo de Antidotis, ac aliis etiam locis in Cyzico, quemadmodum in universa minori Asia, Mari & Amaraci oriri plurimum, parvum

Calumnia confutatio.

Sampsuchũ & Amaracum idem esse.

Cotula fœtida.

verò in aliis regionibus, præsertimq; in Italia. Id quod Lusitanum hic maxime hallucinatum palam facit. Quandoquidem nullo magis herbarum genere ubiq; abundet Italia, quam Cotula fœtida dicta. Ea enim ubiq; scatent campi, horti, areæ, plateæ, semitæ, ac colles, adeo ut nullus in Italia sit locus, ubi hæc herba non proveniat. Adde quòd cùm dicat Galenus in Cyzico Amaraci nasci plurimum, ubi Amaracinum unguentum omnium odoratißimum parabatur, & nobis jam comprobatum sit Sampsuchum à Cyzicenis Amaraci nomine appellari, satis etiam comprobatum esse putamus, Lusitanum medicæ materiæ ignarum, & tam Dioscoridi, quàm Galeno idem esse Sampsuchum, quod Amaracum. Demum an Dioscoridis Parthenium Cotula fœtida sit ita vulgo vocata (ut Lusitanus certo sibi persuadet) is postea audiet. De Jasmeno unguento multum quoque mecum contendit, & ex iis floribus vult parari Jasmenum, quos Itali vulgo appellant Gelsimini, cùm tamen id nullis rationibus comprobet, sed tantum suis nitatur verbis, non est cur multis cum illo agam. Sat enim mihi esse existimo, cùm scribat Dioscorides parari Jasmenum (id est violaceum unguentum) è floribus albæ violæ, nullo pacto fieri posse, ut ex aliis paretur floribus, & ex iis præsertim, quorum apud Dioscoridem, & antiquos nulla prorsus habetur historia. Quinetiam supervacaneam hic omnem verbositatem esse censeo, eo quòd in commentariis nostris satis superq; comprobatũ sit, eos procul dubio decipi, quos Lusitanus sibi imitandos proposuit. Præterea cùm is rationib. argumentisq; nostris, nullis prorsus obstet verbis, nec ulla dicendi facultate (si philosophũ medicumq; ut audio se putat) non vereor, quin facilè scire possit, me ad suas non teneri objectiones, nisi primũ ad nostra responderit argumenta. Quibus nulla alia de causa illum nihil in contrarium adduxisse putamus, quam quòd is longe magis defendendæ pertinaciæ, quàm veritati fuerit addictus. Inpino autem ut Theophrastum defendere videatur, sic mecum agit Lusitanus. Longum profecto, nec minus difficile esset, omnes Pini species percurrere: illius tamen (Theophrasto authore libro tertio de historia plantarum. 10.) duæ sunt species altera urbana, altera vero sylvestru. Sylvestrem vero in Ideam, & Maritimam partitur. Nam Idea, id est, montana, rectior, celsior, materieq; crassior est. sed maritima folio ornatur tenuiori, imbecilliori & cortice læviori, ad coria utili, in qua nux conspicitur rotunda, breviq; dehiscens. In Idea vero tanquam nux sylvestrior, oblongior est, viridis minusq; hiscens. Hæc ad Theophrasti mentem, quæ vera esse nullus hucusq; in dubium traxit, præter unum Matthiolum Senensem, qui omnino hæc suo tantum judicio fultus evertere conatur, dicens se in sylvestri Maritima Pino observasse nuces non quidem rotundas, sed oblongas, potius solidas, difficulter dehiscentes: in montana vero non oblongas, sed breves, & ad aperiendum faciles. At nos revera Theophrastum verum universaliter dixisse observavimus, ac Matthiolum aut non recte apprehendisse, aut potius, ut novi aliquid aliis dixisse videretur, in medium hæc afferre voluisse. Hæc illius sunt verba. Cæterùm an vera, vel falsa, syncere, vel subdole prolata, candidißimus quisque lector, qui nostros legerit commentarios, facile conjicere poterit. Explodenda enim detestandaq; sunt Lusitani figmenta, quæ hic adversum me habet. Siquidem ego recitata Theophrasti historia, nec eum hallucinatum nec delusum asserui, sed id tantùm Theophrasto repugnare dixi, quòd utriusque Pinastri strobilus in nostro climate testatur. Quod autem vera non ficta, nec fabulosa scripserim (ut ex se ipso fortasse me judicat Lusitanus) is procul dubio fateri poterit, qui in agro Tridentino Ideam, in Senensi, ac Pisano Maritimam observaverit Pinastrum. Quippe in maritimis hisce locis duo habentur Pinastri genera, quorum alterum strobilos profert spithama longiores: alterum vero breviores paulo, compactili duritie concluſos, nec per se facile dehiscentes. In Tridentinis vero montibus, quemadmodum & in Bohemia, quæ Pinu ubicunque sylvescit, Pinastri nuces in universum visuntur longe maritimis breviores, infirmioresq;, quæ cùm primum inaruerint, illico dehiscunt, & ab arbore decidunt. At si quis ad vivas, virentesque hujusce Pinorum plantas se conferre nequiverit, novas Pinorum imagines postremæ commentariorum nostrorum editioni appictas intueri poterit. Quòd si syncero animi affectu fecerit, non verebimur, quin facile conjiciat, nostram in plantarum historia fidem falso à Lusitano improbatam, ac cognoscat subinde etiam magnam illius imperitiam, & apertam in nos invidentiam. Ego quidem nunquam putavi hæc in Theophrastum rejicere, sed nostro climati causam assignavi. Quamobrem non possum non admirari Lusitanum, quippe qui non sit veritus tam evidentes in me afferre calumnias. Equidem nunquam negaverim Pinastros, quæ in Ida monte proveniunt, quin & eas, quæ in Græciæ maritimis crescunt, in nucibus edendis contrario modo forsitan se habere, cœli, solique illius immutata natura. Venio ad Hippocampum, cujus historiam à nemine descriptam hactenus reperi. Quo fit, ut difficile admodum sit, absque ulla dubitatione affirmare, quod nobis sit piscium genus, quod Hippocampum appellaverit antiquitas. Nec displiceret Lusitani opinio, quam longe antea audieram à Luca Ghino medico clarißimo, quòd Græcis recte idem sonet Hippocampus, quod Latinis flexuosus equus, si quo probari posit, esset ad manus. Veruntamen cùm nulla extet Hippocampi historia, cur ejus opinionem accipiam, sane non habeo: quin nec etiam cur refellam. Plinius lib 36. cap. 5. dum Praxitelis admiranda percurrit marmora, videri scribit in maxima dignatione, Gn. Domitii delubro in circo Flaminio Neptunum, Thetim atque Achillem, Nereidasq; supra Delphinos, & Hippocampos. Quæ quanquam demonstrant Hippocampos equorum effigiem præ se ferre, non tamen hac Plinii authoritate quis unquam recte affirmare poterit, Hippocampos, quorum ille meminit, esse pisciculos equi vel dracunculi formam habentes, quos quidam veros esse Hippocampos non ambigunt. Quandoquidem Plinii verba luce clarius demonstrant Hippocampos parvos non esse pisces, sed ingentes fortasse belluas, corporis mole Delphinis minime inferiores: nisi hæc potius fabulosa censeamus, quàm vera. Nos autem cùm jamdiu non ignoraverimus non deesse rei medicæ studiosos, qui equiculos illos, vel marinos dracunculos veros esse Hippocampos putarent, non abs re esse duximus horum equiculorum imagines commentariis nostris adjungere, non ea tantum causa, ut horum placitis subscriberem, sed ut unumquemq; præsertim q; Zoilos admonerem, me hæc prius non ignorasse. Verùm non ob id absurda vocari expedit (ut Lusitanus putat) quæ de Hippocampo antea scripsimus, doctißimos Dioscoridis interpretes & Græci sermonis peritißimos secuti, quorum non desunt, qui asserant in Locustarum genere haberi Hippocampum. Quibus subscribere videtur Plinius l. 32. cap. 11. At cum inter Locustas nulla spectetur, quæ magis flexuoso dorso erucas, quas Græci κάμπας vocant referat, quàm ea, quæ ibi pariter picta spectari potest, nefas sane fuerit tam petulanti ore affirmare, nostram & aliorum opinionem, tanquam absurdam esse spernendã, cùm tamen rationibus, & authoritatibus comprobatam unusquisq; facile cernat. Multa etiam contra nos de sativo Cucumere effundit Lusitanus procacius magis, quàm verius, sic inquiens. Cucumer non ubiq; sativus reperitur, qua de causa multi non sine ingenti errore Citrulum, quem

Peponem

Calumnia VIII. de Jasmeno.

Depulsio calumniæ.

Calumnia IX. de pino.

Lusitani figmenta explodutur.

Calumnia X. in Hippocampo.

Lusitani opinio nec refellitur, nec probatur.

Calumnia XI. de sativo Cucumere.

Peponem esse certò scimus, Cucumerem appellant, vulgarium forsitan voce seducti, qui in Italia fere universa & Flandria ac Germaniæ Citrulum Cucumerem vocant, sed, ut dixi, non sine magno, ne dicam pudendo, errore, inter quos novissimus extat Matthiolus Senensis in suo Dioscoride Hetrusca lingua confecto. Est igitur Græcorum Cucumer, sive Cucumis, dictus sic (ut Varroni placet) quia facile curuatur baculi crassitudine, colore viridi, longitudine cubitali, & majori, præsertim si in flore existens in fistulam mittatur. Tunc enim (ut tradit Plinius lib. 19. cap. 5. mira longitudine, & fistulæ complementum crescit, & hac de causa Columellæ Anguinum Cucumerem eum appellat, quia oblongus, crassus, atq; instar anguis flexuosus sit. Nascitur enim in simili planta, qua Cucumis sylvestris oritur. Raro in Lusitania Cucumer videtur, secus autem in altera parte Hispaniæ, præcipuè, apud Salmanticenses, ubi in magna cernitur copia, hirsutus, colore omnino viridi, longitudine cubitali, & curua. At Pepo is est, quem Officinæ ob colorem Citri in maturitate acquisitum, Citrulum appellant. Græci verò illum πέπανον, id est maturum Graia voce dixere. Quam vocem Hispani vel hodie servantes nulla mutata litera, aut syllaba illum quoque Pepanum vocant: & ejus supremam partem concisam fronti æstus hora, in qua illum plerunq; comedimus, tanquam refrigerantem, admovemus. Quod olim quoq; à Græcis fieri Dioscorides innuere videtur. Vescimur enim Pepone Hispani, dum viret, nam postquam maturuit, & colorem luteum Citri maturi contraxerit, tanquam cibo inutilem rejicimus. Si quid tamen illius comedendum sit, ejus suprema, & cartilaginea pars tantum pro victu, rejecta ejus medullari parte, accipienda est, ut apud inferiores Germanos plerunq; fit, qui Peponibus iis non nisi maturis, contra Hispanorum consuetudinem, in victu utuntur: quorum medullarem, & interiorem partem, in qua semen continetur, tanquam improbam & malam rejiciunt, suprema & cartilaginea illa, crebris verrucis ornata parte contenti. Qui mos apud Græcos quoque fuit, ut ex Galeno deprehenditur lib. 2. de Alimentorum facultatibus, ubi inquit: Huc accedit quod in Peponibus homines à carne intima, in quo semen habetur, abstinent. Sed hæc ignorans Matthiolus, nil in hoc capite facit, quàm vellicare alios. Sed audias Amathe. Solus ne inter tot eruditissimos viros, quibus eadem placuit opinio, à te reprehendor? Solum inter innumeros alios Matthiolum insectaris? Quapropter? non alia opinor causa, nisi ut tuam malitiosam invidentiam in ejus tantum videaris monumenta effudisse, ex quibus tu optima spolia congessisti. Egregiam certe hominis in furando prudentiam, ut tacite iis secum gaudeat, quæ publicè criminari putetur. Iccirco, homo vaferrime, tot hæc contra me construuntur hic verba? Sed audiat ipse Lusitanus, quam hic toto aberraverit cœlo. Etenim sententiæ nostræ haudquaquam obstare, sed plurimum astipulari censemus, quod dixerit Varro Cucumer à curuore esse dictum. Quippe quòd Cucumeres, qui passim in Italia proveniunt, & quos falsò Lusitanus Pepones esse contendit plerunq; incurvi spectantur, ut æstate tota videre quis possit in clarissimarum urbium plateis, ubi innumeri venduntur. Porrò si hæc ignorat Lusitanus, medicos non consulat sed olitores. Nam ii ostensis incurvorum cucuminum millenariis, facile crassam hanc caliginem ab ipsius oculis detergent. Præterea vulgarem Cucumin, quo passim utimur, verum & genuinum esse manifesto comprobat Plinius lib. 19. cap. 5. his verbis: Particulatim Cucumis floret, sibi ipsi superfloreſcens, candida lanugine obductus, magnúmq; cùm crescit. Hæcille, Quibus palam est Cucumeris nostri usus leguimos esse: quippe si Lusitanus ut (prædiximus) olitores adierit, & ad eorum hortos sæpe se contulerit, universos videbit cucumeres, illos scilicet, qui nuper emerserunt, & jam primum ad juglandium quantitatem intumuerunt, sibi ipsis in cacumine superfloreſcere, & alba quadam contegi lanugine. Ad hæc, sententiam nostram, ac quam plurimorum clarissimorum scriptorum à Lusitano falsò improbatam illud sanè luce clarius ostendit, quod sativus, ac vulgaris Cucumis fructu tantum ab erratico differat. Utriq; enim eadem sunt folia, iidem flores, eadem viticulæ, & eadem in universum denig; facies, ut lib. 4. testatur Dioscorides, & lib. 7. cap. 6. de historia plantarum posteritatis memoriæ prodidit Theophrastus. Tanta enim inter hasce plantas intercedit similitudo cognatioq; ut si simul serantur, vel altera alteri conferatur, nulla fere differentia dignoscantur. Nec propterea negaverim, quòd Cucumis ille, qui sua longitudine serpentis speciem refert, & quem Hetruria falsò Melonem vocat, inter Cucuminum genera non fuerit recipiendus, cùm & ipse olitorum mangonio, è vulgaribus nostris in eam formam fuerit redactus: id quod Hippocrati primum, dein Plinio, & Palladio referunt acceptum, quippe qui scripserint flore in fistula, vel harundine demisso, Cucumin inde mira longitudine crescere, & omni alia, quæ coguntur, forma, id quod & de Cucurbitis tradidit Columella. Hinc ita q; suam traxit originem illud Cucuminum genus, quod ita prælongum se diffundit, & anguium modo contorqueatur. Quippe fato subinde semine, quod exemptum sit ex hisce prælongis mangonio illo paratis, in posterum per se se eadem forma proveniunt, ut & nos experimento comprobatum scimus, non solum in Cucumeribus, sed etiam in Cucurbitis præsertimq; in iis, quas Indicas vocant: id quod etiam Plinius affirmat loco prius citato. Nam cùm maxime compertum haberet in Campania oriri Cucumeres mali Cotonei effigie (ii autem ut Lusitani fert opinio) prælongi non erant, & hujusce forma causam reddere vellet: forte (inquit) primo tantum ita audio unum, mox semine ex illo genus factum. His ita q; palam sit (ut Lusitani illius verbis utar) in quam magno, ac pudendo is versetur errore. Quippe si (ut idem falsò contendit Lusitanus) universum Cucuminum genus sponte sua ita prælonga proveniret, stolidum sanè esset id arte vel mangonio moliri. Sed Cucumeres sui natura non esse adeo in longitudinem protensos manifesto demonstrat Plinius, quippe qui scribat Cucumeres in Italia esse quàm minimos, in Provinciis quàm maximos. Nam si sponte sua ea essent forma (ut Lusitanus somniasse videtur) scripsisset quidem nasci Cucumeres in Italia quam brevissimos, in Provinciis quam longissimos. Adde quod etiam experimento constat (ut ego mihi testis esse possum) quòd Cucumeres sic Italis vocati in suppositam aquam descendere nitantur appensi, & contra refugiant, & unci modo recurruentur, ubi vas oleo plenum supponatur apertum. Id quod proprium esse cucumeris, affirmant præclarissimi rei rusticæ plantariæq; scriptores, præter id, si gustum consulas, nulla penitus saporis vel odoris differentia inter prælongos Cucumeres illos, & vulgares nostros cognosci potest. Adhæc cum tria Theophrasto, & Plinio sint Cucumerum genera, Laconicum, Scytalum, Bœoticumq;, hoc maxime etiam Lusitano adversatur, quòd unum tantum Cucumerum genus statuerit, præsertim cùm etiam Avicenna lib. 3. de tussis curatione scribens tria statuat Cucumerum genera, sic inquiens: Et medulla Cucumeris longi arcuati, & Cucumeris rotundi, & Cucumeris communis. At id autem, quod Columellæ testimonio asserit Lusitanus sativum Cucumim anguinum vocari, quod forma anguium referat speciem, nil aliud nobis respondendum se se offert, præterquam quòd falsò id Columellæ acceptum referat. Constat enim anguinum Cucumin nil aliud fuisse Latinis, quàm Cucumim sylvestrem, quemadmodum

Amathus suas enarrationes in Dioſc. ex Matthiolo transcripsit

Calumnia refellitur.

Cucumis vulgaris.

Cucumis sativus ab erratico ut differat?

Cucurbitæ, & Cucumeres olitorii mangonio varias induunt formas.

Cucumeris tria genera

Anguinus cucumis quis?

modum sylvestre Allium Dioscoridi Anguinum vocatur, non quòd forma referat angues, sed quod in sylvestribus nascatur locu, ubi facile stabulantur angues. Caterum quod Anguinus Cucumis sylvestris sit, non sativus, testatur in primis Lucius Apulejus suo de simplicium medicamentorum libro capite proprio de sylvestri Cucumere. quin & quidam Dioscoridis codices, ut Hermolaus & Marcellus legunt, quibus etiam subscribit Plinius lib. 20. cap. 11. Sed cur hoc nitar tantorum virorum testimonis comprobare, cùm Lusitanus ipse capite de Agresti Cucumere, sui ipsius oblitus, id aperte fateatur, & suo ipse se jugulet gladio? Sed quòd falso Columellæ testimonio fuerit is usus, præter id quod nusquam ab ipso hoc scriptum esse scimus, testem habeo Hermolaum virum sane præclarißimum. qui in suo Corolario Lusitanum mendacio redarguit his verbis: Cucumeres in fistula apud Hippocratem demisso flore mira longitudine quasi anguina specie proveniunt, quanquam Anguinus cucumis idem videtur esse, qui Sylvestris, multo infra magnitudinem sativi, Erraticus & Angues Columellæ appellatus à sativo penitus differens: hactenus Hermolaus.

Lusitanus suo ipsius laqueo captus.

Lusitanus mendax.

At si ita demus huic bono viro, à sua forma longiores illos Cucumeres ab aliquibus Anguinos vocari: at non intelligit quam non cohærentia, quam in se ipsum repugnantia dicat? nunquid non videt homo miser, quod non aliam ob causam hæ differentiæ plantis addi solent, quam quòd à reliquis earundem generibus distinguantur? Nonne statim ob hoc sequitur esse etiam alia cucumerum genera? Resipiat miser, & sua jam recognoscat erratа: resipiat, inquam, cùm lignis omni luce clarioribus vincatur à testibus, & propria confessione urgeatur. Comprobat etiam cucumerem nostratem non esse peponem, cum in primis sapor tum deinde facultas. Sapor quidem, quòd cùm scribat Simeon Sethi Græcus author, Pepones sapore esse dulces, nulla sane ratione fieri potest ut Cucumeres nostri usus fuerint Pepones, quippe qui eo magis amarescunt quo maturiores evadunt, ut Theophrastus scribit li. 6. c. 14. de plantarum causis. Præterea si Peponum facultas expendatur, constabit sanè ex Galeni sententia, quòd devorati biliosos excitant morbos, quin & vomitiones, & id quidem (ut Simeon ille asserit) sua dulcedine efficiunt, præsertim cùm in biliosum inciderint ventriculum. Ad hæc confricata Peponum caro (ut Galenus ait) vitia cutis in facie, nempe alphos, lentigines, ephelidasq; abstergit dulci, quo imbuitur, succo. Id quod ex nostratis Cucumeris affrictu nunquam consequeris. Nec obstat quod Hispani Cucumerem nostrum (ut Lusitanus inquit) Pepanum vocent: quippe cùm Itali à Latinis originem ducant, omnino credendum videtur Latinas rerum nomenclaturas rectius asservasse eos, quam cæteras nationes. Demum fabulosum esse scimus, & Lusitani figmentum, quòd Flandri vulgares Cucumeres edant, cùm penitus consenuerint: sunt enim domi nostræ Flandri, qui nobis serviunt, & qui Flandriam, & Germaniam fere totam peragrarunt, id penitus detestantes. Nec obstat scripsisse Galenum, à Peponum carne intima, quæ semen continet, abstinere homines, quum id fiat potius in Cucumeribus, quorum seminibus una cum carne vescimur. His itaq; poterit Lusitanus fortasse noscere quam in censenda Cucumeris historia fuerit hallucinatus, & subinde palinodiam meditari. Nam si secus fecerit, quum scribat Plinius, Cucumeres in Italia quam minimos, in provinciis vero quam maximos provenire, cumque Lusitanorum regio, qua se orbem facit, ad ultimas Europæ oras habeatur, & ob id cæteris fortasse magis ab Italia distet, verendum sane est ne rei medicæ studiosi, qui hæc perlegent, Cucumerem Lusitano majorem nusquam se vidisse affirment. Sed nimis fortasse prolixe Cucumeris causam egi. Equidem hæc nimia esse fateor in re minime obscura: verùntamen ut hujus calumniæ & maledicta aliquando cessent, omnis ejus est abundenda verbosa importunitas, ne si forte brevior sim, jure sibi cedi putet, minusq; sibi à nobis satisfactum clamitet, & qua est inani arrogantia, non silentio, vel dissimulatione vane se victorem glorietur. Jam de Carpesio pauca ei respondeo, de quo agens Lusitanus capite de Pipere, postquam ibi de Caryophyllis egit, nostrum ibi ordinem & doctrinam, quemadmodum in cæteris sequutus, ita adversus nos scribens commiscitur. Caryophyllis Carpesium proximum est, quod Cubeba Officinis dicitur, ut libro 1. meminimus. & Actuarius confirmat. Non enim Carpesium Zedoaria, sive Zurumbet Arabum est, ut Matthiolus augurat, quum potius, ut dicimus, Carpesium Cubeba sit. Hæc falso Lusitanus. Falso, inquam, quod à nobis nusquam scriptum sit Zedoariam sive Zurumbet, esse Carpesium. Quis ergo non miretur hominis impudentiam, infidelitatem, mendacemque locutionem? Quis non detestetur hujuscemodi hominum genus, qui tam evidentibus calumniis, ac impostoris candidiß. quosque lacerant? Huic adhibenda fides? Huic credendum? huic assentiendum? Nequaquam. In confesso enim est omnibus hominibus, hujusce scripta sui ipsius esse figmenta, mendacia, vanitates, adeo ut jam omnibus stomachum commoverint. Sed quantum hallucinetur miser, dum sibi persuadet Zedoariam, & Zurumbetum Mauritanis nihil inter se differre, postea audiet, cum innumeros illius errores promulgavero. Sequitur, ut quid de Artemisia dicat, videamus. Artemisia duplex est, altera latifolia hortensis, odore acuto, sapore vero amaro: altera vero Matricaria dicta tenuifolia, à Græcis Leptophyllos appellata. Nec enim in eam imus sententiam, quòd Matricaria hæc Parthenium sit, ut Matthiolus contra omnes gravißimos medicos contendit, quum revera tenuifolia Artemisia vulgaris Matricaria sit. Nam Parthenium, Erusaculum, Herba fœtida Chamomilæ similis est, ut suo dicemus loco. Hæc illius ad unguem sunt verba: inania tamen, nihilq; ponderis referentia. Quum enim Lusitanus argumentis, rationibus, & authorum testimoniis, quibus satis superq; nobis comprobatum est, Matricariam vulgo vocatam, alteram non esse Artemisiam, nihil responderit, nec subinde ullis indiciis ac rationibus contra sententiam nostram scripserit, sed sua tantum falsa opinione ductus, non est sane cur cum illo pluribus agam: sed illum in se ipsum latrantem relinquam. Verùm ut hujusce hominis imperitiam pluribus detegam, & procacitatem compescam, libebit sane nobis nonnulla in contrarium afferre. Scribit itaq; Lusitanus Artemisiam duorum esse generum, alterum latifoliam hortensemque, alteram Matricariam tenuifoliam dictam, quibus illico deprehenditur, quàm oscitanter Dioscoridem legerit. Qui etsi scripserit alterum Artemisiæ genus folio esse tenui, non tamen ob id eam proprie appellavit λεπτόφυλλον, quum ea proprie λεπτόφυλλον dicatur, quam quidam Dioscoridi adulterinam putant, cujus capitis titulus sic habet, περὶ Ἀρτεμισίας λεπτοφύλλου. Adhæc non reperio usquam scripsisse Dioscoridem, quin nec etiam Plinium, primi generis Artemisiam hortensem esse plantam, sed quod in maritimis sponte, & per se proveniat, ut ille, ut sibi aliquid arroget, fatetur. Ad hæc duo sunt argumenta, quibus refragari nemo potest, quæ maxime obstant Matricariam non esse secundi generis Artemisiam. Alterum quòd hæc flore sit parvo tenui, in universum candido: id quod sane in Matricaria non visitur, quum flos illi insit Artemisiæ majoris decuplo major firmus, non tenuis, non in universum candidus, sed umbilico tenus aureus, candidis foliolis circumseptus, ut in Anthemide. Alterum, quod planta sit ad manus pumila, ac tenuior, quæ adeo majorem Artemi-

Cucumis vulgaris nō est Pepo.

Lusitani figmentum explosum.

Calumnia XII. de Carpesio.

Carpesium sunt Cubebæ.

Lusitanus impudentia & mendacio notatur.

Calumnia XIII in Artemisia.

Amathum in ipsum latrare. Calumnia diluitur.

Matricariā nullam esse Artemisiæ speciem aperte probatur.

Artemisiam emulatur, adeoq; illi congener est (ut fatetur etiam Brasavolus) ut ambigendum non sit, quin ipsa sit altera Artemisia. Adde quòd, cùm Matricaria foliis, caule, floribus, sapore, odoreq; plurimum à prima Artemisia differat, non est sane censendum, quin ejus differentias, ac notas silentio involuisset Dioscorides, sed cum inter primum & alterum Artemisiæ genus nulla intercedat differentia, præter quam magnitudinis crassitudinisq;, ut ipsemet apertissime fatetur Dioscorides, non fuit illi opus alterius Artemisiæ notas pluribus explicare. Demum & illud unicuiq; contra Lusitani sententiam verum potest esse argumentum, quòd antiquorum nullus scriptum reliquerit, Artemisiam alteram nec etiam primam esse amaram, quemadmodum reperitur vulgaris Matricaria, quæ amaro admodum gustu sentitur, adeo ut parum ab Absinthio differat. Quod etiam argumentum præbet in caliditate & siccitate hanc longe magis excedere, quàm ipsa, Galeni testimonio, excedat Artemisia. Hæc itaq; si quis recte perpenderit, nobis quidem minime verendum fuerit, quin Lusitani insciti am, & judicii vanitatem facile deprehenderit. Quod autem Matricaria non sit, quam vulgari appellatione Cotulam fœtidam dicunt, nos penitus detestamur, quippe si Cotula fœtida Dioscoridi Parthenium esset, quum hæc omni ex parte Anthemidem adeo referat, ut tantum fere odoris diversitate altera ab altera dignoscatur, quis nam dubitaverit, quin Dioscorides Parthenio Anthemidu folia reddidisset, non Coriandri? Coriandri folia Cotula fœtida profecto non habet, sed Anthemidis: Matricaria vero contra. At si objecerit Lusitanus cùm ad summum usq; Coriandrum adoleverit, & suum jam ediderit semen, quæ in summitatibus sunt folia, adeo parva tenuiaq; spectari, ut Anthemidis folia quadantenus referant, quumq; dicat Dioscorides, Parthenium foliis esse Coriandri tenuibus, is ad minora tantùm folia respexit, non ad majora. Vide quam hoc ego argumentum propulsabo facile. Siquidem cùm neq; Oribasius ex Dioscoride, à quo verbum ex verbo transcribit: neq; Serapio, qui eandem servat regulam, legat particulam illam λεπτὰ, *arbitrandum sane est, particulam illam* λεπτὰ *Dioscoridi impertinenter accessisse scriptorum incuria, vel potius temeritate, præsertim cùm plantarum comparationes rectius, exactiusq; fieri debeant, cum planta ipse adolescunt, vel constant, quoniam hoc tempore foliorum, ac caulium nota apertissime conspici possunt: non autem cum primum oriuntur, vel cum consenuerint, quo tempore genuina foliorum forma videri non potest. Quin & illud contra Lusitanum maxime pugnat, quod cum Cotula fœtida longe acrior sit, quàm amara, adeo ut ea sedem abstergentibus ardorem non obscurum inferat, ob idq; vulgo Ferrariensibus (ut Brasavolus inquit) dicatur Brusciaculo, Parthenium esse non potest. Quandoquidem Dioscoridi Parthenium nulla saporis acredine commendatur, sed tantum amaritudine, quæ in Matricaria manifesto percipitur sine acredinis tantillo. Postremo cum sexcenties jam expertum sit Matricariam ea omnia præstare, quæ Parthenio ascribuntur, palam sane est, maxime deludi eos, qui contra sententiam nostram frivolis quibusdam argumentis, ac captiunculis machinantur: sed utinam tam facile vera inveniri possent, quàm falsa convinci. Cæterum quum antea scripserim in meis commentariis Italico sermone primum in lucem editis, Symphytum Petræum à me hactenus non visum, quasi me negligentiæ inertiæq; accusare velit Lusitanus, hac suo more adversum me scribit. Ex his verbis, quas Joannes Falconerius Anglus socium asserebat, Symphytum Petræum erat, quod Consolidam nonnulli appellant, quæ (ut testatur Ruellius) familiaris Gallis admodum est, & eam sua lingua Buglam vocant. In Italia quoq; nasci cum Paulo Castilionæo medico affirmamus, quanquam Matthiolus eam nunquam se vidisse tradat. Hic Lusitanus non tantùm in me invehitur, ut putaram, nostra accusandæ gratia negligentia, sed etiam suæ extollendæ gloriæ, quippe qui se nobis rei medicæ peritiorem ostendere ambierit. Verum si (ut solertes decet scriptores) Italica eadem commentaria secundo edita, anno à Christo nato M.D.L. perlegisset, comperisset quidem Symphytum Petræum me per memet adinvenisse. Id quod is nunquam per sese, vel per alios fortasse feciset, ni Falconerius ille (si tamen vera refert) id illi ostendisset. Non enim una die universa seges in horreum congregari potest. Quo fit, ut accusari jure non possim, ubi quandoq; fassus fuerim, me hanc vel illam non novisse stirpem. Præstabat quidem tunc mihi Symphytum Petræum nunquam me vidisse fateri, quam mentiri, ut doctior, diligentiorq; viderer: quo nihil detestabilius, execrabiliusq; dici potest. Ad Sparganium veniamus, in quo ita me taxat. Sparganium, sive Xiphodion Officinarum Spatula fœtida est, cum inter se maxime conveniant. Unde Matthiolum Senensem hic errare certum est, qui Sparganium non esse Spatulam fœtidam contendit, & eo magis, quia in Spatula fœtida pilulas non comperiri, in quibus semen claudatur, dicat: quod falsissimum esse, qui Spatulæ fœtidæ mediocrem habent notitiam, norunt. Proinde Sparganium Spatulam fœtidam esse certum est: Hactenus ille. Demiror sane tam perfrictam hominis frontem, qui quasi omnium rerum naturam, plantarum omnium intimam notitiam perdidicerit, ac imbiberit, adeo audacter hos graves mihi imponit errores, confestim me errore accusat. Cognoscitis ut opinor, hominis eruditionem, & vitæ consuetudinem. Porro non modo omnibus rei herbariæ studiosis (unum tantum Ruellium excipio) sed & cæteris omnibus, quibus aliqua sit stirpium cognitio, in confesso est nil aliud esse Spatulam fœtidam vulgo appellatam, quàm Xyridem. Xyris enim præterid, quòd omnibus notis Spatulam fœtidam referat, foliorum odore facile indicat nomenclationis occasionem, quippe quoniam si digitis confricentur, fœtidum admodum odorem fundunt, unde illi nomen, adeo ut Tiresia vel talpa cæcior sit, qui non viderit, Spatulam fœtidam vocatam omnibus sane notis Xyridem referre. Hanc à nemine descriptam reperio, præterquam à Matthæo Sylvatico Pandectarum author, qui eam Iridi similem reddidit, id quod Lusitani petulantiam palam facit. Siquidem nulla extat planta, quæ magis Iridem referat quàm Xyris, adeo ut scripserit Oribasius appellari aliquibus Sylvestrem Iridem, à quo quantum distet Sparganium, eos judices velim, qui in materia medica indaganda plus operis, ac laboris, quàm Lusitanus impenderunt, Nec pluribus verbis ea refellam, quæ de Siderite objicis, in qua magis tuam detegis rei plantariæ insciti am, cum ita memoras. Conspicitur Sideritis hæc in nonnullis vallibus, folio aspero, Salviæ magnitudine, tanquam Marrubij albicante, & per circuitum tanquam quercus dentato, quo fricatum ex se odorem, qualem ex Cydoniis optime maturis oriri videmus, emittit, quem Dioscorides subintelligit, cum dicit, gustu non injucundo, cum adstrictione aliqua. Hanc vero Fuchsius in suo herbario novisse videtur, quanquam Matthiolus oppositum contendat. Sed re vera Matthiolus eam nunquam vidit, quia si eam cognovisset, illius odorem suavissimum nunquam prætermisisset. Hæc ejus sunt verba: sed quam omni succo inania, ipse videat. Quod enim de Siderite prima, quam se in doctissimi viri Fuchsii herbario narrat invenisse, suas proferat commentitias nugas, hic facile demonstrat, quod ejus folia non spectentur quercus instar sinuata, sed nec per ambitum ulla parte laciniata: tametsi Lusitanus, ut potius suam tueretur opinionem, quam veritatem, id non sit veritus affirmare. Ipsa enim Fuchsii pictura de Lusitani fide maxime testatur: in primis enim flores ostendit spicatos in caulium summitatibus erumpentes, non autem in ipsis caulibus orbiculatæ vertebræ instar, ut in Marrubio per interstitia dispositos. Præterea folia nullæ ex parte correspondent, nec*

Cotula fœtida non est Parthenium.

Bruciaculo.

Calumniæ XIV. de Symphyto Petræo. Consolida Bugla.

Cõfutatio.

Calumnia XV. de Sparganio.

Calumnia contũditur.

Spatula fœtida est Xyris, non Sparganiũ.

Iridi similis Xyris.

Iris Sylv. dicitur Xyris.

Calumnia XVI. de Siderite.

Sui ipsius nugis confunditur Lusitanus.

Sideritis Fuchsii.

nec pomorum Cydoniorum odor, quem solus Lusitanus illi tribuit. Dioſc. enim nec Cydoniorum odore quovis alio Sideritem hanc commendavit, ſed guſtu non injucundo, multa enim habentur, quæ odore maxime placeant, & ſapore diſpliceant. Sed mihi ſatis verendum eſt, an Lusitanus Cydoniorum odorem huic plantæ tribuerit, ut vera fateretur, an fortaſſe ſuæ ſuſtinendæ opinionis cauſa. Quippe Fuchſius hujuſce odoris non meminit, nec nobis periculum facientib. percipi potuit. Non enim hanc ſtirpem ignoramus, ut ſua potius temeritate, quam ſcientia exiſtimat Lusitanus. Sed non fortaſſe à ſcopo aberraret, qui diceret Lusitanum Fuchſii Sideritem nuſquam vidiſſe, niſi appictam, quod falſo ſcribat, Sideritem hanc in vallibus naſci, ubi plerunq; ſolum uliginoſum eſſe ſolet, Fuchſius vero perinde, ac Dioſcorides in aſperis, petroſis, ac incultis locis. Minus acerbe aliquanto patior, cùm de Trago noſtram ſtudet emendare opinionem, ubi Lusitanus ita ſuam exorditur calumniam. Non prætermittendus quoq; eſt Ruellius, qui proculdubio in dignoſcenda herba iſta multum hallucinatus eſt, qui Tragum junci ſpeciem eſſe crediderit, cui quoque Matthiolus Senenſis ſubſcribit nulla ſultus ratione, cum è directo Tragus herba ſit, ex qua vitrum conficitur. Atqui inter omnia, quæ hactenus nobis objecta ſunt à Luſitano, & ſatis dilucide, ut arbitror, refutata, nihil juſtius, nihil æquius, fateor, unquam in nobis eſt calumniatus quam quæ de Trago hic recitat: hoc modo ſi cavere potuiſſet, dum nimis ſe ſollicitum exhibet circa exiguam in nobis labeculam, non ipſe pluribus ſe maculis contaminaret. Equidem fateor, olim in Tragi hiſtoria ancipitem me habuiſſe opinionem, quanquam inclinaret quandoque animus ad credendum, nil aliud Tragum eſſe quàm quoddam humilis Junci genus in maritimis proveniens, cui ſemen acinoſum in cacumine naſcitur rubrum, adſtringenti ſapore. Eram enim fretus hoc argumento, quòd ſcilicet ſcripſiſſet Dioſcorides, naſci Tragum ſine foliis, puſillis circum ramos acinis, ruſis, multis, magnitudine tritici, acuto cacumine, quæ omnia potius ad juncos ſpectare quàm aliam quamvis plantam videbantur. Opinionis indicia ſubinde augebat, quòd ſequenti ſtatim capite idem Dioſcorides de Juncis vulgaribus egerit. Verum quod & ſummis & præclariſſimis contingit ingeniis, ut temporis proceſſu plura quoque invenerint, & diligentius examinaverint, id mihi accidiſſe fateor. Re nanque in poſterum exactius agitata, ac perpenſa melioribus adinventis, minime puduit priorem deponere opinionem. Etenim cùm animadverterem apud Theophraſtum, & Plinium, quorum etiam judicium in noſtris Latinis commentariis ſecuti ſumus, Tragum utrumque Scorpionem appellatum, quemadmodum & Dioſcoridi aculeatam in univerſum eſſe plantam, priorem, quæ in animo verſabatur, opinionem diutius ſequi non libuit. De hac enim planta ſcribens Theophraſtus libro 6. cap. 1. de Plantarum hiſtoria, Aculeatarum, inquit, alia ex toto aculei ſunt, ut Corruda & Scorpius: hæc enim nullum præter aculeum, folium generant. Id quod poſtea repetit tertio ejuſdem libri capite, his verbis. Inter ea vero diſtincta genera plurimum quæ aculeato folio conſtant, nimirum dixerim, quòd ex toto ſpinoſum inſpiciatur, exiguo eſt numero quemadmodum diximus, & difficile quicquam ferme invenies, præter Corrudam, & Scorpium, quæ poſt Æquinoctium Autumni floreſcunt. Scorpius enim florem in carne extuberante ſub extremo aculei profert, initio candidum poſtea, leviter accedentem ad purpuram & ſingulari radice, eademque brevi adhæret. Hæc ille: cui ſubſcribit Plinius lib. 21. cap. 15. ſic inquiens. Spinoſarum multæ ſpecies: in totum ſpina eſt Aſparagus, Scorpio: nullum enim folium habet. Quibus palam eſt Tragum, quem Dioſcorides etiam Scorpionem vocat, nullis provenire foliis, ſed ſcatere tantum aculeis. Id quod etiam videtur fateri Dioſcorides, quod dixerit, Tragum, quem alii Scorpion vocant, ſine foliis oriri, acutis tantum circa annos adnatis granis. Quamobrem libenter hac in re poſtea meam correxi ſententiam, quam Luſitano diſplicuiſſe ſummopere gauderem, ſi quid hac mea dubitatione melius, ac certius aliquid deprompſiſſet. ſed quod uſu venire nimiæ temeritati plerunque ſolet, dum nimis in me excandeſcens majus aliquid aſſeverare nititur, longe turpiſſime labitur, quod eam velit plantam legitimum eſſe Tragum, quæ Mauritanis Kali, & alkali appellatur, nobis vero Hetruſcis Soda, cujusque imaginem ultimæ huic editioni addidimus libro in undo imeni ad vivum expreſſam. Quandoquidem planta hæc, ex qua alumen conficiunt, quo vitrarii utuntur, Catinum appellatum. quin & ſal, quod à planta Alkali vocant, foliis non vacat, quum admodum ſit folioſa, nec ullis penitus rigeat aculeis. Ipſa enim cum primum emergit, foliis proſilit minori Sedo æmulis, quæ tractu temporis dodrantali fere longitudine augentur geniculatimq; protrahuntur. Cùm vero jam adoleverint, prodeunt è geniculis folia pinguia, craſſaq;, incurva, ex lata origine in acutum deſinentia. Ubi vero ad ſummum conſtiterint, in caulium cacuminibus longe minora, exilioraq; ſpectantur ruſo colore, à quorum exortu parvæ, rotundæq; prodeunt pilulæ, in quibus minutum ſemen concluditur, ut videre eſt extra Tergeſti mœnia, iis præſertim locis quibus ſalinarum meæ circumdantur. Quæ Tragi notis prorſus repugnant. Adde quod Kali ſapore ſit admodum ſalſo, Tragus vero non ſalſo, ſed adſtringente. Quæ omnia citra controverſiam atteſtantur, quòd legitimum Tragum nunquam viderit, nec noverit Luſitanus: qui tam excors, obliviosuq; deprehenditur, ut eandem herbam legitimum Tragum eſſe affirmet, quam prius aſſeruit eſſe Anthyllidem, ut poſtea diſſeram. Cæterum eam conſtat plantam genuinum eſſe Tragum, quem nos ſuo loco appinximus. Quippe ea ſola, Corruda excepta, tota ſpinoſa viſitur, nullis circundatur foliis, & in maritimis tantum naſcitur, fruticoſa, humilis, humi accumbens, innumeris triangulis, quadrangulisve, tritici magnitudine ubique ſcatens, in quorum medio (ut Theophraſtus inquit) poſt Autumni Æquinoctium flos emicat albus, qui parvo temporis tractu purpureus evadit, adſtringenti ſapore, perinde ac tota planta, adeo ut nihil repugnet, quin hæc genuinum Tragum dici queat. Hanc inveni ego primum in Tergeſtino ſolo in Hadriatici littore, ubi frequentiſſima, copioſaque oritur. Nec immerito Scorpium eam appellavere antiqui, quippe quòd avelli non poſſit, niſi ictis ab ea manibus, ut ego mihi teſtis eſſe poſſum. Tantum igitur abeſt, ut celari velim mea, ſic ubi ſunt, errata, ut ea etiam ipſe non verear emendare, gaudeoque hæc à cæteris aperiri, modo iſta ſemper adhibeatur moderatio, ut potius veritas exquiri videatur, quam improbæ calumniæ, quæ in optima quæque invehuntur, inſtrui ſentiantur. Etenim id longe honeſtius arbitramur, ubi quis ſe lapſum noverit (quum proprium ſit hominum labi) ſe hallucinatum aliquando agnoſcere, quàm quod extremæ eſt pertinaciæ, ac vecordiæ, quod ſemel arripueris mordicus adeo tenere, ut illinc avelli non conſentias. Ac ſane in iis commentariis, quæ antea Italico evulgavi ſermone, nonnulla poſtmodum deprehendi, quæ minus quàm decreveram à nobis enucleate, exacteq; eſſent ſcripta, quorum & eo ipſo tempore non eram neſcius. Verebar quidem ſæpe ne tanti operis feſtinatio inter tot alia, quibus in dies diſtinebar, judicii forte extremam maturitatem in aliquibus præverteret. Quod ſane peccatum leve (ut credo) & in paucißimis repertum, quamvis reliquorum utilitate, tum facile compenſari, tum recte obſcurari poſſe cenſerem. ſciebam tamen

Calumnia XVII. de Trago. Tragus Junci ſpecies.

Kali & Alkali Arabũ. Kali hiſtoria. Alkali.

Luſitani inconſtantia.

Tragus genuinus.

Autor Tragum primum invenit.

pravos,

pravos, ac malevolos homines minime defuturos, qui etiam rectissime à nobis dicta lacerare, & caninis dentibus arrodere non cessarent, & qui citius reliquorum omnium fructu se expoliari mallent, quam ut levissimum alicui cotilonarent erratum. Sed quid? Tot amicorum erant interpellationes, qui hoc opus à me quotidie flagitarent, & prope suo jure postularent, ne hoc meorum studiorum partu eos diutius defraudarem, & suspensos tenerem, ut improborum, invidorumque iniquis morsibus me intempestivius objici maluerim, quam horum resistere voluntati. Emisi tandem opus non tam maturum, quam amicorum precibus, & obsecrationibus efflagitatum, quorum desiderio satisfactum a nobis plurimum gaudeo. Si qua vero erant nimis accelerata, ea sane lontge accuratius in Latinis nostris commentariis agitata sunt, & discussa, id quod tunc me maxime solabatur, quasi ante me ita deprehendisset Lusitanus, ut nullam in me ostentasset acerbitatem, nullas in optime munita, firmataq; suas ingessisset calumnias, & non sua infidelitate in alienas possessiones irrumperet, gratias ei profecto agerem, quod suo studio, & synceritate hisce nos sublevasset laboribus. Jam vero optima quaq; sædissime lacessit, convellit, diripit, & in quibus aliquam veniam mereri poterat ejus calumnia, hac majori offuscat falsitate. Dixi paulo ante in Trago, quam sua reprehensione turpiter aberraverit, nunc quoq; in Amaranthо nihilo cautius & peritius se gerit. Scio in Italica editione Aetium de Amaranthi viribus differentem me citasse in vulgari Amaranthо, quum Aetio nil sit aliud Amaranthum, quàm Dioscoridi Helichrysum. Nec tamen à Lusitano admonitus facile, & non invitus quædam revocare, & omnia prorsus trutinare decreveram in Latinis postea commentariis: quod & jampridem est factum. At ne Lusitanus vane contra nos exultet, ac nulli incogitantia in dulgendum vociferetur, videat ipse quàm falso sibi persuadeat vulgaris usus Amaranthum esse Chrysocomen. Nam si (ut audio) Graeci sermonis peritum se ipsum facit, maximo illi vitio adscribendum fuerit, quòd Graecorum verborum vires tam negligenter expenderit, χρυσὸς enim Graecis, aurum Latinis designat, κόμη vero coma. Adeo ut id sit Graecis χρυσοκόμη, quod Latinis aurea coma: quo manifeste deprehenditur Lusitani inscitia. Quandoquidem cùm vulgari Amaranthо spicatus flos insit, non aureus, sed in purpura ardens, quo pacto fieri posit ut recte is χρυσοκόμη Graecis dicatur, si dijudicent, qui Graeci sermonis peritiores habentur interpretes, quiq; hæc diligentius exploraverunt. Quod autem Chrysocome flore sit aureo, ut ipsa fert nomenclatio, testis est Plin. lib. 21. cap. 8. ubi sic inquit: Chrysocome, sive Chrysitis non habet Latinam appellationem, palmi altitudine est, comantibus fulgore auri corymbis. Quamobrem non solum constabit, quàm lubrice lapsus sit Lusitanus, sed quam falso, ac inique accusaverit Ruellium, & Fuchsium. Quippe cùm Chrysocome, & Amaranthum longe inter se differant, ut clarissimi illi viri recte norunt, non ab re illis dictum est, Amaranthо purpureo vim esse adstringentem, siquidem mansa coma, folia, ac etiam radix adstringentem facultatem non obscuram præ se ferunt. His accedunt, quæ in minori Sedo Lusitanus enumerat, ita exordiens. At minus Sedum (ut ego opinor) faba crassa, sive faba inversa herba dicta est, natura frigida, non autem Vermicularis, ut Matthiolus, & alii putant, quia Vermicularis herba sapore acris est, natura vero calida, quæduo minime Sedo minori conveniunt, cùm, ut dixi, Sedum minus, sicut & majus, natura frigidum est. Cæterum & planta ipsa descriptioni in toto respondet, ut jure concludendum sit, ut Faba inversa, sive crassa dicta minus hoc Sempervivum sit. Hæc illius sunt deliramenta. Sed sane vereor, ne hac tam crassa tamq; frigida herba cerebrum ei totum perfrigeravit, inverterit, infatuaverit que, ac Amathum nostrum penitus amentem fecerit. Inquit Dioscorides: Sempervivum minus in petris parietinis, & maceriis, nec non scrobibus opacis nascitur, cauliculis ab una radice multis, tenuibus, crebro foliatis, exilibus foliis, rotundis, pinguibus, mucronatis, caule à medio emicante, palmum alto, umbellam, herbidosq; flores, & tenues gerente. Dioscoridi subscribit Plin. lib. 25. cap. 13. his verbis: Minus Sempervivum in muris, parietinisq; nascitur & tegulis, fruticosum à radice, sursumq; & ad Cacumen, foliis angustis, mucronatis, succosis, palmo alto caule, radix inutilis, quibus maxime omni ex parte refraganiur omnes fabariæ illius notæ. Quandoquidem Fabæ inversæ vocatæ cauliculi non insunt tenues, sed crassi ac pingues, bicubitales, & quandoque majores, nec folia quidem exilia, rotundaq;, sed magna, lata, ac prælonga, flores in umbella non herbidi, sed plerunq; melini, vel in purpuram candicantes. Radice quoque non est inutili, nec supervacua, sed bulbosa, pluribus adnatis tuberculis Asphodeli fere modo, colore cinereo, cortice lævi, & succo plena, ad multa expetita. Quæ in universum nota, si cum minoris Sedi historia comparentur, clarissime demonstrabunt tantum ab illo differre Fabariam, quantum à luscinia corvus. Non enim aliam ob causam Sempervivum tam majus, quàm minus id sibi nominis ascivit, quàm quod perpetuo anno toto virescat, ac vivat. Id quod testatur Theophrastus lib. 7. cap. 14. de historia Plantarum, quin & Plinius loco nuper citato. Idem præterea affirmat plantæ ipsius nomenclatio Græca. Αἰείζωον enim Græcus sempiternum designat. Sed hoc naturæ donum Fabariæ minime largitum videtur, quum autumno pereat tota, & in universum arescat, nec inde celerius repullulet, quam Vere medio. Quòd autem Vermicularis dicta, quæ Sempervivum minus nulla reclamante nota repræsentat, sapore sit acris, denique testantur universi materiæ medicæ studiosi, cum nullo alio sit sapore, quàm acido Sed cùm fortasse Lusitanus syncero careat gustu, perinde ac judicio, mirandum sane non est, si inter acidum, & acrem nullam fecerit differentiam. De Cirsio hæc habet. Adeo Cirsion nostræ vulgatæ Bugloss æ respondet, ut omnino fatendum sit, eandem esse herbam, cui sententiæ Ruellius quoq; patrocinatur, & merito, quia videmus Bugloss am aliquando triquetrum habere caulem spinosum, ex cujus floribus nescio quid, ut animadvertenti notum evadet, evanescit. Nam in cæteris ita inter se respondent, ut spectanti nulla dubitandi maneat occasio. Proinde Matthiolum in hac re minus bene dixisse crediderim, cùm Cirsium alteram herbam à Bugloss o esse contendat. Sic Lusitanus ille. Cæterum cum vulgari Bugloss o caulis sit rotundus, non triangulus, ut fortasse per somnium vidit Lusitanus, nec foliola ab imo cernantur, quæ ullam rosæ speciem præ se ferant, sed spithama longiora, quin & quod caulis cacumen orbiculatum non sit, nec ibi capitula purpurea, quæ in pappos evanescant, videantur, vulgaris usus Bugloss um Cirsium esse non potest, cui caulem reddidit Dioscorides perpetuo triquetrum, non aliquando tantum, & angulos ipsos solùm aculeatos voluit, & per intervalla molles, quibus profecto notis vulgare Bugloss um prorsus destituitur. Caule enim est, ut diximus, tereti, qui ubiq; tenuissimis aculeis rigeat. Adhæc Cirsio capitula requiruntur purpurea, ut etiam præter Dioscoridem fatetur Plin. lib. 27. cap. 7. quæ in lanuginem debiscant. At cùm vulgare Bugloss um nulla unquam capitula proferat, quæ tandem lanuginem ullam contrahant, sed flores tantum purpureos, nullam præ se ferentes capituli formam, nec unquam lanuginem contrahentem, non video cur ita stolide crediderim vulgare Bugloss um legitimum esse Cirsium, in quo censendo decepti sunt Ruellius, & eum sequutus Lusitanus, qui cùm scripserit è vulgaris Bugloss i floribus nescio quid evanescere, suam ipsius vanitatem declarat, Cirsii (ut opi-

Lusitani objectio in Amaranthо.

Turpis ac ridendus Lusitani error.

Chrysocome.

Chrysitis.

Ruellius & Fuchsius à Lusitani calumnia vindicantur.

Calumnia XVIII. de minori Sedo, esse fabam crassam.

Vermicularis acris est.

Lusitanus reprehenditur

Calumnia refellitur & Amathum hallucinatũ esse ostenditur

Faba inversa.

Vermicularis.

Calumnia XIX. de Cirsio, esse Bugloss ũ.

Calumnia diluitur, Bugloss um non esse Cirsium.

Calumnia XX. de Elleboro.

(ut opinamur) genuini imaginem quis videre poterit in commentariis noſtris, quæ vivum legitimumq; referat. Buglossum enim quod paſsim conceſsit in uſum, vel Echſii ſpecies eſt, vel potius ſortaſsis ipſa Lycopſis, ut alias latius explicabimus. Reliquum eſt, ut ad ea reſpondeam, quibus me falſo in Elleboro accuſat Luſitanus his verbis.

Exploditur Luſitani calumnia.

Ex junioribus quoque Matthiolus Senenſis nigrum Elleborum albo periculoſiorem facit, quia ita experientia deprehendit, quum tamen hodie boni practici nigro correcto tanquam Diagredio utantur: hæc in nos ille. Sed an jure, vel injuria, eos judices velim, qui accuratius, quàm ille ea perlegerunt, quæ in commentariis noſtris de utriusq; Ellebori viribus ſcripſimus, quibuſque in animo ſemper eſt non mentiri. Siquidem ii, ubi nuſquam à me ſcriptum repererint, nigrum Veratrum albo eſſe validius, perniciosiusq; (ut Luſitanus ſomniaſſe videtur) minime mihi verendum eſt, quin illum temeritate, ac mendacio accuſaturi ſint. Scripſi quidem, ſcriptis commendaſſe Plin. libro 25. capite. 5. Nigrum boves, equos, ſuesq; necare, cùm tamen Albo nullo incommodo depaſcantur. Quo ſit,

Luſitani invidentia detegitur.

ut injuriam in me rejecerit Luſitanus, quæ non noſtræ, ſed Plinianæ ſunt lectionis: at quum is ad noſtros perdendos labores invidentia, ac livore ſe totum accinxerit, eo cæcitatis, inſolentiæq; proceſsit, ut etiam aliorum errata in nos remiſerit, utpote, qui mentiri nunquam erubuerit, non alia opinor cauſa, quam quod voluerit monimentum ſceleris, atq; audaciæ ſuæ eſſe in conſpectu omnium. Hactenus Amathe tuis ineptiſsimis calumniis ſatis ſuperq; puto à nobis eſſe reſponſum, atque ita clare, tantaq; luce eas me diluiſſe nunc arbitror, ut ſi ulla in te fuerit ratio, ſi qua probitas, ſi quod etiam ſcientiæ veſtigium, facile ſeu in me, ſeu in alios iſtam ſis poſthac depoſiturus temeritatem. Eſt quidem, ut diſcas, quid docti ſentiant, priuſquam tam arroganter, tam temere in eorum labores inſoleſcas. Quinetiam quo pacto eorum ſudoribus potius candide & gratanter fruaris, quam ut eos imperite laceſſas, & tuis calumniis obruas. Etenim non iccirco has vigilias libentiſsimo animo ſuſcepimus, ut eas obſcures tua invidentia, ac etiam imperitia: etenim ſi noſtras has lucubrationes tibi uſui eſſe nolis, cur talem clandeſtinum furem te exhibes, ut ſolum tua furta commendata aliis eſſe velis, cætera vero, quæ tua libido ſibi non vendicarit, ea malitioſa ſtudeas opprimere invidentia? Pateſaciam in aliis tuum infidelem in meis ſcriniis animum. Nunc ſatis mihi eſt, ſi tuas contuderim calumnias, quibus ſi tuo quoque judicio à me eſt ſatisfactum, vehementer tua cauſa gaudeo, ſin is maneas, ac perſeveres, qualem te eſſe prædicant, certe non omnium judicium, candor, ac æquabilitas ex una tua indocta & præcipiti pendebit malevolentia. Narrat vetuſta gentilitas eos, qui ſe intuliſſent magnæ Deæ ſacrificiis, confeſtim excæcari, quam quidem cæcitatem illi non tam ad oculos, quam ad mentem referebant. At ego Amathe non te ideo cæcum dico, ductus hac gentilium ſuperſtitione, quod Cybeles alicujus te inſerueris ſacris, ſed ea tantum ratione, ac ſententia (ut tu ipſe jam pridem in te experiris) quòd à Deo immortali perfidiſsime deſciſcas. Etenim cùm (ut audio) nunc noſtræ religionis teipſum facias, nunc Judaicis legibus, ſuperſtitionibusq; te totum addicas, & ita non ſolum in homines, ſed in ipſum Deum Optimum Maximum inſoleſcas, minime id eſt mirum, ſi à te ipſo quoque deficias, & omni ſtatu mentis dimovearis. Ut non modo in te nulla vigeat pietas, nulla religio, verùm & in ipſa medica facultate, quam immerito profiteris, plurimum cæcutias. Hinc ego fieri arbitror, ut non ſolum tibi, & cæteris omnibus moleſtiſsimum, ac infeſtiſsimum te exhibeas, & tumultuoſiſsimis mentis furiis impulſus modo huc modo illuc agiteris: quin etiam ut tu, qui tamdiu tua impietate in divina cæcutis veritate, nunc nec alios, nec te ipſum in ipſa medica facultate intelligas. Quare nulla movebor admiratione, ſi tuam obſtinatam detrectes exuere veſaniam. Non id jam animo mecum proponebam, non iccirco tuam reprimere ſum conatus inſanabilem (ut timeo) libidinem, ut te tuæ aliquando in tanta veritatis luce pœniteat inſaniæ, ſed id magis elaboravi, ne tyrones & hujuſce medicæ materiæ ſtudioſos, tua forte impedirent calumniæ. Nihil tuam Amathe moror cenſuram. Judicabunt ſyncerius docti, ac præclari homines, utrum tu juſtius me invaſeris, an ego majori vi te in me temere irruentem declinaverim, penitusq; proſligaverim. Quapropter aut ceſſa Amathe poſthac calumniari, aut tam quaſo non ſis futilis, & inanis, ut quum reliquorum labores & ſcripta explodas, tu nihil melius afferas: aut quod ultimum eſt, cave, ne apud eruditos, & æquiſsimos lectores, ac judices, qui nunquam deerunt, tua invidia & calumnia noſtrum augeant & ampliſicent honorem.

Animadverſio in Amathi deliramenta inſectiamq;

Luſitanus Semi Judæus.

Hiſpani tales Maranos vocant quos maxime deteſtantur.

Cur Amathus tanta laboret cæcitate?

Cur author hanc confecerit Apologiam?

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI IN AMATHI Luſitani enarrationes Cenſura.

Præfatio in Cenſuras.

JAm minus vereri debeo ne quis potius gloriæ captandæ cupiditate me putet adductum, ut homini impudenti & rerum omnium imperito, ſuos patefaciam errores, quàm ad id vera, rectaque ducat ratione. Quod ſi liberius in hominem petulantem adeo importune laceſsitus inveherer, quis probus non id mihi jure concedat? In Amathum, inquam, qui ſuis iniquiſsimis calumniis, non modo honeſtiſsimos labores noſtros opprimere nititur, ſed &, quantum in ipſo eſt, ſua imperitia & impudentiſsima confidentia rem medicam obſcurare conatur univerſam. Nec ſane aliud ſibi quis de eo perſuadere poteſt, qui aliorum ſcripta à quam plurimis comprobata, ſatiſque communita, ſua temeritate inceſsit, & violare molitur. Hoc ſi impune, & tacite ſit improbis permittendum, ut ſuo tantum judicio audacter reprehendant ac contaminent omnia, quonam omnium præſtantiſsimarum facultatum cultus deveniet? Quis poſthac iſtorum ſe objectet ingratitudini? Verum ut & ipſum ſi qua adhuc in eo viget ratio, pœniteat iſtius calumniandi inſaniſsimæ licentiæ, & non ſolum ex aliis, verùm ex ſe ipſo ſuam cognoſcat omnium rerum inſcitiam, infringenda eſt hæc nimis arrogans, & affrenis audacia. Non arbitrabar quenquam tam perfrictæ frontis eſſe poſſe, qui ibi tam ſevera in alios cenſoria utatur virga, ubi ipſe tot ubique ſcateat erratis. Moleſtum frivolumque penè credidiſſem gravioribus impeditus negotiis, ut cum hujuſce hominis diſceptarem ineptiis, niſi ipſum in me tam petulanter inſultare à pluribus audiviſſem. Nunc autem eadem moleſtia, qua iſtius impetum, & vanam incurſionem à me prohibui, ne quis iſtius ſeveri cenſoris impellatur judicio, ut ſtatim approbet, quæ ab iſto viderit proferri: audiat bonus & egregius vir, quanto tutius fortaſſe fuerat honeſte tacere, quam eo pacto contra cæteros inſane oblatrare. Atqui hac in re ea neutiquam utar vanitate, qua ille contra nos, & ne hominem potius perſequi, quàm veritatis ſtudioſi videamur, nihil nobis erit negotii cum Amatho. Etenim ejus errata ſic in Lucem producam, ut ſi vel ipſemet aliquid habeat, quo iis, quæ a nobis afferuntur, contradicere valeat, doctorum judicio longe libentius acquieſcam, quàm ut aliqua pertinacia reliquorum ſtudia retardem. Idem qui hoc promitto, hoc quod eſt æquiſsimum, ſi non ab Amatho, quem rediturum vix ad mentem ſpero, ſaltem ab erudito lectore peto, ac poſtulo, ne qua

ne qua mora, ne quod impedimentum rerum & medicinæ fiat candidatis, ut tum demum de utroq; nostrum suam ferat sententiam, ubi nostras rationes diligenter expenderit ac pensitarit. Amathus non nisi quadam præcipiti dementia nostros invasit labores, convulsit, distraxit, nullam hujusce facti afferens rationem, nisi quod suæ authoritati, hoc est stultissimæ libidini, tantum putaverit ubiq; concessum. Ego sane, quæ in isto reprehendo, nisi apertissimis, & ipsa luce clarioribus argumentis inductus videar, cupio me ejusdem argui temeritatis, stultitiæ, ignorantiæ, quam de se prodidit ille. Atq; sicut candidus lector, qui hæc in manus sumpserit, facile discernet, ita fore arbitror, ut minime eum pœniteat ejus lectionis, ubi non tantum istius teterrimos lapsus, sed & non sine nostro labore, rerum plurimarum cernet explanatas naturas. Ideoq; hæc, quo majori cum facultate, & emolumento distinctius ab omnibus legerentur, in certa digessimus capita, ac jam tandem aliis innumeris silentio involutis ad ea, quæ sunt præcipua, in quibus ille turpissime offendit, veniamus.

ACORUM.

De Acoro Gensura I.

DE Acoro suum ipsius, quod olim tenuit, reprehendit judicium, sed quanto præstiterat à priori non discedere sententia, ipse videat, qui vegetiorem Galangam nihil ab Acoro discrepare putat, cujus error multis patet rationibus, & indiciis. Nimirum quod neutrum Galangæ genus folia proferat Iridis (ut qui viderunt testantur) sed Cyperi, quo fit (Lusitano etiam ita testante) ut non desint, qui Galangam ipsam Cyperum Babylonicum vocent. Tum quod vegetioris Galangæ radix cum Iride nihil habeat cognationis, nec illius faciem ulla ex parte referat: adde quod radix hæc rufescat potius, quam subalbicet. Præterea Galanga nusquam reperta est, quæ gustu fuerit subamaro, ut de Acoro fatetur Galenus, sed tantum acri. Quocirca non immerito Serapioni, qui inter Arabas in enarranda simplicium medicamentorum historia primas tenet, aliud est Galanga, aliud vero Acorum. Ob eandem quoque causam inter Græcos, Actuarius & Nicolaus Myrepsicus in paranda Aurea Alexandri antidoto, & Acorum & Galangam imponunt, tanquam medicamenta inter se diversa. Quibus luce clarius quis intueri poterit, Galangam, & Acorum pluribus sane notis differre. Acoro enim folia non debentur Cyperi, sed Iridis, quin & radices Iridi proximæ, geniculis intercepta, subalbicantes, non subrufescentes, & (ut Plinius inquit: cui & Lusitanus subscribit) ruptu faciles, non ut in Galanga, utraque fractu contumaces, quibus perspicuum, factoq; comprobatum censemus, neutrum Galangæ genus esse Acorum. Nec profecto intellexerim unquam (ut alias meminimus) quo pacto, quave metamorphosi factum sit, ut Galanga illa, quæ ab alia non genere, nec viribus, sed tantum magnitudine differt, quum primum ad nos è Syria, vel Memphi advecta est, in Acorum se commutaverit: nisi quis fortasse dixerit, evenisse hoc magicis præstigiis, quo suam fuveretur opinionem. Ac cum ad nostra penitus obmutescat argumenta, quibus in hac re sumus usi, illud sane Lusitanus Brasavolo addictus.
suspicari libet, hæc potius retractasse Lusitanum ut Brasavolum a nobis reprehensum (illi enim ubique plurimum videtur addictus) sui immemor defenderet, quam ut veritatem, quam prius fatebatur, sustineret. At Fuchsius Fuchsius laudatus.
vir profecto clarissimus, & qui potius Philosophum se existimat, quam ut pertinax sit author, etsi jam pridem in Brasavoli concesserit sententiam, visis fortasse commentariis nostris, ac pariter argumentis, quibus eorum detestamur opiniones, qui existimant, majorem Galangam esse Acorum, honesta quadam dicendi serie, qua suam tuetur existimationem, postremo quem edidit, de compositione medicamentorum libro, à priori opinione non parum videtur abesse: quod fortasse feciisset etiam Brasavolus, nisi immatura morte fuisset præventus. Porro Acorus Calamus est aromaticus
Acorum non mea tantum sed plurimorum sententia, qui in re medica multum præstiterunt, ea sane erit radix, quam perperam Calamum Aromaticum appellant. Ipsa enim si primum recto oculorum intuitu expendatur, ac deinde syncero ruminetur gustu, nulli dubium esse opinamur, quin adeo singulas Acori notas sit repræsentatura, ut is merito stupidus appellari debeat, qui aliter senserit. Quo fit, ut ridendum videatur Lusitani argumentum, quo ducitur, ut credat Galangam eam ob facultatem, qua ad venerea præstare fatentur Mauritani, genuinum esse Acorum: quoniam Apuleius Acorum Venereum herbam quibusdam vocari scribat. Quandoquidem cum nullam explicaverit ille rationem, qua illi venereæ herbæ nomen accesserit, non tanti nobis fuerit Apuleij authoritas: præsertim cùm plurimæ aliæ præter Galangam habeantur radices, quæ hac polleant facultate. Cum enim antiquorum nullus scriptis commendaverit Acorum ad Venerea præstare, facile quis opinari poterit Latinis (ut audio) Venereum herbam vocari, quod fortasse ob plantæ pulchritudinem, amœnitatem, & odoris fragrantiam Veneri illam dicaverit antiquitas, quemadmodum & Myrtum. Plures enim habentur plantæ, quæ Venereæ appellantur nomenclatione, nempe Venereum labrum, & venereum pecten, Venereus capillus, Venereus umbilicus: quin etiam Thymum, & Styrax, quod suaviter spirent, Venereæ dicuntur plantæ. Ridiculum argumentum. Venerea herba & planta quæ.
Apuleio in Acori hist. non astipulandum.
Ad hæc in Acori historia parum quidem Apuleio adstipulandum videtur, quippe qui non satis constanter de Acoro scripserit. Primum enim nasci Acorum scribit in locis cultis, hortis ac pratis, contra omnium penitus sententiam, deinde vero illico asserit idem invenitu rarum, nec inveniri, nec sciri posse, nisi cùm floseulum emiserit. Quæ omnia si cum iis conferantur, quæ à gravissimis scriptoribus de Acoro scripta sunt, facile fabulosa deprehendi poterunt. Nec minus insipidum videtur aliud Lusitani argumentum, quòd eam ob causam velit Galangam esse Acorum, quoniam à Plinio dictum sit 25. cap. 13. Acorum nigras habere radices, quandoquidem crassioris Galangæ radices nigræ nusquam repertæ sunt, sed subrufescentes. Atqui illi venia danda est quippe quod (ut ajunt) de coloribus cæci non judicant. Cæterũ extant apud nos Pliniani codices mendis ultimo loco expurgati ac restituti qui non nigras, sed subnigras legant Acoro esse radices. Quam quidem lectionem magis probamus, quod scripserit is paulo infra, Creticas Acori radices esse ponticis candidiores: quineiam quod hæc lectio Dioscoridi adstipuletur, qui Acoro radices tribuit subalbicantes. Subalbus enim color is (mea sententia) fuerit, qui ex nigro albicat, subniger vero qui ex albo nigricat, adeo ut subalbus & subniger color parum inter se differant. Talis autem visitur color iis in radicibus, quibus passim utimur Calami odorati vice.

CARDAMOMUM.

De Cardamomo Censura II.

NEc sane minus in Cardamomo cæcutit Lusitanus, utpote qui putaverit Cardamomum, quo usi sunt antiqui, lignum fuisse, non semen. Patet non levis error, quod, esse plenum, frangenti contumax, occlusum, farctumque, potius seminis sit proprium, quàm ligni. Sed Cardamomum antiquis fuisse semen, non lignum, testatur apertissime gravissimus author Galenus libro primo de Antidotis capit. quinto ubi sic habet: Fructus autem, qui una cum virgultis, foliis, calicibus ac floribus in Theriacam mittuntur, ii sunt, Scordii, Nepetæ, Marrubii, Stœchadis, Dictamni, Polii, Chamædryos, Chamæpityos, Hyperici, Centaurii,

Radices

Radices autem hæ Zinziberis, Iridis, Rhei, Quinquefolii, Coſti, Nardi Indicæ, Nardi Celticæ, Gentianæ, Meu Athamantici, Phu, Ariſtolochiæ tenuis. Semina vero hæc: Napi, Petroſelini, Thlaſpis, Ameos, Anethi, Fœniculi, Dauci, Cardamomi. Hæc ille. Recenſuit etiam inter ſemina Cardamomum ſenior illi Andromachus, ubi carmine de Theriaca ſcripſit his verſibus.

Καὶ μαράθρου σπέρμα, κολίδων καρδάμωμα.
Καὶ ψαφαρὸν σέσελι, παςίμαχος ἄνισον.

Hæc Andromachus & Galenus, adverſus Luſitanum ante tot ſecula ſcripta reliquerunt.

NIGELLA CITRINA.

Cenſura III. de Nigella Citrina non eſſe Cardamomum.

ERat Luſitanus, quòd recentiores quoſdam forte ſequutus, ſibi perſuaſerit Nigellam Citrinam (liceat mihi nunc pharmacopœorum uti vocabulis) majus Mauritanorum eſſe Cardamomum: minus vero id, quod Meleghetam vocant. Quandoquidem Serapioni majus Cardamomum ſemen eſt, quod oblongis quibusdam concluditur capitibus, iis fere ſimilibus, quæ è Roſis prodeunt, granis ſubnigris, rotundis, in quibus minuta continentur ſemina anguloſa, farcta, & odorata. Id quod manifeſto arguit Nigellam hanc, quæ Melanthii eſt ſpecies (ut nobis aliàs ſatis ſuperq; oſtenſum arbitramur) Majus Mauritanorum Cardamomum eſſe nequaquam. Adde quòd Nigellæ calix nullum intra ſe habeat granum, quod ipſum ſemen excipiat, ſed parva ſemina tantum, intercurſantibus membranis papaveris modo. Prater id, cùm ſui Cardamomi colorem ſubnigrum fecerint Arabes, non video cur Nigella Citrina vocata, quæ colore ſpectatur Citrei mali, à quo illi nomen, majus illorum Cardamomum appellari poſſit.

MELECHETA.

Cenſura III. de Meleghetis, non eſſe Cardamomum minus.

QUod præterea Meleghetæ, minus Mauritanorum Cardamomum non ſit, quis facile conjicere poterit, quippe cum hoc ſemen calice quodam Melanthii inſtar concludatur: Cardamomum vero minus, ut Serapio inquit, ſuum ferat ſemen nullis occluſum capitibus, colore majori amulo. Qui tamen color ſubniger Meleghetis minimè eſt aſſimilis, eo quòd hæ colore ſint ſubruſo Indici Milii inſtar, quod Thuſci Saginam vocant, Inſubres vero Melegam, unde fortaſſe acceſſit his ſeminibus Meleghetæ nomen. Adhæc cùm Meleghetæ ſemen longè majus habeatur, quàm Nigellæ Citrinæ, non video ſane cur conſentaneum fuerit id minus vocari Cardamomum.

CUBEBA, CARPESIUM.

Cenſura V. de Cubebis & Carpeſio non eſſe idem.

IN Cubebis, & Carpeſio cenſendis quantum aberrat? quòd Cubebas velit, quibus paſſim utuntur Officinæ tum veras Arabum eſſe Cubebas, tum etiam legitimum Galeni Carpeſium. Verum, ut apud Arabas nullus habetur, qui ſcripſerit uſquam Cubebas eſſe baccas, vel ſemen: ita nec apud Græcos ullus extat author, qui Carpeſium fateatur eſſe ſemen. Galeno enim Carpeſium tenues ſunt feſtucæ, ſive ſarmenta parva, Cinnamomi virgultis ſimilia. Quare quam Mauritanis idem ſit Cubeba, quod Græcis Carpeſium, nullo pacto fieri poſſe putamus, ut vulgaris Cubeba, quæ baccarum generibus aſcribenda eſt, inter feſtucas, & tenuia virgulta, Carpeſium eſſe poſit, ac debeat: quin etiam nec genuina Mauritanorum Cubeba, ut pluribus rem hanc in commentariis noſtris explicatam habemus.

SALIUNCA.

Cenſura VI. de Saliunca, non eſſe Pſeudonardum.

MUlto vero apertius ſuam declarat inſcitiam tamen Saliunca, quam eandem arbitratur eſſe plantam, quam Itali Spico, recentiores quidam Pſeudonardum appellant. ad quod quoq; genus refertur, quæ paſſim vulgo vocatur Lavendula: in quo certe miror maximam hominis neſcio imperitiam, an ſtuporem dixero. Etenim quid alienius? quum manifeſte Plinius Saliuncam ſolioſam aſſerat eſſe plantam, adeo brevem, ut necti non poſſit: quin & herba verius quam flos, denſa, veluti manu preſſa, radice numeroſa cohærens.

Pſeudonardus.

Quantum ab hoc differt Pſeudonardus? quum planta ſit fruticoſa lignoſaq;, Roriſmarini Coronarii inſtar, non brevis, ſed bicubitalis, & flos verius quàm herba, & quæ in corollis facile necti poſſit. Florum enim longiores pediculi junceo ferre lentore præſtant. Præterea Pſeudonardus numeroſis radicibus non cohæret, nec adeo denſe fruticat, ut ſolia tam pertinaciter ſibi ipſis inhæreant, ut tanquam manu preſſa cernantur. Adde quòd in Pannonia, & in Noricorum Alpium apricis locis, nuſquam Pſeudonardus proveniat, ubi Plinio ipſo teſte, numeroſa provenit Saliunca. Humilis autem & brevis Saliunca herbula eſt, non bicubitalis & Pſeudonardi modo fruticoſa: ac lignoſa, quamobrem in Bucolicis poëta cecinit:

Puniceis humilis cedit Saliunca roſetis.

Tantum diſcrimen inter Saliuncam & Pſeudonardum non cernit Luſitanus, ut humillimam herbam à bicubitali non diſtinguat frutice. Timendum, niſi hanc oculorum curet caliginem, ne culicem pro cane, vel fortaſſe etiam equo, accipiat.

CINNAMOMUM.

Cenſura VII. de Cinnamomo, non eſſe tantùm corticem.

REdibo in gratiam aliquando cum hoc homine, qui alienis (utinam verè) nos locupletet divitiis, & optimo Cinnamomo capſis (ut ille inquit) cannella refertis, quæ ab India deferuntur Antuerpiam, nos abundare jactat, & contra omnium præclariſſimorum authorum ſententiam ſibi perſuadet, Cinnamomum eſſe corticem tantum ſuæ arboris non lignum. Novitatis avidus novum credo aliquid afferre ſtuduit: fidem idcirco ſuæ authoritati adhibendam minus dubitavit, quòd jam fama increbuerit apud omnes Luſitanos, peragratis Africæ & Indiæ regionibus, Aromatum multa genera eſſe advecta. Miror cur non ſe in his quoq; partibus fuiſſe fingat, ut majorem hujus commenti faciat fidem. Sed cùm nec ipſe id aſſerat, nec Luſitani, qui navigiis iſtas terras petierunt, ullam hujus rei afferant hiſtoriam, nos Luſitano in iſtis commentitiis inventis aſtipulemur? Præſertim cùm non deſint probatiſſimorum ſcriptorum teſtimonia, qui repellentes has nugas apertiſſime fateantur, Cinnamomum virgultum eſſe pumilæ arboris, non corticem tantùm. Id enim in primis teſtatur Dioſcorides, ſic inquiens: In Cinnamomi Moſylitici vocati genere præſtat recens, nigrum, ex viroſo incinerem vergens, lævi, tenuibus ramulis, ac frequentibus nodis cinctum, perquam jucunde olens. Quibus palam fit Cinnamomum virgultum eſſe tenue nodis pluribus conſtans. Huic ſubſcribit Galenus libro 1. de Antidotis his verbis: Quævis autem Cinnamomi ſpecies ab una radice, ceu frutex quidam parvus conſurgit, emittitque hæc ſex vel ſeptem virgulta, vel paulo plura, pauciorave, non æquali tamen omnia longitudine ſunt. Verum quod maximum eſt, pedis Romani dimidium non excedit? Hæc ille. Adeſt adhæc liber de ſimplicibus medicamentis ad Paternianum Galeno adſcriptus, qui etiam de Cinnamomo ſic habet: Cinnamomum ſunt rami fere, ac virgulta, quæ ab una radice plura excreſcunt, recta & minuta, breviaq;, colore ſubruſo, & cortice extenſo non rugoſo,

Cinnamomum eſt virgultum pumilæ arboris.

qui

qui cortex nonita facile, ungue à ligno abraditur: nodulos plures & intervalla habent, & in medio læves habentur. Si verò frangantur, quasi pulverem emittunt, odore omnia vincentem, Fere enim hac maxima probatio Cinnamomi est. quod sit omnium rerum odoratissimum. Quibus gravissimus accedens author Aristoteles, Cinnamomum surculum esse testatur lib. 9 cap. 13. de historia Animalium sic inquiens: In Arabia & Avis Cinnamomus appellata, quam surculos Cinnamomi portare, & nidum ex his conficere ajunt. Nidificat excelsis arboribus & ramis, sed incolæ sagittis plumbatis nidum petunt, atque ita discusso in terram, Cinnamomum legunt. Ad hac Cinnamomum surculaceum esse virgultum fatetur Galenus loco superius citato, ubi ait plura apud Imperatores extare Cinnamomi genera, quorum nullum veluti truncus in ramos plures divisum multum attollebatur, sed hellebori figuram præ se ferebat, vel potius Damasonii. Quibus palam est Cinnamomi virgulta adeo tenuia haberi, ut ellebori vel Damasonij radices non excedant. Adde quod quum ipse dicat Galenus ramusculos accepisse Cinnamomi, non cortices ex eo quòd à Trajano & Hadriano Imperatoribus repositum fuerat, vel eos quidem ramusculos apud se servasse, facile constabit omnibus Cinnamomi virgultum esse tenue, & non solum in ipso cortice, sed in ligno odoratam reperiri facultatem. Quandoquidem si Cinnamomum cortice tantum præstitisset, cur prætulerit Dioscorides ramulos quemadmodum & Galenus sane non video. Quamobrem Lusitano fabulam hanc ego tantum acceptam referam, præsertim cùm præter assignata testimonia nemo fit, Lusitano excepto, qui Venetiis, quod vulgare Cinnamomum ex India affertur, perinde ac Antuerpiam, unquam viderit reperiritque Cinnamomi virgultum, quod genuinum repræsentaverit. Nimis quoq; vana est opinio qua credit Galeni tempore non eam fuisse Cinnamomi penuriam, qualem recentiores quidam existimant: id quod Galeni ipsius testimonio falsum esse convincitur. Ipse enim lib. 1. de Antidotis, ubi Casiam expendit, sic inquit. Hæc adversus Quinti dictum objecta sint. eo quòd mihi rejiciendum omnino non videtur eorum præceptum, qui pro Cinnamomo duplum Casiæ imponendum censent, quanquam ego semper Cinnamomum imposuerim. Nam quibus ego Romæ antidotos compositis, cùm vel Imperatorum amici vel civites essent, facile fuit illis Cinnamomum à Regibus petere, iis verò Cinnamomum emere. Hæc itaq; Galeni sunt verba, quibus facilè quis certior fieri poterit, an Galeni tempore tanta fuerit Cinnamomi copia, quantam Lusitanus describit, ut suam tueatur fabulam. Non enim fuisset opus metu dicis aliis pluribus, qui Romæ Galeni ætate florebant, suis in theriacu modò Casiæ duplum modò Carpesium (ut Quintus) Cinnamomi loco substituere, si genuini consequendi Cinnamomi illis tam ampla fuisset facultas.

Cinnamomi virgulta tenuia Hellebori radicum modo.

Lusitani opinio vana.

Cinnamomum Galeni tempore etiam rarum.

LACCA ARABUM.

CONsultum longe melius (mea quidem sententia) fuisset Lusitano, si poëtica potius quàm medica facultati se totum addixisset: nam qui eo in effingendis fabulis aptior promptiorq; se præstiterit, video profecto neminem. Id enim omnibus palam fiet diu in re medica versatis, qui diligentes istius intuebuntur Centurias, in quibus innumera sese offerunt figmenta, adeo rem fertam præ se ferentia, ut ea quis difficillime fabulas esse noscat, nisi à fabulandi facultate discedere nequeat, sed potius illi venia danda: quippe qui id propria agat natura, qua impræsentia ductus de Mauritanorum Lacca scripturus evadere non potuit, quin fabulosi aliquid admisceret his verbis: Qui hucusq; Cancamum Laccam esse putarunt, miro errore deprehenduntur, cùm Cancamum gummi odoriferum sit: Lacca verò sive mansa, sive suffimentis explorata inodora percipitur, quam hodie Lusitani ex Indodia afferunt rubram, translucidam, tinctoris præcipue deservientem, & ex ea Officina compositionem quandam præparant Dialaccam appellatam, quæ (ut certo scimus) non gummi, aut arboris plantæve alicujus gutta est, sed potius formicarum alatarum stercus, favagoque, velut cera apum. In regno igitur Pegu dicto apud Indos cùm terra, vel pluvia, vel arteplus justo irrigatur, formicæ prædictæ ligna quædam subtilia ab incolis sic disposita in altum ascendunt, in quibus Laccam generant, & hæc de causa in Lacca ligna ipsa percipimus, quæ dubio procul arboris non sunt Laccam ferentis, ut hucusque omnes fere crediderunt. Hæc illius est fabula. Atqui illi maximè refragatur Ludovicus ille Romanus libro 6. suæ navigationis, ubi de his agit aromatis ac mercimoniis, quæ Sumatra Insula, sive Taprobana mittit, sic inquiens: Mittit etiam ea regio Laccam, unde conficitur rutilum colorem. Gignitur hæc in arbore juglandibus nostris haud absimili. Hæc ille. Cui subscribit Joseph Indus 141. ubi fatetur in Cambaja Laccam uberius nasci, quàm alibi gentium, non autem fieri gignive formicis aut scarabais, ut lepidius & facetius quàm verius fabulatur Lusitanus. Præterea cùm duplex sit Lacca, quæ Alexandria Aegypti Venetias comportatur, altera ligni quibusdam inhærens Sumatri, à Sumatra fortasse Insula nuncupata: altera Cambaiti à Cambaia denominata, in glebas Myrrhæ instar concreta, nulli inhærens ligno, non est cur Lusitani fabulam historiam putem. Siquidem gleba illa Sole clarius palam facit, Laccam gummi esse arboris, non quidem, ut per somnium vidit Lusitanus, formicarum alatarum stercus, quibus etsi ubiq; scatent tota Europa regio, nusquam tamen visæ sunt alatæ formicæ, quæ Laccam, aut simile aliud excernerent. Cæterùm cùm satis superque nobis comprobatum sit in Commentariis in Dioscoridem editis, Mauritanorum Laccam, & Græcorum Cancamum esse idem, adeo ut pluribus id comprobare testimoniis non sit opus, cadit periq; Lusitani sententia, quam sequi nemo debet.

Censura VIII. de Lacca Arabum, non esse formicarum stercus.

Lusitani centuriæ fabulosæ.

Laccæ historia fabulosa.

Lusitani fabula explodiur.

Lacca ubi gignatur.

Lacca duplex.

ELÆOMELI.

TRiplici se pariter implicat errore in Elæomele: tum quod ipsum defluere suo more fingat è Palmarum caudicibus: tum quòd hinc duo liquorum genera putet apud Dioscoridem defluere, non unum tantum. Mel nimirum per se & Oleum ex eadem arbore manantia: præterea ut novi semper aliquid oportet, quòd hunc liquorem ex Indica nuce credat distillare. Deprehenditur in primis error ex ipsius met Dioscoridis verbis, qui in Elæomeli historiam sic præfatur. In Palmyris Syriæ, quod Elæomeli vocant, ex quodam caudice manat oleum melle crassius, sapore dulci. Quibus palàm est de uno tantùm liquore scripsisse Dioscoridem, nempe de Oleo, quod ob melleam dulcedinem uno verbo tantum Græcis Ἐλαιόμελι vocatur. nam & capitis titulus περὶ Ἐλαιομέλιτος habet, non autem περὶ Ἐλαίου καὶ μέλιτος. Præterea ex Dioscoridis historia nunquam probari poterit, Elæomele palmarum caudicibus fluere; quum is nusquam descripserit caudicis illius nomen, à quo in Syria funditur. Sed esse falsum palmas liquorem hunc fundere manifesto fatetur Plin. l. 23. c. 4. ubi ex Olearum quarundam truncis, non ex Palmis fluere Elæomel

Censura IX. de Elæomele, non ex Indica nuce fluere.

mel affirmat. Quòd autem ex Indica nuce Elæomel manare non crediderim, id sanè mihi licere persuaserim, quòd hujus historiæ neminem habeam authorem, præter Lusitanum.

MACER.

Censura X. de Macere, non idem esse cum Maci. Lusitani insolentia.

COntendit maximè Lusitanus, utpotè qui semper falsa tueri nititur, Macim, quo Myristicæ nuces prætextus instar conteguntur, & Græcorum Macerem nihil inter se differre. Cui nisi quis astipuletur, illum severus judex contumacem declarat: tantam sibi arrogat authoritatem, ut certò putet unumquemque suis debere adstipulari deliramentis. Verum quum id nulla asserat ratione, vel authoritate, ipse meritò non modò contumax fuerit declarandus, sed insolens, vecors, ac delirus. Quippe qui potius errori patrocinari voluerit, nihil perpendens, & aliorum subscribere ineptiis, quàm veritatem amplecti ac tueri. Atqui quum nobis in commentariis nostris in Dioscoridem editis abundè comprobatum sit cum Græcorum, tum etiam Mauritanorum testimoniis, horum Macim Myristicæ nucis esse tegumentum, ut ipso oculorum intuitu unusquisque videre potest, illorum verò Macerem corticem esse radicis magnæ (ut apertissime lib. 12. cap. 8. testatur Plinius) non est ut hic pluribus istius Centurionis insolentiam & insciitiam redarguam. Eò itaque se conferre poterunt, qui hasce differentias hactenus non consideraverunt.

Macis & Macer quid

ERICA.

Cẽsura XI. de Erica.

NEc minus in Erica hunc deceptum reperio, quippe qui neget contra omnium doctissimorum virorum sententiam, eam plantam, è qua universa ferè Hetruria ad mundandas ædes scopas sibi parat, ullo pacto esse Ericam, hoc tantùm inani argumento fretus, quòd hæc semel tantùm in anno floreat, quum tamen Erica, Theophrasti testimonio, bis in anno florere debeat. At quàm decipitur? cùm non nobis tantùm, sed aliis quàm plurimis observatum sit plantam, quam Ericam vocamus, bis in anno, nempè verno & autumnali tempore, sine ulla controversia florescere. At cùm lib. III. scribat Dioscorides Corim herbam Ericæ foliis provenire, constetq; id Ericam nostram per omnia referre, palàm sit omnibus, hanc legitimam esse Ericam.

Erica bis in anno floret

ACACALIS.

Censura XII. de Acacali.

ACacalim nasci scribit apud suæ gentis Olysiponam Lusitanici regni metropolim, fructu albo, pusillis margaritis simili, ex planta quadam inter Myricam & Ericam media. Sed quòd ad fabulas redeat, palam facit Dioscorides, qui scripsit Acacalim semen habere Aegyptii fruticis Myricæ semine simili, non autem Acacalim fruticem esse Myricæ similem. Cæterum cùm duo sint Myricæ genera, alterum fructum gerens, quasi florem compage muscosum, alterum verò Gallæ similem, videant obsecro, qui rem medicam profitentur, quàm negligenter Dioscoridem legerit Lusitanus: quin & qua authoritate vel ratione ductus affirmare ausus sit, Acacalis semen pusillis margaritis non esse absimile, quum antiquorum quispiam (quod sciam) nusquam id scriptis commendaverit.

Myricę genera.

PALIURUS.

Censura XIII. de Paliuro non esse Agrifolium.

IN Paliuro confundens historiam pede prolabitur: siquidem putat Dioscoridis Paliurum & eam, de qua lib. 3 cap. 17. de historia Plantarum tradidit Theophrastus, & Galenus octavo de simplicium medicamentorum facultatibus illam esse arborem, quam Agrifolium vulgò vocamus, folio lauri, per ambitum aculeato, crasso, perpetuoq; fructu Ruscimodo rubente. At tam Dioscoridi, quàm Theophrasto citato loco, Paliurus frutex est, non arbor, & semen in siliquis profert, fuliginosum, mansu lentorem relinquens seminis lini modo. Id quod in Agrifolio nusquam spectari potest, cùm bacciferæ sit arbor. Nec propterea negaverim Agrifolium aliud esse Paliuri genus, quòd (ut ipse Theophrastus inquit lib. & cap. 4. de historia plantarum) in Aphrica nascitur, quum notis omnibus illam referat. Verùm non ob id affirmaverim Agrifolium alterum illud esse genus, quod siliquas profert. Sed cùm Lusitanus fortè audierit Agrifolium inter Paliuri genera haberi, nec unquam legerit Paliuri differentias apud Theophrastum, nulla adhibita distinctione, pro omni Paliuro Agrifolium adducit.

Censura XIIII. in eodem Paliuro.

Quin & in hoc decipitur, quòd certò crediderit Paliurum à Plinio descriptum lib. 13. cap. 19. & à Theophrasto libr. & capit. 4. esse Dioscoridis Paliurum. Error sanè per se patet, quòd Dioscoridi Paliurus semen in siliquis ferat: Theophrasto verò & Plinio citatis locis, fructum ferat rubrum siliquis nullis insertum. Nam tametsi siliquarum non meminerit Dioscorides, sed tantùm seminis, quum tamen rara in arboribus sint semina, quæ siliquis, vel vasculis quibuslibet non asserventur, non temerè censeri potest siliquas prætermisisse Dioscoridem. Nam si de Africana Paliuro scripsisset is, fructus meminisset non seminis. Ad hæc quum Theophrastus Paliuro siliquas ferenti easdem tribuerit tum vires, tum qualitates, quas suo reddidit Dioscorides, ambigendum sanè non est, quin Dioscoridis Paliurus semen in siliquis ferat.

RIBES.

Censura XV. in Ribem.

MAuritanorum Ribem vulgi opinionem sequutus, eam arbusculam censet hortis & viridariis familiarem, quæ folio exit vitigineo, parvo, albæ Populo æmulo, ramulis lentis, obsequiosisq;, topiariis aptissimis, è quibus fructus racematim dependent, acinis magnitudine piperis rubentibus, sapore subacido. Sed manifestè refellit eum Serapio, (Ribes enim Arabica planta est) Ribem asserens esse arborem capreolos proferentem, colore viridi rubescente, foliis latis, magnis, rotundisque, quæ quidem notæ in nostra Ribe omnes desiderantur. Vulgaris enim Ribes nec fert capreolos, nec lata, nec magna, nec rotunda folia, sed parva, vitiginea, & divisuris per ambitum laciniata.

Ribes legitimæ notæ

ROSÆ DAMASCENÆ.

Censura XVI. de Rosis Damascenis.

QUo in altum magis in hoc turbulento mari vela facio, eo flagrantius ad portum aliquem mereceptum velim. Tædet profectò cum istis ineptiis me diutius ad nauseam usque conflictari. Sed quid agam? In portu erat resipiscendum, nunc danda vela, quæcunque se offerat molestia: maximè cùm ita diluantur ipsius nugæ, ut hinc ad seria revocemur. Audite quæso lepidam hominis peritiam. De rosis enim scribens, quas Damascenas appellat, quasque vulgus Moschetas vocat, quòd odoris fortasse fragrantias Moscum resipiant, non solum has non minori vi dejectoria pollere existimat, quàm Scammonia: sed exitiosissimum esse medicamentum pariter contendit. Hoc ut confirmet, anilem prorsus huic subtexit fabulam, quòd Venetiis viderit (liceat mihi nunc suo uti testimonio) nobilissimam quandam suæ gentis mulierem Beatricem à Luna vocatam, quæ cum semel tan-

tum

tum saccharum ex bisce Rosis paratum à medico quodam Veneto tanquam medicamentum quod nullo incommodo alvum cieret, degustasset, statim faucium & linguæ desquamationem, quin & ventriculi erosionem contraxit. Nihil ad me attinet illa, quam adducit, muliercula. Primum (ut ego mihi testis esse possum) id contra Lusitani sententiam maxime pugnat, quum sæpius ipsemet id sumpserim medicamentum, aliisq; frequenter dederim sine ullo prorsus incommodo, adeo ut quandoq; pueris felicissime propinaverim. Præterea non magno negotio deprehendi potest Lusitani judicium esse falsum, quòd mansa hæc rosa nullam penitus gustui relinquat acredinem, sed tantum se ostendit tum adstringentem, tum etiam subamaram. Id quod manifeste indicat, ut nulla faucium, aut linguæ erosio, inflammatione hinc degustantibus accedere possit. Mihi enim hasce rosas sæpe mandenti, ut quandoq; adstrictam excitarem alvum, nihil erosionis, inflammationisve accessit. Quo fit, ut quis recte opinari possit, suo inconstanti judicio delusum esse Lusitanum, utpote qui hujusce medicamenti facultatis penitus ignarus, symptomatis illius causam in illud perperam rejecerit. Cùm potius credendum sit, id ab acrium, salsorumq; succorum defluxu provenisse, qui forte fortuna eo tempore, quo rosaceum illud saccharum mulier illa sumpsit, a capite in eas partes labi cœpit. Nec putaverim unquam medicum illum Venetum, quem tamen nominare non audet Lusitanus, adeo excordem, imprudentem, negligentemq; fuisse, ut tam nobili, ac diviti mulieri medicamentum præbuerit, cujus ignoraverit vires, præsertim cùm ad hujusmodi ditissimos ægrotantes ij plerunq; accedant medici, qui primas in civitatibus tenent. Atqui magis sane demiror hominis imperitiam, quod tam acriter damnaverit has Damascenas Rosas, odore perquam suavi fragrantes, è quibus clementissimum illud paratur medicamentum, nullo penitus incommodo alvum ducens. Contra vero tam magnis laudibus prætulerit ad eandem exolvendam Persici arboris flores: quin & syrupum ex eorundem diluto paratum. Quandoquidem (ut jam sexcenties observavimus) Persici arboris flores ad ducendam alvum devorati, incommodis quam plurimis sumentes afficiunt, nempe crebris vomitionibus, ventriculi & intestinorum torminibus, animi deliquio, & crebris alvi dejectionibus, quæ omnia plerunq; sequitur frigidus sudor, æstuatio, virium amissio, & corporis universi imbecillitas. Præter id, quis nam Amathum hunc merito Ἀμαθῆ non appellaverit, cùm eo ignorantiæ pervenisse constet, ut certo sibi persuaserit Ieleniabin è Persicis paratum, de quo pluries in febrium curatione & ventriculi dolore meminit Avicenna, ex Persici arboris floribus parari debere? Sed quam falsa, ac ridenda teneatur opinione, luce clarius ostendit ipsa medicamenti nomenclatio, quippe Ieleniabin Mauritanis omnium præclarissimorum medicorum consensu nil aliud designat, quàm Mel Rosaceum. Sed quonam pacto Rosaceum Mel è floribus Persici arboris parari possit (ah, ah, ah, prærisu scribere fere nequimus) qui sciunt, doceant, quum id hactenus nec viderim, nec legerim usquam. Constat enim per Rosas Persicas nil aliud voluisse Avicennam, quàm Punicas. Siquidem lib. v. ubi is de compositione medicamentorum omnium egit, de quibus in universo meminit volumine, Jeleniabin ad febres & ventriculi dolores parari jubet è Rubeis Rosis, non autem (ut Lusitani vana fert opinio) ex Persici arboris floribus. Id quod manifeste indicat nil aliud Persicas Rosas Avicennæ designare, quam Puniceas, Persicas illi fortasse vocatas, quòd à Persis in suas venerint regiones. Nam & nos Damascenas vocamus eas, de quibus diximus quòd è Damasco Syriæ primo ad nos pervenerint.

Lusitani judicium falsum.

Lusitani in re medica evidens imperitia.

Lusitani in Jeleniabin insicia.

Rosa Persica quæ apud Avicennam

PALMÆ INVOLUCRUM.

Fallitur præter id Lusitanus in ea examinanda palma, quam Græci ἐλάτην vocant. Is enim nil aliud Palmæ Involucrum ἐλάτην Græcis vocatum primum esse existimat, quam Nucis Indicæ villosum tegumẽtum, hoc tamen argumento fretus, quòd Nux Indica vocata ab arbore proferatur (ut referunt qui in Indiam peregrinantur) Palmæ simili. Deinde vero sua fortasse inconstantia ductus, in ejusdem capitis processu, revocata priori sententia (qui talium puerorum est mos) nil aliud tandem affirmat apud Dioscor. esse Elaten, quàm Palmæ germen, quod Græcis Encephalos dicitur, cavatione innixus, quod scripserit Galenus libro 8. de simplicium medicamentorum facultatibus id recte Elaten vocari. Sed gemino hic se implicat errore. Quandoquidem Dioscoridi Palmæ Elate nihil aliud est, quàm fructus palmarum adhuc florescentium involucrum, calixq;, non nucis alicujus tegumentũ, nec germen. Indicæ enim Nucis nusquam meminit Dioscorides nec (quod sciverim, legerimve) antiquorum aliquis. Quo fit, ut censendum sit hujusce Nucis involucrum nunquam antiquis innotuisse. Porro Palma arbor, quæ dactylos profert (id quod penitus ignorare Lusitanum non ambigimus) primo involucrum magnum edit, folliculi cujusdam instar, in quo quam plurimi flores includuntur, qui longo pediculo serie quadam pendenter racematim cohærent. Id tractu temporis debiscit, emergunt q; flores. Carpitur deinde involucrum ad plura utile, idq; est, quod Dioscoridi Elate appellatur: quæ si non ignorasset Lusitanus, non ita fortasse facile, dum duabus vult insidere sellis, duobus hinc parietibus caput impegisset. Nec nobis sane obstat Galeni authoritas, qua nititur Lusitanus. Siquidem Galenus loco superius citato duo facit Elates genera, unum quod germen est ipsius Palmæ, aliud vero tegumentum, de quo tantum scribit Dioscorides: cui etiam Elates duo proferuntur genera, quorum unum illud est, de quo diximus, aliud vero id totum, quod involucro illo concluditur, quorum nullum Nucis Indicæ tegumentum, nec Galeni Encephalon esse potest. Cæterum ut fortasse probet Elaten plura apud antiquos designare, Plinium in medium affert, quippe qui scripserit libro duodecimo, capite ultimo, arborem quandam esse Abietem vocatam, unguentis expetitam, quam alii Elaten vocant, alii Palmam, alii Spathen. Id quod maxime palam facit, quàm imprudenter velit Lusitanus aliorum errorum insicia suam tueri opinionem. Siquidem Plinius non satis apte locutus deprehenditur vocabulorum similitudine deceptus. Ipse enim cùm legisset apud Græcos ἐλάτην Abietem arborem designare, quin & ἐλάτην quibusdam vocari Palmam Elaten sive Spathen, & hanc in unguentis addi, magno ac pudendo errore putavit idem esse Abietem arborem, & florescentium dactylorum involucrum, quod ad unguenta spissanda expetebat antiquitas.

Censura XVII. de Palmæ involucro.

Palma Elate Dioscoridi quid.

Palmæ Elates historia.

Galeno Elates duo genera.

Quin etiam & Dioscoridi.

Plinii error, quem maxime sequitur Amathus.

PERSEA ARBOR.

Reprehendit etiam aliorum opinionem, ut vanam, qui Perseam arborem existimant à Persico nostrate differre. Sed quam ille totus sit vanus, & quam magno ducatur errore, facile quis animadvertet ex probatissimorum authorum testimoniis. Nam (ut Theophrastus memoriæ prodidit libro quarto, capite secundo, de Plantarum historia) Persea arbor est Aegypti aspectu magna formosaq;, folio flore, ramo, totaq; figura potissimum Pyro proxima, nisi quòd altera folio perpetuo, altera deciduo est. Fructum abunde parit, omniq; tempore perficit: novus annuli semper occupat, maturitas anniversariorum afflatu conficitur, reliquum crudiorem auferunt.

Censura XVIII. de Persea.

Perseæ arboris hist. ex Theoph.

ferunt, atq; recondunt. Fructus est magnitudine Pyri, figura oblongus, Amygdalæ modo, colore herbidus, nucem intus habet, ut Prunum, verum longe minorem, mollioremq;. Caro ejus suavis, ac prædulcis manditur, concoctuq; facilis, & innocua etiam largiore cibo sumpta. Radice arbor exuperat tum longitudine, tum etiam crassitudine, multitudineq;. Materie constat robusta, dura visuq; decora, veluti Lotus, quapropter ex ea, & simulachra, & lectulos, & mensas, & reliqua similia fabricant: hactenus Theophrastus. Caterum si Perseæ Aegyptiæ notæ cum Persico nostrate conferantur, qua universus scatet orbis, liquido constabit has plantas nihilominus inter se distare, quàm a quercu salicem: Perficus enim arbor, qua nostru in hortis, viridariis, ac vineis passim frequentissima visitur, procera, magna, formosaq; nusquam visitur, nihilq; cum Pyro cognationis habet, sed potius per omnia Amygdalum refert. Quin nec fronde perpetuo viret, nec fructum omni tempore persicit, nec oblongus is est Amygdalæ instar, sed orbiculatum in sphæræ modum, colore minime herbido, sed cum maturuerit, aut subpallido, aut subcandicante, aut rubente, aut flavo. Huic osiculum prater id Pruno minus non visitur, sed quandoq; duplo, triploq; majus, nec illi figura simile, quin nec fractu facilius, sed longe contumacius. Adhæc nostratis Persici fructus gustu prædulci non percipitur, sed potius subausteros, aut vinosos. Adde quod vulgaris Persici fructus maxime damnaverit Galenus libro secundo de Alimentorum facultatibus, ut pravi succi alimentum, & qui facile corrumpatur, & noxam ventriculo inferat: contra vero qui ex Aegyptia Persea proveniunt. Postremo Perficus nostras radice nititur brevi non longa, tenui non crassa, rara non multiplici, & proinde rarissime annosa reperitur. Contabescit, peritq; facile, quod imbecillibus admodum sustentetur radicibus. Ob idq; ligni materies illi rara, fungosaq; cernitur, nec nisi ad ignem apta, quum tamen Aegyptiæ Perseæ solida, compacta, pulcherrimaq; spectetur, utpote qui in multiplices veniat usus. Quo fit, ut omnino Amatho amentior, & Lusitano luscioser fuerit, qui non noverit Perseam Aegypti arborem a vulgari Persico plurimum atque plurimum differre. Id quod etiam comprobatur Plinii testimonio, qui libro decimo quinto, capite decimo tertio, sic scriptum reliquit: Nam Persica arbores sero, & cum difficultate transiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Agypto eorum fuerat hospitium. Falsum est venenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa à Regibus translata in Aegyptum, & terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, nec extra orientem nasci volunt. Eam quoque negaverunt eruditiores ex Perside propter supplicia translatam, sed à Perseo Memphi satam, & ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituisse in honorem atavi sui. Semper autem folia habet, & poma, subnascentibus aliis: hæc Plinius. Verum non modo hic & pariter Theophrastum destruunt Lusitani evanidam sententiam, sed etiam gravissimus author Galenus, qui libro 11. de compositione medicamentorum secundum locos manifeste testatur, in nulla alia Romanis subdita gente vidisse Perseam arborem, praterquam in Alexandria Aegypti. Sed ubi rerum testimonia adsunt, quid opus est verbis? Hoc tamen tantum addam, quod cum per longas ante Galenum ætates Perficus, vulgaris notitiæ arbor, universam occupaverit Græciam, Italiam, ac alias passim regiones, si Perficus nostras ab Aegyptia non differret Persea, nullo pacto credendum eo dementia pervenisse Galenum, ut posteritatis memoriæ commendaverit, nusquam gentium vidisse Perseam, nisi tantum in sola Alexandria.

Perfici descriptio.

FLUVIATILES CANCRI.

Censura XIX. de fluviatilib. cancris. Ridenda Lusitani amentia.

Quàm Lusitanum de Fluviatilibus Cancris differentem legerem, tenere me non potui, quin in vehementem solverer cachinnum. Siquidem illum eo insciitiæ pervenisse offendi in hisci censendis, ut aquatiles Testudines Cancrorum affirmaverit esse genus, eo gravissimo argumento impulsus, quòd hecticis, & lenta febre laborantibus maximè commendentur. O lepidum caput, sine helleboro tibi cerebrum demulceam? Serione hæc dicuntur ab Amatho? an risum movere sua vecordia studet? Nimirum adducor, ut credam (si id serio fatear, quod sentio) aliquo amentiæ genere illum quandoq; vexari, & proinde tunc temporis non nisi hujusmodi deliramenta describere. Nam & Ranæ, & Cochleæ in Cancrario genere erunt, quod hecticis maxime conferant, si potius Lusitani delirio addicimur, quàm veritati.

MARINUS SCORPIO.

Censura XX. de marino Scorpione.

Marinum Scorpionem parvulum quoddam putat esse animalculum, quod ex Cancrario genere existimaverim (vidimus enim illud sæpe in Hadriatici littore tanquam inutile à piscatoribus rejectum) longis, ac tenuibus cruribus, corporis forma terrestri scorpioni simili, chelis pariter tenuissimis, cauda nulla, & omni penitus pulpa carens. Gulielmus Rondeletius lib. 18. cap. 22. de Marinis piscibus animalculum hoc Cancrum ἐχεχχέλεα vocat. Verum Aristoteli, Hicesio, Galeno, Athenæo, Plinio, Aelianoq;, Scorpius pelagius est piscis, & inter mullos, asellos, lacertos, cernuas, & quotquot sunt, alios, dura carnis recensetur, non autem in Cancrario genere. Quum autem ejus historiam in Commentariis nostris in Dioscoridem pluribus descripserim, & veram Scorpionis imaginem appinxerim, eo se conferre poterit Lusitanus, si cæcitatis suæ remedium non neglexerit.

RANÆ.

Censura XXI. de Ranis quas venenosas censet.

Ubi Ranarum vires expendit Lusitanus, proculdubio aberrat, quod omnes in universum Ranas venenosas censeat, adeo ut in Aetium invehatur, quod is libro 3. cap. 55. palustres ranas inter venenata recenseat: & tamen libro secundo earum jus tanquam alexipharmacum pratulit ad venenatorum reptilium ictus. Error nimis est manifestus, quod quotannis infinitus ranarum numerus Italis in cibum veniat ex his, quæ in paludibus, & scrobibus morantur, & nullo tamen incommodo comedentes afficiunt. Nam si (ut Lusitanus inquit) Ranæ omnes venenosæ essent, nulli dubium est, quin quàm plurimi earum esu interirent: quum non desint homines innumeri, qui iis tantum sapius satientur, nulla ob id accedente noxa. Nec sane sententiæ nostræ obstat, quòd Galenus lib. de Cibis boni & mali succi scriptum reliquerit, à Ranis esse abstinendum, quippe is Ranas non detestatur, quòd veneno aliquo sint infectæ, sed quod malum in corpore succum procreent, perinde ac pisces in stagnis & paludibus degentes. Quippe si Galenus putasset venenosas esse Ranas, nunquam eas inter cibos retulisset. Sed magis fortasse Lusitanus, credo, lege percitus Mosaica, quàm veritatis sustinendæ desiderio in Aetium invectus est, quem (pace ejus dixerim) non intellexerit. Ipse enim libro secundo de Viribus animalium, quæ in usum medicum veniunt, ubi devenit ad palustres Ranas quæ passim ab omnibus eduntur: Ranæ palustres (inquit) in aquæ elixæ, saleq; & modico oleo conditæ venenosorum reptilium ictibus, si jus earum bibatur, magnum præsidium afferunt, id quod

Lusitani Religio.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1208-9 DFG

id quod ex Dioscoride deprompsit, qui pariter de his egit iisdem verbis. Quibus manifeste suffragatur Plinius libro 32. cap. quinto, ubi non modo Ranarum jus pratulit contra serpentium ictus, sed etiam ad marini Leporis venenum, hausta venena, devoratam Rubetam, Salamandramq; iis laudibus pratulit. Nec ob id velim fortasse putet Lusitanus Aetium sibi ipsi repugnasse: quippe qui dixerit libro 13. quod devorata palustris Rana tanquam venenosa, variis ac multis vexet incommodis. Quandoquidem ibi de palustribus Ranis non egit, quæ in cibum veniunt, sed & de venenosis, quæ è Bufonum sunt genere, & in paludibus, præsertim fatidis, morantur. Ipse enim cum proximo capite de Rubetis Ranis egisset, quas Bufones alii appellant, voluit de aquaticis etiam Bufonibus, quos Græci sub Ranæ palustris nomine comprehenderunt, verba facere, quoniam sciverat Bufones & terrestres, & aquatiles reperiri, ut unumquemq; compertum habere non ambigimus, qui diligentius, accuratiusq; rei medicæ operam navarit, quam fecerit Lusitanus. Id quod manifeste declarat libri illius titul. qui de noxiorum animalium morsu, & de bestiis virus ejaculantibus inscribitur. Nam & idem legitur apud Dioscoridem, quippe qui libro secundo de Ranis, quæ in cibum veniunt, egit, sexto vero, ubi peculiariter de Venenis, & Venenatis animalibus tractavit, de Rubetæ, & palustris Ranæ curatione caput proprium edidit. Adeo ut jam nobis fateri liceat, neutiquam in re medica Lusitano esse astipulandum.

Bufones duplices.

Lusitano in re medica non esse astipulandum.

GALLINÆ

At qui nulla mihi amplius est contentio cum Medico, optime lector, verum cum solertissimo degustatore, vel coquo potius, quo plurimum recreatur officio regalium epularum. Gallinas inferioris Germaniæ præ nimia algoris inclementia carnes habere scribit hircinis, vel caprinis deteriores, & proinde malum, vitiosumve præbere alimentum: quin & raro ibidem homines idcirco vesci gallinis. O indagatorem omnium eduliorum: Patere id me tepercontari: quis amabo te ibidem Princeps suæ præfecit culinæ, ut istis eum spoliares deliciis? Id quum ego mecum admiratus Flandris quibusdam exponerem, fabulam esse ajebant. Quippe quod non minus in eorum regionibus carnium probitatis, saporisq; jucunditate præstent gallinæ, quam alibi. Adhæc pariter fabulosum esse fatentur, quòd raro gallinis ibidem vescantur incolæ, earatione innixi, quòd earum cibus reprobum generet alimentum, sed quod multi fortasse à gallinis abstineant sumptui parcentes. Quod autem præter rationem ii medici agant (ut ait Lusitanus) qui post exactam purgationem ad ventriculum abstergendum ab inhærente medicamento simplex gallinarum jus exhibent, sane non improbamus, sed qui sint illi prorsus ignoramus, quum in communi omnium medicorum usu perpetuo esse sciverim, jus illud hoc in negotio nunquam exhiberi, nisi saccharum admisceant rubeum. Nec id temere factum putaverim, cùm non ambigam jus ita paratum non modo abstergere, sed etiam posse roborare: id quod à purgatione plurimum præstat.

Censura XXII. de Gallinis malum alimentum præbentib.

LAC SCISSILE.

Lac Scissile nil aliud esse censet, quàm lac ipsum simplex per se acescens. Convincitur ipsius Dioscoridis testimonio, qui hujusce parandi lactis rationem scribit his verbis. Ex omni lacte fit, quod Scissile appellant, hoc modo. Lac fictili novo fervet, ramoq; ficulneo recenti movetur, insperfis, postquam bis vel ter efferbuerit, totidem aceti mulsi cyathis, quot sunt lactis heminæ. Ita enim serescens liquidum ab eo dividitur, quod in caseum concrevit, sed cum fervet, ne superfundatur, conveniet spongia ex frigida continuo fictilis labrum detergere, sextariumq; argenteum frigidæ aquæ plenum demittere: hæc ille. Dioscoridi subscribit Galenus libro decimo, de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi de Canino stercore egit: quin & Paulus lib. 1. cap. 88. Non possum satis cogitare, quæ fuerit in homine tanta imprudentia, aut somnolentia, quòd cum tam splendidis enarrationibus explanandum Dioscoridem susceperit, adeo gravi labascat negligentia.

Censura XXIII. de Scissili Lacte.

Lactis Scissilis parandi ratio.

OLYRA.

In frumentaceo genere eam, magno errore Olyram censet Lusitanus, quam nos Sacalam, & Plinius Secalem, & Farraginem appellat, è qua rustici panem conficiunt nigrum triticeo longe deteriorem. Sed cadit Lusitani opinio, quòd Galeno primo de alimentorum facultatibus Olyræ colore sit albo, adeo ut dixerit Plinius libro decimo octavo, cap. octavo, esse, qui ob Olyræ candorem, illam Orizam esse putarent. Præterea scribit idem Plinius ex Olyra dulcem confici panem, id quod ex pane ex Secale confecto minime percipitur, cum potius quodammodo amarorem resipiat. Atbac Secala ita vulgo vocata, cùm in area flagellis decutitur, illico omnem exuit tunicam, & tritici modo nuda colligitur: sed aliter Olyræ evenire fatetur Galenus loco superius citato, dum Olyrinas expendit partes, sic inquiens: Habet autem Typhæ semen extrinsecus corticem veluti Olyra & Hordeum, verum decorticatum in panes congeritur: & paulo inferius ait: Ex nobilissima Olyra, cum, ut decet, fuerit decorticata, nominatum Tragum conficiunt, quo plerique utuntur. Quippe plane constat, Olyram decorticari in area non posse flagellis, quemadmodum nec Zeam, nec Hordeam, nec Avenam, dum in area concutitur, sed opus esse, ut in pilis pinsentur, ut etiam hoc ævo moris est apud omnes.

Censura XXIIII. de Olyra, quã Secalem censet,

CHONDRUS.

Ex ea fruge parari Chondrum existimat, quam quidam in Italia, in Tridentino agro, Scandellam vocant, quod merito redarguit omnium agricolarum consensus, qui dicunt hanc esse Hordei genus, non Zeæ. Hordei enim plura habentur genera, ut quis ex Theophrasto nosse potest libro octavo, capite quarto, de plantarum historia. Quæ si recte expendantur, nil aliud Scandella erit quam Hordeum minus, quæ binis tantum versibus spicam gerit, rotundiore etiam grano. Nam præter id, quod per omnia, nempe facie & viribus, Hordeum referat, constat non esse Zeam, quam Dicoccon appellant, quod nunquam Scandella reperta sit, quæ Zeæ illius more in geminis putaminibus conjunctum semen habeat: quo fit, ut nullo pacto Scandella inter Zeas recenseri possit. Zea autem Dicocco abundat Goritiensis ager, & Forojulienfia arva, ubiq; vulgo Pirra Farra dicitur, quod Zea ibi ab incolis in universum Pirra vocetur. Caterum quia ex hoc Zeæ genere Halicam, sive Chondrum sibi parant, quam ipsi Far appellant, licet falso (differt enim ab Halica Far) ideo eadem Pirra Farra nominatur à rusticis. Huic alius ejus affinis est error, quod scripserit, putaveritq; Far ab Halica nihil differre, idque ex Scandella parari, quam Zeam Dicoccon censet. At Plinii testimonio, Far nihil aliud est quam frumenti vel tritici genus, Adoreum vocatum. Ille enim libro 18. cap. 8. ita scriptum reliquit. Frumenti genera non eadem ubiq;,

Censura XXV. de Chondro.

Censura XXVI. de Farre & Halica quę idem facit.

neque ubi eadem, ſunt iisdem nominibus. Vulgariſſimum Far, quod Adoreum veteres appellavere. Item eodem capite, ut palam faceret aliud eſſe Zeam, è qua fit Halica, aliud vero Far, Qui Zea utuntur, inquit, non habent Far. Item cap. 7. ejusdem libri Populum Romanum, ait Farre tantum è frumento trecentis annis uſum Verrius ſcribit. Quo tempore Romanis nullus fuit Halicæ uſus, ut ipſemet teſtatur Plinius libro. 22. cap. 25. cum inquit: Halica res Romana eſt, & non pridem excogitata, neq; arbitror Pompeii magni ætate in uſu fuiſſe. His accedit Aſclepiadis & Galeni authoritas libro ſeptimo de comp. medic. ſecundum locos in quodam ecligmate ad cruenta ſputa, ubi ſic habet: Farris Cluſini appellati ſextarii dimidium, decocti Marrubii viridis ſextarium unum. Hæc in vas vitreum conjecta per diem & noctem macerari ſinito, ſequenti die pharmacum molito, quemadmodum Halicam maceramus: hæc Galenus. Quibus palam eſt à Farre differre Halicam. Galeno ſubſcribit Actius lib. 9. cap. 45. his verbis: Quod vero Latine in regionibus Romæ vicinis Far appellant, hoc modo paratur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeque extractum, ac in pilam conjectum, veluti Ptiſanam à cortice repurgato, ubi vero corticem exuerit, tollito, atque in ſole ſiccato: deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, craſſiſſime molito, ita ut granum unum in quatuor aut quinq; partes redigatur, & ſiccum aſſervato. Uſus autem tempore Halicæ modo coquitur, & à ſanis in cibum ſumitur. Hæc ille. Ad quæ certe pertingere debuerat ille magnarum centuriarum conſtructor.

PHASEOLUS.

Cenſura XXVII. de Phaſeolo, quam Ervilia ſtatuit.

PHaſeolum, ſive Phaſiolum, non parvam illam & vulgarem, quam Galenus Ochron appellat, ſed magnam eſſe Erviliam falſo contendit. Quandoquidem Ervilia illa major Latinis Piſum dicitur, non autem Phaſeolus. Differre autem Phaſeolum ab omni Ervilia & Piſo teſtis eſt Plinius libro 18. cap. 7. ſic inquiens: Frumenti folium harundinaceum, Fabæ rotundum, & magnæ leguminum parti. Longiora Ervilia, & Piſo: Phaſeolis venoſa. Quibus palam eſt, nec Ervilia genus, nec Piſum eſſe Phaſeolum. Conſtat præterea Ervilia cujusq; generis, vel Piſi ſiliquas elixas in cibis à nemine mandi, quòd adeo dura ſint cartilagine, ut nullo manſu dentibus confici queant. Contra vero vulgaribus, gentiuiq; Phaſeolis accidit. Id quod idem fatetur Plinius cap. 12. ejusdem libri, ubi ſic habet. Siliquæ rotundæ Ciceri, cæteris leguminum longæ, Piſo cylindriacæ, Phaſeolorum cum ipſis manduntur granis: id quod noſtris Phaſeolis vulgaribus accidit. Nam tenellas eorum ſiliquas ſuis granis refertas, modo in acetariis Aſparagorum modo, nunc una cum braſicis elixas, ante maturitatem æſtate comedimus: quod tamen nulli alii leguminum generi à natura datum eſſe comperimus. His itaque palam eſt, Phaſeolum Dioſcoridi nullam eſſe Erviliam, ſed vulgaris uſus Phaſeolum, qui paſſim in campis ſeritur. Quippe non tantum folia illi inſunt (ut Plinius inquit) venenoſa, ſed (ut Dioſcorides ait) devoratus inflat, ſpiritus ciet, & agre concoquitur. Quin etiam viridis cum ſiliqua ſumptus, alvum emollit. An non in idem cadit erratum, quum Erviliam, quam confundebat cum Phaſeolo, Dolichum à Theophraſto credit appellari? quum Dolichum ille teſtetur aperte adacto longo palo conſurgere. Id quod maxime denotat, Dolichum nil aliud eſſe quam varium Phaſeolum illum, qui Dioſcoridi hortenſis Smilax dicitur, Quippe in primis hic longiſſimos aſcendit palos, qui Lupi Saliſtarii modo ſe circumvoluit, nec alibi, quàm in hortis ſeritur: quinetjam ejus ſiliquæ ſimul cum granis perinde ac aliorum Phaſeolorum, manduntur in cibis. Id quod in præfatione ſecundi libri de Alimentorum facultatibus teſtatur Galenus, & Paulus Aegineta libro primo. Atqui ſi pluribus inanem ſuam velit ſententiam confutari, commentarios noſtros in Dioſcoridem conſulat. Plura enim ibi reperiet, quæ hic ſilentio prætermittenda duximus, ne plantarum potius hiſtoriam ſcribere, quod in aliis uberius exequuti ſumus, quam iſtius temerarii hominis imperitiam ac negligentiam videamur aperire, quod jam noſtrum eſt inſtitutum, ſed id breviter: ne ſi omnino tacuerimus, ille ſua temeritate in cæteris noſtra abutatur modeſtia, ſin copioſius, ne juſtum excedamus modum.

Cenſura XXVIII. in Dolicho.

LAPATHUM SIVE RUMEX.

Cenſura XXIX. de Rumice.

AC jam propemodum vereor, ne quis eruditus tandem faſtidiat in audiendis innumeris & turpiſſimis iſtius hominis erratis: quæ ſi nuda in medio ponerem, cui non iſta ſtomachum moveant? Nunc ita unjuſcujusq; occurrere ſtudeo prudentiæ, ut non parum hoc quemque conſolari debeat, quod in hujus refrenanda audacia plura interim à nobis afferuntur non infrugifera, & (niſi me ſpes fallit) non indigna eruditis auribus. Id unum ſiquidem hic ubique laboro, ut & Luſitani, qui tam inſide ac improbe aliorum verſat ſcripta, pateſiat audax inſcitia, & veritas ſimul in his tenebris non ſine lectoris emolumento eluceſcat. Verum ſic à nobis utrumque eſt peragendum, ut plura, & abſolutius nos alias de his acturos meminerimus, utque contra Luſitani inſultus, ac imperitiam, non parum hinc quoque roboris & lucis accedat. Quare (quod in cæteris ſum facturus) jam

Spinachiũ.

accedam ad ea, quæ de Spinachio, ſeu Rumice ille profert. Nam quod hortenſe olus, Spinachium nobis paſſim vocatum, ſativum Lapathum eſſe aſſerat, meo certe judicio longiſſime aberrat, quod Spinachium cum Rumice vel Lapatho, nihil habeat cognationu: ſiquidem nec folio, nec caule, nec flore, nec ſemine nec radice Spinachium Lapatho ſimile cernitur: quemadmodum nec guſtu, nec viribus. Conſtat item Galenum (etſi contrarium fortaſſe ſomniaverit Luſitanus) Spinachii, quin nec Hortenſis Lapathi meminiſſe inter olera, ſed tantum ſylveſtris Lapathi, cùm inquit: Licet cuivis (ut ante diximus) Lapathum appellare Betam agreſtem, ut quod non guſtu modo, ſed viribus etiam Betæ hortenſi eſt adſimile. Verum cùm Beta Lapatho ſit ſuavior, iccirco nemo eſt, qui non ipſa libentius veſcatur: hactenus Galenus. Quibus palam eſt Spinachium, Lapathum eſſe non poſſe: nam præter id, quod Spinachium nihil cum Lapatho habeat ſimilitudinu, ſylveſtre olus non eſt, ſed hortenſe. Quo fit, ut ſylveſtris Beta etiam appellari nequeat. Adde quod Spinachium ſuavius, & cibo gratius olus ſit, quàm Beta. Vane idem ſibi perſuadet Lapathum communis uſus nunquam in ciborum uſum conceſſiſſe, cum Galenus loco jam citato, ubi ſylveſtre Rapum inter olera, quæ comeduntur, recenſuit, eam ſylveſtrem appellarit Betam. Quin etiam & Tridentina, & Goritienſia rura, totiusq; fere Italiæ agreſtes homines id maxime comprobant, cum vere ſylveſtris Lapathi plurimum manducent, quod eo tempore tenella habeat folia.

Spinachiũ non eſſe inter Lapathi genera recenſendum.

Vana Luſitani perſuaſio.

CHONDRYLLA.

Cenſura XXX. de Chõdrylla.

CHondrylla Dioſcoridi caulem, flores, & folia habet Cichorio ſimilia, adeo ut inter Cichorii ſpecies veniat numeranda: tenuior tamen tota Cichorio eſt. At Luſitanus, qui in Dioſcoridis lectione maxime ver-

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1210-7 DFG

satum se ubiq; censet, Chondryllam folio esse hortensi Intybo minus recte scribit. Id quod proculdubio ostendit Chondryllæ stirpem aliquam nunquam vidisse Lusitanum.

GINGIDIUM.

NEc errore vacant, quæ de Gingidio censet, quippe qui velit recentiores quosdam sequutus, nil aliud Græcis esse Gingidium, quam vulgare illud Olus, quod Cherophyllum, vel Cherosolium vocant. Atqui Cherophylli folia, pariter ac radices nihil amaroris adstrictionisq; mandentibus relinquunt, sed potius dulcedinis & acuitatis tantillum resipiunt, quum tamen Dioscoridis & Galeni testimonio Gingidium herba sit adstrictionis & amaritudinis non obscuræ, adeo ut sit etiam sylvestri Pastinaca amarior, & ob id (ut Galenus inquit libro secundo de Alimentorum facultatibus) potius fuerit hæc herba medicamentum, quàm alimentum. Adde quod Galeno libro de Cibis boni & mali succi capite octavo, & attenuante victus ratione capite tertio, Gingidium herba sit sylvestris: contra vero Cherophyllum, quod passim in hortis seritur, ad obsonia.

Censura XXXI. de Gingidio, quod Cherophyllum facit.

SCANDIX.

NEc minus improbari debet, quòd senserit legitimam Scandicem eam esse herbam, quæ in segetibus nascitur, plerunque in agrorum extremitatibus Cherophyllo similis. Geranii æmulis, in quibus conditur semen: quandoquidem hæc herba nec amara est, nec subacri gustu deprehenditur. Id quod in Scandice Galeni testimonio non obscure percipitur, adeo ut hanc ille retulerit inter ea medicamenta, quæ secundo ordine intenso, vel tertio incipiente excalfaciunt. Præterea quum Scandicis historiam (quod viderim, legerimq;) nemo scripserit antiquorum, arduum sane videtur, vel potius temerarium decernere, & pro certo affirmare hanc vel illam plantam esse Scandicem. Quippe hæc quam, alios sequutus, Scandicem appellat Lusitanus (ut rei herbariæ periti existimant) eam maxime refert plantam, quæ Plinio Veneris Pecten appellatur, ut latius in commentariis nostris scriptum reliquimus.

Censura XXXII. de Scandice.

HIRCI BARBULA.

QUantum in censenda Hirci Barbula fallatur Lusitanus, ii facile noscent, qui in re herbaria ejus legerint enarrationes. Ille enim, ut novi aliquid afferre videatur, si vera desint, fabulosa afferre non ambigit. Scribit is duas Tragopogoni esse species, alteram flore purpureo, alteram luteo, sed utrique radicem esse parvam bulbosam, aliquantulum oblongam, Avellanæ nucis magnitudine, dulcem, & esui aptam, quam pueri in Hispania in campis eradicantes à similitudine parvarum nucum Nucellas appellant, & illarum esu maxime delectantur. Sed aberrasse deprehenditur, quod non solum Dioscorides, sed & Theophrastus, & Plinius scriptum reliquerint, Tragopogon radicem esse longam ac dulcem. Id quod Sole clarius visitur in genuina Hirci Barbula, non autem bulbosam Nucis Ponticæ magnitudine. Quibus palam est, quam diligenter quamque accuratè diligens enucleator legerit Dioscoridem (ut Theophrastum & Plinium præteream) quem enarrandum suscepit. Is enim (quantum video) eam plantam Tragopogonum putat, quam Fuchsio in Commentario de Stirpium natura Apios admentitur. Planta hæc in Bohemia frequens, non in agris tantum sed etiam in vineis: Germani Terræ Nucem appellant. Sed quam habeat cum Tragopogono cognationem, ego sane nullam video.

Censura XXXIII. de Hirci barbula.

Lusitanum non legisse Dioscoridem nisi ocitanter.

SMILAX HORTENSIS

NOn parvo profecto etiam errore notatur Lusitanus, ut Dioscoridem de Hortensi Smilace differentem, de omni Phaseolorum genere sub Smilacis illius nomine scripsisse arbitretur, cum vulgares Phaseoli, quibus passim in cibis vescimur, dum sati in campis virent, non repant, nec adeo frutices conscendant, ut Smilacis modo topiarias scenas inumbrare queant. Præterea quum vulgaris Phaseolus passim in campis seratur, caterorum leguminum more, quo pacto, quave ratione hortensis Smilax vocari possit, profecto nescio. Sed quoniam hæc longe pluribus nobis comprobata sunt in Commentariis nostris in Dioscoridem, eo Lusitanum remittimus.

Censura XXXIIII. de hortensi Smilace.

THLASPI.

NEc minus decipitur Lusitanus in expendendo Thlaspi, quod dixerit in eo latum percepisse semen, & folia in cacumine divisa. Ac si ex verbis ejus conjecturam facere licet (quod tamen pace ejus dixerim) nunquam vidit Thlaspi. Non enim Thlaspi semen latum est, ut Galenus testatur, sed rotundum, simile milio, & aliquanto longiusculum, & proinde recte scripsit Dioscorides, Thlaspi semen esse Nasturtio simile. Latus quidem folliculus est, qui semen ipsum includit, sed qui folliculum dicant esse semen, neminem habeo præter unum Lusitanum. Cæterum Thlaspi folia (ut intuentibus facile patebit) nusquam in cacumine divisa spectantur, sed folliculi, qui semen concludant, ut in commentariis nostris quis legere poterit, ubi hunc Dioscoridis locum restituimus.

Censura XXXV. de Thlaspi.

ZEDOARIA.

QUòd Zedoaria & Zurumbetum Mauritanis idem non sint, adversus Lusitanum reclamat Serapio, qui de his diversis capitibus diversam scribit historiam. Deinde quod Zedoaria radix sit herbæ, Zurumbetum vero arbor procera, infrugiferaque, citreum odorem spirans, folio Salicis colore ex viridi in luteum languescente, ut idem Serapio scriptum reliquit. Zurumbetum Paulo Arnabo appellatur. Aetius tamen utriusque meminit, Zedoariæ scilicet, & Arnabonis variis in locis, tanquam de medicamentis inter se differentibus. Sed Lusitano perinde ac aliis quibusdam errandi ansam dedit Serapionis interpres, qui capite centesimo septuagesimo secundo, Zedoariam falso Zurumbetum appellat. Patet interpretis error Serapionis ipsius testimonio, quippe qui capite ducentesimo septuagesimo primo de Zurumbeto egerit, & longe aliud à Zedoariâ fecerit.

Censura XXXVI. de Zedoaria.

Serapionis interpretis lapsus.

STRVTHIVM.

Censura XXXVII. de Struthio.

STruthium, sive Radiculam, sive Lanariam herbam magno sane errore nihil à vulgaribus Saponariis differre putat Lusitanus. Quippe quod harum nulla spinoso proveniat folio, quum tamen Theophr. ac Plin. Struthium aculeata sit planta, & caulem proferat fœnilaceum, qui talis in Saponariis, de quibus meministi, non visitur. Adde quod neutrum Saponariæ genus sternutamenta ciere valeat. Ad fabulam autem maxime ridendam, & potius longo Cachinno explodendam, quam verbis refellendam, quam narrat Lusitanus de herbastella in ejus castelli mœnibus nascente, à quo se oriundum facit, quæ flore sit Passerculi effigie, eo quod ibi passeres quam plurimi nidificent, & semine in cœnum ejaculato herbæ radices respergant, nil aliud dicendum censemus, nisi quod hic suis deliramentis colophonem addiderit Lusitanus. Cæterum si prope nidificantes passerculos, nascentes plantæ ob id flores passerculorum illorum formam proferant, quod earum radices eorum sperma te madefecant, cur fiat igitur quod plurimorum animantium formas, qui in campestribus, & sylvis morantur, in quam plurimis non reperiantur herbis, quotidie eorum semine perfusis. Lusit ipse dicat, qui sua singulari amentia, novam hanc philosophiam excogitavit, in qua si forte asse perseverandum statuerit, discat etiam a circulatoribus scribere Mandragoras ex humani seminis profusione oriri: quin & Antirrhinum ex bubulo, quod ejus semen vasculis includatur, quæ vitulina referunt capita.

Censura XXXVIII. in Lusitani fabulam.

CYCLAMINVS ALTERA.

Censura XXXIX de altera Cyclamino. Lusitanus inaniter Matthiolum cicat.

GRave, & permolestum mihi est, quod in Cyclamino sui erroris me faciat authorem, cùm dicat Matthiolum Senensem alteram Cyclaminum a se conspectam affirmare, radice parva Avellanæ persimili, tametsi hactenus ille nunquam viderit. Quibus conjicere quis recte poterit, quam ille oscitanter commentarios nostros legerit, & inaniter me citaverit: quandoquidem nobis nusquam dictum est Cyclaminum alteram, cui supervacuam radicem assignat Dioscorides, radice constare parva, Nucis Pontica magnitudine, quum ibi recte affirmaverim Cyclaminum hanc me nusquam vidisse in Italia.

BULBUS ESCULENTUS.

Cens. XL. de Bulbo Esculento.

NUllum discrimen cernit diligens & solertissimus rerum inspector inter Esculentum Bulbum, & Ascalonicum Cepe, quod nos vulgo vocamus Scalongna. At quantum distant? Ascalonicum enim Cepe inter Caparum genera antiquis recensetur, non autem inter Bulbos. Lusitano refragatur maxime Theophrastus, quippe qui libro 7. capit. 4. de Plantarum historia, Ascalonicum Cepe, ac alterum ejusdem generis Fissile appellatum inter Caparum genera recensuit, non inter Bulbos, de quibus speciatim egit cap. 13. ejusdem libri, cui subscribit Plinius lib. 19. cap. 6. sic inquiens: Allium, Capasque inter Deos jurejurando habet Aegyptus. Genera apud Græcos plura, Sardia, Samothracia, Alsidena, Setama, Schista, Ascalonia ab oppido Judææ nominata. Demum Galenus lib. 6. de simplicium medicamentorum facultatibus, Esculentos Bulbos amaroso, ac pariter adstringentes facit. Id quod rursus repetit lib. 2. de Alimentorum facultatibus. Quæ tamen qualitates in Ascalonia Capa non reperiuntur. Ipsa enim acris est valde, perinde ac cætera Caparum genera, nec quicquam ei inest amarosi saporis. Equidem putabam hæc non ignorasse Lusitanum, quum illum compertum habeam oriundum à locis quibusdam non procul ab Ascalone Judææ.

Caparum genera.

ARGEMONE ALTERA.

Cens. XLI. de altera Argemone quam Argentinam facit.

ALteram Argemonem Dioscoridi adulterinam esse non ambigimus, ut in Commentariis nostris diffusius diximus, sed hoc fortasse nesciens Lusitanus, ne hujus planta videretur ignarus, Argemonem eam plantam esse censet, quæ recentioribus quibusdam Argentina dicitur, non alia (ut opinor) ratione, quam quòd Argentina folia gerat vulgari Agrimonio similia, quæ quantum cum Sylvestri Papavere habeant cognationis, similitudinisve (talia enim Argemoni alteri requiruntur folia) ij judices erunt, qui plantarum historias diligentissime exploraverunt, & Lusitani imperitiam norunt. Qui cùm fortasse sibi persuaserit, eam ob causam Eupatorio Argemonii nomen accessisse, quod folio & facie Argemonem hanc referret, nomenclationis magis innixus, quam plantarum ipsarum notis, hic etiam miser se deridendum dedit.

TELEPHIUM.

Cens. XLII. de Telephio, quod Sempervivum tertium facit.

QUantum in Censura Telephii hallucinetur, qui vult Telephium Dioscoridi nil aliud esse, quam tertium Sempervivum, illud sane statim ostendit, quod Dioscorides de Telephio lib. 2. & de Sempervivo illo lib. . scripserit, & quod nec nobis scriptum reliquerit Dioscorides tertium Sempervivum quibusdam Telephium vocari. Siquidem Dioscorides has nomenclaturas non recipit, sed tantum adducit: quamobrem non est propterea dicendum tertium Sempervivum esse Telephium: quemadmodum (exempli gratia) nec Helsine, quam Parthenium quosdam appellasse Dioscorides scribit, Parthenium est, nec Asarum Baccar est, nec Asplenum Hemionium, nec Gingidium: tametsi hæc omnia aliarum plantarum nomine quibusdam appellentur. Nam si Dioscoridi idem esset Telephium, & tertium hoc Sempervivi genus, non fuisset illi opus de altero per se lib. 2. scribere, de altero vero lib. 3. inter Sempervivi genera, ut etiam compertum habemus fecisse Plinium, qui lib. 27. cap. 12. de Telephio egit, libro vero 25 de tertio Sempervivo, post quam de alijs duobus generibus disseruit. Adhæc si Telephii facultates apud Dioscoridem & Plinium expendantur, Telephium videmus vitiligines sanare, quinetiam vulnera, & sinus: hoc vero Sempervivum strumas tantum discutere.

AGARICUM.

Censura XLIII. de Agarico.

LOnge ab omni scopo eos medicos aberrare scribit Lusitanus, qui Agarico in pastillis conformato passim utuntur nova sua quadam opinione ductus, quod Agaricum contritum nullo pacto diu suas vires servare posit. At nos illum errore sane longe majori procul dubio duci censemus, eoq; præsertim, quod nullam afferat rationem, nec probatissimorum scriptorum authoritatem, qua suam fulciat sententiam. Porro Mesues clarissimus inter Arabas, & qui in componendis medicamentis primas tenet, Agaricum in pastillos redigi suadet ut una cum in quibus excipiatur, medicamentis tractu temporis debitam acquirat mixtionem: id quod expedit omnibus compositis medicamentis. Nec video cur tam facile quicquid tenuium partium in eo extiterit (ut frivole admodum verbis contendit Lusitanus) evanescere posit. Siquidem cum Mesui pastilli de Agarico, Salem fossilem, Gingiber, & Oxymel excipiant: non sane constat, cur tam facile tenuior Agarici pars in auram resolvi posit, cùm mellis proprium

ptium sit in suo vigore admista diutius asservare, Salis vero & Gingiberis huic medicamento facultatem augere. Frustra quidem tot catapotiorum massas, qua Agaricum excipiunt, Seplasia confectas asservarent: quin & electuaria alvum ducentia, si Agaricum in pulverem tis additum suas statim deperderet vires: frustraque illud in Theriaca addidisset Andromachus. Quamobrem omnino explodenda erit Lusitani sententia, qui prater omnium clarissimorum virorum placita, solus jubeat Agaricum ea ipsa hora esse contundendum, ac alio addendum medicamentis, qua expedit illo uti.

RHABARBARUM.

Censura XLIIII. de Rhabarbaro.

*CAeterum de Rhabarbaro scribens Lusitanus, medicos illos magno teneri errore contendit, qui tostum, vel ustum Rhabarbarum dysentericis propinant, ea ratione adductus, quod omnia qua igni torrentur ob contractam acredinem abradant. Quare suadet, ut à Rhabarbaro in dysentericis omnino abstineant medici. Atqui si Rhabarbarum dari libeat, non ustum, neq; assum esse propinandum, sed crudum, hac tamen conditione, ut prius auferantur ab eo tenuiores partes. Id quod facile (ut ipse ait) effici potest, si ex aqua Plantaginu vel Rosarum macereiur. Verum Lusitano maxime refragatur Mésues, ubi Rhabarbari vires expendit his verbis. Rhabarbarum tostum dysentericis probe confert. Et paulo superius ait. Quod si post hasce functiones viscera adstrictione roborante egerint, ipsum quidem Rhabarbarum in pulverem contritum exhibendum fuerit. At illud quod igne torrefcit, vehementer operatur, ac etiam vehementius id, quod comburitur. Hac Mésues. Sed audiat etiam Galenum, qui lib. 9. de Compositione medicamentorum secundum locos combusta torrefactaq; medicamenta dysentericis dare suadet, nempe Cochleas, Cornu Cervinum, Opium, Gallas, Malicorium, Pini corticem, Hyoscyamum, Acatiam, & alia plura vino nigro excepta. Praterea XI. de simplicium medicamentorum facultatibus, exustas etiam Cochleas cum Galla & Pipere dysentericis commendat. Quibus sane patet non modo hoc in medicamento spernere Galenum Cochlearum, & Gallarum combustarum acredinem, sed etiam addere Piper acerrimum medicamentum, hujusmodi medicamentis nulla dubitatione utuntur etiam posteriores Graci. Paulus (inquam) Oribasius, Aetius, Alexander. Adde quod ubi intestina ulceribus fuerint affecta, Auripigmentum, Sandaracham, Alumen, Calcem, Aeris squamam, & alia plura erodentia medicamenta clysteribus infundunt. His itaq; palam est, combusta, tostaq; medicamenta non modo nullo prorsus incommodo dysentericis dari posse, sed magno sane juvamento, quòd crudis longe magis exiccent, ac etiam adstringant: At fusta, & in cineres versa dysentericis tuto exhibere suadent tot gravissimi authores, cur illis tostum Rhabarbarum interdicat Lusitanus, conficere nequeo. Nam si Medicorum omnium consensu, dysenteria affecti ali debent assatis volatilium carnibus, ovorum vitellis ignitis tegulis tostis, & aliis quam plurimis alimentis frixis, torrefactisq; cur igitur à Rhabarbaro illo fuerit abstinendum, nulla penitus (ni fallor) sese effert ratio. Porro ad aliud Lusitani figmentum, quo fretus ait plures vidisse Lusitanos sui generis homines dysenteria affectos usti Rhabarbari potu interisse, nil aliud respondendum in praesentia fuerit, quàm quòd nobis minime sit approbandum, cùm sextentos homines ad vitam revocatos sciamus tosti Rhabarbari potu. Equidem non possum non mirari Lusitanum, quòd sua tantum t

Crocodilii mira vis.

Galenus, Plinius, ac alij plerique posteritatis memoriæ prodiderunt. Crocodilij enim decoctum (horum omnium testimonio) potui datum sanguinem copiosum per nares pellit. Quod si præstaret Carlinæ radix, magno admodum pretio æstimaretur à Medicis. Adde quod Crocodilio radix sit longa, lævis, aliquantulum lata, odore, ut Nasturtio, acuto: Carlinæ vero crassa, rotunda, aspera, inæqualis, exesaque, nullo Nasturtii odore prædita. Adhæc Crocodilii semen, Galeni testimonio, acre, odoratumque percipitur: quæ facultates in Carlina procul dubio desiderantur.

POTERIUM.

Censura XLVII de Poterio, quod Prunum sylv. facit.

POterium eam vult esse arbusculum, quam Germani Schleben, nos vero sylvestrem Prunum nominamus, quod idem existimavit Cornarius vir alioqui insignis, cujus opinionem magis hic sequitur Lusitanus, quam genuini Poterii historiam. Ego vero nihil hic contra Cornarium dicam, quem vir Clarissimus Fuchsius pluribus argumentis copiosissime refellit. Quocirca his jam supersedemus, solum, ut nostri memores instituti, dicimus utrunq; deceptum, & plurimum aberrasse Lusitanum, quod sylvestru Prunus potius inter fruticosas arbores recenseri debeat, quàm inter herbas: item quod nulla penitus convestiatur lanugine, quod item ramulis non habeatur longis ac tenuibus Tragacanthæ modo, sed brevibus, solidis, duris, contortisq;: quin nec fructu est acuto nec odorato, sed inodoro, austero, adstringenti admodum succo: adeo ut qui dixerit sylvestrem Prunum esse Poterium (Cornarii, & illius pace dixerim) Tiresia cæcior dici possit, vel mente captus. Quo fit, ut mirari non debeant medici, si clarissimus ille Fuchsius plura in Cornarium uberrime conscripserit.

Cornarius reprehenditur.

Fuchs. laus.

LEUCACANTHA.

Censura XLVIII. de Leucacantha.

NEc à seipso dissentit, quod etiam Leucacanthæ herbam eam esse arbusculam contendat, quæ in sepibus, & fruticetis provenit, folio Pyri, fructu in maturitate nigro, ligustrinis baccis non absimili, e quibus elegantissimum colorem viridem parant pictores. Quandoquidem Dioscorides hoc loco de aculeatis herbis egit, non autem de arboribus. Adhæc arbuscula hæc quam nos vocamus Spino Merlo, quidam vero Spino Zerbino, Cyperi radices non habet, sed arboreas, lignosas, longas, præduraq;, austero sapore, nulla admista amaritudine, adeo ut nihil succi inde exprimi possit, etiam si arctissimo prelo stringeretur, quum tamen è Leucacanthæ radicibus succum exprimat Dioscorides, ad rupta & convulsa sananda.

CRETENSE DICTAMNUM ALTERUM.

Censura XLIX. de altero Cretensi Dictamno.

CEterum & de altero Cretensi dictamno cæcutisse Lusitanum non ambigimus, quippe qui scripsit videri hoc non modo in horto, sed etiam in fictilibus ad fenestras frequenter reponi folio (ut illius verbis utar) Cresono, flore pulchro, purpureo, qui fricatus odorem ex se refert, qualem ex flore Narantii oriri videmus. Sed quàm sibi imponit? primum quod hoc Dictamnum Theophrasti testimonio in Creta tantum proveniat. Id quod videtur etiam fateri Dioscorides, cum dicat, & hoc ex Creta ad nos advehi. Præterea quod non scripserit Dioscorides, qui etiam nec Theophrastus, nec Plinius, Dictamnum hoc folio esse Sisymbrii Aquatici, quod Lusitanus, vulgus sequutus, Cresonem appellat, sed Sisymbrij absolute, quod indicat, hos præclarissimos authores de primo Sisymbrij genere intellexisse. Sisymbrium enim primi generis, folio est Mentha, rotundiore tamen, non autem Eruca, qualia sunt Cresonis folia, quæ an magis Dictamni foliis sint comparanda, quam primi generis Sisymbrio, ij dijudicent, qui rem herbariam doctissime profitentur. His accedit, quod Dioscoridi hujusce Dictamni folia odorem ex se mittunt medium inter Sisymbriam & Salviam, à quo omnino eum diversum putamus, quem Arantiorum flores suavissime fundunt.

CALAMINTHA.

Censura L. de Calamintha.

EO quod Ferrarienses, & Longobardi Gattariam herbam Nevedam (quasi Nepetam) vocent, magno errore sibi persuasit Lusitanus, Gattariam hanc esse secundum Calaminthæ genus: sed aberrasse videtur, quippe

Cens. L. I. de tertio Calaminthæ genere.

Dioscoridi Calaminthæ secundo loco positæ, folio est Pulegii, ut & sapore, non autem Apiastri, vel Urticæ, quibus Gattaria vocata maxime visitur amula. Nec minus item decipitur in censenda tertij generis Calaminthæ, quod crediderit hanc eam esse, quæ passim in Italia utuntur Seplasiæ. Patet error, quod hæc folia habeat Pulegio grandiora, rotundioraq;, non autem prælonga Mentastri modo, cui tertiam Calaminthæ similem fecit Dioscorides.

SAMPSUCHUS.

Cens. L. II. de Sampsucho.

QUanta sit Lusitani inconstantia, quanta in nos invehendi fraus, quantaq; in sui ipsius capiatur oblivione, ut facile intueri poterit, qui legerit ejus enarrationes lib. 1. in Olei Sampsuchini confectione, & lib. 3. capite proprio de Sampsucho. Quandoquidem lib. 1 apertissime contendit adversus nos scribens, Dioscoridi Sampsuchum nulla ratione esse Amaracum, & ob id plura ibi in nos machinatur, ut in Apologia superius præmisimus. Libro vero tertio evidenter fatetur magno suæ levitatis dedecore nil aliud esse Sampsuchum, quam Amaracum, vel Majoranam. Quare non modo seipsum evidenter confutat, & gravissime vulnerat, sed etiam palam declarat, non aliam ob causam nostram impugnasse sententiam, quam ut nobis adversaretur, & quocunque modo suum virus in nos evomeret. Tanta in nos inflammatus rapitur cupiditate, quæ mentem ei excæcet, memoriam tollat, & insano quodam modo seipsum destruat, ac pene subvertat.

Lusitani levitas.

RUTA SYLVESTRIS.

Cens. LIII. de Ruta sylv. quam Caryoph. Indicum facit.

SYlvestrem Rutam, quam Cappadocibus Molyn, Syris Besasa, quibusdam vero aliis Harmolam vocari Dioscorides inquit, eam esse plantam existimat Lusitanus, quam Caryophyllos ultramarinos, vel Indicos vulgus appellat, sed manifeste decipitur. Quandoquidem hæc verba præter id, quod folia Rutæ non proferat, flores aureos gerit magnas, ad luteum vergentes, non, ut Ruta sylvestris, candidos. Quin etiam capita non prodeunt alterius Rutæ modo, sed longa pluribus eminentibus costis striata. Præterea, nec semen illi visitur trianguli speciem referens, neque subrufum, sed longum, nigrumque, nulla amaritudine præditum. Adde etiam quod Galeni testimonio sylvestris hæc Ruta radicem proferat nigram, id quod in hisce Caryophyllorum Indorum plantis maxime desideratur.

CUMI-

CUMINUM SYLVESTRE.

Censura LIIII. de sylvestr. Cumino.

Sylvestre Cuminum quum non viderit, nec noverit Lusitanus, illud Officinis rusticum Cuminum vocari ait, perinde ac si adeo vulgaris notitiæ fuerit, ut nullo sit opus examine, quum tamen pauci (ne dicam nulli) reperiantur Pharmacopœi, qui unum vel alterum sylvestris Cumini genus legitime cognoscant. Nam præter sativum, nullum aliud novere Seplasiæ. At Amathus, ne videatur id ignorare, sylvestre Cuminum adeo vulgare facit, ut quis illud apud Myropolas intueri possit. Quo fit, ut recte intuentibus palam sit, non Amathum sylvestris Cumini historiam confundere, sed quid sit sylvestre Cuminum penitus nescire, & ignorata, tanquam cognita & vulgaria, fateri. Duo enim Dioscoridi, quem nunquam accurate legit Lusitanus, sunt Cumini genera inter

Censura LV. de eodem.

se pluribus repugnantia sed hæc negligens Amathus rem omnem confudit. Siquidem nulla generum habita differentia absolute protulit sylvestre Cuminum, Officinis Cuminum rusticum vocari, quum tamen non desint rei herbariæ peritissimi, qui hactenus de sylvestris Cumini generibus nihil affirment.

CORIANDRUM.

Censura LVI. de Coriandro quod diversum sit à veterum.

In censendo Coriandro quam non hallucinatur, non decipitur, sed pene delirat? quod vulgaris usus Coriandrum scribit, non esse antiquorum Coriandrum, sed illis Coriandrum fuisse aliam plantam Cicutariam dictam, folio nostratis Coriandri simili. Id quod tueri nititur hoc tantum argumento, quod Coriandri plantam Hispani nullo incommodo oleraceis cibis admisceant. Quin & quod ejus semen odoratum sit, & ejus pariter herba optimi sit odoris vel saporis. Cæterum hæc quum legissem, mirari sane desii, quod alia etiam innu-

Lusitani insignis amentia.

mera deliramenta in medium adduxerit. Quis autem (Dij boni) Lusitanum hunc nugantem, imo & amentem ignoret, quum dicat Coriandri vulgaris herbam odoris quidem fœtidissimi lectulariorum cimicum instar optimi esse odoris ac saporis? Equidem censebam utero tantum gerentes mulieres citta picaq; corripi posse. Sed (ut video) Amathus etiam eo morbo laborabat, quod fortasse ob multam præstitam in re medica operam, & ob magnas illas Centurias adeo intumuerit, ut prægnanti similis evaserit: Vel quod fortasse Coriandri tantum inter olera esitaverit in Hispania ejus saporis, odorisq; præstantia allectus, ut inde facile amentiam contraxerit, quam facere Coriandrum scribit Dioscorides, ubi largius assumatur in cibum. Quo postea factum est, ut inde Amathi nomen fuerit consequutus. Præterea cur suam probare possit Amathus stultitiam, quod Coriandrum communis usus, veterum Coriandrum non sit, quod in cibo acceptum nihil mali inferat, nihil sane rationis adduci potest. Quandoquidem etiam Galeni tempore Coriandrum in obsoniorum venerat usum, ut ipse testatur Galenus lib. 2. de Alimentorum facult. & libro de Attenuante victus ratione. Quin & Dioscorides non nisi a largiore Coriandri esu abstinere prohibet. Proinde mirum non est, si cum aliis oleribus pro obsonio devoratum nihil incommodi afferat, perinde ac Papaver.

PETROSELINUM.

Censura LVII. de Petroselino esse apium.

Genuinum Græcorum Petroselinum idem quod Seplasiæ, & Herbariorum vulgus passim Apium vocant, magno sane lapsu esse credit Amathus, quod hoc Paludapium sit in hortis translatum, riguis, & uliginoso solo gaudens. Contra vero Petroselinum, quod Dioscoridis & Galeni testimonio, in præruptis & saxeis montium locis, ut ipsamet indicat nomenclatio, tantum proveniat, semine Ammi odoratiore, sapore acri aroma olente. Id quod in communi Officinarum Apio nusquam percipitur.

ELAPHOBOSCUM.

Censura LVIII. de Elaphoboſco. Amathus infidelitatis arguitur.

Errare in Elaphoboſco non modo Amathum censemus, sed pro more etiam falsa narrare scimus. Nam ut seipsum præclarum ostendat, ait in quærendo Elaphoboſco sibi adjunxisse duos doctissimos viros, quos etiam nominat. At quum horum altera, cujus in commentariis nostris pluries meminimus ob præstantissimam ejus doctrinam, integritatemque, mihi pluries affirmaverit illum nec novisse, nec fortasse vidisse unquam, quod illi credam, non habeo.

COLLUTEA.

Censura LIX. de Colutea.

Colluteam quibusdam rei agrariæ authoribus Alburnum vocari affirmat, Italis vero vulgo Aorno. Verum quantum ego legi, cùm Alburnum planta non sit, sed pars tantum arboris, idem qui semper fuit deprehenditur Amathus, Plinii primum testimonio, qui lib. 16. cap. 18. de Alburno hæc scriptis mandavit. Humor & cortici arborum est, qui sanguis earum intelligi debet: pro cute cortex est. Proximi plerumq; adipes. Ii vocantur à cortice Alburnum, mollis ac pessima pars ligni, etiam in robore facile putrescens, teredini obnoxia: quare semper amputabitur: hæc ille. Quibus facile Amathi convincitur ignorantia. At si fortasse, ut nostram effugiat censuram, dixerit, non dixisse Colluteam vocari Alburnum, sed Laburnum, & id erroris in Typographum rejecerit, facile responderi poterit & hoc esse falsum. Quandoquidem Laburnum, teste Plinio, Alpina tantum est arbor duorum, & candida materie, cujus florem cubiti longitudine apes non attingunt. Id quod in Colutea sane desideratur, quum hæc Alpina non sit sed ubique fere proveniat, materie non alba, sed exterius buxea, medullitus nigra, flore non cubiti longitudine, sed brevi Genistæ modo.

SENA.

Censura LX. de Sena quam Collyriam statuit.

Cæterum magno etiam errore scribit Senam herbam alvum exoluentem eam esse plantam (ut ipse opinatur) quæ Theophrasto Collyrea appellatur. Nam cùm apud Theophrastum duplex sit Collyrea, nec de qua intelligat explicet, non solum hallucinatus deprehenditur, sed & confusus, adeo ut quid sibi velit nesciat. Præterea cum Collyrea utraq; Theophrasto lib. 3. cap. 14. & 17. de historia plantarum arbor sit non herba, & utriusq; meminerit inter arbores, minus constare sibi vana Lusitani potest opinio.

GLAUCIUM.

Censura LXI. de Glaucio.

Nisi alium præter se testem adduxerit Lusitanus, qui Glaucium herbam apud Lovanienses viderit, quæ cum Dioscoridis historia concordet, ego illi credam? Nam cùm illum tam sæpe hallucinatum offenderim, ac fabulosum, vitio mihi dandum non censeo, si nisi dato pignore illi non credidero.

ALIS-

ALYSSUM.

Censura LXII. de Alysso, dū Dioscor. & Plinii idem esse vult.

NUllam constituit differentiam inter Dioscoridis Alysson, & Plinianum. Sed quam penitus neutrum intellexit? Siquidem Dioscoridi Alyssum exiguus est frutex unicaulis, subasper, rotundis foliis, fructu duplicium scutorum effigie, quadantenus latum, in montibus & asperis locis emicans: quæ sane omnia in sylvestri Rubia, quæ Plinio Alyssum est, desiderantur. Siquidem hæc non adeo exigua est planta, sed plerunque bicubitalis, non unotantum caule crescens, sed pluribus foliis minime rotundis, sed stellæ modo decussatis, semine rotundo non lato, nec duplex scutum referente. His accedit, quòd Dioscorides de utraq; Rubia, majori nempe & minori tradidit, uno & eodem capite. Id quod illum fecisse putandum non est, si sylvestrem Rubiam ab Alysso diversam non judicasset, de quo prius dixerat eodem libro.

ATTRACTYLIS.

Censura LXIII. de Attractyli quam Cnicum syl. alterū censet.

REdit austerus & immitis censor? virgam, vel fustem potius profert. Ejicit omnes ex medicorum, id est, ex suo senatu, & gravissime hallucinari eos contendit, qui negant Attractylidi alterum Sylvestris Cnici esse genus, eo argumento innixus, quod scribat Plinius, primam sylvestris Cnici speciem Attractylida quibusdam vocari, sed, quantum videre aut conjicere possum, Amathus ipse potius hallucinatur. Nam quamvis scribat Plinius primi generis sylvestre Cnicum quibusdam Attractylida nuncupari, non tamen affirmat, Cnicum illud esse Attractylida, nec eorum recipit sententiam, qui putant genuinum sylvestre Cnicum nihil ab Attractylide differre, quemadmodum superius diximus de Telephio differentes. Telephium non propterea esse Sempervivum minus, quod hic etiam Telephium (ut Dioscorides scribit) quibusdam dicatur, nec Helxinen Parthenium, nec Asplenum Hemionium: quoniam in etiam nominibus à nonnullis appellentur. Quamobrem Plinius ipse eodem libro speciatim de Attractylide egit his verbis: Acarna colore tantum rufo à Scolymo distinguitur, & pinguiore succo. Idem erat Attractylis quoque, nisi candidior esset, & nisi sanguineum succum funderet, qua de causa Phonos vocatur à quibusdam, odore etiam gravis. Quibus palam est, Plinio Attractylida nullum sylvestris Cnici esse genus. Id quod maxime attestatur Theophrastus libro 6. capite 2. de plantarum historia. Is enim postquam de omni Cnici genere disseruit, de Acarna, & Attractylide speciatim egit. Adde quod experimento etiam liquet, neutrum sylvestris Cnici genus sanguineum succum fundere. Unde Amathi minus probari potest sententia.

TEUCRIUM

Censura LXIIII. de Teucrio quod Sanguisorbam dicit. Amathi opinio explosa.

SAnguisorbam, quam Itali Pimpinellam proprie apellant, quamq; frequentissime in acetariis addunt, Amathus Teucrium esse indicat. At in pristina sua versatur cæcitate, quippe cum scribat Dioscorides Teucrium herbam virgæ effigiem referre Trisaginis similitudine, facile palam sit inter Teucrium & sanguisorbam maximam intercedere differentiam. Siquidem hæc nobis Pimpinella vocata junceis constat cauliculis foliis utrinq; pinnatis, nullam virgæ effigiem, nec Trisaginis formam referentibus. Quod vero Pimpinella hoc nomine sit appellata, eo quod odore sit Citruli, quem Hispani Pipinum vocant, nobis probare non libet, quum compertum habeamus, vocatam fuisse primum Pimpinellam à bipinnatis cauliculis, unde postea corrupta appellatione Pimpinella est appellata. Nam cùm nullo Citruli odore vel sapore sit prædita, cur Amathi sententiam probem non video.

LYCHNIS.

Censura LXV. de Lychnide.

QUæ de Lychnidis viridibus foliis scribit Amathus, quod scilicet ea oleo illita igne flagrent, & inde nomen traxisse stirpem, fabulosa omnino videntur, cum re vera Lychnidis folia, non viridia, sed ficcæ ad lucernarum usum pro elychnio usurpaverit antiquitas, unde sibi nomen invenit, non quod viridia flagrent, ut Amathus putat. Quippe λύχνον Græci lucerna dicitur, ἔλλυχνον funiculus, qui è gossipio lucernis inditur ad ignem excipiendum. Sunt enim Lychnidis folia admodum villosa, tomentosaq;, & proinde aresacta ignem facile concipiunt, perinde ac illius Verbasci folia, quod Lychnide ab eodem effectu pariter appellatur.

MARTAGUM.

Censura LXVI. de Martago.

MArtagum flores edere Lilio albo similes, sed croceos asseverat, & proinde Martagum Plinio eam plantam esse existimat, quam ipse ab Hercule Petilium vocatam scribit lib. 21. cap. 8. At demiror, ubi Lusitanus, qui tanto usu, tanta omnium rerum peritia est præditus, Martagum viderit croceos emittens flores. Mihi enim ante hunc diem, id est inauditum, cum flores proferat purpureos, rubentibus quibusdam punctis respersos. Id quod manifeste arguit, Hemerocallem pro Martago accepisse Lusitanum. Namq; is flore constat aureo Lilii tum facie, tum etiam magnitudine. Caterum an Martagum, vel Hemerocallis Petilium sit à Plinio descriptum, fateri sane non ausim, quum Petilium, Plinii ipsius testimonio, autumnali tempore floreat inter vepres colore rosa sylvestris, illa vero cum aliis Liliis media floreant æstate.

TRIFOLIUM

Censura LXVII. de Trifolio, ubi pratense cum bitumin. idem facit.

QUòd Bituminosum Trifolium nunquam viderit noverit q; Lusitanus, hoc argumento facile conjici potest, quòd asserat pratense Trifolium omnibus vulgo notum primo Rutam olere, ubi vero adoleverit, Bituminis odorem reddere. Atqui hoc falsum esse unicuique constabit, qui pratensis Trifolii odorem olfactu explorarit. Siquidem id nec Rutæ, nec Bituminis quicquam ullo tempore refipiat. Etenim aliud genus est à communi Trifolio quod Græci Asphaltite, ab odore nos Bituminosum vocamus. Idcirco recte scripsit Plinius libro 21. cap. 9. Trifolii tria esse genera: Asphaltite aliud, aliud acutum, Minutum item aliud, quo prata fere omnia scatent. Hinc itaque apertissime constabit, pratense Trifolium longe ab Asphaltite diversum haberi, & Lusitanum non parvo in errore versari.

AMBROSIA.

Censura LXVIII. de Ambrosia quæ illi Tanacetum.

AMbrosiam ait ille esse herbam, quam vulgo Tanacetum vocant Seplasia. Verum patet ejus non mediocris lapsus. Siquidem Ambrosia, Dioscoridis testimonio, pusillus est frutex, adeo ut trium palmorum longitudinem non excedat, foliis exiguis circa imum caulem, Rutam referentibus, cauliculis perinde quasi racemu-

lis

his gravidis, qui nunquam florent, odore vinoso suaviq̃, radice tenui sesquipedali, quæ omnia in Tanaceto maxime desiderantur. Namq̃ Tanacetum bicubitales gerit caules, ac etiam quandoq̃ longiores, folia non Rutæ, sed majoris Millefolii, amaro sapore, flores aureos globuli modo, odore (quod maxime refert) gravi, ac ingrato, Nullos fert hæc Planta racemos caulisulis appensos, nullus ibi vinosus odor, nec alias suavis. Illud etiam addi potest, quòd Tanaceto nusquam visa sit radix sesquipedalis, sed brevis, & supervacua. Tanaceti descript.

GNAPHALIUM.

ADeo breviter, perplexeq̃ Gnaphalii historiam scribit Dioscorides, quinetiam Plinius illum sequutus, ut non decernas, quanam planta ex his, quæ in ipso naturæ viridario coluntur, genuinum Gnaphalium repræsentet. At Lusitanus, qui hæc, quemadmodum & cætera, leviter admodum expendit, quandam herbam Gnaphalium esse asserit, quæ Anconitanis Zigi appellatur, eatantum ratione ductus, quod hæc planta tenuibus sit foliis, mollibus, albicantibusq̃, quum tamen plura habeantur herbarum genera, quæ his notis insigniantur, perinde ac herba illa, quæ vulgaribus herbariis Gnaphalii nomen mentitur. Etenim adeo Plinii Impiam repræsentat, ut posthac ambigendum non sit, quin Impia nobis sit desideranda. Cens. LXIX. de Gnaphalio.

OENANTHE HERBA.

REcentiores quosdam sequutus Oenanthen eam vult esse plantam, quam Filipendulam vocant, cùm potius Oenanthe, Dioscoridis testimonio, caulem crassum palmi longitudine gerat, semen quale in Atriplice spectatur, radicem magnam in multa rotunda capitula extuberantem, nascaturq̃ in petris. At longe aliter provenit Filipendula. Etenim non in petris, sed in pratis, & læto solo nascitur, radice nusquam magna, quæ in rotunda capitula extuberet, sed fili modo tenui, pluribus appensis globulis, non rotundis, sed potius glandium figura, ut in pæonia, sed longe minoribus unde illi nomen. Semen præterea Atriplicis illi non inest sed globuli instar quadruplici apice mucronati, ut in Buxo: quin nec caulis illi visitur crassus, sed tenuis, non palmari longitudine, sed bicubitali. Quibus palam esse non ambigimus, Oenanthen à Filipendula quam maxime abesse. Cens. LXX de Oenanthe herba esse Filipenpulam. Filipend. descriptio.

PHYLLUM.

DUm in Phyllo Ruellii sententiam improbat Lusitanus, seipsum ignorantiæ manifeste accusat his verbis: Hanc Ruellius alteram Persicariam esse credit, quo vero judicio alii judicent. Est vero hodie herbula quadam, unicotantum ornata folio, & inde Unifolium dicta, Semen racemosum, serpentis similitudinem ferens. His herbam illam describere videtur Lusitanus, quam quidam Ophiogloſſum, id est, serpentinam linguam vocavere. Sed plurimum ut à veritatis scopo, & à veris ipsius herbæ delineamentis digreditur. Etenim præter id, quod semen racemosum non proferat, id nullam serpentis imaginem ostendit, sed serpentis potius linguam imitatur. Id quod certo arguit Lusitanum, hanc plantam negligenter admodum examinasse. His accedit alius illius lapsus, quòd affirmaverit Dioscoridis Phyllum esse Ophiogloſſum, cùm nullis prorsus notis conveniant. Cens. LXXI. de Phyllo, quod Ophiogloſſum facit. Cens. LXXII.

HORMINUM.

ALiorum quorundam insistens vestigiis pro certo asseverat Horminum eam esse, quam quidam Sclaream, alii Matrisalviam, nonnulli herbam S. Johannis vocant. Sed cum Horminum Dioscoridi planta sit Marrubio similis, caule semicubitali, circa quem eminentia siliquarum forma prodeant ad radicem spectantes, in quibus semen includitur oblongum nigrumq̃, neutiquam crediderim, Sclaream ipsam, quæ miro odore fragrat, esse Horminum. Quandoquidem hæc folio est Verbasci, non Marrubii, caule bicubitali, non semicubitali. Præterea Sclareæ caulis nullis vestitur siliquis, sed rami, qui ex caule ipso prodeunt multi. Adhæc siliquulæ, in quibus semen concluditur, rotundum, non oblongum ad radicem non spectat, sed ad verticem. Adde etiam, quod nulla odoris præstantia Horminum commendavit Dioscorides. Etenim illius odoris fragrantiam nunquam silentio involuisset Dioscorides. Quo fit, ut cùm hæc non perpenderit Lusitanus, aliorum tantum opinione imprudens abductus erraverit unà cum illis, quorum sequitur errores. Censura LXXIII. de Horminо. quod sclaream statuit.

ONOSMA.

ONoſma inter vulgares Rapunculos, quibus passim utimur in acetariis, nasci Lusitanus scribit: quin & illis adeo Onoſmam similem facit, ut difficile ab ipsis dignoscatur. At quum Onoſma folio sit Anchusæ, Dioscoridis testimonio, quæ non minus distat à Rapunculo, quam equus à lepore, illico frivolam, & stolidam nimis, ut cæteras omnes, opinionem induit Lusitanus. His accedit quod Onoſma non nisi in asperis nascitur, radice sanguineum succum fundente: id quod maxime desiderari potest in Pseudorapunculo illo, quòd is radice sit alba, tenui, ac supervacua, nullo unquam tempore cruenta. Censura LXXIIII. de Onoſma, quod Rapunculum fecit.

ANTYLLIS.

QUin & in Antyllide censenda plurimum decipitur, cùm velit, quinimo & affirmaverit, eam legitimam genuinamque esse Antyllidem, quæ Mauritanis Kali, sive Alkali appellatur, cujus cinere utuntur ad constanda vitra. Error non magno negotio deprehenditur. Etenim cùm Dioscoridi duæ sint Antyllidis species, altera quæ Lenti sit similima, foliis mollibus, ramulis rectis, palmi altitudine, altera vero foliis Ajugæ hirsutioribus, non video cur credam Alkalim Antyllidas utraſque referre, quum nullis conveniat notis: quippe Alkali, cùm primum è terra emerserit, folio est tereti, pingui, minori Sedo non absimili, quod postea in dodrantalem fere longitudinem adolescit, geniculatimque protrahitur Equiseti modo. Quum vero jam adoleverit (ut de Trago differentes in, Apologia superius diximus) prodeunt è geniculis folia pinguia, crassaque, incurva, ex lata origine in acutum desinentia. Ubi vero ad summum planta excreverit, in caulium cacuminibus longe minora exilioraque spectantur rufo colore, à quorum exortu parvæ rotundaque pilulæ prodeunt, in quibus semen minutum concluditur. At quum hujusce plantæ tam varias mutationes non animadverterit Lusitanus, proinde factum est, ut ipse crederet Alkali diversi esse generis, quorum unum alteram Antyllidem, aliud secundam esse contendit. Sed cùm Alcali nullam cum Ajuga habeat similitudinem, cui alteram Antyllidem similem fecit Dioscorides, nec foliis unquam hirsutis sit visa, nec ulla ex parte Censura LXXV. de Antyllide quam kali censuit. Alkali desceptio.

parte Lentis figuram referat, cui prior Antyllis eſt amula, fateatur ex veteri ſuarum opinionum promptuario conſtanter hæc ſe protuliſſe Luſitanus. Adhæc cùm ipſe de Trago agens aſſerat Alkali eſſe Tragum, deducor in eam opinionem, ut credam Luſitanum Circæ veneficis incantationibus imbutum, unam & eandem plantam in varias tranſmutare formas. Quod in Alkali factum videmus, quam nunc Tragum nunc Antyllidem facit.

LITHOSPERMUM.

Cenſura LXXVI de Lithoſpermo quod lacrymam ſtatuit.

GEnuinum Dioſcoridis Lithoſpermum eam memorat eſſe plantam, quæ globulos illos (lachrymas vocant) mittit, quibus utuntur funiculo trajectis ad numerandas preces. In quo manifeſte peccat, quoniam Dioſcoridi Lithoſpermum planta eſt foliis Oleæ longioribus, latioribusq́, ac mollioribus, humi accubantibus ramulis, rectis, tenuibus, firmis, craſſitudine acuti junci, lignoſis, in quorum cacumine biſidi exortus cauliculorum ſpeciem exhibeant, foliis longis, interq́, parvum ſemen, rotundum, Erui parvi (ut Oribaſius & Serapio ex ipſo Dioſcoride tranſcribunt) magnitudine, naſcaturq́, in Aſperis. Quæ omnia in planta lachrymas illas ferente deſiderantur. Siquidem hæc folia profert Harundinacea, quemadmodum & culmos per intervalla geniculatos, in quibus ſemen Orobo duplo grandius viſitur, quæ quantum cum Lithoſpermi notis habeant ſimilitudinis, ipſe videat. Adde etiam quòd Lithoſpermum in editis & aſperis locis per ſe ſponte naſcatur: lachryma vero vocata non niſi ſata proveniat, erectis omnino calamis, non humi repentibus, ut ſcribit Plinius.

Lachrymæ deſcript.

ALISMA.

Cenſura LXXVII. de Aliſma, quæ illi Plantago aquat. Plant. aquat. deſcript.

CAeterum Aliſmam herbam credit Luſitanus Ruellium & Cordum ſequutus, eam eſſe plantam, quam quidam Plantaginem Aquaticam, alii Barbam Sylvanam vocant, ſed falſum non obſcure liquet. Etenim Aliſma folia ſert Plantagini ſimilia, ſed anguſtiora, in terram reflexa, laciniataq́, caule ſimpliciter tenui, cubito altiore, capitibus Thyrſi, flore candido, palleſcente. At plantagini Aquaticæ folia inſunt Plantagine latiora, acuto cacumine, ſurſum ſpectantia, neutiquam lacinioſa, caule plurimo adnatis multis referto, nulla Thyrſi effigie, radice inodora, nec etiam acri. Quæ omnia palam faciunt maxime deludi eos, qui unà cum Luſitano in hoc verſantur errore.

BRITANNICA.

Cenſura LXXVIII. de Britannica quæ illi Biſtorta.

ALiorum iterum adhæreſcens errori credit nil aliud eſſe Britannicam, quàm eam herbam, quæ paſſim Seplaſiis, ac vulgaribus herbariis Biſtorta dicitur, eo tantum fortaſſe argumento ductus, quòd hæc planta Rumicis ſit folio. Verum mea ſententia fallitur. Etenim quamvis Biſtorta folio ſit Lapathi, aut Rumicu nigriore, piloſiore tamen non viſitur, ſed glabriore, levioreq́, rubeis intercurſantibus fibris, & a terra quadantenus caſio, quæ omnia in Britannica maxime deſiderantur. Adhæc Britannicæ radix requiritur tenuis, ac brevis: contra vero alteri. Namq́, Biſtortæ radix quandoq́, nobis viſa eſt brachiali fere craſſitudine, bipollicari autem ſæpiſſime, colore in nigrum rufeſcente, non (ut in Britannica ſcribit Plinius) nigro. Præter id Britannicæ radicibus tanquam brevibus ac tenuibus, nihil virium attribuit Dioſcorides, ſed tantum foliorum ſuccum ad medicamenta prætulit. At Biſtorta contrario modo ſe habet, cùm tantum radicibus præſtet, & nullus ſit ejus foliorum uſus.

ALTERA CLEMATIS.

Cenſura LXXIX. de altera Clematide, quod Flammulam vult.

NEc minus in altera decipitur Clematide, quippe qui cenſeat Flammulam vulgo appellatam, genuinam eſſe Dioſcoridis Clematidem alteram. Clematis enim hæc Dioſcoridi per arbores repit, id quod in flammula nuſquam mihi videre licuit, cùm planta ſit recti caulis. Legitimam Clematidem nos eam eſſe non ambigimus, cujus imaginem dedimus in commentariis noſtris, quanquam ob id haudquaquam negabo, Flammulam hanc Clematidis nou eſſe genus: ſed non propterea affirmaverim unquam Clematidem alteram eſſe Dioſcoridis.

POLEMONIA.

Cenſura LXXX. de Polemonia, quæ illi Galega.

NImium addictus Braſavoli, viri alioqui eruditiſſimi, non tam ut veritatem videatur indagare, quam ut pro ſua fide, & antiqua conſuetudine hujus patrocinetur ſententiæ, Polemoniam eſſe herbam contendit, quam quidam Rutam Caprariam, alii Galegam appellant. Multa porro ſunt (ut in Commentariis noſtris oſtendimus) quæ utriusq́, ſententiam confutent. Primum ſi natale ſolum expendamus, id profecto facile indicabit Galegam non eſſe Polemoniam, quod hæc in montibus & aſperis proveniat, illa in campeſtribus læto & uliginoſo ſolo, adeo ut prope aquas, & in ſcrobium aquarum marginibus plurimum oriri videatur. Præterea nihil in ſummis caulibus habet, quod corymbaceam effigiem referat, ſed corniculos Fœni Græci æmulos, in quibus ſemen occluditur rufeſcente colore, quod in Polemonia nigrum requiritur. Hæc itaque ſi diligentius exploraſſet Luſitanus, non ita fortaſſe facile in Braſavoli ſententiam conceſiſſet. Nec ſane video cur ſibi tantum arrogantiæ aſciverit, ut tantum Braſavoli tuendi cauſa, Aloyſium Mundellam medicum hujuſce tempeſtatis eruditiſſimum, & medicæ materiæ ſtudioſiſſimum, ſua tantum garrulitate fretus, adeo temere maledictis convitiisq́, laceſſiverit, præſertim quum pro more illius argumentis, quemadmodum & noſtris, nihil reſponderit. Obſecro dicas Amathe, quo furore agitaris? qua temeritate duceris? ut auſus ſis, ubi de Sorbis egiſti, Mundellam ipſum, virum citra omnem controverſiam clariſſimum, Sycophantam appellare? Tu mihi crede, potius Sycomoros appellandus fueris, cùm tantum ad amentias, & fatuitates te procreaverit natura, illum vero ad totius reipublicæ commodum. Depone iſtam mentem, deſine impudentiſſimo iſto modo doctiſſimos viros laceſſere. Omnes qui iſtam in te audient ingratam contumaciam, quamvis de facie te nunquam viderint, quum tamen talem te audierint, nonne ſtolidum, vecordem, inſanum, & omni mentis ſtatu dimotum te judicabunt? Aliter jampridem nullus prudens de te exiſtimat, hoc unum tibi patet refugium, ſi iſtius inſanæ dementiæ infames velis delere maculas, ut, aliquando ad mentem revoces, & præſtantiſſimos viros optime de literis meritos non tuo more ſycophantas, ſed modeſtius nominare aſſuefcas.

Arrogantia Amathi.

Aloyſius Mundella à calumnia vindicatur.

LAGOPUS.

Cenſura LXXXI. de Lagopo, dum Trinitatem autumat.

LAgopum magno errore eam plantam exiſtimat Luſitanus, quæ à triplici foliorum apice Trinitas appellatur. Quandoquidem cùm Dioſcorides, Plinius, & ſi qui ſunt alii, qui Plantarum hiſtoriam ſcribunt, nullis penitus notis Lagopum deſcripſerint, non video cur ſolus Luſitanus divinare velit, quaſi oraculo quodam doctus, quanam planta

planta antiquis fuerit Lagopus. Verum quod Trinitas Lagopus non sit, id argumento esse potest, quòd ille Plinii & Dioscoridu testimonio inter segetes nascatur in campis, illa verò in frutetis juxta sepes, & in opacis proveniat.

XYPHIUM.

Censura LXXXII. de Xyphio quod Pseudoacorum fecit.

Quod Plinius libro 25. c. 11. per Xyphium intelligat Pseudoacorum, quod in Paludibus provenit, flore aureo, Iridis æmulo, ut Lusitanus perperam intelligit, minimè probamus, non solùm ea ratione, quod Xyphii historiam Plinius accurate, probéq; describat, non Pseudoacori: sed quod etiam genuinas ejus facultates, quas Dioscoridi acceptas facilè referre potest, recenseat. Præterea Pseudoacoro radicem esse Iridis grandiorem nemo ambigit. At Plinius ibidem rectè Xyphio dixit esse radicem Nucis Avellanæ figura. Nec obstat quod scripserit is nasci Xyphion in aquosis, Dioscorides verò in arvis, quum & in arvis, & in palustribus locis magis quoq; proveniat, ut, perinde ac nos, rei herbariæ studiosos observasse non dubitamus. At Plinius, qui longè melius Xyphii natale solum exploraverat quàm Lusitanus, non aliam ob causam in humidis nasci dixit, quam ut eorum refelleret opinionem, qui Lonchitim à seminis figura Xyphium esse censebat. Hinc itaq; is argumentum sumnes, probat Lonchitim Xyphium non esse, quòd illa in sitientibus tantum proveniat locis. His alius accedit Lusitani lapsus, quo facilè adducor ut credam, ipsum nusquam vidisse Xyphium, nimirum quod scribat illi esse radices Caninis testiculis similes, quum nusquam Xyphium repertum sit, quod Cynosorchis modo radices gereret. Xyphii enim radices rotundæ sunt & compressæ verticilli modo, vel Ibisci seminis instar, cui plurimum astipulatur, involucris simul conclusæ, iis similibus, quibus Croci bulbus contegitur. Quæ tamen de his scripturus animadvertisse debuerat Lusitanus.

GRAMEN HARUNDINACEUM.

Censura LXXXIII. de Harundinaceo Gramine.

Lusitani opinionem de Harundinaceo Gramine ratione improbamus, quòd scribat plantam esse vulgarissimam ad Eridani ripas nascentem, quin & jumentis gratissimum esse pabulum. Nam cum (Dioscoride teste) hoc graminis genus juxta vias oriatur, non juxta flumina, non magno mihi negotio credendum fuerit, Aquaticos Calamos, qui propè fluviorum aquas nasci solent, pro Harundinaceo Gramine accepisse Lusitanum.

RUBUS IDÆUS.

Censura LXXXIV. de Idæo Rubo.

Tametsi Idæum Rubum in Ida monte plurimum nasci scribat Dioscorides, & sæpius Idæum pro montano accipiatur: Lusitanus tamen ad Padi fluminis ripas oriri hunc Rubum affirmat. Sed minimè vereor, quin pro more cautiat, quum quæ montana sunt, fluviatilia fecerit.

CHRYSANTHEMUM.

Censura LXXXV. de Chrysanthemo quod Caltham voluit.

Quum nusquam verum Chrysanthemum viderit Lusitanus, quotamen abundat Italia, passimq; omnibus sit notum, quumq; ostentanter ejus historiam examinasset apud Dioscoridem, eam herbam Chrysanthemum esse putat, quam herbariorum vulgus, quod unoquoq; mense floreat, Calendulam vocat. Aperte convincitur error, quod Chrysanthemum Dioscoridi folia gerat plurimis incisuris divisa, id quod in Calendula vocata prorsus desideratur, quum illi minoris Anchusæ modo longa spectentur, nullis prorsus incisuris laciniata. Sed id fortasse illum in hanc opinionem adduxit, quòd habeantur aliqua Dioscoridis exemplaria, quæ habeant Chrysanthemum, quod alii Caltham vocant, &c. Nam quum non desint res herbariæ periti, qui Calendulam hanc non sine ratione Caltham esse existiment, ille nominis tantum argumento fretus, neglecta penitius Chrysanthemi historia, Calendulam ipsam Chrysanthemum esse putavit. At si in simplicium facultate ac historia, ut illum sanè decebat, se exercuisset, & varia Dioscoridis exemplaria habuisset ad manus, eaq; præsertim, quæ à doctissimis viris magno labore sunt restituta, vidisset quidem in Chrysanthemo non legi πελὸν sed χαλκὸν.

ASTRAGALUS.

Censura LXXXVI. de Astragalo.

Astralagum oriri radice rotundâ, Raphani modo magna, scribit Dioscorides. Quibus quis facilè conjicere potest, Astragalo radicem non esse rotundam in pilæ modum, sed teretis forma, quum talis sit Raphani radix. Quamobrem in Astragali censura inaniter Lusitanum hallucinari deprehendimus, quod scribat inferioris Germaniæ incolas Astragali radicibus vesci sub cineribus Castanearum modo assatis, easq; Juglandium nucum figura, magnitudineq; esse asserit, albo intus colore, & nigro exterius cortice. Hinc itaq; suspicor ego Lusitanum pro Astragalo eam plantam accepisse, quæ Fuchsio, & quibusdam ex recentioribus, Dioscoridis esse Apios existimatur, quaq; Germanis Erdnussen: id est, Nux terræ vocatur, Sed quàm magna inter has plantas intersit differentia, Tiresia cæcior fuerit, qui non viderit.

ACONITUM.

Censura LXXXVII. de Aconito.

Dum in censendo primi generis Aconito Fuchsium virum apprime doctum accusat Lusitanus, ille tamen longè gravius aberrat: quippe qui tanquam cæcus judicet de coloribus, & nulla ratione scribat Aconitum Pardalianchen in multis reperiri locis, radicibus nigris ad rubedinem declinantibus. Quibus facilè palam est, quam fuerit ille negligens in explorandis, legendisq; plantarum historiis. Etenim Dioscorides primi generis Aconito radicem facit Scorpionis caudam æmulantem, & Alabastri modo splendentem. Verum an Alabastrum colore sit nigro rufescente, statuarii judicent, & lapicidæ, & qui Romæ columnas ex Alabastro viderint ad Constantini lavacrum prope sacrum Lateranense, & ad D. Agnetis ades extra Viminalem portam.

COLCHICUM.

Censura LXXXVIIX de Colchico, quod idem cum Hermodactylo pronunciat.

Quando hic homo semel errandi faciet finem? quousq; tot vitiis hic omnium cæterorum nos obtundet judex? nusquam ne dabit breve aliquod spatium in omnibus paginis respirandi? Ubiq; (ut verè fateatur) ad nauseam usq; omnia passim Amathi sapiunt officinam. Tædet omnia huc coacervare, quibus ille suum volumen expolivit. Transcurro innumera, & ad finem, strictim per omnia propero. Quid tamen boni de Colchico sentit? cùm hoc nihil refert dissidere ab Hermodactylo, de quo scripsere Paulus, & Serapio. Verum nihil est,

est, quo minus Lusitano merito reluctemur, cum Paulus diversis capitibus eodem libro de Colchico & Hermodactylo tractaverit, hunc per se, vel ex decocto potum, arthriticis commendans, illud verò quod lethale sit, abusus medico abigens. At Lusitanus, ut suam tueatur sententiam, mirandum non esse dicit, quod Paulus seorsum de Hermodactylo, tanquam à Colchico differente sermonem habeat, alibi verò caput de Colchico præfigat: quum id consulto fecerit, videns utiq; Colchicum non adeo venenosum esse, præcipue ubi Hermodactylus dicebatur, sed rei medicæ potius conducibile. Qua de causa de eo, ut venenoso, cum cæteris Græcis caput constituit: alibi verò, tanquam de re sibi noviter comperta, & non admodum venenosa, sub Hermodactyle nomine differit. Verùm hæc Lusitani figmenta, cur sanè probem, non video. Siquidem si Paulus hæc fuisset ductus opinione, credendum quidem non est, quasi ille eo insaniæ, furorisq; pervenisset, ut Colchici nomen in Hermodactylum perverti sset: quinetiam nec quod in medicum afferret usum mortiferum medicamentum, de quo paulo post egit sex tantum interjectis capitibus, proprio occulteto nomine, quum recte sciverit Paulus, vires & facultates in plantis haberi, non in earum nomenclaturis. Nec pariter obstat alia Lusitani ratio, nimirùm quod in uno loco de eo tanquam veneno sub Colchici nomine scripserit Paulus, in altero tanquam medicamento sub Hermodactyli appellatione. Quandoquidem cùm Paulus libro quinto, inter cæteras venenosas stirpes Colchici latius meminerit, non fuerat illi opus iterum de eo scribere libro septimo, ubi de medicamentis salubribus, non de venenis egit, nec tam horrendam facere metamorphosin, ut medicos deciperet. Nec item obstat Serapionis authoritas, quod is Colchicum Dioscoridis Hermodactylum appellet. Quippe hoc in loco, sicuti in aliis nonnullis Colchicum, quod Hermodactylum vocat, cum genuino Hermodactylo, de quo speciatim egit Paulus, confundit. Etenim scatere mendis Hermodactyli caput in Serapione quis facilè noverit, quum ea, quæ Dioscoridi accepta referre debeat, Paulo ascribat, & quæ Pauli sunt in Hermodactylo, Galeno accepta referat. Quod autem (ut Lusitanus putat) in sola Colchide Colchicum nasci venenosum ac lethale, alibi verò minimè, non facilè probamus, cum nulla hujusce rei sit nobis veterum authoritas. At quum Dioscorides lib. 4. ubi de Colchico scripsit, non Colchicos tantum admoneat, ne hujusce plantæ radicem devorent ejus dulcedine allecti, sed omnes in universum homines, maximo est argumento, hanc plantam non tantum apud Colchos, sed ubiq; nasci venenosam.

Serapio lapsus.

EPHEMERUM.

Censura LXXXIX de Ephemero, quod illi Lilium convall.

Lusitanus recentiores quosdam sequutus Lilium, quod convallium vocant, magno errore Ephemerum esse putat. Nam huic Lilio, folia non insunt Lilii: quin nec radix longa quæ digiti sit crassitudine, sed tenuius in capillamenta definens. Præterea nec caulis illi videtur Lilio similis, sed gracilis flexilisq; tenuissimi junci instar. Adhæc nec credi par est, Dioscoridem silentio involuisse, quinetiam nec Galenum, qui ejus quoq; historiam narrat, suavissimi odoris præstantiam, quo Lilium Convallium fragrat, si hoc illis Ephemerum esset. Quo fit, ut unà cum Lusitano cæcutiant, qui hac ducuntur opinione.

UMBILICUS VENERIS.

Censura CX. de Veneris Umbilico.

Ubi de Veneris Umbilico scribit Lusitanus, tam primum quàm alterum parietibus hærere asserit, & humectis nasci in locis, folio crasso, rotundo, concavo, coxendicis figura, quibus palam fit, quantum in re herbaria præstet valeatq; Lusitanus, quippe qui hallucinatus existimaverit inter Veneris Umbilicos nullam intercedere differentiam foliorum, radicum, ac etiam locorum, in quibus proveniunt: quum tamen Dioscoridi Cotyledonis primùm genus folia ferat Acetabuli figura, & radicem Olivæ modo rotundam: alterum verò majus referat Sedum, & majori nicatur radice. Adde etiam quod neutrum in humectis nascatur locis, quum primum in tectorum tegulis, & collapsis ædificiorum parietibus, proveniat, maritimis præsertim locis, ut Plinius inquit: Alterum verò inter ingentissima saxa in montibus nascatur.

THALICTRUM.

Cens. XCI. de Thalictro.

Ruellius vir profecto clarissimus, & in stirpium historia non postremus author, Thalictrum in Gallia nasci scribit, ibiq; appellari Argentinam, eo quod ejus Coriandrina folia argenteo splendore micent. Nos autem quod hanc herbam nusquam viderimus, Ruellii sententiam nec probare, nec improbare possumus. At Lusitanus, qui nulla ratione omnes impugnare solet, statim id falso sensisse Ruellium scribit, tametsi ejus Argentinam nec viderit, nec noverit unquam. Nec valet Lusitani argumentum, quòd Argentinam herbam, sic aliis vocatam, à Thalictro maximè distinguat. Siquidem de hac Lusitani Argentina haudquaquam intelligit Ruellius. Hæc enim foliis non est Coriandri, sed unico tantum folio assurgit, nullis lacinijs intersecto. Quo fit, ut ille merito veniat accusandus, quum injuria alios accuset.

POTAMOGETUM.

Cens. XCII. de Potamogeto, quod Pulmonariam dicit.

Potamogetum sic dicta est Græcis, quòd fluminibus sit vicina, aut in ipsis fluminibus nascatur. Id quod clarissime demonstrat Dioscorides, quum inquit Potamogetum folium Betæ simile gerit hirsutum, paulò supereminens extra aquam. Id quod facilè comprobat etiam in hac planta hallucinari Lusitanum. Quippe qui Potamogetum eam herbam esse contendat, quam Seplasiæ Pulmonariam vocant. Siquidem hæc primùm in fluminibus non nascitur, nec propè eorum alveos, sed secus vias propter sepes & fruteta, præsertimq; opacis locis, folia non Betæ sed Bugloßi, cujus saporem etiam adeo imitatur, ut eo sicut & facie Bugloßum referat. Adde quod huic maculæ quædam in foliis cernantur albo colore, de quibus nihil invenio scripsisse eos, qui Potamogeti historiam narrant.

LOTUS URBANA.

Censura XCIII. de Urbana Loto, quam Trifolium acetosum statuit.

Quam vehementer decipitur Lusitanus in censenda Urbana Loto. Constat id, quòd nulla ratione nec authorum testimoniis temere affirmaverit eam esse Lotum Urbanam, quam quidam Trifolium Acetosum, alii Panem Cuculum, nonnulli Alleluia vocant. Etenim non memini me legere apud antiquorum aliquem

quem Lotum hanc sapore esse acetoso. Praterea Plinio quis non viderit aliud esse Sativam Lotum, aliud Trifolium acetosum, quod ipse speciatim Oxyn à sapore merito vocat, quod nomine & viribus differant? Siquidem ille Oxyn ad enterocelas, & dissolutum stomachum praestare ait, id quod facile quis gustu deprehendere potest. Lotum vero sativam ad discutiendas oculorum cicatrices, argema, & nubeculas ex Dioscoride proposuit, tanquam excussorium detersorium q; medicamentum. Id quod nunquam Oxys praestare poterit.

ANTIRRHINUM.

IN existimando Antirrhino immerito sane Lusitanus Plinium criminatur, quòd Antirrhini plantam lino similem fecerit, ac etiam quod Lychnin Agriam appellaverit. Nec alia ratione Plinium impugnat, quam quod non liceat (ut ipse putat) Antirrhinum appellare Lychnin, quod florem habeat illi similem, & magna sit inter has plantas differentia. Qua in re sane quid arguat in Plinio nescit: cujus inscitiæ id in causa esse putaverim, quod Lusitanus Plinianæ lectionis, perinde ac aliorum authorum, impatiens & rudis fuerit. Nam quanquam Plinius lib. 25. cap. 10. Antirrhinum Lychnin Agriam vocari scribit: non tamen ob hoc affirmat, quod Antirrhinum & Lychnis Agria una & eadem sint planta, sed tantum admonet, à quibusdam ita vocari Antirrhinum. Id quod etiam invenitur in quibusdam Dioscoridis codicibus, qui ita habent ἀντίῤῥινον, οἱ δὲ ἀνάῤῥινον, οἱ δὲ ἀγριολύχνιδα ἀγρίαν καλοῦσι. *Nec tamen ob id accusandus est etiam Dioscorides, qui non ob hoc prætermisit, quin Lychnidis Agriæ meminerit, ubi libro tertio de domestica scripsit. Aliàs enim nobis superius dictum est, præsertimq; de Telephio differentibus non deesse plantas, quæ aliarum etiam plantarum nomenclaturis appellentur, quum tamen nihil cum illis habeant cognationis. Præterea cùm plures hodie habeantur Antirrhini species, quarum alia, quæ major est, folia gerit multifida, alia Lino similia, alia parva, ut Anagallis, quæ fortasse genera nunquam vidit Lusitanus, hic Plinium defendere non verebor, quem tamen miror accusare Lusitanum, quum is de Iride differens, acriter me accusaverit, quòd ibi quadam in Plinium deprompserim.*

Censura XCIIII. de Antirrhino, male appellari Lychnin agriam.

Antirrhini species.

POLYGALA.

POlygalam scribit Dioscorides ad palmi altitudinem adolescere foliis Lenticulæ, gustu adstringenti, cui ita subscribit Plinius libro 27. capite 12. Polygala palmi altitudinem petit, in caule summo foliis Lenticulæ, gustu adstricto. Quibus tamen notis difficile admodum videtur, ut quis herbam afferre possit, quæ legitimam Polygalam referat, quum horum neuter caulium, florum, radicum, natalium q; soli hujusce plantæ meminerit. At Lusitanus, qui (quantum video) longè potius Oedipum quàm medicum profitetur, quandam plantam Polygalam esse putat, quæ virgas Genistæ mittit, in quarum summitate flores emicant aurei, præstanti odore, ex qua (ut ipse ait) magna pars Italiæ scopas parat. Quin & hanc quoque plantam scribit sapore esse amarissimo. Verùntamen cùm à nemine memoriæ proditum sit, Polygalam hisce notis haberi, conjecturas, quas se dicit habere Lusitanus, præsertim quum eas scribere non sit ausus, frivolas ac inanes putamus. Adde quod Dioscorides, Galenus, Plinius, Oribasius, & quotquot sunt alii gravissimi authores, nusquam Polygalam scripserunt esse amaram, sed adstringenti sapore. Præterea Polygalæ planta tota, omnibus consentientibus, lac provocat, non flores tantum, quorum nemo meminit. Sed hoc ignorans Lusitanus, putat hanc facultatem floribus tantum deberi, quod suavi præstent odore, ac si odorata omnia lacti provocando sint idonea.

Censura XCV. de Polygala.

Lusitani conjecturæ inutiles.

OCHRA.

PUtat Lusitanus Rubricam, qua utuntur Pigmentarii ac sarcinatores, quaq; usi sunt hactenus Myropolæ, lapidis Hæmatitis vice, genuinam esse Ochram. Sed magno tenetur errore. Ochra enim (ut Dioscorides scribit) luteo est colore, non rubro, ut propria indicat nomenclatio. Ὠχρὸς *enim Græcis, pallor Latinis interpretatur. Id quod etiam fatetur Galenus Comm. 11. in lib. Prognosticorum Hippocratis. Quæ si legisset Lusitanus, non ita fortasse temere de rebus sibi ignotis tam ridiculum protulisset judicium.*

Censura XCVI. de Ochra.

MELANTERIA.

MElanteriam nasci in faucibus cuniculorum, in quibus æs foditur, salis modo concretam, quin & summa facie eorundem locorum, testis est Dioscorides: quo fit ut æris potius aliquid hanc continere crediderim, quàm argenti, ut sibi falsò persuasit Lusitanus. Ipsa enim in argenti metallis non reperitur, sed in æris cuniculis, cujus facultates possidet, perinde ac Chalcanthum, Sory, Chalcitis, ac Misy: & proinde recte vim causticam obtinere Melanteriam, scribit Dioscorides, quemadmodum & Misy. Argento enim nulla vis caustica inest, sed æri quam plurima.

Censura XCVII. de Melanteria.

SORY.

IN censendo Sory non minori ducitur errore, quòd pro certo crediderit, Chalcanthum factitium, quod Pharmacopœi Vitriolum Romanum vocant, genuinum esse Sory. Patet error, quòd Sory res sit effossa, non arte parata, tum etiam quod Chalcanthum sive fossitium, sive sit arte paratum à Sory omnium consensu, plurimum differat.

Censura XCVIII. de Sory.

AURIPIGMENTUM.

EOdem fere tenetur errore etiam in Auripigmento, quòd pro more, temere asserat id coctum esse. Error facile palam fit, quòd scribat Dioscorides Auripigmentum per se gigni iis in metallis, in quibus gignitur Sandaracha, non autem excoqui & arte parari. Crudum itaq; est Auripigmentum, non coctum. Quippe si coquatur & igne torreatur, magnopere rufescit, adeo ut Carbunculi speciem induat, & pellucidum fiat.

Censura XCIX. de Auripigmento.

GAGATES.

QUid de Gagate tandem ejus opinionem referam? quem nigrum illud Succini genus esse arbitratur, quo imagines parantur eorum galeris affigendæ, qui peregre proficiscuntur, vel ad D. Jacobi ædes, vel ad alias quascunq;. Nihil Lusitanum sui pœnitet. quantum illa inter se dissonant? Quum Succinum hoc, lapis non sit, sed potius, ut quidam putant, Bituminis, aut pissasphalti genus. Gagates porro lapis est bituminosus, non autem Bitumen ipsum, squalidus, & crustosus: contra verò illud, quum nullam lapidis speciem præ se ferat, nulloque,

Censura C. de Gagate lapide Gagatis descriptio.

ſqualore, cruſtúve ſit vitiatum. Genuino ac vero Gagate utuntur Septentrionales quamplurimæ regiones, quæ ligni non admodum abundant, ad fovendum ignem. Plurimum Gagatis foditur in Leodienſi agro apud Flandros Brabantoſque, qui plurimum differt ab illo ſuccini genere. Sed pracidamus tandem quæſo alia, quæ reſtant innumera, ne videamur pilos quoſque carpere, qui veritatis candorem impediunt, & ne minutias quaſque cavillari nos arbitretur Luſitanus. Mihi quidem (ut ingenue fatear) non leve fuit incommodum cum hujus frivolis ineptiis colluctari. Veruntamen tum iſtius proteruitate laceſſitus, tum multorum (ut prædiximus) honeſtiſſimorum virorum precibus excitatus, id diligentius facere ſum coactus, quam vel meæ occupationes, vel iſtius leviſſima & imperitiſſima temeritas à me exigebant: Simul & commonebat non mediocriter illius ſaviſſima authoritas, quam in omnes tam temere tamque vane ſibi vendicat, cui tantum cæteros exiſtimavit adhibituros fidei, ut ea quoque, quæ nulla confirmaret ratione, eodem mentis ſtupore excepturos alios putarit. Hoc ſi vel temeritate, vel fortaſſe ſimplicitate, aut inſcitia potius, quibus plurimum valet, fecerit, agnoſcat jam denique, quàm ei periculoſum fuerit aliorum carpere & immodeſtiſſime damnare labores, priuſquam ſua valeat intelligere fœdiſſima errata, quibus omnia ejus volumina, & præclara illa Centuriæ ubique ſcatent. Nunc cum & tela repulerim, quæ tam inſipienter ille in me jecerat, & pariter hominem ex ſuis præſidiis, citra omne negotium, dimoverim, non tyronibus modo, ſed etiam doctis non ingratam me in hoc collocaſſe operam arbitror. Nec vero tanti mihi erit, ſi Luſitanus, quo eſt furore, injuſte ſe argui clamitet. Quin & hoc ſingulare ſuæ dementiæ dabit indicium, quo manifeſtius argumentis, nulla ratione, nulla veritate ſatisfieri poſſe conqueratur. Equidem quantum potui, hoc unice ſum conatus, ut non ſolum ſe reprehendi doleat, ſed & ſuæ confidentiſſimæ imperitiæ ipſum jure pœniteat. Quinetiam ut ſciat agnoſcat ſe errorum Centuriam feciſſe, quemadmodum & ægritudinum. In quo quantum profecerim, Lectoris candidi, & eruditiſſimorum virorum erit judicium.

Animadverſio in Amathum.

FINIS.

PETRI

PETRI ANDREÆ

MATTHIOLI SENENSIS MEDICI

EPISTOLARVM MEDICINALIVM Libri Quinque.

SERENISSIMO PRINCIPI FERDINANDO, ARCHIDVCI Austriæ, Duci Burgundiæ &c. Comiti Tyrolis, &c.

Domino suo Clementißimo.

QVod paucos adhuc factitasse video, SERENISSIME PRINCEPS, eam ab ineunte ætate vitæ degendæ rationem, id consilium sequutus sum, ut turpe otium ac desidiam, quantum in me esset, fugerem semper, operis vero, & laboribus meis publicæ utilitati omni tempore, & loco perquam fideliter inservirem: nec eadem de causa dubitavi defraudare sæpe genium meum voluptatibus omnibus, & honoribus & opibus posthabitis, ipsaque valetudine mea neglecta. Itaque in vigiliis, & perpetuo veritatis indagandæ studio (liceat hæc nunc mihi citra jactantiam de meipso præfari) ætatem hanc fessam jam continuatione laborum, jamque annis ingravescentem senex adhuc traho: estque animus in posterum etiam, quicquid reliquum est virium, id totum publicis dicare commodis, laborareque in medium, donec spiritum hunc meum debitum sibi natura, morsque ultima linea rerum repetierit. Ac eo majore sane animo majoreque spe hæc omnia aggrediar, quòd cum eo me esse PRINCIPE intelligo, cujus sub authoritate, clementia, prudentia, ac potentia, in otio, & pace, ab hostium incursionibus, ab injuriis omnibus, ab egestate, quinetiam ab insidiis, & malevolorum calumniis, tanquam in portum hospitalem appulsus, tutus, & securus tractare studia publice profutura, meæque vitæ extremam partem fœliciter claudere queam. Cur autem ab impedimentis hisce omnibus, quæ sæpenumero, vel optimis conatibus obstant, quominus optatos sortiantur eventus, te Domino immunem me, & liberum omnino fore sperem, dicerem in præsentia pluribus, si aut ea facundia essem, quæ rei tantæ sufficeret, aut non verecundia impedirer, ne fortasse fortunæ tuæ, & universæ Austriacæ familiæ assentari potius, quàm meritas vobis laudes tribuere viderer. Dicam tamen ingenue quantum res, de qua sermo haberi cœpit, postulat. Nam consideranti mihi nostro seculo genus, ingenium, mores, & eorum omnium institutum, qui cum Imperio, & potestate humanis rebus administrandis præsunt, non multos quidem inter eos reperiri posse censeo, qui hisce naturæ & divinæ providentiæ dotibus vobis AVSTRIACIS PRINCIPIBVS comparari possint. Si enim universam familiam intueamur, si patrem non tam amplissimo illo imperio, quàm virtute, & sapientia Augustum & verendum, si Avos, Proavos, Patruos & Patrueles, quorum gestis ad cœlum usque plena sunt elementa, si fratrem tuum Boëmiæ Regem, cujus splendore, magnanimitate, pietateque jam fulgent ubique omnia, si Carolum te natu minorem, cui regna & imperia gravis quædam promittit morum majestas, si te ipsum, de cujus virtute, & cæteris admirandis animi dotibus silere potius debeo, quàm breviter scribere, spectemus, quà mundus universus patet, ad extremas usque Indias

dias, quarum etiam habetis imperium, dignitas, fama, & gloria vestra incredibili fulgore, & lumine resplendet. Quid enim? An non hoc, qui vitam, spiritumque mortales, aliquo saltem judicio præditi ducimus, libentissime confitemur omnes, divino quodam fato miserante res nostras factum esse, ut difficilimis, & gravissimis temporibus familiæ Austriacæ fastigium, ad Cœlum usque immensis facultatibus, innumeraque regnorum accessione, sublatum extolleretur, ut imperia omnia senescente jam mundo ruinam minantia, vestris opibus, & potentia sustentarentur, aut collapsis jam illis sua dignitas, pristinusque splendor, & gloria restituerentur? Quod quidem magnifice ubique terrarum fieri videmus. Omnes in vos Reges & Principes, omnes civitates, omnes denique populi conjectos defixosque oculos habent, à vobis jura petunt, à vobis opem, consilium, salutem tanquam à Diis quibusdam immortalibus expetunt. Idem vestram Amplitudinem, & Majestatem tremunt: clementiam & pietatem amant: & illud admirantur, in una tàm potenti familia admirabilem connexum omnium, quæ natura in homines conferre potuit, bonorum, sapientiæ, fortunarum, potentiæ, authoritatis, gratiæ, & quod magis est animorum vestrorum admirabiles consensus. Hinc fit, ut certatim vos omnes gentes, & nationes, non laudibus tantùm summis efferant, sed tacita etiam admiratione & veneratione animis prosequantur, ac colant. Verum ut nunc de te ipso tantùm dicam, etsi pacis consilia, quæ ad administrationem, moderationemque Regni, ad justitiam, tranquillitatem, dignitatemque Imperii conservandam pertinent, sequutus esse videaris, nulla profecto militaris disciplinæ pars est, quam non diligenter obieris, nulla ratio, aut munus bellicum, quod non utiliter, magnaque cum laude, & gloria exercueris. Taceo pueritiam tuam, cùm jussu & consilio sapientissimi Patris, sub præceptoribus rei militaris peritissimis exercitatus, magna cum omnium admiratione, admirabile adolescentis virtutis specimen ederes. Taceo, & spectatum sæpe robur, animique præstantiam, quando in pompis & theatricis spectaculis cataphractis equitibus concurristi, atque etiam pedester hasta, ense, clava, omniumque armorum genere victor plerunque intrepide depugnasti, quæ viderunt sæpè Proceres, Principes, Reges & Imperatores. Quinetiam in magnis expeditionibus emicuit virtus tua, & primo quidem quando ante annos plus minùs quatuordecim adolescens, bellicis exercitiis, & laboribus assuescere cœpisti, cùm Germania magno bello, magnis seditionibus implicata, res novas, ac tot dissensiones moliretur una cum Carolo Quinto invictissimo Cæsare, & Serenissimo Patre tuo Romanorum Rege exercitum ductantibus, in Saxoniam concessisti: ubi primum expertus es, quàm dulces sint victoriæ fructus. Postea vero cùm ductandis te copiis exercitibusq; suis in Ungaria Ferdinandvs Rex Pater tuus anno ab hinc quarto præfecisset (memini enim, qui ipse etiam periculis illis aliqua ex parte interfui) eo tempore ducis optimi officio adeò functus es, ut non solùm Seghetum à Turcis antea obsessum, invitis hostibus, militibus, commeatibus, bombardis, & armamentorum omnium genere, munieris, ut ab initio tibi propositum habueras. Sed Babotiam munitissimam, Corodnam, & alias arces expugnaveris, occisis Turcis quàm pluribus, & incolumi servato semper exercitu hac tantùm de causa congregato. Jam verò in pace degens, quàm in conservanda politica disciplina, iisque administrandis, quæ ad justitiam, & tranquillitatem spectant, & ad promovenda studiosorum bonarum artium præmia, promptus ac sedulus sis, publice testantur omnes. Ut enim de me uno dicam, ad illius sumptuosi operis editionem quod de omni stirpium genere à me nunc instituitur, grandioribus, & elegantioribus imaginibus ad vivum expressis, quantum tu mihi subsidii recens contulisti? Verùm non contentus eo, etiam alia ratione bene mereri de sapientiæ studiis statuisti. Pergendum verò tibi, Princeps, eodem animo est, eodemque tenore rectè factorum series continuanda. Ita enim tui nominis splendorem & gloriam, nulla unquam ætas antiquare, nulla oblivio obliterare poterit. Sed ut redeam unde digressus sum, lætor quidem cœleste numen mihi tam fuisse propitium, ut senili hac ætate, tu mihi ea autoritate, iis facultatibus, ea liberalitate, insuper tam prompta in bonas literas, propensaque voluntate omnibusque ornamentis maximis, quæ optare quisque in suo Principe, vel Domino, velit, vel possit, præditus patronus contigeris. Sub quo quidem cum voluptate, securitateque sudores, & lucubrationes meas sedulus persequi queam. Id, quod unum ego præ rebus omnibus cæteris opto. Est autem & pars aliqua diligentiæ, ac studii mei hisce in Epistolis. Quas quidem, & si in meis in Dioscoridem editis commentariis ad ampliorem rei plantariæ indagandæ doctrinam describere pollicitus essem, non tamen hoc tempore eas typis committere publice legendas decrevissem, nisi amicorum quorundam frequentiores fuissent adhortationes. Namque hæ adeò me convicerunt, ut non potuerim illis non morem gerere. Continent verò materias varias scitu fortasse non indignas, quibus explanandis me nonnullam gratiam apud candidos & veritatis studiosos inituruin non diffido. Novarum plantarum in his frequens, crebraque fit mentio, plu-

Editio cum grandioribus figuris.

De epistolis his.

pluraque in plantaria facultate habentur, de quibus nihil prius in commentariis noſtris in Dioſcoridem à nobis dictum eſt, adeo ut novum jam in his habeam viridariolum, quo plurimos ſe delectaturos non ambigo: præſertim quum præter id nonnulla de animalibus quibusdam ac etiam foſſilibus iis explicentur, quorum antea fortaſsè, vel ſaltem hoc noſtro ævo meminit nemo. Continent etiam deinde defenſiones noſtras, adverſus malevolorum blateronumque quorundam calumnias, quibus ſcripta, & monumenta noſtra defenduntur: quinetiam & cenſuras contra eorum ignorantiam, & apertiſſimam invidiam. Plurima præterea ſolvunt dubia, & authorum loca depravata reſtituunt, non ſolùm ad ipſam materiam medicam ſpectantia, ſed ad univerſam medicinæ facultatem. Multa etiam poſtremo afferunt, quæ ad antidotos recte parandas pertinent, quarum paſſim in Myropoliis eſt uſus, ubi plura expenduntur, declaranturque ſimplicia medicamenta, quæ hactenus à nemine ſunt recte explicata, quibus Pharmacopœi non parum ſeſe oblectabunt. Cætera, quæ etiam non modica ſunt, lectoribus explicanda relinquo. Atqui haud neceſſe eſt hac præfatione opus hoc noſtrum commendare, ipſum enim per ſe (ut ſpero) & lectores, & emptores eosque doctos reperiet, ubi primùm in manus ſaltem, aſpectumque bonorum virorum, & judicio aliquo præditorum illi pervenire contigerit. Id verò tibi benigniſſime, & Sereniſs. PRINCEPS, dedicare & conſecrare placuit. In tua enim aula, & tanquam domi tuæ, ſub tuo patrocinio ac favore, magna ejus pars conſcripta eſt. Etſi enim fortaſſe argumentum ſcripti non putabunt aliqui dignum eſſe tanto PRINCIPE, quem ſcientia armorum potius, & prudentiæ conſiliis, quam hujusmodi quæſtionibus ad Philoſophiam & artem Medicam pertinentibus inſtructum eſſe oporteat: negari tamen hoc plane non poteſt, bonas & utiles Reipublicæ ſcientias, & artes, eorumque cultores omnibus ſeculis curæ ſummis Regibus fuiſſe. Laudi verò ſibi duxiſſe optimos & potentiſſimos quosque ſemper, de literarum cultu non malè mereri. Itaque hæc celeberrimo nomini tuo inſcripſi ac dicavi, non ut ea legeres, qui rebus gravioribus ad Regni ampliſſimi procurationem pertinentibus occupatiſſimus es, ſed ut teſtarer publice, id quod res eſt, eum te eſſe PRINCIPEM, qui intellecta dignitate, & utilitate diſciplinarum, quibus nec privata vita, nec publica carere ullo pacto poteſt, ſumptu eas & favore tuo, quantum poſſis, promoveas, & tuearis contra eorum barbariem, qui in turpibus voluptatibus honorumque & opulentiæ ſplendore conſiſtere ſummum bonum arbitrantur. Quinetiam contra invidos & obtrectatores omnes defendas & tuearis: Tum verò etiam apud multos teſtimonium gratitudinis, obſervantiæ, & fidelis ſervitutis in te meæ extare volui, qui tot tantisque beneficiis abs te affectus eorum memoriam, non ſolùm usque ad extremum vitæ meæ dexam tenere animo, ſed etiam ſcriptis & monumentis ad poſteritatem propagare vehementer cupiam. Vale PRINCEPS BENIGNISSIME, & Matthiolum indignum Medicum tuum commendatum habe.

Sereniſs. Celſitud. Tuæ

Fidelis Servitor

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1225-3 DFG

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS MEDICUS,

Julio Alexandrino Protophysico Cæsareo,

S. P. D.

Agitur de quibusdam Galeni contradictionibus.

De Aloe prima contradictio.

Um Valgrisius Calcographus Venetus Dioscoridem meum Italico sermone exaratum recudere statuisset, scivissetq; locis quam plurimis jam pridem esse auctum, postulavit à me, ut novos hosce labores illi excudendos traderem. Ego vero, tametsi cum ob ipsius Valgrisii in me observantiam, tum in cudendo libros nostros diligentiam, sedulitatemq;, id illi denegare non auderem: volui tamen, priusquam ea scripta prælis subjicerem, omnia ea Galeni loca relegere, ubi prater institutum simplicium medicamentorum meminit, ut viderem, an hinc siorum aliquid decerpere possem. Hoc itaq; instituto cùm de Aloe in diversis ipsius libris legerem, videbatur Galenus ipse quibusdam in locis sibi maxime contradicere. Quandoquidem libro octavo de compositione medicamentorum secundum locos, ubi de biera agit, quæ ex Aloe paratur, manifeste asserit Aloen vim habere purgatoriam non admodum valentem, & proinde non nisi ea purgare, quæ circa ventriculum & alvum continentur. Etenim, ut ipse inquit, etsi quandoq; ampliori pondere exhibita, usq; ad locos circa jecur se diffundat: non tamen totius corporis purgatoria Aloe existit. Atqui contrario modo scripsisse videtur Lib. de Theriaca ad Pisonem, ubi apertissime scribit, Aloen universum purgare corpus, his verbis: Aloe atque etiam æris squama supercrescentes in ulceribus carnes cohibent, & fluxiones quæ illis adveniunt subinde exiccant: assumpta vero per os, universum corpus purgant: hæc ille. Quæ quidem his maxime repugnare videntur, quæ de Aloe loco superius citato idem scripsit Galenus. Adhæc cum

De Trifolio Asphaltite secunda contradictio.

ea diligenter examinarem atq; perpenderem, quæ de Trifolio asphaltite sive hyacinthino in eodem differit libro, videtur idem Galenus non solum plurimum à Dioscoridis sententia ac historia aberrasse, sed etiam à ratione ipsa ac veritate, longè sane abesse. Quamobrem non potui non admodum mirari Galenum philosophum summum haudquaquam agnovisse à ratione omni esse alienum, Trifolium illud, contrariis illis, de quibus ipse scribit, constare facultatibus, cùm nulla in eo vis deleteria conspici possit. Veruntamen is ita de eo scriptum reliquit: Trifolium herba, quæ hyacintho similis est, cum Vere parturit, & semen agresti Cnico persimile obtinet, decocta admodum, deinde morsibus Aranei vel Viperæ quoque ex aquæ fotu adhibita ipsis medetur, & dolores statim sedat. Sin autem in alio non commorso sanum locum eodem fotu circumdederis, similem sensum, similesq; dolores istis, quos morsus invehit omnes efficit, ut re vera miraculo dignum opus esse videatur, videlicet, herbam & morsum sanare, & ferarum modo sanam partem prave afficere: Hactenus ibi Galenus. Qui tamen (pace tanti philosophi ac medici dixerim) negligenter satis Dioscoridem legisse videtur. Namque si Dioscoridis verba recte expendantur, id nullo prorsus naturæ miraculo fieri facile constabit, sed potius rationabile, ac legitimæ naturæ lege. Quandoquidem (ut recte scribit Dioscorides) simplex hujusce Trifolii decoctum haudquaquam id efficere potest: sed tantum illud, cujus fotu quispiam à ferarum morsibus liber evaserit, si eodem alterius loci ulcere affectus, non sanus (ut Galenus inquit) perfundatur. Id quod aperte Dioscoridis verba declarant, cum inquit: Tradunt aliqui totius fruticis, radicis, foliorumq; decoctum, fotu dolores eorum finire, quos serpentes percusserunt. Quæ autem aqua sanatius quis fuerit, si ea quispiam alius foveatur, qui ulcus habuerit, perinde ac ille afficitur, qui fuerit à serpente demorsus. Hinc itaque, mihi doctissime Juli, clarum fieri arbitror, non solum nihil inserem hanc admirationis habere: sed etiam Trifolium ipsum, vel ejus decoctum, omni prorsus deleteria destitui facultate. Namcùm Trifolii ipsius decoctum, quo demorsus, vel ictus quispiam foveatur, serpentis venenum à vulnere extrahat, eique permisceatur, haud dubie id venenosum redditur. Quamobrem nil mirum id videri debet, si idem decoctum, quo quispiam non demorsus foveatur, ubi perfusæ partes aliquo ulcere laboraverunt, veneno per meatus ulceris ingrediente, ac sanguini se commiscente, ea omnia excitet mala, quibus demorsi vexantur. Idem enim venenum cum sit, eosdem quoque præbeat effectus necesse est. Unde liquido colligi potest, quòd virus à

Lib. 3. cap. 106.

Venenum ulcerato ore exuctum necem affert.

Trifolii decocto evocatum, non autem Trifolium sit, quod similem sensum, similesq; dolores faciat. Quòd autem venenum à ferarum morsibus exuctum, aut quocunque alio modo evocatum, ulcerato particulis contactum, necem afferre possit, complures tam Græci quàm Arabes autores manifeste fatentur. Quandoquidem scribentes à serpente demorsos ore sugere præstantissimum esse remedium, serio nos admonent, ne id ore ulceribus affecto fiat, quoniam si venenum illud ulcus contingeret, sugentem proculdubio in mortis discrimen duceret. Hæc itaq; sunt, quæ me maxime movent, ut credam Galenum hac in re non solum Dioscoridis mentem non percepisse, sed etiam, si liceat dicere, plurimum cæcutisse. Nam quemadmodum eodem de Theriaca libro ad Pisonem idem Galenus

lenus hallucinatus videtur, quòd scribat, Nicandrum sequutus, Viperam partu necari corrosis à foliis intestinis (quod falsum esse jam omnibus notum est) ita facile adducar, ut credam in Trifolio asphaltite eundem fuisse delusum, vel à Sophocle Poeta, vel à Simo Medico, qui ante illum fabulam hanc scriptam reliquerunt, ut apud Plinium legere quis facile poterit libro & capite 21. Sed & illud mihi magis mirum videtur, quòd observarim Galenum, cui cum in Philosophia, tum in Medicina parem crediderim inveniri posse neminem, adeo Poetis addictum, ut eorum fabellas historia loco tam facile acceperit. Cùm autem quomodo in his partim aberraverit, partim vero sibi ipsi contradixerit, nesciam profecto cogitare, nedum decernere: ad te, mihi doctissime Juli, mihi confugiendum fore putavi, ut hac in re tuam mihi declares opinionem, quonam pacto hisce in rebus falsus fuerit Galenus. Etenim cùm videam ex tuo doctissimorum Enantiomatum libello, quantum laboris insumas, ut ubique Galenum tueatur à calumniatorum insidiis, quantumq; laudis in Encomio illo tuo illi tribueris, non aliter sane mihi persuadere possum, quàm à te hujuscemodi explicationem me accepturum, qua & Galenum ipsum ab omni crimine servatum videam, & mihi plurimum satisfactum esse putem. Scio equidem non fore mihi opus, ut aliunde literis sollicitem, quo ad hasce meas cito respondeas, cùm haud me lateat, quòd tanto sis (quæ tua est humanitas) mihi satisfaciendi desiderio, tantoq; animi fervore continuo accensus in Galeno defendendo, ut non oporteat me equo (ut ajunt) sponte currenti calcaria adhibere. Cæterum hæc omnia in eam te partem accepturum esse confido, quam & summa tua humanitas, & jam plane confirmata amicitia nostra postulat. Vale. Goritiæ.

Viperam partu necari fabulosum.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Julio Alexandrino Cæsareo Archiatro,
S. P. D.

Agitur item de nonnullis in Galenum animadversionibus, de Macere, & Hordeo.

NOn parum admirationis attulerunt mihi literæ tuæ. Ubi enim ex illis abste aliquid novi pulchriq; afferri sperabam, quibus Galenum tum ab erroribus illis defenderes, in quibus versari animadverteram, Lib. de Theriaca ad Pisonem, nil aliud in eo defendendo te attulisse video, quam quod aperte affirmas lib. illum haudquaquam à Galeno fuisse editum, & ob id non esse opus aliquo defensionis genere. Ac eo magis penè sum stupore affectus, quod semper antea mihi persuaseram librum illum legitimum esse, quemadmodum & cæteri arbitrantur, qui in re Medica primas tenent, & in Galenica lectione se perpetuo exercent, qualis est in primis Jacobus Sylvius apud Gallos ingenii, præclariq; nominis Medicus, qui in Galeno ita versatus est, ut æstiment quidam, Galeni Genium in ipsum transmigrasse, ut quivis facile intelligere possit, cum ex cæteris ejus scriptis, tum ex eo volumine, quod de componendis medicamentis instituit, nihil prorsus eum dubitare, quin is de Theriaca liber sit Galeni legitimus. Quinimo de Aloe & Asphaltite trifolio scribens, eadem omnia ex Galeno deprompsit, quæ de iisdem libro de Theriaca ad Pisonem leguntur. Quin etiam non Sylvium solum hac duci opinione video, sed quotquot sunt in Italia nostra præclarissimi medici, & præsertim ii, qui in publicis Academiis medicam facultatem profitentur (ut sane audio) idem proculdubio affirmant. Idcirco cum id erroris abste tantum fuerit observatum, hocq; non paucis comprobes rationibus, nempe quòd stylus & oratio ipsa à Galeni ordine ac gravitate plurimum distent, & nonnulla habeantur ibi vocabula, quibus nunquam uti soleat Galenus, non possum te ipsum, tuumque ingenii acumen non magnopere admirari, & (cæterorum, qui secus tenent, pace dixerim) sententiam tuam aliis omnibus præferre. Mihi quidem tuæ rationes adeo firmis fulciri videntur argumentis, ut nihil sit quod impediat, quin ego totus in tuam concedam sententiam. Proinde rectius posthac (ut arbitror) fiet, si Chalcographi ac Medici, qui Galeni opera recudere cogitabunt, librum illum de Theriaca ad Pisonem à legitimis sejunxerint, & interspurios, ascriptitiosq; te autore reconderint. Cui hæc merito accepta referre debent, non ii solum, sed etiam cæteri quotquot habentur rei medicæ studiosi. Atqui mihi relictis his perquam gratissimum erit abste doceri, quibus argumentis in hoc, quod nunc proponam Galenus servari possit, cum certo sciam libros, in quibus, quæ mihi animadversa sunt, nulla dubitatione esse legitimos. De Macere itaq; prima erit animadversio, in quo Galenus sibi ipse dissidere videtur. Siquidem libro septimo de simp. Medic. facultatibus. Macer, inquit, in tertio siccantium est, in caloris vero, & frigoris differentia neutrum insigniter efficit. Verum hujusce fortasse censuræ oblitus, longè aliter sensisse videtur libro sexto de medicament. compositione secundum locos, ubi de parando è Punicis pharmaco egit, sic inquiens: Nominatur autem Maces cortex quidam aromaticus, qui ex India affertur, multum calfaciens & adstringens. Qua in re unicuiq; palam est, sibi parum constare Galenum, ac etiam manifeste contradicere, cum hic Macerem calidissimum esse scribat, illic vero nec excalfacere, nec frigefacere censeat. Præterid eodem sane modo videtur in hordeo idem aberrasse, siquidem libro de Ptisana, Hordeum, inquit, generaliter acceptum, refrigerat, atq; exiccat. Et primo de Alimentorum facultatibus: Hordeum, ait, in frequenti usu apud homines est, quod non eandem cum tritico habeat facultatem: siquidem hoc palam calefacit, illud vero non modo non calefacit (quomodo nonnulla quæ in medio sunt calfacientium & refrigerantium, ut amylum & panis lotus) sed quoquo modo utare, sive panes ex ipso feceris sive ptisanam coxeris, sive polentam paraveris, nunquam corpus calefacit. Quæ verba cùm ita generaliter sint prolata, hac efficere præstareq; hordeum, tam interius assumptum, quàm exterius appositum, sensisse Galenum non ambigo. Adhæc libro septimo de simpl. medicament. facult. eundem Galenum scripsisse constat, hordeum refrigerare & siccare ordine primo: sed longe aliter sensisse videtur, non sine ipsius doctrinæ repugnantia libro quarto de medendi methodo capite quinto, ubi sic habet: Porro omnia quæ putrefiunt ex calido & humido afficiuntur. Ideoq; etiam ea cataplasmata, quæ ex hordei farina componuntur, quæ calfaciant, humectentq;, omnibus iis affectibus, quibus moveri pus expedit, admovemus: hæc ille. Qui-

Liber de Theriaca ad Pisonem falso Galeno scriptus.

De Macere in Galenum animadversio.

De Hordeo contrariæ Gal. sententiæ.

bus palam eſt, quòd tametſi pluribus aliis in locis ſemper affirmavit, hordeum, quoquomodo in medicum uſum venerit, corpus ipſum refrigerare ac ſiccare: hic tamen manifeſte docet contrarium, cum idem hordeum calidum & humidum putet. Proinde hac in re te conſulendum decrevi, utpote Galeni defenſorem, & qui ingenii acuitate & doctrina præſtantia hoſce nodos diſſoluere facile valeas, quin etiam Galenum ipſum iisdem argumentis tueri, & mihi id maxime expetenti ſatisfacere. Quod ſi non ita cito, ut velim, expedies, aliis fortaſſe majoribus in Galenum animadverſionibus te quamprimum præoccupaverim. Has quidem prædictis attexuiſſem, niſi aliquantulum ſubvererer, ne tibi plus moleſtiæ afferrem quàm par ſit, ſi longioribus literis ad te ſcriberem. Hoc tantum addam, nimirum me ſummopere optare, ut me fraterno eo amore proſequaris, quo ſemper antehac erga me effectum te fuiſſe cognovi. Vale. Goritiæ.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS

Medicus, Julio Alexandrino Cæſareo Archiatro.

S. P. D.

Tractatur an fracta pulmonis vomica pus quandoq; (ut Galenus inquit) per urinæ meatus excerni poſsit.

QUum tabellariorum, qui iſthuc irent defectu priores literæ meæ hiſce ſecundis adnexæ ad te mitti nequiverint, manſerintq; apud me ab idibus Decembris in hunc uſq; diem: committere non potui, quin iterum ad te ſcriberem, narraremq; quanta ſim affectus admiratione, & pene attonitus factus, dum hiſce diebus elapſis Galeni libros de locis affectis legerem. Siquidem is lib. 6. cap. 5. ubi diffuſius de veſicæ morbis egit, ac etiam de iis corporis excrementis, quæ per urinæ meatus excerni ſolent rem intellectu maxime arduam afferre videtur, his verbis: Præter has aliæ quidem fiunt purgationes ſed raro, ut cùm thorax, & pulmo per alvum purgatur, quæ ſub ſepto tranſverſo poſitæ ſunt partes, per urinas: quorum cauſam cùm nonnulli ignorent, neq; id unquam accidiſſe viderint, quod à multis viſum eſt, negant fieri poſſe, ut abſceſſu in pulmone orto, pus per renes excernatur. Pulmonis vomicam per urinam, thoracis autem per inteſtina & alvum, expurgari vidimus. Quanquam revera de latione ex pulmone in renes nulla omnino ſit dubitatio. Etenim ut cava vena, ita quoq; ex magna arteria, rami deſcendunt ad renes. Hæc quæſtio tamen Eraſiſtrati ſectatores non parum urget, quippe qui putant ſolum ſpiritum in arteriis contineri. Nobis vero nihil difficultatis affert, utpote intelligentibus, quòd levis arteria pulmonis, quantum puris ex rupta vomica ſuſcipit, id in ſiniſtrum cordis ſinum deferre poteſt, quod inde in magnam ipſius arteriam incidens, per renes tranſit ad veſicam. Hactenus ibi Galenus. Hoc idem pariter ſcriptum reliquit Avicenna, utpote qui magis Galeni teſtimonio acquieverit, quàm rationi. Quo fit, ut penè obſtupeſcam, quo pacto velit ibi Galenus, quòd pus ipſum, quod nil aliud eſt quam putridus, fœtens & corruptus ſanguis non ſolum labatur per arterias, in quibus vitales vecluduntur ſpiritus, qui ubi paululſper à ſua diſtrahantur functione & in diſcurſu remorentur, præſertimq; ab his impedimentis, quibus læduntur, verenda emergunt ſymptomata: ſed quòd ingrediatur in ſiniſtrum cordis ſinum, ubi nil profectò aliud manere poteſt (ut Galenus idem ait) quàm tenuiſſimus ac puriſſimus ſanguis, tenuiſſimis ſpiritibus refertus: nimirum, neſcio ego quomodo fieri poſsit, quod in ſiniſtro cordis ſinu, ubi hominis vita, & ſanguis ille puriſſimus unà cum vitali ſpiritu continetur, poſsit quoq; contineri eo tempore pus fœtens, erodens, labefactansq;, vel illac tranſire, quin ſanguinem illum ſelectiſſ. inficiat eiq; miſceatur, & per conſequens quin mortem illico afferat. Siquidem cùm Medicis omnib. comprobata ſit ſententia, quòd ſanum omne quòd à putrido tangitur, putridum fiat, non video ſane, quo pacto fieri poſsit, quin ſpiritus, & ſanguis ille puriſſ. pure fœtido labefactatus, aliquid in ſe fœtoris putredinisq; excipiant, & verenda admodum ſubſequantur ſymptomata, & ipſum fortaſſe totius corporis exitium. An non videmus quotidie, qui morbos curamus ſæpenumero, cor ipſum verſus malignos ſerri vapores, à vitiatis ſuccis exortos, qui quamprimum cor ipſum invaſerint, ægros inducunt cum in animi deliquium, tum in cordis tremorem? Quæ ſymptomata ſtatim ſequuntur, frigidus ſudor, totius corporis pallor, virium defectio, arteriarum interceptio, & alia hujuſmodi accidentia, quæ hominis interitum denunciare ſolent. At ſi certum eſt ab infecto aere inſici ſpiritus, & humores, & peſtilentes ſubinde (ut Galenus pluribus in locis ſcriptum reliquit) oriri febres, quarum putredine innumeri moriuntur, quomodo fieri poteſt, ut non ſolum ſpiritus, ſed etiam ſanguis ob tam fœtidi puris per eorum vaſa, imo per ipſius vitæ fontem decurſum, non admodum afficiantur, ſed ex conſequenti corpus univerſum, affecta facultate vitali? Fiat autem id tam velociter quam à natura fieri poſsit, haud unquam mihi aliter perſuaſerim, quàm quòd impoſsibile ſit, quin contactis affectisq; ſpiritibus id fieri queat. Nam quemadmodum videmus, ſi quis veloci quantumvis curſu feratur, ubi in putridum inciderit cadaver, quòd nullo ſane pacto fieri poſſet, quin fœtor illi illico nares feriat, & ſpiritus ibi contentos inficiat, ita ſane longe magis inſici poſſe ſpiritus vitales crediderim, qui à fœtidiſſimo illo pure fuerint contacti. Equidem mihi de hac re diligenter cogitanti nulla ſuccurrit ratio, cujus auxilio cognoſcere poſsem, cur id tam facile factu affirmaverit Gal. His accedit Galeni ipſius autoritas, quippe qui libro 1. Aphoriſmorum, Medicos quoſcunque admonet, ne humores trahant vacuentq; per principes partes his verbis: Motus vero humoris noxii ad loca non accommoda ſunt, quando vel aliquem habuerit ſuapte natura principatum, & majus ex ipſis damnum eſt ſubſequuturum, quàm morbus, qui judicatur, expoſtulet, vel nullam habeant efflu-xionem. Exempli gratia, ubi Epar humores infeſtant, quos oportet evacuari, duæ ſunt accommodæ motiones. Prima per ventrem, & hujus ilia, quæ per alvum inferiorem: altera per vomitum melior exiſtit. Secunda quæ per renes atq; veſicam. At motus qui ad pulmonem, thoracem & cor inclinat, bonus non eſt. Oportet itaq; medicum naturæ motum animadvertere, & ſiquidem idoneus fuerit, ſubminiſtrare & adjuvare: ſin autem contrarius ac noxius, probibere transferre atq; divertere oportet. Hæc ille. Quæ omnino affirmare videntur, nullo pacto expurgari poſſe vomica pulmonis pus per arterias illas & ſiniſtrum cordis ſinum abſque manifeſto mortis diſcrimine. Hoc autem cùm fortaſſe animadvertiſſent Paulus & Aetius, viderentque id non eſſe rationi conſentaneum, nihil peculiare venis, vel arteriis decernere auſi ſunt, ſed tantum ſcriptis poſteritatis memoriæ reliquerunt, hujuſmodi abſceſſus ſurſum erumpere. nonnunquam infra, atque ea, quæ inferius tendunt, partim in ventrem & inteſtinum tranſmitti, partim in veſicam per vaſa quædam adminiſtrata. Quo fit ut facile exiſtimem, hac in re (ſi tamen hoc liceat affirmare) aberraſſe Galenum. Quamobrem non deſunt etiam docti viri qui putent, quod ſi tamen

Argumenta contra Galeni ſententiam.

examen fiat hujusce puris ad vesicam transmissio, transmitti id ad venam sine pari, Græcis, ἄζυγον vel alias forte circa pulmones vel thoracem, & inde in venam cavam, renes & vesicam. Nam nonnunquam in sanguinem menstruum in uteri affectionibus ubi obstructa ea vasa fuerint, quibus sanguis ille expurgari debet, sursum ferri videmus per venam cavam, & deinde non per arterias, neq; sinistrum cordis sinum, sed (ut putamus) per venam sine pari, vel alias quascunq;, à quibus facile in pectus thoracemq; diffunditur, fieriq; inde, ut ita affectæ mulieres cruentum emittant sputum: Ita videtur facile evenire posse ut eodem ductu pus ipsum deorsum feratur. Proinde non ita facile adducar ad credendum, posse pus per arterias illas & per cor ipsum transire, ut ipse apertissime censet Galenus, nisi tu, mihi doctissime Juli, qui Galeni genio pro tua voluntate uteris, doctissimis tuis argumentis ab hac me dimoveris sententia. Vale. Goritiæ.

Vomicæ pulmonis expurgationem ad vias urinæ fieri per venam, sine pari.

JULIUS ALEXANDRINUS, PETRO Andreæ Matthiolo Medico.

Respondetur objectionibus & animadversionibus nonnullis in Galenum factis, in Epistolis præcedentibus.

Quoniam ita tibi videri video, Vir celeberrime, abstinebimus in posterum à nimiis illis, ac verbosis, quæ jamdiu antea inchoatam, ac nunc demum absolutam, minime omnium decere videantur amicitiam nostram, pollicitationibus: in id scil. futuro semper tempore intenti unum, ut quoties usus venerit, aliquaq; sese aliquo tandem pacto mutuo juvandi præbuerit occasio, uno tantum verbo quid sit, quod fieri ac peragi à nobis velimus, inter nos significemus. Dioscoridem Gallici autoris illum, quem ad nos miseras, postridie Hieronymo à Sprincenstain Baroni, nominis tui amantiss. legendum dedi: ipse tamen prius quum Proœmium illius autoris totum, ac capita præterea quædam delecta à me ad rem hanc antea percurrissem. In quibus honorificentiss. semper mentio tui fiat, usq; eo, ut ingenue passim fateatur autor libri accepta se tui prope tibi libenter referre omnia, quæcunq; tandem dici, aut excogitari ab eo potuerint, ad rem hanc apte & concinne. Hoc non opinor ignorasse, si paulo magis gloriolæ, nescio cujus, essemus cupidi, quantum non solum tibi Autori operis tanti cessurum laudis esset, sed etiam mihi cujus tu nomen inscribendum curasti in parte clypei, quem Dioscoridi de tuo, tanquam Minervæ olim suæ opinor Phidias ille, affixeras. Cujus jam operis non solum Italiam pervasit fama absoluti, verumetiam Germaniam ipsam omnem peragravit, Galliasq; & Hispaniam occupavit, atque haud scio an minime in his tantum locis subsistens ulterius etiam sese propagaverit, & ad Indos usque pervenerit, novasq; memoria nostra inventi orbis penetraverit regiones. Verum natura quadam & instituto, philosopho homini, cujusmodi tu esse in primis videris, non tam de hoc gloriandum esse censeo (quanquam & hoc quidem non prorsus dedeceat, si quis bene apud bonos omnes audiat) quod nominis tui apud gentes omnes & nationes fama vigeat, quam de eo lætandum magnopere, quod propagatus in universos ita, ex rerum tuarum animadversione hac, usus fructuosiss. omnibus futurus sit, uti jam tibi homini, ut dixi, à natura ad philosophiam facto satis hoc futurum superq; sit, si te tua benefacti hujusce, tui quod mox atque olim in universum genus humanum redundaturum sit, conscientia, consolere. Atq; hæc ita se habent.

Quod autem nodos mihi offers explicandos quosdam in Gal. libris, quamvis sciam hoc idem præstari à te ipso melius posse, non subterfugiam tamen hoc quicquid id est amicè injunctum à te mihi laboris, ut si sententia de re hac nostræ forte conveniant, certior quadam opinioni inde nostræ acquiratur fides: sin minus, at ansa tamen ex hoc suborta veritatis appareat aliqua, quam tenere possimus. Ac primum de Macere, video à Galeno libris de simpl. medic. facult. Corticem id esse statui ex India allatum, in quo exiccandi & adstringendi vis insit insignis, ac pauca præterea caliditas quædam & tenuitas acrimoniaq; exigua, quæ aromata referat, notetur, breviterq; in quo nihil effatu dignum reperiatur, quod ad calorem vel frigus attineat. Atqui in lib. de comp. Med. per locos sexto, dissonant Autoris ejusdem dicta de hoc, quo loco Macer, idq; verbis minime obscuris, egregie excalfacere & adstringere dicitur. Non confugiam eo nunc, ut dicam (quod affirmare tamen possim) hosce de comp. per loca libros, inter omnes à se postremo factos reponi à Gal. sicuti de simpl. med. facult. præsertim vero operis partem eam, quæ tractatum de lapidibus præcedat, multo ante tempore ab Autore eodem prodiisse, qua temporis intercapedine haud sane exigua verisimilimum sit, potuisse diligentiore quadam, ut in rerum sæpe harum examinatione evenit, observatione alia quadam reperiri cortex is facultate præditus à Gal. quam visus ei antea fuisset: imo non alia, diversa nimirum, ac contraria: sed quod tam multo antea modice se acre ac calidum gustanti obtulisset, idem postea majori insignitum caliditate repræsentaretur. Quod cum frequenter in aliis contingere omnibus possit, quæcunque obvia eundem sæpe referre gustum experimur, tum vero longe minus futurum mirum sit, si in re exotica idem contingat, ut ab evanida, ac jam marcescente aliter, atque aliter à vigente adhuc, vires suas integras obtinente affici gustus queat. Atque id sicuti paulo ante dicebam, non diversimodè prorsus, sed cum utrobique calfaciendi vim quandam notare possumus, hic tamen, quam ibi efficacem eam interdum esse magis deprehendamus, posterioraq; ita Galeni verba non destruentis prorsus priorem sententiam sint, sed addentis potius, eamque ipsam tanquam in melius promoventis: à quæ ego sententia non sane recederem, si qua modo posteriore in loco facta prioris fuisset mentio à Galeno. Eadem hac de causa dicendum nobis non fuerit diversi, ac varii diversis his in locis, meminisse Macris autorem eundem. Neque enim facile silentio præteritum hoc à Galeno fuisset, præter id quod iisdem prope utitur utrobique locorum, quibus nobis rem ipsam notis prorsus suis implicet verbis, ut eunaem omnino esse appareat. An vero antiquorum, ac nostri temporis Macer eadem, aut diversa habenda res sit, quærendum. Non diversam esse omnino videri non immerito possit, quod in nostro, non secus atque in veterum illo caliditas adstringendique & exiccandi vis, & aromaticum præterea haud obscure quiddam ineesse omnino apparet, corticisque idem speciem refert, imo prorsus cortex ipse est quidam. Eo igitur hac in re devenio, ut considerem affectum, de quo sexto de compos. per locos libr. à Galeno mentio fit. Phlegmonem esse in scirrhum jam abeuntem, quam non nisi frigidi, crassique humores quidam procreare soliti sunt. Video igitur à Galeno libro de Simpl. Medic. facult. Maceri vim tribui valenter in primis exiccandi, quod si præstare potest, ut frigidos id genus humores siccando dissipet, idem non immerito videatur dici posse excalfacere: si non primo ac per se, at secundario, & ex accidenti, nimirum exiccandi vi sua, dum frigiditatem humo-

Responsio ad contradictionem Galeni de Macero.

humorum eam omnem aufert. Sic quidem, ut quod prius Galenus in libro de Simpl. medic. facultatibus dixerat ἐκ πάσης ξηραίνει καὶ τέφρα. retuleritt in libro de comp. medicament. per loca, ἐκ πάσης θερμαίνων καὶ τέφρων. Ac quoniam loco ξηραίνει θερμαίνων reponit, idem voluisse ac effectum omnino eundum notasse videatur, diversa quamvis id ratione fieret, prope ut illud θερμαίνων pro ξηραίνων accipiendum sit. Reliqua enim omnia eadem de re verba sunt, hoc uno dempto, ut si rejicere dissensionis causam in librarios velimus, facere id haud ulla omnino absque causa non prorsus immerito ponimus, contenderemusq; hoc pacto eorum culpa in sedem prioris ξηραίνων irrepsisse posterius θερμαίνων. Quid est enim quamobrem iisdem prope utrobique ad rem hanc verbis uteretur, in hoc autem uno dissideret? alioqui longe quoque verisimilius cum sit, cum insigni adstringendi vi insignem illam exiccandi potius quam calefaciendi consistere facultatem posse. Quòd si θερμαίνων scriptum omnino sit, hoc scimus, nempe egregie calidum, exiccare egregie quoque solere, quemadmodum exiccans, sicuti prius dicebam, calfacere ex accidenti, & quidem non tenuiter, siquidem humores quos siccando dissoluit, frigidi valde fuerint. Neq; tamen interea pro magna habenda controversia illa sit ac dissensio, in qua res eadem calida semper esse pronunciatur, plus licet aliquando, minusq; aperta, & ex professo dictorum repugnantia esset, si quod prius statuisset frigidum, calidum postea vehementer esse assereret. Nunc cum calidum primo, sed non magnopere, secundo vero magnopere calidum posuerit, idq; interjecto annorum plus viginti spacio, videri cuipiam posterius diversum potius quam adversans aut repugnans priori, dictum non injuria possit.

Responsio ad factas de hordeo objectiones.

Jam de hordeo facilior est explicatio: ut enim frigidum id alibi semper statuerit Galenus, quarto autem Therap. Meth. libro, Cataplasma ex hordeo inter calefacientia & humectantia numerarit, in eam partem accipiendum dictum hoc fuerit, uti Cataplasma ex hordei farina, idem, quod reliqua pus moventia cuncta faciunt, præstare existimemus. Quæ cùm emplastica esse conveniat, sic meatuum cutaneorum obturatione calorem nativum detinent, ut hac de causa, quoniam quidem calorem hunc, rem calidam humidamq; adaugent, calefacere, & humectum reddere dicantur. Plus prope in eo inesse controversiæ videri cuipiam non immerito queat, quod quum ex quarto Meth. ex suppurantibus hordeum feciisset: idem deinceps quinto de simpl. Medic. facult. libro ex horum ipsorum numero delet addita etiam ratione, quod abstergentia ineſſe illi plus facultatis appareat, quàm suppurantibus conveniat. Verum hoc de simplici, ac per se. De compositio illud intelligendum, ut, licet non sane multum à suppurantium temperamento recedit, haberi tamen hujusmodi non nisi addito hydrelæo possit. Neq; tamen invenias quarto Meth. ea quidem in parte libri privatim nominatimq; factam fuisse à Galeno hordei mentionem ullam: in hunc quidem modum scribit, καὶ τοίνυν καὶ τὰ διὰ τῆς ὠμηλύσεως καταπλάσματα. Quod Interpres vertit: Ideoque ea Cataplasmata, quæ ex hordei farina componuntur: quam recte, haud ausim affirmare. Nec ignoro alibi à Galeno acceptum fuisse ὠμήλυσιν pro farina hordei, ut 14. Meth. quum ὠμηλύσεως prius meminisset, subdit postea ὀνομάζω δὲ ὅτῳ τὸ καλούμενον ἄλευρον. ita voco hordei farinam. Idemque prope 3. de compos. medicamentorum, καταπλάσεις protulit, quod non sic tamen perpetuum habendum fuerit, ut non accommodari alterius alicujus generis farina vox eadem ab autore eodem soleat, ut ex secundo colligi potest de comp. medic. per loca lib. cap. de Cephal. Κεφαλὴν ὠμηλύσει, hordeacea inquit ὠμηλύσει, quasi alia quoque quam hordeacea operiatur: & quarto ejusdem operis lib. quo loco medicamentorum Archigenis meminit itidem, ἢ ὠμῇ λύσει καὶ θείῳ ἢ πυρῷ, id est, hordeacea vel triticea. atque itidem sexto inter Archigenis ejusdem medicamenta ad Gargareonas. Καὶ ὠμῇ λύσει ἐπιθετέον τῷ διὰ κριθίνου ἀλεύρου ἢ διὰ λινοσπέρμων ἢ τέλεως, id est, imponendumque ὠμῇ λύσει quæ ex hordei, vel lini seminis, vel fœnograci farina componitur. Quod si igitur non unicum idemq; ubiq; ὠμῆς λύσεως significatum esse manifesto apparet, viderit interpres, qui ὠμὴ λύσις hordei statim farinam interpretatus est, quàm recte factum ab eo hoc fuerit: uti jam siquidem vera sunt, quæ diximus, ac quarto Methodi, ubi nulla hordei mentio, ac suppurantia tractantur, pro ὠμῇ λύσει triticeam, ut quæ dubio procul suppurans sit & habeatur, accipere convenientius, quam hordeaceam farinam liceat, nulla omnino futura in Galeno ita dictis controversia sit, & ut cataplasma inibi tamen ex hordei farina intelligatur, calidum id, humidumq; illo quo antea diximus modo caloris videlicet innati adauctione, intelligatur, non unius quidem hordei ratione sed hydrelæi, quod vel in primis nominandum ὠμῆς λύσεως sit. Sic enim ait Autor lib. qui introductorius sive Medicus inscribitur, Τῶν δὲ κατάπλασμάτων τὰ μὲν διὰ μέλιτος καὶ ἐλαίου παρασκευάζεται καὶ καλεῖται μαλακτικά, τὰ δὲ διὰ ὑδρελαίου, ἅπερ ὀνομάζουσιν ὠμῆς λύσεως id est, Cataplasmatum alia ex solo melle & oleo præparantur, nominanturq; malactica, alia vero ex hydrelæo, aqua nimirum & oleo, quam ὠμῆς λύσεως vocant. Apparet jam hinc ὠμῆς λύσεως compositionem hydrelæi potius esse, quàm farinæ additamenti, quæ, sicuti dictum fuit, ut hordeacea quoque interdum sit, olei in primis & aquæ additione nanciscitemperamentum id queat esse, ut ex pus moventibus medicamentum unum quoddam possit. Atque hæc credere omnia magis possimus, si dictorum à Galeno de hordeo meminerimus, quibus immutari ejus aliquando temperamentum, & ex sicco humidum reddi aperte pronunciet. Idque intro etiam pro cibo assumpti. Ita namque, ait, libro de alimentis primo capite de hordeo. ὀλίγου μὲν ὄντος θερμαίνει τὸ σῶμα κατ' ὀλίγα τρόπον σπερμάτων, ὑγραίνει δ' οὐδὲν οὐδὲ ξηραίνει διὰ φύσιν σπανιόν, τὸ μὲν γὰρ ἄλφιτον ἐν τοῖς φυγετοῖς περιβῶς γινόμενον ἀναγῶς φαίνεται ξηραῖνον, ἡ πτισάνη δ' ὑγραίνει ὅταν γ' ὡς προσῆκε, σπανιόν. quod est: Nullatenus ergo quocunq; modo paretur hordeum calefacit, humectat autem & exiccat pro modorum diversitate, quibus præparatur. Etenim farina, quæ ex tosto hordeo fit, manifesto exiccare videtur. At ptisana, si pro eo ac convenit præparetur, humectat, quæ de hordeo, ut in alimentum tantummodo cedit, accipi cuncta debent: Ejusmodi namque nunquam quidem excalfecerit. At extrinsecus admotum cum hydrelæo, quomodo dici calidum, atque humidum possit, nativum ipsum calorem conservando, superius ostendimus. Concesso etiam quod dicta quarto Method. ὠμῆς λύσεως illa pro hordei farina habeatur. Id quod tamen non usque adeo firmum, certumq; esse dictis antea de causis apparet. Obiter illud dicendum hoc loco occurrit, sententiam nostram, quam olim de vini temperamento sicco, humidoque memini me protulisse, Galenicis scriptis, de hordeo hisce veluti asseverari certius etiamnum posse. Etenim si hordeum, quod siccum per se habeatur, commode præparatum, hoc est, plurimum inter elixandum cum intumuerit, deinde lentiore igne ad cremorem quendam longiuscule deductum, sic humectans reddi valet, quid est quamobrem existimare non possimus vini quoq; siccitatem, quæ naturalis illi sit, addita aquæ attemperari, deduciq; ad humiditatem posse, ut sicuti siccando prius fuerat, nunc idem humectando sit, præsertim cum tam facilis ac prompta rerum inter se harum mistura sit, ut non magno negotio alterutrius cõmunicari alteri natura, atq; adeo vinci ea paulo liberaliore alterius additione possit.

Ωμηλύσεως varia significata.

Non

Non autem facile memini incidisse me in loca Galeni unquam ulla, in quibus vinum humidum statuat, non autem indidem semper certissima quædam duci conjectura queat, de potu, alimentoque vini intelligenda dicta ea esse: ideoque pro diluto semper tunc accipiendum. Quoniam certum, probatumque sit frequentissimum usitatissimumque diluendi bene vini veteribus semper morem fuisse. Quæ si vera esse contendimus, ac siccitas solius, ac per se perpetuo intelligenda est, humiditas autem aquæ admisti, dictaque autoris de hoc aptissime semper tanquam applicari sensui quæque suo possunt, nulla hac quidem in re dissensio, discordia nulla fuerit, sicuti nec in hordeo, quod varia quadam ratione, merito modo siccum, modo humidum dicatur, frustraque hoc pacto tot ac tantæ, à tot ac tantis susceptæ de rebus his altercationes fuerint, quas diluere unica hac ex re veritateque, ipsa (ut mihi quidem videtur) annotatione liceat. Venio ad id, in quo non tam Galenus culpari videatur, quod minime cohærentia sibi protulerit, quam damnari, quod impossibilia, quæque ut fieri queant, rationi omni, ut videri unicuique possit, reclament, scripserit. Ea sunt dicta sexto de locis affec. lib. quo loco thorace & pulmonibus contenta, quanquam raro at interdum tamen per alvum sicuti quæ sub transverso septo sunt, per urinas purgari solere dixit, atque ita pulmonis aliquando abscessum per urinam, thoracis vero per intestina & alvum purgatum visum à se testari ipse non dubitaverit. Quod non usque adeo videri mirum debeat, quum haud difficulter, sicut ipse ait, lævus pulmonis arteria, quod puris in seipsam recipit ex abrupto abscessu, id in sinistrum cordis ventriculum deferre possit, unde in magnam arteriam incidens, pus per renes in vesicam transiens deferatur. Quod quemadmodum ex vena cava, sic ex magna quoque arteria ramosa quædam propagines in renes tendant. Cui igitur non videatur admiratione maxima dignum (ais tu) purulentam id genus materiam ac corruptam, præternaturalemque saniem naturæ nostræ infensam, non solum arterias ipsas, quibus spiritus continentur vitales, omnium maxime rerum sibi adversantium noxam præsentientes: sed etiam sinistrum illum cordis ventriculum occupare posse, quo loco sanguis solummodo spirituosus quidam consistere soleat, ut, si pervenire eò delatum pus concedamus, necessarium sit cùm spiritus eò in primis inficiantur in quibus vita, tum vero horrenda inde quædam symptomata sequi, cum tantum non quotidie in curationibus ipsis videamus impetentes cor ipsum, fumidos quosdam vapores ac malignos, cordis tremorem, syncopen, frigidosque sudores, ac horrenda quæque inferre symptomata. Jam si ex aeris corruptione infectis spiritibus febres oriuntur pestilentes, unde multa sæpe hominum millia pereant, quid censemus futurum, decumbente eo putrida aliqua, ac fœtida materia, non infectum statim iri spiritus ac sanguinem? cordisque vires, corpusque una totum correptum affici credemus? His adductus rationibus inconsideratæ cujusdam oscitantiæ prope damnas Galenum, nec inire rationem ullam te posse ais, quomodo venire in mentem Galeno potuerit ut ista scriberet: maxime autem quod repugnantia his ipsis scripsisse videri possit non immerito, ut sectione Aphorismorum 1. Aphor. 21. Qua parte cavendum nobis esse admonet, ne per principales corporis partes evacuatione unquam ducantur humores. Eadem culpa notas Avicennam, quod idem sensisse visus sit. Paulum, & Aetium eximis, quod diversa: Ad extremum rejecta Galeni, ipse tuam de tuo affers super re hac sententiam, ut factis tamen ratio, quod fieri interdum videamus, servetur: ais quoque videri tibi transmissionem puris hanc per venam potius sine pari fieri, per quam in venam cavam delatum, pervenire tandem ad vesicam possit, non secus ac in menstruorum suppressione videmus aliquando, ductibus eisdem sursum actum sanguinem sputo tandem rejici. Atque hæc fere argumenta sunt, ni fallor, tua, quibus Galenicus de re hac dicta fidem vehementer sane abrogas. Verum si diligenter nobiscum perpendentes reputaverimus, animadvertere licebit longe aliud esse, quum quid naturaliter, atque quum præternaturaliter fit, cum à facultate quadam, atque quum ab affectu, cùm pars valet, atque cum imbecillis est, cum expellitur noxa atque cum recipitur. Contrarium enim inter se rerum harum, diversam quoque ac contrariam esse rationem oportet. Nihil igitur eorum quæ ante attulimus ad dejiciendam Galeni sententiam fuerit, in quo non affectum, imbecille, ac veluti victum esse cor ipsum necesse sit. In syncope enim, ac tremore cordis, & hujusmodi, quis non imbecillitatem cordis videat? Non enim contingere aliter ista possunt. Eodem pacto inspiratione attractus aer pestilens, si cor, vicinasque cordi partes male affectas, ac putredini expositas offenderet, noxam intulerit, aliter vero nequaquam: non injuria, succumbit enim his casibus impetenti nocumento cor, viribusque suis defectum afficitur. Contra vero quoties expultrice facultate sua validum utitur, longe à se venientem semper noxam expellit, atque ut aliunde aliquando transmissam admittat, non ut retineat, admittit, sed ut propellat, quasque per transennam, & in transitu actam ejiciat. Quod tunc fiat quoque, cum pulmonis abscessus disruptus, eam sibi forte invenit viam, ut per levem arteriam ab expultrice vi actus, tanquam fugiens sinistrum quoque cordis ventriculum perstringat. Quo tempore verisimile est, robore suo constans cor, spiritibusque una praditum validis, cum aliis unà insurgere ad rei noxiæ celerrimam quandam expulsionem, uti jam robusta quidem pars ea non sane admodum adfici debeat, dum integra facultatem suam obtinet, qua materiam quantumvis fœtidam ac corruptam, de sedibus suis exturbatam pellit. Solere autem expultricem vim ex minima quaque occasione per quascunque corporis partes humores quoscunque actos propellere, autorem habemus Hippocratem ipsum. Hippocratique una subscribentem Galenum. Πᾶν γὰρ ἐπ' ἄκρους ἕλκειν φαίνεται, καὶ πάντι μεταβολῇ, καὶ μίαν πάντων εἶναι σύῤῥοιαν καὶ σύμπνοιαν καθάπερ καὶ τοῦθ' ὁ θαυμασιώτατος ἐπιστοποιήσατο εἶναι. *Id est, Videtur enim unumquodque ex uno quoque trahere, atque ad unum quodque transmittere, unamque habere omnium conspirationem & confluxum, sicuti hoc quoque ipsum admirabilis maxime Hippocrates dixit. Hac ratione videmus ex ambitu totius corporis per singulas corporis partes ducto trahi humores malos, atque etiam malignos sæpe ad ventriculum, & intestina, rursus ex præcordiis sæpe ipsis in extimam cutis superficiem expulsos verti, quoties morbum faciens materia sæpenumero omnium pessima, cujusmodi quidem pestilentium febrium fuerit, expultrice facultate protrusa, particulas tunc omnes permeans in ambitu diffunditur. Hippocrates igitur est, qui primus partium omnium inter se consensum ac conspirationem quandam invexit quam videri possit sequutus Galenus, dum puris transmissionem per loca cordi fieri posse asserit. Quæ siquidem robustæ partes ea sint, vires que ac facultates obtineant suas propellendis noxis validas, verisimillimum est, transcursum eas ferre posse materiæ tantula temporis mora per eas abactæ, præcipue non usquequaque tamen, ut pleraque aliæ malæ. Quandoquidem pus ipsum scimus rem esse semicoctam quandam, tum quæ non prorsus naturæ vires effugerit, atque ideo quæ minus esse eidem adversa queat. Quod si tunc temporis imbecillum cor sit, viribusque defectum suis, nec celeriter propterea depellere à se noxam*

Responsio ad quæstionem de expurgatione vomicæ pulmonis.

eam valeat, non negaverim ea casu, quibus abscessus ad cordis sedes eas tetenderit, hosce Syncopen, multaq; praeterea incurrere symptomata alia posse, atq; adeo mortem quoq; ipsam fortasse quandoq; obire. Tanta enim esse potest redundantis eo sanies vis ac copia, inde ut veluti suffocatus perire aeger queat. Nam alias nisi copia ea exuberet, non crediderim facilè moriturum, cujus robur tam potens fuerit, ut immutanda in melius materia noxia, conscienda; inde puri satis esse potuerit. Neq; Galeno tamen adversantur ista, qui eo loci, sexto nimirum de locis affectis, nil aliud quam dilationem puris per loca ea contigere posse affirmavit: subsequantur autem nec ne symptomata, nihil quicquam pronunciarit. In quo igitur quaso reprehendere Galenum possumus, qui rem, quae fieri posit narravit, rem verò ipsam aliquando insequentia non attulit: Neq; enim necessarium semper hoc facere est, ut qui pus per sinistrum cordis ventriculum transire, atq; ita in vesicam deferri aliquando posse dixerit, idem is, nisi tunc solere hoc ipsum gravia quandoq; insequi mala addat, damnandus propterea non sit: Non enim rem attingit hoc, quae explicata satis esse videri potest, si delatio ea puris notetur tantum ea quidem in parte, in qua nihil quàm hoc ostensum aliud volebat Galenus. Concesserim igitur rem hanc, symptomata ea sequi interdum: num ideo culpabimus Galenum? quod id quòd fiat scripserit, accidentia autem aliquando non scripserit? aut num affectus quidam cordis, quum de his scilicet instituatus solùm sermo est, non rectè numerabuntur? quos nihilominus sequi plerumq; syncope consueverit, etiamsi nullam syncopes mentionem faciamus. Scimus obstructionem arteriarum vicinarum cordi, syncopen facere: sape de arteriarum earum obstructionibus loquimur aut scribimus: quoties hoc ipsum videlicet tantum agimus, de syncope verbum nullum: an ideo falsa nos dixisse cavillabitur aliquis? Sic Galeno quum derivatio tantum puris illa significanda eo in loco esset, nihil praterea non fuerant necessario adnectenda symptomata, quae insequi interdum derivationem illam consueverint. Quid itaq; fuerit quod queramur de Galeno? Nunquid falsa ipsum dixisse dicemus quod per cordis loca abire in vesicam pus existimavit? at εὐρροιαν hoc, & εὐπνοιαν Hippocraticam illam admittere docuimus, exemploq; firmavimus maxime sapè malignorum humorum ultro citroq; per corporis particulas omnes permeantium, & modo se foras ex praecordiis ad extimas corporis partes protrudentium, modo eisdem prorsus viis. sed discessu in contrarium facto, interius actorum, idq; in omnes prorsus partes πανῆ, ut inquiunt, in παντὸς, & rursus in παντὸς εἰς πανῆ φέρεσθαι, tertio de nat. facult. lib. nulla ut inde eximi prorsus pars videatur: Sed enim dices, non addidit malorum quorundam symptomatum sequelam. Primum non erat necessum hoc facere aliud agenti remq; solùm ipsam ut contigit narranti: Deinde non semper successerint symptomata ejusmodi, sed quo casu tantum invalidum imbecillumq; fuerit cor, spiritusq; vitales exiles, quemadmodum non quoscunq; corripi animi defectu videmus, etiam ut in corpore causa subsit, quae facere hoc valeat. Fortis namq; virtus, quod dici solet, multo maximis nocumentis resistit. Ne miremur igitur Galenum ista dixisse, quae, quomodo contingere possint, ratio extet. Nec valere existimemus, transmissionem eam ad loca ea puris sequuntur aliquando symptomata quaedam: ergo transmissio ea non fit. Fieri autem non difficulter interdum sanè posse absq; quod vel pareat, vel gravissimis quibusdam symptomatis corripiatur aeger, aperte, ni fallor, docuimus, ac proinde minimè contrarta sibi attulisse credamus 21. Aphor. lib. 1. Quorum si recta examinetur ratio, confirmandae potius Galenica hujuscemodi sententiae causa adduci debeant, tantum abest ut destruant. Nihil enim aliud persuadere nobis nititur ibi, quam ut loca quaeramus per quae commodius semper, ac tutius duci evacuandus humor queat: insiciatq; semper artifex, monet, impetum ita humorum à natura factum, ut convenienter promoveamus, contrarium verò cohibeamus, aut alio avertamus, atq; haec sunt aphoris. libri dicta. At in de loc. affectis: solere inquit, interdum fieri, quanquam rarenter, ut materia ex pulmone in cor feratur. Τὸ μὲν ὅλον ὅτι συμβαίνει ὑπὸ τὸ πολὺ φλεγμονὴν τῆς μεταλήψεως εἰς τὰς τραχείας ἀρτηρίας γίνεσθαι. At qui ait, plurimum non ita contingere consuevit, facta prius in asperas arterias transmissione, ut cùm hanc minus naturae usitatam esse dicat, proinde minus esse quoq; intelligamus commodam, nisi tamen affatim confertimq; transmissio illa ad tracheam fiat, in quo periculum suffocationis insit. Idem prorsus: quod in Aphor. dixerat consuesse naturam, modo convenienter, modo contrarie hoc facere. Neq; usquam reperietur Galenus eo quidem in loco evacuationem hanc aliis praetulisse, sed solere, raro licet, à natura fieri, dixisse: videlicet, ut quum potiorem non invenit, hanc tamen ipsam tanquam secundo loco ad exonerandum se quaerat. In Aphor. autem nihil aliud, quàm medicum admonet, caveat diligenter, ne per loca inconvenientia ducat, quod nos quoq; praeceptum sequuti, quoties evacuandum nobis contentum pulmone pus esset, si quam moliri nobis aliam commodam magis liceret, non utiq; ad loca deduceremus paulò nobiliora, quod idem à natura quoq; fiat, ut non, nisi quum aliter aliqua tandem de causa non potest, puris eo ab ea materia transmittatur. Nihil igitur controversiae in his, repugnantiae nihil. Nec dissentire mihi quidem videntur ab his Paulus & Aetius (nam de Avicenna ne tu quidem ambigis) illud enim quòd utriq; verbis prope iisdem quibus Galenus ad haec usi, per vasa quaedam id fieri dixerint, quid aliud, quam monstratae à Galeno viae illae (nisi verò aliquid nobis fingamus) esse posit, fateor me non videre. Addu ad extremum quum Galenicam super hoc sententiam refutasse tibi viderere acute in primis excogitatam de tuo communiq; tibi cum quibusdam aliis creduq;: siquidem transmissio tandem haec fieri à pulmonibus ad vesicam debeat, per venam id solam fieri posse ἄνευ quam vocant, id est, sine pari. Unde per venam cavam in vesicam tandem derivetur, non dissimiliter atq; quamvis motu in contrarium facto sanguinem menstruum videmus, cum impeditas naturaliter delegatas sibi vias invenit, retrocessione per venam cavam ad venam sine pari deferri, pectusq; ipsum ingredi, atq; ita sanguinis sputum efficere. Mihi autem (siquidem ingenue quod sentio dicendum est) longè difficilior haec esse, quam Galenica illa ratio moduq; videtur. Quum enim de pulmonis abscessu disputetur, nemini dubium esse potest, multò magis facilem habendum esse materiae illius transitum in asperas, levesve arterias, quam quod pectoris primum cavitatem de pulmone emissa, empyemaq; potius ita faciens, occupet, aliter enim non potest: Deinde venae sine pari exiguis magis osculis sese insinuet. Tum quod de sanguine menstruo dicitur, suspectum mihi valde est, ut fieri rectè queat. Non enim video quomodo egressus (quod ipse dicis) venam sine pari sanguis, in cavitatemq; pectoris ingressus non saevissima quaedam inferre symptomata debeat. Non enim ignoras, quacunq; in corporis parte, praesertim verò si thoracis cavitas ea esset, extra vasa contineatur sanguis, quantopere verendos affectus faciat: quod nihilominus evenire his casib. non experimur praeter id quod, ut sputo educeretur contentus ita illa in parte sanguis, necessario prius intra pulmones eum assumi opus esset, ut per sputum deinde ita prodiret. Quanto igitur minore negotio existimandū nobis est menstruum sanguinem per venā cavā apertis continuiq; quibudā viis in tracheā delatū sputo tandem ejici? Atq; haec sunt vir doctiss., quae si probaris, mihi quoq; probabuntur, sin minus, sequemur alia. Et quoniam

niam superest forte nunc satis adhuc mihi adscribendum temporis, significasq; doctissimum quemq; Patavinorum medicorum, quos ego praeceptorum meorum semper loco habeo, non dubitare de Theriaca ad Pisonem libro, Galeni, esse (ut ita dicam) ipsissimum, quamobrem ego contrarium sentiens, ad te scripserim: rogo, legere ne gravare, licet pauncula quaedam de re hac scripta alibi à me sint. Primum dico libri dictionem illius, longissime semper mihi distare visam ab ea, qua Galenus in operibus suis utitur. Hujusce ego rei fidem facere certiorem non possum, quam si per se eruditi, quos ego longe meipso melius hoc ipsum animadversuros sperarem, collatis inter se lectionibus diversis, exactè inprimis in hac inquirerent, insignem quandam deprehensuri vocum ac figurarum diversitatem, maximeq; elocutionis formulas, periodos varias, fluxumq; nimis, ac solutum dicendi genus. Vox ἐντεῦθεν dubitandi primum mihi ansam dedit, qua Aristoteles & Dioscorides utuntur: Galenus (quod sciam) nunquam nisi cùm aliena forte recitat. Att εὐθέως μὲν φιλικοῖς ἐνεῦθεν τοῖς ὄμμασιν, i. e. Confestim amatoriis inspexisti oculis. Periodus profecto nimis pro Galeno mollis. Mitto enim illud ὄμμασι pro ὀφθαλμοῖς, verbum Poeticum prorsus, & prope dixerim ampullatum, quibus non temere usum Galenum reperias. Dum Pisonis filii historiam narrat, quàm se pro adulatore gerit autor ille? quod Galenus semper cavit. Divinum sapissime appellat Platonem, Galenus sapientissimum: quo loco appellaverit, non succurrit, quod autor is facit. Idem Imperatorem Marcum divinum nominat, non temere invenias Galenum Marcum, aut Trajanum, aut Adrianum, aut Commodum, aut Neronem, aut Severum, aut Antoninum divinos vocasse, ut qui Caesares, quoties illorum mentio incidit, nominibus tantum suis appellet sic simpliciter. Deinde quod persuadere omnium maxime possit, temporum ratio non quadrat. Scriptum namq; fuisse apparet ad Pisonem librum Romae duobus imperantibus Caesaribus atq; ibidem rursus Imperatoris Marci, qui cum Vero aliquandiu imperavit, ut demortui jam mentio sit. Constat autem quamdiu Romae vixit Galenus, nullos duos simul regnasse Imperatores praeter Marcum & Verum, à quibus ad Maximinorum usque & Gordianorum tempora soli imperarunt, Commodus, Pertinax, Julianus, Severus, Caracalla, Macrinus, Heliogabalus, Alexander: quanquam Macrinum regnasse faciunt cum filio annum aut eo paulo plus. Quae si vera sunt, certisq; argumentis colligi potest post Severum Romae non vixisse Galenum: post quem demum Macrini, Maximini, & Gordiani non soli imperarunt: liber autem (ut diximus) is plurium simul Imperatorum meminit: necessario convincitur, Galenum ipsum libri autorem haberi neutiquam posse: qui sub Imperatoribus duobus Marco & Vero Romae tantum fuerit, quos ipsos ad Pisonem liber mortuos jam faciat. Fuisse autem Severi temporibus Romae Galenum vel illud argumento esse potest unum, quòd Severi jussu in Theriacae compositione, coactus fuerit Cinnamomum ex Adriani apotheca sumere, idq; Romae priusquam secundo peregrinaretur. Post quod deinde tempus, cum in patriam reversus alteram jam peregrinationem peregisset, tertio non rediit: non enim tertio peregrinatus est. Composuit autem librum de Antidotis in patria, vivente etiamnum Severo, vixitq; postea domi semper suae, ut nullo tandem pacto composuisse librum ad Pisonem potuerit, qui Romae post Severi omnino tempora factus compositusq; fuerit. Idem porro manifestius adhuc faciet lectio pergenti. Videbit praterita pro aoristis, modo minime quidem Galeno usitato, νεβάψαμεν τέτυχολόγηται: animadvertet adulationis genus à Galeno summopere abhorrens: historiam fabulae similimam de serpentium in Romanorum exercitum projectione, de Cleopatra, de hujus ipsius ancillarum nominibus, de Augusto, de Polyxena, de Mithridate, de Pompeio inaniter relata quaedam. ὧν εἰδότες, φιλικῶν ἐνυφλιγμῶν, φυτοτιμοις λόγοις, πομπικοτέρων μυριπλοκὰς, φαντασίας, σύγκρισιν, προέξις, τιτραπλοῦντων. vocabula sunt, quae omnium minime Galeni moneta percussa videri possint. Quoties quidem de suo ea profert, non alienis utitur. Illud vero quomodo credamus Galenum admissurum fuisse, ut puello illi Theriaca ad pernitiem daretur? Hoc atq; hujusmodi praterea quaedam, praecipue vero genus dicendi, longe à Galenico diversum fidem cujus facere possunt à Galeni officina removendum esse librum hunc. Ac vide quo progrediar: ego ne ad Pamphilianum quidem libellum, Galeni esse credo opus, eandem ob causam, neq; tamen tam me Aristarchum de rebus hu facio, ut ad versuum duorum inspectionem, sicuti in sandalario ille olim, profiteat Galeni me posse hanc illamve esse aut non esse dictionem affirmare. Verum, quod initio dixi, sperarem ego eruditos idem, quàm me certius animadversuros, modo animum intenderent, ut quod ego primus fortasse hoc deprehenderim, non id perspicaciae, aut eruditioni tribuendum alicui sit, sed animadversioni potius cuidam tantummodo, verborumq; inspectioni paulo magis diligenti. In qua diutius herere docti haud ita libenter soleant, studio majora semper quaedam spretis interea, quae illis ita videantur, minutiis hu, consectandi. Vale.

Liber de Theriaca ad Pisonem ostenditur nothus.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS MEDICUS,

Josepho Salandio. Medico,

S. P. D.

Scribitur de Metallicis quibusdam medicamentis, de Hyacintho flore, de Alica, Farre, Tragorigano & Paliuro.

AD decimum calend. Septembris reddita mihi sunt literae tuae, quibus prioribus meis respondera. Sum autem iis maximopere delectatus, cùm à viro Medicae facultatu studiosissimo emanarint, cujus percommode nunc fruor amicitia, quinetiam cùm à viro, quem & plurimi laudam, & cui mea scripta non parum probari intelligam. Nam etsi non desint alii docti viri qui quotidie ad me scribentes illud idem faciunt: habeo tamen tibi gratiam, quòd eorum sententiam tot laudibus mihi probes. Cùm autem ad me scribas de metallis & metallorum fornacibus in quibus hisce diebus nuper elapsis fuisse ais, una cum Baptista Balisto myropola, qui apud Croatas agit, velim quidem meam concessisse fortunam, ut & jam me comite hoc idem evenisset. Quandoquidem (ut Galenus inquit lib. 7. & octavo de compositione medic. secundum locos) nemo in simpl. cognitione se peritum evadere confidere potest assidua tantum librorum lectione, etsi eos quidem gravissimi conscripserunt authores: nisi sapius ad visenda stirpium & metallorum genera se contulerit, & à praeceptore diu in materia medica exercitato, digiti demonstratione prius fuerit edoctus ac oculorum sensu, gustatuq; omnia diligenter omni ex parte expenderit. Quod cùm ipse etiam aliter consequi nequiret, in Cyprum, Syriam, Lemnum, aliasq; loca navigavit, ut oculis propriis fossilia quaq;, & quae in fornacibus perficiuntur, medicamenta inspiceret. Hac autem nolim à me esse dicta putes, quòd mihi persuadeam me adeo in metallica materia esse peritum, quasi sibi

Simplicium peritiam nemo potest adipisci ex librorū lectione.

si ibi nonnihil hujusce facultatis te docere potuissem, nec quod credam ea ipsa metalla mihi longe magis quàm tibi esse cognita, sed quod videam Balistum illum, quem tecum duxeras in iis censendis metallicis medicamentis, quæ à fornacibus, in quibus ea conflatur, se accepisse scribit, non parum à scopo aberrasse. Quandoquidem quamvis ea omnia à Dioscoride describantur, ac etiam à Galeno, non tamen illa mihi esse videntur, quæ ipse Balistus putat. Scribit enim quòd mittat ad me Cadmiam, Spodium atq; Pompholygem, cùm tamen repererim ex ipsius inscriptionibus, pro Cadmia Diphrygem missam esse, pro Spodio Cadmiam botritem subnigram, & pro Pompholyge Cadmiæ aliud genus, quod ex cinereo rufescit. Legitima Pompholyx est mihi ad manus, candida farinæ simila, & admodum levis, quam ipsemet ab æratis deraseram fornacibus, quæ iis in locis concrescit candidissimæ lanæ similis, ubi æris metallum igne flagrans vaporem extra fornacem impellit. Est etiam ad manus Spodium, quod circa imas hujusce loci reperitur partes, utpote ipsius Pompholygis pars gravior, & impurior. Quamobrem si una vobiscum fuissem, præter id, quod tua consuetudine ac doctrina fuissem maxime delectatus, Balistus ipse nonnihil fortasse doctior inde recessisset. Etenim non solum metallica hæc propriis nominibus appellassem, sed alia fortasse nonnulla digito (ut ajunt) ostendissem, nempe æris florem scoriamq;, quinetiam Cadmiam tum placitem, tum fositiam, quæ omnia iis in locis reperiris facile crediderim. Atqui valde sum admiratus qui factum sit, ut is qui in iis conquirendis te præceptorem asciverit, ita rem omnem perverterit. Ad hæc habeo tibi gratiam, quod (ut fidum amicum decet) ita libere ad me scribas, tibi me aberrasse videri in Hyacinthi historia, cùm adolescentem Hyacinthum, non Aiacem, ut ipse scribo, in Hyacinthi florem permutatum putes. Quinetiam quòd de Zea dicocco agens, illam non declaraverim esse Far, quo nostrates in cibis utuntur. Cùm autem certo sciam, non aliam ob causam hæc abs te mihi scribi, quam ut meo honori, meiq; laboribus bene consultum velis, cupiasq; mea scripta omni prorsus erroris nota carere, nihil mihi verendum est, quin gavisurus sis, cùm in utraq; objectione, teipsum, non me quidem hallucinatum comperies. Proinde quemadmodum ego fraternas tuas objectiones candide ac syncere à te emanare video, ac etiam læto gratoq; animo suscipio, velim, ut eadem ratione meas admittas defensiones. Quæ tamen cùm fortasse tam placida esse nequeant, quin te obliviosum ostendant, rogo ne ægre feras, si quomodo aberraverù, nunc tibi aperiam. Etenim id tantum efficiam, non ut te arguere velim, sed ut cognoscas me in altero non aberrasse, in altero non defecisse. Ut autem ad priorem tuam objectionem respondeam, in qua me aberrasse putas, quòd non recte scripserim Ajacem in florem Hyacinthum fuisse conversum, quòd ea quæ de Ajacis cruore tradiderim, Ovidius de Hyacinthi adolescentis sanguine ab Apro interfecti posteritatis memoriæ commendaverit, scias velim, jam mihi sane manifeste constare, philosophiæ & medicinæ studia utpote nobiliora & fructuosiora adeo tuam occupasse mentem, ut hujusce fabulæ prorsus fueris oblitus: quemadmodum & mihi sæpenumero contigisse scio. Siquidem Ovid lib. 10. & 11. Metamorph. scribit, Ajacis sanguinem in eundem crevisse florem, in quem Hyacinthus se permutavit. Quo factum est, ut Apollo cujus disco necatus est Hyacinthus, Ovid. ipsius testimonio morientem solaretur his verbis:

Pompholyx legitima. Spodium ubi reperiatur in fornacibus metallicis.

Ajacis & Hyacinthi fabula.

Semper eris mecum, memoriq; harebis in ore,
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt.
Flosq; novus scripto gemitus imitabere nostros,
Tempus & illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, foliog; legatur eodem.

Hic enim de Ajace intelligit Ovidius, quem fortissimum vocat heroem, de cujus interitu scribens lib. 13. ejusdem operis sic carmine habet:

Ne quisquam Ajacem possit superare nisi Aiax
Dixit, & in pectus tum demum vulnera passum,
Qua patuit ferro lethalem condidit ensem,
Nec valuere manus infixum educere telum,
Expulit ipse cruor, rubefactaq; sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de cespite florem.
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.

Hæc Poeta ille lepidissimus. Quibus subscribit Plinius libro 21. cap. 11. sic inquiens: Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus, quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore aditi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura ai legatur inscripta. Hæc ille. Proinde videas obsecro quàm late longeque à scopo aberraveris. Verum tu videris quonam pacto, quibusve argumentis te ipsum ab errore excusaveris, quòd credas Hyacinthum ab Apro interemptum. Siquidem Adonis, quem Venus adamaverat, non Hyacinthus ab apro illo (Ovidii ipsius testimonio) occisus est, & in florem sui nominis à Venere ipsa conversus. Sed de fabulis satis. Quòd autem, ubi in Dioscoridem sum commentatus, non declaraverim, Zeam, quæ Græcis δίκοκκος dicitur, illud esse semen è quo far conficitur, cùm contra tuam sententiam certo sciam, aliud semen esse adoreum è quo far paratur, aliud vero Zeam, ex qua Alicam faciunt: operæpretium mihi non fuit male sentire cum illis, quorum videris tu sequi opinionem. Ut autem non putes me fortasse hæc temere affirmare, scias velim, quod quemadmodum Ptisana paratur ex hordeo à putaminibus repurgato, confractis crassiusculè granis, eodem pariter modo ex Zea sit Halica, & ex triticeo quodam semine Adoreo vocato sit ipsum quoque far: adeo ut Ptisana, Alica & Far, non nisi arte parata è variis, ut diximus, seminibus habeantur. Caterum quòd ptisana arte fiat, id facile comprobatur Galeni testimonio, quippe qui libro de ptisana ita scriptum reliquit. Quandoquidem composita quædam res est, tum ptisana, tum ejus cremor, ex hordeo enim probe contuso & aqua, & certa quadam coctione conficitur. Atqui non solum hoc sibi genus ita parati ptisana dicitur, sed etiam hordeum ipsum crudum, ubi delibratum in particulas fuerit confractum. Id enim idem Galenus ostendit libro primo de alimentorum facultatibus, sic inquiens: Crudam ptisanam aliquandiu in aqua præmaceratam, deinde in mortarium conjectam manibus terere oportet eo, dum præpositus & qui in superficie est cortex, sit abjectus. Is enim quo vestitur, ceu tenui tunica, non totus inter pinsendum abjicitur. Quapropter & præmaceratur, & in mortario tunditur. Caterum quod Alica paretur ex Zea, eaq; præsertim, quam dicoccon vocant, testatur sane Dioscorides quippe qui lib. 2. Alicam ex Zea illa parari scribit. Cui subscribit Plinius lib. 18. capit. 11. his verbis: Alica sit ex Zea, quam semen appellamus. Tunditur granum ejus in pila lignea, nam lapidu duritia conteritur.

Zea & far non idem sunt semen.

Ptisana quæ dicatur.

Plinio

Plinio item subscribit Constantinus imperator, qui l.3. suæ agric. Ad alicam (inquit) parandam Zea decorticatur, & inferventem aquam injicitur. Optima est, quæ primùm excussa est: secundum locum habet quæ succedit, deterior autem tertia, id quod à Plinio transcriptum videtur loco superius citato. Quibus facilè palàm est, non solùm parari Alicam ex Zea, sed adeò eam frangi mola, ut posteà incerniculis tria ejusdem excuterentur genera, nempè crassius, medium, & tenuius. Nec obstat quòd scripserit Galenus libro primo de aliment. facult. Chondrum ex genere esse tritici. Quippe quod (ut posteà dicam) eo in loco Chondrum pro farre, quod ex triticeo semine paratur, accipiat Galen. Quod autem far fieret ex quodam tritici genere, Adoreo antiquis appellato, ob ejus in sacris sponsalitiorum usum, facilè tibi satisfactum iri putaverim, ubi hæc quæ sequuntur legeris. Plin. l.18.c.8. Frumenti genera, inquit: non eadem ubiq; neq; ubiq; eadem sunt iisdem nominibus. Vulgatissimum far, quod veteres adoreum appellavere. Et eodem ipso cap. Qui Zea utuntur, inquit, non habent far. Item 7. ejusdem l. cap. Populum Rom. ait, farre tantum è frumento trecentis annis usum Verrius tradidit. Quo tempore nullus erat Alicæ usus, nec unquam posthac, nisi post Pompeji magni ævum. Proinde, inquit idem Plin. Alica res Romana est, neq; Pompeji magni ætate in usu fuisse traditur, nec pridem excogitata. Præterea differre Alicam à farre testatur apertissimè Asclepiades eo in ecligmate, quod scribitur à Gal. l. 7. de comp. medicam. per genera c. 5. sic inquiens: Farris Clusini appellati sextarium dimidium, decocti marrubii viridis sextarium unum. Hæc in vas vitreum conjecta per diem & noctem macerari finito, sequenti die Pharmacum mollito, quemadmodum Alicam maceramus. Hoc idem manifestius ac clarius demonstrat Aet. l. 9. c. 55. ita ex Archigene transcribens: Quod verò Latine in regionib. Romæ vicinis far appellatur, hoc modo apparatur. Frumentum modico tempore aqua madefacito, indeq; extractum & in pilam conjectum, veluti ptisanam, à cortice repurgato, ubi verò corticem exuerit, tollito atq; insolato: Deinde manibus tritum, donec penitus à cortice fuerit mundatum, crassissime molito, ita ut granum unum in quatuor aut quinq; partes redigatur, & siccum asservato. Usus autem tempore Alicæ modo coquitur, & à sanis in cibo sumitur, pro agris verò varie apparatur, & Epithematis quoq; admiscetur. Quidam spicas frumenti adhuc virides tollunt, ex ipsisq; far concinnant, quo modo & suavius & jucundius redditur. Hæc ille. Ad hæc facile constabit, Far nihil cum Alica habere cognationis, si Zeæ substantia rectè expendatur. Est n. hæc fragilis, ac mollis adeò, ut cortice expoliari non possit (ut Plin. inquit) nisi in pilis ligneis, cùm lapidis duritia frangatur, nec queat in frigidis tractibus seri, nisi Vere inchoante, cùm sit algoris & frigoris impatiens. Far verò contra, quod durissimum sit, quodq; algores ac frigidissimas hyemes superare possit. Ac ea propter, dicebat Plinius loco superius dicto far ex omni frumentorum genere esse durissimum, & contra hyemes firmissimum. Patitur, inquit far frigidissimos locos & minus subactos, vel æstivosos sitientesq;. Primus antiquis Latio cibus, magno argumento in adoreæ donis, sicuti diximus. Optimum far dabat olim Clusium antiquissima Etruriæ urbs, unde dicebat Plin. l.18.c.7. In transpadana Italia scio vicenas quinas libras farris modios pendere circa Clusium & Senas. Hinc itaq; tibi palàm fiet nulla dubitatione esse affirmandum, non solùm Far ab Alica differre, sed quod impropriè in quibusdam Italiæ locis Alicam far nuncupent, cùm Alica (ut diximus) ex eo Zeæ genere fiat, quæ dicoccos appellatur, quæq; Forojulienſibus vulgò vocatur Pirra farra, quod ipsi quoq; perperam Alicam, far legitimum esse putent. Sed rectam Alicæ nomenclationem adhuc retinent Ananienses in agro Tridentino, quippe qui Zeam à putaminibus repurgatam Algam, quasi Alicam vocant, farriq;, quod etiam habent proprium reservantes nomen. Siquidem Adoreum suo idiomate appellant formento farro. Quo autem factum sit, ut Alica farris nomen in aliquot Italiæ locis hoc tempore sibi vendicaverit, nulla mihi alia succurrit ratio, quàm quod putarim, quod cum legitimi farris usus ibi defecerit, Alica in ejus locum successerit, vel quòd facie fortassè far ipsum referat. Quemadmodum laricis resina, Terebinthinæ nomen & locum sibi vendicavit: Acorus, odorati calami locum tenet, & magnum Centaurium ubiq; legitimum mentitur Rhaponticum. Farris apud Græcos (quòd meminerim) nulla habetur historia, quòd primùm sit Far Latinorum, quanquam apud Asclepiadem (ut Galenus inquit) & apud Archigenem (ut recitat Aetius) Latinum hoc nomen ex Latino Græcum sit factum. Veruntamen etsi farris proprium nomen apud Græcos nunquam exiterit: non tamen nobis putandum est, neq; credendum, quin illis Far innotuerit, cùm eo suis in medicamentis sint usi. Namq; (quantum mea fert sententia) cùm ii farris nomenclatura carerent, illud sanè sub chondri genere collocarunt, tanquam sub generali nomine omnium seminum, quæ ad ciborum usum confracta molis expetuntur. Quamobrem Chondroptisanam & chondroalicam dixerunt, ut palàm est ex Galeni verbis libro primo de aliment. facult. ac etiam ex Aetio 10. & 11. noni lib. cap. Quamvis non negaverim quin etiam χόνδρος Græcis simpliciter Alicam quandoq; designet. Nam & in Etruria triticum granum vocant, cùm tamen granum universale omnium seminum habeatur nomen. Quinetiam Latini Zeam semen appellavere, quo fit ut rectè etiam à nobis Chondros far dici posse putarim. Eodem sanè Ptisanæ nomine Græcos usos esse reperio, quod etsi proprium hordei sit, eo tamen sæpenumero generaliter utuntur. Siquidem non solùm hordei, sed & Alicæ, & Tritici, & Oryzæ ptisanam apud illos invenio. Testatur hoc primum Dioscorides libro secundo cap. de hordeo, ubi sic habet: Facit hordeacea ptisana ad acrimonias omnes, faucium asperitates & exulcerationes, quibus & triticea accommodata est. Galenus deinde lib. 1. de alimen. facul. Veterum nonnulli, ait, veluti Diocles & Philotimus, Ptisanam triticeam chondrum hoc modo paratum appellant. Et paulò inferius inquit: Quidam autem dicunt ex Alicæ ptisana ægrotum fuisse sanatum. Plinius præterea ex Oryza fieri Ptisanam testatus est 8. c.18. libri sic inquiens. Itali quidem maximè Oryza gaudent, ex qua ptisanam conficiunt. Quibus palàm est, quod quemadmodum chondros, ita etiam ptisana apud Græcos indifferenter capi soleat. Hoc idem in farre video pariter observasse Latinos, qui tametsi far parari asserunt ex frumento illo Adoreo, aliquando etiam farris meminerunt hordei. Cujus rei testis est Columella ac etiam eum sequutus Palladius. Ii enim ubi phasianorum pullos nutriri docent, illis far hordei dare præcipiunt: adeo ut quemadmodum Græci cum Ptisana se habent & chondro, sic Latini suo cum farre agunt. Cùm tamen simpliciter prolatum semper adoreum significet, sicut Ptisana hordeum & alica Zeam. Quo fit ut mihi persuasum velim (ut superius diximus) quod ubi Galenus l. 1. de aliment. facult. χόνδρος dixit: ex genere est tritici, valenterq; nutrit, ac succum lentum habet, is ibi de farre scripserit, non de alica, quæ ex Zea paratur. Quem posteà sequutus Paulus posuit Chondrum simpliciter pro triticea specie, de Alica post hac speciatim scribens, tanquam ab altera differente. Quo posteà factum est, ut Medicorum nonnulli, qui hæc ignorant, plurimum sint admirati Paulum à Chondro separasse Alicam. Et hæc quidem sunt, mi Salandi, quæ de Alica Farriq; differentia nunc ad te scribenda sus-

Alicæ tria genera.

Adoreum semen frumenti genus.

Romani 300. annis farre tantum vixerunt.

Farris parandi ratio.

Farris & Alicæ differentia.

Quo factum sit, ut quidam alicam far appellent.

Chondros, Ptisana, Far, indifferenter ab autoribus capiuntur.

Far ex hordeo apud Columell.

Chondros apud Galenum pro farre.

Pauli locus explicatur.

ſuccurrunt, quæſi accurate, ut ſoles, perlegeris, nihil mihi verendum eſt, quin priorem abjicias ſententiam. Porro plantam, quam pro Tragorigano ad me miſiſti, cùm folia ſerpylli non habeat, nihilq; linguam excalfaciat, ſiccetq;: ſed manſa lentitiam ac mollitiem quandam præ ſe ferat, haud quaquam Tragoriganum eſſe poteſt. Sunt qui eam alterum faciant Helenium, quod in Ægypto naſci ſcribit Crateuas, & alii, qui Panacem Chironium eſſe putent, ſed cum nota non adſtipulentur, neq; his neq; illis hactenus ſubſcribere volui. Paliurum quam
Paliurus. *mittere polliceris gratiſſima ſanè mihi fuerit: ſi legitimam referat. Sed cùm tantum ſemen à Dioſcoride deſcribatur, nec ullam caterarum partium notam is deſcripſerit, neſcio quo pacto mihi fuerit affirmandum, Paliurum*
Lib. 1. c. 104 *tuam eſſe legitimam, niſi ea ratione. quod à Græcis (ut ais) Paliurus paſſim dicatur. Sed varia apud antiquos reperitur Paliuri hiſtoria, ut in commentariis noſtris in Dioſcoridem diffuſius ſum commentatus. Vale, & ne obliviſcaris rogo, quin Apologias tuas, quas te miſſurum ſcribis, quamprimùm ad me mittas. Goritiæ.*

PAMPHILUS FLOREMBENUS FOROSEMPRONienſis, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur de altera Dioſcoridis Clematide.

Miraberis fortaſſe Andrea doctiſſ. qui te nunquam viderit, nunquam fuerit allocutus, literas tamen ad te ſcribat, & amicitiam tecum inire aliquo pacto cogitet. Sed ea eſt eruditorum conditio, ut à multis amentur colanturq;, quos illi ne noverunt quidem, tantum abeſt ut conſpexerint. Tu verò unus es (tanta eſt ingenii tui ac doctrinæ gloria) quem plurimi viri, & doctiſſ. quidem tempeſtate hac noſtra planè venerentur. Quis n. eſt hodie qui Medicinæ ſtudiis operam navet, qui tuos in Dioſcoridem commentarios non perlegerit, non perdidicerit? nam adeo multiplici doctrina, & rerum cognitione referti ſunt, ut meritò illos medici nocturna manu, ac diurna verſare decreverint. Me verò in primis adeo illi ipſi delectant, ut nulla dies elabatur, quin aliquid ex iis tanquam ex aliquo perenni fonte, hauriam, quòd facultatem hanc medendi meam ſi qua eſt, quàm ſentio quam ſit exigua, locupletet: nec parum mihi contulerunt ad herbarum, fruticum, arborum, metallorumq; cognitionem. Cùm verò legerem ea, quæ ſcribis de altera Clematide Dioſcoridis, non videris aliam plantam conſpexiſſe, quæ illius deſcriptioni magis reſpondeat, quàm eam, quæ vulgo flammula nuncupatur: nec illam ipſam eſſe negares ſi per arbores reperet, quod exigit Dioſcorides. Ego verò ſuperioribus annis cum eſſem Foroſempronii (ea eſt civitas prope Metaurum Umbriæ 15. millib. paſſuum à Piſauro diſtans) & campos nonnunquam peragrarem, & herbas quibus locus abundat, examinarem, illam ſæpenumero vidi, legi, guſtavi, flores obſervavi, radicitus (ut nihil non excuterem) evellendam curavi, & in ſententiam tuam pedibus ivi. Semel autem contigit arborem quandam proceram, & amplam conſpicere, de qua punicei flores quamplurimi dependebant: cùm verò propius acceſſiſſem, frutex quidam, ſimilimus Jovis flammulæ, viticuloſis ramulis, rubeſcentibus, lentis, guſtu plane acerri-
Clematis altera Dioſcoridis quæ? *mis, flore puniceo, per illam repens totam occuparat: Cum primùm igitur illam deguſtaſſem, hæc eſt altera Clematis, ut exiſtimo, dixi, & hactenus illam eſſe non dubito: habet enim omnia quæ in ipſa Dioſcorides exigit. Hac de re volui certiorem te facere, ut poſthac diligenter (ut ſoles) inquiras hunc fruticem, examinesq;, & ſi mea tibi ſententia placuerit publicæ utilitati elargiaris, nec adeo difficile fuerit videre tractareq;, nam tametſi ager in quo nunc degis eam fortaſſe non ferat, habetur tamen hic Venetiis in horto eorum, qui divum Franciſcum ſectari profitentur: locum appellant S. Franceſco da la vigna. Sed ignorare te illud nolo, me non æque acri exulceranti guſtu præditam reperiſſe hic plantam ac Foriſempronii, quod nihil me movet. Ibi enim ſponte naſcitur: hic verò nequaquam. Vale & me ama, à quo amaris plurimum. Venetiis.*

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Pamphilo Florembeno. S. P. D.

Præcedenti Epiſtolæ reſpondetur.

Gratæ quidem ac perjucundæ mihi fuerunt literæ tuæ. Ex iis enim facile intellexi quantum doctrina valeas, quinetiam (quæ tua eſt humanitas) quantus ſit tuus in me amor. Ecquid aliud ſperandum erat à Pamphilo viro eruditiſſimo? Nulla equidem ſum admiratione affectus, quod tu, qui me nunquam conſpexeris, neq; de facie noveris, ad me ſcribas & amicitiam mecum contrahere cupias, cùm non deſint clariſſimi viri, quorum conſuetudine, literarum maxime, delector, cùm medicæ materiæ ſtudioſi, tum in aliis ſcientiis optime verſati, qui etſi nunquam me noverint, nec viderint, frequenter tamen ad me ſcribere ſolent, ac de variis materiæ medicæ dubiis per literas mecum agere. Quam ob cauſam facile adducor, ut aliquando mihi aſſenter ipſe, mihiq; gaudeam, non quod laudari tantum labores noſtros deſiderem, ſed quod optimos quosq; viros iis delectari audiam. Tibi verò ingentes, & ago, & habeo gratias, quod mea tanti facias in Dioſcoridem commentaria, quodq; tam humaniter fatearis nullam prolabi diem, in qua librum meum non legas, & magno cum emolumento revolvas. Siquidem hæc omnia maxima ſunt & certiſſima tui in te amoris argumenta. Verùm quid à te in poſterum expectandum, cùm, quæ jam tertio multis aucta rebus ac illuſtrata prodibunt in lucem, alacriori animo perlegeris? nimirùm me tot laudibus abſte celebrari ſpero, quod nunquam mea ſcripta promereri crediderim. Sed hæc jam miſſa faciamus, & ad alteram Clematidem Dioſcoridis accedamus, de qua ita accurate ad me ſcribere videris, ut eam per te tantum cognitam, proximis Commentariorum noſtrorum editionibus cæteris rei plantariæ ſtudioſis, mea opera innoteſcere deſideres. Scias itaq; velim me idcirco tibi perpetuo fore devinctum, quod viderim te nulla alia ratione adductum, ut de re hac ad me accuratius ſcriberes, quam ut amorem erga me tuum, tuiq; animi liberalitatem

rem apud me testatam relinqueres, atq; nostros in Dioscoridem commentarios splendidiores redderes. Quo fit, ut nihil mihi magis nunc sit in votis, quàm tuam videre Clematidem puniceos flores ferentem. Hoc si contigerit, occasionem sane commodissimam exhibebis ut tui nominis autoritate mea scripta magis elucescant. Memini autem dum Goritia Oenipontem iter facerem, viticulosam conspexisse plantam, agrorum quorundam sepes scandentem in comitatu Tirolensi, à qua purpurei dependebant flores stellatim fere radiantes, sed nescio qua motus perturbatione vel somnolentia, à me ipso avocatus, plantam legere, & examinare neglexerim. Caterum si recte memini, hæc nihil prorsus viticulorum & foliorum facie à mea Clematide, quam nos Vitalbam vocamus, differre videbatur, quo fit ut credam me non longe à scopo abesse: quandoquidem etsi Vitalba purpureos flores non ferat, si eam recte per omnia intueamur, nulla sane erit nota quæ non illi correspondeat, ac nos ad credendum compellat, vel ipsam Clematidem esse alteram legitimam, vel alterum ejus genus. De Clematidis alterius floribus nunquam meminit Dioscorides, nec alius (quod viderim legerimq;) qui plantarum historias scripserit. Sed cum prima illa Clematis, quam quidam Vincam pervincam vocant, cæruleos gerat flores, qui quidem color non longe à nigricanti purpureo distat, facile adducor, ut credam eam legitimam esse Dioscoridis Clematidem, quæ purpureos flores edit. Nec mirum si Vitalbæ Dioscorides non meminit, nec generi illi ascripserit, cùm innumera aliarum plantarum genera nostro hoc ævo sint adinventa, de quibus antiqui nulli meminere. Reliquum est ut si his in locis aliquid tibi gratius præstare possim, id libere à me peti abs te posse intelligas. Vale.

Clematis altera duplex.

Dioscor. li. 4. cap. 6.

Clematis altera legitima.

VINCENTIUS CANTONUS MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Mittuntur Matthiolo aliquot Monachorum quorundam censuræ in ejus in Dioscoridem Commentaria.

CUm anno præterito pituitosa quadam fluxione affectus essem, nec morbum ullis medicamentis expugnare possem, contuli me ad sancti Cassiani thermas, ut ibi aquas sponte nascentes, quas vulgo appellant della Ficoncella, insumerem. Ibi forte aderant ejus rei causa nonnulli veteris urbis cives, viri sane cum summa probitate, tum etiam eruditione. His cum in amicitiam familiaritatemq; venissem, ut in Thermis plerunq; fieri solet, inde recedentes multis à me precibus petierunt, ut unà me ad urbem veterem conferrem: Quibus cum non possem non honestè non assentire, ac etiam videndæ urbis desiderio allectus, facile consensi. Venimus tandem illuc, ubi cum ociatii perlustrandæq; urbis gratia aliquot dies consumpsissem, inter deambulandum forte deveni ad Myropolæ cujusdam officinam, ibiq; cum conspexissem nonnullas herbarum plantas recenter effossas, & modo unam modo alteram, ut fieri solet à rei herbariæ studiosis, inspexissem, ac etiam de his cum amicis illis meis non pauca loqui cæpissem, rem eamq; produximus, ut in simpl. medic. sermonem incideremus. Quo tandem factum est, ut de tuis in Dioscoridem commentariis non indignam fecerim mentionem. Quæ cum, pro eo, ac rei ipsius veritas postulare videbatur, laudarem, tantumq; eis tribuerem, quantum à summis viris medicæ materiæ peritis Pisis, Patavii, Bononiaq; tribui, sciebam: unus quidam, qui tum forte supervenerat arridens, recte quidem inquit facis, qui compatriotas tuos laudibus efferre patriæq; tuæ dignitatem tueri conaris: Si vero Matthioli opus recte perpendere volueris, id sane permultis erroribus undiq; scaturire cognosces, quorum ad quinquaginta, & fortasse plures, si in ejus ades me conferrem, ostensurum esse dicebat. Hujus ego rei novitate permotus, ut qui omnia magis fore credidissem, nihil mihi gratius contingere abs se posse dixi, quàm si id palam faceret, & eos mihi errores ostenderet. Itaq; non multo interjecto tempore rectà ad ejus ades venimus, ubi statim bonus ille vir annotationes quasdam Monachorum, qui in Mesuem commentati sunt, in tuum Dioscoridem mihi legendas obtulit. Quas cum perlegissem vidissemq; frivolis admodum argumentis hos patres tecum contendere, consultius fore duxi assentiendum esse quàm te defendere. Id autem eam ob causam facere libuit, ut rei copiam mihi non denegaret. Quamobrem perlectis omnib. petii tanquam admirans, ut harum annotationum mihi copiam faceret. Consensit illico ille, adeo ut non exemplum sed libellum ipsum Monach. manu scriptum mihi concesserit. Hunc itaq; ad te mitto non solum ut vanas (ut spero) eorum calumnias, si placet, mea causa rem medicam jam addiscentis, refellas, sed ut intelligas quam subtiles sint quorundam hominum errores. Vale.

Annotationes Monachorum in Matthioli commentarios.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS Vincentio Cantono Medico, S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistolæ, censurisq; Monachorum.

GRatissimæ quidem mihi fuerunt literæ tuæ, quas una cum Monachorum illorum censuris in Dioscoridem meum ad me misisti: Recognovi enim ex illis, quanta (quæ tua est humanitas) me prosequaris benevolentia, quantaq; tua sit mea augenda, ac tuenda existimationis promptitudo. Quo fit, ut jam fatear me plurimum tibi debere. Legi ad calcem usque bonorum illorum Patrum objectiones, sed sane nihil commotus sum, quod viderem non mihi, sed sibi ipsis hanc inussisse notam. Siquidem cùm nullis rationibus, nec alicujus momenti argumentis in me nitantur invehere, potius de his mecum ridere deberem, quam tam frivolis, & inanibus respondere censuris. Attamen cum videam, te non mediocri esse desiderio, ut horum cucullas parumper excutiam, & rei veritatem tibi aperiam, omittere sane non potui, quin tuis votis satisfacerem, utpote qui à me petieris, ut tui tantum causa id facere non recusarem. Caterum animadvertas velim, ne id nota tibi magis quam mihi hi patres acceptum referant, & subinde perpetuo te odio prosequantur. Ego quidem tibi morem geram, sed tu postea cum illis pugnabis nostra hac indutus lorica: Nolim tamen, ut horum odiũ adeo pertimescas, ut hasce quas mitto recriminationes occultes. Sed simulac perlegeris, eas illico ad eum hominem mittas, qui tibi hasce Monachorum censuras concesserat, ut cognita suorum Patrum ignorantia, te compatriotam tuum quidem jure laudasse fateatur: quinetiam, ut si fortasse in falsam eorum imbiberit doctrinam, degu-

Responsio ad Monachorum objectiones.

deguſtato Matthioli antidoto, hanc ſtatim revomat. Sed jam audias quàm bellè, quàm rectè, quàm facilè horum confutarim calumnias.

ACORUM.

Pſeudoacori radix nulla acredine prædita.

FAteor quidem, ut Monachi ſcribunt, me in meis ſcripſiſſe Commentariis vulgaris Pſeudoacori radicem, quod flore melino in paluſtribus & aquoſis naſcitur, guſtui non eſſe acrem: guſtanti enim mihi, mandentiq; ſæpius hanc, omni prorſus acredine deſtitutam reperi. Sententiæ noſtræ maximè aſtipulatur Fuchſius vir profectò clariſſimus, quippe qui ſcribat in ſuo libro de ſtirpium hiſtoria, Pſeudoacorum hoc nullam guſtantibus acredinem relinquere. Quod & tu facilè affirmabis, ubi primum hujuſce facti periculum feceris. Atqui non ob id contendam reperiri non poſſe Pſeudoacorum aliis in regionibus guſtu acre, ut Monachi velle videntur, quum pro regionum natura aliquando variet in plantis ſapor. Verumenimvero cùm loca non nominarint, ubi Pſeudoacorum deguſtaverint acre, facilè adducar ut credam cenſuræ ſubeſſe mendacium, quo fit ut à primo inſtituto ne tantillum quidem commovear. Ego de Italico loquutus ſum, Fuchſius de Germanico. Sed Monachi fortaſſe de fanatico diſputant.

Caſtigatio.

GALANGA.

Caſtigatio.

SUi inſtituti immemores Monachi, ſcribunt de Galanga differentes, ſe falſo à me de eo eſſe redargutos, quòd ipſi nuſquam ſcripſerint, quaſi inferentes his verbis, ſe haudquaquam ſcriptis commendaſſe communis uſus Galangam non eſſe genuinam, ſed Junci odorati radicem. Conſtat tamen dementatos eſſe Monachos ſuo ipſorum teſtimonio, quandoquidem in Galangæ antidoti commentario id apertiſſimè fatentur his verbis. Hæc autem radix, quæ pro Galanga habetur in uſu, teſte Braſſavolo, Acorus eſt, imò verius, ſecundum alios, radix qua utimur pro Galanga, eſt radix Squinanthi, & non Acori. Hæc illi: Quod poſtea repetierunt in Diamoruſia antidoto, ubi Galangam vocatam pro Schœnantho ſubſtitui jubent: Quo fit, ut non parva ſubſit furtivæ meſsis ſuſpitio, cum ſatæ ſegetis non recordantur meſſores. Novum jam audu problema, de quo fortaſſe latius alias diſſeram. Interim de calumnia tu judex eſto.

Furtivæ meſſis ſuſpicio.

MEUM.

SEd videas quàm inane, ac infirmum ſit tertium eorum ſpiculum, quod in me jaculantur, cum ſtatim excuſſum diſſiliat & aculeum in eos reflectat. Scribunt enim mentientes, me duas Mei facere ſpecies contra Dioſcoridis mentem, quod ſcilicet is non duas ſpecies, ſed duas Mei differentias habeat, me quaſi his verbis inſimulantes tanquam dialectices imperitum: Quinetiam illud mihi imputant, quòd genuinum non noverim Meum. Atqui qua fronte id ſcribere audeant aſſerere profectò neſcio: Siquidem in primis nuſquam legitur feciſſe in ſuo codice Dioſcorides plures Mei ſpecies, vel differentias, prout ipſi ſomniarunt Patres, cum ibi unius tantum Mei meminerit. Id quod manifeſto eſt argumento, quàm ſint hi Monachi medicæ materiæ imperiti, & quàm oſcitanter in Dioſcoride ſtuduerint. Plinium dixi non Dioſcoridem Mei duas facere ſpecies, vel duo genera: quod idem ſignificat, ubi quis Grammaticus genus pro ſpecie intelligat, nulla prorſus facta differentiarum mentione his verbis. Duo genera ejus, nobilius quod Athamanticum vocant: quo fit ut jam aperte cognoſcas quanta ſit Monachorum fides. Deinde, quòd mihi vitio adſcribant, me legitimum non cognoſcere Meum, haud ſanè moror, quandoquidem ingenui eſſe animi ſemper exiſtimaverim, & fidi hominis munus vera fateri. Cæterum nullam aliam ob cauſam de hac re me accuſant, quàm quòd ego non ſine ratione dubitarim, num Meum ab iis in Nurſiæ, & Calabriæ montibus repertum, genuinum illud fuerit, de quo ſcribunt Dioſcorides, & Plinius, ac ſi eorum ſcriptis aliquo jure credere deberem, haud ſecus quam ſi ea Apollinis vel Æſculapii manu conſcripta eſſent. Atqui ego non ita facile ſoleo de rebus affirmare, quas antea non viderim, noverimq;: quinetiam nec dubiam eorum ſoleo ſequi fidem, qui nullo judicio, nulla rerum experientia præditi, verum à falſo diſcernere nequeunt. Profectò nunquam ab re eſſe crediderim, nec à ratione alienum, de rebus difficilibus dubitare, quousq; tractu temporis adeo inclareſcant, ut nulla in poſterum reliqua ſit dubitatio, quo poſtea factum eſt, ut nihil temere de Meo decernere voluerim, etſi non deſint qui pro legitimo Meo plantam nulla dubitatione demonſtrent, cujus imaginem nos etiam favente DEO opt. max. noſtris in commentariis una cùm cæteris pingi curabimus, non tamen ut hoc tantum argumento fateri videar illam genuinum referre Meum, ſed ut illud nobis antea non ignoratum (ut Monachi opinari videntur) oſtendam. Hanc certo ſcio Apulis, & Calabris Imperatricem appellari & ob id eam eſſe plantam, quàm genuinum eſſe Meum nulla dubitatione hi Patres affirmant. Siquidem ii Imperatoriam vel Imperatricem vel herbam Imperatoris hanc ſtirpem vocari ſcribunt. Eandem plantam miſit nuper ad me Balthaſar Pepulus myropola Bononienſis: quo fit ut haud rectè putarint Monachi me ſuum nunquam vidiſſe Meum. Vidi quidem ac novi, quin etiam pluries deguſtavi, ſed an legitimum ſit, multis de cauſis dubitare contigit. Etenim eſt in primis quòd viderim, hujuſce plantæ radices longè craſſiores, vegetioresq;, quàm legitimum expetat Meum, quippe longas, & tenues radices Meo reddidit Dioſcorides. Eſt deinde quod eadem graviter potius, quàm ſuaviter oleant, quum tamen Dioſcoridi Mei radices requirantur odoratæ, non grave olentes. Eſt præterea quod manſæ non multum acrimoniæ reſipiant. Verùm, quum (Galeno teſte) Meum ex tertio excalfacientium ordine habeatur, nihil eſt quod obſtet, quin illud genuinum acriori vi pollere putaverim, quam hoc omnifere acrimonia deſtitutum. Eſt etiam quod extent manu ſcripti Dioſcoridis codices, qui Meum non Anethi, ſed Aniſi foliis faciant. Id quod etiam fatetur Plinius: Qui deinde non ſine ratione eſt adductus, ut ſcriberet non naſci in Italia Meum, & tantum à Medicis iisq; admodum paucis ſeri ſolere. His itaq; palàm eſt, ut non ab re in cenſendo Meo mihi plurimum fuerit ambigendum. Etenim mihi perpetuo decretum volui, non ita facilè de rebus dubiis affirmare, ne id arrogantiæ potius, temeritatiq;, quàm doctrinæ & diligentiæ nobis adſcriberetur. Qua ob cauſam illos mihi perpetuo damnandos propoſui, qui tam temere de incertis ſententiam ferunt, quinetiam & eos longè magis, qui, ubi fatear hanc vel illam non vidiſſe nec noviſſe plantam, mox mihi iraſcuntur, & erroris arguunt. Atqui parum horum dentes pertimeſcere ſoleo, quòd ſemper optimi viri munus eſſe putarim ignota vel dubia potius ſilentio involu-

Meum, quo recentes utuntur, pharmacopœi, non per omnia legitimo correſpondet.

Meum legitimum in Italia non naſci. Lib. 21. c. 28

Autoris inſtitutum.

Imperatrix herba.

De rebus difficilibus dubitare, non eſt à ratione alienum.

Mei ſpecies duæ.

Caſtigatio. Lib. 21. c. 23

Lib. 1. cap. 3

involvere, nihilq; de illis decernere, quàm in posteritatis discrimen falsa pro veris adscribere, & dubia pro certis afferre.

SALIUNCA.

DEliros aliquando fieri Monachos manifesto est argumento, quòd asserant scripsisse Matthiolum nihil à Celtica nardo differre Saliuncam, cùm nusquam hoc in meis extet commentariis. Quinimo ibidem contrarium legitur, dum & Plinii autoritate, & rationibus nonnullis contra Ruellium & Leonicenum Celticam nardum & Saliuncam plurimum inter se differre sim commentatus. Stolida Monachorum censura.

COSTUM.

VEnio nunc ad Costum, in quo non leviter me accusant, quod perperam scripserim dulcis Costi nunquam meminisse authenticos scriptores, cùm tamen Serapio non parvi faciendus autor, Constantinus & Montagnana, dulcis Costi mentionem fecerint. Porro miror sanè cur etiam Aesopi fabulas contra me non citaverint. Sed videas obsecro quàm belle ex balatu cognoscantur oves, & strepitu anseres. Serapionem ego nunquam sum aspernatus, quod is Dioscoridem, & Galenum sequutus in simplicium medicamentorum libris proculdubio inter Arabas primas teneat. Atqui is ubi Costi historiam & vires describit, Costi dulcu nullibi meminit, quemadmodum nec Avicenna. Quo fit, ut mihi persuadeam, ubi amari dulcisq; Costi meminit capite tertio libri quinti sui breviarii, ibi plures subesse mendas, quibus ubiq; scatent cuncta Mauritanorum volumina. Evenisse enim id erroris facilè crediderim non solùm interpretum negligentia & inscitia, sed etiam arrogantia, quod aliquando non modica suæ ipsorum inventionis verba addere soleant. Quapropter nil mirum si recentiores Medici, qui hæc non ignorant, Mauritanorum scriptis vel parum, vel nihil credant. Mendæ argumentum præbet idem ipse Serapio: etenim si scivisset dulce Costum haberi, nulla ratione mihi credendum est, quin is illius mentionem fecisset, ubi proprio capite de Costi historia & viribus egit. Caterum Constantini autoritatem nihil moror, nam præter id quod ipse in hoc deceptus sit, Arabum errores sequutus, cùm fuerit & ipse Monachus, mihi suspectissimus est testis, cum de utroq; jure irritum sit Monachi testimonium, nec liceat fratrem de fratre, nec pro fratre testari. De Montagnana autem nil aliud dicam, quam quòd Galeni & Dioscoridis manes mihi excitandi sunt, ut montem hunc Montagnanam in judicium vocent, & suæ inscitiæ arguant. Nam cum hujusmodi monte, ubi tot immanissima sylvæ, tot præcipites anfractus, tot senticosa dumeta, tot feræ, tot venefica reptilia habentur, nihil mihi negotii est. Ego interim viridaria & florida prata colam, amœnos invisam colles, frugifera in agris colligam grana, asperos verè, & senticosos montes, quinetiam stramina Monachis & Eremitis relinquam. Castigatio. Serapionis lectio non improbatur. Mauritanorum volumina mendis ubique scatent. Cap. 318. Monachi testimonium non recipitur.

SCHOENIANTHOS.

SCribunt in primis de Schœnantho agentes, quòd ego probare contenderim, communis usus Schœnanthum nil aliud esse, quàm genuinum, sumpto ab ipsius radicibus argumento, quòd scilicet ea candicantes cernantur, ac tenues, contra Serapionis mentem: quippe qui hasce radices fecerit cùm nigras tum etiam latas. Deinde non tolerant, ut æquum est, Patres, sed seclamant falsò in Schœnanthi calamo à me esse redargutos, quod fere omnes Dioscoridis codices, tam Græci, quàm Latino sermone donati, nihil de calamis meminerint. Sed hæc somnia potius apparent, quàm censuræ. Somnia inquam, quòd nusquam in commentariis meis probarè contenderim Schœnanthum communis usus, esse legitimum ex radicum notis, quum ibi de radicibus nullam fecerim mentionem. Somniarunt præterea (pace eorum dixerim) scripsisse Serapionem Schœnanthum radicibus esse latis & nigris. Etenim tametsi Schœnanthi radices thymi radicibus aliquanto tum latiores tum tenuiores fecerit Serapio: non tamen ob id cum Monachis dicendum sentio, radices Schœnanthi Serapionis testimonio latas & nigras esse debere, quum is nihil de nigredine meminerit. Quod autem ad latitudinem spectat, minime intelligendum est, voluisse Serapionem hasce radices facie esse latas, sed quòd diffusius eædem per humum spargantur ac dilatentur. Nam cum thymi radices tennes admodum sint capillorum modo, & quæ Schœnantho insunt, Serapionis testimonio illis longè tenuiores habeantur, manifesto cuiq; erit argumento, non intellexisse Serapionem de latitudine substantiæ ac formæ, sed quòd magis latæ se humi diffunderent, quamvis ipse interpres Serapionis ipsius sententiam ineptissime explicaverit. Caterum non minus somniasse videntur de Schœnanthi calamis, cùm omnes Græci Dioscoridis codices tam manu scripti quàm typis excusi, qui ad manus sunt, habeant, χρῆσις δὲ τῆς ῥίζης, καὶ τῶν καλάμων, καὶ τῆς ἄνθης, quemadmodum legunt Hermolaus, Ruellius, Marcellus, & Cornarius præcipui Dioscoridis interpretes, quorum nemo habetur, qui in suis versionibus calami non memineri, quos si legissent Monachi, fortasse non ita temere fabulati fuissent. Castigatio. Cap. 19. Monachorum inscitia. Lib. 1. c. 16.

SANTALUM RUBRUM.

MEdicamentorum profecto omnium ignari, non parum me accusant in Santalo rubro, quòd illud scripserim non esse odoratum, quum tamen contrarium (ut ipsi dicunt) reperiatur. Fateor quidem vera loqui Monachos. Sed è contra eorum de odore detestor sententiam, cùm nusquam hactenus repertum sit Santalum rubrum, quod per se fuerit odoratum. Per se inquam, quod quandoq; eveniat, ut dum cum cæteris Santalis convehitur, ascititio eorum odore ex contactu spirare soleat, quemadmodum & vestes, & linteamina odorata fiunt ubi vel Moschum, vel Ambarum, vel alia quævis odoramenta iis interponuntur, id quod tractu temporis evanescit ubi in posterum ab odoratis secernantur. Rubrum Santalum non est odoratum.

CAN-

CANCANUM.

AC jam propemodum vereor, ne tu, qui rei medicæ ſtudiis admodum delectaris, faſtidias in audiendis innumeris horum Monachorum erratis. Sed velim hæc æquo feras animo, cùm tu ipſe hæc incommoda tibi paraveris.

Monachorum querela.

Conqueruntur Monachi, quòd eos reprehenderim in Cancamo, quod pro Cancamo, ſanguinis draconis lachrymam ſubſtituerint in ea Antidoto, quam Diallacam vocant, propterea quod Cancamum menſes ſuppreſſos eliciat, contra verò lachrymas illa prohibeat. Atqui cùm non noverim (ajunt) multis in plantis contrarias eſſe facultates, ut exempli cauſa in ipſo Cancamo, cujus non ſolùm (teſte Dioſcoride) facultas eſt, ut menſes remoratos provocet, ſed ut ſanguineas gingivarum fluxiones cohibeat, me ignorantiæ acriter accuſant: quinetiam ut non absre de me conqueri videantur, videri apertiſſime clamant haſce contrarias facultates non in Cancamo ſolùm ſed in majori & minori centorio, in phillirea, in aliſmate, in medio & in aliis quàm plurimis, adduntq; præterea ut ſuam magis videantur comprobare ſententiam, maſtichem, teſte Galeno, conſtringere, ac pariter emollire. Id quod etiam à me ſcriptum eſſe ſciunt capite de pruris, ubi affirmare non dubitavi Pruna, Tamarindos, & Myrobalanos alvum & exolvere, & ſimul conſtringere poſſe. Verùm non poſſum horum ſatis demirari ignorantiam: ſiquidem cum Dialaccæ antidotum Cancamum excipiat eam tantum ob cauſam, ut jecur, & ventriculum roboret, ac eorundem, & lienis infarctus expediat, ictericos juvet, menſes eliciat, & aquas cutem ſubeuntes pellat, videas tu obſecro, qua ratione lachryma, quam Draconis ſanguinem vocant: cui tantum vis ineſt adſtrictoria, Cancami loco tam temere ſubſtitui poſſit. Caveant itaq; Myropolæ ne tam deteſtandum ſequantur errorem Monachorum ſcriptis deluſi, & ne falſa eorum doctrina morbos augentes affectos ſubinde facilè in necem trahant. Quòd autem dixerit Dioſcorides, admoto Cancamo ſanguinem è gingivis manantem cohiberi, ut Monachi affirmant, profectò me legiſſe non memini, ſed quod gingivas humore prægnantes attenuet, ea ſane facultatis ratione, qua pariter obeſos extenuat. Somniarunt itaq; Patres, Cancamum ſanguinis profluvia adſtringere, cùm nec apud Græcos, nec apud Arabas id usquam reperiri poſſit. Ad id autem quod dicunt, me non noviſſe quam plurimas eſſe plantas, quæ contrariis conſtant facultatibus qualitatibusq;, nil aliud reſpondendum ſuccurrit, quàm quod ipſi rectè de ſuo teſtantur mendacio. Siquidem dum affirmant id me in Maſtiche, Prunis, Tamarindis & Myrobalanis cognoviſſe, tu facilè noſſe poteris, quàm ſtulte ſe ſuo jugulaverint gladio.

Castigatio. Cancami vires.

Sanguis Draconis.

Myropolæ admonentur.

Lib. 1. c. 23.

Monachi ſuo ipſorum gladio jugulati.

COCCOGNIDIUM.

SCripſi quidem nec id unquam fateri erubeſcam, Coccognidium Cnanienſibus Piper montanum appellari, etſi Monachi id mihi vitio vertant, & rem aliam montanum Piper eſſe velint. Thymelæa enim bacca, quæ Coccognidium Dioſcoridi dicuntur, adeo piperi ſimiles ſunt, ut nil mirum, ſi ruſtici ſimilitudine perſuaſi has baccas in montibus provenientes Piper montanum vocaverint. Nam & Theophraſtus libro nono c. 22. de hiſtoria plantarum, ubi de Pipere egit, illico de Gnidio grano meminit, utpote quod maxime piperis faciem referat. & admodum etiam acre ſentiatur. Atqui facilè concedam, aliis fortaſſe in locis fieri poſſe, ut incolæ alterius generis baccas montanum piper appellent, quod ſciam alias etiam eſſe plantas, quæ pro regionum more variis vocantur nominibus, quibus aliæ etiam alibi vocantur plantæ, ut exempli cauſa de Cichorio dicam, quod id quibuſdam Italiæ locis vocatur Giraſole, quo nomine in eadem Italia appellant alii Ricinum. In foro Julio Abrota nunc ubiq; appellatur Veronica, quæ tamen maximè differt à Germanorum Veronica: Ideoq; non ob id fatebor jure in me ſcripſiſſe Monachos, præſertim quum quid velint, pro montano pipere, non dixerint.

Piper montanum.

Plantæ regionum more diverſis vocantur nominibus.

MYRTINUM OLEUM.

QUòd cum Myrti foliis, ac baccis Myrtinum oleum parari dixerim, fateor. Atqui etiam fateor perpetuo hallucinari Monachos, quippe qui tam temere negare audeant Myrtinum oleum Meſui nusquam cum fructibus parari. Siquidem is Myrtinum oleum eodem modo parari ſcribit, quo paratur è Cydoniis malis. Cujus parandi ratio, Meſuis ipſius teſtimonio eſt, ut non ſolùm Cydoniorum malorum ſuccus, ſed ipſa etiam mala teſſeratim inciſa in oleo decoquantur. Quamobrem non ſatis admirari poſſum evanidam Monachorum cenſuram, & quòd tam aperte negare non dubitaverint, ullo pacto Myrteas baccas in myrtino oleo imponi debere. Caterum noſtra hujuſce olei parandi ratio Meſuis non eſt, nec etiam Dioſcoridis, ſed ſecundum ſententiam noſtram: quam ſi improbaverint Monachi, parum ſanè moror, cùm nullo jure me Meſuem ſequi quiſpiam cogere poſſit. Verùm ipſi merito quidem arguendi ſunt, quòd in Myrtino oleo parando ſuum Meſuem, in quem commentati ſunt, non ſequantur, nec ejus doctrinam recipiant & aliam hujuſce olei parandi rationem à ſe inventam afferant.

Castigatio. Myrtini olei parandi ratio.

PISSASPHALTUM.

SCripſiſſe me, Piſſaſphaltum nil aliud eſſe quàm picis aſphaltiq; miſtionem quandam, non memini, nec ullibi in meis habetur ſcriptis. Quamobrem neminem mihi vitio vertere putarim, ſi dixerim hoc etiam ſomniaſſe Monachos. Scripſi quidem id dixiſſe Plinium, quod etiam iterum affirmo. Sed cur Matthiolum non Plinium perſequuti ſint Monachi, id obſecro reſpondeant, quibus veritas cordi eſt, & horum jam norunt inſaniam, quam eo magis vinculis coercendam putarim, quo inſipidius affirmare deprehenduntur Sodomeum bitumen modo Aſphaltum, modo Piſſaſphaltum (quod eſt falſiſſimum) Græcis appellari.

Lib. 24. c. 7.

Monach. imperitia detegitur.

MACER.

FAlſo hallucinari nos in macere, inquiunt Monachi, ſcribit Matthiolus, cùm tamen in hoc ille plurimum cæcutiat, dum comprobare contendit, Dioſcoridis Macerem à vulgari Mace plurimum differre: Quinetiam falſo Serapionis autoritatem adducit, quòd non ſcribat aliud eſſe Dioſcoridis Macer, ſed quòd aliter illud appellaverit Dioſcorides. Verùm ſi ita res ſe haberet, ut ille inquit, quod ſcil. differret Dioſcoridis Macer à Mace Serapionis, quidnam Galeni ſententiæ reſpondebit? Fateri quidem cogetur, ſe in quam maximo verſari errore. Patet error Serapionis teſtimonio, quippe qui Galeni verba referens, antea quam Dioſc. verba afferat, non ſcribit Galeni Macerem à communi Mace differre. Quibus facile conjiciet quiſpiam idem eſſe Galeni Macerem cum Mace Serapionis. Ideoq; ſi Galeni Macer nihil differt à Serapionis Mace, & Dioſcoridis Macer differt à Mace Serapionis, ergò Dioſcoridis Macer à Galeni Macere differt. Quod tamen falſum eſſe convincitur. Adhæc tametſi Dioſcoridis codex, quem vertis

Monachorum argumentum.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1240-5 DFG

vertit ipse Matthiolus, & alia quædam exemplaria de Maceris acuitate nihil meminerint, id evenisse certum est, scriptorum incuria & negligentia, cujus erroris manifesto est argumento Serapio, qui Dioscoridis verba referens acutum Macerem facit; quemadmodum & Galenus. Nec desunt aliorum autoritates, quas brevitati indulgentes prætermittendas duximus. Hæc Monachorum sunt verba: Quæ quam frivola, quàm inania insulsaq; sint, quamq; eorum argumenta valeant & veritatem respiant, illico cognosces. Scias itaq; velim Galeni verba apud Serapionem nihil prorsus attestari pro Monachis, sed contra eorum sententiam apertissime affirmare. Quandoquidem simulac scripsit Serapio in ipso capitis principio sub titulo Bubese ex Isaaci autoritate de nucum Myristicarum Mace, illico subjunxit aliorum testimonio (Dioscoridis & Galeni intelligo) alium reperiri Macerem, qui Cortex est, allatus non è Græcorum regione, sed aliunde, crassus, flavus, & admodum astringens. Quibus palàm fit Serapionis ipsius testimonio, duo proculdubio reperiri Maceris genera, quodq; ultimum genus Dioscoridis & Galeni sit Macer. Postremo huic generi statim conjunxit Serapio verba Galeni, utpote qui non ignorabat de hoc scripsisse Galenum, ut quis facilè ex iis Galeni verbis cognoscere potest, cum proculdubio affirment Galeni Macerem ex India non ex Græcia asseri, quodq; is cortex sit in quo plurimum sit terreæ qualitatis. Quibus palam est evanidum, inane, falsumq; esse Monachorum argumentum, & proinde falsam quoq; esse consequentiam: Ad veritatem enim copulativæ (ut Dialectici attestantur) requiritur ut utraq; pars sit vera: Verùm quum hic prior falsissima sit, ergò, &c. Augent præterea nostras in Monachos rationes Arabum nomenclatura, etenim ut aperte patet Avicennæ testimonio, vocant Arabes nucum myristicarum Macem, Bubese: Alterum verò Græcorum, Talisfar, de quo, non de Bubese apud Serapionem, scribit Galenus, cum inquit: Talisfar est cortex qui ab India defertur. Cæterum mirum in modum hallucinari Monachos magno tibi ac cæteris erit argumento idem Avicenna, qui cum sciviſſet Maceris duo esse genera, de his diversis scripsit capitibus, diversis inscriptis nomenclaturis, nempe de Arabum Macere sub Bubese, de Græcorum verò sub Talisfar, quemadmodum palàm est fecisse Serapionem. Adhæc manifestè patet, Galeni Macerem cum Mace myristicarum nucum nihil habere cognationis ex iis qualitatibus quas illi tribuit Galenus libro 6. de simp. med. facultatibus. Macer, inquiens, cortex est, qui ex India convehitur, gustu multum acerbo, cum levicula quadam acrimonia, jucundum sanè redolens, ut pleraq; aromata, quæ ex India convehuntur. Videtur itaq; & ipse ex mista constare essentia, pleraq; terrena frigida paucula verò calida, & tenuium partium. Quamobrem valenter desiccat, adstringitq;. Proinde cœliacis, & dysentericis miscetur facultatibus in tertio exiccantium consistens ordine, in caloris, & frigoris differentia, neutrum insigniter efficiens. Hæc ad literam Galenus. Quibus quidem clarissimè colligi potest longè satis à Mauritanorum Mace, differre Galeni & Dioscoridis Macerem: Siquidem ipse non reperio Arabum Macem esse acerbum, nec tam leviuscula acrimonia, quin potius si mandatur fauces non parum vellicat, & os plurimum excalfacit, odorem jucundum perfundit, & leviusculum quendam amarorem quadam cum siccitate relinquit. Quo facilè quispiam rei Medicæ peritus dixerit, Arabicum Macim tantum calidi quantum ficci concepisse, vel fortasse plus calidi, & quod pleraq; ejus essentia sit tenuium partium, omniq; adstrictionis & frigiditatis expers. Adhæc maximo sunt argumento, Macim & Macerem nihil inter se habere cognationis Dioscorides, Galenus, & Paulus, quum ii nusquam de Myristicis nucibus meminerint, quarum Macis est tegumentum. Quippe si Macer qui tunc ex India convehebatur vulgaris fuisset Macis, credendum non est, quin etiam cum illo adveherentur myristicæ nuces, quarum historiam & facultatem describere non prætermisissent, quum inter peregrina aromata non infimum habeant locum. Postremo rem omnem adversus hosce Patres concludit Plinius, qui de Græcorum Macere agens. Macer, inquit, qui ex India advehitur, cortex est rubens radicis magnæ, nomine arboris suæ. Porro ad id quod dicunt scripsisse Serapionem aliter nominare Macerem Dioscoridem, & non ut ego scribo, aliud esse Dioscoridis Macerem, nihil sanè moror, quum utraq; lectio Monachis refragari videatur. Etenim si aliter Macim nominavit Dioscorides, verum præbet indicium, eum de communi Mace non intellexisse, ipsa ab hac diversa nomenclatio: quinetiam & ea, quæ subsequuntur ipsiusmet Dioscoridis verba. Ea enim secundum Serapionis interpretationem omninò contra Monachos affirmant, cum dicant, Machir cortex est ligni sive corium, &c: Et non Machir est cortex nucis Muscatæ, ut fortasse somniarunt Monachi. Cæterum ad argumentum illud, quod dicunt Dioscoridis codicem, quem ego sum interpretatus, & alios quamplurimos, non esse genuinos, quod in Maceris historia nihil acuti saporis meminerint: respondeo non Dioscoridis codices hoc loco esse depravatos, sed Monachos ipsos una cum Serapione: quum nunquam repertus sit Græcus codex, nec manu scriptus nec typis excusus, quinetiam nec Latinus cujusvis, qui acuti saporis mentionem fecerint. Id quod manifesto arguit, vel in hoc aberrasse Serapionem, vel illa interpretis esse verba. Nec obstat quod id scripserit Galenus. Quandoquidem is (ut omnibus palam est) Dioscoride longe fuerit diligentior in expendendis medicamentorum saporibus & qualitibus cum primis tum etiam secundis: Ac hinc factum est, ut nunquam scripserim ego Græcorum Macerem non esse acutum.

Cap. 2.

Serapioni Macis genera duo.

Monachorum argumentum vanum.

Maceris & Macis apud Arabes differentia.

Talisfar.

Bubese.

Lib. 12. c. 8.

Castigatio.

CANINUS RUBUS.

A Macere ad Caninum rubum veniunt his verbis: Non declarat Matthiolus quid sit Caninus rubus: Atqui quærit Plinii testimonio comprobare Cynosbatum a sylvestri rosa plurimum differre, idq; præsertim quod Plinius peculiaria faciat capita de duobus Cynosbati generibus, quæ maximè à Dioscoridis Cynosbato differunt: quinetiam quod Theophrastus speciatim scribat tum de sylvestri Rosa, tum de Cynosbato alio à Dioscoridis Cynosbato, asserens subinde Matthiolus nos una cùm Marcello non parum in re hac aberrasse: Sed revera ipse hallucinatur, cùm non videat nos de multis scripsisse plantis, quæ cùm compluribus conveniunt stirpium generibus, ut, exempli causa, hac Cynosbati demonstrat planta, quæ & in rosarum, & in ruborum genere haberi potest: & proinde mirum non est, si Plinius eam vocaverit Cynorrhodon, & Dioscorides Cynosbaton, quod idem profectò designat. Cæterum fortasse Plinio differentiæ causa Cynorrhodos dicta est hac planta: Siquidem is de duobus aliis Cynosbati generibus speciatim egit. Nec obstat quod ab hoc differat Theophrasti Cynosbatos: namq; & is quemadmodum & Plinius, hunc Dioscoridis Caninum rubum recensuit una cum sylvestribus rosis, illico pro rubo Canino aliam plantam subjungens à Dioscoridis Cynosbato plurimum differentem. Ubi autem scribit Dioscorides rubi Canini fructum olivarum nucleis similem esse, non de magnitudine, sed de forma tantum intelligit: ac ita omnia sunt clara, ut clarus etiam videatur Matthioli error. Quod deinde una nomenclatio pluribus conveniat plantis

Monachorum objectio.

tis testatur apertissime Plinius, cùm dicat Lilium quoddam rubrum vocari Cynorrhodon, & Capparis plantam aliquibus appellari Cynosbaton: quamvis praeter id habeatur rosa quaedam sylvestris, quae fructum edit olivae nuclei magnitudine. Haec illorum sunt verba. Sed cujus sint valoris, & quam inania ac fabulosa, jam audies. Fabulosa, inquam, quòd nusquam à me scriptum sit, Plinii & Theophrasti Cynosbaton differre à Dioscoridis Canirubo, sed tantum horum Cynosbaton plurimum differre à sylvestri rosa: quo fit, ut ubi praemissa sunt falsa, quae sequuntur vera esse nequeant. Praeter id quòd Cynosbati plantam tam cum rosarum, quam cum ruborum generibus cognationem habeat, insipida quidem videtur sententia. Quippe hoc argumento assereret quispiam, citra tamen rationem omnem, inter sylvestres rosas & rubos, qui mora proferunt, nullam intercedere differentiam. Sed quis tam fuerit amens, qui non noverit hasce plantas floribus, fructibus, caule, foliis, aculeis, & radicibus inter se maxime pugnare? Nemo sanè id unquam affirmarit nisi prorsus desipiat. Ad haec nullibi, quòd legerim, viderimq;, inter sylvestres rosas Canini rubi meminere unquam Theophrastus & Plinius, etsi id fortasse somniarunt Monachi. Caeterum ad id, quod ajunt Cynosbaton fructum ferre ossu olivae similem figura non magnitudine, nil aliud verius dici potest, quàm quod in hoc, quemadmodum & in caeteris, cacutiant. Probatur hallucinari Monachos ipsiusmet Dioscoridis testimonio: Siquidem is de cappari, & corno arbore agens, proferre hos inquit fructus olivae similes, quibus facilè quispiam noverit hic de magnitudine & forma intellexisse Dioscoridem: quum sensibus nostris palam sit, harum plantarum baccas non forma solum, sed etiam magnitudine olivas referre. At si Monachi in Dioscoridis lectione versati essent paulò diligentius, hac fortasse non ita ignorassent. Etenim is ubi vel flores, vel fructus, vel folia cùm aliis plantis comparat, nisi ad unguem tam in forma, quàm in magnitudine sibi correspondeant, semper addit magnitudinis, & parvitatis differentias. Id, quod in hujusce plantae fructu minime praetermisisset, cùm omnibus palam sit, rosarum sylvestrium fructus, non solùm olivarum nucleis, sed etiam ipsis olivis esse longè majores. Verùm prorsus dementatos esse Monachos facilè conjicies, si recte perpenderis, quod hic asserant Cynosbati baccas olivarum nucleis esse aemulas, & in Mesuis commentariis de Diamorone agentes hujusce plantae fructum pyris similem faciant. Praeterea nunquam Dioscoridem scripsisse reperio, Cynosbati fructum semen aliquod includere, quemadmodum in rosarum fructu cernimus, quippe is copiosissimo semine refertus est non lanugineis floccis tantum, ut Dioscorides inquit, & eum sequutus Galenus. Caeterum non possum subinde demirari Monachorum fidem, quippe qui asserere ausi sunt, illico post sylvestres rosas de alio Canirubi genere scripsisse Theophrastum, quum tamen is de domesticis, & sylvestribus rosis egerit libro & capite sexto de plantarum historia: de Canirubo vero libro tertio capite 18. inter alia ruborum genera, non inter sylvestres rosas, quemadmodum fecit Serapio Theophrastum imitatus. Sed differre Cynosbaton à sylvestri rosa idem testatur Theophrastus libro & capite nono de plantarum historia. Siquidem is Canirubi fructum aversoflatu colligendum esse scribit, alioqui periculum oculis imminere: id quod aperte demonstrat super eo vel tenuem quandam languinem, vel pulverulenti aliquid insidere, quod si à vento expellatur in colligentium oculos, cacitatis periculum imminere. Quod tamen in sylvestrium rosarum fructu nunquam visitur. Postremo si Dioscorides scivisset, nil aliud esse Caninum rubum quàm Rosam sylvestrem, sat erat illi profecto dicere, quòd Caninus rubus Rosae esset omninò similis, non autem quod arboris instar assurgeret rubo longè major, quodq; folia ferret Myrto latiora, à quibus rosa plurimum differre videretur. Theophrastus Canirubum punicae speciem referre ait, quae cùm folia Myrto similia proferat, non putarim ego differre Theophrasti Cynosbaton à Dioscoridis Canino rubo.

Inanis ac fabulosa ostenditur Monachorum sententia.

Ruborum & Rosarum differentia.

Insipida de Cynosbati fructu censura.

Castigatio.

Cynosbati fructus qualis.

Cynosbati fructus quo pacto colligendus?

SYLVESTRIS OLEA.

NEscio profecto an temeritati vel invidiae, an stultitiae vel ignorantiae, vel fortasse malitiae ascribendae sint hae Monachorum calumniae, quum nihil prorsus rationis aut veritatis respiant. Negant audaciter Monachi, fidem nostram insimulantes, sylvestres oleas ullis rigere aculeis, nec ullo authorum testimonio contrarium comprobari posse. His, ut censurae plus fidei authoritatisq; adjungant, addunt se plures vidisse in Apulia olearum plantas, tam domesticas quàm sylvestres, quam ego fere viderim folia: sed quantum à veritate absit eorum fides, tuipse tibi facilè testis esse poteris, quum in agro nostro Senensi sylvestris Olea frequens habeatur. Quin etiam idem caeteri testabuntur quamplurimi rei plantariae studiosi, ad me quotannis Patavio (quae eorum est humanitas) huc Goritiam proficiscentes, qui amplum sylvestris oleae ramum firmissimis aculeis rigentem inspexerunt, ex Arbi Hadriatici maris insula advectum, & ad Monachorum deliramenta apprime utilem.

Infirma Monachorum fides.

Manifesta Monachorum temeritas.

Olea sylvestris spinosa

CORNUS.

SEd in Corno quid dicunt? me perperam scripsisse ex Theophrasto, Cornum arborem folia ferre Amygdalae, à quibus longè magis distant, quam à Salice Ficus: quinetiam nec novisse, vel in hoc loco in Theophrasti codice subesse mendam, vel fortasse Cornum nunquam vidisse Theophrastum. Praeterea, ut etiam Geographiae se non imperitos ostendant, addunt nusquam legi in Theophrasti codice Idam Troiae esse montem, sed montem Idam in Creta tantum haberi Insula. Ex quibus facilè quispiam sanamentis conjicere poterit, quanta sit horum in Geographicis lectionibus ignorantia. De Ida Trojae monte ob Paridis judicium famosissimo scribunt apertissime Strabo, Ptolomaeus, Plinius, Pomponius Mela, & caeteri clariores Geographi, quorum non solùm volumina non legere Monachi, sed nec (pace eorum dixerim) eorum fortasse novere nomina. Atqui ut sapientior aliquantulo eorum evadat cuculla, sciant velim, haud nos latere in Creta quoq; esse montem nomine Idam, cum sapè legerimus apud Virgilium,

Dictamnum genetrix Cretea carpit ab Ida.

ac idem à Geographis omnibus describatur. Verùm non ob id dixerim, ut somniare videntur Monachi, apud Trojam alium non haberi ejusdem nominis montem, longe famosiorem. Is enim Geographorum omnium consensu altissimus mons est ad Troadem spectans, in quo ingentissimae habentur sylvae, praesertimq; resiniferarum arborum, quod facilè ex Theophrasti lectione quispiam conjicere potest, quippe qui sapè sapius Idae & Idaearum plantarum meminit. Atqui Theophrasto, qui plantarum historiam non Geographiam describit, non fuerat opus addere Idam esse Troadis montem, cùm id caeteros, praeter Monachos, haud latere non ambigeret. Quod autem

Monachorum in Geographia ignorantia.

Ida Trojae mons. Castigatio.

autem scripserim ex Theophrasto Cornum arborem quæ in Ida monte crescit, folia habere Amygdalæ, fateor, cùm hoc ex Theophrasto facile probari possit. Sed me credidisse, vel scripsisse, nostratem Cornum, quæ nihil mihi notius est, Amygdalæ esse foliis, nunquam sane fatebor. De Idæ vero Corno, quam nunquam vidi, nullam ego certam possum afferre sententiam, nec tamen est, quod prohibeat, quin libere credere queam, Cornum in Ida nascentem folio esse oblongo Amygdalæ æmulo, quum de foliorum in plantis varietate ac forma pro regionum natura nulla sit apud autores controversia. Quamobrem id potius mihi credendum statuerim, quàm temere cum Monachis affirmandum, Theophrastum non novisse Cornum: etsi recte sane quispiam dubitare posset Theophrasti codici hoc in loco subesse mendam. Lib. 3. ca. 12. de plant. hist.

NUX VOMICA ET METELLA.

Resipiscentne unquam hi Patres Reverendi? Vix id mihi persuadeam, nisi fortasse cum ad Elleborum venient. Nam ubi jam cum vomicis, & Metellis nucibus, quæ propria sua ipsarum facultate delirium faciunt, iis aliquandiu sit immorandum, verendum est ne tam propere ad mentem & rationem revocentur. Scribunt me in hisce censendis nucibus adeo esse hallucinatum, ut quid de iis scripserim nesciam: quum ea nuces, quæ inter Myristicas reperiuntur nec Vomicæ sint, nec Metellæ, sed nucum Myristicarum monstrum, in quibus nulla cognoscitur deleteria facultas, ut ego mihi persuadeam. Verum Monachis danda nunc venia videtur, tanquam ab hisce nucibus dementatis, & eorum toleranda calumnia: Calumnia, inquam, quod nusquam à me scriptum sit reperiri Vomicas nuces, nec etiam Metellas inter Myristicas, quæ sumentibus necem inferant. Monachorũ calumnia explodi-tur.

LAMPSANA.

Negant me nosse Lampsanam, quod scripserim hanc flore esse albo, quodque in Italia non usurpetur in cibis, quum genuina flore sit melino, & in Apulia frequentissime in cibum veniat, ubi omnibus & pueris etiam ipsis notissima habetur. Quibus recte responderi posse crediderim, quòd si diligentius accuratiusq; rem plantariam expendissent, & optimos legissent autores, qui plantarum historias scribunt, non ita fortasse facile se omnibus deridendos objecissent. Scripsi quidem, Plinii testimonio, florem proferre Lampsanam napo candidiorem, non album, ut Monachi somniare videntur: id quod iterum atque iterum affirmare non verebor. Namque tametsi Lampsana melinum proferat florem, quemadmodum & Napus, cùm tamen Lampsanæ flos colore sit longe dilutiore, recte sane Plinio scriptum est, hanc flore esse napo candidiore. Quibus verbis videtur voluisse Plinius Lampsanæ florem dilutiori haberi colore quàm napi, & non, ut Monachi volunt, absolute candido. Verum si hisce rationibus sibi satisfactum iri negaverint, & me Plinii sententiam haud recte intellexisse contenderint, recte sane objici poterit, eos legitimam non nosse Lampsanam, quum hac, Plinii testimonio, album non melinum gerat florem. Lib. 20. c. 9.

BALSAMITA.

Sed jam sese offert recriminanda Balsamitæ censura, in qua, quòd scripserim Balsamitam vulgo mentham Romanam vocari, non parum me hallucinatum affirmant, quum, ut ipsi dicunt, omnium consensu ea planta genuina sit mentha Romana, quam ipsi Lassulatam vocant. Sed quid aliud rectius responderim, quàm Monachos sua ipsorum falce sibi secuisse pedes? Etenim quum superius de Cynosbato litigantes ostenderint, probaverintq; plures haberi plantas, quæ uno & eodem nomine appellantur, huic uni tantum argumento, si saperent, acquiescere deberent. Caterum planta, quam ipsi Lassulatam obscuro tamen autore appellant, ea est, quam in hortis passim habemus foliis salviæ latioribus betonicæ æmulis, per ambitum serratis, colore ex viridi albicante, caulibus cubitalibus, & aliquanto majoribus, corymbaceis floribus melino colore in summitate emergentibus, amaro in universum sapore, & odoris graveolentia. Hæc itaq; (ut scio) variis appellatur nominibus, cum quibusdam dicatur herba Divæ Mariæ, nonnullis mentha Græca, aliquibus salvia Romana, sed qui mentham Romanam vocaverint, habeo neminem præter Monachos. At si à foliorum forma denominanda fuerit hæc planta, cùm illa salviæ longe similiora proferat quàm menthæ, facile conjicient rei herbariæ studiosi rectius huic salviæ quàm Menthæ nomenclaturam convenire. Caterum ego vulgaria hæc plantarum nomina parum sane moror, quamvis nunc, ut Monachorum censuram irritam reddam, comprobare compellor non solum meo ipsius, sed tuo etiam testimonio, Balsamitam mentham Romanam nobis appellari: nec ob id tamen negaverim aliis in locis, aliis vocari nominibus, cum sciverim hanc, Brasavoli testimonio, Ferrariæ mentham Florentinam, & alibi, à crispis foliis Mentham crispam appellari. Castigatio. Lassulata Monachorum quæ. Salvia Romana.

AMBUBEIA.

Ab Balsamita ad Ambubeiam veniunt, ubi me perperam affirmasse contendunt Rostrum porcinum appellari Ambubeiam, cùm nil aliud sit Ambubeia quam genuinum Cichorium. Atqui (pace eorum dixerim) rectius fortasse responderet quispiam, nil aliud esse Porcinum rostrum quàm horum desipientium, quo materiam Medicam pene universam defœdarunt, & inverterunt. Quandoquidem mea ipsius sententia nusquam scripserim rostrum porcinum esse Ambubeiam, sed vocari quibusdam caninum vel leoninum dentem, nonnullis Monachi caput, aliis vulgo piscia alleto, quibusdam vero etiam Ambubeiam. Id quod facile comprobat Ruellius, qui in indaganda stirpium facultate inter recentiores facile primas tenet: Siquidem is, etsi scripserit primum Cichorium Latinis vocari Ambubeiam: deinde tamen de Ambubeia particulare edidit caput, in quo pro Ambubeia nil aliud intelligit, quàm Rostrum porcinum sive Monachi caput. Sed hæc non meminisse Mona- Porcinum rostrum.

Castigatio. *Monachos non parum demiror, quum ibi tam diu derasum habuerint caput.*

OCIMUM.

Ocimi genera tria. Citratum & Caryophyllatum ocimum. Cap. 156. 157. 155.

JAm tadet profecto cum istis ineptia me ad nauseam usque contendere, sed tibi satisfaciendi promptitudo me ipsum vincit. In Ocimo me accusant, quòd tantum tria Ocimi genera attulerim, nec Citrati, Caryophyllative Ocimi meminerim. Scripsi quidem (ut ingenue fatear) tria haberi Ocimi genera, quæ si diligentius expendissent Monachi, novissent fortasse reperiri inter ea cum Citreatum, tum etiam Caryophyllatum, cum id, cui folia insunt purpureo Amaranthо similia Citream malum olentia, nil aliud quam Serapionis Citreatum: illud vero, cui folia insunt parva ac tenuia, jucundissimum odorem spirantia, nil aliud sit quam Caryophyllatum. Etenim si quis Ocimi genera, quæ Serapioni tribus diversis capitibus describuntur, diligentius expenderit, facile quidem eadem esse cognoscet, quæ in nostris habentur commentariis.

Castigatio. *Sed nescio quo vultu se jactent Monachi, se primum Caryophyllatum Ocimum hoc ævo adinvenisse, quum id Serapioni folia parviuscula proferat, & caulem angulosum, his vero folia melissophylli majora, & caulem rotundum edat.*

SMILAX HORTENSIS.

Lib. 2. c. 140

QUòd scripserim hortensem Smilacem varii coloris phaselos proferentem capreolos edere, quibus vicinis arboribus, aliisque sustentaculis se implicat, longe à scopo me aberrasse clamant, cùm tamen si hac in re in manifesto versentur errore. Atqui cur non fatear hoc me scripsisse, cùm illud idem scribat Dioscorides, & Smilax ille claviculas sive capreolos revera manifesto proferat? Facile hoc non negassent fortasse Patres, si omnes hujusce plantæ partes, notasque diligentius expendissent, sique non ignorassent quid Capreolus Latinis, quid ἑλιξ Græcis designet. Siquidem hortensis Smilax seu (ut illi vocant) Indicus phaselus capreolos utrinque in caule profert, qui etsi vitium, & cucurbitarum capreolis per omnia similis, non cernantur capreoli, tamen sunt iis per omnia similes, qui in aspera Smilace, in altera Clematide, & in Periclimeno habentur. Ac proinde recte scribit Dioscorides Clematidem alteram repere per arbores, ut Smilax. Caterum cum hisce plantis capreoli bicornes non sint, sed uno tantum processu prodeant, parvo emergente cacumine folio, putant patres hosce processus, quibus hortensis Smilax arboribus se implicat, haudquaquam appellari posse capreolos, sibi (ut puto) persuadentes ita à capreolorum cornibus denominari.

Capreolus quid.

Castigatio. *Porro si haud ignari vocabuli energiam intellexissent, & scivissent capreolum Latinis à capiendo suam duxisse denominationem, & ἑλικα Græcis à verbo ἑλισσω, quod vertere, circumvoluere, circumflectereq; designat, suam trahere originem, novissent profecto capreolos à bicorni forma minime denominari. His itaq; palam fit, non oportere plantarum capreolos omnes esse bicornes, ut fortasse sibi persuasere Monachi. Quibus tamen danda venia fuerit, quum magis divinis lectionibus quàm humanis operam navarint.*

CHELIDONIUM MINUS

SUbdubitavi quidem an planta, quam Chelidonium minus vocant, genuina, ac legitima dici debeat, cùm teste Galeno minus Chelidonium usque adeo acutum sit, ut exulceret ranunculi modo. Atqui ob id nusquam me affirmasse scio hanc herbam Chelidonium illud esse non posse, cùm omnes in universum notæ Chelidonium minus quàm maxime referant. Quinimo ut comprobarem legitimum esse, ea quæ de Aro scribit Galenus, in medium attuli. Nam, exempli causa, si ut ille inquit, Arum Cyrenis omni exutum acrimonia rapi modo estur ab omnibus in cibis, & in Græcia perinde ac in Italia tanta illi sit acrimoniæ vis, ut non solum mansum linguam, & fauces acerrime vellicet: sed etiam cutem exulceret appositum, non est sane quod prohibeat, quin hoc idem in minori Chelidonio effecerit natura, præsertim cum in hac planta nulla penitus sit nota, quæ reclamare videatur. Hanc itaq; etsi scripserim, ut meam solverem dubitationem, non ita tamen temere à Monachis accusari debeo. Nec etiam quod ob acrimoniæ defectum subdubitaverim testiculum Sacerdotis (ut vocant Monachi) minus esse Chelidonium: Namque cum sciam de incertis dubitare, virtuti potius quam vitio esse ascribendum, nec ullibi de testiculo Sacerdotis verbum fecerim, Monachos in seipsos latrare finam, & de suis inter se contendere testiculis, in quibus an aliqua reperiatur acrimonia, ii rectius testabuntur.

Testiculus Sacerdotis.

Faceta castigatio.

RHABARBARUM.

Rhabarbarum à Rhapontico differre. Castigatio.

RHabarbarum à Rhapontico differre adeo firmis rationibus in nostris comprobavimus commentariis, ut nil aliud Monachis contrarium, sentientibus mihi respondendum sese offerat, quàm quòd extremæ dementiæ sit Rhabarbarum cum Rhapontico æstimare. Nam cùm nullis argumentis, nullis probatorum scriptorum testimoniis contendant, nihil Rhabarbarum à Rhapontico differre, cum aura mihi certandum non est, sed sinere Monachos sua frui ignorantia, perinde ac cæteros sui similes, qui tantum suis opinionibus addicti in pertinaciæ fimo jacere malunt, quàm nitidis ac floridis acquiescere rationibus.

ARISTOLOCHIA CLEMATIS.

SEd quam temere in clematide Aristolochia, quam tantum abest ut noverint, ut ne viderint, quidem, me insimulent, tu tibi ipse facile judex esse poteris, ubi commentarios nostros Latino sermone conscriptos nunc primum

primum edendos legeris. Ibi enim non solùm Monachorum censuram, perversamq; sententiam explosam reperies, sed Cordi, Adami Loniceri, & aliorum quorundam opiniones confutatas cognosces, quippe qui censeant eam genuinam esse clematidem Aristolochiam, quam vulgus longam existimat. Clamant Monachi maxime hallucinari Matthiolum, quòd asserat fateaturq;, non solùm non cognoscere clematidem Aristolochiam, sed in Italia haberi neminem, qui eam demonstret, cùm tamen ubiq; hæc in vineis, aliúq; in locis habeatur frequentissima, & dactylite ubiq; copiosior, quam putant me nunquam vidisse, ob id haudquaquam se ambigere ajunt, me Clematidem pro dactylite perperam accipere. Hisitaq; cum (ut antea dixi) satis superq; responsum sit in Latina illa editione, quam propediem dabimus in lucem, & ne in hisce inanitatibus plura quàm deceat ætatis nostræ momenta evanescere permittamus, non est cur ea quæ antea scriptæ sunt hic à me repeti expectes. Monachorum censura explosa.

RUTA SYLVESTRIS.

Quàm temere asserant ea omnia, quæ de sylvestri Ruta in meis scripsi commentariis, è suis in Mesuem scriptis esse deprompta, unicuiq; facilè constabit, qui eorum, & meos legerit commentarios. Sed nolit, obsecro, DEUS Optimus Maximus, ut tam sim amens, ut Monachorum ineptias imiter unquam, in censenda secundi generis Ruta, quum ibi nil aliud habeant quàm somnia, deliramentaq;, tam clara tamq; evidentia, ut nullis non risum excitare possint, simulq; stomachum movere. Ii enim (ut rem hanc exordiar) simulac longa verborum serie de altera sylvestri Ruta, quam Armolam vocant Arabes, egerunt, concludunt tandem, ac suadent, cùm hæc non habeatur nisi rarissima in Italia, Myropolas ejus vice recte uti posse Androsæmo, quod Hypericum vocamus, quum nil aliud Hypericum si quàm genuina sylvestris Ruta altera. Qua in re usq; adeo desipiunt, ut non ab re mihi verendum sit, ut ullo unquam tempore ad mentem restitui possint. Sylvestris primi generis Ruta, Dioscoridis ipsius testimonio, in omnibus suis partibus hortensi est similis, præterquam quod gustatu sit acriori. Hæc in Goritiensi agro Salvatino, & Gargano montibus, adeo copiosa provenit, ut toti fere Europæ pro parandis medicamentis sufficere possit: quam qui viderunt rei herbariæ studiosi, horum deliramenta, quæ me sibi furatum esse mentiuntur, perpetuo deridebunt, quinetiam qui hæc legent, quum illis palàm fiet in quam multiplici hic versentur errore: In multiplici errore, inquam, quod primum existimaverint Sylvestrem Rutam ab Androsæmo, & Hyperico nihil differre: Deinde quòd putaverint Androsæmum, & Hypericum unam, & eandem esse plantam, quum tamen Dioscorides de his seorsim, tanquam de differentibus plantis egerit. Postremo quòd prodiderint hanc primi generis sylvestris Rutæ historiam bis à Dioscoride esse descriptam, magnamq; habere cum Hyperico cognationem, quod potius somniasse quàm sensuum judicio scripsisse videntur Monachi, quum non hujus Rutæ caput sit, in cujus fronte in quibusdam falsis codicibus illa leguntur, quæ doctissimorum virorum testimonio hic ascititia, Hyperici autem propria censentur: sed ejus quod proximè sequitur, in quo alterius sylvestris Rutæ, quam alii Moly, alii Armolam vocant, describitur historia. Monachorum in sylvestri Ruta ridenda opinio. Lib. 3. c. 45. Castigatio.

PANAX.

Quòd Mesues in describendo Panace aberraverit, & Asclepium cum Heracleo confuderit, fatentur sanè omnes contra Monachorum sententias, Medicæ materiæ studiosi, qui in Mesuis codice Panacis caput perlegerunt. Gummi enim, quod Opoponacum vulgò vocant officinæ, ex Heracleo tantum (ut Dioscorides inquit) collachrymat, quippe cætera Panacium genera nihil liquoris fundunt. Atqui cùm Mesui ex planta defluat Opoponax, quæ ferulaceis sit foliis, facilè quispiam nosse poterit Asclepium pro Heracleo perperam accepisse Mesuem. Etenim Heracleum Panaces foliis non exit ferulaceis, sed siculneis. Deinde sui Panacis caulem facit Mesues cubitalem, quod proculdubio indicat Mesuem Asclepium describere, quod Dioscoridis ipsius testimonio Heracleum altissimum caulem proferat, Asclepium vero cubito haud majorem. Quibus palàm est unà cum Mesue hallucinari Monachos. Mesuis in Panacibus erratum. Opoponax ex Heracleo tantum defluit.

CARUM.

Crediderunt Patres Carotam Italis vulgò vocatam, cujus purpureâ radice in acetariis hyeme vescuntur, legitimum esse Carum: quod attestantur eorum in Mesuem commentaria, quorum autoritate freti, non leviter me erroris accusant, quod unà cum vulgo crediderim illud genuinum esse Carum, cujus semine passim utuntur Myropolæ, quodque iidem, Mauritanos sequuti, Carui vocant: sed in hoc, quemadmodum in cæteris, cæcutire Monachos apertissime demonstrat Carotæ semen, quippe quod gustantibus, mandentibusq; nullam, vel obscuram admodum, relinquat acrimoniam, nec aliam qualitatem, qua quispiam rectè asserere possit ex tertio esse excalfacientium & exiccantium ordine, ut de Cari semine scribit Galenus, & manifestè apparet in vulgari Caro. Siquidem hoc acrimonia qua pollet, linguam non obscure mordet, & os (ut Dioscorides inquit) non ingrato odore commendat. Quin & (ut Galenus ait) manifestè excalfacit, urinam ciet, & flatus mirificè pellit, id quòd Carotæ semini præter Monachos ascribet nemo, quum id nulla sit acrimonia præditum, nec aliqua in eo percipiatur caliditatis siccitatisq; tam valida facultas, quæ talia præstare possit. Cari historiam, qui scribat antiquorum, habeo neminem, quo fit, ut alia ratione comprobare nequiverim Carum, quo passim utimur, esse legitimum, quàm ab ipsius facultate, quæ facilime gustatu deprehendi potest. Carotæ semen. Lib. 3. c. 57. Cari historiam antiqui non descripserunt.

SYLVESTRE CUMINUM.

Acaro ad sylvestre Cuminum veniunt, in quo censendo non parum me ignorantiæ insimulant, quòd non noverim flavum Melanthium, vel (ut ipsi dicunt) Nigellam citrinam sylvestre esse Cuminum pri-

primi generis Dioscoridem: sed ii mea sanè sententia in magno & aperto versantur errore: quandoquidem, ut unusquisq; sanæ mentis per se cognoscere potest, nil aliud unquam fuerit Nigella citrina quàm flavi coloris Melanthium, cùm neminem lateat, si Monachos excipias, nigellam hanc in alio à Melanthio non differre, quam in seminis colore. Catera namq; in forma, magnitudine, sapore, ac omni denique facultate nulla differentia discerni possunt, cùm eadem utriq; sint folia, idem caulis, flos idem, capita utriq; per omnia similia, idemq; in omnibus hisce partibus sit sapor eademq; facultas. Seminis quoq; nulla formæ visitur differentia, sed tantum caloris, quem qui dixerint genus immutare posse, & ex Melanthio sylvestre Cuminum efficere, extrema eos teneri dementia proculdubio censebunt omnes rei herbariæ studiosi: speciem enim immutare poterit coloris in semine vel in floribus varietas, sed haudquaquam genus immutabit. Sed quid multa? nonne hoc idem, in papaverum semine quotidie comperimus? Ex quibus tamen varius seminis color non prohibet, quin omnia sint papavera. Id quod etiam perspicuum est in hyoscyamo, lactuca, hortensi smilace, anguria, quam cucumerem vocamus in Hetruria, & aliis nonnullis plantis, quarum semina etsi quandoq; albo, quandoq; nigro, nonnunquam & flavo rubentiq; colore varient, non tamen aliud ab illis planta genus constituunt. Nam si, exempli causa, in genere Leucoii, quod albam violam Latinis designat, non solùm Dioscoridi, Galeno, Plinio, ac cæteris plantarum scriptoribus id Leucoium appellatur, quod album emittit florem, sed etiam quòd croceum, quodq; purpureum, amentis profecto fuerit opinio, quòd Nigella citrina Melanthium non sit, quòd sola coloris seminis varietate à Melanthio differat. Hinc itaq; palam fit, ut in hac censenda Nigella, & sylvestris hujusce Cumini historia hi Patres, & qui eos sequuntur, planè hallucinati deprehendantur. Quippe hujusce sylvestris Cumini semen, in capitibus mollibus ac rotundis acerosum gignitur, fortasse vulgaris pimpinellæ nostratis modo, quam quidam sanguisorbam vocant, non autem in capitibus Melanthii instar durum, solidum ac fractu contumax.

Nigella citrina quid.

Seminum color genus plantarum non immutat.

Castigatio.

OREOSELINUM.

SEd in Oreoselino quid somniavere Monachi? Somniaverunt, inquam, quod unà cùm Marcello perperam crediderim montanum Apium, quod Graci Ὀρεοσέλινον vocant, semen papaverum modo in capitibus proferre, cùm tamen hoc sit falsissimum Hermolai & Ruellii testimonio, qui rectè sanè animadverterunt Dioscoridis codici hoc in loco subesse mendam: ideoq; locum hunc pristino candori restituentes scripserunt montanum Apium semen proferre non papaveri, sed cicutæ, quemadmodum cætera Apii genera. Id quod manifestè demonstrat antiqua Dioscoridis versio, ac etiam Serapionis lectio: siquidem ibi manifestè legitur montanum Apium cicutæ semen progignere. Hæc Monachorum in Oreoselino est adversùm me censura, imo ridenda stultitia, & non vulgaris amentia, quum ego Hermolai, & Ruellii opinionem sequutus, imo potius Theophrasti lectione persuasus, scripserim in commentariis meis Oreoselinum haudquaquam capitula papaveris modo progignere, sed semen cicutæ æmulum: quod omnibus palam fiet, qui in meis in Dioscoridem commentariis meam de omni Apio perlegerint censuram. Ad hæc falsum esse convincitur Serapioni proferre Oreoselinum semen cicutæ simile, cum quispiam facilè nosse possit, non sine hac menda fuisse Dioscoridis codicem, à quo transcripsit Serapio, cujus hæc sunt verba: Oreoselinum est planta habens virgam longitudinis unius palmi aut circa, quæ egreditur à radice una subtili, à qua plures virgæ parvæ egrediuntur, & à virga egrediuntur ramuli plures, super quos sunt capitula similia comæ, nisi quia sunt minora satis, & rotunda, & in eis semen longum. Quibus palàm est, quàm acutum sit Monachorum judicium in indaganda stirpium historia, cùm non dicat Serapio similia Conio sed Comæ, quod verbum à Meconio corruptum esse nemo sanè inficiabitur, qui non usq; adeo fuerit stupidus, ut nesciat an cicuta vel papaver capitula proferat.

Cap. 290.

Serapionis locus explanatus.

CHAMÆLEONES.

DUm meam in Chamæleonibus damnant sententiam, quòd mihi perperam persuaserim plantas Carlinas vulgo vocatas genuinos esse Chamæleones, ii profecto hisce censendi Carlinis prorsus hallucinari deprehenduntur, cùm nulla dubitatione affirmaverint, Carlinam caulem habentem, quam nigrum Dioscoridis Chamæleonem hactenus semper existimavi, ejusdem esse Spinam albam, quam Græci ἄκανθαν λευκὴν vocant: Alteram verò caule viduam, spinam esse Arabicam, quam Arabes Suchaam vocant. Etenim cùm spina alba (Dioscoridis testimonio) caulem proferat inanem, bicubitalem, albicantemq; perinde ac folia, unde fortasse suam duxit nomenclationem, & flores purpureos: Carlina verò hæc caule sit dodrante paulò majore, pleno, non inani, rubro, non albicante, floribus versicoloribus hyacinthi æmulis, non simpliciter purpureis: nulla ratione dici posse crediderim, Carlinam hanc esse spinam albam, sed potius rufam, de qua fortasse somniarunt Monachi. Neque etiam eos similiter probare posse censeo, Carlinam caule vacantem spinam Arabicam esse, quòd nusquam invenerim scripsisse Dioscoridem spinam Arabicam caule vacare: sed spinæ albæ potius esse persimilem. Ex quo sanè rectè quispiam concludere poterit, Arabicam quoq; spinam proculdubio caulem edere perinde ac albam. Cæterum quòd firmissimis tum argumentis tum rationibus affirmaverim, Carlinas esse Chamæleones contra Monachorum censuram, nec id temere ex me tantum depromserim, tibi ac cæteris maximè erunt argumento mei in Dioscoridem commentarii, qui Latine jamjam è prælis prodibunt in lucem. Quamobrem quum ibi satis sententiam meam de Chamæleonibus comprobaverim, non videtur hic esse opus eadem iterum repetere. Legent (ut spero) quàm plurimi rei medicæ studiosi nostros illos labores, qui posteà suam de his sententiam ferent, dicentq; longè magis decere Monachos sutum colere Breviarium, quàm de simplicibus verba facere: de quibus tamen si tandem quandoq; loqui voluerint, de seipsis loquantur. Siquidem usq; adeo simplices, ne dicam stolidi suis ex scriptis apparent, ut non parva de seipsis volumina conficere possint. Si hoc posthac fecerint Monachi, & in suis persisterint calopodiis, non ita fortasse deridebuntur ab omnibus.

Inutilis Monachorum opinio. Lib. 3. c. 12.

Castigatio.

LEU-

LEUCACANTHA.

POrro quàm falsò me accusent in Leucacantha, ipsa mea attestantur commentaria, quæ non ita facile Monachi fortasse in suum perverterent sensum, si is tuendæ potius, quam deprimendæ veritatis fuisset animus. Siquidem tametsi dixerim ego, non esse omnino rejiciendam eorum sententiam, qui carduum, quem quidam Divæ Mariæ appellant, Leucacantham putant, quod folia illi sint lacteis quasi maculis infecta, radixq; amara ac dura, non tamen id unquam me affirmasse constat, quemadmodum habet eorum censura. Quandoquidem quum neminem habeam, qui Leucacanthæ historiam scripserit, nec apud Dioscoridem, Plinium ac cæteros, qui de plantis scripserunt, ulla habeatur hujusce plantæ nota, præterquam quòd sit spinæ albæ similis, non ab re credidere quidam albis illis maculis adducti, ac etiam fortasse radicis amaritudine ac duritie, hanc legitimam esse Leucacantham, quanquam hactenus horum placitis subscribere noluerim.

Falsa Monachorum accusatio.

Carduus Divæ Mariæ.

TRAGACANTHA.

NEgant subinde patres communis usus lachrymam, quam passim Tragacanthæ gummi vocamus, legitimam esse, quod genuina linguæ subdita, facilè (Dioscoridis testimonio) colliquescat, hæc verò nunquam. Quinimo si linguæ supponatur, adeo lentescit, ac tenax evadit, ut nullo fere modo dissolvi queat. Qua quidem in re toto cœlo aberrant, ut qui Dioscoridis verba perperàm intellexerunt. Etenim Dioscorides haudquaquam de sola lachryma linguæ subdita, sed de eclegmate, quod hanc exceperit lachrymam, scribit his verbis: Hujus increbuit usus ad oculorum medicamenta, ad tusses, exasperatas fauces, rectas voces, cæteraq; destillationes cùm melle in delictu, liquescitq; subjecta lingua. Hæc Dioscorides. Quibus palam est voluisse Dioscoridem Tragacanthæ lachrymam non solam, & per se tantum, sed in eclegmate cum melle paratam linguæ esse subjiciendam, ut clarissimorum medicorum institutione fieri assolet, cum Bechicis catapotiis & Diatragacantho, quibus ipsa lachryma commiscetur: quandoquidem cum oporteat medicamenta quibus aspera arteria, pulmones, ac pectus universum expurgari debent, quadam temporis diuturnitate ore retenta, vel linguæ subdita, sensim leniterq; linqueſcere, ut commodè in tracheam percolentur arteriam, voluit ibi Dioscorides eclegmatis usum describere. Nam si hujusmodi medicamenta devorarentur, nihil prorsus proficerent, quum ita non in pectus, & pulmones deferantur, sed in ventriculum. Alia huic accedit ratio, quòd si lachrymam per se tantum linguæ submittendam intellexisset Dioscorides, subjunxisset quidem, ut sui moris est, quibus in morbis id facitandum esset. Etenim absurdum planè videretur scribere, quòd aliquod gummi linguæ subjiciatur paulatimq; liquescere cogatur, ac deinde silentio præterire quibus in morbis id faciendum. Quibus itaq; rationibus non modo rectè, meo quidem judicio, intelligi potest voluisse Dioscoridem eclegma, quod Tragacanthæ lachrymam exceperit, linguæ subjiciendum esse, non ipsam per se lachrymam, sed etiam Monachos in hoc, perinde ac in cæteris, esse deceptos.

Monachorum insciti in explanando Dioscoride Lib. 3. c. 20. Dioscorid. locus explicatus.

HYSSOPUM.

MAgno etiam mihi vitio vertunt, meq; ineptissime stirpium comparationem facere scribunt, quod (ut ipsi falsò calumniantur) totam Hyssopi plantam unum tantum corymbum fecerim, ut cùm chrysocome concordari videretur. Sed profectò nil mirum, quum hactenus ad Ellebori um non pervenerint. Atqui quum illuc adire nequeant, nisi prius iter faciant per Hyoscyamum, Papavera, Mandragoras, soporiferum ac manicum Solanum, non parum sanè verendum est, ne somno longè altiori addicti eo nunquam pervenire queant, nisi fortasse somniantes. Ego enim, si vera fateri debeam, nusquam unum tantum corymbum Hyssopi planam feci, sed quæ densioribus fuerit cum surculis, tum etiam solis floribusq; comam rectè imitari. Quibus palàm est Monachorum argumenta perperam ex commentariis nostris esse deprompta.

Faceta cauſtigatio.

STOECHAS.

AB Hyssopo illico ad Stœchadem se conferunt, in qua non parum me aberrasse volunt, quòd eam Arabicam esse Stœchadem affirmaverim, quæ Venetias affertur, quum ipsi Arabicam viderint plurimum forma ab altera differre. Cæterum in hoc falsa deprehenditur Monachorum censura, quòd non absolutè unquam scripserim Stœchadem omnem, quæ Venetias convehitur, ex Arabia deferri: sed quòd non solùm nascitur Stœchas in Stœchadibus Insulis, unde illi nomen, sed etiam in Arabia, unde Alexandriam primum, & hinc deinde Venetias defertur. Idcirco non ob id mihi imponere debent patres, quòd scripserim, putarimq; non asserri etiam Venetias Stœchadem aliunde quàm ex Arabia, quum id nusquam affirmarim. Atqui Monachi ipsi rectè redargui possunt, quòd ita temere dicant nullam esse Venetiis Stœchadem, quæ eo ex Arabia advecta fuerit, cum tamen non desint negociatores, qui Monachorum sententia reclamabunt. Ad id autem, quod dicunt Arabicam Stœchadem forma non parum esse ab altera dissimilem, nil aliud contra illos in medium afferam, quam propria eorum scripta, quorum non ita facilè oblivisci debebant. Siquidem quum jam diu palàm sit scripsisse illos suis in commentariis, nullam aliam inter nostratem Stœchadem, & Arabicam intercedere differentiam, quam quòd hæc densioribus sit ramulis: nescio sanè qua fronte hic plurimum hanc ab illa differre mentiantur, nisi fortasse dixerit quispiam spuria illa esse commentaria, eaq;, pietate ductos, sibi adoptasse patres, nec hactenus ea adeo diligenter perlustrasse, ut de cunctis reminisci queant. Verùm ab illis scire velim, quisnam ex Arabia Stœchadem illis videndam transmiserit, si, ut illi ajunt, non affertur in Italiam.

Falsa Monachorum censura.

DICTAMNUM.

SEd & in Cretensi Dictamno in me sua spicula mittunt his verbis: Non declarat Matthiolus cujus generis Dictamnum sit, quod nunc ex Creta passim habetur, quum tamen is scire debuisset tertium illud esse genus,

Monachorum objectio.

genus, de quo poſtremo loco meminit Dioſcorides. Primum enim nec florem, nec ſemen profert. Sed tertium illud è contra & flores & ſemen edit, quo ſit, ut illud eſſe non poſſit, ſed tertium, cùm omnibus in conſeſſo ſit, Dictamnum quod hoc tempore ex Creta in Italiam comportatur & flores, & ſemen gerere: quinetiam nec affirmari debere, ajunt, eſſe hoc Pſeudodictamnum. Nam quum hoc in omnibus ſuis partibus primi generis Dictamno correſpondeat, recte ſane quiſpiam cenſere poterit, neutiquam hoc flores proferre, nec etiam ſemen. Hæc Monachorum ſunt argumenta, quibus probare nituntur, non ſolum me in cenſendo primi generis Dictamno plurimum à ſcopo aberraſſe: ſed quòd Dictamnum hoc quo paſſim pro genuino utuntur Seplaſia, tertium illud ſic genus, quod ex Creta quoque afferri ſcribit Dioſcorides foliis ſiſymbri æmulis. Sed quàm infœliciter hoc ſibi perſuaſerint patres, teſtatur apertiſſime Theophraſtus, quippe qui libro nono capite decimo ſexto de plantarum hiſtoria ſimulac de genuino Dictamno, & Pſeudodictamno fuſius egit, de tertio etiam ſcribens: Eſt, inquit, aliud quoddam Dictamnum veluti æquivoce appellatum: Nec enim ſpeciem, nec vim habet eandem: quippe quod folio ſiſymbrii conſtet & ramis condatur majoribus, cujus uſus cum aliis minime convenit. Quibus palam eſt prorſus hallucinari Monachos, quum communis uſus Dictamnum folia ſiſymbrii non habeat, ſed Pulegio majora, craſſiora, tomento quodam, ſive ſpiſſa lanugine obducta, guſtu acri mordaciq;. Quæ quidem notæ tantum tertio illi Dictamno reclamant, quantum genuino, de quo primo loco ſcribit Dioſcorides, omnibus aſtipulatur modis. Sed depravata eſſe ea Dioſcoridis volumina, quæ de floribus habent, ὅτι δὲ ἄνθος ὅτι ταχὺν φέρει neſcierunt Monachi, cum tamen ex Theophraſto comprobari poſſit. Quippe in loco ſuperius citato de Cretenſi Dictamno agens: uſus, inquit, non ramorum nec ſeminis eſt, ſed foliorum. Siquidem his verbis palam eſt, Dictamnum primum, & ramos & ſemen edere, quinetiam per conſequens & flores, de quibus apertiſſime ſcribit Vergilius libro duodecimo Aeneidos. Sed cùm magis deceat Monachos, Prophetas audire quam Poetas, Vergiliana illa Carmina ſilentio involvam. Tu vero ſi Dioſcoridis codicem ſuo priſtino candori reſtitutum hoc loco habere cupis, ita reſcribito. ὅτι δὲ ἄνθος ὅτι ταχεῖς συμφέρει: id eſt, neque flos neque ſemen confert, ſcilicet, in medicamentis, ut inquit Theophraſtus.

Exploditur Monachorũ opinio.

Locus Dioſcoridis reſtitutus.

DAUCUM.

NOn parva profecto me redarguunt ignorantiæ in Dauci deſcriptione Monachi ſua hac inani cenſura, quam ita deſcribunt. In Dauci capite Matthiolus una cum aliis nonnullis perperam Dioſcoridem interpretatur: ſiquidem in tertio Dauci genere rem omnem confundunt, quum primum hoc Anethi umbellam & ſemen ferre ſcribant: Deinde vero addant Paſtinacæ umbellam, & ſemen cumino ſimile. Id quod eveniſſe ſcimus quorundam verborum cauſa, quæ hoc loco in Dioſcoridis codice deſiderantur. Patet menda ex antiqua Dioſcoridis verſione, quæ quatuor Dauci ſpecies habet, ſcilicet tertiam Anetho, & quartam Cumino non abſimilem. Hæc omnia Monachorum ſunt verba, quibus non in me ſolum, ſed in cæteros quotquot ſunt clariſſimos Dioſcoridis interpretes, imo in Dioſcoridem ipſum invehitur: ſed temere ſane, & ſuo tantum futili conſilio perſuaſi, quandoquidem nullus (quod ſciverim viderimq;) habetur Dioſcoridis codex, nec manu ſcriptus, nec typis excuſus, qui de pluribus quam tribus Dauci generibus meminerit. Nec plura quam hæc habent Oribaſius & Serapio, qui ad verbum ex Dioſcoride tranſcribunt. Quinetiam nec Avicenna plures quàm tres refert Dauci ſpecies, nec Arabs, vel Græcus alius, qui de plantis ſcripſerit. Ideoque cur magis hiſce diſcalceatis blateronibus credam, quam antiquiſſimis Dioſcoridis imitatoribus, & ejus tam præclaris interpretibus, nihil habeo quod me tantillum dimoveat, eoq; præſertim quòd antiqua illa Dioſcoridis verſio, quæ ad manus eſt, hos manifeſte mentiri aſſerat: quandoquidem etiam hæc non de pluribus quàm de tribus Dauci generibus meminit.

Inanis cenſura.

Lib. 3. c. 69. Dauci ſpecies tres.

SENA.

AT quam nec ſui ſe diſſimiles præſtant in Sena? Etenim quòd ſcribam Zingiber cum Sena miſcere Meſuem, non ſolum ut ejus in dejicienda alvo roboretur facultas, ſed etiam, ut ab ejusdem Senæ noxa, quam illi idem tribuit Meſues, defendatur ventriculus, non parum me inſcitiæ accuſant Monachi, ac ſi Zingiberis ignorarem facultates. Namque quum ii perperam ſibi perſuadeant Zingiber nihil poſſe juvare ventriculum, nil magis Senæ admiſtum præſtare poſſe putant quàm ipſius augere vires. Sed ii maxime decipiuntur, quum Zingiber (Dioſcoridis teſtimonio) non ſolum alvum leniter emolliat, ſed etiam ventriculum juvet. Id quod tertio de Alimentorum facultatibus capite vigeſimo primo teſtatur pariter Galenus.

Zingiber cur Senæ admiſceatur?

Lib. 2. c. 154

ROSMARINUM.

IN Roſmarino nodum in ſcirpo quærentes, non parvo mihi vitio vertunt, quòd de tribus tantum generibus egerim, quum tamen tum Dioſcorides, tum etiam Galenus quatuor fecerint Roſmarini differentias, quinetiam quod perperam fœminam Libanotidem pro ſecunda ſpecie repoſuerim, eamq; fecerim fruticoſam. Quibus nil aliud ſane fuerit reſpondendum, quàm quòd qui facile malignos hominum animos cognoſcere cupiunt, eos intueantur, qui levi quacunque cauſa rixantur, perinde ac Monachi, qui calami noſtri candorem, tam levibus cavillationibus, ac ridendis admodum cenſuris interturbare inficereq; moliuntur. Etenim ubi affirmabam me vidiſſe, Venetiis primum Roſmarini genus, intellexeram quidem de utraque maris differentia, quod pariter ambas maris plantas ſub uno tantum genere comprehenderit Dioſcorides, quum nulla inter ipſas intercedat differentia præterquam in ſemine: quandoquidem is in ipſo capitis principio, duo, inquit, habentur Roſmarini genera: unum fœcundum, frugiferumq;, alterum vero ſterile. Quod vero in capitis ipſius proceſſu pro frugifero genere utramque maris plantam intellexerit is, pro ſterili vero fœminam, ii facile affirmabunt,

Lib. 3. c. 72. Roſmarini genera.

bunt, qui Dioscoridis lectione fuerint versati. Quibus cum palàm sit priora duo genera unum tantum Dioscoridi esse genus: quid Monachis mirum videri debet, si Dioscoridem imitatus ego pariter ex duobus illis unum fecerim genus?

PEUCEDANUM.

PEucedanum, quod legitimum sit, se jactant ex Hispania secum attulisse patres. Quoniam verò pati nequeunt, quod quispiam, praeter ipsos Peucedanum adinvenisse scribat, non solùm negant me in Ananiensibus montibus invenisse Peucedanum, sed nec vidisse volunt. Qua in re palàm fit quàm inanis gloriae cupidi, mecum contendant Monachi. Quippe quod haudquaquam pro certo affirmarim Ananiense Peucedanum esse genuinum, sed adeo Peucedanum suis notis referre, ut illud semper peucedanum existimem, quoad aliud sese mihi offerat, quod evidentioribus notis legitimum referat. Castigatio.

LASERPITIUM.

His accedit altera fere similis Monachorum calumnia, in qua etsi nihil deliquerim, non tamen sibi praetermittendum putarunt, quin hac etiam in re me reum facerent. De Laserpitio itaq; agentes, affirmant me contra Dioscoridis, & aliorum antiquorum sententiam, Laser pro planta, pro lachryma vero sapè accepisse laserpitium. Sed quam iniq; me arguant patres, facilè testantur mei in Dioscoridem commentarii: quandoquidem ubi eo in loco ex meipso loquutus sum, nunquam aequivoce hisce usus sum nomenclaturis. Ideoq; mihi vitio vertere patres non debent, si interpres ille, qui Ludovici Romani peregrinationes Latinitate donavit, cujus verba ibi nobis allata sunt, plantae nomenclationem pro lachryma perperam acceperit, quum id erroris illi, non mihi sit ascribendum. Sed profecto nesciunt quo corruant impii, cùm à veritatis via semel aberraverint. Calumnia. Calumniae pulsio. Castigatio.

EUPHORBIUM.

POstrema Monachorum objurgatio, ut omnium ineptissima, ita praeteris sibilo explodenda, quum diligentius videndum esse scribant, an Euphorbium, ut ego commentatus sum, ab Euphorbio Jubae Mauritanorum Regis medico suam desumpserit denominationem. Qua in re mihi fortasse succumbendum fore putarent Monachi, nisi Plinius gravissimus author eorum reprehenderet temeritatem, ne dicam insaniam. Siquidem is lib. 25. cap. 7. invenit, inquit, & Patrum nostrorum aetate Rex Juba, quam appellavit Euphorbium medici sui nomine & fratris Musae, à quo Divum Augustum conservatum indicavimus, haec ille. Sed jam me profecto tadet, imò potius pudet tam ineptissimis ac puerilibus Monachorum censuris longius respondere: Nam etsi plura quàm haec in me scripserunt, tamen quum nihil frugis praeter zizaniam inde colligi possit, merito sanè cetera mihi despicienda duxi. Quapropter, quae reliqua sunt tibi censenda relinquo. Etenim quum diutius jam sis in simplicium cognitione versatus, horum ignorantiam, & in plantarum historia insciti am facilè per temetipsum cognoscere poteris, Vale. Objurgatio sibilo explodenda.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Francisco Melchiorio Medico,

S. P. D.

LIteris tuis quas ad 11. Calend. Martias mihi publicus reddit veredarius, mirum in modum sum delectatus, quòd ex iis intellexerim quàm diligenter commentariorum meorum persequaris lectionem. Ego verò, quum pro ea paterna benevolentia, qua te semper complexus sum, summo semper fim desiderio, ut in dies hujusce medicae materiae peritior fias, non possum non latari plurimum, ubi te intelligo nunc hisce studiis assiduam navare operam. Ideoq; praetermittere non possum quin te, quem fere à teneris (ut Graeci dicunt) unguiculis omni paterna pietate educavi, nunc plurimum horter, ut hoc tuum institutum ad finem usq; sequaris. In quo eo magis te promptum assiduumq; praestare debes, quòd jam mea consuetudine institutus, non sanè parum hac in re hactenus profeceris. Itaq; legas atq; iterum relegas, velim, lucubrationes illas meas, non modo ut inde aliquid quotidie addiscas, sed ut diligenter observes, an aliquid ibi invenias, quod minus rectè à me scriptum existimes. Non enim is sum qui mihi persuadeam, mea scripta usq; adeo esse elaborata expurgataq;, quin in aliquibus, imo fortasse in multis reprehendi possint, quum nihil perfectum, inculpatumq; praestare possint homines. Proinde nihil gratius mihi conferre poteris, quàm de his, à quibus tua dissenserit opinio, ad me sapius scribere, quemadmodum nunc primum hisce tuis literis facere capisti: video enim ex iis quàm diligenter Marcellum Dioscoridis interpretem, ac etiam eum sequutum Brasavolum in Hyperico à mea tueatur censura, qua eos redarguere non sum veritus, quòd de florum colore minus rectè interpretati sint Dioscoridem. Siquidem si hoc pacto tuum mecum exercueris ingenium, non solùm tibi ipsi plurimum profeceris, sed mihi etiam respondendi disputandiq; de his occasionem parabis. Scribis videri tibi Marcellum ipsum atq; etiam Brasavolum citra rationem omnem à me esse redargutos, quod interpretati sint in Dioscoride Hypericum album edere florem, quum tamen habeat Graecus codex Ὑπέρ ἄχον μήλινον: id est, florem habet album. Ac ut non videaris ex te ipso asserere Μήλινον nil aliud quam album designare, Plinium in medium citas: quippe qui libro 35. capite septimo, de coloribus agens, Melinum quoq;, inquit, coloris candidi species est. Optimum ex Melo insula. Hac itaq; Pliniana lectione fretus palam esse arguis Marcellum, Brasavolumq; haudquaquam aberrasse, ob idq; immerito à me esse redargutos. Quod sanè non parum contra meam faceret sententiam, si tu res se haberet ut tu ex Plinio tibi persuades. Caeterum non possum non mirari tuum de animi mei syncerit ate judicium, cùm certo scias ex longa, quam mecum habes, consuetudine, neminem solere calumniari Matthiolum: sed eos potius admonere, quos proculdubio deliquisse cognoverit. Sed non ob id Hyperici flos qualis.

tibi ſuccenſere velim, quum fortaſſe potius diſcendi cupiditate motus, quàm redarguendi voluntate de re hac ad me ſcripſeris. Hoc itaq; quum mihi perſuadeam, paterne tecum agam. Ut autem animi mei ſyncéritatem tantum à veritatis zelo commotam eſſe intelligas, & rationes, quibus inductus ſum clariſſimis illis viris contradicere, à veritatis ſcopo non abeſſe cognoſcas, nec meam me fefelliſſe opinionem, ſcias utiq;, velim, nuſquam aliud quicquam Dioſcoridi deſignare Μέλινον quàm luteum, ſive aureum colorem: Album verò nequaquam. Quo quidem vocabulo in hoc ſignificato uſus eſt is, non ſolùm in Hyperico, cui proculdubio flores aureo ſunt colore, ſed in aliis fere innumeris plantarum floribus, qui nullo alio colore extant, quàm luteo: Id quod tibi palam fiet, & te à tua amovebit ſententia, ſi in Dioſcoridis codice Celticæ nardi, ranunculi, ſertulæ campanæ, Heraclii, panacis, bieracii, peucedani, conyzæ, alterius nymphææ, buphthalmi gallii, verbaſci, thapſiæ, & aliarum plantarum quarundam hiſtorias perlegeris. Siquidem in omnibus hiſce locis habet Dioſcorides ἀνθ@ μέλινον. Quo ſanè palàm eſt, nil aliud Melinum colorem Dioſcoridi deſignare, quàm luteum: quum hæ ſingulæ plantæ, quas genuinas eſſe fatemur omnes, luteo aut aureo flore proculdubio habeantur. Nec his obſtat tui Plinii autoritas, qua fortaſſe deceptus eſt Marcellus: quandoquidem non denominat Plinius album illum colorem, quo ſuo ævo utebantur pictores à vocabuli ſignificatione, ſed à loco à quo advehebatur, nempe ab Inſula Melo, unde ſelectiſſimus afferebatur in Italiam. Atqui Dioſcorides non à loco, ſed à malorum præſertimq; Cydoniorum aureo colore, quæ Græcis Μῆλα dicuntur, Μέλινον perquam rectè denominat. Quo fit ut non poſſim non demirari, Marcelli alioqui doctiſſimi viri, ingenium, quod in cæteris plantarum floribus, de quibus ſuperius meminimus Μέλινον ubiq; luteum fuerit interpretatus, & quod in Hyperico ſuiipſius oblitus Μέλινον album reddiderit: quod etiam de Braſavolo dixerim. Etenim quum is amplum ſimplicium medicamentorum examen ediderit, neſcio ſanè quo pacto Græcum Dioſcoridis codicem non inſpexerit diligentius, vocabulaq; non expenderit, quæ ad plantarum, & florum colores ſpectant: quinetiam quòd potius Marcelli lectionem ſequi maluerit, quàm ad fontem vivum labia admovere: ex quo qui commode limpidam poſſunt haurire aquam, & ad rivulos inde manantes potius declinant, malo quidem conſilio ducuntur. Hæc ſi diligentius expenderis, non ſolùm me legitimo jure cognoſces accuſaſſe Marcellum ac Braſavolum: verùm, & tu ipſe facilè fateberis, me nulla alia de cauſa ſcripſiſſe id in clariſſimos illos viros, quàm ut errorem hunc è medio tollerem: quinimo & eosipſos accuſare incipies, quos prius defenderas. Cæterum non ob id prætermittas velim, quin in poſterum de aliis, quæ tuæ fortaſſis obſtabunt ſententiæ, ad me ſcribas. Hoc ſi feceris, erit mihi tam gratum, quàm quod gratiſſimum: namq; ubi errorem conſcium me adinuenero, fatebor id tibi ingenue, & poſthac meipſum emendabo: ubi verò ſecus evenerit, pro virili enitar, tam firmis meipſum tueri argumentis, ut non ſolùm tu poſthac in ſubſcribere poſſis, ſed & cæteri, qui tuæ potius ſententiæ, quàm meis aſtipulabuntur commentariis. Vale.

Melinus color qualis?

Marcellus, & Braſavolus haud rectè defenſi.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Hippolyto Brillo Medico,
S. P. D.

Probatur Guajaci ligni decoctum non eſſe indifferenter dandum Gallica lue affectis, & præſertim ubi bilioſus fuerit affectus.

POſtremas literas tuas reddit mihi Marcellus Capaunus Tergeſtinorum Præfectus, quibus antea reſpondere non licuit, quòd in conficiendo commentariorum meorum Indice plurimum ſanè fuerim occupatus. Ex illis itaq; intellexi, quòd quum meum de morbo Gallico libellum nuper legeres, non parum fueris demiratus, quòd ſcripſerim Guaiaci ligni decoctum nulla ratione convenire Gallica lue affectis, quæ cum flava bile complicata fuerit: quinetiam nec iis, quibus jecur fuerit præter modum bilioſum. Cæterum quum tibi videatur mea hæc opinio non parum à veritate & ratione deflectere, decreviſſe te inquis, exercendi ingenii cauſa contra ſententiam meam non invalidis nunc diſputare argumentis, quibus facilè ſperas à mea me amoturum ſententia. Quod ut præſtare videaris hanc in primis adducis poſitionem, ſcilicet, quod ea contraria ſunt, quæ maximè inter ſe differunt, quæq; ſeſe conſumunt, ac invicem ſeſe propellunt: ſed ea qualitates, & quæ ſunt in aqua in qua Guaiacum ipſum decoquitur, ſunt omninò contrariæ. Nam illud calidis, ſiccisq; pollet facultatibus, hæc verò frigidis & humidis. Unde palàm eſt, magnas admodum inter Guaiacum & aquam haberi contrarietates. Quo fit, inquis, ut hinc facilè ſequatur, quod hæ contrariæ facultates ſibi adeo opponantur, ut neceſſario opus ſit, ut altera alteram vincat. Atqui quum qualitates, quæ in Guaiaco habentur, minus validæ ſint ac potentes, validiores aquæ vires ſuperare non valent. Namq; Guaiacum (recentiorum medicorum teſtimonio) calidum eſt circa tertium exceſſum: Aqua verò (ut Ariſtoteles inquit lib. 2. de generatione) extreme habetur frigida. Quamobrem neceſſario fieri oportet, ut calidæ Guaiaci qualitates, à frigiditate aquæ ſuperentur. Unde ſequitur, ut Guaiaci ipſius decoctum potius ad quandam tendat temperiem cum humiditate quadam conjunctam, quàm ad aliam qualitatem quæ in calore exuperet. Quinetiam hoc idem fieri contendis, quod in decoquendo medicamento longè major ſit aquæ portio, quàm ligni, quum unaquæq; Guaiaci libra in quatuordecim, ſexdecimve aquæ libris decoqui ſoleat: quæ quidem aquæ quantitas ob frigidiſſimas, quæ ei inſunt, qualitates, non modicas poſſidet vires, quibus Guaiaci calorem mitigare, ac refrigerare poſſit: id quod pariter evenit in hordei decocto, aut cremore quem Græci ptiſanam vocant. Etenim tametſi hordeum frigidum habeatur & ſiccum, ob aquam tamen (inquis) in qua decoquitur, miſtionem, ſicca ejus facultas uſq; adeo deperditur, ut ejus decoctum frigidum & humidum evadat: quo fit, ut febrientibus commodiſſime, ac admodum utiliter exhibeatur potandum, non ſolùm ad refrigerandum corpus, ſed etiam ad febrilem calorem extinguendum. Quo argumento fretus idem in Guaiaco evenire aſſeris, quippe quod dum in aqua decoquitur, calidæ ejus qualitates ab ipſius aquæ frigiditate proculdubio ſuperentur. Unde poſtea evenit, ut aqua in qua Guaiacum fuerit decoctum moderate

Prima contra Matthiolum poſitio.

derate tum excalfacere tum exiccare posit. Deinde quum hac sola positione haud satis contra me dictum censeas, huic secundam annectis: quod scilicet iis ex rebus, quæ in suis temperamentis æquales habentur, nulla prorsus resultet actio. Quandoquidem ubi hæc illam superare debeat, operæpretium est alteram, viribus esse altera longe majoribus: id quod ex Guajaco haudquaquam sequi potest, cùm longe satis superq; fuerit comprobatum imbecilliores, minoresq; ejus qualitates à fortioribus majoribusq; in aqua permanentibus facile superari. Quibus apertissime cognoscitur, ac probatur, Guajaci decoctum non admodum excalfacere posse. Postreme inquis, quod si ex duabus positionibus concederetur prima, sequeretur ligni Guajaci decoctum biliosis haudquaquam dari debere, sed quum consequens sit falsum, habetur falsum & antecedens. Quòd enim consequens falsum sit, patet ex communi practicantium usu, qui indifferenter Guajaci decoctum propinant in omnibus corporum temperaturis. Id quod te frequentissime vidisse asseris tum Patavii, tum etiam alibi in quampluribus, non solum lue illa Gallica affectis, sed aliis etiam diuturnis morbis, qui pro medicorum sententia Guajaci decocto sanati sunt. Quòd tametsi caliditatis aliquid possideat, attamen quantum videri potest plus satis juvaminis quàm læsionis semper afferre solet. Quibus palam est Guajaci decoctum in biliosis affectibus minime prohiberi debere. Hæc tua sunt præsidia, quibus putas meam te destruere sententiam. Sed animadvertas velim, me non esse rei Medicæ omnino imperitum, ideoq; non tibi confidas oportet, quòd primus me invaseris: quippe quod ubi quis sibi diligenter prospexerit, raro adversis succumbit insultationibus. Cæterum, ut ad mea confugiam præsidia, inquam, positiones propositionesq; tuas apud omnes tui similes videri forsan posse efficacissimas: sed ubi recte iis mandantur, quibus optimus, & haud infectus fuerit gustus, illico ne tantillum quidem salis habere deprehenduntur. Tu (quantum video) elenchi tui fallacia me superare credideras. Atqui, ut videas à se non abesse Matthiolum, primi tui argumenti vim infirmissimam esse pronuncio, quòd pariter falsissimum sit fundamentum, à quo id proficiscitur. Quandoquidem hæ primæ qualitates elementales (id quod quum te Medicum profitearis scire deberes) in unoquoque composito omnes simul habentur: ubi quanquam una plerunque aliam suis viribus nonnullis superet gradibus, non ob id tamen (ut tu perperam arguis) altera alteram destruit, nec à suo loco expellit. Quinimo potius evenit, ut hinc ea non solum resultent corpora, sed diu incorrupta permaneant: nec obstat quòd altera contrariarum qualitatum alteram viribus superet longe majoribus, & primum inter cæteras sibi vendicet dominium. à quo unumquodque compositum sibi nomen ascivit, vel calidi, vel frigidi, vel humidi, vel sicci à primo usque ad quartum temperamentorum gradum, prout una longe magis quàm altera in hac vel in illa exuperat qualitate. Quo fit, ut cùm tua quibus niteris fundamenta proculdubio falsa inaniaq; habeantur, quicquid ulterius ædificaveris, destruatur, & ruat. Ad id autem quod dicis calidas qualitates, quæ in Guajaco sunt, frigidas aquæ vires nullo pacto vincere posse, quòd illæ his minores sint, & longe imbecilliores, quodque aquæ quantitas Guajaci quantitatem plurimum exuperet, dicam (ut tuis omnibus respondeam argumentis) te satis negligenter perpendisse decoctorum omne genus, qualitates, ac vires. Quandoquidem si aqua (ut tu minus recte tibi persuades) calidas vinceret superaretq; medicamentorum, quæ in ea concoquuntur, qualitates, decocta proculdubio fierent temperamento proxima, vel potius ad frigidum, quam ad calidum declinarent, si, ut putas, à majori aquæ frigiditate ac quantitate superari deberent, quo fieret, ut non incassum modo darentur in frigidissimis morbis ubi maxime calida medicamenta requiruntur, sed cùm non parva propinarentur ægrorum jactura, si tamen, ut quidam faciunt Pseudomedici, vel potius impostores, consentire non puderet, uno tantum medicamento unumquemque posse curari morbum, ut tu affirmare non vereris. Asserere enim non dubitas Guajaci decoctum indifferenter exhiberi posse tam in calidis, quam in frigidis morbis, vel temperaturis. Atqui quum hoc decoctum temperamento proximum fecerit, nescio sane quo pacto tibi persuaseris, ut in frigidissimis morbis utiliter propinari possit, quum hujuscemodi affectus haudquaquam temperatis medicamentis vel temperamento proximis expugnari queant, sed iis, qui plurimum caloris possident. Cæterum ut redeam unde diverteram, scias oportet, quòd dum Guajacum aquæ elixatur, cum ejus caliditas siccaq; qualitates in durissimo impactæ sint corpore, non se permittit unita ipsa virtus ab aquæ frigiditate superari. Etenim durum ubi etiam minoris fuerit quantitatis, facilius agit in molle, quàm è converso: Quinetiam aquæ qualitates ignium vi agitatæ, longe magis in auram resolvuntur, quam quæ in Guajaco consistunt, quod non aliam ob causam tam longa protrahitur coctione, quam quod facile admodum ejus qualitates ab eo separentur. Adhæc facile probari potest, aquam in qua Guajacum incoquitur, non admodum Guajaci ipsius caliditatem alterare posse. Siquidem quam primum ipsa efferucit, igneus introducitur calor, & omnis ejus naturalis deperditur frigiditas, cujus illico sedem occupat fervoris ipsius auxilio calida ligni facultas, quæ quum subinde paulatim aquam in sui ipsius convertat naturam, prohibet etiam quod simulac refrixerit, ne expulso ignis fervore frigiditas unquam posthac introducatur. Quo fit, ut hujuscemodi ligni decoctum perinde ac crudum lignum, vel etiam fortasse magis excalfaciat, ut postea non infirmis dicam rationibus. Quod autem decocta qualibet veras eorum quæ decoquuntur qualitates, facultatesq; sibi ascisçant, nec eas, (ut perperam judicas) ob aquæ frigiditatem vincant, & prorsus redeant imbecilles, facile probatur Aristotelis testimonio, qui libro 3. Meteororum cap. 4. tuam destruit sententiam his verbis: Coctio ab interiori humoris calore efficitur, & propterea quæ in sartagine versantur, assari solent: ab igne enim mutantur, & afficiuntur: humorem autem in quo ipse calor versatur, magis secum reddit, quandoquidem illud ad se trahit: at id quod elixatur contrarium agit. Nam ex illo ipso humore à calore, quem exterior continet humor, exprimitur. Hæc ille. Quibus palam fit ea quæ elixantur medicamenta, in liquorem cui incoquuntur vim suam transmittere. Ac hinc evenit quod ubi dulcis ac potabilis aqua in terræ visceribus calefit ferveratq; in metallis, metallicas ascisçat sibi facultates, & ex frigidissima admodum calida cum actu, tum potentia fiat, id quod infallibili scitur experientia ex earum thermarum aquis spontè nascentibus, quæ aut sulphur, aut sal, aut nitrum, aut chalcanthum respiunt. Ideoq; rectè in hanc sententiam concessit Gal. lib. 1. de simpl. med facultatibus sic inquiens: quæ exactè ac syncere aqua est, si per bituminosa, sulphurosa, nitrosaq; loca discurrens, substantiæ ejus aliquid abstersérit, secumq; traxerit, mixta jam est: multa enim est diversitas potabilium aquarum, & salsarum, & earum quæ sulphur aut bitumen, aut nitrum, aut chalcitim, aut Mysi, aut chalcanthum, aut (ut simpliciter dicam) quæ calidorum natura

Secunda positio.

Responsio ad primam.

Decoctorũ consid. non inutilis.

Guajacum lignum cur longa egeat coctione.

Guajaci decoctum non minus excalfacere quàm ipsius lignum.

Decoctum quodlibet veras eorũ qualitates quæ decoquuntur sibi adsciscit.

Aqua & cera contrariò modo se habent.

Aqua metallicis admista temperamentum permutat.

natura medicamentorum gustu aliquid referunt. Inimica enim sunt omnes calidis nostrorum corporum affectibus, ex quo claret has omnibus facultatibus esse calidas. Hæc omnia Galenus contra tuas objectiones tuumq; medendi usum: cùm asseras fœliciter dari Guajaci decoctum, quod calidum siccumque faciunt omnes in principio tertii excessus, Gallica lue affectis, quam bilioſus foveat humor, & ubi jecur ipsum præter naturam fuerit excalfactum: quin etiam iis, qui simul cum hoc morbo marasmo etiam laborant, quum asseras indifferenter dari omnibus. Verum nunquam negaverim ego non posse secure propinari decoctum in bilioſis temperaturis, ubi Gallica lues ab ipsa bile immutata non foveatur, sed ab alio quovis humore, quum morbi contrariis curentur, temperamentum vero similibus conservetur. Sed ubi bilioſus fuerit affectus, calidis curare medicamentis extrema sane dementia fuerit. Adhæc, ut omnibus tuis respondeam argumentis, dicam etiam, quod ubi scribit Aristoteles aquam ultimo excessu esse frigidam, ibi de aqua nostri usus non loquatur, sed de simplici, ac purissima aqua ut elementum purum, in quo nulla sit cæterorum elementorum qualitatum admistio: quandoquidem nostri usus aqua neutiquam simplex fuerit, nec talis, cùm omnium philosophorum consensu cum cæteris mixta sit elementis nec vacet terreis, aereis, ac igneis qualitatibus, ut Galenus testatur libro primo elementorum, & libro de ptisana, & pariter Averrhoes diversis in locis. Siquidem si nostri usus aqua frigida esset ultimo excessu, ut inquit Aristoteles, de simplici ac purissima aqua, proculdubio potantem interficeret, quum talis sit eorum facultas, quæ extreme sunt frigida: extinguitur enim ab his naturalis calor, ut de Cicuta, & Meconio scripserunt fere omnes antiqui Medici. His itaq; cognosces quàm frivolis mecum agas argumentis. Ad exemplum autem quod adfers de hordei decocto, quo probare niteris quod Guajaci qualitates aqua coctione reddantur imbecilles, nil aliud respondere possum, quam quod existimem te in non parvo versari errore. Etenim si diligentius, accuratiusq; expenderis, qua ratione velit Galenus hordei decoctum seu Ptisanam longe magis sitim extinguere quam simplicem aquam nostri usus, reperies sane scribere Galenum evenire hoc non quia in aqua deperdat hordeum dum coquitur siccam qualitatem, quam possidet, sed aliis verioribus de causis quas tamen quum medicum te profitearis, ignorare non deberes. Cæterum quum apertissime cognoscam hac te prorsus nescire, audias obsecro, ut doctior paulo fias, Galenum de ptisana differentem his verbis: Ptisana, inquit, sive hordei decoctum sitim reprimit ceu humidum, atque eandem (quamtumvis humiditate inferior sit) plus aqua compescit. Porro quod citius digeratur quod ob ejus lentorem firmam quandam habeat humiditatem, quodq; præterea frigida sit: Horum inquam, nomine febribus ardentibus accommodatissima est, nec ea tantum gratia quod his undequaque repugnet, sed quod è maxime coctilibus sit, atque in nulla non qualitate imbecillima digestuq; facilis, atque ob detersivam vim putridos succos lustret, semiputres autem concoquat. Hactenus Galenus. Cujus doctrinam si rectius expenderis, causas, quibus hordei decoctum magis refrigeret, & sitim extinguat quam aqua pura potabilis, facile cognosces, & tui erroris conscius fies. Quinetiam illico conjicies hordei ipsius qualitates nulla destrui posse aquæ elixatione, sed in ipso semper permanere decocto: id quod apertissime testatur Galenus, cùm dicit: Ptisana (quantumvis humiditate inferior est) sitim plus aqua compescit. Quandoquidem hisce verbis manifesto ostendit Galenus, non aliam sane ob causam ptisanam aqua potabili minus esse humidam quam quod in ea remanserit ficca hordei qualitas: quinetiam hoc idem ostendere videtur, cùm dicit, ardentibus febribus accommodatissimam esse ptisanam, non ea tantum ratione, ut his undequaque repugnet: id quod proculdubio indicat non undequaque ardentibus febribus repugnare ptisanam ob hordei tantum siccitatem, quæ in ea permansit. Præter id quod in Ptisana, vel hordei decocto conservetur ficca hordei qualitas, idem maxime palam facit Galenus, ubi scribit ardentibus febribus etiam convenire ptisanam, quod sua detergendi vi putridos succos lustret. Etenim quum detorsio in hordeo ab alia qualitate quàm à ficca esse nequeat, cogeris, velis nolis, mecum fateri hordei decoctum siccam ejus qualitatem sibi proculdubio asciviſſe. Itaque dicemus unà cum Galeno, non ob id magis humectare ptisanam, quod aqua potabili sit humidior, sed quod humiditas, quæ in ea reperitur ob lentorem qui illi inest, firmior sit, & magis permanens, quam quæ habetur in aqua. Nec alia sane ratione fit quod longe magis ab aqua, quam aere humectentur Ethica febre laborantes, quanquam est aer sui natura humidior quàm aqua, quàm quod aquæ humiditas firmior, crassior ac permanentior habeatur quam aeris: proindeq; primo canticorum dicebat Averrhoes: oportet autem te scire aerem esse humidiorem aqua, & quod aqua sit nihilominus in humectandis corporibus quibus obviat potentior quàm aer propter majorem substantiæ consistentiam. Quantum vero spectat ad secundam positionem, scilicet quòd ab his, quæ æquali sunt temperamento nulla prorsus resultet actio, &c. nil aliud mihi respondendum videtur, quàm quòd cum iisdem confundatur argumentis, quibus primam, una cum consequentibus irritam fecimus, superfluum sane esset, ac tædiosum, hic eadem repetere argumenta. Cæterum ad tertiam in qua dicis (petendo id, quod est in principio) quod si concedatur prima duarum positionum, scilicet quod ea contraria sunt, &c. sequeretur, quòd in bilioſis affectibus nullo pacto dari deberet Guajaci decoctum: sed quum consequens sit falsum, necesse est esse falsum etiam antecedens, quodq; falsitas palam sit ex medicorum practicantium usu, &c. Respondeo hæc omnia non parum tuæ detrahere authoritati, quippe qui, spretis philosophicis rationibus, fallaci inhæseris experimento, quod tamen Hippocratis testimonio periculosum, ac fallax est, nisi ratione confirmat. Atqui posteaquam hoc tantum te regis fundamento, fatear ego ingenue, quod nullum unquam viderim recte curatum simplici ligni Guajaci decocto, qui Gallica illa lue bilioſa teneretur, quum tamen certo sciam innumeros Guajaci truncos, & corticis ejus quamplurimum non solum in lue illa, sed in aliis permultis diuturnis affectibus me fœliciter consumpsisse. Quod cùm exercitatissimi ac doctissimi Medici non ignorent ubi coguntur in bilioſa Gallica lue, vel ubi jecur nimia bile redundet, Guajaci decoctum exhibere potandum, majori aquæ quantitate (ut tu faciendum putas) calidam ipsius non temperant qualitatem, sed aut intubum aut ciborium, aut bugloſſum, aut melopeponum, cucurbitarumq; semina admiscent. Siquidem horum frigidæ qualitates cùm permanentes sint, & ab aqua asciscantur in qua decoquuntur, corrigunt temperantque calidas & siccas Guajaci qualitates, unde postea fit, ut ægri nulla percepta noxa convalescant. Sed non possum non mirari plurimum, quod hæc te ignorare jam primum animadverto, quodq; tibi persuaseris Guajaci decoctum parum, vel non multum abesse à temperamento, cum non solum ex assertis rationibus, sed etiam gustu, quo fere solo medicamentorum qualitates cognoscuntur, quis recte apertissime conjicere possit decoctum hoc usque ad tertium caliditatis gradum ascendere: id quod maxime palam facit acerrimum incendium piperi fere

Decocti Guajaci temperamentum.

Responsio ad exemplum de hordei ptisana vel decocto.

Libro de Ptisana.

Ptisanæ facultates.

Ptisana cur febribus repugnet.

Hordei qualitates coctione non destruuntur.

In Ptisana non deperditur hordei ficca qualitas.

Detorsio in hordei decocto à qua fiat qualitate.

Cur ptisana magis humectet quã aqua?

Aer magis humectat Ethica febre laborãtes, quàm aqua.

Responsio ad secundã.

Responsio ad tertiam.

Guajaci decoctum quibus admiscẽdum in bilioſis affectibus.

Cucurbitulas administrari non debere repletis corporibus.

fere simile, quo fauces & guttur afficiuntur ex hujusce decocti potu: quinetiam & copiosissimus sudor, qui à potione illico fere in universo corpore emanat: Siquidem hæc fieri non possunt nisi ab acribus & calidis admodum medicamentis. Sed tu fortasse nunquam gustatu decocti ipsius vires exploraste, nec qua ratione tam abunde sudorem eliciat: sed de his satis. Quum autem plus otii nactus fuero, scribam contra tuam sententiam, cucurbitulas incisa scalpello cute administrari non debere, nisi prius purgatis corporibus: Mannam, Cassiam, & cætera clementiora medicamenta dari secure posse utero gerentibus quocunq; tempore, nec esse præter Hippocratis institutum: Quinetiam Rhabarbari dilutum in biliosa Pleuritide recte sanè ac nulla repugnante ratione à medicis nonnullis exhiberi. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Jacobo Bosello Utinensium Medico, S. P. D.

Disputatur quid Rhacoma apud Plinium, An Saccharum antiquorum nostrum sit Saccharum, & an pinguedo à frigido, vel ab humido generetur in animalibus?

ILlud mihi dedit natura ingenium, hoc assignavit temperamentum, ut si quid mihi quandoq; quispiam polliceatur, quiescere non possit animus meus, quousq; quod promissum est, fuerit consequutus. Ac eo magis longa dilationis mora angore quodam teneor, quo expectatæ rei major fuerit consideratio, majusq; illius consequendæ desiderium. Ideoq; vellem, ut in eo, quod mihi hinc proficiscens jam tribus elapsis mensibus pollicitus fueras, fidem tuam liberares (es autem pollicitus simul atq; Utinum pervenisses, tuis illico pollicitationibus & nostru te satisfacturum desideris) & te perquam maximè hortor, non quod de constantia, fideq; tua dubitem (puto enim te hominem esse certissimum) sed quia incredibili cupiditate ardeo ejusce rei, quam tu mihi promisisti, ut longiori temporis mora non differas ad me scribere, tuam de Rhacomate sententiam ex Pliniana lectione depromptam. Cupio enim mirum in modum in re plantaria abste doctior fieri, atq; id, quod ante hac à nemine didicerim, tibi acceptum referre, ubi de Rha Barbarico (ut spero) plura fuero commentatus. Ego quidem, qui amicorum dilationes legitimis apud me impedimentis defendere soleo, id sanè moræ primo, nec tuæ adscribebam negligentiæ: nec imperitiæ, sed verebar ne agrorum curis detentus, qui frequentiores, numerosioresq; in æstate adesse solent, & longa temporis mora, hujusce negotii fueris oblitus: sed cùm nunc audiam ab his qui Utino Goriam veniunt, paucos admodum nunc istic homines ægrotare, excusari nulla ratione potes, quod nihil tuarum literarum ad nos miseris, quibus aut te purges, aut tuis satisfacias pollicitationibus. Quo fit, ut non ab re esse putarim, si tibi negotium hoc iterum in mentem redigam. Meministi enim cùm hic esses & de Rha Barbarico simul colloqueremur, percontanti tibi, nunquid scirem unde Rha Barbaricum nomen hoc accepisset, respondisse, de nomenclatione hac nil aliud me exploratum habere, quam quòd probatissimis scriptoribus, præsertimq; Mesue posteritatis memoriæ fuerit commendatum: nempe quod à regionibus à quibus convehitur sibi nomen asciverit. Quandoquidem (responderam) non solum medicamentum hoc Rhabarbarum à Mesue appellari soltium, sed Rhascenicum, & Rhaturcicum, quod non modo ex Barbaria afferri soleat, sed à Turcis, & Sinis (ut puto) qui extrema India sunt populi: Cur autem fiat, ut id quod nunc ex India advehitur Barbaricum dicatur, illud in causa esse suspicabar, quòd scilicet, quum olim fortasse major ipsius quantitas ex Barbaria adveheretur, & ob id longè magis Barbarici nominis quam Indici, vel Sinici apud omnes invaluerit usus, nil mirum videri, si hac quoq; tempestate alius etiam è regionibus allatum perpetuo Barbarici dicatur. Quibus te respondisse facilè memineris, me veram Rhabarbari nomenclaturæ originem ignorare, quæ non à Mesue, sed à Plinio petenda erat, quippe qui Rhabarbaricum Rhacomam vocans, id ingenti proventu una cùm Costo nasci scribit in quadam fluminis Gangis Insula, quæ Barbaria appellatur, unde tractu temporis factum est, ut ab Insula illius nomine Rhabarbarum posterioribus appellari cœperit. Hoc quum abs te audirem, quo Plinianæ lectionis exercitatiorem intellexeram esse neminem, loci videndi percupidus, illico Plinianum codicem coram afferri curavi. Atqui longè aliter invenimus de Rhacomate libro vicesimo septimo capite 12. scripsisse Plinium, quàm tu, vel tuipsius, vel aliorum fortasse commento, naraveras. Siquidem nec Indiæ, nec Gangis, nec Insulæ, nec Barbariæ, nec quod una cùm Costo nascatur Rhacomæ, ulla ibi Plinio fiebat mentio. Etenim ille de Rhacomate scribens plura quàm hæc non habet: Rhacoma affertur ex his, quæ supra Pontum sunt regionibus: Radix Costo nigro similis, minor, & rufior paulò, sine odore, calefaciens, & gustu adstringens: eadem trita vim colorem reddit ad crocum inclinantem. Hæc ille. Nec plura tunc in Pliniano codice de Rhacomate, quod Rhapontico Dioscoridis intelligo, abs te inveniri potuerunt. Id quod tantum mihi tædii molestiæq; attulit, quantum prius videndæ historiæ assequendæq; doctrinæ conceperam voluptatis. Cæterum tu, ubi te captum agnovisti, ne fabulatoris crimen subires, non leviter sanè verbis affirmabas te hoc alicubi in Pliniano codice proculdubio adnotasse, quamvis tunc non ita facile id extempore reperiri liceret, pollicebarisq; quàm primum, Utinam venires domiq; tuum inspiceres Plinium, illico de re hac ad me scripturum, & Plinii ipsius locum assignaturum. Sed cum tam longæ expectationi abs te haudquaquam satisfieri videam, vel quod, ut antea dicebam, præterquam audieram ægrorum curis detineare, vel quod malevolus fortasse quispiam è tuo Plinio aliquam exciderit paginam, non potui diutius tolerare quin ad te scriberem, ut fidei tuæ consuleres, & me hac spe frustratum non derelinqueres. Ego autem (ut ingenue fatear) etsi non parum Plinii lectione sum delectatus, non tamen usquam apud Plinium me plura de Rhacomate, & Rhabarbarico legisse recordor, quàm ea de quibus nunc superius diximus. Quamobrem jam primum abs te expectabo, aut novam hanc Rhabarbari historiam, aut non indignam tam longæ moræ, aut erroris excusationem. Erroris, inquam, quod vereor ne id quod in Plinio te legisse putas, in alio fortasse legeru autore: vel ne Plinii lectio-

RhaBarbarici nomenclatio unde duxerit originem.

Rhacoma.

Rhapontico Plinio Rhacoma dici.

lectionem cum Ptolomæi Geographia confuderis. Siquidem hic in quadam Indi fluminis Insula, non Gangis, quemadmodum perperam ex Plinio affirmabas, civitatem quandam non regionem describit, quæ Barbaria dicitur. Atqui non ob id, nec ab illo, nec à quovis alio (quantum legerim viderimq;) scriptum esse reperio circa civitatem illam nasci Rhabarbarum, nec inde asciviſſe ſibi nomen. Quo fit ut à Meſuis hiſtoria mihi recedendum non ſit, quippe qui ſcribit Indicum Rha, Rhavetſceni, Mauritanis vocari, quòd à Sinis fortaſſe (ut prædiximus) Indorum omnium ultimis ad nos convehatur: Barbaricum verò quod ex Barbarica afferatur regione.

Rhavetſceni.

Ambroſius Calepinus notatur.

Hinc itaq; palam eſt hallucinari plurimum Ambroſium Calepinum municipem tuum, quippe qui non ſolùm Barbariam provinciam in Aphrica circa Carthaginem haberi ait, ſed (ut Ptolomæus ſcribit) eſſe etiam in Gange flumine Inſulam quæ Barbaria dicitur. Quòd autem Rhabarbari nomenclatio à fabuloſa Calepini Inſula non duxerit originem, id apertiſſime teſtatur Meſues, quum dicat, Indicum Rha omnium eſſe optimum, & poſt ipſum ſecundum locum obtinere Barbaricum. Id quod proculdubio concludit, haudquaquam in India eſſe Barbariam, ut tuus ſomniavit Calepinus: cujus fortaſſe (ut diximus) lectione deceptus, in eam te adductum opinionem eſſe ſuſpicor, ut id in Plinii Codice te legiſſe cenſeas, quod in Calepino illo tuo longè antea legeras. Verùm hæc, ut à me obiter dicta recipias velim, non quidem affirmanter, donec præter meam opinionem, rem hanc aliter ſe habere abs te factus fuero certior. Sed ad Saccharum venio, de quo, cùm ſimul colloqueremur, contra meam diſputabas ſententiam, Saccharum noſtri uſus illud non eſſe Saccharum, de quo antiqui ſcripſerunt. Cùm autem plura in contrarium adducerem teſtimonia, nil aliud reſpondebas, quàm quòd de re hac plura contra ſententiam meam eſſes commentatus, quæ ad me mittere decreveras, ut iis perlectis ac deguſtatis, in tuam concederem ſententiam. Quod ſi præſtiteris, non parva cum gratiarum actione ea omnia tibi accepta referam. Sed nolim tuis conſiliis tantopere confidas, antequam de his cæteri ferant judicium. Hic etiam acceſſit tertia de pinguedinis in animalibus generatione diſputatio. Siquidem cum Galeni teſtimonio affirmarem pinguedinem, tam in homine, quam in cæteris animalibus à frigiditate ortum, fieri, ac cohærere: id nulla prorſus facta diſtinctione, falſum eſſe pronunciabas. Quinimo etiam affirmabas haudquaquam à frigiditate fieri pinguedinem ſed ab humiditate tantùm. Quod cùm ſcirem Galenicæ doctrinæ quàm maximè repugnare, & te hæc omnia tradidiſſe oblivioni, præterire quidem non potui, quin illico libros de temperamentis afferri curarem, ibiq; in ſecundo tibi facile oſtenderem, quàm aperte contra tuam opinionem cenſeret Galenus his verbis: Quicquid in ſanguine pingue, leve, & tenue eſt, id in calidioribus corporibus alimentum quoddam calido fit: in frigidioribus verò ſervatur, cumq; id vena extra ſe tranſmiſerint, ubi in frigidas particulas incidit, quæ genus membranæ ſunt, in iis concreſcit. In partibus verò natura calidioribus, cujusmodi carnoſa ſunt, à calore ipſo abſumitur ac digeritur: niſi ſecuti frigiditate temperamenti etiam victus indulgentior accedens ipſis carnoſis particulis adipis aliquid allinat. Qua ratione etiam, quæ hyeme delitescunt animalia non raro inveniuntur adipe obeſa: & fœminæ viris ſunt pinguiores, quod ſcilicet fœmina mari ſit frigidior, & plurimum domi verſetur. Hactenus ille. Quam quidem ſententiam paulò poſt oſtendebam iterum repetiſſe Galenum, ac poſtremo affirmaſſe in iis plus adipis reperiri, quibus plus frigidi ineſſet quàm humidi. & ideo adipem omnem ex ipſius habitus frigiditate progigni. Quæ omnia tametſi tuæ omnibus ſanè modis refragabantur ſententiæ, his tamen haudquaquam acquieſcere voluiſti, ſed Galenum dicebas ibi de ea tantum ſolida differuiſſe pinguedine, quam Sevum appellamus, non de ea, quæ carnoſis in toto corpore partibus cohæret: nec de adipe illa molli, quam in ſuibus, canibus ac urſis progigni videmus, quamq; axungiam antiquis appellatam ſcimus, cum revera hæc duo adipis genera non à frigiditate ſed ab humiditate tantum, & oriantur, & coaleſcant. His autem, quamvis etiam facilè reſpondere, tuamq; cum Galeno opinionem deſtruere potuiſſem: ob temporis tamen anguſtiam id præſtare non potui. Atqui ne viderer quicquam à mea deciſſe ſententia, pollicebar per litteras te redditurum certiorem, in quàm magno verſarer errore. Quamobrem cùm nunc primum à tuo hinc diſceſſu ad te ſcribam, prætermittendum mihi non duxi, quin cæteris eas attexerem cum Ariſtotelis, tum Galeni ſententias, quibus poſthac tuam de adipe ignorantiam apertiſſime cognoſcere valeas. Velim itaq; ſcias proculdubio hallucinari eos, qui putant hoc in loco (ut tu tibi perſuades) Galenum de ſolida tantum intellexiſſe pinguedine, cùm de omni pinguedinis genere abſq; ulla intelligat repugnantia. Quinimo potius de molli, quàm de ſevoſa pinguedine intelligere videtur: id quòd facile ex eo cognoſci poteſt, quod hic Galenus de humano potius adipe, quàm de cæteris ſcribat. Quandoquidem, ut Ariſtot. lib. 1. cap. 6. de partibus animalium, ac pariter Galenus lib. 11. de ſimpl. medicament. facultatibus poſteritatis memoriæ tradiderunt, ſolidus adeps in illis tantum gignitur animalibus, quibus cornua inſunt, & dentes in ſuperiori mandibula deſiciunt, cujusmodi habentur boves, capræ, cervi, arietes, & hujusmodi plura: mollis verò in his, qui utrinq; dentati ſunt, & cornibus carent, ſcilicet in hominibus, ſuibus, canibus, urſis, & ejuſdem generis pluribus, quod hæc humidiore, illa verò ſicciore prædita ſint temperamento, non quòd ob id differat adipum horum generationis cauſa, cùm revera ſolùm à frigiditate, tamorum autorum conſenſu, uterq; fieri poſſit, ſine qua impoſſibile eſt, ut ſanguinis pinguedo è vaſis ipſis egreſſa concreſcere queat. Quæ quidem pinguedo in ſevum iis in animalibus coaleſcit, quorum ſanguis fibroſior, & terreſtior fuerit, in aliis verò humidioribus in axungiam vertitur, & mollior, & fluxibilior evadit, ut eadem in locis apertiſſime teſtantur Ariſtoteles, & Galenus, quorum verba hic afferre non libuit, ne longiori ſermone tibi moleſtior eſſem. Cæterum quod is de molli potius intellexerit, maximè palam facit exemplum ab eo allatum eorum animalium, quæ hyeme delitescunt, cujusmodi ſunt urſi, glires, montani mures, meles, & alia pleraq;, quæ tamen omnia quum ſint utrinq; dentata, mollem, non ſolidam generant pinguedinem, ipſamq; copioſam, quod frigida admodum ſint ob otioſam deſidemq; vitam, & ſomni longitudinem. Quòd deinde adeps ille qui una cùm carne in carnoſis gignitur partibus, à frigido non ab humido fiat, facilè idem teſtatur Galenus, ſiquidem non ſolùm ejus teſtimonio, ſed Phyſicorum quorumcunq; conſenſu frigidi proprium eſt condenſare, humidi verò diſſolvere: quæ quidem facultates quam ſibi invicem repugnent, nihil mihi verendum eſt, quin tu à me excitatus jam recognoſcas. Cæterum, ut ad tacitas etiam reſpondeam objectiones, quibus meam poſſes impugnare ſententiam: ſi fortaſſe à me quæreres, qui fiat, ut ſupra cor in quo caloris noſtri fons reſidet, & ſerventes admodum vitales hoſpitantur ſpiritus, generetur pinguedo, quæ quandoq; in ſuperiori cordis ipſius parte non modica viſitur, quum ne tantillum ibi quidem frigiditatis extet: quinetiam cur ſupra renes plus pinguedinis gignatur, quàm in cæteris corporis partibus, quum tamen hi plu-

Saccharum

Pinguedo à frigiditate oritur.

Animalia quæ hyeme delitescunt cur pinguescant?

Boſelli de pinguedine opinio explosa.

Solidus adeps in quibus gignatur animalibus & in quibus axungia.

Cur in ſuperiori cordis parte concreſcat pinguedo, ac etiam in renibus plusquam in cæteris partibus?

plurimo abundent calore? Ego illico tibi responderem, generari in superiore cordis parte pinguedinem ab aëris frigiditate, quem continuo inspiramus trahimusq; in corpus ad refrigerandum vitales spiritus, & cor ipsum refocillandum: quandoquidem is ubi primum effluxit è pulmonum arteriis, illico superiorem cordis partem invadit, eamq; non mediocriter refrigerat. In renibus autem id fieri dicerem, quòd etsi ii calidiores sint, cum tamen suapte natura, quod aquosum in sanguine generatur, excernant ac trahant, nil mirum, si cum aquoso sanguinis excremento multum etiam pinguedinis ducant: quæ frigidis quibusdam membranis quæ ibi habentur inhærens, facilè in adipem coaleſcit, qui cùm frigidus sit, nec quicquam caloris, vel spiritus contineat, in causa sanè est, ut aucta ibi frigiditate ob copiosæ pinguedinis continuum accessum, adeps adipi concrescat, perinde ac aqua, quæ per glaciem excurrit, illico in glaciem concrescit. Postremo ne putes velim, adipem Galeno axungiam tantum vel mollem designare pinguedinem, sed omne indifferenter pinguedinis genus. Quippe is id apertissime ostendit libro 11. de simplicium medicamentorum facultatibus, sic inquiens. At si voles oleosam & pinguem in animalibus substantiam omnem adipem appellato, sicuti & pinguedinem appellari totum hoc genus licet. Sed de his fortasse plura quàm par fuerit. Quibus tamen, nisi potius pertinaciæ, quàm veritati fueris addictus, facilè quidem cognoscere poteris adipem quemcunq;, in quavis corporis parte genitum, à frigiditate, non ab humiditate coaleſcere: quin etiam inspicere quam longè à Philosophiæ scopo aberraverit opinio tua. Nec putes velim hæc ad te scribere Matthiolum tuæ impugnandæ doctrinæ ratione persuasum, cùm teipsum, tuamq; doctrinam perpetuo, & laudaverit, & probaverit apud omnes: sed ut cognoscerес hæc illum non ignorare. Interim ego tuas expectabo literas, sed velim, ut quemadmodum libere apertéq; nunc in te arguo, nunc tuis ipse respondeo objectionibus, tu quoq; par pari (ut ajunt) referas, ubi valentioribus firmioribusq; rationibus & argumentis persuasus sententiam tuam defendere statueris. Vale. Goritii.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Juliano à Maroſtyca Medico, S. P. D.

Disputatur an Turdi salubre præbeant alimentum.

Olum Lelium à Cusano, virum cùm nobilitate, tum ingenii præstantia clarum, simul in diuturna illa febre curaremus, & de victus ratione simul colloqueremur, egoq; turdos in cibum illi describerem, tu contra ab iis abstinere suadebas, Savonarolæ doctrina persuasus: quippe qui scribat (ut tu ipse affirmabas) Turdos quartanariis minime convenire, quod crassum, atrabiliarumq; generent alimentum. Atqui pluribus sane modis hac in rete errare animadverto. Primum quòd apud Savonarolam, quem tantopere sectari videris, nusquam reperio, turdos in cibis melancholicum gignere succum: deinde verò quod tuum hoc argumentum ne tantillum quidem Galenicæ doctrinæ respiret, nec antiquorum quorumcunq; placitis adstipuletur. Legi cùm domum me recepissem Savonarolam tuum, qui tamen peroperam Galeni verba accepit, nec plura quàm hæc de Turdis scripsisse illum invenire licuit his verbis annotata: Turdi, & Merulæ difficilis sunt digestionis, sed removetur hoc si ex jure pingui decoquantur: hactenus ille. Quibus palàm est Savonarolæ ipsius testimonio Turdos concoctu tantum esse contumaces, non autem melancholicum succum gignere, imo si pingui è jure decoquantur optimum inde subsequi alimentum. Atqui aliter de Turdis video scripsisse Galenum, quem minus rectè tuus ille percepit autor, dum suam hanc ab eo depromebat doctrinam. Siquidem Galenus libro tertio de alimentorum facultatibus ita de turdis nobis scriptum reliquit: Avium porro omnium genus, levissimum cibum præstat, si ad quadrupedes conferantur: in primis verò si ad suillam, quæ non aliud facilè invenias, quod valentioris sit nutrimenti. Veruntamen eorum, quæ volatu fidunt, caro ob facilem concoctionem præcipuam laudem meretur, maximeq; perdicis, attagenis, columbæ, gallorum gallinaceorum, & gallinarum: turdorum verò, merularum, parvorumq; passerum illis durior est: quas ipsas turturis, palumbi, anatisq; caro duritie etiam superat. Hæc ille. Quibus omnibus palàm est, haudquaquam affirmare Galenum turdos concoqui difficulter, ut tuus somniavit Savonarola, nec melancholicum, crassumve præbere alimentum, ut tui ipsius inventione addebas, sed esse eorum carnem perdicis, attagenis, & juvenum gallinaceorum carnibus duriorem. Quòd etsi verum sit, non tamen sequitur esse verum, ut turdi devorati ægrè difficileq; concoquantur. Etenim tametsi (exempli causa) hædina caro medicorum omnium consensu concoctu facilior est, quam vitulina: non tamen ob id sequitur vitulinam carnem non concoqui facilè. Quamobrem hisce tum argumentis, tum testimoniis apertissime quispiam nosse poterit, quàm valeat apud Galenum Savonarolæ autoritas, cùm satis superq; Galeni ipsius scriptis nobis fuerit comprobatum, turdos nec crassum præbere succum, nec ad concoquendum esse contumaces, sed contra potius concoqui facilè, & inculpatum præbere alimentum. Id quod lucidius ad clariorem hujusce loci expositionem lib. de cibis boni & mali succi idem testatur Galenus, sic inquiens. Cibi autem nulla omnino ex parte damnandi, neq; tenues, neq; crassi sunt, sed veluti in symmetria, omniq; excessu mediocritate consistunt. Ejus generis panes optimi habentur, quorum confectionem libro primo de alimentorum facultatibus scripsimus. Præterea ex Gallinaceorum genere fœminæ quidem & mares, ex avibus phasiani, perdices, attagenes, columbæ, merulæ, turdi, turtures, passerculiq; omnes. Et libro de attenuante victus ratione. Ex piscibus saxatilibus, inquit, montanisq; aviculis, multum ac copiosum potes alimentum ad tenuantem victum accommodare, & ut ego judico, aves monticolæ, non modo quod aëris, sed etiam alimenti, quod nobis præstant, tenuitate antecedant, aliis avibus, quæ in locis aquosis ac campestribus degunt, sunt præferendæ. Aviculas igitur, turdos, merulas, perdices, & reliquas id genus aves monticolas mandas licet. Abstinendum autem ei, qui attenuante victu uti volet, aliis avibus, quæ in locis aquosis vivunt. Hæc si rectè perpenderis per te facilimè cognosces

Objectio.

Savonarola taxatur.

Responsio. Turdorum facultas.

gnoſces, quantum non ſolum à Galenicis decretis, ſed ab ipſa veritate tuus deſciverit Savonarola: quo poſtea fiet, ne illi in poſterum tam facile credas. Caterum ſi hiſce allatis teſtimoniis rationem addamus, nemo qui ſuæ mentis fuerit compos, negabit unquam eorum animalium carnes, quæ probatiſſimis veſcuntur alimentis, & in optimis degunt paſcuis longe excellentius alere, quam quæ contrario modo ſe habent. Siquidem non aliam ob rationem Galeno improbantur, piſces, qui in fluminibus capiuntur, quæ magnas per civitates excurrunt, quàm quòd putridis veſcantur cibis, cùm in hujuſcemodi flumina univerſa urbis latrinæ, ac immunditiæ confluant. Eadem ſane ratione olim in cœnis vetabantur coturnices (ut Plinius eſt autor) ac etiam improbantur Sturni, quòd ſcilicet hi cicutæ, illa veratri ſemine alantur. Quapropter quum Turdi in eo habeantur volatilium genere, quæ optimis victitant cibis nempe ficubus, uvis, olivis, myrti & juniperi baccis, degantq; in montibus & vineis, ubi ſalubrior eſt aer, aliter ſane ratio concludere nequit, quàm quòd Turdorum caro ſalubriter alat, ac nutriat. Poſtremo cùm turdos videamus canoras eſſe aves, id manifeſto poteſt eſſe argumento, has melancholico ſucco haudquaquam abundare. Quod cùm non ignoraret Galenus de quartanæ febris curatione ad Glauconem ſcribens, volatilibus veſcendum ſuadet, quæ boni ſucci ſunt, & in paludibus non degunt. Quibus nemo inficiari debet, quinetiam ibi turdos concedat Galenus, utpote qui ubique eorum commendaverit alimentum. Sed cùm te ſane noverim in medendis morbis optime exercitatum, quinetiam in Galenicis lectionibus aſſiduum, non parum quidem ſum demiratus cur à vivo fonte deflexeris ad rivulos, niſi fortaſſe, ut meam hoc modo experireris doctrinam. Quætametſi per omnia tuæ eruditioni non correſpondet, non tamen adeo tenuis eſt, ut putes me alimentorum omnium facultates ignorare. Vale. Goritiæ.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Jacobo Boſello Medico,
S. P. D.

Diſputatur item de Rhabarbaro, Rhacomate & Saccharo antiquorum.

QUod primum poſtulaveram, ut in his, quæ pollicitus fueras, de Rhabarbaro & Rhacomate tuam fidem liberares, ad id nihil mihi reſpondes, quod te tuum fateri errorem apertiſſime oſtendit. Quo fit ut nunc facile cognoſcam, haud meam me fefelliſſe opinionem, quòd putarim te à vano Calepino eſſe deluſum. quinetiam te plura tibi de re hac confinxiſſe, cum nullum Plinii de Rhacomate & Rhabarbaro teſtimonium afferas, nec ullum verbum facias de Barbaria Inſula illa, quam in faucibus Gangis extare affirmabas. Ad hæc autem primum tibi reſpondendum fuerat, & deinde, ſi quæ reliqua ſcribenda aſſerendaq; videbantur argumenta, de iis poſthac ibi agendum fuerat. Hæc itaq; decere virum peritum & compotem mentis videbuntur. Atqui tu neſcio quo pacto tui oblitus, ne in hoc aberraſſe videaris, novis quibuſdam aliis argumentis pugnas, quib. fortaſſe putas meum adeo te occupaturum ingenium ac illud à priori cauſa averſurum, ut nulla ejus poſthac in me remaneat memoria. Aſſute ſane ac prudenter meditaris, ſed an rectè ſyncereq;, tu ipſe tibi conſcius es. Caterum tametſi ipſo jure novis hiſce tuis argumentis me opponere non tenerer, niſi ubi prius debitum perſoluiſſes, vel falſus eſſes mentis fortaſſe imbecillitate te eſſe deceptum: ne videar tamen ea, quæ recenter aſſers expaveſcere recuſare ſane non poſſum quin illis plurib. reſpondeam modis. In primis itaq; (ut rem ipſam ſtatim aggrediar) ſcias velim, non fuiſſe tibi opus tantum temporis conterere in deſcribendis tot autorum nominibus, qui de Rhabarbaro ſcripſerunt, cùm proculdubio ſcires, te nihil ad me ſcribere, quod multo antea non noverim atq; ſciverim, ut mei in Dioſcoridem commentarii (quos te legiſſe non ambigo) apertiſſime atteſtantur. Ibi enim libro tertio de Rhapontico agens, ea omnia quæ nunc in medium affers, ac ſi ab te nunc primum naſcerentur, & ea me docere velles, à me fuſius deſcripta ſunt. Deinde ad ea quæ dicis, non aliam ob cauſam te eos omnes attuliſſe autores, qui de Rhabarbaro ſcripſerunt, quàm ut oſtenderes illorum neminem haberi, qui de pluribus, quàm duobus Rhei generibus (ut tuis utar verbis) meminerint. & ideo hallucinatum eſſe Meſuem, quòd præter cæterorum ſententiam tria Rhei genera deſcripſerit, diviſeritq; Barbaricum a Sinico, quæ quidem genera (ut tua fert opinio) nihil inter ſe differunt: reſpondeo teipſum, non Meſuem mihi videri hallucinatum. Etenim tametſi, quotquot attuliſti autores, ii duorum tantum generum Rhei meminerint, id ſane haudquaquam impedire valet, quin hujuſce medicamenti adhuc plura poſſint haberi genera, quorum de pluribus meminiſſe nequiverint, quam de his, quorum notitia ad eos pervenit. Quo fit, ut hinc palam ſit, quam infirmis rationibus Meſuem impugnare contendas. At ſi hæc, quibus uteris, argumenta ita vera eſſent, ut tibi falſo perſuades, non minus aberraſſe Paulum, Avicennam, Raſim, quorum patrocinio uteris, quàm Meſuem, fateri cogeris. Siquidem cùm Dioſcorides, & Galenus, qui in Plantaria facultate primas tenent, quinque alios omnes hanc docuerunt, nuſquam de pluribus, quam unius Rhei generibus meminerint. Et Paulus, Avicenna, Raſisq;, qui eos longe ſatis poſt tempore ſequuti, Rhei duo ſecernunt genera, Pontici videlicet, & Barbarici, nihil eſt quod impediat, quin velis nolis fatearis, hoſce quoque magnos autores una cum Meſue aberraſſe. Cujus manes ſi pauliſper ad nos revocarentur, & abſte, ut ais, in judicium vocarentur, nihil mihi verendum eſt, quin longe plura acerbioraq; tibi reſponderet Meſues, quam à me hic breviter ſunt allata. Quandoquidem diceret, quòd cùm is poſterior vixerit, non ſolum non ignoraverit ea omnia, quæ ipſum deſcripta ſunt autoribus, ſed etiam quòd longe plura didicerit, legerit, viderit, invenerit ac comprobarit, quam tu, qui tot ſecula poſt ipſum conſeneſcis & hæc ignoras, eorum fortaſſe opinionem ſequutus, qui nihil quicquam volunt nobis eſſe novum, nihilq; antiquos latuiſſe, cùm tamen audacia hæc infeliciſſ. ceſſerit quamplurimis. Atqui (ſi vera fatendi debeam) non parum ſum demiratus, quod adeo tuæ fueris addictus voluntati, ut tam petulanti licentia hac in re auſus ſis infidelitatis arguere Meſuem, cùm omnium rei medicæ ſtudioſorum conſenſu nemo ante ipſum tanta fide ac diligentia ſcripſerit de exoluentibus ſimplicibus medicamentis, quinetiam de compoſitis omnibus, quibus in morbis quibuſcunque curandis quam feliciſſime utitur univerſus Medicorum cœtus.

Meſues defenditur.

Præterea.

Præterea ad id quod ad me scribis, quòd Barbaria (ut mea fert opinio) extra Indiam esset, Mesues proculdubio defendi posset, & quòd libenter à me audires quo Geographo autore alibi esse Barbariam intelligam, hoc sane respondendum videtur, quòd cùm satis superque comprobaverim in meis in Dioscoridem commentariis Barbariam antiquis dictam esse Troglodyticam Aethiopiæ regionem, non esse hic opus eadem repetere, sed illuc ad meas te lucubrationes recurrere debere. Quantum autem Aethiopia ab India distet, qui rem Geographicam intelligunt, tibi facile dicent: Quo posteà fortasse fiet, ut non solum in hoc recognoscas errorem, sed etiam in eo, quod tam temere nunc primum asseras Barbariam, quam prius Gangis insulam faciebas, regionem esse in Patala Indici fluminis insula, contra Geographorum omnium sententiam. Nam qui scribat in Patala, sive (ut quidam vocant) Patalena esse Barbariam habeo profecto neminem. Sed ut adnotavit Ptolemæus in alia ejusdem fluminis insula civitas est (quemadmodum antea ad te scripseram) nomine Barbari, à qua Sini populi longius distant quàm tribus millibus & noningentis Italicis milliaribus. Nimirum (ut idem Ptolemæus est autor) à faucibus Indi fluminis ad Sinos sexaginta quinque intercedunt latitudinis gradus. Quibus palam est Rha Sinicum nullam cum Barbarico habere cognationem. Siquidem quanquam concederemus, quod tamen non facimus, à Barbaria illa, quam tibi fingis tuæ tantum defendendæ opinionis causa, advehi ad nos Rhabarbarum, adhuc tamen in magno versareris errore, cùm Sinicum & Barbaricum idem esse censeas. Ideoq; velim, ne posthac ita mordicus teneas excogitatas à te tantum opiniones, sed ut facilius veritati acquiescas. Si vero secus feceris, & pertinaciæ potius, quàm rationi & veritati fueris addictus, nolim, ut ægre feras, si nihil de his tecum in posterum conferam. Adhæc quòd Rhaponticum Rha Barbaricum non sit, adeo nobis comprobatum esse scimus in commentariis nostris in Dioscoridem editis, ut opus nunc non sit hic plura ad hæc asserre argumenta: namque id adeo palam fecimus, ut scripserit vir quidam tempestatis nostræ clarissimus, extrema esse dementiæ Rhabarbarum idem cum Rhapontico æstimare. Etenim non solum hæc radix ex Ponto advehitur, quo à Rha fluvii accolis apportatur, sed etiam ex India, & Troglodytica regione, quam Barbariam veteres vocavere, ad nos defertur, argumento quòd quandoque eadem radix quam Ponticam vocamus, à Venetiis negotiatoribus inter Rhabarbarum Alexandria Aegypti allatum, quo ex India, Arabia Aethiopiaque mercimonia deferuntur, reperiatur. Id, quod si nescis, si voles, resciveris facilè, ubi hujusce facti negotiatores diligenter interrogaveris. Hoc itaque cùm non ignoraverit Myrepsicus ille Alexandrinus, qui tam diligenter scripsit de componendorum medicamentorum ratione, ubi catapotia quadam componit, capite 110. ad ventriculi, renum, & lienis affectus, Rhabarbarum & Rhaponticum admiscet, tanquam diversa medicamenta. Etenim cùm frustra (ut ait Aristoteles) fiat per plura, quod fieri potest per pauciora, non fuerat illi opus duo hæc admiscere medicamenta, nisi magnopere virium facultate ea inter se differre agnovisset. Atqui ne ægre feras obsecro, si tecum verbis quadantenus amariusculis de Rhabarbarico egi. Namque id amaroris in Rhabarbaricum ipsum potius quàm in Matthiolum tibi rejiciendum putarim. Cæterum cùm nunc de Saccharo mihi tecum disputandum sit, degustata dulcedine, facile hanc Rhabarbarici amaritudinem temperabis. Atqui jocis hisce relictis ad Sacchari ipsius controversiam me confero, in qua, ubi (ut spero) è tuis te dejecero præsidiis, mihi plurimum gratulabuntur amici. Siquidem, cùm ad me scribas, quasi tibi infirmitatis conscius, quòd si fortasse in Rhabarbarici examine tuas superaverim vires, in hac secunda sacchari causa te neminem agnoscere, qui tuas possit vincere rationes, magno admodum honori mihi adscribent omnes, ubi me etiam in hoc vicisse intelligent, nisi id fortasse obstet, quòd junior seniorem vicerit jam fatiscentem. Ne autem diutius in hisce immoremur sermonibus, rem ipsam aggredior, & tua imprimis argumenta, quibus cum Avicenna tum etiam Rasis autoritate comprobare niteris, saccharum antiquorum à nostro plurimum differre, infirma satis ac inania esse respondeo: eo sanè argumento, quòd horum nemo Sacchari historiam descripserit, quinetiam nec quo pacto illud à natura procrearetur, & hoc arte fieret. At quanquam ii de utroq; Saccharo scribunt, nusquam tamen scriptum reliquerunt, quòd alterum ab altero differat, & in diversis gignatur calamis: quinetiam nec quòd hoc è rore proveniat, illud ex arundinum succo exprimatur. Scripserunt quidem de utroq; Saccharo hi antiqui patres, non quòd in diversis natura calamis id gigni censerent, sed ut posteritatis memoriæ commendarent, Saccharum non solum à nobis arte parari, tusis, decoctis & expressis calamis, sed etiam naturæ ipsius opera concretum in iisdem calamis reperiri. Etenim si scivissent ii, quòd Saccharum arte paratum aliud fuisset liquoris genus, aliud verò quod ipsa per se paravit natura, putandum quidem non est, quin hujusce differentiæ meminissent, quemadmodum sequenti capite silentio involuere noluerunt, quæ inter hoc & Saccharum Alhaser sive Haoscer intercedit, differentiam, dum hujus historiam descripserunt. Scribit Dioscorides Elæomeli in Palmyris Syriæ è trunco cujusdam arboris per se manare: verum esse etiam homines, qui ut plus liquoris consequantur, arboris cortices tundant, & prelo liquorem exprimant. Præterea de papavere agens Opium scribit è vulneratis capitibus guttatim prodire. Atqui non deesse etiam subjungit, qui papaverum ipsorum capita unà cum foliis contundant premantq;, deinde & ita plus liquoris accipiant: ita etiam Caphuræ duo genera recensent Arabes, alterum suapte natura exiliens, erumpensq; gummi modo, alterum arte exemptitium haudquaquam pellucens. Resina è Pinu quanquam per se facilè distillat alba nitidaq;, vi tamen ignis pix nigra copiosior fluit. Quo fit ut mirari non debeas, si iisdem è calamis, qui olim Saccharum per se fundebant, antea quam ars naturæ opus præoccupasset, nunc hominum industria exprimatur, ut inde longè major accedat proventus. Cæterum videtur ab omni ratione alienum, quòd absq; ullo autorum testimonio, ullave conjectura sibi persuaserint quidam, quos te secutum video, Saccharum, de quo Græci meminere, è rore concreviſſe, cùm tamen sciant, illud in calamis reperiri, & quod è calamis nostrum exprimatur. Ad id autem, quod inquis scripsisse Dioscoridem, Galenum, Plinium, Saccharum mel esse in calamis concretum, quodq; si mel est, & mel (ut Galenus inquit lib. 3. de alimentorum facultatibus) nec succus sit nec fructus, nec pars alicujus plantæ, quomodo fieri potest, quòd hoc mel arundinum sit succus: respondeo: quòd Galenus hoc in loco de illo tantum speciatim scribit melle, quod apum artificio conflatur. Siquidem cùm ex plantarum floribus suum mel colligere apes, quinetiam ex herbis ipsis omnibus palàm sit, ne fortasse censerent homines, mel ex ipsis plantis provenire, rectè nos admonet, non esse mel illud aliquam plantæ partem. Cùm itaq; de apum melle ibi tantum intelligat Galenus, non autem de Saccharo, quod à dulcedine mel improprie appellarunt antiqui, antea quàm proprium ascriberent illi nomen, non est quod tuis subscribam argumentis. His alia etiam accedit ratio, quæ non parum contra te pugnat. Namq;, cùm dicat Galenus

Barbaria & Troglodytica regio idem.

Patula sive Patalena ubi?

Rha Sinicũ à Barbarico differt.

Rha ponticum etiam ex India afferri.

Saccharum.

Reprobata de Saccharo antiquorum sententia.

Lib. 1. c. 32.

Lib. 4. c. 6.

Caphuræ genera duo

Galeni sententia declarata.

Saccharum est mel in arundinibus concretum, & nil aliud affirmet, hoc, quàm Saccharum esse mel arundinum, facile palàm est hujusmodi mel nil aliud esse, quàm plantæ partem: cùm mihi haud verendum sit, quòd si scivisset Galenus Saccharum illud mel esse aereum, quin is hujusce mellis historiam ita facilè silentio involuisset, quemadmodum nec aerei mellis, quod manna posteriores vocaverunt, historiam non reticuit. Etenim si hæc idem non ignorasset Galenus, facilè scripsisset is Saccharum mel esse aereum, cadens super calamos ibiq; concrescens: nec pariter scripsisset Plinius Saccharum reperiri in arundinibus gummi modo concretum, id quod etiam scriptum reliquit Avicenna. Is enim cùm non ignoraret, Saccharum non solùm arte fieri, sed sua sponte gummi modo resudare, assumptum quidem ait, sicut gummi ab arundine abstergit oculum. Hinc itaq; palàm fit, de hoc melle haudquaquam intellexisse Galenum, & quòd improprie Græcis Saccharum hoc mel fuerit appellatum, quemadmodum & Saccharum nostrum, quod à calamis exprimitur, mel cannarum improprie appellant Mauritani. Improprie, inquam, quòd hoc ex rore, ut genuinum mel in aere non confletur. sed ex arundinum medulla exprimatur. Sed mel etiam ferre arbores apertissime testatur Strabo libro 15. de Indicis arboribus scribens his verbis: Refert Aristobulus, arbores ibi esse non magnas, quæ magnas siliquas ferunt denorum digitorum mellis plenas. Quinetiam jam omnibus notum est gingiber, quod conditum ad nos India mittit, nullo alio asservari liquore, quam siliquarum melle, quo etiam myrobalanos, myristicas nuces, & alia quàm plura condiunt ac præservant. Sed an quid pluribus de his disputandum, cùm multorum testimonio jam notum sit in Insulis, quas Cannarias, & divi Thomæ appellant, in iisdem sanè calamis, à quibus Saccharum exprimunt, illud etiam per sè gigni, & aperto arundinis latere, manare, & gummi modo coalescere? Quibus facilè subscribunt ii, qui hoc ævo in Indiam navigant. Etenim ad Bathecalam Indiæ utrunq; jam vendi affirmant. Dicas itaq; obsecro, quid ad hæc respondebis? Nonne Galenum dices perversissime abs te, contra historiæ hujusce veritatem esse allatum? Aut fatearis hoc necesse est, aut aberrasse Galenum. Atqui ego non Galenum, sed Bosellum aberrasse non ambigo. Caterum quanquam hoc tantum argumento te omnibus jam defeciisse viribus agnosco, nolim tamen te prius dare manus, quam tua omnia superaverim præsidia, quæ adversùm me habes. Cùm itaq; scripserim contra sententiam tuam, cùm Saccharum antiquorum salis modo fuerit durum lapidosumq; fieri haudquaquam posse, ut mannæ vel roscidi mellis fuerit materia, eo argumento, quòd nusquam visa sit manna vel roscidum mel, quæ super plantas, vel alibi salis modo obdurescerent, vel potius à sole contacta liquescerent, illico mihi objicis hoc esse falsum, & à Straboni sententia, cui plurimum addictus videris, alienum. Siquidem cùm scribat is, quod super folia arundinum, non quidem super ipsa arundine Saccharum reperisset antiquitas, facilè palam fit, non manasse id ex arundinum medulla, sed super foliis è rore melleo provenisse. Ut autem firmius tuam hanc fulcias opinionem illud etiam adis, quod quamvis è rore ut manna gignatur, nihil est quòd prohibeat, quin concrescere possit salis modo, cùm in calidissimis fiat regionibus, ubi vehementissimo solis ardore non magno sanè negotio salis modo obdurescit; idq; eo magis tibi persuades, quod non parum ad hoc conferat foliorum arundinum adstrictoria vis, ac pariter desiccans. Nec his obstare putas, quod manna, quæ in Europa nascitur, ad tam solidam non concrescat duritiem, cùm id aeris & cœli nostri clementia evenire non possit, cumq; non colligatur ab arundinum foliis, sed plurimum inveniatur super lapides, rarog; super cæterarum plantarum frondibus. Hæc tua sunt partim objectiones, partim responsiones, sed profecto non vides, quàm sensibus pateant meæ rationes, quamq; tuæ contrario modo se habeant, cùm tantum sint conjecturæ & tuæ ipsius inventiones. Quæ quidem si veris niterentur rationibus vel probatissimorum auctorum testimoniis, non solum viriliter mecum pugnare videreris, sed longe magis ingenium mihi excitares. Atqui cum tam retusis nitaris suffragiis, non magno sane studio te comprehendam. Caterum ne fortasse putares hisce verbis timorem tibi incutere velle, videas, obsecro, quam perverse Strabonis testimonium in medium attuleris, siquidem is (quod viderim, legerimq;) nusquam scriptum reliquit super arundinum foliis coalescere Saccharum, sed ibi arundinem mel sine apibus gignere, his verbis: Εἰρηκε δὲ περὶ τῶν καλάμων, ὅτι ποιοῦσι μελιτος μὴ ὄντος, ὁ γὰρ Λίνδιον ἐνίκμον περιέρχον, ἐν δὲ τῷ πρώτῳ μνθίων, id est, dixit, etiam arundinem mel sine apibus gignere, & cum non sit arbor fructifera, ex fructu tamen ebrium facere. Hæc ille. Quibus apertissime probatur contra tuam sententiam, non in arundine, sed ab arundine gigni Saccharum illud, quinetiam & illius esse fructum. Adhæc in magno te versari errore animadverto, ubi ais, roscidum illud mel, quod super calamis durum salis instar invenitur, siccari ac concrescere ob ingentissimos Indiæ calores, quinetiam quod super arundinum foliis subsidat, &c. Quandoquidem hoc totum contra teipsum pugnat argumento, quod cum in tepidioribus climatibus roscidum mel, quod in mannam concrescit, facile evanescit, quamprimum aliquandiu à sole illustratur, ac calescit, id quidem longe magis fieri necesse est, ubi solares radii calore longe majori regiones exurant. Sed & illud ab omni philosophia & ratione videtur alienum, quod roscidum mel multo magis concrescere possit super arundinum folia, primo tantum excessu siccantibus, refrigerantibusq;, quàm super lapidibus, à quibus manna (inquis tu) plurimum legi solet. Siquidem cum lapides frigidiores ficcioresq; sint, quàm arundinum folia, ut ubi à sole excalfacti fuerint, quicquid humidi accedat facile siccent, intelligere sane potes, quam tua valeant argumenta. Quinetiam illud, ut pote falsum, explodendum videtur, quod manna longe minus cohæreat arborum frondibus quam lapidibus. Etenim præter id quod omnes contra sententiam tuam affirmant, qui à Calabris ad nos mannam deferunt, tibi maxime refragatur Gal. quippe qui lib. 3. de alim. facult. ex arboribus substratis pellibus à pastoribus legi mannam, non ex lapidibus affirmat, id quod etiam Athenæus ex Amynta libris testatur, libro 11. capite 18. Ἀμύντας ἐν τῷ πρώτῳ τῶν τῆς Ἀσίας θαυμῶν περὶ τῆς ἀεροπίλητου καλαμένης διαλεγόμενος γράφει ὅτων σὺν τοῖς φύλλοις ἀρέσποντες συντιθέασι εἰς παλάθας συμπιέσαντες τρόπον τινὰ τοιοῦτον, εἶθε σφαίρας ποιοῦντες, καὶ ἐνειλάν μέλλοντες προσφέρειν ἀποπλάσσοντες ἀπ' αὐτῶν ἐν τοῖς ξυλίνοις ποτηρίοις, ὃ καλοῦσι ταβάκιτας, περιβρέχουσι καὶ λιμβάνουσιν οἴνῳ, καὶ ἔστιν ἡδιον ὡς ἂν τις μέλι πίνοι ἁπλῶς, τοῦτο δὲ καὶ πολὺ ἥδιον. id est Amyntas in primo de ponderibus Asiæ, de melle aereo vocato disserens, sic scribit: Una cum foliis demetentes, ea ratione, qua in Syria ficus certis ordinibus sibi mutuo incumbentibus asservari solent. Alii autem in pilas redigentes componunt. Ubi autem jam offerre oportet, decerpta inde parte, in ligneis poculis, quæ tabatas appellant, prius rigant, mox percolatum bibunt, & simile est, ac si quis mel dissolutum bibat: hoc verò & multo dulcius est. Hæc ille. Præter id quòd scripserim ego Saccharum antiquorum nunc ad nos deferri, quòd modo arte fiat, & calami quotannis excidantur, quodq; hac vindemia eveniat, ne adulta jam arundines & Sacchareo liquore præ-

Arbores in siliquis mel ferentes.

Saccharum nostro etiam ævo sua sponte in calamis concrescit.

Objectionum confutatio.

prægnantes à quibus, non à juvenibus, Saccharum gummium modo antiquitus manare solebat adeo frequentes habeantur: Tu quidem hisce meis argumentis illico reclamas, & ea sane plurimum veritati refragari affirmas. Ideoque rationem à me expostulas, qui fiat, ut magis ab adultis quàm à juvenibus calamis fundatur succus, quum tamen hi teneriores, rariores, & succo turgentiores habeantur, quàm qui consenescentes in dies siccio-res inaniores que evadunt. Ut autem hasce tuas conjecturas magis tueri videaris, addis minime dubitandum esse, quin Indi antiquitus etiam è concisis & decoctis calamis Saccharum expresserint, ideoque id in causa non esse, quòd antiquorum Saccharum ad nos convehi desierit. Nam quum (ut asseveras) præclarissimorum autorum testimoniis satis superq; fuerit comprobatum, è calamorum radicibus Indos semper dulces elicuisse liquo-res, id facilius è calamis qui statim ad manus erant, elicere potuerunt, quàm fodiendo humum tam ingentium arundinum radices extirpare, quæ quidem (ut Strabo & Solinus testantur) tricenum, quinquagenumve pas-suum longitudine, tanta vero crassitudine, ut quibusdam diametrus sit ternum cubitorum. Hæc itaque sunt quæ adversum me scripta habes argumenta. Quibus respondeo facile, magis esse rationi consentaneum succo prægnantiores esse adultiores arundines, quàm quæ annuatim proveniunt & exciduntur. Siquidem hæ dum crescunt majorem humoris partem in suum ipsius augmentum assumunt, ut apertissime videmus in omni arborum genere, quæ dum adolescunt, usque ad quendam temporis terminum, nullos ferunt fructus, quos si ferunt simulac aliquandiu adoleverint, paucos admodum eos esse cernimus: quippe cùm continuo crescant, major humoris pars quem è terra assumunt, in earum transit alimentum, quod vegetabilis administrat facultas ad corporis incre-mentum. Ac hinc fit, quod omnes quæcunque extant arbores fœcundiores sunt, quum ad consistentiam usque pervenerunt, quàm antea. Etenim cùm tunc crescere desierint, nec subinde augmento opus sit, necesse sane est, ut id alimenti, quod prius ad hoc munus conferebat natura, aut ad fructuum generationem se recipiat, aut per corticu rimas egrediatur, aut per insensibiles digeratur vapores. Videmus enim aperte, quòd resiniferæ plantæ omnes, cujusmodi sunt abies, pinus, larix, & id genus aliæ quinetiam gummiferæ, ut amygdalus, prunus, cera-sus, resinam aut gummi haudquaquam fundunt dum adolescunt, quemadmodum etiam in animalibus vide-mus. Idem quoque palam est ex iis arboribus, quæ perpetuo fructificant, fructuq; in tertium ac quartum an-num ferunt, cujusmodi sunt aurantia, & medica malus. Harum enim plantarum fructus succi multo plenio-res sunt ac suaviores quam qui annuatim decerpuntur: Id quod te ignorare magnopere demiror, cùm & Phi-losophum te, & medicum profitearis, & idem scribat Theophrastus lib. 6. c. 16. de plantarum causis sic inquiens: Ubi plantæ in longitudinem augeri cessarunt, crispari deinde dilatariq; incipiunt, sicut etiam animalia. Ea-dem causa est & quamobrem tædam piceamq; aut resinam nullam penitus novellæ arbores habeant. Alimentum enim totum ad incrementa, fructificationemq; absumitur. Quippe postea in tædam vertuntur, atq; omnino fru-ctibus illum destinatum humorem magna parte usurpant. Tunc enim velut sordes naturales quædam hæc re-linquuntur, cùm vis augendæ longitudinis desiit, & radix atque universa arbos plus roboris capere inceperit. Hac itaq; ratione plus Sacchari reperietur in arundinibus, quæ pluribus creverunt annis, quàm in iis quæ unius tantum anni spacio feruntur, nascuntur, crescunt, secantur, premunturq; deinde antea quam consistant. Adhæc an Indi etiam antiquitus è Sachariferis arundinibus, quæ nobis Saccharum ferunt, idem pariter expresserint, an non, mihi nunc disputandum non est, quod nihil nostris conferat colloquiis. Atqui jam, id sane non vereebo, quod etsi tibi concederemus, quod non facimus, Indos antiquitus etiam arte paravisse Saccharum, id tamen adeo exiguum fuisse diceremus, quod usq; ad Dioscoridis, Galeni & Pauli tempora, nihil illius ad nos convehebatur. Cujus rei magnum nobis potest esse argumentum, quòd longe numerosiores ea apud Indos haberentur arundines, quæ illæsa adolescerent, quàm quæ quotannis secarentur. Nec his obstat Strabonis & Solini autoritas, quam in medium affers, cùm non reperierim apud Strabonem, nec alium quenquam, ex illarum ingentissimarum arun-dinum radicibus Indos unquam expressisse Saccharum, sed nasci has in aquis & ibi tantum ob cœli soliq; na-turam, arborum radices & præsertim arundines esse dulces, aqua à solibus tepefacta, tam cœlesti quàm fluviali. Siquidem (ut ipse inquit) ea quæ apud alios & fructuum & succorum maturitas dicitur, apud illos concoctio est, quæ tantum ad dulcedinem operatur, quantum ea quæ per ignem fit. Atqui hoc posteritatis memoriæ haudqua-quam commendavit Strabo, ut nos admoneret, ex hisce radicibus apud Indos Saccharum fieri solere, sed ut regionis illius dulcedinem narrarent, quanquam ille hanc de tam ingentibus Arundinibus historiam potius fabulosam, quàm veram censere videatur, quemadmodum & Plinius. Caterum si hæc vera sunt, potius credendum est (ut Lu-can. inquit) quòd ex hisce arundinum radicibus succum extraherent ad potiones parandas, quàm ad Saccharum conficiendum, præsertimq; cùm in Syria, Cypro, Creta, Sicilia & in aliis sachariferis insulis, unde nunc Saccha-rum ad nos convehitur, ex arundinum medulla, non ex radicibus exprimatur. Præterea ad Isaaci autoritatem, quem scripsisse inquis in antiquis arundinibus non inveniri Saccharum, respondeo, me haudquaquam de valde ve-teribus & caducis intellexisse, sed de his, quæ ad consistentiam usque crevissent, quanquam id in meo Isaaco nus-quam profecto reperio. Quo fit, ut mihi persuadeam, te fortasse in hoc esse delusum, perinde ac de Rhacomate in Plinianæ lectione. Ad ea autem, quæ objicis, quòd si Sacchari historia apud antiquos ita se habuit, quemadmo-dum à me describitur, illud te plurimum demirari, quòd id concreti liquoris Pontica nuce non esset major, cùm tamen aliarum arborum resinæ ac gummi portiones quantitate longe majori reperiantur, nil aliud tibi respon-dendum succurrit, quam ut naturam ipsam consulas. Nullus profecto mortalium novit hæc, præter illam: lusit enim illa, quatenus ei libuit, sui unius unicum exemplar, autor, sequestra, hera, administra eadem, nullius in-diga, non precario, non coacta, non impedita. Hanc si consulas, non solum hosce tibi dissoluet nodos, verumet-iam dicet, quamobrem tam ingenti mole creavit Elephantos, tamque minima formicas. Atque si cum natura de his colloqui non possis, & mihi dixeris tu quamobrem lentiscus raro mastichen fabæ majorem gignat, cùm tamen arbor sit non infimæ proceritatis, cur ab arbore, cujus umbra centum obteguntur homines, caphura portiunculis non emanat amygdalæ nucis majoribus: cur longissima Cyparissus adeo exiguum semen gignat, ut fere oculos fallat: quinetiam cur cucurbitarum, melopeponumque plantæ tam ingentes ferant fructus, cu-cumerum vero his longe minores, ego posthac tibi facile aperiam qui factum sit, quod Sacchari illius particu-læ nucem Ponticam magnitudine non excedant. Dicis postremo, quòd saccharum apud antiquos tantum medico fuit usui, in cibis vero nunquam, putasque hoc argumento aliquid etiam contra meam te afferre sen-tentiam, quum nostris plurimum veniat in culinarum usum. Sed hæc satis videnda videntur. Etenim & si

Arundinet mira ma-gnitudinis.

Arbores quo tem-pore fœ-cundiores.

Arbores in-dicę omnes radicibus dulces.

id Plinii teſtimonio in tuam contuleris opinionem: ego tamen Strabonem adducam, quippe qui ſcribat ex arundinum Saccharo homines ebrios fieri. Id quod manifeſto eſt argumento, in potionum concinnamentis etiam antiquos ſuum addidiſſe Saccharum. At ſi reſponderes, quòd de cibis, non de potibus fueris loquutus: dicerem ego id eveniſſe, quod Saccharum non curaverit in cibis addere antiquitas, quemadmodum nec Medica mala, nec alia complura: ac etiam fortaſſe ob ejus penuriam, qua fiebat, ut vix ad medicamenta ſufficeret, id quod tunc ad nos conferebatur. Poſſem & alias afferre rationes, ſed cùm ſatiſuperq; de hac re dixiſſe putem, & jam fere in volumen excreverit epiſtola, ea quidem ſilentio non abre involuere libuit. Eoq; præſertim, quòd in meis in Dioſcoridem commentariis adeo Sacchari hiſtoriam expenderim, ut nullus relinquatur dubitandi locus, quin veterum Saccharum ab iisdem reſudarit calamis, è quorum medullis noſtrum conficitur. Verùm ſi his ſatisfactum tibi non ſit, mannam, qua quotidie uteris, accipito, & vehementiſſimis ſolibus exponito, vel in furnum conjicito. Id ſi feceris, nihil mihi verendum eſt, quin illico palinodiam ſis meditaturus. Cæterum putaram de pinguedine te tuas ad me ſcripturum defenſiones. Verùm cum videam illa omnia te negare, quæ Goritiæ non ſolùm contra meam, ſed adverſus Galeni ſententiam afferebas in medium, ne teſtes habeam, quorum præſidiis uti poſſim, id conſcientiæ tuæ ponderandum relinquam. Sed cùm ſciam de pinguedinis origine cum Paulo Regolino viro doctiſſimo, collega tuo, te ſæpius habuiſſe ſermones, facile ab eo reſciam, an plus mihi quàm tibi credere debeam. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Joanni Franciſco Naſcimbeno,
S. P. D.

Agitur de Reſinis omnibus, quarum meminere Dioſcorides & Galenus.

Quum eo natura ſim ingenio, eaq; perpetuo voluntate, ut ubi ſtudioſus quiſpiam, medicæ præſertim facultatis ſectator, aliquid à me petierit, recuſare non poſſim, quominus illi pro tenui, mea facultate ſatisfacere adnitar, etſi nulla antea cum eo mihi interceſſerit amicitia: viderer nunc profecto, non parum à meo deficere inſtituto, quin etiam boni viri officio, ſi ad ea, quæ à me petis de Reſinarum dubiis explicandis, quantum intelligam, filerem. Cum non ſolùm doctrina, & eximia virtus tua, id quod petis, jure mereri videantur, ſed etiam quod magis eſt, noſtra diuturna amicitia nulla unquam ex cauſa violanda, illud idem magnopere expoſcat. Non miror autem, in cenſendis arborum quarundam reſinis, multis in locis, ut ſcribis, te eſſe adeo implicatum, ut ſine aliorum auxilio inde te extricare nequeas, cùm certo ſciam, præter te non deeſſe doctiſſimos viros in plantaria facultate jam diu verſatos, qui non ſolùm in reſinis examinandis de pluribus dubitarunt, ſed in earundem hiſtoria tractanda non parum etiam aberrarunt: argumento quòd reſinarum genera ab ipſis ſpeciebus neſciverunt diſtinguere, nec earum noverunt differentias: quinetiam quoà veras vocabulorum, nomenclationumq; proprietates non intellexerunt. E quorum numero unus eſt Andernacus, quippe qui, ob harum fortaſſe ignorantiam, in vertendo Galeni li. de com. medic. ſecundum genera, adeo multa confundit, ut nihil mirari debeam, ſi tibi ac etiam aliis ille non parvum faceſſerit negotium in hiſce cenſendis medicamentis. Verùm ut ad id, quod à me petis, veniamus, tibi ſententiam meam illico exordiar. Scribis itaq; in primis legiſſe te apud Dioſcoridem Pineam, Piceamq; reſinam, quæ ſua tempeſtate ex Gallia & Hetruria convehebantur, olim convehi ſolitas eſſe à Colophone celeberrima minoris Aſiæ civitate: quo argumento concludis Pini & Piceæ reſinam nihil prorſus differre à Colophonia. Atqui (inquis) ſi id verum eſſet, tibi quidem non parum vereudum fore, quin hac in re aberraverit Galenus, quum is apertiſſime ſcribat l. 3. de comp. med. per genera, Piceam, Pineamq; reſinam à Colophonia differre: quinetiam alteram altera viribus eſſe præſtantiorem. Id quod etiam l. 7. ejuſdem voluminis iterum affirmavit. Quæ omnia (ais) magno nobis eſſe poſſe argumento, non parvam inter haſce reſinas intercedere differentiam. Deinde ſcire deſideras, an Galenus de pluribus reſinarum generibus meminerit, quam Dioſcorides: cùm tibi videatur is de pluribus proculdubio ſcripſiſſe, quòd præter eas, de quibus ſcribit Dioſcorides, fractam vel Colophoniam habeat, quam vulgo vocant Seplaſiæ Græcam, atq; etiam Hiſpanicam, & aliam quandam, quam nullo alio appellat cognomento, quàm quòd ex ſigulis impura ſumatur, & ubi purgetur in fractam mutatur. Ad hæc ſcribis, eam præter has eundem habere Galenum, quæ pityinon phyſema illi vocatur, quæq; Andernaco modo picea, modo pinea germinatio vertitur. Quo ſit ut non deſit tibi ſuſpitio, quin ibi lectio fuerit depravata, ubi non ambigo depravate vertiſſe interpretem. Quin etiam præter has meminiſſe Galen. (inquis) Terebinthinæ, Strobilinæq; quam omnino te ignorare fateris, etſi ſcias ſtrobilum nil aliud eſſe quam Pinum. Atqui cùm in alio loco idem ſcribat Galenus πίτυινον φυσημα ſeu pineæ &c. videtur quod nihil differat pineæ ἀπὸ πίτυος φυσήματος, quum tamen idem Galen. lib. 8. de ſimp. medicam. facult. inter has manifeſtam interponat differentiam. His ſubinde Laricinam, Abiegnam, & Pineam eodem ex Galeno annectis, videriq; tibi, inquis pineam hanc à cæteris differre, quod peculiariter περὶ πίτυινον φυσημάτος: de Strobilina, pineaq; idem memineriit Galenus: ſed quòd non vides de tot reſinarum generibus ſcripſiſſe Dioſcoridem. Poſtremo haberi etiam apud Galenum inquis, Lentiſcinam atq; Piceam, quæ an pix liquida ſit, à me ſcire deſideras: hæc deniq; ſunt, quæ tuis literis à me petis. Verùm cum tam diligens fueris in enumerandis reſinis omnibus, neſcio quo pacto factum ſit, quo minus Cyparißina memineris, cùm etiam hanc habeat Galenus. Caterum anteaquam ex hiſce te eximam implicationibus, quæ ingenium tuum perplexum reddunt, operæprecium nobis eſt nonnullas aſſignare diſtinctiones & interpretis errata corrigere, quæ (ut video) mentem tuam non mediocriter perturbant. Velim itaq; primum ſcias Colophonia reſinæ duas haberi ſpecies, quarum altera, cruda, liquida, molliq; eſt, ita ſanè à pineo vel piceo caudice ma-

Andernacus taxatur.

Reſinarum implicata hiſtoria.

Colophoniæ duæ ſpecies.

manans: altera vero cocta sive fricta, perinde ac illa quæ nunc in Seplasiis omnibus Colophoniæ nomen retinet. Hæc esse vera testatur ipse Galenus, lib. 7. de compos. medicament. per genera sic inquiens. Quoniam vero Piceam, & frictam resinam, & Colophoniam appellare consueverunt, sciendum erit aliam quandam esse Colophoniam Chiæ masticbe persimile aliquid habens, quemadmodum illa & Thus. Siquidem ex hisce Galeni verbis facile palam est in Colophoniæ genere, coctam sive frictam alteram haberi siccam: crudam alteram, mollem, tractabilemq; artificio nullo paratam, de qua prius speciatim ipse meminerat Galenus libro secundo ejusdem voluminis cap. 20. de viridi Andromachi emplastro differens his verbis: Liquida tamen diutius perdurat, sicuti etiam Colophonia thuris redolens, quæ nonnullis sola vocatur Colophonia, odoratu suavitatem quandam referens, sicut Abietina, & colore mediocri prædita, nascitur admodum modica, atque ob id preciosa. Et libro tertio ejusdem operis, ubi de medicamentis nervorum egit, de Colophonia cocta sive fricta inter siccas resinas peculiariter scripsit sic inquiens: Omnium vero siccissima est, quam nonnulli frictam, alii Colophoniam vocant. Præterea nolim te ignorare tres haberi resinarum species, quæ è Pino proveniunt, inter se differentes, quarum duæ è caudice manant, tertia vero è nucibus, quas Græci πρόβλας vocant. E caudice manantium, altera quidem est omnium præstantissima liquida, mollis, albaq; arboris ramentorum, foliorum, omniq; immunditiæ expers, & (ut Galenus inquit) thuris redolens, & ubique syncera, Colophonia proprie appellata. Ac ea est hac de qua inter liquidas resinas meminerit Dioscorides. Altera sordida est & retorrida, impura ac exoleta, quam appellat Galenus Pityinon physema, quod hæc in ipsa arboris germinatione exudet. Hæc enim ea ratione exoleta provenit, quod tunc temporis universa planta humor longe magis distribuatur ad nova germina producenda, foliaq; novella nutrienda, quam ad aliud peragendum naturæ opus: quo postea fit, ut quæ eo tempore manat resina, cæteris deterior habeatur: quemadmodum de thure scribit Plinius quod Vere à Sabeis legitur. Hoc vero quum haud lateret Theophrastum libro 9. capite 20. de plantarum historia: Terebinthum & Pinum, dicebat is, & si qua resinam aliæ fundunt, cædendas esse post germinationem affirmant. Postrema vero est quam Strobilinam vocant, quæ tantum è pineis nucibus provenit: Στρόβιλος enim pineam nucem designat, non pinum arborem ipsam, ut te tibi persuasisse video. Adhæc illud quoque te scire oportet, haberi in resinarum genere liquidarum & aridarum differentiam, quinetiam utraq; ex iisdem arboribus manare. Quandoquidem & Pinus & Picea & Abies cum pingues liquidasve, tum etiam siccas ac exoletas proferunt resinas, ea nimirum ratione de qua superius diximus. Itaque in pinguium seu liquidarum genere ea præcipua esse videtur, quæ Colophonia appellatur, ac alia quæcunque illi similis, quæ in æstate & autumno suis ab arboribus legitur, finita plantarum germinatione: inter siccarum vero genera exoletarumq;, ea in primis habetur, quæ Pityinon Physema vocatur, deinde quæ in fictilibus advehebatur, tertia quæ igne decocta fuerit Colophonia. Ideoque dicebat Galenus libro tertio superius citato, omnium esse siccissimam, quam nonnulli frictam, alii Colophoniam dicunt, & huic etiam succedere, quæ ex figulinis impura & despumata sumitur. Quinetiam his ambabus ficiorem esse, quæ dicitur Pityinon Physema: Ex liquidis, nonnullas liquidas permanere, quemadmodum Terebinthinam, alias vero inarescere, sicuti Storbolinam. Sed has sane omnes inter aridarum genera reperio descripta apud Dioscoridem, ut clarius postea intelliges. Postremo & illud etiam scire debes Andernacum minus recte vertisse πίτυινον φύσημα id est, picea germinatio, quod Græcis pinus pinum non piceam designet. Cujus erroris seipsum accusat, cùm illud idem modo piceam, modo pineam germinationem vertat. Hæc itaq; præfari prius oportebat, quam petitioni tuæ responderem. Nunc vero ut ad rem ipsam me conferam, non video de pluribus resinis scripsisse Galenum quam Dioscoridem, quanquam hic non ita diligenter, ut Galenus, earum enarraverit species. Resiniferæ ergo arbores Dioscoridi, præter Cedrum, de quo ut postea peculiariter scribit, plures quam septem non sunt, nempe terebinthus, lentiscus, pinus, larix, picea, abies & Cypariss us. De quarum omnium resinis idem Dioscorides speciatim meminit, nec de pluribus video scripsisse Galenum. Nec obstat, quòd apud ipsum plures videantur esse resinarum appellationes, quæ non reperiuntur apud Dioscoridem, ut est exempli causa Pityinon Physema, & quæ ex figulinis impura sumitur. Siquidem hoc nec genus variat, nec speciem, sed aut tempus in quo manare incipiunt, aut cognomen à fictilibus, in quibus asportantur aut majorem aut minorem præstantiam ostendit. Præterea, quanquam certum est, Dioscoridi Colophoniam aliam non esse, quàm pineam vel piceam, non tamen dicam ob id aberrasse Galenum, quod (ut inquiens) libro tertio de compositione medicamentorum secundum genera, Colophoniam à pinea & picea differre scribat. Quandoquidem, quamvis de siccis resinis agens differre asserat coctam Colophoniam à Strobilina, ac etiam ab ea, quæ Pityinon Physema dicitur, nullibi tamen reperies, affirmasse illum à Calophonia differre pineam aut piceam, quæ selectissima sit, liquida, mollis, pinguis, & thuris redolens, proprie Calophonia appellata. Ideoque scire debes, quòd ubi eodem libro in tuo Galeno reperis, pineam resinam cæteris minus præstare, contra priorem ipsius Galeni sententiam, & eam ob causam infimum forsitan habere locum, non esse id erroris Galeno adscribendum, sed interpreti Andernaco. Quippe qui perverse admodum illa Dioscoridis verba à Galeno ibi allata inverterit. Quandoquidem Dioscorides piceam, non pineam in penultimo collocavit loco sic inquiens. παρέρχεται δὲ πασῶν τῶν ῥητινῶν ὑπερβάλλουσα καὶ μετὰ ταύτην ἡ σχοίνου, εἶτα ἡ πιτυίνη, καὶ ἡ ἐλατίνη, μιθ' ἃς ἔχει θυώδεστάτη ἔστι πιτυίνη καὶ ἡ στροβιλίτις. id est, Terebinthina resinas omnes antecedit, proxima lentiscina, & è pinu & abiete, has sequuntur picea & strobilina. Quibus palam est pineam resinam non postremum, ut tu ab Andernaco deceptus putas, sed tertium bonitatis locum obtinere. Cæterum quo pacto fricta sive cocta parari debeat, non solum è pinea piceaq;, sed & ex cæteris liquidis, diffusius scribit Dioscorides, quamobrem non est quod putes frictam fuisse illi incognitam. Quandoquidem hæc Galeni tempore etiam Colophonia dicebatur: ideoque libro tertio ejusdem operis dicebat idem Galenus (ut antea diximus) omnium vero siccissima est, quam nonnulli fricta, alii vero Colophoniam appellant: & libro septimo Pineam resinam, dicebat, & frictam & Colophoniam appellare consueverunt. Atque eam, quæ sordida & impura in figulinis afferebatur, aridam illam esse facile credidevim, quam ab abiete, piceaq; manare diximus, cùm is inter aridarum species hanc etiam reposuerit. Nec aliam ob causam dicebat ille, quòd hæc, ubi à sordibus purgabatur, fricta fiebat, quàm quòd expurgari nequivisset, nisi ad ignem colliquesceret. Quo postea fiebat, ut cùm sui natura esset arida, non potuerit tam parvo temporis intervallo igne calefieri, quominus illico aridior fieret, cocta frictave Colophonia similis.

Pineæ resinæ genera tria.

Pityinon Physema.

Resinarum liquidarum & aridarum differentiæ.

Andernaci versio improbatur.

Dioscor. de resinis omnibus, de quibus & Galenus scripsit.

Alia versionis Andernaci reprehensio.

Resinæ pineæ præstantia.

De ea autem quæ à nucibus pineis emanat strobilina vocata, meminit Dioscorides libro primo, cùm inquit: τῶν μὲν τοῦ ξηροῦ ἡ μὲν ἐστι στροβιλίνη, ἡ δὲ πιτυΐνη, ἡ δὲ πισσίνη: *id est: Quæ verò aridarum generi ascribuntur, quædam ex pineis nucibus, aliæ ex abiete, picea & pinu exierunt.* Aridæ resinæ à quibus proveniant plantis? *Quibus palàm est non solùm Strobilinæ meminisse Dioscoridem, sed & cæterarum de quibus meminit Galenus. Siquidem nil aliud est apud Dioscoridem sicca pini resina, quàm quæ* πίτυινον ξύσμα *vocatur: quinetiam nil aliud sigulina, quam quæ à picea abieteq; ficca colligitur. Quæ quidem, ut hoc etiam ævo, ad nos comportantur impuræ ac aridæ siccis arborum foliis & corticum ramentis vitiatæ, quibusdam in receptaculis è suarum plantarum corticibus paratis, ita nihil sanè prohibet, quin credamus easdem advexisse antiquitus in fictilibus homines. Ad ea autem, quæ postulas an picea resina, de qua scribit Galenus libro tertio de compositione medicamentorum per genera, liquida sit pix, de qua pluries idem meminit, respondeo, hanc haudquaquam esse picem, sed piceæ arboris resinam sponte manantem. Etenim liquida pix nunquam sua sponte fluit, sed arte accensis igne pinis, quæ in tædam contabuerunt, ut pluribus disseruimus in nostris in Dioscoridem Commentariis. Hisce itaq; cum rationibus, tum allatis Galeni testimoniis non solùm, quæ prius confusa de resinis videbantur, jam clara, aperta, ac extricata cognosces, sed etiam quòd in resinarum historia nihil à Dioscoride dissentiat Galenus, quodq; plura quam is habeat earundem genera. Quin etiam fortassè plura Goritiæ vel Utini de resinis te didicisse fateberis, quàm Patavii, cùm ad me scribas, ibi te adinvenisse neminem, qui ex hisce tenebris te liberaret, dum ibi medicam materiam addisceres. Vale.*

Galenum nihil à Dioscorid. in resinarum historia dissentire.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Joanni Francisco Nascimbeno Medico, S. P. D.

Declaratur quæ sit æris nigri squama apud Galenum.

Etsi antea ad ea non respondi, quæ, datis ad me literis, de nigri æris squama, à me petieras, de qua lib. 2. de compositione medic. secundum genera ca. 2. de gilvo emplastro ageus, meminit Galenus: id tamen velim tibi persuadeas haudquaquam evenisse, quòd non semper accinctus sim quominus tuis satisfaciam petitionibus, aut id tantum mihi laboris faceſſat, sed quòd pluribus fuerim mensibus occupatus in augendis excolendisq; meis in Dioscoridem commentariis, nec ab hisce studiis sine jactura potuerim ingenium meum avertere. Atqui cùm otii nunc aliquid supersit, diutius sanè differre non possum, quin tuis humanissimis literis respondeam. Scias itaq; velim, quòd quanquam non negligenter perlegi cum antiquorum, tum recentiorum libros, qui de metallicis scripserunt, non memini me tamen legisse apud quempiam reperiri æs, quod suapte natura nigrum fuerit. Sed haberi æs aureo, argenteove colore ex rubro nigrescente, asserit Plinius lib. 24. capite 2. sic inquiens: Æris genera tria. *Aeris tria genera, Candidum argenteo nitori quàm proxime accedens, in quo illa mistura prævaluit: alterum in quo auri fulva natura: tertium in quo æqualis omnium temperies fuit. Præter hæc est æs, cujus ratio reddi non potest: fuso colore pretiosum adjecinoris colorem vergens, quod ideo Hepatizon appellant. Hi itaq; sunt æris colores de quibus meminit Plinius, qui longè diffusius de ære scripsit quàm cæteri qui ante vel post ipsum claruerunt. Atqui inter omnia hæc æris genera nulla nigri æris Plinio fit mentio, nisi quispiam fortassè diceret, illud nigrum esse æs quod Hepatizon idem vocat Plinius: quod cùm sit (ut ille inquit) cæteris præstantius, præstantior etiam fuerit ejus squama & medico usui competentior. Hæc fortassè opinio tibi non displiceret, præsertim ubi eam pluribus, efficacioribusq; rationibus augere adniterer. Nec dubito, quin te in hanc sententiam longè melius adducere possim, quam tui illi Præceptores, qui dicebant, imo nulla dubitatione (ut ais) affirmabant, illud esse Galeno æs nigrum, quod Plinius Hepatizon appellat. Sed quoniam horum placitis mea non subscribit sententia, nec etiam videtur astipulari Galenus, nolim sanè, ut ignorata hujusce rei veritate iis acquieſceres: ideoq; diligentius quæstionem hanc discutere oportet. Dioscorides libro quinto duas tantum æris squamæ species habet, de quibus disserit his verbis: Probatissima æris squama est, quæ in Cypriis erariis ex clavis Cyprio ære confectis crassa decutitur, Helitis, id est clavaris proprie dicta. Damnatur contra, quæ vulgari ære aut candido confecta fuerit tenuis & infirma, quam & nos reprobamus, maximè approbantes crassam. De his duabus, nec de pluribus scribit Galenus libro nono de simplic. medic. facultatibus, & Paulus Aegineta in 7. & Aetius in 2. nihil prorsus de nigri æris squama differentes. Quo fit, cùm apud Gal. & cæteros æris squamæ duæ tantum habeantur species, ut necessario horum alteram nigri æris squamam vocaverit Gal. Quoniam autem in medicamentis parandis, præstantiora selectioraq; experti solent, quum Helitis squama Dioscoridis testimonio probatissima sit, infirmissima verò altera, aliter sanè mihi consendum non est, quàm quod Galenus pro nigri æris squama Helitem intellexerit, quæ in Cypriis officinis à rudi ære, è quo clavi fiebant, ad navium fabricas malleis ferreis decutiebatur. Nec levi sane ratione adducor ad credendum id proculdubio esse verum, quum certo sciam æs illud, è quo virgæ fiebant, è quibus clavi parabantur, alio non fuisse colore, quàm nigro: tum in primis quod non solùm æs rude, sed argenteum & ferrum suapte natura nigrum contrahant colorem, quam primum in ignem conjiciuntur, tum deinde, quòd æs ipsum, simulac è fua fluit minera, coitq; vel in massam, vel in virgas digeritur, illico superficietenus nigrum reddatur. Sententiæ nostræ subscribit Plinius capite nono ejusdem libri sic inquiens:* Probatissimæ æris nigri squamæ quæ? Squama æris nigri est Helitis. *Exurente enim cœtura æs nigrum conficitur. Cæterum si à me percontaveris, qui fiat ut æris squama, quæ ignium vi tantum nigrescat, ea longe magis præstet, quæ à repurgato elaboratoq; ære excutitur, è quo cacabi omnesq; genus vasa parari solent: cùm tamen unum & idem sit æs, & ex eadem minera provenerit: diceremid non alia evenire ratione, quàm quòd pro conflandis clavis, rudis tantum æris virgæ sumantur. Siquidem hæ, dum ignium vires experiuntur, ut inde clavi fiant, excrementa omnia à centro ad circumferentias cutetenus remittunt, quo postea fit, ut subinde malleis percussæ, crassiorem, pleniorem, solidioremq; exuant squamam, quàm quæ decussa fuerit ab ære pluribus vicibus repurgato, ut fieri quotidiè videmus in æraris officinis, ubi varia vasorum genera*

nera malleo & incude, nullo accedente igne, conflantur. Etenim æris hujuſce ſquama cùm tenuis ſit & parum contineat excrementi, in quo major ineſt ſiccandi vis, infirma eſt, ut Dioſcorides inquit, & fere inutilis in medicamentorum uſu. Ideoq; rectè dicebat Galenus, Helitem ſanè principem in ſiccando locum obtinere & tenuiſſimæ omnium eſſe ſubſtantiæ. Quamobrem in ea perpetuo ſum ſententia, quòd ubi libro ſecundo de compoſitione medicamentorum per genera in giluo illo emplaſtro & in alio Heræ ad ulcera contumacia libro quarto ejuſdem operis, æris nigri ſquamæ meminit Galenus, de Helite intellexerit: id eſt de ſquama æris rudis, non elaborati. Quippe quòd (ut prædiximus) expurgatum æs, è quo cortinæ, cacabi, lebetes, cæteraq; vaſa conflantur, tenuem admodum ſquamam remittunt, minimeq; excrementoſam: cujusmodi eſt albi æris ſquamæ (ut Plinius eſt autor) quòd hoc non parum argenti contineat. Hæc itaq; ſunt, quæ tibi de hac reſcribenda putavi, quibus ſi tibi ſatisfactum eſſe putabis, gaudebo mihi ſanè plurimum: at ſi fortaſſe ſecus evenerit, velim ut pro tua humanitate meam non accuſes ignorantiam, aut negligentiam, ſed quòd plura non reperierim, quæ viderentur meliora. Vale.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

LIbrum primum Epiſtolarum, ſeparatim & quidem ſecundo excuſarum, claudit Epiſtola Franciſci Parthini ad Matthiolum, quam nunc Apologiæ in Amathum præfixam invenies, hac in re auctorem imitati, qui ſuæ Apologiæ præfixit. At librum ſecundum, exorſa eſt Apologia & Cenſura in Amathum: quibus ſubjeci ea quæ ſequi vides, hujus te monere voluimus, nequid in Epiſtolis à nobis prætermiſſum, exiſtimares.

FINIS.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1263-5 DFG

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI

EPISTOLARUM MEDICINALIUM,

LIBER SECUNDUS.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, BERNARDO DISSENIO Cronenburgio Medico. S. P. D.

QUanta sit doctorum studiosorumq; virorum inter se ευμπάθεια, mi candidissime ac doctissime Cronenburgi, ego quidem indies magis ac magis experior, cùm non exiguus sit doctiss. virorum numerus, qui nostrorum commentariorum lectione moti, partim mihi plurimum per Epistolas gratulentur, partim me amore & benevolentia summa prosequantur, partim verò contra invidos obtrectatoresq; meos sua me sponte defendant, qui tamen nunquam me de facie noverunt, nec ulla mihi cum illis antea intercessit necessitudinu causa. Atqui inter hos neminem sanè habeo, cui plus quàm tibi me debere, sciam, utpote qui ad me non amandum modo, quod ipsum sanè per se maximum est, sed etiam absentem & ignotum tuis doctissimis scriptis defendendum, laudandum, colendumq; acceſseris. Quod quidem in causa est, quum tot sint qui tum scriptis, tum verbis (quæ eorum est humanitas) plurimum me collaudent, atq; etiam observent, ut non facilè commovear quorundam invidorum ac perditissimorum hominum calumniis: præsertim cùm videam mihi non deesse clarissimos viros, qui me etiam nesciente contra horum rabidos morsus mihi patrocinentur. Tu enim primus causam meam contra Lusitanum illum suscepisti in doctissimo illo tuo de componendis medicamentis volumine: quinetiam innumeris sanè locis dignitatem meam, quibus potuisti amplissimis verbis, ornasti, & me cæteris, qui hoc nostro ævo de medica materia scripserunt (quæ tua singularis fuit benignitas) præferre voluisti. Tantis autem tuis beneficiis non videor mihi facilè respondere posse, nisi fortè ita sensurus es, ut me tibi referre gratiam putes, quum beneficia hæc tua memoria tenebo. Quam nimirum memoriam colam benevolentia sempiterna, non solùm, dum vivam & anima spirabo mea, sed etiam quum te mortuo monimenta tui beneficii permanebunt. Nosco quidem amplissimam tuam erga me humanitatem, nosco benevolentiam, quinetiam incredibilem amorem, quibus me tantopere prosequeris: nosco candorem ingenui animi tui, & propensam tuam in me voluntatem. Quibus omnibus etsi animo & corde sim par, verbis tamen & literis satisfacere non possum: Dum enim avide cupio exprimere, quàm me tibi devinctum putem, mihi nec stylus, nec oratio suppetit. Cognosco te cùm virum doctum, tum etiam officii plenum, meæ laudis ac famæ studiosum, frugi hominem, ac planè virum bonum integerrimumq; studiosum omnium virtutum. Id, etsi nunquam te de facie noverim, novi tamen ex tuis doctiss. monumentis, quæ de parandis componendisq; medicamentis posteritatis memoriæ reliquisti. Quandoquidem clariss. & amiciss. hominis præclara hac ingenii ac doctrinæ monumenta aspiciens, eum sanè ipsum visus sum aspicere. Nam ipsa oratio & dicendi genus ejusmodi est, ut nihil nitidius, nihil elegantius, nihil modestius, neq; venustum magis desiderari possit, vel in delectu cultuq; verborum, vel judicii acrimonia, vel dignitate & copia sententiarum. Apparet itaq; in te ipso, ut extat, quædam rara naturæ tuæ probitas & singularis integritas nullo obfuscata obtrectandi studio. Quod tamen est vera atq; perfectæ virtutis proprium, cujus qui compotes sunt, cùm ipsi sibi confidant, alienas solent virtutes exosculari. Porro tuum de scriptis meis judicium, tanquam profectum ab homine doctiss. ac laudatissimo, magna quidem me voluptate affecit. Ea est enim profectò jucunda laus, quæ ab iis proficiscitur, qui ipsi in laude vixerunt. Atqui nescio, quonam modo possim tuam in me compensare beneficentiam, nisi pro virili dem operam, ut aliqua ex parte tuæ de me laudes veræ videantur. Interim ego quicquid officiis, opera, consilio, authoritate, diligentia, studio pro tanta in me benevolentia præstare possum, semper me præstiturum polliceor. Cæterum quum Dioscorides meus elapso anno auctior illustriorq; iterum editus sit, additis quàm plurimis stirpium & animalium imaginibus, videamq; te ex tuis frugiferis scriptis ejus lectione delectatum esse plurimum: prætermittere quidem non potui, quin nunc exemplar unum ad te mitterem unà cum Apologia contra Lusitanum Amathum illum, quem tu tam pulchre ac tanto cum judicio compendiosissime cribrasti, quamq; ut legas maxime rogo ac peto. Duplex enim causa extitit, quæ ad hanc edendam Apologiam me plurimum induxit: Altera quidem, ut ne me tacente putarent nonnulli me alicujus erroris conscium esse, aut meis diffidere scriptis: altera ut noscerent omnes acerrimum tuum de Lusitano judicium. Ego hic Pragæ (ut meam tibi declarem conditionem) jam per quinquennium Sereniss. Principis Ferdinandi Archiducis Austriæ Phy-

Physicum ago, ubi etsi non minima sint cura, quæ non parum mea impediunt studia, successivis tamen temporibus in literis & libris assiduus sum, paroq; nunc novas plantarum imagines prioribus longè majores elegantioresq;, quarum aliquot nunc ad te mitto, ut de his tuum feras judicium. Imperator Ferdinandus, & Serenissimus Archidux meus amplissimi in hoc opere cudendo mihi sunt Mæcenates, adeo ut facilè mihi persuadeam (modo DEus Optimus Maximus sit propitius) non longo admodum tempore rem hanc honorificè me perfecturum. Quanquam non parum vereor, ne una cum opere crescant & invidiæ: quod tamen non multi facio, magnam enim Philosophiæ habeo gratiam, quæ non modo ab omni solicitudine cæteriq; animi morbis me abducit, sed etiam contra omnes fortunæ impetus & invidorum latratus armat. Postremo id maxime rogo atq; etiam peto, ut eo in me amore, ea benevolentia semper esse velis, quibus semper antea fuisti, scilicet dignitatis meæ protector ac acerrimus defensor. Hoc si feceris, erit mihi tam gratum, quam quod gratissimum: Sed an quid opus est, ut te horter ad ea præstanda, quæ tua sponte præstas? Nunquid ego equo (ut ajunt) sponte currenti calcaria adhibebo? Literas si ad me scribere volueris Norimbergam ad Clarissimum Medicum ac Philosophum summum Hieronymum Donzellinum, vel in Cæsaris aulam ad Clarissimum Julium Alexandrinum Suæ Majest. Archiatrum mittere poteris, nam illinc posthac ad me tuto deferentur. Vale, Pragæ decimo tertio Kalend. Septembris.

BERNARDUS DISSENIUS
Cronenburgius Medicus,
PETRO ANDREÆ MATTHIOLO,
S. P. D.

Antecedenti respondet Epistola.

QUid primum in te collaudem, mi Domine Matthiole, Vir multis nominibus Clarissime ac doctissime, humanitatemne admirabilem, an insignem animi candorem, & incredibilem integritatem amoremq; mei, an potius simul omnia? Nam tu homo eximius es, in quo elucet egregia virtus, & omnis humanitatis plenus, nisi verius ipsa humanitas nominari mereare, qui sic temet dejicias ac negligas, in sublimi residens, in Italia totius doctrinæ parente natus, institutus: apud Principes, Reges, imò Cæsares admirandus, ut me humi repentem, tenuis eruditionis aut potius nihili hominem Germanum respicias, dum literis tuis eruditissimis, omniq; officiorum genere refertissimis non visere modo, verùm insuper magnopere prædicare, atq; ingenii tui fœtura, monumento perpetuo ac nunquam intermoriturò locupletare volueris. Nec est quòd de συμπαθείᾳ quicquam mireris, quæ inter Viros ingenuos, probos, doctos, semper est solida, & adamantino quodam vinculo connexa, præsertim ejusdem fidei ac professionis, utcunq; delinquant malevoli & agresti ingenio improbi, quorum haud exigua isthac calumniatrice ætate turba habetur. Nam ut de me verissime confitear, quando commentaria tua longè omnium doctissima in Dioscoridem legere ac relegere, atq; insuper icones elegantissimas typis ad vivum expressas contemplari cæpissem, mox quantis ingenii viribus, quanta animi fortitudine Herculeo quodam indefessoq; labore Simplicium veram cognitionem explicuisses, genuinam Dioscoridis interpretationem edocuisses, lapsus plerosq; etiam doctis non animadversos indicasses, ambiguam obscuramq; lectionem instaurasses, opiniones falsas refutasses, atq; ut summatim expediam, totum Dioscoridem redintegrasses, cognovissem: ita mihi aliorum in eundem scripta languere aut saltem minus absolutè elaborata videbantur, quantumvis etiam maximi illi nominis atq; rarissima doctrinæ viri fuerint (etenim suam quoq; laudem & gloriam meretur, quam immensis laboribus proximi juvandi studio jure consecutus est) ut continuo ad divinam penè indolem tuam, incomparabilem ingenii vim, uberrimam scientiam, eloquentiam summam amandam, suspiciendamq; exarserim, ut quidvis maluissem quam tui amorem deserere. Scripsit de simplici Medicinæ materia hoc ævo Euricius Cordus, scripsit Otho Brunfelsius, primi: similiter Leonicenus, Manardus, Marcellus Virgilius, Hermolaus Barbarus, in hoc certamine Viri exercitatiss. atq; eminentissimi. Hos secuti sunt Clariss. & peritiss. Ruellius, Hieronymus Tragus, Antonius Brasavolus, Fuchsius, Munnella, Gesnerus, & si qui sunt alii in arte celebres. At revera omnes superat & post se longo relinquit intervallo unus, me judice, Matthiolus, ut postremus, ita facilè supremus: quia neminem habemus (liceat mihi sine aliorum detrimento quod res est pronunciare) in hac studiorum palæstra tibi conferendum, si modo non unam aliquam laudem, sed universas dotes tuas simul expendamus. Id præter purissimam dictionis facultatem, divitem verborum supellectilem, exactum ubiq; judicium, verum luculentam veritatem, inculpatas Stirpium Ideas, irreprehensibilem operam, prædicandam in corrigendis aliorum erroribus modestiam, intrepidam admonitionem, fidelem remediorum plerorumq; communicationem, similesq; dotes eximias, indubitata prorsus fide manifestum fit, quòd nemo huic disciplinæ amplius quicquam putet addendum, sed ad unum omnes tibi cedant, te laudent, extollant, & ceu absolutum, post Dioscoridem, exemplar imitandum sibi proponant, dum ultro ac passim tibi gratulentur, te studiosè prosequantur, & adversus æmulos ac calumniatores quosdam (quia vix unquam tam inculpatum fuit seculum quin monstrum tale unum aut alterum produxerit) suo etiam periculo innocentiam pariter & industriam tuam tueantur. Atq; has præclaras virtutes quum ego quoq; in te, mi Domine, agnoscerem & intelligerem, tibi ne an cuiquam, novum sive rarum videri debuit, si pro meis viribus obiter tui defensionem contra malignissimum Sycophantam & impium Apostatam, susceperim, qua sanè non egebas, nam nosti illud Horatianum.

Integer vitæ scelerisq; purus,
Non eget Mauri jaculis nec arcu, &c.

Si, inquam, ad te amandum, laudandum, imo colendum venerandumq; impulsus sim? Et rectè faciunt, qui simili honesto studio tenentur, quoniam ita demonstrandarum stirpium provinciam suscepisti, ita feliciter Icones omnium expressisti, ut ab omni ambiguitate pariter & obscuritate vindicaveris, & pristinam laudem Dioscoridi, simplicium Parenti, asservaveris. Caterùm an primus inter plerosq; Clariss. Viros, uti scribis, causam tuam, con-

contra Amathum Lusitanum susceperim, nescio: hoc tamen scio, hunc potiorem operam ex Commentariis tuis primo editis Italice in Dioscoridem, impudenter ac furtive sibi vendicasse, quod flagitium est improbum minimeq; dissimulandum. Praterea eundem, per quem profecerat, imperitissime, immodestissime, ac odiosissime nominatim insectari improbissimum est, & plane eorum qui omnem pudorem humanitatemq; exuerunt, cujusmodi perfidissimum testimonium de seipso præbuit nebulo à Christianismo ad Judaismum turpiter jamdudum desciscens. Certe hac temeraria improbitate & invidentissima insectatione tui, nihil aliud est consequutus, quam solent, qui ex aliena gloria popularem invidiam ac commune odium merentur. Potuisset aliquo eruditorum numero & aliqua laude dignus haberi, si sua sorte contentus à morsu celeberrimi nominis tui abstinuisset: sed infelix dum te cepisse videretur, ipse misere captus est, suoq; invento malum sibi accersiit, adeo ut jure maximo, maximam Medicorum ac Studiosorum omnium iram in se concitarit, dignus iccirco, quem omnes Reipublicæ utilitatem amantes & probi doctiq; homines exibilent atque explodant. Si igitur innocentiam ac præstantiam ingenii tui utcunque tutatus sum, meumq; de pessimo calumniatore judicium Commentariis meis, ita ferente occasione, inseruerim, magno equidem id commodo meo feci, ut qui tam sis vir munificus ac locuples, quod non aspernando fœnore studium illud meum compensare volueris insigni laudum mearum præconio, quas agnoscere non possum nisi vehementer ambitiosus: neque negligere, nisi ignominiæ notam subire velim. Proinde utcunq; sit, certe beasti me testimonio amoris, benevolentiæ ac humanitatis tuæ: Siquidem abunde tota epistola declaras, quo me amicorum loco habeas, habituruq; sis sempiterna memoria, non modo dum vivas, sed etiam dum te mortuo, monumenta illius beneficii mei contra Lusitanum pro te suscepti permanebunt. Hoc si vere dicis, sicut omnino credo (alioqui non erat necesse id scribere non expectanti neque de facie unquam viso) plurimi mihi est syncerissimus hic animus tuus, quam universæ Crœsi opes. Spondeoq; bona fide memoriam tui nunquam apud me interituram, quo me cunque fortuna vehat: sed inviolabilem, sanctam, perpetuam adeoque immortalem fore: Neque enim me ullius juris aut necessitudinis nexu tenacius obstringere potuisti. Atqui ô utinam utinam sacrum illud pectus intueri, sacros mores discere, os sacrum genasq; amabiles deosculari, vel, quod malim, corpus totum complecti semel liceat: Quanta hæc mihi felicitas, quanta lætitia, quanta voluptas? Verum quum id non possim, facio tamen quod possum: fruor eloquentissimis doctissimisq; commentariis tuis, in quibus vivam imaginem tui indubitatam expressam video: Hos jugiter ante oculos positos habeo, non illos quidem primo evulgatos, sed quos tua liberalitate, ceu perennis amoris nostri symbolum, superiori Francofurdensium mercatu, ad nos misisti. Istis foveo amorem tui, istis meum velut quotidiano speculo oblecto, quod dum intueor, specimen ingens corporis tui videre me mihi persuasi: Istis animum tui desiderio flagrantem, quoad possum restinguo: Istis velut amœnissimis Musarum viretis fruor ac pascor ad satietatem: quibus accedit Epistola manu tua exarata omnis eruditionis ingenuaq; humanitatis tuæ plenissima, quâ equidem universam ad absolutam amicitiam necessaria tanquâ sarta tecta explicantur. Hanc reposui inter ea quæ animo meo charissima sunt, unde quandoq; eam repeto, novo me gaudio ejusdem relectione imbuiturus. Quod autem tu rogas ac petis, ut Apologiam tuam contra Amathum, quem compendiosissime calamo meo cribratum asseris, legam: duas adiungens ejusdem editionis causas, quarum una est, ne quis æmulus alicujus te erroris consecium fore, tuiq; diffidere viribus tacendo, existimaret: Altera vero, ut omnibus judicium meum de Lusitano constaret: Legi itaq; non solum illam, sed insuper Censuras in Amathi enarrationes, qua lectione ita sum recreatus, quasi coram duellum utriusq; spectatu dignissimum, assistente toto Herbariorum choro, præside atq; judice Apolline, testibus Dioscoride, Crateva, Theophrasto, Galeno, aspexissem: in quo, DEUM immortalem, quot colaphos, quot alapas, quot verbera, quot vulnera, quot vibices homo ineptus, pugnandi imperitus, turpiter accepit, & nisi tu majorem vitæ illius rationem, quàm ipse suæ habuisses, jam in ipsa pugna occubuisset miser. Itaq; si quicquam sapit, cavebit omnem conflictum etiam cum imperitis parumq; exercitatis. Legi & alias editæ Apologiæ causas scripto tuo comprehensas. Porro quod ad priorem illam attinet, non arbitror quempiam fuisse tam incrtem, improbum, malignum, aut prorsus sine mente, qui tam iniquam suspicionem concipere voluerit de viro multarum linguarum peritia & incomparabilis ingenii excellentia clarissimo, qui publico commodo profuit multis, obfuit nulli, tanta interim modestia aliorum errores castigans, ut omnium amore ac veneratione jure dignus haberi, vel hoc nomine uno, debeat. Nec credo ullum eorum, quos nominatim errorum admones, singulari sanè urbanitate, imò cum laude ac honoris præfatione, tantillum commotum aut questum, quum tamen & Aristoteles unicum pene naturæ miraculum, veritatis potius quàm amici Platonis rationem habendam esse judicavit. Quare ego Lusitani stultam arrogantiam, & prodigiosam insaniam, risu potius ac Ellebro explodendam & expurgandam, quàm scripto confutandam judicassem: attamen, quæ tua sublimis est doctrina & animi ingens magnitudo, famæq; tuendæ laudanda integritas, hominem irrefragabilibus argumentis ac disertissimis rationibus semel convincendum centerendumq; censuisti: quod certe sic factum Apologia tua pariter ac Censura decerno, ut nunquam exurgere vel emergere possit amplius. Alteram quam allegas causam, humanitatis benevolentiæq; tuæ est, Vir syncerissime, quibus Croneburgium nominis tui, aut magis veritatis provehendæ tutandæq; studiosissimum, judicio acerrimo preditum, significare voluisti. Id qualecunq; sit apud te, tuiq; similimos exactæ censuræ vivos, examinandum relinquo, quanquam tergiversari poteram, nisi decreto tuo tam impense favere, aut saltem unice delectarer: mihi satis fuerit, si alienæ laudis & doctrinæ iniquissimum æmulatorem coloribus suis verè depinxerim. Atq; utinam idem tam copiose quam scelerate illius confidens malignitas meretur. Et hæc hactenus. Nunc vicissim breviter vitæ meæ statum tibi exponam. Ego Italiam Anno 38. & doctissimam Bononiensem Academiam, in qua D. Curtium aliosq; Medicos professitentes audieram, relinquens, recta (DEO propitio) ad patrios penates in Hollandiam florentissimam regionem redii: cujus laudes verissimo Elogio celebravit ter maximus Erasmus Roterodamus noster, ad finem Chiliadum, titulo Auris Batava: ubi dum annum unum artem exercuissem, mox ab inclyto & prudentissimo Senatu Gruningæ urbis, quæ profecto magnifica, opulenta, munita, ac bene instituta est, non ita procul ab Orientali Oceano, publico ære accersor. Hic annum novem commoratus multis equidem dolentibus, Coloniam Agrippinam perveni, adjuvante tunc institutum nostrum clarissimo medico Joanne Echtio amico meo charissimo: studiorumq; meorum per Italiam sodali conjunctissimo: In qua Academia etiamnum vivo, natus annos quinquaginta: miram fortunæ improbitatem multipliciter expertus sum. Nulli Principum obstrictus, tametsi talium conditionum occasiones

non desuèrint, quia ingenium meum aulis non perinde convenit, utpote liberum ac simplex, atq; eas alioqui formido, cogitans: Exeat is aula, qui pius esse volet. Quas ad me misisti Simplicium picturas, vehementer probo, simulq; laudo & prædico Summorum Monarcharum liberalitatem, ac propensam in te juvando ornandoq; voluntatem, quibus dotibus sese vere Reges declarant: nam nisi conatus ejusmodi hac ratione juvarentur, non video quorsum literas & disciplinas didicisse, easdemq; posteritati, immensa corporis jactura, tradere esset operæpretium, quibus constat omnis politia, rerum harmonia, philosophiæ moderatio, hominum salus, quibus à reliqua mortalium face disjungimur, & ad Deorum beatitudinem sensim deducimur. Postremo quando maxime rogas, ut in amore benevolentiaq; tui perseverem, & quæ sequuntur in Epistola. Hoc tibi jurejurando affirmo Vir Excellentißime, me nulli tuorum amicorum cessurum, tametsi cæteris sum inferior, etiamsi capitis periculum obeundum esset, meq; paratum esse pro virili improbißimorum nebulonum virulentam insaniam, in quorum Catalogo primas tenet Amathus, propellere. Tu modo da operam, quod facis, ne temere hunc affectum concepisse videar, & me similiter amare perge. Interim malle virtute, mi Matthiole, & qua cœpisti vigilantia, doctrina & gloria rem Medicam provehere, eadem quæso absolvas, ut omnes natum te gaudeamus, Sacrosanctæ arti nostræ gratulemur, simulq; calumniatorem tuum Lusitanum Amathum execremur. Certe admirantur te docti omnes, imitantur tam pauci, quàm reprehendit nemo, quicquid amarulentus Amathus, quem facete & falsè Amathum vocas, inepte garriat. His valebis Vir animo meo charißime, & si quid habes in manibus materiæ Medicæ, ejus me quæso facies participem, ut ißiusmodi benevolentia magis tibi devincias Croneburgium, quem jam dudum totum obæratum addictumq; possides. Literis tuis amantißimis jamdiu respondissem, si ut mihi paratus calamus, ita promptus fidusq; fuisset nuncius. Iterum vale doctißime Matthiole. Coloniæ XX. die Martii, Anno M D LX.

MELCHIOR GUILANDINUS BORUSSUS, Conrado Gesnero Medico,

S. P. D.

PLato philosophiæ pater, & divinioris scientiæ autor longè clarißimus, itemq; Stoici omnes μαντείαν, hoc est divinationem introducunt per instinctum admittuntq; divinum, quem ἐνθουσιασμὸν Græci vocant, qui phanaticus furor est, fervorq; lymphaticus per somniorum imaginationes, ac Chaldæorum observationes, Magorumq;, Brachmanum, Gymnosophistarum, Druydum, atq; Augurum disciplinam. Cæterum hi pleraq; vaticinii partes & commendant & probant, quamvis Xenophanes, ac Epicurus λιλαθίλονα omnem è medio tollere conati sunt. Hui dices, quo deniq; tam longè petitum exordium tendet? Cùm literas tuas, vir clarißime, doctrina haud vulgari refertas, & omni humanitate officiiq; genere plenas perlegissem, adeo mihi mens argumentis, corpus autem armis telisq; vacua relicta sunt, ut quæ denique ratione tot in me acutissima directa spicula viriliter propulsarem, oculis nequaquam circumspicere possem, parumq; abfuit, quin ψαλιμῳδίαν meditarer, & insuper gratias agerem, planeq; tuo judicio acquiescerem. Mamiras apud Paulum & Holoconitin apud Hippocratem, non modo diversorum generum plantas denotare, verumetiam utranq; vocem prorsum ab Italorum Dulcichinis (quæ Veronenses Trasci & Trasi vocant, Genuenses Ziziphas terrestres, Hispani Juncum avellanam, Arabes denique Habbazizi, si Leoni Africam describenti, itemq; Bellunensi credimus) discrepare. Quod dum ita toto die anxie solliciteq; mecum ipse cogito, rubore suffusus interim aliquoties, non tam quòd sententiam meam corruisse magnopere dolerem, quàm quia minimè prævidissem, quibus eam fulcris contrà adversariorum insultus communirem, sensim pater ille rerum omnium Sol, ex nostro delapsus horizonte ad inferius hemisphærium, ad Latentes hactenus tot Antipodum myriades nostris gentibus cognitas devolvitur, & mihi placidus membris omnibus sopor undiq; circumfunditur. Interea insomnio opprimor manifesto liquidoq;, ac volitare circunquaq; incipio, veluti infesto mari ventis pulsata navis: In terram universam excurro, è terra in cœlum efferor, universum transmitto mare, aerem pervolito cetum, cum Sole terram ambio, cum Luna circumferor, cæterorum astrorum jungor choro, & quod mirum est, integro etiamnum in repentina & violenta adeo përegrinatione manente corpore: nec planè prius ἐκνοσωνεῖν καὶ ἐνθουσιᾶσαι desino, quam in floridißimum pratum vastißimæ illius & remotißimæ Hesperidum populorum telluris, quam divinus Plato in divino Timæo Atlantidem dici tradit, & prolixe graphiceq; in Critia describit: nec sanè alia est ulla, quam quæ hodie Orbis novi, & Indicarum Insularum terræ firmæ Americæq; nominibus universo mundo innotuit: descendo, ubi, inter cætera, Dulcichinorum molem conspicio magnam, Hippocratemq; ipsum, mirabile dictu, severo aspectu gravem, manu dextera Balin illam Xanthi tenentem, sinistra verò canos leniter pertractantem, voce denique alta Trasci à se Holoconitin appellari succinentem intonantemq;. Dum hæc sic menti obversantur, expergiscor, ad meq; ipsum redeo, nec satis scio gaudione magis, an dolore attonitus. Latabar equidem non parum, & magnam planè capiebam delectationem, quòd quæ de die meditabunde ac magno adhibito studio apprehendere nequiquam potuissem, ea, omni cura solutus, & aliud omnino agens, vera esse cognovissem. Vera dico cum Platonicis & Stoicis, qui divinationis partem unam ex somniorum imaginibus apprehendunt admittuntq;, quando & à Peripateticorum placitis alienum non est, animam interdiu mercenariam corpori inhærere, neq; posse veritatem contemplari: noctu autem ab hac servitute solutam, & in loco qui est circa thoracem convolutam, ad vaticinandum promptiorem fieri, & propterea insomnia nasci. Angebar autem insigniter, quòd quibus rationibus veritas in insomnio agnita doceri posset, minimè perspiciebam. Certum tamen erat arreptam semel opinionem & insomnio confirmatam mordicus tenere, nec mutare velle unquam, ac nequicquam potius ad ea respondere, quæ tu in medium attulisti, quàm culpam deprecari. Videbam enim rem esse arduam, vetustis novitatem dare, novis authoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus verò naturam, & naturæ suæ omnia. Sed tamen, vir πολυμαθέστατε καὶ πολυλογώτατε, animum adverte quæso, & placidas mihi aures præbe, cognoscesq; qualis se mihi inter angores hos conjectura, novam stabiliendi sententiam, dum

Mamiras & Holoconitis.

Trasci est Holoconitis Hippoc.

cuncta altius rimor scrutorq;, in tuis literis obtulit. Scribis non videre te cur Mamiras Pauli, quod miſi, βολβοκάστανον Tralliani dici nequeat: nec animadvertere etiam poſſe, quid impedimento ſit, quo minus Doronicum vulgare, Mamiras Aeginetæ vocetur. Deniq; Holoconitin Hippocratis, Moly à Dioſcoride appellari ſentis. Verùm cavendum tibi eſt apprime, Geſnere jucundiſſime, ſiquidem undequaq; videris eſſe eruditiſſimus, ne dum meaſtudes convellere acrius, & veritatem conaris inquirere anxie, in denſiſſimas prolabaris tenebras, idemq; tibi eveniat quod Chymiſtis uſu venire cernimus, qui jam diu fruſtra vertendis ſpeciebus, & decantato illi aureo velleri ſummo & temporis & rerum omnium diſpendio incubuerunt, incumbentq; poſthac inpoſterum. Nam ſi Dulcichinum, Mamiras eſt, ut profecto Pauli verba atteſtantur, radiculam eſſe tradentis herbulæ geniculis frequentibus nodoſis cinctam, detergentis naturæ, nequaquam βολβοκάστανον dici poterit, quando Trallianus inter Mamiras & βολβοκάστανον diſcrevit, utriusq; ſeparatu locis mentionem faciens. Mamiras ſanè libro medicinæ 2. cap. 5. nominat: βολβοκάστανα autem libro 7. περὶ ἐπανυμοσῶν meminit. Nec probo Goupylum & Andernacum, viros alioquin celeberrimos, κάστανον βολβοκάστανον, βολανοκάστανον ſubſtituentes, ſi quidem non tam vox ipſa βολβοκάστανον, quam equidem vetuſtatem haud redolere fateor, quemadmodum nec χίνικον, nec τραγήματον, nec μαρσύπιον, & ſexcentas alias, quibus tamen frequenter Alexander utitur, & ab omnibus eruditis tolerantur, quamq; autoris eo loco propoſitum ſpectandum eſt, quando rectam victus rationem purulenta excreantibus præſcribens, abſtergentibus nutriendos præcipit, qualia ſunt, Jus gallorum, phaſianorum non pinguium, perdicum, attagenarum, turdorum, ſimiliumq; avium. Ad hæc, ſi ſanguis rejiciatur purus, juſculo ei incoquere mandat βολβοκάστανον, alicam, tritum, ſimilaginem, & ejus generis alia, quæ ob ſuccicraſſitiem, vaſa ſanguinem continentia modice obſtruere & pectus lenire atq; abradere potis ſint. At tantum abeſt Caſtaneas detergendi farciendiq; vi pollere, ut nihil detergentibus & farcientibus magis poſit eſſe contrarium. Adde vocem βαλανοκάστανον æque eſſe novam atq; βολβοκάστανον, & quod per magni refert, nullam planè poſſunt Caſtanearum glandes ἐπανυμοῖς utilitatem commodumve afferre. Proinde veriorem veterem lectionem augvor, & βολβοκάστανον pro herba interpretor, quæ pingui ſucco conſtat, & facultatem obtinet humorum craſſitiem mediocriter incidendi, adeo ut execrationibus è pectore ſit idonea. Quòd verò βολβοκάστανον vix alia eſſe poſſit, quam illa ipſa cujus ſemina ad te miſi, argumenta habeo, tum quia attenuandi natura pollet, & lentitiam in ſe habet, tum quia radice conſtat bulboſa, Caſtaneæ tamen ſimiliori quàm bulbo, quando cortice foris obducitur nigro, intus verò ſubſtantia Caſtaneis ſimilima expletur, quæ res & nomini occaſionem præbuit, ut compoſita nomenclatione βολβοκάστανον diceretur, quia Bulbum Caſtaneam mentiri videtur. Sed hæc leviora. Quod maxime me movet ut βολβοκάστανον credam herbam, cujus ſemina hoc titulo inſcripſi, illud eſt, quia nomen in Græcia in hodiernum usq; diem retinet, Chiis ἀγριοκάστανον vocitat, Byzantinis ἀγριοκάστανα, Rhodiis βολβοκάστανα appellantibus. Adſtipulatur in omnibus meæ ſententiæ, aut ego potius ſuæ, vir graviſſimus, cum doctrina, tum humanitate clarus, Gabriel Faloppius Mutinenſis, in ordine & numero ſcholæ Medicorum Patavinæ minimè poſtremus, Anatomicorum hujus ævi facilè princeps, atq; in ſimplicium palæſtra athleta invictus, imo verò in debellandis domandiſq; Chirurgiæ prodigiis, Italicus Hercules. Quid habes, mi Geſnere, quod damnes? Quis ſenſus eſt verborum tuorum? quæ tua mens? oculi? quid ais? Nimis urgeo, commoveri videris, ſiquidem errorem tuum agnoſcis, Dulcichina non modo βολβοκάστανον dici non poſſe, ſed nec Mamiras quidem rectè βολβοκάστανον appellari. Verùm ne in novam figmenti ſuſpicionem apud te incurram, quod vel ex nuda ſeminis figura argumentari veritus non es, radicem ejus bulboſam eſſe nequaquam tibi probabile videri, ideo radicem unam ex Chio ad me allatam ad te mitto: quam ut terræ mandes jubeo, cognoſcesq; liquido Melchiorem tuum nihil minus ſcire quàm nugari. Foliis veſtitur Crithamo ſimilibus, cauliculo brevi, candidos floſculos in umbellis ſuſtinentem, quibus ſemina anguſta, & ſtriata, canaliculatave, Cumino æqualia, ſuccedunt. Non is ſum, qui cavillis & impoſturis inanem gloriolam aucupari velim. Mentiri neſcio, nec, ſi ſcirem, velim. Nondum eo dementiæ deveni, ut Matthæoli pellem, qui eo nomine male apud eruditos, nec immerito, audit, Boruſſiaco corio anteponam. Metamorphoſis iſta hactenus moleſta mihi eſſe non cœpit, nec placet cum Evantha & Agriopa ex homine in lupum verti, rurſumq; reſtitui ſibi. Satius eſſet ejus generis hominis naſci nunquam, aut profecto in cunis emori præſtitiſſet. Neq; enim res ulla majus bonarum literarum ſtudioſis detrimentum apportavit unquam, quam iſta eruditorum mentiendi audacia impunitasq;. Cæterum Doronicum vulgare non poſſe ab Aegineta Mamiras vocari, ut Fuchſius putat, conſimili planè argumento priori comprobatur. Nam cùm ſit verum Doronicum, ut deſcriptio atteſtatur, & doctiſſimi quiq; fatentur, Ruellius, Leoniceus, Fracaſtorius, Manardus: Cardanus, Mundella, Matthæolus, Braſſavolus, Amatus & denique tota Medicorum ſchola clamitat, Mamiras profecto nullo pacto eſſe poterit, quando Avicenna Mauritanæ factionis princeps libro ſecundo tractatu ſecundo, ſeparatis locis Doronicum & Mamiras, quod Memiran nuncupat, proſequatur, & de hoc in M. de illo in D. prolixe pertractet. Illudes tu nodum hunc, duo eſſe Doronici genera inquiens, Orientale nempe, & Europæum, quod officinarum ſeplaſiarii Romanum vocant: ſed te concedere quidem Orientale eſſe legitimum Barbarorum Doronicum, noſtrum autem, vel maximè ire inficias. Equidem non dubito, vir clariſſime, quin utriusq; radices jamdudum conſpexeris probeq; perpenderis, nec aliam inter eas differentiam deprehenderis, quàm quæ eſt inter duo ejusdem alitis ova. Quòd vero Doronicum Romanum non ſicut Orientale ferveat, & linguam vellicet (quæ Ruellii opinio eſt) id noſtri cœli ſoliq; temperiei ferendum eſſe acceptum, ut quisq; eſt eruditiſſimus, ita ſententiæ huic promptiſſimè accedit. Radices enim plantarum diſſimilibus ſaporibus à terræ proprietate perfici, uti etiam in fructibus evenire videmus, credendum omnino eſt. Si enim radices arborum, aut vitium, aut reliquorum ſeminum non ex terræ proprietatibus ſuccum capiendo ederent fructus, uno genere eſſent in omnibus locis & regionibus omnium ſapores. Sed animadvertimus in Inſula Creta Monobaſites vinum (Malvaſium vocat vulgus) in Cirno Corſicum, in Campania Græcum & Lachrymam, circa Meſſanam in Sicilia Mamertinum, in Thraciæ maritima parte Maroneum, Smyrnæ regione Pramnium, utrunq; Homeri teſtimonio celebre, in Liguria Amabile, in Germania, quatenus Rheno abluitur, neq; omnibus partibus, Rhenanum, in Pannonia Ungaricum, reliquisq; locis plurimis innumerabili multitudine genera vini virtutesq; procreari, quæ non aliter poſſunt fieri, niſi cùm terrenus humor ſuis proprietatibus ſaporum in radicibus infuſus, enutrit materiam, per quam egrediens ad cacumen profundat proprium loci & generis ſui fructus ſaporem. Chelidonium minus, quod rudis herbariorum plebecula Scrofulariam minorem vocat, cum

Dulcichinum eſt Mamiras.

Bulbocaſtanum.

Fallopii laus.

Bulbocaſtani deſcriptio.

Matthæolus arguitur.

Doronicum vulgare, non eſſe Mamiras.

Doronicum duplex.

Saporum in radicibus diſſimilitudo unde?

Monobaſites vinum.

Chelidonium minus.

ordinis absoluti sit in calefaciendo & deficcando, si Aetio credimus, ideoq; magnam præ se fert acrimoniam, & gustum erodentem, cur, quæso, commanducando sæpe nullam prorsus nobis acrimoniam imprimit, idq; potissimum quòd in humido loco natum sit? Cur item Cicuta, Socratis maxime supplicio nobilis, in Germania, Gallis, in plurimisq; Italiæ locis fere innoxia nascitur? An ob eam causam, quam Galen. libr. περὶ τροφῶν Δυν. ἀμέσως secundo scriptam reliquit? Dicit enim Arum Cyrenis minimum medicamentosi, minimumq; acrimonia possidere, adeo ut in cibis vel Rapis utilis habeatur: In Italia verò, ac minori Asia contra adeo acre, ut medicamentis duntaxat expetatur. Parratione fieri potest ut Chelidonium minus, & Cicuta, in Creta, Attica, Chio, Cilicia, & Græcia ejusmodi viribus prædita nascantur, quales eis à veteribus contribuuntur, in Italia verò, Germania, & Gallia nocendi oblita proveniant. Comprobant id in primis insignia autorum testimonia, Plinius, Columella, Martialis, Galenus, Dioscorides, & cæteri, Persæam arborem in Perside exitiosam esse, translatamq; in Agyptum, mutata natura in cibos receptam. Idem Belenio accidere literarum monumentis prodidit Aristoteles περὶ φυτῶν primo. Poma mortis in provincia Peru Occidentalu India, an Sorba esse ignoras? At varietate regionis adeo perniciosam plantam evadere novum videri non debet, cùm & sexcentis aliis ejusmodi mutationes accidere constet. Summa summarum, quòd si terra generibus humorum non esset dissimilis, & disparata, non tantum in Syria, & Arabia in Harundinibus, & Juncis essent odores, neq; abietes in Arabia Thure manarent, neq; Olea in Troglodytica regione Myrrhæglebulas funderent, nec Hedera in India Piperis baccas daret, nec Cyrenis in Ferulis Laser nasceretur, nec Cinnamomum & Cassia in Moluccis insulis ex Lauro decorticarentur, sed in omnibus terræ regionibus & locis, eodem genere, omnia procrearentur. Has autem varietates regionibus & locis, inclinatio mundi, & solis impetus propius, aut longius cursum faciendo tales efficit terræ humores, quas qualitates non solùm in his rebus, sed etiam in pecoribus & armentis aiscerni notius esse autumo, quam ut autorum testimoniis demonstrare habeam necesse. Illud in transitu adjecerim, nobiscum sentire Theophrastum & Plinium clarissimos rerum conditores, Calamum & Juncum odoratos, nequicquam à nostris harundinibus & Juncis discrepare, præterquam quòd fere compertum sit, ut quæ locis frigidis odore carent, ea fervidis odorata fiant, ut Calamus & Juncus in Syria. Abunde satis, & latius etiamnum quàm res exigebat, demonstrasse me arbitror, Doronicum Europæum eandem prorsus esse cum Orientali planta, quando & nomen, & radicis effigies, & par utriusq; natura illud coarguunt, nullo alio quàm majoris minorisq; discrimine. Itaq; Doronicum vulgare nequaquam Mamiras appellabitur, ut Fuchsio placet, cum Doronicum sit, Avicenna inter Memiren, quod Mamiras est, & Doronicum differentiam adnotante. Quare cum hactenus nihil obstare animadvertam, quo minus Dulcichinum Mamiras dici possit, non recantabo, nec dimovebor à mea sententia, nisi tu exercitatiores in literaria palæstra athletas in arenam deducas denuo, qui id agant, ut tua & fulciant comprobentq;, & mea destruant confringantq;: quod ut facias, vehementer etiam atq; etiam rogo. Scio non defuturam tibi argumentorum copiam, quibus existimationem tuam tuearis, & defendas, ac meam opinionem convellas conscindasq;. Ridendus hoc loco Bellunensis, qui Dulcichinum ab Avicenna Granum Alzelin vocari asserit, non animadvertens, Alzelin inter fructus, non radices ab autore connumerari, & Serapionem cap. 337. Simplici. medicamento. in siliquis nasci tradere. Habzelim (inquit) granum pingue est, magnitudine Ciceris, citrinum ab exteriore parte, album ab interiore, boni saporis, apportatur è terris Barbaris, nominaturq; Piper Aethiopicum (verùm Piper Aethiopicum re vera est aliud) in Barbaria dicitur Croni. Forma spectatur phaseoli siliqua & Grano minoribus. Color grani citrinus nigerve. Sapor acutus ad instar Piperis. Vis ejus gradu tertio calida, humida primo, hæc ille. Ex quibus planum fit, ingens esse discrimen inter Dulcichinum & granum zelin. Memini me Venetiis aliquando Agyrtam in medio foro Balsami laudes, & præclaras ejus virtutes (ut id genus hominum facere assolet) decantantem conspexisse, qui post longam inanem verborum seriem, siliquas quasdam faselo similimas, breviores, aromaticum saporem præferentes, quibus semina nigra, faselo æqualia, sed minora inerant, pro Balsami fructu venditabat, quæres & doctis, ut audio, imposuit, verum veterum Carpobalsamum cum jactatione etiamnum dictis antibus, quum tamen medius fidius aliud nihil sint quàm Croni, seu Hab alzelin. Sed jam tempus est ut Holoconitin Hippocratis, Dulcichinum esse probem, & differre à Molyo, non solùm Dioscoridis, verum etiam auctorum omnium ostendam. Magna & vetus est eruditorum concertatio, cujusmodi planta sit, quam antiquissimus ille Græciæ vates, unicus ingeniorum omnium fons & victor Homerus, Plinii judicus ingeniorum summi sententia, Mercurium Ulyssi tradidisse in remedium carminum Circes in decima Odysseæ Rhapsodia cecinit.

Cicuta fere innoxia.

Poma mortis in Peru Sorba sunt.

Bellunensis error. Alzelis quid?

Ρίζῃ μὲν μέλαν ἔσπε γάλακτι δὲ ἄνθεϊ λευκόν,
Μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί, χαλεπὸν δέ τ' ὀρύσσειν
Ἀνδράσι γε θνητοῖσι, θεοὶ δέ τε πάντα δύνανται.

Quod interpretans Ovidius Transformationum quarto decimo ait,

Pacifer huic florem dederat Cyllenius album.

Moly vocant superi, nigra radice tenetur. Et meminit Lycophron in Alexandra obscuro poemate, μῶλυ σκώπτει φίλιξ. Ubi Isaacius commentator ait, μῶλυ δέ ἐστι παρὰ τοῖς τὸ ἄγριον σκόροδον, quod & Suidas, Eustathius, & sectator ejus Erasmus duobus locis, præfatione in Aristotelis volumina Græca, & in proverbio, Neq; mel, neq; apes, Moly ἀλληγορικῶς interpretantur, radicis nigræ symbolo laboris molestiam significari affirmantes, qua pervenitur ad animi tranquillitatem virtutis absolutæ præmium. Diversum censuit, quisquis ille fuit, qui hos versiculos condidit, quos in Priap. lusib. extare observavi.

Hic legitur radix, de qua flos lacteus exit, Quem cum Moly vocant mentula Moly fuit.

Theophrastus & Plinius herbam esse existimant, & nasci eam circa Pheneum, & in Cyllene Arcadiæ tradunt, specie illa Homerica, radice rotunda, nigraq;, magnitudine cepæ, folio scillæ, effodi autem difficulter. Hoc enim modo Theophrasti verba legenda sunt, μάλιστα ὀρύττειν γε εἶναι χαλεπὸν, non quemadmodum Gaza vertit, & omnes Græci codices habent, οὐ μὴν ὀρύττειν γε εἶναι χαλεπὸν, tum quia Homerus ita tradit, tum etiam quia Plin. difficulter erui ait, Theophrastum proculdubio sequutus, cujus verba refert ad unguem. Adjicit huic sententiæ calculum Homericus scholiastes, Moly appellatum esse scribens παρὰ τὸ μωλύειν, ὅ ἐστιν ἀφανίζειν τὰ φάρμακα. φασὶ δὲ αὐτὸ ἐλλέβορον τῆς ῥίζης τῷ τέλει θάνατον ἐπιφέρειν τῷ ἀποσπῶντι. Quæ verba claro sunt argumento, non radicem ipsam evelli molestè, (ut plerique falsò rentur) sed cùm mortis periculo eruentem se subjiciat, haud facilè à quovis

Aglaophotis Æliani.

effodi posse. Quæ cum ita se habeant, luce meridiana patet clarius, Homerum per Moly aliud intellexisse nihil quàm Cynospastum seu Aglaophotin terrestrem Aeliani, quæ, uti à te observatum egregie est, Baharas Josepho in Belli Jud. hist. dicitur, & à Democrito Marmaritis nuncupatur. Tradunt enim autores illi, Baha-

Baharas Josephi ut colligatur.

ran. seu Cynospastum captu admodum difficilem esse, & rhizotomi manus fallere, oculosq; refugere, neque prius consistere quam mulieris menstruorum profluvio laborantis lotio fuerit conspersa: neque tamen hoc etiam modo retentam sine periculo evelli, quippe extrahentem præsentaneam mortem consequi, nisi ejusdem radicis amuleto fuerit communitus, quo carentes, terram circum scarificare, circa radicemq; laqueo vinctam cani alligare, ac repente discedere, tandemq; nimio conatu sequuturum canem radicem extrahere, & veluti domini persoluentem vices illico commori. & nullo postmodum periculo radicem illam à quovis tractari posse. Vim ejus in expiationibus præstantissimam esse, ut etiam qui à spiritibus vexantur immundis, protinus liberari compertum sit. Moly hoc in marmoribus Arabiæ Perfico latere, & in Judea juxta Macheruntem oppidum quærendum. Neque enim dici posse quicquam longius à vero remotum arbitror, quam Moly, quod Homerus celebrat, Narcissum Theophrasto appellari, & Dioscoridi Colchicum, ut Tragus censet, quando Colchici flos lacteus non est: & Theophrastus insuper magnam inter Moly Homericum, & Colphicon Dioscoridis, suumq; Narcissum discrimen statuit. Sed ejusmodi errores, Trago fere fatales, toto opere passim. Homines sumus, fateor: sed parcius errare possumus, modo velimus: per incuriam multa committimus. Ut quimus ajunt. Opera laudanda, non opus. Alterum Molyos meminit Dioscorides & Medici omnes, cui graminis, non Scillæ folia,

Tragus arguitur.

Moly Dioscoridis non esse Holoconitin.

radix non Cepæ magnitudine, sed parva. Id tu Holoconitin ab Hippocrate vocari credis, illa fortasse conjectura fretus, quod autor is libro de mulierebribus morbis primo radicem ejus velut bulbum esse narrat, nec plane Olivæ parvæ dissimilem: quæ nota Molyi à Dioscoride reddi videntur. Equidem plenissime perspicio cum hac in parte, tum in aliis plurimis singulare illud ingenii tui quo polles, acumen, & fateor exosculaturum me fuisse, protinusq; ambobus, quod dici solet, pedibus mistam tuam sententiam descensurum, nisi me Galenus medicinæ coryphæus revocasset, & veriorem amplecti existimationem coegisset. Nam autor ille in libello quo obsoleta Hippocratis vocabula planiora facit, μώλυζον Hippocratem vocare ait, quæ cæteris Moly dicitur: ὀλοκονίτιδα vero herbam esse agrestem, & à Dioscoride ὀρεινωνίτιδα appellari, quasi dicas in monte natam. Quibus verbis perspicuum fit, nihil minus posse statui quam Moly Dioscoridis, & Holoconitin Hippocratis unius esse stirpis nomina, quando quod Dioscorides Moly nominat, Hippocrates μώλυζον nuncupat: contra quod hic ὀλοκονίτιδα, ille ὀρεινωνίτιδα. Quæres tu, ubi apud Dioscoridem ὀρεινωνίτις habeatur. Respondeo, nusquam. Falso igitur Galenus Dioscoridem allegat. Nego. Nam & Avicenna eodem libro quem supra indicavi cap. 743.

Oroconitis Dioscor.

in describenda Zedoaria, & Serapio cap 104. medic. simpl. in Dechon, id est, Panico, non Milio, ut male interpres vertit, & Plinius, non is qui naturalem historiam condidit, sed alter, libro de re Medica quarto, capite ultimo in Spomelidibus pomis, Dioscoridem citant, cum tamen nusquam, quæ nominati autores de iis plantis adferunt apud Dioscoridem reperiantur. Nisi igitur nomine Dioscoridis alium quam Pedacium Anazarbeum intelligant, profecto volumina, quæ hodie sub hoc nomine circumferuntur, manca esse in plerisq; videntur. Sed hæc per conjecturam dicta sint. Ad institutum redeo. Holoconitin Hippocratis, non esse Moly Dioscoridis, jam tandem te agnoscere arbitror, alioquin nec Galenus μώλυζον apud Hippocratem, Moly interpretatus fuisset, nec Holoconitin à Molyo separasset. Quid multis? Et descriptio, & natura Holoconitidi ab Hippocrate redditæ, attestari videntur, nequicquam à Dulcichino dissidere. Reliquum est, ut pari ratione Moly Dioscoridis excutiam, perpendamq; vera an falsa sint, quæ à Deo illo herbariorum Matthæolo tra-

In Matthæolum.

duntur, Moly ignotam esse Italiæ plantam dicenti. Ridere subinde mecum ipse soleo, Gesnere lepidissime, doctorum quorundam nostri ævi hominum audaciam (temeritatem enim non dixerim) qui ut fucum, nescio hercule quam laudatum, sua pratexant ignorantiæ, frequenter fateri non erubescunt, multa se præterire, sed quæ nec alii quidem pervia sint, ac si docta esset, si dis placet, ignorantia, ea nescire, quæ ab aliis hactenus prodita non sunt. Verum νῦν μὲν λόγου πρὸς ἔργον ᾧ νέκυ Aristophaneos Strepsiade, aut si mavis λόγου πρὸς τὸν Δάϊτερον cum cæteris. Alterius ista instituti: alium hæc locum postulant. Dabunt tandem imperitiæ suæ pœnas. Moly, inquit Galenus eodem loco quem proxime commemoravi, Allium est simplex caput habens, & non divisum in spicas. Quem locum si Matthæolus apud Galenum legisset, ut profecto legere debuit, nunquam in Molyo, & suam, & reliquorum ignorantiam accusasset. Nihil enim medius fidius allio isto sylvestri μονοκεφάλῳ esse potest notius. Nascitur locis campestribus passim, foliis exilibus, gramini aut croco proximis,

Moly Galeni.

Allium sylvestre.

sed latioribus, tenuioribus paucioribusq;, quinarium numerum raro excedentibus: Caule alto, tenui, concavo, albicante, in cujus vertice σκορόδιόν quiddam inest. Flores candidi sunt, non plane iis dissimiles quos in Lilio convallium cernimus. Radix subjacet parva, Bulbosa, nullos in nucleos secta, sed simplex, & unica, allium olens & sapiens, quæ causa fuit ut à Trago Allium caninum diceretur, & eo quoque sub nomine secundo loco post Allium sylvestre depingeretur. Sed de omnibus satis à me dictum est, pleniusq; ac ab initio quidem putaram, nec pauca præter institutum: quare jam opportunum est clascicum comprimere, receptui canere, contractusq; hujus epistolæ, sive potius libelli velis, sensim portui adnavigare. Illud currens notaverim, Moly

Allium caninum Tragi.

à Dioscoride vocari, & Eringion, & Solanum soporiferum, quod Plinius item comprobat, & Rutæ utranque speciem, Montanam, & sylvestrem alteram. Nec me prætereunt, quam monstrosa sint, quæ Plinius de suo Molyo memorat, radicis 30. pedes longæ. Verum ego super eo alibi copiose. Hæc in transitu monuisse quid officiet? Habes igitur vir præstantissime, incomptam quidem, nec qualem tua dubitationes exigerent, sed ingenuam responsionem, quam ita accipias velim, ut ab eo qui te diligit sine aliquo fuco proficiscentem. Tuum erit, acri tuo ingenio, & exacto judicio, tam hæc quam alia quæ à me scripta sunt, diligenter examinare, calculumq; vel album, vel nigrum singulis porrigere: utrunq; enim æqui bonique consulam, modo me ames, quod ut facias etiam rogo. Vale.

CON-

CONRADUS GESNERUS
Melchiori Guilandino,
S. P. D.

PRo Epistola tua, erudita sane & prolixa, quanquam mihi cum voluptate legenti perbrevis ea visa est, gratias tibi habeo doctissime Guilandine. Nam quod ad brevissimam meam tam copiose: quod ad subitaneam & familiarem, tam graviter & argumentose respondere dignatus es, id quidem ex amoris in me tui abundantia profectum interpretor. Tantus autem orationis tuæ apparatus est, ut perlectis omnibus, animo consternatus, & nescio quomodo affectus (quod ex mea etiam nimium simpliciter condita, itidem tibi contigisse, ut scribis, miror) sententiam omnino mutarem, & victum undiquaq; ut faterer, non parum abfui. Id quod (ut mox initio dicam, ne prorsus contumacem & refractarium me putes) circa Bulbocastanum certe ingenue fateor. Dabo enim hoc honori tuo, ut victoriam tibi adscribam ejus rei, de qua tecum non certavi, sed interrogavi duntaxat, subdubitans: atq; hoc etiam gloriosius tibi est, si me non tanquam adversarium, sed ut præceptor discipulum vincas. In reliquis vero non æque, ut in progressu Epistolæ dicam, tecum sentio. Neq; vero me à te amando, colendoq; (hoc eruditio tua, illud beneficentia meretur) acres & vehementes illæ tuæ ἐναντιολυπηρὰ ῥητορεῖα dimovebunt: non magis quàm ab Antisthene Diogenem baculus. Imo quòd tam audacter me increpas, quòd mentem & oculos in me requiris, declamatorio quodam & pene tragico dicendi genere, equidem minime agre fero: qui malim, si in alterutram peccandum est partem, nimio inveniendæ veritatis fervore peccari, quàm remissione nimia nullum in nobis rerum inquirendarum studium flagrare. Itaq; ut hoc tibi condono, & vicissim eodem erga te candore ac libertate, homini Helvetico & libere educato agendi, absq; ulla indignatione tua, jus egomet mihi sumo atq; postulo. Epistola mea, quantum memini, nimium forte familiaris, dubitationes tantum & interrogationes aliquas continebat: ut plenius instruerer de iis, quæ tu simpliciter ad me scripseras. Tu vero ita commotus es, ac si ea quæ scripsisti, vera esse negassem, & toto (quod ajunt) cœlo aberrarem. Atqui inter errorem ac dubitationem multum interest: adeo ut invicem contraria sint, ita ut ἕξις & στέρησις. Dubitare certe non est negare: neq; penitus ignorare, sed principium quoddam & via ad cognitionem. Et philosophi hominis, non quidem ignorare nihil, quod in nullum hominem cadit: sed ignorantiam fateri primum, deinde in utramq; partem argumenta disquirendo conferre. Ἐφ' οἷς δὲ τοῖς ἀπορῆσαι βουλομένοις πρόεργον τὸ διαπορῆσαι καλῶς, ἢ γὰρ ὕστερον ἀπορίᾳ, λύσις τῶν πρότερον ἀπορηθέντων ἐξ οὐ λύεται δ' ὅτι ἔστιν ἀγνοεῖσθαι τὸν δεσμόν, inquit in prima philosophia Aristoteles. Et in lib. de longitudine ac brevitate vitæ: ἀρχὴ δὲ τῆς εὑρέσεως αὐχμαλέα πρῶτον ἐν τῇ διαπορῆσαι περὶ αὐτῶν. At tu longe secus, ne inquirendo anxie veritatem in densissimas tenebras abeam, periclitari me ais: & stolidissimis hominum chymistis me comparas immerito: illi enim rem impossibilem quærentes merito non inveniunt: ego vero diligenti indagatione & hactenus in hoc ipso Stirpium genere quædam inveni, Dei gratia: & invenio subinde, nullius ante me literis, quæ ad me pervenerint, prodita. Dices fortassis discentem æquum esse credere & assentiri. Fateor: & in plurimarum rerum cognitione, doctore te frui licere mihi optarim. Sed discentium conditio duplex est, nam qui pueri vel tanquam pueri discunt, simpliciter & absq; demonstrationibus etiam, fidem autoritati præceptorum, ut filii parentum, adhibere debent. Qui vero methodi ac demonstrationis vim intelligendo consequi possunt, illos sane homini utcunq; amico, & autoritati absque certa ratione credere, in rebus quidem humanis, προρσὺς ἀφιλόσοφον est. In amicitia vera voluntati & benevolentiæ utrinq; habenda est mutua fides quàm syncerissime, ita ut neuter de alterius animo dubitet, etiamsi eventus aliquando non videatur respondere. Multæ enim sunt causæ & circumstantiæ, propter quas multa secus quàm institueramus eveniunt. Judicio vero & doctrinæ suæ, quamvis dubitationes in contrarium non desint, credere amicum postulare, ambitiosum est, & nervum amicitiæ æqualitatem excedit. Poteras mihi nullo artificio, paucis & breviter comprehensis argumentis satisfacere, ac dubitationes meas dissoluere: sed oratorem te esse declarare mihi volmisti. Non erat quòd tantopere mirareris Guilandine, Italiæ quasdam aut Græciæ plantas, mihi esse ignotas. Aut cur non Dioscoridem quoque, Galenum Plinium, Theophrastum, Hippocratem, & alios qui in hac natura parte reliquis mortalium excelluerunt, singulos plurima alienarum regionum medicamenta vel ignorasse prorsus, vel nomina vel vires eorum (nihilo hoc nomine indoctiores) non probe calluisse miraris? Cur non te ipsum? qui forsan omnium hominum ad nostram usque ætatem diligentissime harum rerum cognitionem es persecutus: ad nos tamen si venires, Helveticas quasdam, alpinas & alias quasdam plantas (non dubito) vel prorsus, vel nominibus quibusdam, vel facultatibus, ante hac ignotas tibi ostenderem. Tu vero admiraris, Mamiran esse Dulcichinum aut Oloconitin, non statim me tibi asserenti credidisse, idq; sine autoritate (quis enim hoc ante te docuit?) sine rationibus. Potueras saltem ex tam brevi & incompto Epistolio meo, etiamsi non expressissem, hoc tempore prorsus à stirpium historia alienum esse me cognoscere: & in eo adhuc lucubrandi argumento hærere, quod ante multos annos incepi: atq; utinam feliciter & aliquo cum studiosorum fructu aliquando absoluam: Animalium historiam dico, cujus pars de Aquatilibus totum nunc me occcupat, ut vix aliud cogitare liceat. Et hæc etiam nunc quæ scribo, imo effundo, aliud agens, horas aliquot piscibus meis suffuratus scribo. Quòd si otium suppeteret, & eadem diligentia in plantarum historiam incumbere posem, quàm nunc in pisces consumo, de paucioribus forte dubitarem, ac minus tibi sciscitando molestus fuissem: nec illos quos tu mihi profers, Tralliani locos ignorassem. Sed cavebo in posterum, quando jam novi ingenium tuum, ne importunius sciscitando, aut argutius dubitando, negocium tibi facessam. Quanquam nunc etiam non male hac audacia mihi cecidit. Nam & ego natura (hoc est, Dei beneficio) non admodum commoveor: & à bonis doctisq; viris amandis, inter quos minime postremum locum tibi tribuo Guilandine, nulla increpatione me absterreri patior. Tu quoque vicissim, si magno celsoque animo vir es, qualem te esse mihi persuadeo, non ideo me amare desines, quod aliter forsitan quàm expectares tibi responderim. Magnum enim amicitia tua amissa dolorem mihi cieret. Tu qui Germaniam, Italiam, Græciam, Africæ oram, & alias regiones peragrasti: qui ingenio vales & indefesso semper studio omne genus librorum excutis, qui doctissimorum virorum amicitiis flores, multa non me tantum, sed publice omnes docere potes: idq; ut facias, & omnes tuas varias, raras, eruditas, copiosasq; observationes, in stirpium histor. præcipue, in literas

mature refaras, antequam humanitus aliquid tibi accidat, etiam atque etiam te rogo. Et quanquam te velim simplicius proponere pleraque: si tamen operæ precium videbitur interdum, ne hominum authoritas cuiquam imponat, illis etiam qui viri magni videri volunt, interdum reprehendendu, sive nominatim, sive opinione ipsorum duntaxat, non abstinebu. De me quoq; postremo in hoc scriptorum ordine, ubicunque dissenseris, pro arbitrio statues, totum enim in potestatem me tibi trado. Quod si quid laude dignum in me laudaveris, amabo te: si quid merito taxaveris, non irascar. Puerile profecto, ἄγροικον & nequaquam sapientis, ne dicam impii, viri est, sanctum amicitiæ jus propter aliquot herbas, earumve nomina, dissolvi, quod hodie tamen vel inter viros magnos & graves, ut sibi aut vulgo videntur, infrequens non est, quibus hoc fere exprobari posset, quod Cynicus Diogenes homini amicitiam ejus expetenti, saperdam vero (aut caseum, ut alii traduni) ferre detrectanti, dixisse fertur: τλὺ σὺ κἀγὼ ἰσθὶ φιλὼ σκεπάρνου δίδυνοι. Nisi tu fortasse aliud etiam hic spectari putas, gloriam, ostentationem ingenii, quo nemo libenter cedit. At hoc etiam absurdius est, ambitionis & contentionis studio summam virtutum amicitiam soluere. Nos igitur istos φιλὸ ψιφαλό, rideamus: & alter alterius post hac sententiam ac argumenta, placide tranquilleque (hoc est ἀπαθῶς, aut certe μετριοπαθῶς) audiamus: ut si fieri poterit, consentiamus per omnia: sin minus, salva amicitia, libere, simpliciter, candideq; inter nos dissentiamus, nullis æmulationis, invidiæ, simultatum, aut calumniæ affectibus obnoxii, ut indoctissimi quidam docti hodie sunt. Amicitia vera animorum inter se vinculum est, virtutum ac pietatis ratione connexum, hujusigitur salvo, quorum nomine suscipitur, rumpenda non est. Quid ad virtutem aut pietatem herba, frutex, lapis, piscis? quæ vel suis nominibus ignorari, vel ipsa stirpitus interire, quam sacrosancta amicitiæ jura, quorum autorem imo exemplar Deum habemus, inter homines violari præstaret. O vita ô mores. Non tecum mi Guilandine loquor nec te hujus criminis reum facio: sed alios nostri temporis homines, vix homines noto: qui mundo se deridendos præbent, dum vel in medicina nostra, vel aliis de rebus neq; magni momenti, & ad vitam ac pietatem minime necessariis litigantes, tumultuantur, insaniunt, cœlum terræ permiscent, neque somniantes tantum (ut tu jomniabas) sed vigilantes ἐπομαχῆσιν, ἀκλὴς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Nihil simplicius veritate, nihil simplicitate pulchrius, cum alias in rebus, tum in oratione & doctrina. Agamus igitur deinceps inter nos quam simplicissime: & ut in Areopago moris erat (neque enim major illius majestas fuit, quam amicitia inter viros bonos esse debet) ἄνευ παθῶν καὶ προσωπείων: ut veritas ipsa nuda sic magis eluceseat, quanquam enim fervore aliquo & justa æmulatione ingenium in astruendo vero excitatur, nimium tamen altercando & indulgendo affectibus sæpe amittitur veritas. Ego forte te omnium in hac palæstra exercitatissimum, aut nihil aut perparum docere possum, mi Guilandine: excitare saltem te & veluti obstetricando, ea quæ concepisti, quæque parturu, uberius, felicius & maturius in lucem ut edas: interrogando dubitandoq; efficere, quantum in me est, percupio, nam hoc etiam non cujusvis est, de unaquaque re commode dubitare. Sed egomet mihi prolixitate mea displiceo, quam tamen epistola tua propemodum mihi extorsit. Expectas forte ut ea quæ ad confirmandas opiniones tuas attulisti, tandem refellam: ego vero non tecum disceptare, sed profecto abs te aliquid addiscere, & rationibus tuis intellectis cum ipse solidius tecum sentirem, tum apud alios iisdem argumentis uti, & sententiam tuam fulcire possem, in animum induxeram. Nunc quoniam & res ipsa postulare, & tu quoq; petere videris, si quid in contrarium possem, ut depromam, ne facile de sententia semel non sine ratione concepta recedere videar, quod levitatis non judicii est, expectationi tuæ aliqua ex parte (quantum & per ingenium & per otium licet) satisfacere conabor. Non deessent mihi probabilia multa, quæ in contrarium adferrem: iis tamen abstinebo, cum mihi prolixiori esse, nec liceat: quanquam tu quoque in tuis astruendis probabilia multa, ut oratores solent, non undiquaque firma aut necessaria, protulisti. Quid pridem ad te scripserim, non equidem satis memini, neque Epistolæ ad te datæ copiam habeo: sed ex tua quæ scripserim, pleraque agnosco.

Mamiras & Bulbocastanum diversa.

Primum igitur in eo quod dubitavi an Mamiras Pauli, Bulbocastanum Trallani forte esset, plene à te satisfactum mihi est: & plantas esse diversas facile agnosco, & tibi quitam liquido id mihi demonstrasti, gratias habeo maximas. At superiori æstate, cùm semina quædam peregrina ad me dares pro tua liberalitate, pro Mamira quidem Dulcichinum mittebas (ut nunc quoque sentio) radiculas scilicet: eam vero Oloconitin Hippocratis esse negabas, quod ridicule rhizotomus quidam ita sensisset: Oloconitidis autem semen seorsim mittebas, nigrum, rotundum, durum, sapore fere nitroso, magnitudine, qua minimum genus vicia. Schedæ inscriptio hæc erat: Oloconitin Hippocratis, quod et apud reliquos medicos nomen quærendum. Nunc vero in epistola tua, quæ prius separaveras conjungis: Trasi sive Dulcicognum recentiorum, Pauli Avicennaq; Mamiran, Hippocratis Oloconitin esse magna voce clamas, & asserentes idem Hippocratis manes produeis. Itaque tum forte dubitavi, possent ne idem Bulbocastanon dici, quod radix veluti bulbulus quidam, saporis dulcedine castaneis proximis (ut Matthiolus scribit) appareret: nunc vero penitus tecum sentio, postquam & Bulbocastani radicem mihi communicasti, & Rhodios etiam sic appellare docuisti. & Quamobrem & assertam à te veram Trallani lectionem, & rem ipsam quoque demonstratam, ex animo tibi gratulor, assentior, gratias habeo: & cum doctrinam diligentiamq; tuam admirabilem veneror, & candorem exosculor: qui communia mihi & hæc & alia complura, doctissimis tuis ad me literis, & nunc & prius facere dignatus es. Bulbocastanon igitur quid sit, nihil est quod amplius addubitem. Mamiras vero quid sit, si venia tua licet, adhuc sum dubius: & rursus veteru alicujus Medici (non Hippocratis, qui Mamiran fortasis haud agnovit: sed Pauli vel Avicennæ) manes, si qua arte non illicita potes, non Magia non Necyomantia, evocari à te vellem, qui omnem nobis hac de re dubitationem tollerent. Tu Mamiran Dulcichinum esse affirmas: aut potius somnias: ego vigilans nego. Veterum igitur de Mamira audiamus scripta: & an ea Dulcichino conveniant, consideremus. Mamiras (μαμιρᾶς, ultima circumflexa in prima declinatione, & servat alpha in obliquis) veluti radicula quædam est, οἷον ῥίζιόν τι, herbæ, habens veluti nodos frequentes (κονδύλους πυκνοὺς) quæ cicatrices & albugines attenuare creditur, abstergentis nimirum naturæ, Aegineta libr. 7. Mamiram Avicennæ libro secundo cap. 487. est lignum sicut nodi, declinans ad nigredinem in quo est reflexio parva: & est acutius quam venæ tinctorum, calidum & siccum in fine secundi gradus, abstergit & expurgat, siquidem abstergit albedinem unguium. Succus ejus humiditatem crassam detrahit, & purgat excrementa cerebri. Radix ejus dolori dentium medetur. Purgat albuginem oculi & acuit visum, fit cum eo alcohol, & abstergit humiditatem crassam, proprie succus ejus. Radix etiam utilis est ictericis, dolori ventris pungenti medetur: & est in eo provocatio. Hæc Avicenna. Quòd si vires Mamiræ perpendas, easdem

Mamiras an Dulcichinum?

omnes

omnes fere Chelidonio vel majori, vel minori, à veteribus Græcis adscriptas reperias, non dico Chelidonium Mamiran esse, vires convenire dico: nempe Chelidonium majus evidenter calfacit, & siccat (hoc est in secundo gradu, vel principio tertii) abstergit, crassos circa pupillam humores discutit, radicis & succi usus est, è succo collyrium fit, dentium dolori medetur, ictericis prodest, hæc omnia suo Mamiræ tribuit Avicenna: & insuper quod ungues albos (scabros intelligo) emendet, & propter acrimoniam succus ejus naribus immissus, caput expurget: quæ duo remedia Græci Chelidonio minori adtribuunt. Non (inquam) Chelidonium Mamiran esse asco, sed viribus cum eo congruere: unde apparet, quantum à dulci humectante & inflante radice Dulcichinorum absit. Acutius (vel, ut vetus interpres habet, calidius) esse Mamiran Avicenna inquit, quam venas tinctorum. Eodem autem in lib. cap. 736. de venis tinctorum scribens (Arabice est Haruchsubagin) eadem prorsus de ipsis tradit, quæ de Chelidonio Galenus. Ergo Chelidonio aut æquales habebit vires Mamiras, aut etiam vehementiores. Quid hoc ad Dulcichinum radiculam, qua primum calfaciendi ordinem non excedit, & acrimonia omnicaret? Neque hic me commovebunt argumenta tua Guilandine, quibus circa Doronicum uteru, quòd in Europa & nostris regionibus sapore, odore, viribus cæteris inferiora nascantur pleraque, videmus enim & experimur, eosdem primarum qualitatum ordines in nostris herbis reperiri plerisque omnibus, quos suis olim Græci attribuerunt: quòd si pauca quædam excipias, nihil hæc ad universalem sententiam infringendam faciunt. Possem hic evagari ad longam digressionem, sed non libet nec vacat. In Dulcichinis eximia est dulcedo: Mamiran dulcem esse nemo dixit, sed acrem & acrimonia abstergentem: qua quidem facultate remedia multa præstat, ad quæ nemo hodie Dulcichinis utitur, nec uteretur profecto feliciter. Dulcichini radiculas geniculatas cernimus: in Mamira condylos, id est, nodos habent. Sic & Polypodii radices, nodis & veluti cicatricibus aut tuberculis distinguuntur, geniculatæ non sunt. Taceo Avicennam Mamiran lignum facere, quod Dulcichino nequaquam convenit, & Aeginatam non radiculam, sed veluti radiculam. Apud Trallianum libro 2. cap. 5. ad exterendas cicatrices oculorum vox μαμίρας in Græcis codicibus deest: a Gupylo ex Aegineta eum in locum recte reposita. Apud Nicolaum Myrepsum requiritur in Antidotum de Croco Esdra, mox ab initio: Actuarius in Ruellii versione habet Mamera. Aetius quidem & Paulus in ejusdem antidoti descriptione (Fuchsio teste) Mamiræ non meminerunt. Doronicum Orientale, Paulo Arnabo aut Mamiras vocatur: eo Romanum durius & solidius est: Fuchsius. Sed profecto Doronicum, Arnabo & Mamiras, ut vocabula tria, ita res etiam tres diversæ sunt, ut ostendemus. Doronicum nostrum, ut vulgus medicorum appellat, quod in albis nostris & hortis etiam transplantatum, provenit, mollius est Romano & Orientali, ni fallor, ad manum enim peregrina nunc non habeo, nostrum molliculum esse scio. Ruellius apud Actuarium Mamiran interpretatus est Doronicum, ita ut lector suspicari posit, ipsius autoris eam interpretationem esse: quod fidi interpretis non est, & multis forte imposuit, sicut & Fuchsio Gyraldus Simeonis interpres: Erant (inquit Fuchsius) qui carnabadium recentiorum Græcorum, idem cum Doronico esse putant, nam ita Simeoni Sethi careum appellatur: Nicolao autem Myrepso cuminum Aethiopicum. Atqui hoc non Simeon Græce scripsit, sed de suo adjecit Gyraldus interpres, carnabadium esse careum. Cæterum iisdem fere rationibus, quibus Dulcichinum non esse Mamiran negavi, Doronicum etiam vulgo dictum Mamiram esse negari potest. Jac. Sylvii etiam verba de Doronico ex Serap. non bona fide recitantur: Doron. (inquit ille) Serapioni est radix parva, foris subflava, intus alba, dulcis, calamo aromatico similis, calida, sicca ordine tertio, flatus, præcipue uteri, dissipat: cordis palpitationi confert, ipsum & roborat, venenosis ictibus auxiliatur, sumptum & admotum (cum ficubus) Hæc Sylvius. At Serapionis codex meus Argentinæ olim excusus, in voce Haronigi (Sylvaticus legit Varonig) cap. 325. neque dulce Doronicum, neque Calamo aromatico simile facit: sed reliquo, quæ Sylvius de eo tradit: Frusta sunt (inquit) crassitudine ramorum secundi, magnitudine nodi pollicis ad summum: & sunt venæ (radices) albæ intus, subcitrinæ foris, aliquantulum duræ & graves: & deferuntur ex Sem ut plurimum. Et mox de viribus, eadem quæ jam ex Sylvio retulimus, scribit: (quæ certe cum Doronico hodie dicto sive Europeo sive Orientali, minime conveniunt:) & antidotis magnis admisceri ait, sicut & Avicenna libro 2. capite 210. Durungi vel Durunegi vocans: Est autem (inquit) frustum lignosum radicale, nodos habens, interius album, &c. Loco ejus ponitur Zurumbad æquale pondus, aut duæ terræ ponderis ipsius de caryophyllis. Ex his verbis descriptionem Mamira & Durunegi, similem esse apparet: colore tantum excepto: nempe lignum radicis instar, nodosum remedia vero ex utroq; diversa: etsi utrunque calidum ac siccum sit, hoc ordine tertio: illud in fine secundi. Ergo veri Doronici seu Durunegi loco quandoquidem eo caremus, vel Galangam, vel Zedoariam, vel caryophyllos cum seminibus, quæ flatus dissipant, usurpabimus: His scriptis, apud Sylvaticum sic legi: Doronec radix est similis branca pulpi, (pedi vel brachio polypi, acetabulis tanquam nodis aspero: à qua similitudine filiculæ etiam nomen fecerunt Græci) & adfertur ex India sed quia raro habetur, ponitur pro ea vernix: Sed pro vernice puto varonig legendum, quod est Doronicum Serapioni, ut paulo ante recitavi. Idem Sylvaticus alibi sine autore: Doronici (inquit) sunt radices parvæ, cujusdam herbæ similiter nominatæ, habentis folia parva, utcunque rotunda, & flores violaceos, nascitur in muris & cupis, (rupibus.) Et eandem esse Varonig, Arabice dictam sentit. Vulgare nostrum Doronicum flores luteos profert, hedypnoidis aut barbæ senis (quam vocant) floribus similes forma coloreque: qui forsitan cærulei quoque in specie alia mihi adhuc ignota reperiuntur. Doronicum nominatur in Diambro Mesuæ: Actuarius in eodem non habet. Doronicum vulgo dictum nimia dulcedine omnes fere radices. ita ut amaritudine Gentiana, acrimonia Zinziber excedit: at veteres Doronico suo nullam saporis dulcedinem ascripserunt. Quod si etiam tibi donarem Doronicum nostrum & veterum (sic enim Durunegi appello) tandem esse herbam, quoniam tamen, ut tu quoque fateris, nostro eadem vires non sunt, in remediis quæ veteres præscripserunt, non nostro utendum, sed aliis succedaneis de quibus dixi: inter quæ & Zurumbad est. Matthiolus in Serapione duo capita de diversis Zurumbet confundit: posterius sane videtur carpesium. & Zarnabo ab Avicenna dicitur: nam & festucas esse ajunt arboris cujusdam, & pro Cinnamomo poni, &c. Zedoaria Avicennæ (Algieduar ipse nominat) eadem præstat quæ Aristolochia, & quæ Durunpi: sed efficacius quàm Durungi adversatur venenis, nominatim napelli (ut Antitora dici meruatur) viperæ, & aliis. Porro Zurumbad eidem est herba, vel lignum: ut Bellunensis emendat, simile Cypero, sed majus, & minus odoratum, calidum & siccum in tertio abscessu. Flatus dissolvit, impinguat, & aufert odorem vini, & alligatum & ceparum. Cordi lætitiam & robur conciliat. Vomitum retinet. Adstringit naturam, (alvum intelligo) & uteri

Mamira & Chelidonia earundem virium.

Dulcichini & Mamiræ comparatio.

Doronicum, Arnabo & Mamiræ tria diversa.

Zurumbad.

uteri inflationes pellit. Morſibus venenoſis efficaciter medetur, Zedoaria in hoc propinqua. Ponitur autem loco ejus adverſus venena Durungi ſeſquialterum, & dua tertiæ (portiones) ponderis ejus de taraxaco ſylveſtri, & dimidium ponderis ejus de granis citri. Vides quam cognata inter ſe natura ac viribus remedia ſint, Zedoaria, Zurumbed & Durungi: & quàm iniq, facturus eſſet, qui pro aliquo iſtorum Doronicum noſtrum ſupponeret: Rutam ego malim, aut Ariſtolochiam, ex remediis quæ noſtra regiones ferunt, quàm Doronicum noſtrum pro veterum Durungi uſurpari, ſed Zedoariam præcateris probo. Cæterum quod Zurumbed Arabes, hoc Græci recentiores Carnabadium dixerunt, ut ex Simeone Sethi apparet: κοφτικόδιον (inquit) calidum eſt & ſiccum ordine tertio: concoctionem ciborum adjuvat, flatus diſſipat, ſtomachum roborat, ventrem ſiſtit, lumbricos interimit, urinam cit, pituitam incidit, ſed flavam bilem in calidis corporibus gignit. Porro Zurumbeth alterum Serapionis (cap. 261 in mea editione) quod Arabice aliter in tranſlatione Gal. Tarich adhueba vocari dicit: aroma eſt calidum & ſiccum, prope tertium gradum, caſiæ & cubebis virib. proximum, quod pro cinnamomo poni Galenus & Paulus autores ſunt. Et Iſaac filius Amram: Eſt (inquit) arbor magna, in montibus Lubnen: id eſt, in Oriente, nullo fructu, foliis longis, colore inter viridem & citrinum, ſimilia foliis ſalicis: idem & ramorum color eſt, odor citri. Calefacit, ſiccat, aſtringit, reſolvit (flatus nimirum, potius quam apoſtemata, præſertim matricis, ut in cap. 72. ex Meſarugie quidam tranſtulit) & adſtringit ventrem. Eſt in eo aſtrictio una cum ſubtilitate & caliditate. Eadem efficit quæ nux moſchata, ſed eſt ſubtilior ea. Confert dolori capitis frigido & humido cum oleo violaceo, ſi ſternutatorium inde fiat. Stomacho & hepati vi aromatica ſua prodeſt. Hæc Serapio. Vnde apparet, facultates easdem fere utriq, Zurumbeth ſuo eum attribuiſſe: & ſi fortè erravit Matthiolus duobus capitib. in unum confuſis, levem & ferendum hunc errorem eſſe. Sed prolixior ſum, quam par ſit. Certe Arabes medici pleriq, ſæpe res diverſas in unam confundunt, & ex una propter nominum varietatem multas faciunt: & ſcriptæ Græcorum inepte transferunt: quanquam in plurimis interpretes potius eorum, quàm ipſi fuerint accuſandi. Carnabadium, Zarnabo, Arnabo, aut res una & eadem ſunt aut ſubſtitui invicem poſſunt. Zarnabum ſimul & Zeduaris in antidotum diamoſchu Actuarii recipiuntur. Zadaria in diamargaru. Carnabadium & zedoaria in antidotum auream Alexandri: ubi Fuchſius Nicolaum Myrepſum Carnabadii nomine intelligere dicit cuminum Aethiopicum, idq, conſtare ex antidoto ejus 406. ubi ita interpretatur. Ego in ea antidoto nihil tale invenio, & numerum a librariis corruptum puto: nec magna apud me Myrepſi autoritas eſt. Cuminum Aethiopicum certe carnabadium eſſe minime conceſſerim, ſed in locum ejus forte ſuccedere poſſe. De Grano alzelen Bellunenſis verba hæc reperio: Granum alzelen vel alleZen, eſt granum quod apud Venetos appellatur Dolceghini, & naſcuntur etiam in Africa, & alio nomine Arabico dicuntur Hab alZiZi. Ejus ſententiæ Leonem quoque (neſcio quem) Africæ deſcriptorem eſſe ais: Eruditus etiam & longe peregrinatus vir Alexander Benedictus idem ſentit. Tu contradicis. Mihi hoc tempore non licet diligentius rem perpendere. Video tamen Granum Zelim à Serapione deſcribi cap. 327. & reprehendi illos, qui id cum Croni vel pipere Nigrorum confundunt. Ego Dulcichinos granum alzelin eſſe ſentiam: Croni vel piper nigrorum, id quod tu etiam ſic appellas, ſed cum grano alzelin contra Serapionis ſententiam confundis, donec veriſimiliora cognovero. An non Dulcichinum tu quoque calidum & humidum eſſe fateris, & Venerem ſtimulare? atqui hoc de grano alzelin ſcribunt. Convenit & color, albus interius, foris citrinus: & ſapor bonus, videlicet dulcis. ſed magnitudo ciceris, inquiens, non conveniet: atqui miſſa à te Dulcichini radiculæ parvæ ſunt, & in Africa multo minores naſci teſtis eſt Alexander Benedictus, ubi & cicer forte majus habetur: ſi modo ciceris recte tranſtulit interpres. Quòd ſi res eadem non ſit, vires vero ſint eadem, quid eſt quod digladiamur? Venio tandem ad Oloconitin & Moly ὁλοκωνίτιδα τῆς γλυκείας ῥίζα, ἐγὼ δὲ ὡς ὁ βολβὸς σιτηρὸν ἢ ὡς ἐλαίαν. Verba ſunt Hippocratis libro primo De muliebribus morbis. ubi à Dioſcoride ὀρεινολείριον pro ὁλοκωνίτιδα ſcribitur. φυεὶ δ' διοσκορίδης τλὸ ἐν ὄρει γινομένου ὀρεινολείριον ὀνομάζεσθαι, Galenus in Gloſſis. Ex quibus verbis miror putare te Guilandine conjecturam meam Oloconitin Hippocratis, Moly Dioſcoridis eſſe, deſtrui poſſe, quaſi non etiam Moly illud in montibus naſci poſſit, aut ſi in montibus non naſcitur, quid tum poſtea? neque enim vel Galenus, vel aliquis bonus autor hoc dixit: ſed Dioſcorides, veluti grammaticum agens, & etymologiam quærens, cur oroconitis diceretur, à montibus, ſic dici eam conjecit, Moly quidem Theophraſti ſive idem, ſive aliquid eſt, apud Pheneum & Cyllenam Arcadiæ montes naſcitur. Quin potius Galeno credamus, cui ὁλοκωνίτις eſt βοτάνη τις ἀγρία λαχανώδης: hoc eſt olus quoddam ſylveſtre: (utpote & bulboſa & dulci radice) olera autem quamvis ſylveſtria, non herbas montanas, aut in altis tantum montibus naſcentes appellamus: ſed quæ circa urbes & pagos, & in agris fere naſcuntur. Dioſcoridem dicat aliquis bonum eſſe autorem: eſto ſed Anazarbeum, cujus de medica materia libros habemus: de illo autem Galenus hic non loquitur, quod tu non animadverti ſti, ſed de altero recentiore, qui proxima ante Galenum ætate (patris ipſius memoria) vixit: & multis libris Hippocratis dictionem exponere conatus eſt: ut ex Gal. in gloſſas prafatione apparet. Hunc vero tanquam minime bonum autorem aliquoties reprehendit Galenus. Sed vehementius inſtas: Gal. (inquis) μώλυζαν Hippocratem vocare ait, quæ cæteris Moly dicatur, itaque infers, Moly Dioſcoridis & aliorum, Hippocratis Molyzam eſſe, non autem Oloconitin ejus. Impoſuit tibi fortè Latinus interpres aliquis: certe Galenus Græce hoc non dicit, his verbis: μώλυζα, σπόρδιον ἄπαλλῶ τῶν περκλὴν ἔχον, καὶ μὴ διπλουμένων εἰς ἀγκίδας τινὲς δὲ μῶλυ hoc eſt, Molyzam vocat Hippocrates allium capitis ſimplicis, non in ſpicas diviſum. Aliqui vero Moly interpretantur: inſinuans priorem ſententiam ſibi magis probari, merito ſane: nam Hipp. lib. 1. De muliebribus morbis fœcunditatis experimentum hoc ſcribit: μώλυζαν σπορόλλῳ ἄπαξ ἔσωθεν, προσβάτω, καὶ ὀρᾶν εἰς ἀκάνθου τόματος ὄδωσι. ſic enim poſteriora aliquot verba legi oportere, & res ipſa & Cornarii interpretatio indicat, quæ hujuſmodi eſt: Caput allii deraſum appone pro peſſo, & an odor per os tranſeat obſerva. Porro in ſimpl. medic. hoc cenſu. & μώλυ & μῶλυ à Galeno memorantur: Moly ejus eſt, ruta ſylveſtris Dioſcoridis, quam & ipſe Moly vocari dicit in Cappadocia, à ſimilitudine, quam cum Moly ſervat radice nigra flore candido. Myle vero Galeni, proculdubio Dioſcoridis Moly eſt, radice parva, bulboſa, vulvis utili. An vero eas aperiat, an claudat: & melior ne Dioſcoridis an Galeni lectio ſit, nunc inquirere tempeſtivum mihi non eſt. Plin. Molon appellavit, caule ſtriato, foliis mollibus parvis: radice quadrantali, in qua per extremum allii caput extuberat. Eadem Syron, aut Scyron Plin. dicitur. Ego Oloconitin (ſic enim ſine aſpiratione ſcribere malo) Hippocratis, Dioſcoridis Moly & Galeni Mylen eandem eſſe ſtirpem ſententiam nondum muto. Myle quidem à rotunditate radicis dici poſſe videtur. nam & μυλοειδὲς rotundum ſignificat.

Zurumbed eſt Carnabadium.

Zurumbeth alterũ Serapio.

Cuminum Æthiopicũ.

Granum Alzelen.

Croni.

Oloconitis & Orococonitis.

Dioſc. alter.

Moly, eſt ruta ſylv.

Myle Galeni eſt Moly Dioſcor.

Oloconitis eſt Moly.

Cæterum

Caterum an allium caninum Tragi, Dioscoridis Moly sit, accuratius mihi inquirendum videtur: in præsentia non concesserim. Moly vel Morion Plinio libro vigesimo primo capite trigesimo primo, halicaccabus est, opio etiam (inquit) velocior ad mortem. Jam quod Moly idem esse cum Aglaophotide terrestri Aeliani affirmas, uno duntaxat argumento, quod Moly etiam ut Scholiastes Homeri prodit, ἐλαφρότερον τῆς ῥίζης τῷ τέλει βάπτον ἐπιφέρει τῷ ἀπεσθέντι, quod Aelianus Aglaophotidi attribuit: non satis ad faciendam fidem mihi videtur: & possem verisimiles aliquot rationes contra te producere: sed nihil quam λογομαχίαν aut σκιμαχίαν quandam hæc fuerint: quoniam res ipsa nobis ignota sunt, ex remotis ad Orientem terra marique petenda: ab incolis scilicet Arabiæ, à quibus forsitan aliquis ad Troglodytas, aut Indos remitteretur: semper enim longius refugiunt hujusmodi miracula, & tandem nusquam in natura reperiuntur. Hoc tantum dicam, non debuisse te asseverare tanquam luce meridiana clarius (sic enim loqueris) Moly Aglaophotin esse, sed ex conjectura duntaxat hoc proponere propter similem ab autoribus traditam radicis evulsionem, quæ conjectura tamen, ut dixi infirma est, nam & Mandragoræ radicem cum olim sic solitam erui, Eustathius refert in μώλυος mentione: tum hodie itidem de eo quidam nugantur. Et Hyoscyamum & ὄπιον (Papaver nigrum forte intelligit) similiter, non tamen canibus, sed avibus alligatis, Aelianus alicubi tradit. De Bulbocastano, ut dixi, plane tibi subscribo: sed quæ de facultatibus ejus scribis, non satis assequor. Numeras enim id inter ea, quæ ob succi crassitiem vasa sanguinem continentia modice obstruere, & pectus lenire, atq; abradere queant. Et subinde, Castaneas vero (inquis) tantum abest detergendi farciendiq; vi pollere, ut nihil detergentibus & farcientibus magis esse possit contrarium: Et paulo post, Bulbocastanum, non aliam esse plantam quam ego assero, argumenta habeo, tum quia attenuandi natura pollet, & lentitiam in se habet, &c. At si crassi succi est Bulbocastanum, & obstruendi leniendiq; vi præditum, & farciendi, similiter ut alica, itrium, similago (quibus cum à Tralliano numeratur) & reliquum genus emplasticorum: quomodo abradere, detergere & attenuare, vel ipsum, vel ullum aliud emplasticum dicemus? Trallianus non quibusvis purulentis, usum istorum commendat, neq; ut pus & sordes pulmonis abstergantur: sed iis tantum, in quibus sanguis purus apparet, quem sisti & obturari meatus res postulat.

Aglaophotis.

Mandragoræ eradicatio.

Bulbocastani facultates.

Hæc habui in præsentia, quæ subito ad epistolam tuam mox ut accepi, respondere visum est: tu scriptionem tumultuariam & inconditam æqui bonique facies. Ego enim hæc omnia & tuo & amicorum judicio submittere paratus sum: & te magis etiam in posterum, quam si nulla unquam inter nos controversia oborta fuisset, amabo.

MATTHIOLUM de facie non novi, neq; viri ingenium aut mores. Doctrina ejus & diligentia, ex editis in Dioscoridem Italice Latineq; Commentariis, non vulgaris apparet. Sicubi tamen errat, aut erravit, humanum hoc est, & nobis commune. Emendabit forte multa in posteriore editione, quæ nunc expectatur: αἱ δοκήσεις γὰρ φρονήσεως σοφωτέραι. Quamobrem si quid in ejus scriptis est, quod reprehendas, modestius & simplicius ut facias rogo: neq; tam hominem, quam ejus errores vituperes.

Ἔλεγχ', ἐλέγχε, λοιδορεῖσθαι δ' οὐ πρέπει
Ἀνδρὶ φιλοσόφῳ, κἄστιν ἀγροικώτατον.

Vale optime mi Guilandine, & me ama. Tiguri. Martii die X. Anno Salutis M.D. LVII.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, SENENSIS MEDICUS,

Gabrieli Faloppio Mutinensi Medico præclarissimo

S. P. D.

Agitur de Bulbocastaneo, Oloconitide, Mamira, Traso, Moly, Deronico, Grano Zelin, Zedoaria, Zurumbeto, Carpesio, Baara, & aliis nonnullis simplicibus medicamentis.

Incidi nuper, nescio quo fortuito casu (præstantissime Faloppi) in tui Guilandini, & Conradi Gesneri binas literas, quibus illi non tam familiari aliqua se oblectarent salutatiuncula, quam seria (ut post modum vidi) disputatione inter se altercarentur. Ac primo aspectu quum utrimq; nomen, neutiquam mihi incognitum, me nonnihil alliciebat ad lectionem, tum non mediocriter hoc animum meum excitavit, quod titulus utrimq; epistolæ jam statim promitteret eorum concertationem non alienam fore à medica nostra materia, cui rei (ut nosti) semper animum addictissimum propensissimumq; habui, ac totam versari in quorundam stirpium indagatione & facultate, nempe Bulbocastanei, Moly, Mamiræ, Oloconitidis, Doronici, Trasi, aliarumq; nonnullarum, quarum cognitio non omnibus, imo fortasse perquam paucis rei herbariæ studiosis hactenus innotuit. Fecerat id tum Gesnerus non infimæ eruditionis vir, & qui non inter postremos Medicæ facultatis professores numerari velit, ut nihil leve, nihil humile ab ejus officina expectandum putarem: Verum quantum hac in parte meæ postmodum satisfecerit opinioni, liquido cognosces ex his, quæ mox in medium allaturi sumus: Guilandinum vero tum (mi doctissime Faloppi) eo usque somniantem pertuli, dum adeo profundo immergitur sopori, vel potius extra seipsum, nescio, in quas remotissimas terras (credo ad Cimmerias caligines, quamvis sibi aliud ille persuadeat) una nocte somno abripitur, ut sui Gesneri, & omnium penitus oblitus, me ipsum quoque procacissime pungat, & importunius calcibus impetat. Et licet antea quoque sic de omnibus disceptaret, ut etiam

Gesneri laus.

Guilandinus redarguitur.

jam ipso tacente, facile deprehenderetur ejus somnium, eatenus tamen nolui dormientem perturbare, quatenus id somnium non manifestam, & contumeliosam mihi inferret acerbitatem. Etenim, quemadmodum homines temulentos, & furiosos toleramus ut insaniant, dummodo neminem ladant. Si vero huc eorum spectet furor, ut nec manus à reliquis abstineant, tum eorum propulsamus injurias: Eodem quoque modo Guilandinum somniantem feremus, si aliud peccet nihil, nisi hoc solum, quòd noctes atque integros dies vigilans etiam stertat. Sin autem eo ejus erumpant somnia, ut intolerabilis in innocentes ejus sit petulantia, quis non hujuscemodi somniatorem excitet? Quis non Borussiacum hunc glirem ex stratis dejiciat? Nam profecto nihil aptius, & verius in hujuscemodi sua disceptatione dici potuit, quum hæc talia deliramenta afferat Guilandinus, quàm ut se ipsum non hæc tam argute disputasse, & perpendisse, quàm vane, & futiliter somniasse fateatur. De me vero quàm abrupte, & petulanter somniarit, ii optime judicabunt, qui hasce ejus legerint ineptias, quas postmodum toti orbi non erubuit divulgare. Quid, obsecro, commisi? Quodnam flagitium perpetravi? Quid contra me habet Guilandinus? cur tam aspere & repente in me invehitur? Certat cum suo Gesnero, nihil in me reprehendit, nulla usquam mei antefacta est mentio, nihil attingit quod ad me pertineat, & ecce, nescio quo maligno, ac virulento morsu ex improviso, relicto Gesnero, rabidi canis instar, dentes mihi injicit. Si quem vel levissimum meum recitaret errorem, non modo à doctissimo quovis homine, sed vel ab ipso Guilandino, cui nemo somniando fortasse par est, libenter & aquissimo animo corrigi, & emendari me paterer. Porro cùm jam ita suas disseminet nugas, infartas contumeliis & maledicentia, easque in cateros cerebrose congerat, sattus judicavimus patefaciendam ipsius imperitiam, quàm nostra tolerantia tantum impudentiam, & audacem insciti am, & in præclarissimam artem Medicam, contumeliam sustinendam. Veruntamen sic rem mihi esse cum Guilandino meminero, ut nullas inimicitias, à quibus maxime semper abhorrui, sentiam mihi cum ipso suscipiendas. Dissimilimum me plane illi præbebo, ut non persequi furiose videar personam, quod ipsum feciisse satis liquido constat, quin ut potius ejus errata removeam, ne ille Medicinæ candidatos somniando remoretur. Hunc fructum sicut ipse perpetuo in meis studiis sum venatus, ut ex meis qualibuscunque laboribus uberrima semper utilitas in studiosos redundet: Sic Guilandinum in me ita delirare non patiar, ut & suis intricatissimis, & involutis somniis studiosæ imponat juventuti. Atque quo syncerius fine omnibus convitiis, absque omni simultate agere paulisper cum Guilandino decrevi (mi præclarissime Faloppi) eo libentius hujus nostri sive colloquii, sive certaminis testem, judicem, ac arbitrum te constitui, in quo summa doctrina cum singulari certat humanitate. Cujus rei, tuorum nimirum ornamentorum, non solum domestici, qui quotidiana tua fruuntur consuetudine, verum & exteri, in quos latissime hæc diffunduntur, clarissimum dant testimonium. Quorum nonnulli ære ex Patavina Universitate Pragam venientes, cum amicitiæ causa, quam inter nos intercedere norunt, me invisérent, vehementer apud me obstupuerunt, cum tali viro in eadem domo, plena ac referta omni eruditionis flore, suavitate, lepore, ac summa integritate, hunc barbarum, impium, ac pene immanem Borussum consistere posse. Et quantum te doctrinæ, & omni virtutis decore præcellere, tantum hunc ab iis laudibus non alienum solum, sed & animum iisdem habere infestissimum prædicabant. At quid mirum, si inter amœnissimos flores venenosi aliquando delitescant angues? Quid si inter latissimas segetes simul adolescant tribuli, Zizania, & id genus inutilium herbarum? Latet serpens inter flores, suo tempore caput falce concidendum prodet. Quæ ista familia tam bene instituta, in qua nulla se exerceat improbitas? Satis magnam tu in hoc laudem & gloriam adipisceris (mi eruditissime Faloppi) quod non tantum domus tua te habeat quem sequatur, sed & tota florentissima Patavina Academia in te tam dudum recumbat, te intueatur, admiretur, & flagrantissimo studio imitetur. Quo major erit nequitia Guilandini, si eo domestico non moveatur exemplo, quo summa cum voluptate gaudent & fruuntur exteri. Ac ob eam quoque causam hæc tuo judicio dedicata volui, ut pro tua modestia hominem domi tuæ admoneas, & tua humanitate revoces ab hac maledicendi licentia. Quòd si tuis non acquieverit consiliis, & saluberrimis admonitionibus, an non toti mundo suam barbariem, imperitiam, inhumanitatemq; ipsemet optime declarabit? Ad me quantum attinet, si nihilominus, quemadmodum cœpit, convitiari, ac maledicere perrexerit, feram (ut potero) ejus protervitatem: At ipsius nequitiam & perversam omnium rerum ignorantiam, facile detegam apud honestos & eruditos viros. Si enim Gesnerus, qui interdum etiam me reprehendit, ferre non potuit tam effrenem petulantiam, quam in me ex improviso evomuit Guilandinus, quin eam sua epistola reprimeret, adeo ut ipsum comparaverit mulierculis panes in foro vendentibus: Ego illam in me, & in totam rei Medicæ disciplinam impune grassari, & insanire permittam? Continebo felicem illum somniatorem inter arctos fines, ne ad Americam illam evagetur, & somniando lasciviat. Quinetiam vetibi fortasse diutius Hippocratem perturbet, dum tanti viri Manes compellere nititur, ut in suæ opinionis robur falsa pro veris afferant in medium. Sed prætermisso omni joco, rem ipsam, quæso, diligenter agitemus, quam hæc nobis eructant somnia. Audi obsecro (mi Faloppi) ut tua te reficiat fortuna, quam Endymionem non sub dio, sed sub tuis laquearibus domi stertentem alas. Vide ne frustra tandem Patavii quæramus, & ne ita violenta, ita monstrifica, ita venefica sint ista somnia, ut pariter domum una nocte somniando ad Occidentales Indias in Americam transportent. At quid rem ipsam diutius differimus, quæ doctiss. simul & candidiss. requirit censuram, & quam serio & fideliss. Padua domi tuæ somniando in America reperisse lætatur Guilandinus? Neminem certe prater te habui (candidiss. Faloppi) inter quam plurimos amicos facultatis nostræ, nec mihi magis idoneus, magisq; paratus se se obtulit, cui libere meam hac in re sententiam, meumq; judicium (sit tamen citra omnem injuriam cum cæterorum venia dictum) recte sancteq; proferrem. Clamat Guil. & improbat novam Alexandri Trall. lectionem ab Andernaco, ac etiam Goupylo, viris in utraq; lingua doctiss. restitutam, quod particulam, quæ in veteri exemplari, à quo nova & ultima prodiit editio, depravate legebatur βολβοπαχεώνων, ipsi βαλανοπαχεώνων vel verterint, vel restituerint. Sed mea sane sententia, insscite ac turpiter hallucinatur, & parum, ne dicam omnino nihil, in re Medica se versatum ostendit. Quinetiam nec autores se legisse demonstrat, à quibus Alexander hoc est edoctus medicamentum, nec eos fortasse, qui idem ab Alex. acceperunt. Siquidem omnes in universum glandes, quæ Græcis βάλανοι dicuntur (ut Dioscor. & Gal. attestantur) adstrictoria vi, qua pollent, sanguinem rejicientibus maximopere conferunt. At cùm castaneæ omnium consensu in glandium genere habeantur, & iisdem sint præditæ facultatib. quisnam fuerit tam vecors, aut amens, ut non judicet Goupylum & Andernacum recte legisse βαλανοπαχεώνων, non (ut Guiland. βολβοπαχεώνων? Nam horum opinionibus recte

Facete.

Faloppii laus.

Guilandin. nequitia.

De Balanocastano & Bulbocastano.

Goupylus & Andernacus defenduntur.

recte astipulatur Aetius, qui libro octavo capite sexagesimo tertio ubi ad sanguinis rejectiones curationem instituit, Castanearum corticem præbet, his verbis: βελάνου φλοιὸς, καὶ μάλιστα τῆς πικρᾶς. A quo medicamentum hoc sumptisse Alexandrum, qui posterior vixit, affirmare minime vereor, quemadmodum & alia plura, quæ nunc præmittimus. Præterea Avicenna, qui claruit post Alexandrum, curam rejectionis sanguinis instituens, Castaneas ad id commendavit his verbis: Et quandoque admiscentur eis styptica æqualia, sicut Castaneæ. Adhæc quum Dioscoridi Castaneæ Σαρδιανὰι βάλανοι καὶ διὸς βάλανος, appellantur, cur non igitur Castaneas βαλανοπαγάνους, id est glandes castaneas Alexandro appellare licuit differentia causa? Nam, & eadem ratione Quernas, & Ligneas glandes dicimus, ut etiam in Eucolicis dixit Virgilius. Castaneasq; nuces, quemadmodum & ipsi Græci μυροβάλανον, unguentariam glandem vocant. Quamobrem non est ullo pacto
10 censendum, loquutum esse Alexandrum de Bulbocastaneo Guilandini. Denique cum nullus habeatur inter antiquos, nec inter recentiores Græcos, qui usquam Bulbocastanei meminerit, nec ejus historiam, vel facultates descripserit, absurdum sane admodum videtur, medicamentum tam ignotum, obscurumque in medium attulisse Trallianum, Medicum apprime circumspectum, quin id prius per omnia descripserit ac delineaverit, præsertim cum sibi soli suum non ediderit opus, sed ad totius Reipublicæ usum. Nec me à mea removet opinione, quod Græcorum quidam, ut Rhodii (si tamen vera refert Guilandinus) herbæ cujusdam radicem βελβενάγανον appellent, alii ut Chii ἀγχιπαγανίδας, alii ut Bisantini ἀγχιπάγανα. Siquidem has vulgares appellationes ego semper admodum parvi feci, quod ignarum vulgus pro suo arbitrio non tantum plantis, sed etiam aliis in-
20 illi Tralliani cognomen, non video sanè, cur potius Rhodios tantum, quam Chios, Byzantinos, & alios totius Græciæ populos fuerit imitatus, apud quos nulla unquam extitit (quod equidem legerim) Bulbocastanei mentio. Quo fit, ut vana ac futilis sit Guilandini opinio, qui præter omnem rationem, & probatissimorum autorum testimonia βελβενάγανον id legendum censet, quod jure rectèq; βαλανοπάγανον omnium doctorum virorum consensu legi debet. Quorum sententiis maximè astipulatur C. Plinius secundus libr. 4. cap. 54. suæ Medicinæ, ubi sic habet adversus Guilandinum: Aqua, in qua cortices Castanearum cum succo coquuntur, cœliacis, dysentericis, sanguinem rejicientibus bibenda haud inutiliter datur. Quamobrem non possum non admirari Gesnerum, quippe qui ita facile concesserit Guilandino, radicem illi missam, esse Trallianæ Bulbocastanon, cùm nulla penitus in hac radice reperiatur adstrictio: Quinetiam, quòd tantum in eo non emicuerit
30 ingenii, ut explorare ac nosse quiverit, in Trallianæ codice hoc in loco manifestissimam subesse mendam, eoq; præsertim: quòd Andernacum & Goupylum haberet hujusce rei indagatores. Cedit Gesnerus Guilandino, nihil respondens illi gratulatur, illi assentitur, illi gratias habet, ejus admirabilem veneratur doctrinam, candorem exosculatur, quòd cum ad suas converterit fabulas. Caterum futile quidem, ac penitus inane est Guilandini argumentum (ut Gesnerus etiam annotavit) ubi inquit, nihil valere Castaneas ad purulentos, quòd nulla detergendi, farciendiq; facultate præsint. Siquidem si Alexandrum diligentius, nec ita oscitanter legisset, vidisset quidem illum eo in loco Castaneas non probasse ad purulentos, nec ad detergenda pulmonum ulcera,
40 neq; ad pus educendum, sed ubi forte fortuna evenerit, quòd ii purum rejecerint sanguinem, & ut tantum huic Symptomati occurratur. Nec præbet præterea his Trallianus Halicam, Iritim, Similaginem, quemadmodum Guilandinus rei Medicæ ignarus existimat, ut hoc alimento abradatur, abstergaturq; pectus, aut pulmo, cum cibus hac facultate præditus, sanguinem rejicientibus non mediocrem possit inferre noxam, sed ut sanguis crassior reddatur, & leviter adstringatur ea, qua pollet, substantiæ crassitie. Nescio profecto ubi nam repererit Guilandinus, qui tot se fatetur peragrasse regiones, & qui cum Apolline & Aesculapio de re herbaria certare audet, Halicam, Iritim, Similaginem, vim habere abradentem. Non enim probat, a quo unquam tam temere scriptum sit, ut ubi sanguis rejiciatur purus, opus sit abrasione. O felicem Guilandinum, O admirandum Oraculum, O Borussum omnium fortunatissimum, qui primus tam abstrusa nobis referat arcana. Miror equidem, quinimo detestor, nonnullos, qui ut præcæteris excellere, & novi aliquid invenisse videantur, tales inanes apportant Chimaras, quas ut veras ostendant, elaborato quodam fuco illinunt, & fictitiis, minimeq; veris autorum testimoniis adeo concinnant, ut non modo tyrones, & qui rebus novis maximè delectantur, & alliciuntur, decipiant, sed etiam quandoq; seniores, & qui in re medica diu fuerint versati. Verumenimvero si ubi quis harum rerum peritus hasce nugas diligenter intueatur ac exploret, facilè horum impostorum fal-
50 lacia deprehendentur: Tametsi enim primo statim intuitu paradoxon quoddam illi afferre videantur, quum tamen pervulgatæ & in manibus bonorum doctorumq; virorum jactatæ & excussæ fuerint, facilè horum impostura, quid medullitus oleant, præseferunt, nummorum adulteratorum instar, qui quanquam tenuissimo auro circumtecti fraudem non ita primum ostendunt, plurium tamen manibus agitati, perditissimorum hominum malitiam tractu temporis detegunt. Hisce itaq; rationibus, & probatissimis autorum testimoniis unusquisq;, qui livore non fuerit perfusus, nec pertinaciæ potius, quam veritati fuerit addictus, facilè adduci poterit, ut credat Alexandrum de Castaneis esse loquutum, non de bulbosa ac veteribus & recentioribus ignota illa radice,
60 quam ille fortasse nec novit, nec usquam vidit. Quæ radix, si (ut Guiland. asserit) crassi succi fuerit, & obstruere ac lenire facile valeat. Halicæ, Iritis & Similaginis instar, non video profectò, quomodo abradere, detergere & attenuare valeat. Hic Guilandinus, quo facilius suæ patrocinetur opinioni, mi amantissime Faloppi, tua autoritate suam tuetur sententiam, & eadem sentire affirmat. Verum quamvis in re singularis sit splendor, & ingenium omni doctrinæ & philosophiæ genere agitatum & excultum, tamen nulli homini tantum unquam tribuerim, ut nusquam vel hæsitet vel non humanum aliquid committat lapsum. Talem qui de se conceperit existimationem, divinam potius, quàm humanam sibi autoritatem asserit. Hominum est non intentam sic ubiq; habere aciem, quin aliquando hallucinentur. Liberalis autem & optimi instituti animi (qualem in te vigere non dubito) semper esse duxi, libenter cedere veritati, ac nulla vinci pertinacia. Quare mi doctiss. Faloppi, sive falso hæc tibi adscribat Guilandinus, quo facilius tanti viri gravitate suam obtegat imperitiam, seu vere id dixerit, facilè tuam eximiam eruditionem, quæ in omni disciplinæ genere abunde relucet & excellit, ab istius hominis confusa ignorantia sepavabo. Patefacta & illustrata tot argumentis ipsa veritate, facilè tu pro tua egregia doctrina judicabis, quantum aberraverit, ut in pleriq; ita hac in parte Guil. ob idq; fortasse haudquaquam miraberis, si Borus. hic immanis, me

Trallisni locus restitutus.

Gesneri syncera reprehenditur.

Guilandini in re Medica inscitia.

Historia plantarum non sufficit ad eas agnoscendas.

Animadversio in Sophistas.

Fallaciæ à peritis facile deprehenduntur.

Homines & de re quandoq; hallucinantur.

Tuetur autor Faloppium.

me nasci nunquam sibi satius duxerit, vel in cunis emori, quum certo sciverit ab Hippocratis Manibus, quos excitaverat, admonitus, me suæ temeritatis futurum esse domitorem. Atqui ego hunc vivum suæ insolentiæ, insciti a, ac vecordiæ spectatorem perpetuo adversari velim. Quanta præterea sit hujusce Borussi imperitia, arrogantia, & temeritas in censendis, Oloconitide, Mamira, ac Trasо. quinetiam in suscitandis Hippocratis Manibus, quod illa omnia unam tantum designare plantam, vel radicem censeat, eos vero falsa attestari velit, ut suam inanem evehat opinionem, ex sequentibus facile palam fiet. Hippocrates gravissimus autor libro primo de mulierum morbis, ubi ad Secundas pellendas medicamenta describit, Oloconitidis meminit his verbis: Oloconitidis dulcem radicem. Est autem velut Bulbus, & parva velut Oliva, hanc in vino tersto, duas dato, si vero major, una sufficit. Hæc ille. Quibus facile arrogans Guilandini convincitur assertio, & Hippocratis Oloconitidem non esse Trasum, quod Veneti Dulceghinum vocant, neque Mamiram, non magno sane negotio palam fiet. Verumenimvero sunt in primis ponderanda Hippocratis verba, quòd a gravissimo sint prolata autore. Etenim cùm asserat ad Secundas pellendas Oloconitidis dulcis radicem, videtur quidem hisce verbis asserere, quòd alia sit Oloconitis quæ dulcis non sit, sed amara fortasis, vel alterius saporis, aliàs non fuisset illi opus addere, dulcis, nisi differentiæ causa, & præcipue cùm dulcem appellaverit plantam, non radicem, id quod maxime impedit Oloconitidem, Trasum sive Dulceghinum esse non posse: Trasi enim planta dulcis non est, sed tantum radix, quæ nullo usquam alio (quod sciverim viderimq;) sapore habeatur quam dulci. Præterea Trasorum radices substantia bulbosa non sunt, nec bulborum modo ullis velaminibus circumecta, sed cortice quodam tenui, aspero, & adstringente, qui pertinaciter admodum inhæret, adeo ut nucleos potius referat, quàm bulbos. Adde quòd nusquam ulla Trasorum visa sit radix, quæ Olivæ magnitudinem aquaret, sed omnes longè minores habentur. Adhæc cùm jubeat Hippocrates ad pellendas Secundas unam tantum dari Oloconitidis radicem, vel duas ad summum, si parva fuerit una, maxime quidem hoc ipso indicare videtur radicem hanc vehemens esse medicamentum, quo sanè indigemus ad secundas trahendas. Hoc etiam proculdubio confirmat Oloconitidem non esse Trasum, quia primum calliditatis ordinem fortasse non excedit, nec ulla provocandi vi pollet, ac adeo clemens habetur, ut edatur à Veronensibus, in quorum agro frequentissima nascitur, præsertimq; à prægnantibus mulieribus, quæ talia fere semper appetunt ad saturitatem usq;, nullo penitus incommodo. Postremo quum Galenus eo libello, quo obsoletas Hippocratis voces explanat, dicat Oloconitidem agrestem, & oleraceam esse herbam, facile quis nosse poterit Trasorum plantam, in qua nihil penitus oleracei percipitur, non esse Oloconitidem. Caterum nec potest Trasum esse Mamira, quia Mamira Avicennæ testimonio medicamentum acrius est, quàm Venæ tinctorum, quæ illi Chelidonium designant, & calidum, & siccum in fine secundi ordinis. Præterea Mamira Avicennæ abstergit, mundat, provocat, attrahit, præsertim à capite pituitam, si mandatur, vel naribus sursum trahatur. Quinetiam præstat ad Ictericiam, & dolores intestinorum, quæ omnia proculdubio in Trasо desiderantur. Nec potest Trasum dici Mamira, eo quod radiculas geniculatas habeat. Nam id asserere ex hac tantum nota maximè fuerit absurdum, cum innumera habeantur plantæ, quæ geniculatas edant radices. Porro nec Oloconitidem Mamiram esse putamus, quando hac Avicennæ testimonio acutior est Chelidonio, illa verò Hippocratis autoritate dulcis. Verùm si quis Mamiræ notas ac facultates diligenter exploraverit, facilè conjicere poterit parum, vel fortasse nihil, ab Anemone distare. Etenim Dioscoridi Anemone radix est Oleæ magnitudine, quæ veluti geniculis quibusdam cingitur, vis illi acris, & ea de causa succus naribus infusus, purgat caput, Commanducata radix pituitam trahit, decocta in passo, & illita, medetur oculorum inflammationibus, cicatrices eorundem & hebetudines emendat, sordida ulcera abstergit, lac provocat copiosum, menstrua cit vellere imposita, & lepras exterit. Quæ omnia adeo cum Avicennæ Mamira conveniunt, ut nihil impediat, quin Mamira & Anemone nihil inter se differant. Conferamus, obsecro mi Fallopi, Avicennam cum Dioscoride, ut clarius lucidiusq; nostra comprobetur opinio. Mamira (inquit Avicenna) nodosum est, acutius Chelidonio, absterssivum, mundificativum, & provocativum. Quibus optime rectèq; correspondent, quæ scribuntur à Dioscoride, cùm inquit: Anemone radix veluti geniculis quibusdam cingitur, vis illi acris, sordida ulcera abstergit, lepras eximit. lac copiosum provocat. Item Avicennæ Mamiræ succus extrahit humiditatem crassam ex capite, & mundificat superfluitates cerebri: Id quod etiam Dioscorides de Anemone scribit cùm ait: Succus naribus infusus purgat caput. Præterea Avicennæ testimonio Mamira confert dolori dentium, sed & idem videtur de Anemone annuere Dioscorides, quum inquit: Commanducata radix pituitam trahit, nam fere omnia, quæ mansa pituitam trahunt, dentium dolores mulcent, ut exempli gratia Pyrethrum, de quo scribens Dioscorides, Pyrethrum, inquit, pituitam elicit, ideo in dolore dentium auxiliatur. Atqui id clarius confirmat Plinius libro 21. cap. 23. ubi apertissime Anemones radicem dentes sanare scribit, si commanducetur. Id quod etiam confirmat Marcellus antiquissimus Medicus cap. 2. ubi de dentium medicamentis agit. Deinde ait Avicenna, mundificat albuginem & acuit visum. Cui maximè astipulatur Dioscorides, quòd scripserit mederi Anemones radicem oculorum inflammationibus, & cicatrices eorundem & hebetudines emendare. Ad hæc inquit Avicenna conferre Ictericiæ, quod in Dioscoridis Anemone non reperitur. Sed cùm à Galeno scriptum sit libro texto de simplicium medicamentorum facultatibus, Anemonem omne genus vasorum orificia reserare, nihil prohibet, quinetiam Anemone Ictericiam curare valeat, & menses remoratos pellere, ut Dioscorides inquit. His itaq; sic collatis, prorsus adducor, ut credam nihil aliud esse Avicennæ Mamiram, quàm Anemonem Dioscoridis. Nam præter hæc (quod viderim legerimq;) nulla extat planta, quæ magis suis facultatibus cum Chelidonio conveniat, quàm Anemone. Quod cùm animadvertisset Dioscorides, non longè à Chelidonio descripsit Anemonem. Nec nostri opinioni obstare videtur, quòd Paulus & Anemonis: & Mamiræ meminerit. Siquidem is (sit tamen tanti autoris venia dictum) separum in simplicium historia & cognitione fuisse versatum ostendit, quando ea, quæ brevissime admodum de Simplicibus medicamentis habet, ex seipso haudquaquam depromit, sed modo ex Dioscoride, modo ex Galeno transcribit, quemadmodum, & alia omnia quæ in suum volumen congessit. Quo fit ut mirari desinam, quòd quandoq; aberraverit Paulus in earum stirpium nomenclaturis, quæ ab aliis, novis quibusdam describuntur nominibus. Id quod jamdiu novisse nostræ tempestatis eruditissimos quosq; Medicos non ambigo. Eodem etiam pede claudicasse Avicennam animadverto, quippe qui nomenclationum varietate delusus (quibus pro suo arbitrio variis utuntur autores) bis Anemonæ meminit. Nempe primum

Oloconitidis examinatio.

Hippocrat. verba ponderanda.

Rationes contra Guilandini sententiam.

Trasorum examinatio.

Trasi temperantia.

Trasum ubi plurimum?

Mamiræ examinatio.

Mamiræ facultas.

Mamiram non esse Oloconitidem.

Mamiram ab Anemone nihil distare.

Omnia quæ per os pituitam deponunt dolori dentium conferunt.

Paulus notatur.

Avicenna notatur.

mum, capite 486. sub Mamiræ titulo & deinde capite 664. sub nomine Sakaik, quod pro certo crediderit ob appellationum varietatem Sakaik & Mamiram diversas esse stirpes, quemadmodum in aliis nonnullis eundem simili lapsu cæcutire observavimus. Atque id plerunque iis accidere solet, qui ea ab aliis transcribunt, quorum nulla vel admodum tenuis est experientia. Hæc itaque si tuus perpendisset Guilandinus, non adhuc suam in re herbaria deprehendisset ignorantiam? Tam ne temere cæteris, qui plurimum temporis & laboris huic facultati impenderunt, insultasset? Mirum mihi Faloppi doctissime, videri crebro solet, quosdam homines sui penitus adeo immemores, ut nescio quæ facultate, quibus digitis aut unguibus, cœlum, terram, & omnia metiri contendant. Qui dum vano quodam tinnitu, & mera jactantia reliquorum nituntur explodere labores, ut nobis facilius suas commendent nænias, aliud nihil assequuntur, quam ut inaniter tinniendo omnibus suam retegant, quæ latebat, inscitiam. An non hunc fructum suæ temeritatis, & arrogantiæ nactus est Guilandinus? Audi, obsecro, mi Faloppi tu, qui plurimos ingenio, doctrina, & autoritate præcellis, quam etiam Guilandinus in hoc seipsum vincat. Nam quo magis Guilandini epistolam perlego, eo plus ejus ridendam imperitiam detego. Ipse enim dum contra Bellunensem Granum Zelim apud Serapionem non esse Trasum, sive Dulcechinum perperam contendit, Aethiopicum piper (ut etiam Gesnerus annotavit) cum Grano Zelim turpiter confundit, de quibus uno & eodem capite scribit Serapio his verbis: Habzelin granum est pingue, Ciceris magnitudine, citrinum exterius, & album interius, & habet bonum saporem, & defertur ex terris Barbariæ, & nominatur Piper Nigrorum. Verum Piper Nigrorum secundum varietatem est aliud, & in Barbaria nominatur Croni, & est simile Faseolis in forma sua, nisi quia grana ejus, & cortex sunt minora Faseolis, & habet colorem nigrum, & confert doloribus dentium. Hactenus Serapio. At Guilandinus magnus Serapionis interpres ea omnia, quæ de Aethiopico pipere Serapioni describuntur, ad Granum Zelin refert, & Bellunensem (quantum mea fert opinio) perperam impugnat. Etenim hallucinatus non videt, quam aperte Serapio Aethiopicum piper tum notis, tum facultatibus à Grano Zelin distinguat. Denique cùm scribat Serapio, Habzelin granum esse pingue, magnitudine ciceris, citrinum exterius, & album interius, boni saporis, quomodo quis imaginari poterit, ipsum dixisse, quod sit simile Faseolis, & quod habeat colorem nigrum & saporem acutum, sicut piper. Si (ut Guilandinus falso interpretatur) de Grano illo Zelin intelligeret Serapio. Nonne hisce verbis luce clarius palam est hic Serapionem piperis Aethiopici historiam describere. At cùm Guilandinus ad scribendum potius videatur adductus calumniandi causa, quam sustinendæ indagandæq; veritatis, magna sane cum ignominia autorum sententias ad suas invertit chimeras. Quod si fortasse negabit, fateri cogetur suam in Serapione inscitiam. Verum cum utrunq; illi magno dedecori à scribi possit, suæ vel ignorantiæ, vel temeritatis pœnas merito dabit. Porro is Bellunensem deridendum temere clamat, quod scribat Habzelin nihil aliud esse Mauritanis, quam id quod Veneti Dulcichinum vocant. Sed mea quidem sententia non solum is longe magis deridendus fuerit, sed etiam acriter accusandus. Quippe qui Bellunensem & perperam, & citra omnem rationem deridendum censeat, & qui vel suæ imperitiæ Serapionem non intellexerit, vel fortasse malitia corruperit. Bellunensis enim cum diu in Africa fuerit versatus, adeo ut Arabicæ linguæ peritissimus evaserit, & ibi Trasum, vel Dulceghinum viderit, & nomen ejus Arabicum recte observaverit, quis præter Guilandinum adeo fuerit vecors ac temerarius, ut dicat hac in re ridendum esse Bellunensem? Quis ejus opinioni, & genuinæ interpretationi merito non subscripserit? Profecto nemo. Præsertim quum scribat Avicenna Granum Zelin calidum esse & humidum, quinetiam impinguare, & semen augere. Quas quidem facultates Dulceghino omnes procul dubio adscribunt. His cum etiam subscribat Guilandinus, quid pluribus opus est ejus confutare petulantiam? Atque comprobatur Bellunensis sententia Serapionis autoritate, qui Habzelin granum asserit esse pingue id est carnosum, boni saporis, id est, dulce, citrino cortice & alba intus medulla. Id quod in Dulceghino luce clarius cernimus. Nec obstat quod Dulceghini, qui in Veronensi agro proveniunt, ciceribus sint majores, quando qui Africam perlustrarunt, eos lem longe minores ibidem nasci fateantur. Quæ omnia etiam confirmant, quæ præter hæc à nobis contra Guiland. sententiam scribit Gesnerus, qui illum inconstantiæ astute notat, quod alias ad se Dulceghinum pro Mamira miserit, quod tamen negabat esse Oloconitidem, & ea propter Oloconitidis etiam semen Guilandinum misisse scribit, ex quo fortasse admirandum aliquod monstrum prodiit in lucem. Quod autem Doronicum cujus passim in Myropolis est usus, Mamiras non sit, tametsi contrarium sentiat Fuchsius in Nicolai Myrepsi annotationibus, ego quidem non ambigo, dissentio tamen à Guilandino; quod Doronicum nostri usus, tam id, quod in Orientalibus provenit regionibus, quam aliud, quod in Europa nascitur, non existimem esse legitimum. Nam quanquam hoc probare nititur Guilandinus Ruellii, Leoniceni, Fracastorii, Manardi, Cardani, Mundellæ, Brasavoli, & nostra etiam autoritate: nil tamen affert, quod jure aliquo admitti possit. Quippe quantum ad me attinet, nescio quo pacto Borussus ille audeat me autore affirmare Doronicum vulgaris usus, legitimum esse Doronicum, de quo scripsere Mauritani, quum id ego nunquam affirmaverim, neque negaverim. Atqui si meam de Doronico debeam in medium afferre sententiam, dicam ingenue legitimo nos carere. Cum enim Avicennæ Doronicum exalfaciat, & siccet ordine tertio suaq; vi valenter flatus dissoluat, non video cur Doronicum nostrum, legitimum appellari possit, ac debeat, quum nulla in eo reperiatur, qualitas, quam non obscura dulcedo, cujus nullus est inter Arabas qui meminerit. Caterum inanis, & frivola est Guilandini ratio, quod velit nullam aliam ob causam Doronicum, quod in Europa nascitur, linguam mihi me vellicare, ut Orientale, quam regionum, vel soli discrimine. Etenim tametsi (ut ipse asserit, & nos quoq; alias scripsimus) non desint planta, ac radices, quæ in quibusdam regionibus nascuntur acres, in quibusdam vero insipidæ (ut constat exempli gratia de Acoro, & minori Chelidonio) non tamen est hic admittendum frivolum Guilandini argumentum, eo quod etiam Doronicum Orientale, quod pro legitimo affertur, omni penitus acredine destituatur. Quod si degustasset Guilandinus, ut decebat tam admirabilem stirpium indagatorem, facile quidem errorem hunc evitare potuisset. Cæterum quomodo fieri possit, ut Doronicum & Mamira, unum & idem possint esse medicamentum (ut Fuchsius existimat) nulla prorsus est ratio, tum quod Avicenna de utroque diversis scripserit capitibus, tum quod medicamenta sint diversis prædita facultatibus, tum quod à nobis superius luce clarius comprobatum sit, nil aliud esse Mamiram quàm Anemonem. Nec obstat quod utrunque sit acre, & calidum (de legitimo Doronico loquor) Quippe innumera sunt medicamenta, quæ acredine pollent, & in qualitatibus conveniunt, nec tamen sunt eadem. Nec pariter obstat quod Doronicum & Mamiras, partim

Animadversio in Guilandinum.

De Granô zelim.

Habzelin quid? Piper nigrorum.

Guilandinũ calumniandi causa tantùm scribere.

Bellunensis defenditur.

Granum Zelin Dulceghinum esse legitimum.

Guilandinus à Gesnero notatus.

Probatur Doronicũ, non esse Mamiram.

Doronicum nostri usus adulterinum.

Doronici legitimi facultas.

Doronicũ à Mamirâ differt.

Medicamẽtorum similitudo pluri mos fallit.

rum forma videantur differre. Etenim plura sunt (ut aliàs diximus) quæ, cum tamen sint diversa, adeo sibi facie correspondent, ut quandoq; peritos etiam medicamentorum exploratores fallant. Caterum an Græcus Carnabadium idem designet, quod Mauritanu Doronicum, non adeo compertum habeo, ut mihi non relinquatur dubitandi locus. Siquidem Nicolaus Myrepsicus antidoto 429. quod ex Hermodactylo, id est, de Behen, appellat, habet Cumini Aethiopici, hoc est, Carnabadii. Actuarius verò in quodam antidoto ad cordis vibrationem, sensuum stuporem, involuntarios fletus, tremores, & terriculamenta (si tamen rectè interpretatur Ruellius) habet Carnabadii, id est, Doronici, sed mihi non constat, quum Actuarii Græcus codex non sit ad manus, quod hactenus à nemine (quod sciam) sit excusus, an illud, id est, Doronici, Actuarii sit, vel interpretis. At Simeon Sethi de Carnabadio Græce scribens, quid sit non explicat, quanquam ex facultatibus, quas illi reddidit, facile conjicitur, nil aliud illi esse Carnabadium, quàm Cari semen. Quo fit, ut non parum sit ambigendum, quis horum rectius Carnabadium fuerit interpretatus. Antidota autem tam Nicolao quam Actuario descripta, utraque ad Cardiacam, cordis palpitationem, & melancholicos affectus præstant. Quamobrem Actuarii sententiam probarem, si scirem illa Ruellii non esse verba. Nam Doronicum Mauritanorum omnium consensu, præsertimq; Serapionis & Avicennæ, ad cordis vibrationem mirifice confert, & cor ipsum admodum roborat, quæ tamen vires in Cumino illo Aethiopico & Caro, authorum omnium consensu desiderantur. Verum si quispiam argueret, quod in hoc antidoto Cuminum vel Carum addatur, quod utrunq; flatus propellat, quibus plerunq; hypochondriaca gignitur affectio, à quo cordis palpitatio, & atrabiliarii excitantur morbi, illi sane facile responderi poterit, non modo præstare Doronicum, quod legitimum sit, ad cordis affectus, & hilaritatem conciliandam, tum Serapionis, tum Avicennæ testimonio, sed ad ventris, & uteri dolores, à crassiori flatu excitatos. Nec tamen ob id velim me hæc omnino affirmare censeas. Cum enim nihil solidi, certiq; mihi sese offerat, quo vere asserere possem Carnabadium esse Doronicum, hauquaquam id ausim decernere, eoq; præsertim, quod hisce diebus nuper elapsis Gulielmus Quacelbenus Flandrus eruditissimus Medicus, & rei plantaria studiosissimus Constantinopoli, una cum plerisque aliis peregrinis ac variis simpl. medicamentis ad me miserit Aethiopicum Cuminum, cui Carnabadium inscriptum erat, ea fortasse ratione (ut puto) quòd ibi à Græcis ita Cuminum illud vocari audierit. Nec placet eorum opinio, qui Doronicum Orientale Pauli Arnabonem esse existimant, quod nusquam apud Arabas legerim, viderimq; Doronicum addi in unguentis odoris gratia, nec quod eorum aliquis Cassiæ, & Carpesio illud viribus simile fecerit. Caterum si Pauli Arnabonem, & Avicennæ Zarnabum rectè expendamus, nil aliud clarius verumq; repræsentabunt, quam postremum Serapionis Zurumbetum. Quamobrem manifestè hallucinatur Gesnerus in sua Epistola ad Guilandinum, dum falsò in Zurumbeto me accusat. Quippe qui existimat posterius Serapionis Zurumbetum esse Carpesium, cùm tam apud ipsum quàm apud cæteros Arabas nil aliud sit Carpesium, quàm Cubeba. Nam ubi Paulus Arnabonem suum Carpesio facultate similem facit, Serapio Zurumbetum Cubebis comparat. Præterea quum Galeno libro primo de Antidotis Carpesium herba sit, non arbor magna, ut de Zurumbeto scribit Serapio, cadit peritq; Gesneri sententia, qui perperam in me invehitur, ac præter omnem rationem scribit, quòd duo capita de Zurumbeto Serapionis simul confuderim. Atqui potius mihi videtur confusus Gesnerus, cùm certo putet posterius Serapionis Zurumbetum, quod nos jam dudum scripsimus esse Pauli Arnabonem, esse Carpesium. Non equidem alia de causa dixisse illum me hæc duo capita confudisse crediderim, quam quòd primum Zurumbetum, Serapionis Zedoariam fecerim. Caterùm cum legatur in principio hujus capitis Zurumbet, id est, Zedoaria sunt radices rotundæ similes Aristolochiæ, & idem de Zedoaria asserat Avicenna, non ab re mihi factum constat, si primum hoc Zurumbetum Zedoariam fecerim. Præterea cum Serapionis Zurumbetum primo loco describat, cum conferat morsui venenosorum animalium, ut Avicennæ Zedoaria, non video sane quid obstet, quin hoc Zurumbetum Zedoariam designet. Quo fit, ut injuria me accusaverit Gesnerus. Etenim hæc ego haudquaquam confudi, sed per se ipsa confusa spectantur. Quippe Serapio primum sui Zurumbeti caput una cum Zedoaria confundit, vel quod similia fuerint inter se medicamenta, vel facultate paria, ut testatur apertissime Avicenna, ubi de Zurumbeto egit. Verum enimvero, ut res tandem ad calcem redigatur, primum Serapionis Zurumbeti caput confusum pronunciamus, quòd in principio de Zedoaria, in processu verò ad calcem usq; de Zurumbeto tantum agat: Secundum verò non aliud esse medicamentum dicimus, quàm Pauli Arnabonem, & Avicennæ Zarnabum. Verum, ut nihil intactum relinquamus, dicendum est mihi aliquid etiam de Moly, in quo censendo postquam pluribus probare contendit Guilandinus contra Gesneri sententiam, Dioscoridis Moly non esse Oloconitidem, reliquum est (inquit) ut pari ratione Moly Dioscoridis excutiam, perpendamq; vera an falsa sint, quæ à Deo illo Herbariorum Matthiolo traduntur, Moly ignotam Italiæ esse plantam dicenti. Quibus sane verbis suam in nos invidentiam apertissime declarat. Nam quanquam prius quasi jurejurando dixerit, non is sum, qui cavillis & impostoris inanem gloriolam aucupari velim, mentiri nescio, nec si scirem velim: hic tamen sui ipsius oblitus, sibi sane plurimum, non mihi imponit. Sed utinam Guil. hic sui sit memor, utinam hic cavillis & impostoris inanem gloriam aucupari nolit, utinam hic mentiri nesciat. Itane me dixisse, vel unquam cogitasse affirmat? Nusquam (me hercule) scripsi ego Moly esse plantam Italiæ ignotam. Scripsi quidem me hactenus in Italia reperiri non potuisse Moly, quod Dioscoridis delineationi responderet, nec sciviss ab aliis mihi fuisse repertum, aut aliunde eo advectum. Quæ verba quantum distent à Guil. calumnia, unusquisq; sanamentis facilime dignoscere poterit. Sed is rectè cavillis se ipsum fallit, cùm tam stolidè hallucinetur, ut credat caninum Allium à Hieronymo Trago, secundo loco appicium, esse Moly. Etenim Dioscoridis planta est Moly, quæ folia habet gramineis latiora, humi sparsa: florem albæ violæ similem, sed minorem, magnitudine violæ purpureæ æmulum, lacteî coloris, & caulem candidum quaternorum cubitorum. At alium alterum, à Trago caninum appellatum, folia gerit gramineis angustiora, sursum spectantia, flore Liliis convallium æmulo, violæ purpureæ longe mitorem, caulem viridem nunquam spithama, aut ad summum cubito longiorem. Quæ quidem nota, si rectè expendantur, facilè palam fiet, quam magna sit Guiland. vanitas, quam insolens insscitia. Sed quo autore ista proferuntur in medium? Unde ista erumpunt? Ex Gal. fortasse dicet, & ex eo libello, quo obsoleta Hippocr. clariora facit. O felicem interpretem, O admirandum rei plantariæ indagatorem, qui μώλυζαν apud Hippocratem μῶλυ interpretatur. Subinde verò, ut suam inanem comprobet opinionem, falsò asserit Gal. eo in loco μῶλυ interpretari Allium, quum apertissimè scribat non μῶλυ sed μώλυζαν Hippocr. vocari Allium capitis simplicis, non in spicas divisum.

Carnabadii examinatio

Orientale Doronicum non esse Pauli Arnabonem.

Zarnabum. Zurumbetum.

Argumenta contra Gesneri opinionem. Carpesium

Serapionis error.

De Moly.

Guilandin. invidentia declaratur.

Guilandin. calumnia.

Moly descriptum.

Guilandin. μώλυζαν perperam interpretatur.

Quo

Quo fortasse utitur Hippocrates, quod aptius altero sit ad supponendum, & vulvis injiciendum. Hinc itaque palam fit Guilandini malitia, qui, ut probet Caninum Allium esse μῶλυ, illa Galeni verba in suam pervertit sententiam, id quod facile deprehendi poterit, si Galeni verba recte perpendantur, quæ ita scripta reperio. μώλυζα, *σκόροδον ἁπλῆν τὴν κεφαλὴν ἔχον, καὶ μὴ διαλυομένην εἰς ἄγλιθας. Τινὲς δὲ μῶλυ, id est, Molyza est Allium, simplex caput habens, & non divisum in nucleos: Quidam vero Moly. Quibus verbis maxime constat, non probasse Galenum eorum sententiam, qui μώλυζαν μῶλυ interpretabantur, quum ipse apertissime dicat μώλυζαν Hippocratis nil aliud designare, quàm Allium simplex caput habens, cumq; etiam non ignoraret μῶλυ contraria vi pollere, quod vulvas occludat, non reseret. Quid igitur aliud profitetur Borussus ille, quam petulantiam, malitiam, maledicentiam? Quid aliud molitur quàm cavillis detrahere, obtrectare, autorum sententias evertere, & falsa pro veris asserere? Non enim (inquit) eo dementiæ veni, ut Matthioli pellem Borussiaco corio anteponam. Atqui tametsi hic stultissime (ut alibi diximus) loqui videatur, in hoc tamen plurimum sapere demonstrat, quòd corium illud suum tanti faciat, præsagiens fortasse, sibi aliquando usui fore. Quamobrem corium illud diligenter inunctum asservare poterit, & prothesauro recondere. Nam quid valentius, quid aptius ad tympanum faciendum, vel Musicum suæ gentis utrem conflandum, quam Guilandini corium? O infœlicem hominem, qui putat non solum maledictis, sed etiam minacibus verbis terrorem nobis incutere. Dabunt, inquit, tandem imperitiæ suæ pœnas, quas caveat, si non sapuerit, ne ipse primus experiatur. Vidi quidem longe antea, quam fortasse Guilandinus hunc Galeni locum, quamvis is temere me illum nec vidisse, nec legisse censeat. Legi sane, ac vidi, sed non ut ille perperam intellexi. Moly itaq; Allium non est, sed Molyza Hippocratis, Galeni testimonio Allium designat integri capitis. Quo fit, ut si dixerim hisce rationibus, & autorum testimoniis persuasus, me hactenus Moly non reperisse in Italia, non propterea tam acriter accusari debeo, ut Guilandinus, qui tam admirandum monstrum pro legitimo Moly in medium affert. Cæterum nec facile Gesnero accesserim, quod putet Dioscoridis Moly esse Hippocratis Oloconitidem: Siquidem contrarii omnino constant facultatibus Oloconitis & Moly. Etenim hoc Galeni autoritate, contrahentis est facultatis, adeo ut cum farina Lolii suppositum, apertas valeat occludere vulvas, illa vero maxime aperire. Certant inter se de Moly Guilandinus & Gesnerus, (sed ut ingenue fatear, & ut Gesneri viri alioqui non vulgaris pace dicam quod sentio) tanquam cum Tyresia talpa, cum hic uterq; cacutiat. At quid nunc de Homerico illo Moly in medium afferam sane non habeo, nec etiam quod probem Guilandini sententiam, qui temere (ut solet) affirmare videtur, nil aliud per Moly intellexisse Homerum, quam Cynospastum, sive Aleophotin terrestrem Aeliani, sive Baaram, de quo libro septimo capite vicesimo quinto de bello Judaico meminit F. Josephus: Sed falli decipiq; Guilandinum in hoc, ut etiam in cæteris, facile palam fiet: Si-quidem Homerus in Odyssea Moly suæ radicem nigram esse scribit, his versibus.*

Guilandini petulantia.

Guilandini corium quibus utile?

Gesneri opinio reprobata.

Guilandini sententia de Moly Homerico improbata.

Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δ' ἐοικυῖα ἄνθῳ·
μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί.

At Josephus Baaræ radicem flammeo colore nitescere asserit, adeo ut circa vesperas videatur veluti jubar fulgurans. Verum quoniam fabulosa perpetuo despexerim, etsi longe plura hic adversus Guilandini ineptias afferre possem, ea tamen potius silentio duximus prætermittenda, quàm in medium proferenda. Porro Gesnero gratias habeo ingentes, quòd contra Guilandinum causam meam susceperit, si tamen hoc ipsum fecit defendendæ potius veritatis, & nostræ vindicandæ calumniæ causa, quàm illius accusandæ insolentiæ. Hæc itaque sunt spolia (mi candidissime Faloppi) quæ profligato Guilandino tibi mittenda duximus, quod te mirum in modum semper dilexerim, ac etiam plurimum observaverim, quem mihi fortuna dedit, non modo amplificatorem dignitatis meæ, sed etiam inimicorum ultorem. Quandoquidem præterquam, quod id mihi pollicentur tua in me præstita officia, non desunt sane studiosi isthinc ad nos remeantes, qui non solum de tua admirabili virtute, eruditione, integritate, humanitateq; plurimum commemorant: sed sæpe, ac sæpius audivisse Faloppium (quæ tua est beneficentia) de Matthioli doctrina, eruditione, ac laudibus publice differentem, prædicant. Quamobrem si tu is es, qui tuis sententiis me sæpissime ornasti, qui tuis præconiis, qui summis tuis laudibus usque ad sydera me evexisti, verendum mihi non est, si quis tam impudens in posterum fortasse emerserit, qui nostris syncerissimis conatibus obesse voluerit, quin tua doctrina, eloquentia, & autoritate, quibus maxime præstas, me absentem defensurus sis. Nam hæc omnia sic inter se elucescunt, ut cum quolibet antiquorum comparari possint tuæ virtutes. Interim me excuses velim, si vehementius, quàm nos decere putas, ac acrius quàm pro more antea consueverim, in Guilandinum dixerim. Siquidem cùm nullus hic offeratur lenitatis locus, severitate putavi reprimendam esse hujusce conviciatoris impudentiam. Plura tamen non dicam, ne in quo objurgem, id ipsum videar imitari. Vale Italiæ decus, mei non immemor. Pragæ Calendis Januariis.

Baara apud Josephum.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI

EPISTOLARUM MEDICINALIUM, *LIBER TERTIUS*

GULIELMUS QUACELBENUS CURTACEN. Physicus, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur de plantis quibusdam peregrinis Constantinopoli à Quacelbeno missis,

NOn tam temere utilissimas tuas occupationes, reiq; herbariæ jam tandem revivescenti in primis necessarias, Doctissime Matthiole, interturbarem, misi mihi de summa tua humanitate qua ex æquo omnes prosequeris, vel ex sola Magnifici Domini mei Oratoris testatione constitisset, ut nihil verear debeam, quin amicissime has primas meas salutationes sis acceptura. Neq; vero illæ ab ignoto prorsus homine venient. Nam quamvis vix bis præsens te præsentem conspexerim (prohibebat enim tui conveniendi cupidissimum familiarium tecum agere morbus, quo superiori itinere reverso Viennæ distinebar, gravissimus & diuturnus) absente tamen jam secundo Byzantium, atq; inde etiam ad Ponticæ usq; Cappadociæ Amasseam comite usu sum assiduo & suavissimo, atqui nec comite tantum verumetiam præceptore fidelissimo, & ex quo emolumenti plurimum fructuq; percepi. Luculentissimis profecto tuis in Dioscoridem commentariis totum debeo, quicquid hactenus de herbarum, aliorumq; simplicium medicamentorum natura, solidæ cognitionis assequutus sum. Flagravi quidem ego ab ineunte ætate illorum cognoscendorum non mediocri desiderio, sed quod non parum relaxarunt doctissimorum nostri temporis de unaquaq; fere planta variæ atq; incertæ disceptationes Sophistarum, quibus Medicæ materiæ, curam atq; scientiam superiores Medici detestabili quadam sua vecordia, & magna mortalium agrorum pernicie reliquerant, extrema ignorantia: deinde hinc Græci, inde diversa sentientes Arabes: postremo quod nullus in universum prodisset, cui velut certo in tanta viæ incertitudine ductori tuto confidi posset. Sed postquam semel in publicum editas eruditissimas tuas, plenissimasq; in Dioscoridem enarrationes vel à limine tantum salutassem, recepto protinus animo, capi majori longe, quam antea unquam, rei herbariæ studio teneri, confirmata penitus in hoc animi sententia, nostalem in hoc scientiæ genere instauratorem nactos esse, qualem superioribus annis in anatomicis administrationibus doctissimum Andream Vesalium. Scripserunt de eadem materia ante illum complures, sed quos post se multis parasangis reliquit. Scripserunt quoque ante te non pauci atque hujus tempestatis Medici celeberrimi, sed qui libenter nisi philautia quadam transversi rapiantur, tibi palmam sint cessuri. Ita accurate, ita dilucide, ita ad numerum apposite omnia pertractas. Habuit Vesalius (ut in comparatione persistam) suos æmulos non ignobiles viros habes & tuos, sed quos ut ille facile, pugnante pro te invicta perpetuo Veritate, retundes. Patiaris obsecro, doctissime Matthiole, me mihi in hac parte indulgere, neq; unquam in animum inducas me leviter potius adulantem tibi quam vere, atq; ex animo hæc scribere. Adulandi namq; nulla mihi necessaria causa incumbit, ut plurimæ sunt e diverso, quæ, ut quam optime tibi velle debeam, de te quam optime sentire, ac loqui, hortantur, atq; etiam impellunt: eruditio tua summa, judicium de re herbaria exactissimum, studium juvandæ Medicinæ, qua parte jam maxime laborat, indefatigatum, lucubrationes postremo tuæ laboriosissimæ, ex quibus eos progressus me jam fecisse in simplicium medicamentorum notitia sentio, facturumq; indies majores spero, ut tandem illa ardenti meo cognoscendi desiderio satisfactum iri confidam: sed de his satis. Ad ea convertar, quæ potissimam huic epistolæ scribendæ causam dederunt, quæq; quod, ad susceptum tibi negotium, proxime faciunt, non ingrata futura satis scio. Magnificus Dominus orator Augerius à Busbek non minori, quam ego noscendi res naturæ mirabiles studio captus, quo nescio an aliud homini libero & nobili convenientius excogitari possit, cum priori itinere præpropero & impræmeditato, multa sibi ad animum suum explendum defuisse animadverteret, secundo Byzantium remissus, de asciscendo in familiam suam inter cætera perito aliquo pictore, cujus opera adjutus, quæ minus commode avehere posset, depicta saltem, quam optime referret, cogitabat, impulsus quoq; ad hoc Serenissimi Principis Ferdinandi, &c. Domini tui atq; nostri, missis ex Oeniponte literis quæ de referendis in librum aliquem peregrinarum arborum, cujusmodi hic complures reperiri certum est, imaginibus, agebant, Constantinopolim igitur reverso, & diligenter sibi commissam provinciam tractanti,

ctanti, quam non levem tantum promptissimatanto Principi obsequendi voluntas, sed suavem etiam animus natura eo propensus, faciebat, supervenerunt altera ejusdem instituti littera à Gastalo Regio, tum temporis apud Venetos, Oratore, quæ de transmittendo hinc tuo Acoro illum commonebant, quod quia non tam Principis, quàm tuo nomine fieri intelligeret, cœpit non solum de mittendo Acoro, neq; de arboribus exoticis tantum, verum etiam omnis generis plantis raru (præcipue quæ in tuis commentariis, aut ipso etiam Dioscoride desiderantur) & nostro orbi incognitis animalibus, quantum per negotia legationis difficillimæ conceditur, depingendis curare, id quod hactenus ob durissimam, qua hic viximus, conditionem, non omnino succesit pro animi sententia, successurum tamen non infœliciter sperarem, modo optata tam diu pacis tempora tandem eluceserent, & studium suum non ingratum Serenis. Principi, neq; impensas difficiles fore intelligeret. Locus enim hic est ad ista accommodissimus, Ponto herbarum omnium (ut per nosti) parenti fœcundissimo, Asia item & celebrioribus mediterranei Insulis vicinus, Emporium præterea omnium rerum abundantissimum. In primis vero earum, quæ raritate commendantur, trahentibus huc ex omnibus pene orbis regionibus, externos mercatores, primorum procerum studiis, qui mercium novitate præ cæteris hominibus, quos usquam vidi, vel maxime delectantur. Porro cum hujusmodi merciũ nonnullas ad Serenissimum Archiducem dominus Orator, data per collegarum suorum discessum occasione opportunissima, mittere constituisset, nam illius mandato emendas Vienna susceperat, adjunxit in tuam gratiam cistellam quandam in medicamentis instructam, qua, ut ex tuis commentariis cognovimus, tibi optata jam diu advenient. De his ob id brevem narrationem adjiciendam putavi, quod, quædam sint nostris antehac (ni fallor) penitus incognita, quædam nota quidem, sed tanta cum aliis quibusdam similitudine conjuncta, ut vix aperto harum rerum investigatore exactè discerni possint. Nomina & facultates, duo potissima ad cognoscendam uniuscujusq; rei naturam instrumenta, partim à Pharmacopolis, partim à facilitantibus hic medicinam Judæis, acceptà conjunxi, quod non parum ad faciliorem illorum perscrutationem tibi commodaturum censerem. Nihilominus tamen omnia exactissimo tuo judicio perpendenda relinquo, illud unum iterum atq; iterum rogans, ut has meas primitias, velut meus è tuo semine propagatæ, benigniter suscipere digneris.

CALAMUM vulgarem, quem Acorum in tuis commentariis esse affirmas, nec male meo judicio illi conveniente Dioscoridis descriptione, dominus Orator dato commeatu per Seplasiarium quendam Fulginatem, cujus apotheca in Pera est, non procul à Nicomedia, ex vastissimo quodam lacu deferri curavit. Acculit ille complures plantas, inter reliquas tantum una quidpiam angulosum velut cauli simile gerebat vertice truncum, exaridumq;, ex latere vero oblique eminebat aliquid, non dissimile, aut plantaginis capitello aut avellanæ nucamento, digitali longitudine, quod paucis post diebus, ad virginei floris modum efflorescere visum est, idq; paulo ante Calend. Majas, post vero aliud floris vestigium nullum apparuit, licet plantas amplissimis vasis impositas, affusa indies ad semipedalem altitudinem aqua (sic enim dicto lacui innascebantur) eam ob rem hucusque dominus Orator asservari curaverit, ut idcirco omnino metuam, ne si florem Iridis similem in Acoro requiras (cujus tamen non meminit Dioscorides) verus hic sit Acorus. Superiori Amasiano itinere, non procul ab ripis Halys, qui Galatiam à Cappadocia disterminat viginti pene dierum itinere, me herbam vidisse recordor, cui optime Dioscoridis descriptio quadrabat, eamque habebat radicis divisionem, quam appicta tuo libro, qui tum in curru præ manibus erat nobis, imago refert, odorata præterea erat, & candida, & quæ licet gustanti primum acris parum videbatur, tantatamen postea acrimonia non solum fauces, verum etiam gulæ interiora vellicabat, ut proculdubio si non Acorus fuerit, plantam aliam insignem fuisse oporteat. Hujus ob id potissimum memini, quod è medio caulis eminebat, qui circa Calend. Aprilis florem promittere videbatur. Extirpationem plantæ cum in reditum distulisset, ut auferendi recentiorem potestas esset, incidente sub illo gravissima domini Oratoris valetudine, dum illam sollicitus observo, immemor designatum locum præterii. campus is erat vastus, non lacustris, sed quem intumescens Halys aliquando inundaret. Calamus vulgaris, est Acorus.

Altera herba RUTA est sylvestris, quam copiosissime toto itinere ab Amasia ad Sangariam usq; nasci vidimus, ignotam tunc temporis, at post tamen cognitam, intellecto hic ab Arabibus illius nomine. Harmel enim isti, ut priores, qui de ea scripserunt, appellant, eodemq; modo inducta cerebro velut ebrietate quadam verum tristium molestiam tollere asserunt. Ruta sylvestris seu Harmel.

Tertia hic vulgo ELISSOTH, vocatur, id est, herba gladiolus. utuntur hac ad alni dejectiones, quem vero humorem purgando potissimum trahat, ex imperito istius discriminis vulgo cognoscere non potui. Experimento autem tentare in tanta aliorum mihi cognitorum copia, neq; tutum videbatur, neq; conveniens. Elissoth seu herba gladiolus.

ALUMEN Jameni, sic à Persiæ regione, unde advehitur nominatum, ut hic volunt, namq; aliter antiquum Arabicarum vocum in Avicenna interpretem exponere memini, rem factiam esse ex insertis transversim paxillis, aperte constat, cujus hic frequentissimus, præsertim in ocularibus equorum medicamentis, est usus, hominibus quoq; non insuetum rubentes inflammatione oculos illo molliter delinentibus. Alumen Jamenĩ.

BLATTIA Byzantia ab ungue odorato, communiter hujus urbis Pharmacopolæ distinguunt, atque hæc, quæ mittimus Blattia. Quæ vero tuo libro depicta sunt, ungues odoratos appellant. Blatta Byzantia.

BOZETH an Alcyonii Mulesi species sit, tuum esto judicium. Dioscoridis certe descriptio non male convenire videtur. Bozeth.

CHESMEZEN tam vulgare hic ad oculorum morbos est remedium, ut tritum sit proverbium, Si doleant oculi habes Chesmezen. Petrus Bellonius in Gallicis suis commentariis de rebus Turcarum memorabilibus, Acacalim esse affirmat. Ex Aegypto sane adferri certo mihi constat, eaq; abundantia, ut nummulo, quantam vix requiras, emere possis. Chesmezen seu Acacalis.

CHRYSOCOLLA quam mittimus, fossilis est, rara istis officinis, nam plerunque ut nostræ, factitia utuntur. De hac si quicquam nostro aurifabro credere liceat, hoc tantum habemus, nostram longe ad auri ferruminationem efficaciorem esse. Chrysocolla.

CASTANEARUM species hic frequens reperitur, quæ ob id vulgo equinæ cognominantur, quòd ternæ, aut quaternæ devoratæ, pectoralium equorum morbis, tussi præcipue, & anhelitus difficultati opitulentur. Castaneæ equinæ.

CARDAMOMI species ex diversis apothecis diligenter corrasimus, penes te sit liberum de illis judicium Cardamõmum.

dicium. Turcæ hujus urbis incolæ commanſis aliquot ſeminibus, vini odorem tegere ſolent, alioquin non ſine vitæ periculo ſe produuri, ſi quando ad magiſtratus ſuos appellentur.

Carnabadium. CARNABADIUM, ubi de Ornithogalo agis, cum Actuario Doronicum eſſe ſentire videris. Nicolaus autem Myrepſus aliquoties Cuminum Aethiopicum interpretatur, cui adſtipulantur duo manuſcripta Græce dictionaria, quorum adhuc alterum apud nos habemus. Vulgo præterea nota etiamnum appellatio, ex cujus opinione jam illud mittimus.

Coulcoul. DE Coulcoul, & Hebulben, nil dum certi intelligere potui, niſi quòd Coulcoul, quibusdam in delitiis ſint, præſertim quando recentes ex Aegypto advehuntur. Ghinus quoddam reſina genus à Perſa mercatore Caphura viva cognominatum, ob id Dominus Orator, quantumvis magno emendum putavit, quod illius nullam adhuc apud quenquam, niſi ſub alio fortaſſe nomine, mentionem factam intelligeret. Venerem in primis ſtimulare contraria virtute ab Arabibus attributa Caphuræ, idem mercator referebat. Odor certe ſaporq; non mediocrem caliditatem poſſidere tantum teſtantur. Hic admonendus es, dum imprudentius vitreum vaſculum in quo aſſervabatur tractarem, colliſa anſula particulam unam atq; alteram vitri liquori incidiſſe.

Caphura viva.

Juncus odoratus. JUNCUM odoratum ob antiquitatem odore evanido à Judæo quodam pro vero, magno Dominus Orator redemit. mirum quanta acrimonia guſtantis linguam mordicet.

Lapis Bezahar. LAPIS Bezahar, è Perſis mercatoribus è regione quadam Armuzio vicina, ut ipſi referunt, ſed vereor ne falſe, apportatur, precio ob id grandiſſimo, quòd rarior ſit & illis non ſecus atq; Arabibus olim, præſentiſſimum adverſus omne fere venenorum genus præſidium habeatur.

Hæmatites HAEMATITE noſtro non male quadrarent Dioſcoridis notæ, ſi de friabilitate tantum conſtaret: ſed cùm ea non uno ſolum modo in rebus conſideretur, nihil fortaſſe impedit, quin hic ſit Hæmatites, præſertim quando ad eos morbos à Medicis Judæis hic adhibeatur, ad quos conducere affirmat Dioſcorides, qui, ut non ſunt vulgares, ita non vulgaris hic quoq; eſt precii.

Maslach. MAHUMETANI ſua lege vini potu prohibiti, diverſi generis compoſitiones, inter quas communiſſima eſt, quæ vulgo Maſlach dicitur, meditati ſunt, quibus non diſſimilem ebrietati, mentis alienationem ſibi inducere conſueverunt. Atqui nec iſtam tantum, verum immanem quoq; aliquando inſaniam, quam nunc ad ponendam animi mœſtitiam, nunc ad fugandum ſuborientem in rebus difficilibus pavorem, conducere opinantur.

Nux Farfalach. NUCES Farfalach ego tuas atq; Arabum, vomicas eſſe arbitror, propterea tamen mittendas cenſui, quòd inter illas una ſit cortice ſuperiori intecta qualem me illic vidiſſe non recordor.

Nux Ægyptia. NUCIS quoddam genus ex Aegypto adfertur cujus non externus tantum cortex fibroſus, glaber, colore ſubruſcente, ſed & internus, ſi vera hic narrant, quod qui recens molleſcit illius regionis hominibus pro delitiis expetitur. Illud de eo mirandum eſt, in tantam poſtea duritiem evadere, ut aptiſſimum hic habeatur terebrarum capitellum, in qua, velut in planulis cardines circumvolvuntur.

Nitrum. NITRO vero longo jam tempore deſtituimur, non ſine maximo ægrorum incommodo. Bellonius in Aegypto ſe verum vidiſſe aſſerit, quod fidem aliquam mihi facit cum ex Alexandria hoc noſtrum advectum ſciam, neq; cum quojuam foſſilium, atq; nitro majori ſimilitudine conveniat, verum nitrum eſſe poſſe, quod ſi ſit, quoniam abunde ſatis illinc advehitur, quantum putas noſtris regionibus adjumenti acceſſurum?

Glaucium. SADETHZ non minimi inter Judæos nominis medicus, apertiſſimo errore (ut ex Dioſcoride patet) Glaucium eſſe contendebat. ego aliquando portus ſcolacia ſpectem aliquam arbitror. Guſtanti neſcio quid ſebacei ſaporu refert, atq; ego profecto è ſevo compoſitum eſſe aliquid putarem, niſi lumini admotum non diffluere, quæ illi ineſt natura, ſed paulatim indurescere poſſet etiam ficcitate aut ipſo calore nimio debiſcere vidiſſem. Arabes hic Dembeheuna vocant. Oculariis vero compoſitionibus plerunq; ſolet admiſceri.

CASSABOUSSERIRE Bellonius in dictu ſuu commentariis cum vulgo hic Pharmacopolarum Calamum aromaticum eſſe opinatur, meo quidem judicio abſurdiſſime. Placet Avicennæ potius ſpodium eſſe, quod arundines vi ventorum & partium ad ſe invicem confricatione aduſtas eſſe, videtur judicare, ac tale quidpiam huic arundini acciderit, aliquis non inepte dicere mihi poſſe videtur. Nihil tamen certi de hoc ſtatuo, ſed totum ut alia omnia prius ad tuum judicium relego.

Zedoaria Indica. POSTREMA eſt Zedoaria Indica, ut præſentiſſimum ad qualibet pene venena creditum remedium, ita incredibili fere precio hic venale, ut ſi Arabum juramentis credere liceat, nullum vel maximis Principibus dignius munus excogitari poſſit.

HAEC, doctiſſime Matthiole majori (ut ingenue fatear atq; ipſa orationis, & characterum inæqualitas teſtabitur) labore, & tibi gratificandi ſtudio, quam cura & diligentia tumultuariè congeſta, idcirco boni conſulas, quod ad miſſam à Magnifico Domino Oratore ciſtellam, ut ante oſtendimus, pene neceſſario videbantur adjicienda, pro iis vicißim, niſi majores te occupationes alio avocent, liberrimum de omnibus tam miſſu quàm ſcriptis judicium tuum poſtulo. Latiſſimam præterea ſi placet earum rerum explicationem, quæ apud vos illic aut deſiderari noviſti, aut improbas tantum corruptaſq; proſtare. Sic occaſionem dabis commodiſſimam cognoſcendi animi mei ad tua officia paratiſſimi. De herbis peregrinis, animalibus item & arboribus atq; aliis nonnullis libens quædam adjungerem, ſed prohibet Epiſtolæ longitudo, quæ in juſtum jam prope volumen excrevit, tamq; ob cauſam moleſtam fore metuo. Quod ſi gratam tibi meam battologiam intelligam, ſcribam aliàs quam copioſiſſime. Interea Deus Optimus Maximus te Principi noſtro Sereniſſimo ac publico Studioſorum Medicinæ bono quam diutiſſime incolumem conſervet. Conſtantinopoli VII. Calend. Aug. 1557.

PETRUS

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Gulielmo Quacelbeno Curtacensi Physico. S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistolæ, censuq́ quodam omnia expenduntur.

QUantum gaudii, quantumve voluptatis attulerint mihi literæ tuæ, quantumque debeam Clarissimo Augerio Romanorum Regis istic apud Turcarum Imperatorem Oratori, quòd tam pulchra, tam rara, tam preciosa ad me miserit medicamenta, omni auro, ac gemmis præferenda, nulla dicendi facultate eloqui, nec ullo calamo exarare possum. Nam quid iis mihi gratius, quid jucundius, quid suavius, quid optatius, à quoquam donari potuit? Profecto nihil. Cùm nihil magis mihi unquam fuerit in optatis, quàm perpetuo Medicæ materiæ Studiosis aliquid novi, boni præclariq́ comparare. Etenim studium augendi ac illustrandi Medicam facultatem, juvandiq́ posteritatem, adeo me totum complectitur, ac detinet, ut spretis cæteris humanæ vitæ voluptatibus, hoc solo tantum me oblectem solerq́ plurimum. Nam cùm Dei Optimi maximi munere lucubrationes nostras quotidie magis, ac magis inclarescere, non solum apud omnes præclaros rei Medicæ studiosos, sed etiam apud alios cujusvis facultatis doctissimos viros animadvertam, quis profecto mihi unquam persuadebit, ne præclarissimam hanc simplicium medicamentorum facultatem omni thesauro præferam? Quamobrem & Clarissimo Augerio, & tibi quoq́ tantas habeo gratias, quantas studia erga me vestra ac officiosa voluntas requirit ac postulat. Fatebitur & posteritas (nisi fallor) se vobis plurimum debere quod me in hoc tam necessario ac utili labore juveritis, si modo non ingrata pro tanto beneficio fuerit, quod haud quaquam futurum censeo. Nam quicquid propemodum toto nostræ vitæ curriculo, magno labore in medica facultate consecuti sumus, id totum in ejus commodum collatum volumus. Hic paternus noster amor, quo mirifice erga eam affecti sumus, multis Clarissimis viris notus est, qui eo libentius nostros conatus summo studio adjuvant & promovent, quo magis posteritatis commodo ducuntur. Cæterum etsi nullis opibus, nullis officiis, hæc in me collata beneficia rependere quivero, enitar tamen, ut scriptis, ac præconiis nostris omnibus palam fiat, nos ingenue fateri, per quos profecimus. Non me præterit, quantum tibi merito debeam, quod ita Commentarios nostros (quæ tua est humanitas) ad cœlos usq́ evehas, & cæteris aliis præferas, quòd facile ex hoc animadvertam, ingenui animi tui ergà me voluntatem, ac beneficentiam esse haud vulgarem. Gaudeo sane abs te viro apprime erudito commendari labores nostros, non quod hisce delecter commendationibus ut præcæteris evehi velim, verum ut hinc certior fiam me non incassum laborasse. Commentaria illa nostra nunc primum iterum in lucem prodierunt, aucta non modo sexcentis fere locis, sed quam plurimis plantarum, & animalium imaginibus, quæin priori editione non habentur. His præterea accedit Apologia adversus Amathum Lusitanum, & censura in ejus enarrationes, quo fit, ut codex jam multum excreverit. At quum jam dudum mihi compertum sit, quanta animi propensione rem plantariam excolas, quantumq́ hæc facultas tibi sit cordi, dabo sedulam operam, ut Venetiis ad te isthuc nova hæc notra perferantur. Curaboitaque ut mittantur ad Venetorum Oratorem (Bailum Veneti vocant) istic agentem, ut citius, & securius ad tuas deferantur manus, & eis pro arbitrio uti possis, donec tertio perficiantur Iconibus longe majoribus ac elegantioribus illustrata. Alo nunc hic sculptores plures, qui omni solertia, ac diligentia ad pictas excidunt tabellas, ut ex iconibus quas ad te mitto, facile conjicere poteris. Opus est magnum, magni admodum sumptus, ac laboris. Verum quum primum Deum Opt. Max. habeam, qui hæc sua Clementia mihi infundit, nec Reges desint, nec Principes nostri, qui hac de causa mihi non mediocri liberalitate succurrunt, non vereor, quin rem hanc ad optatum deducã finem. Quo fit ut hinc conjicere possis, Candidissime mi Gulielme, quam magno gaudio, quanta animi voluptate vestra hæc peregrina exceperim medicamenta, quum non solum magno sim captus desiderio, illustrandi hosce nostros labores elegantissimis imaginibus, sed & augendi talibus peregrinis medicamentis, quæ paucis aut fortasse nullis hactenus visa sunt. Quamobrem te rogo atq́ obtestor per amicitiam nostram, per communia studia, per mortalium salutem, quibus maximo esse potes auxilio, ut tuam continue naves operam, ac diligentissime cures, ut si qua istic reliqua sunt, quæ operi nostro profutura censeas, illa summo studio colligas. Porro quæ nunc à me desiderantur, hic per se annotata reperies. Atqui quum mihi facile persuadeam longe plura abs te inveniri posse, quàm à me peti, non vereor quidem quin tu & augendæ medicæ facultatis, & posteritatis causa, te totum ad hoc munus obeundum promptissimum exhibeas. Nec admodum fore difficile crediderim, ut ea quæ abs te inventa fuerint, huc ad nos adferantur. Quippe cum istic sit Venetorum Orator, ejus auxilio censerem, quòd omnia secure mitti Venetias possint ad Cæsarii Oratoris manus, qui postea per Veredarios, qui illinc quotidie ad nos veniunt, hæc omnia tuto mittere posset. Sed de his hactenus. Nunc vero ad ea me conferam examinanda, quæ à Clarissimo domino Augerio, nobis missa sunt, & à te tuis humanissimis literis mihi descripta.

Acorum verum. Calamus Aromaticus vulgaris usus quidã

IN primis est Acorum, cujus non solum plures accepi plantas, sed imaginem ad vivum pictam, ad eo ut jam omnes Sole clarius nosse possint, Calamum vulgarem nostrum, nil aliud esse, quàm legitimum Dioscoridis Acorum. Quinetiam & palam fiet, eos toto errasse cœlo, qui Galangam Acorum esse contendunt. Desiderassem tamen, ut caulem quoque vel ejus Iconem misisses unà cum agnatis in latere Capitulis, quorum recte meministi. Siquidem haudquaquam crediderim, quòd tu qui non solùm doctrina, & eximia eruditione, sed etiam prudentia, ac ingenio præstas, capitula illa, & caulem tibi asservaveris, cùm proculdubio sciveris hæc peregrina, rarissima ignotaq́, esse omnibus, qui Europam incolunt. Quamobrem te quam plurimum rogatum velim, ut caulem illum una cum capitulis ad me mittas, si cupis hujusce plantæ perfectam, te authore, à me dari imaginem. De alia vero planta, quam te inveniisse ais, non procul à fluminis illius ripa, qui Galatiam à Cappadocia disterminat, quid sentiam, asserere non ausim, cùm planta non sit ad manus, nec possim de incertis, & nusquam visis nisi temere meam afferre sententiam.

Sylv. ruta legitima. *SYLVESTREM Rutam recte probamus legitimam esse Harmolam, quum omnibus illi respondeat notis, quam cum hactenus nec viderim, nec noverim, hilari admodum animo accepi.*

Elissoth videre. *De ELISSOTH, quam etiam gladiolum appellas, quid dicam non habeo, cùm nusquam hanc me vidisse meminerim. Recensebo tamen fortasse illam inter dejectoria medicamenta. Quare si forte fortuna interim cognoscere poteris, quem proprie nostri corporis exolvat humorem, & qua detur mensura, molestum tibi non ducas, id ad me scribere.*

Alumen Jameni. *ALUMEN Jameni res factitia est, ut ex insertis festucis quisquam conjicere potest. Atqui si vera fateri velim, & meam de eo in medium adferre opinionem, potius illud Chalcanthum putarem, quàm alterius generis alumen, quod nihil sapore à chalcantho differat, tum etiam quod chalcanthum Pannonicum habeam colore illi omnino simile. Serenissimus Princeps meus allectus colore & rei novitate, id totum quod misisti ad se recepit, quo postea factum est, ut periculo facto comperire nequiverim, an diluto gallarum additum, id atrum redderet. Quod autem non putem hoc alumen, id esse, quod Arabes Jameni vocant, illud in causa est,*

Alumen Jameni est alumen scissile. *quòd sciam nihil aliud Mauritanis esse Alumen Jameni, quam alumen scissile, albi non cærulei coloris, quin etiam per se fossile, non arte paratum. Opinioni nostræ recte quidem astipulatur Serapio ex Dioscoride scribens, capitulo 420. ubi sic habet: Multæ sunt Aluminis species, sed illa, quæ, quæ administrantur in medicinis sunt tres. Una est illud, quod dicitur Jameni, & est melior aliis, & melius ex eo est illud, quod est recens album, fortis albedinis, facile dividens se, & habens velut capillos albissimos. Serapioni subscribit Avicenna lib. 2. cap. 70. his verbis. Scissum vero est Alumen Jameni, & est album ad citrinitatem declinans. Quibus palam est, hoc alumen non esse legitimum Jamenum, sed Chalcanthum factitium potius, id quod facile comperies, si gallarum decocto aut diluto illud adjicies.*

Blatta Byzantia. *QUI Blattiam Byzantiam ab ungue odorato segregant, perperam meo judicio faciunt, cum Serapioni, & Avicennæ nil aliud designet Blattia Byzantia, quam unguem odoratum, vel conchulam Indicam, de qua libro secundo meminit Dioscorides. Verum cùm in Serapione de Blattis Byzantiis duo habeantur capita, scriptorum (ut mea fert opinio) errore repetita, cogitaverunt fortasse quidam differre inter se Blattias Byzantinas & odoratos ungues, quo postea factum est, ut ab impostoribus hoc Conchylii genus, quod ad me missum est, pro Blattia Byzantia inventum sit, & subinde in medicum usum concesserit. At si medici vel Pharmacopœi in Serapione caput 151. & 442. in quibus de Blattis Byzantiis agitur, accurate legerint, facile hanc noverint impostoram.*

Alcyonium Milesium. *ALCYONIUM Milesium, quod Turcæ Bozeth vocant, nisi mea me fallit opinio, legitimum esse puto, quod pluribus illi respondeat notis. Quod ad me missum est, totum accepit Serenissimus Princeps. Nec propterea Alcyonio Milesio sum destitutus, cum jam pridem sint mihi una cum illo aliæ Alcyonii species.*

Chesmezē. *QUOD seminis genus Chesmezen esse posit, mihi sane incompertum fateor. Nec tamen Bellonii sententiæ accesserim, qui semen hoc Acacalim perperam esse putat, quum nihil cum myrica habeat similitudinis, vel cognationis. Seram ego hoc semen futuro vere, nisi aliud divinitus nobis accidat, ut quid inde proveniat, inspicere possim. Tu interim cui res ipsa plantaria plurimum est cordi, operam dabis, ut videas, an isthic à mercatoribus, vel Myropolis, vel Medicis explorare possis, utrum semen sit arboris, fruticis, vel herbæ, quinetiam an ejus plantæ ramusculum consequi possis. Cupio præterea abs te scire hujusce medicamenti usum ad oculorum morbos, & an valeat frigida, vel in calida causa.*

Chrysocolla. *CHRYSOCOLLAM tuæ omnino similem vidi alias Venetiis plurimum, sed si Chrysocollæ notas à Dioscoride petamus, huic nihil cum legitima cognationis reperies, nisi quod utraq; aurum ferruminet. Placuerunt sanè admodum Castaneæ, quas istic equinas vocari, ais, quòd anhelosis, & tussientibus equis maximo sint auxilio. Cuperem tamen abs te certior fieri, an ab arbore producantur vulgaribus Castaneis simili, an echinato concludantur involucro, & an ut nostræ tuto possint devorari in cibis.*

Equinæ castaneæ.

Cardamomi vulgatis. genera. *QUID certi dicam de tribus illis Cardamomi generibus, præter id, quod in Commentariis nostris posteritatis memoriæ mandavimus, non superest. Nec tantum otii nunc mihi se offert, ut altius Cardamomi & Græci & Arabici historiam expendam. Spero tamen me id brevi facturum non sine fructu. Quod si effecero fortasse ut velim, statim tibi meam probabo sententiam.*

Cuminum Æthiopicū *ET SI semen quod Aethiopicum Cuminum esse censeo, istic Carnabadion Græcis appellatur, cum tamen certo sciam, carnabadium esse carum, non possum tuæ acquiescere sententiæ, & ob id mihi facile persuaserim, ea verba in Actuario potius esse Ruellii, quàm Autoris.*

Coulcoul est Staphylodendron. *NUCLEUS quem Coulcoul & Hebulben appellas, frequentissimus in Bohemia, Austriæ & Goritiensi agro nascitur. Hujusce fructus arbor Plinio Staphylodendrum appellatur: scripsimus nos hujus arboris historiam, ubi in Dioscoride de Pistaceis egimus.*

Caphura viva quæ? *LACHRIMAM, quam vivam Caphuram à Persis appellari scribis, plurimi facio. Cogitabo posthac sedulo an fortasse legitima sit Stacte, nam adeo odore placet, ut credam non obscuræ facultatis esse medicamentum. Explorabo itaq; rem hanc diligentius. Tu verò interim videas, an scire possis unde afferatur, ubi nascatur, & à cujus generis planta fundatur hic præclarissimus liquor. Nec etiam te pigeat me reddere certiorem, quo pondere, vel quantitate, quo modo quave ratione sumatur, ubi frigeat Venus. Caterum mihi rem gratissimam facies, si tantundem iterum ad me miseris.*

Juncus odoratus. *DE JUNCO odorato ita ad me scribis. Juncum odoratum ob antiquitatem odore evanido à Judæo quodam pro vero, magno pretio Dominus orator redemit, mirum quanta acrimonia gustantis linguam mordicet. Quibus minimè correspondet id, quod facto periculo non solum mihi, sed aliis nonnullis accidit, quandoquidem, & mihi, & illis hunc juncum mandentibus nihil præter amaroris plurimum dereliquit gustandum. Sed mirum quod tu, qui judicio, & experientia præstas, hanc potius impostoram odoratum Juncum esse putaveris, quam Officinarum Squinanthum, cum tamen hoc notis omnibus odoratum Juncum referat.*

Lapis Bezahar. *LAPIDEM quem Mauritani Bezahar vocant, accepit in sui commodum Serenissimus Princeps. Ego jam dudum plures illi similes vidi lapides, sed an veri, vel adulterini sint profecto nescio. Atqui si Serapionem, & Rasim consulamus, non video cur probem lapidem hunc legitimum esse, nec est ut plura nunc de eo*

in

in medium afferam, cum sententiam meam libro 5. nostrorum commentariorum in Dioscoridem, postquam de Lemnia Sphragide egimus, fusius declaraverim.

NON est ut dubites, quin Hæmatites tuus sit legitimus. Friabilitas enim in illo non intelligitur eo modo, quo digitis friari possit, cum scribat Dioscorides Hæmatitem lapidem esse durum, sed quod cum frangitur, facile scindi possit. Scatet enim venis innumeris, quæ cum facile diducuntur, tum subinde non magno negotio terruntur in pulverem. Nascitur hic etiam in Bohemia, Missnia & Saxonia frequens. Sed tuus duritia & præstantia hos plurimum superat, quod ex orientali plaga afferatur. Qualiter friabilitas Hæmatitæ intelligenda sit?

MAHUMETANORUM Maslach minime parvi penderem pluribus de causis, si quibus componatur medicamentis, me haud lateret, quinetiam qua quantitate, vel mensura dari possit, Crediderim ego non uno tantum medicamento parari, sed pluribus quorum tum nomenclationes, tum facultates libenter abs te audirem. Maslach Mahumetanorum.

RECTE quidem judicasti nuces farfalach eas esse quas Vomicas appellant Arabes. Ego Venetus alias ab iis emi, qui Myristicas nuces seligunt. Nam plurimum inter illas ad nos convehuntur. Nuces farfalach.

NUCES aliæ quas ex Aegypto istuc afferri ais, ut à me nusquam hactenus visæ, ita nec facultate cognitæ. Admiranda sane mihi est, non solum putaminis interioris duritia, sed multo magis nuclei, cum nihil is à durissimo quoque marmore distet. Cuperem quidem ut de earum viribus mihi aliquid adjungeres, curaresq; ut etiam hujus arboris ramusculus ad nos afferretur. Nuces Ægyptiæ.

NITRUM (ut ex Commentariis nostris in Dioscoridem tibi palam fiet) olim in Aegyptiis nitrariis ex Nili aqua factitium habetur. At quoniam Plinii testimonio constat, nitri cumulos tractu temporis lapidescere, facile adducor ad credendum, ut hoc tuum legitimum sit nitrum, cum illi omnibus notis correspondeat. Quamobrem quum juvandæ Reipublicæ promptissimus tibi sit animus, velim, ut negociatoribus, qui vel isthinc, vel ex Aegypto in Europam navigant, suaderes, ut hoc nitrum copiosum ad nos conveherent, multum enim utilitatis humano generi conferre poteris, si tua opera id nostræ assequantur regiones. Nitrum.

QUI putant Sadebz esse Glaucium, mea etiam sententia plurimum falluntur. Nihil enim obstat mihi, quin tecum censeam compositum id esse medicamentum. At ego ex Sapone, aruginе & nonnullis fortasse aliis, quam ex Sevo paratum crediderim, cum Sepo luminis flammæ admotus non liquefiat, sed arescat potius, magisq; faciat ad detergenda oculorum impedimenta, quam sevum. Videas tu interim, si parandi rationem ab aliquo consequi possis & unde istuc asseratur. Sadethz non esse Glaucium.

ERRASSE toto cœlo Bellonium nunc procul dubio animadverto, quòd tam facile crediderit lapideos calamos illos Aromaticum esse calamum. Nec ob id tecum sentire possum, ut ii Spodium sint Avicennæ. Nam tametsi antiqua Avicennæ lectio habeat, Spodium esse radices cannarum adustas propter fricationem suarum extremitatum, cùm ventus eas perflat, nova tamen Bellunen. lectio, quæ hactenus probatur ab omnibus, loco cannarum habet Alsanna, quæ nobis Ligustrum designat. Cæterum si priorem versionem magis etiam probaremus, quam ultimam, quum Spodium illud cannæ radix combusta esse debeat, non ipsa canna, id quidem mihi maxime obstare videtur, quin hoc Avicennæ sit Spodium. Præterea si diligentius hos cannarum trunculos expendamus, quis non potius illos lapideos effectos judicabit, quam fricatione vel igne aliquo combustos? Scio autem te minime latere, reperiri fontes, flumina ac lacus in quibus quæcunq; imponantur, lapidescant. Quo fit, ut mihi facile persuadeam hoc calami genus in litore alicujus lacus scatentis petrifico succo provenire, qui subinde vel ventorum impulsu, vel alio quovis casu in lacum demersi in lapidem vertantur. Id quod facile palam fiat, si unde asseratur scire curabis, & etiam quomodo fiat, ut potius Lapis, quam calamus videatur. Bellonii error.

ZEDOARIAM Indicam cum nusquam hactenus noverim nec viderim, quid tibi de ea narrare possim sane non habeo. Verùntamen quum odoris tantillum in ea perceperim, nihilq; saporis mandentibus derelinquat, qui ejus præstantiam ostendat, egre quidem adducar ad credendum tam admiranda contra venena radicem hanc præstare posse ut Arabes illi prædicant. Idcirco decrevi omnino hujusce Zedoariæ aliquod periculum facere, vel in Gallu sylvestribus (ut de Theriaca docet Galenus) vel in aliquo alio animali. Porro nisi id agat à propria forma, mihi persuadere non possum, hanc Zedoariam tam admirandis præstare viribus ad superanda venena. Vidi tamen alias radices ex quibusdam cisalpinæ Galliæ montibus advectas, quam Antoræ (antitoræ potius) herbæ esse affirmabant, & ad venena omnia, quam maximè præstare ajebant, quæ nihil penitus à Zedoaria ista dissidebant. Verum cum illas nec olfecerim, nec gustaverim, ex visu tantum affirmare non ausim, Zedoariam hanc, & Antoram illam unam, & eandem esse radicem. Caterum cùm Avicennæ scriptum esse animadvertam. Zedoariam una cum napello crescere, & idem de Antora fateri recentiorum quosdam, suadet profectò genius meus, ut credam Zedoariam hanc, & Antoram nihil inter sedissere, quod compertum habeam una cum napello Antoram provenire: quamobrem demiror, quod isthic tam magno veniat precio. Ob idq; te admonere operæ precium duxi, ut ab impostoribus, ac deceptoribus caveas, quorum infinitus est numerus. Nec velim hæc à me dicta esse censeas, ut te negotiandi modum doceam (Minervam enim mihi docere non licet) Sed ut cognoscas me hac in re etiam aliquid intelligere. Zedoaria Indica quæ? Antitora.

PLACENT non parum Beben albi radices, quòd notis nonnullis legitimum referant. Est Serapioni Beben radix contorta, odorata, & mansulenta, quæ ex Armenia affertur. Avicennæ vero sunt frusta radicum lignosa. In tuis desideratur tantum odoris fragrantia, qui fortasis radicum vetustate exolevit. Cætera meo judicio correspondent, quo fit ut mihi persuasum velim, hoc Beben album esse legitimum, quousque aliud ad me non adferatur, quod magis odoris suavitatem fundat. Beben album.

BEHEN rubri radices nil aliud (mihi crede) sunt, quam Bistortæ seu colubrinæ radices. Nec ob id improbaverim, qui hasce radices Beben rubri loco in usum medicum traxere, quum sciam non obscuræ esse facultatis adversus deleteria medicamenta, & ad venenosorum omnium ictus. Ego cum mihi hactenus persuaserim Ben rubrum communis usus, Limonii esse radicem, nihilq; conducere ad cordis affectus, nec ad venena, ejus loco Tormentillam vulgo vocatam medicamentis ad cordis affectus parandis semper addere soleo. Beben rubrum. Bistorta. Tormẽtillã

BDELLIUM (teste Dioscoride) translucidum esse debet, taurini glutinis in morem, suffitu odoratum, & gustu amarum. At cum tuum nigro sit colore, nulla in parte pellucidum, nec suffitu odoratum, sed virus potius redolens, Bdellii legitimi nota.

redolens, cur id legitimum dicam non habeo. Quandoquidem sola amaritudo, quæ illi inest, ut cæteris fere lachrymis, ac resinis non sufficit, alius non adstipulantibus notis, ut adulterinum hoc Bdellium, legitimum faciamus.

Hermodactylus. TAMETSI eorum opiniones detestatus sum, qui Ephemerum Colchicum legitimum putant esse Hermodactylum, cùm tamen neminem habeam qui Hermodactyli historiam scribat, an tuus legitimus dici possit, nec affirmare, nec improbare ausim. Rem itaq; mihi gratissimam facies, si diligentissime exploraveris ubi nascatur, & an isthic eo utantur Medici pro legitimo Hermodactylo. Præterea ut cures plurimum opto, an plantam cum folijs, & radice consequi possis. Cæterum si facto periculo habeas pro comperto, conducere Hermodactylum hunc ad articulorum dolores, rogo atq; etiam obsecro, ut plures ad me illius mittas radices.

Rubricarum tria genera. RUBRICARUM tria illa genera vidi ac degustavi, eaq; nihil differre video à rubrica illa communi, quam Seplasiæ Bolum Armenum Orientalem vocant, & quam ego Lemniam terram proculdubio esse censeo. Sed abs te fieri certior velim, an illa omnia rubricarum genera ex Lemno Insula isthuc advehantur, vel an alia sit rubricæ vel terræ species: quæ ex Lemno asportatur. Cùm enim Lemnum, quod vulgo nunc Stalimene vocant, non longe absit Byzantio, facile fortasse poteris legitimam terram Lemniam adipisci. Nam, ut puto non deerunt, qui quotidie isthinc eo navigent negociationis causa, quibus tuto rem hanc committere possis.

INTER hasce rubricas parvum quoddam inveni terræ frustulum, cujus color ad luteum potius, quam ad rubrum se habet. Quapropter mihi cogitandum fuit, an fortasse hæc illa sit Armenia terra, de qua Galenus scribit, & plurimum adversus pestem præstare ait. Tuum ergo erit, me certiorem facere, an ex Armenia montibus fuerit allata, an aliunde. Cæterum nec prætermittas obsecro, quin omni studio, ac diligentia inquiras, ut legitimum Armenium Bolum consequi valeas.

Zaccharum alhasser. SI ea quæ scripsimus de Zaccharo Alhasser in commentarijs nostris in Dioscoridem expenderis, facile mecum senties id quod ad me misisti, adulterinum esse, quod nulla in eo percipiatur amaritudo, nec etiam Saccharea dulcedinis quicquam. Verum cum de his peregrinis difficile sit, tum recte negare, tum etiam affirmare quicquam, tuum potius in hoc requiram judicium, quum in eo sis loco (ut tuipse fateris) in quo multa peregrina adipisci posse non ambigis. Cures igitur ut intelligas, in quibus regionibus Zaccharum hoc proveniat. Ac etiam si fieri possit, ut suæ arboris ramusculus vel folium aliquod ad te asseratur.

Tutia. TUTIAM illam tuam, qua passim pro legitima utuntur Pharmacopœi, Cadmiam Botryten legitimam semper existimavi, ut ex nostris in Dioscoridem commentarijs tibi palam fiet.

Argillada. CORTICIS illius frustulum, cui titulus erat Argillada, putarem ego pseudocassiam esse, quam nostri Pharmacopœi Cassiam ligneam vocant.

Lapis Armenus. LAPIDEM cui titulus inscribitur, Lapis Armenus, ceruleum proculdubio esse censeo, quod cerulei sit coloris, non viridis. Atqui Armenium Lapidem illum esse non ambigo, cui titulus erat, Roccha de Turchine, quo ego sæpe usus sum magno auxilio ad Melancholicos.

Herba tinctoria. POSTREMA est herba tinctoria, quam etsi non noverim nec viderim hactenus, eam tamen esse crediderim, qua Turcæ utuntur ad suos inficiendos equos rubro colore. Si qua itaq; ea sit facultas, quæ aliquid ornamenti rei medicæ afferre possit, velis rogo de ea me certiorem reddere.

HIS brevioribus, quibus potui, verbis, tibi nostram declaravimus sententiam, non eam ob causam, ut tantum authoritatis mihi nunc arrogare velim, ut putem censuram nostram nulla controversia abs te probari debere, sed ut tibi tantum, id à me petenti satisfactum esse non ignores. Cæterum quod nihil peregrinarum stirpium, animalium, ac aliorum quorundam simpl. iis nunc ad me missis adjunxeris, ne fortasse (ut aiu) longiori sermone me obtunderes, vel molestiam inferres, non potui sane non ægre ferre. Quippe quum antea noveris, ex his, quæ in hac re præstiti, medicæ materiæ me adeo esse addictum, ut nullis machinamentis illinc avelli possim: cur igitur tibi putandum fuit, molestiam ijs rebus nobis asserri, quibus præ cæteris, maxime delectamur. Videas tu potius, ne id, quod de me vereris tibi ipsi forsitan accidat, dum plura quam possis, à te petam fieri. Quod si quandoq; evenire animadvertas, velim teipsum tantum accuses, quod nimia humanitate, ac fortasse liberalitate, ad id plurimum me excitaveris. Quæ nunc à nobis desiderantur, schedæ hisce nostris annexæ annotata reperies, quibus cætera interim à te inventa, ut addas maxime rogamus. Vale, mi amantissime Gulielme, & ad me quam celerrime fieri possit, de omnibus fusissime scribas. Interim ego Deum Optimum Maximum precabor, ut non solum posteritatis juvandæ causa te servet incolumem sed & sospitem, ac hilarem ad nos reducat, ut tua valeamus consuetudine, doctrina, & humanitate frui. Praga, Pridie Nonas Decembr. Anno. M. D. LVII.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Medicus, Michaeli Florino à Lambstein Medico
S. P. D.

Disputatur quænam sint exanthematum, ac morbillorum causæ.

Ametsi jam dudum nihil mihi jucundius, delectabiliusq; evenire posse putabam, quàm nostræ facultates problematibus, quæ in medium afferebantur respondere, temporis tamen tractu factum est, ut rei domesticæ curandæ negotium, ægrotantium cura, & medicæ materiæ indagandæ labores, illinc me penitus diduxerint, quo fit, ut hac in re parum, vel omnino nihil præstare hoc tempore valeam. Verumenimvero, quum tibi viro doctissimo, & rei medicæ studiosissimo negare non possim, quin tuis petitionibus morem geram, nervis omnibus hoc in negotio mihi contendendum laborandumq; erit: ea tamen lege quod si forte fortuna, ubi memoriam refricare conabor, caput parieti impingam, id non mihi tantum sed imbecillitati etiam nostræ, nostriq; vitæ incommodis ascribere debeas. Nam si ea præstare nequivero, quæ velim, velis tu (obsecro) plura non exposcere, quàm à me præstari posse, cognosces.

PRO-

PROBLEMA itaque duorúmve tuum erat, an probanda, vel improbanda sit communis omnium ferè Medicorum sententia, de morbillorum ac variolarum quas vocant, causis, quæ pueros, adolescentes, juvenes & quandoque senes invadunt, quum proculdubio censeant, id plerunque evenire, menstrui maternive sanguinis impuritate, ac malitia, quo alimur omnes (ut eorum fert opinio) dum matris utero gestamur. Tu autem, qui ingenio, ac eruditione sane non obscura plurimum præstas, videbaris horum sententiæ prorsus refragari, argumentis quibusdam adversantibus, nec utrique negligendis. Cæterum quum tantum tibi fidere non auderes, imò potius recusares, rogabas ut quid in hisce difficultatibus sentirem, syncere asserrem in medium. Adduci quidem primum dicebas, ut in eorum sententiam ire non posses, quum Galeno scriptum sit, quinto Aphorismorum Comm. 37. fœtum in utero contineri ac nutriri purissimo præstantissimoque sanguine. Id quod nos etiam scripsisse scimus libro primo de sanitate tuenda, tertio de morbis vulgaribus, & libro de atra bile. Dicebas præterea, quòd si communis Medicorum opinio veritati consentanea esset, quum menstruus sanguis sit venenum, proculdubio sequeretur, omnes in universum infantes non solùm hujuscemodi corripi morbillis, sed etiam omnes iisdem suffusos nasci. Siquidem necessarium putabas eo statim tempore, quo menstrui sanguinis venenosa vis in fœtus vasa concesserit, sanguinis effervescentiam fieri debere, ne autem temere id tibi persuasum esse ostenderes, impossibile esse contendebas, venenosam illam qualitatem, tanquam naturæ humanæ infensissimum hostem, una cum vi adhuc tenella & ubi calor modicus imbecillisque reperitur, in sanguine uniri ac sine pugna diu consistere posse. Quippe necessarium fore putabas, aut illico ob venenosam illam qualitatem succumbere naturam, aut eandem victricem propellere. Ad hæc ne videreris futili quodam sermone hæc te in medium attulisse, aliis etiam argumentis tuam tueri opinionem nitebaris. Proinde dicebas ingenue, menstruas dejectiones venenosas esse, & quoddam vitiati sanguinis excrementum singulis mensibus naturæ ope ac vi à puriore sanguine secretum, cujus tanta sit pernicies, ut contactu tantum illius novellæ vites vel arescant vel commoriantur, fruges steriles evadant, pereant & exurantur insita hortorum germina. Quinetiam fatebaris authoritatibus quibusdam abortivæ utero gerentes, quæ menstruum sanguinem alterius fœminæ fuerint prætergressæ, quæque eo sibi pudibunda infecerint: idque conceptionis spem adimere iis, quæ utero non gerunt. Præterea asserebas canes, qui sanguinem menstruum degustaverint, in rabiem agi, homines autem variis incommodis affligi. Quamobrem veteres non immeritò dicebas menstruum sanguinem inter venena retulisse. Hisce itaque rationibus fretus, non esse credibile asserebas fœtum in utero tenellum & quasi cereum ex eo sanguine venenoso nutriri ac inde alimentum capessere. Eaque propter vanam eorum esse opinionem, qui morbillos, variolásve ex alimento menstrui sanguinis suam trahere causam existimant. Asserebas præterea id maximè eorum sententiæ refragari quòd multi inveniantur, qui non semel tantùm, sed etiam sæpius hisce morbillis affecti sunt. Quo fit ut proculdubio censeas, non ex menstruo sanguine id evenisse, sed aut ex contagione & aere, aut ex humorum putredine in sanguine exorta. Hoc quidem infantibus accidere existimabas, vel ob lactis infectionem, vel ob ejusdem ingentem copiam, quum infans sua voracitate pluspiam par sit exugit, quippe, quod eo oppressa natura, facilè id in putredinem vertere possit, ac subinde morbillos excitare, perinde ac Aphthas, quæ etiam tumores sunt præter naturam. Adolescentes autem eruditatibus, ingluvie & voracitate accersitis, quod inde obstructiones, infarctus ac putredines oriantur, his morbillorum affectibus infestari censebas. Postremo causam, cur Senes quandoque sexagenarii morbillis inficiantur, pariter in eruditates rejiciebas, non ex voracitate quidem, verum ex nativi caloris imbecillitate, & humidi substantifici (ut tuis utar verbis) defectu conquisitas. Hæc erat summa tuorum argumentorum, quibus opinionem tuam, à ratione & veritate non deflectere, satis superque probasse putabas. Cæterum à tuis argumentis quàm quòd fœtus nutriatur præstantiore purioreque sanguinis menstrui parte. Siquidem (ut Aristoteles inquit: libro primo, de generatione animalium & eum fortasse secutus Avicenna libro tertio Fen. 21.) menstruus sanguis in fœminis utero gerentibus in quatuor, naturæ opificio, dividitur partes. Una enim transit simul cum semine ad ipsum procreandum fœtum, alia in ipsius transit nutrimentum, tertia ad mamillas fertur (ut etiam Galenus testatur libro de sectione venæ adversus Erasistratum) ibique in lac vertitur. Reliqua excrementum & superfluitas est, quæ in prægnantis corpore consistit usque ad horam partus. Id quod etiam fert Haliabbatis sententia, lib. 5. Theoricæ, ubi fœtum nutriri sanguine menstruo puriore, præstantioreque, remanentibus excrementis ad tempus sui ortus, apertissimè fatetur. His itaque omnibus palam fit, sanguinem menstruum ab ipsa natura suis expurgari excrementis, adeo ut sine aliquo fœtus incommodo non solùm fiat illi accommodatissimum alimentum & in lac purissimum vertatur, sed etiam concurrat ad ipsius fœtus generationem, ut Galenus pariter testatur libro secundo de semine, capite quinto. Et libro secundo de naturalibus facultatibus capite secundo & tertio. Libro de natura humana, capite decimo nono. Et libro tertio de usu partium, capite decimo, quibus in locis id apertissimè fatetur. Quo fit, ut non solùm nutriatur fœtus, dum in utero manet sanguine menstruo, sed ut etiam ex eo exordium suæ generationis ducat una cum semine, eoque nutriatur postquam editus fuerit. Quippe satis superque comprobatum esse censemus, lac in fœtarum mulierum uberibus ex menstruo gigni sanguine, quod non solùm infantibus optimum præbet alimentum sed etiam hectica febre, marasmoque affectis saluberrimum est, quin etiam ad alia corporis incommoda præstat, quæ lubens prætereo. Quod minime præstare posset, si ex venenoso sanguine (ut tu imaginari videris) generaretur. Quandoquidem si (ut inquit Gal. lib. 3. de alimentorum facultatibus) eos qui lac vel capræ, vel alterius cujuspiam animalis scamoniam, aut tithymalli depasti, cibi loco sumpserint, alvi profluvio omnino affici debere: pari sane ratione sequeretur, ut omnes pertrent, vel in magnum venirent discrimen, qui muliebre lac degustaverint, si ex venenoso sanguine fieret. Seu quum hoc

Problema an infans in utero sanguine menstruo nutriatur?

I. Ratio negativa.

II. Ratio.

III. Ratio.

Menstrui sanguinis malitia.

IV. Ratio.

V. Ratio.

VI. Ratio.

Senes sexagenarii aliquando morbillis ægrotare.

Responsio argumenti

Fœtum nutriri præstantiori sanguinis menstrui parte.

Sanguis menstruus ad fœtus generationem concurrit.

Lactis muliebris facultas.

Lac caprarum tithymalum depastum malum exolvit.

Sãguinem mẽstruum simpliciter venenatũ non esse.

hoc nuncquam (quod sciverim) evenerit, falsam omnino eorum sententiam existimaverim, qui sanguinem menstruum venenatum simpliciter esse crediderunt. Quo fit, ut sequi necessarium non sit, nasci debere infantes morbillis ac variolis suffusos, quamvis necessarium esse censeamus, editos omnes aliquo post tempore iis omnino affici debere, ut postea dicemus. Nec est quòd putes necessarium, ut eo statim tempore, quo menstrui sanguinis venenosa vis in fœtus vasa concesserit, sanguinis efferveſcentiam esse expectandam, quandoquidem (ut præmisimus, & paulo post dicemus) menstruus sanguinon est, nec potest dici simpliciter venenosus, sed excrementosus, & malitia quadam infectus: quibus non adeo afficitur natura, ut illi necessarium sit, statim in sanguine efferveſcentiam moliri, nisi sibi prius asciscat sanguis determinatum tum modum, tum gradum caloris, sicut non ebullit mustum illico à vinaceorum expressione. Hic autem modus reducendi caloris ad actum, non est in fœtu adhuc in utero existente, quin etiam nec in infante nuper edito. Latet enim calor suffocatus concluſus, obtususq; cum magna humidi portione. Quum itaque per discursum ætatis acquiritur talis modus actuandi caloris, sive id intrinseca, vel extrinseca moliatur causa, tunc fit sanguinis efferveſcentia, & subinde varioli & morbilli. Cæterum quoniam hujuscemodi acquirendæ dispositionis facultas, in ipso calore variis diversisq; fit modis, nempe secundum infantium temperaturam, & regiminis ac aëris diversitatem, ea propter evenire non ambigimus, ut etiam diversis temporibus acquiratur hujus caloris ad agendum facultas, quo postea fit, ut aliqui citius, aliqui tardius hisce corripiantur morbillis. Præter id non negamus, quin sanguis menstruus, qui quolibet mense per uteri venas fluere solet, sit quoddam vitiati sanguinis excrementum, quamvis nobis minime fuerit affirmandum, sanguinem hunc esse venenum, tum quia Galeno aliisque antiquis authoribus hoc nunquam (quantum legerim) memoriæ proditum sit, tum etiam quia omnia, ea quæ in medium affers, ad tuam probandam opinionem, nihil hac in re concludere videantur. Plura namque sunt cottidiano esui idonea, quibus tamen, si vel novellæ vires, vel insita, vel germina, vel fruges, vel alia quævis plantarum genera inficiantur, eorum contactu illico arescant. Hoc enim præstant, præ cæteris oleum, acetum, muria, quinetiam quàm plurima reperiuntur medicamenta salubria, omnisque veneni expertia, quæ suppoſita vel illita, abortum & sterilitatem faciunt. Quod item canes, qui menstruum sanguinem devoraverint in rabiem agantur, ego quidem probare non ausim, quum sciam non deesse mulieres, quæ non alia de causa Meliteos caniculos domi alant, quam ut, dum mensibus laborant, ea lingant excrementa, quæ concreta pudibundis partibus inhærent. Nec proinde unquam evenit (quod certo sciverim) ut hujusmodi caniculi, quos quidam ab officio cunnilingos appellant, rabiosi fierent. At concedamus canes, qui muliebres menses degustaverint, rabie conflictari, non quidem ob hoc unquam affirmare quis poterit menstruum sanguinem esse venenum, quum idem faciant aromata quæ maxime prosunt adversus venena, nempe piper ac Gingiber. Præterea non negaverim recentioribus quibusdam, ac etiam nobis, qui eorum placita sequuti sumus, memoriæ proditum esse, menstruum sanguinem præsertim biliosarum mulierum, ac facile rixantium, eos, qui sumpserant, variis afficere incommodis, ac Symptomatibus. Siquidem (ut ipsi fatentur) amentes, ac lunatici ii plerunque fiant, sed non propterea dixerim ego sanguinem menstruum quemcunq; esse venenum, quoniam veneni proprium est necare eum, qui sumpserit. Verum quum plura habeantur, quibus continuo vescimur in cibis, quæ quandoque varios excitant morbos, quæ si fortasse negligantur, homines ad interitum ducunt, ea inter deleteria medicamenta à nonnullis computantur. At quis ignorat vinum merum, passum, aquamq; potabilem non esse venena, neq; venenosa medicamenta? & tamen à quam pluribus inter venena relata sunt, quod sumpta liberalius, præsertim à coitu, balneo, cursu, vehementiq; exercitatione, homines in magna trahant discrimina. Cæterum esto, sanguinem esse venenosum, qui scilicet quolibet mense expelitur à natura tanquam inutile excrementum, sed quum hic sanguis ab eo differat, quo alimur, dum utero gerimur, illico solvitur quæstio. Quòd si quis objecerit, non ergo generari morbillos ex menstrui sanguinis malitia, cùm ita purus à natura fuerit redditus, illi facile respondebimus, sanguinem illum non ita ad amussim ad puritatem synceritatemq; esse redactum, quin aliquid adhuc menstruæ infectionis resipiat. Huic alia etiam accedit ratio. Quippe quum dicat Galenus libro primo, de Symptomatum causis, quòd fœtus auctior redditus ampliore eget nutrimento, & ob id evenire, ut non solùm quicquid optimum in venis est, attrahat, sed aliquid etiam quod vitiosum est, palàm omnibus fieri crediderim, fœtus omnes excrementitio etiam sanguine nutriri. Ad hæc, si Avenzoharis sententia adstipulamur, alio etiam modo sanguine menstruo inficitur. Nam (ut ipse testatur) quum sanguis menstruus continue in uterum feratur, & in universam ejus substantiam, ac corpus infundatur, nihil sanè mirum fuerit, si infans ibi continuo permanens, à menstruo hoc sanguine aliquam contrahat infectionem. Quandoquidem quamvis fictilia vitro circumlita, non facilè impositos combibant liquores, tractu tamen temporis videmus, quod ipsos tandem combibunt, mediante fermenti qualitate, postquam ibi genitum fuerit & manserit diu, adeo, quòd si post longam fictilis ablutionem, azymum crudum panem in hujusmodi fictile imposueris, sine aliqua fermenti mistione, ibi fermentationem accipiet, quod minime consequeris, si in novum fictile conjeceris. Quo fit, ut hoc facile etiam fieri possit in fœtu in utero decumbente sanguine menstruo oppleto, à quo non laeditur, tum quia uteri robur illum tuetur: tum etiam, quia præstantia optimi alimenti Menstruali malitiæ resistit. Quibus omnibus palàm jam est pluribus modis inſici posse fœtum materno sanguine, quamdiu in utero moratur. Quamobrem non ita facile nobis fuerit mirandum, quòd scripserin Avicenna, Avenzoar, Halliabbas, ac alii etiam præclariores Mauritani, morbillos, variolosq; plerunque fieri ex menstrui sanguinis alimento. Quorum in universum placitis refragari nemo debet, qui magis suæ modestiæ, synceritatiq;, quàm arrogantiæ ac temeritati consultum velit. Constat præterea plurimum fieri morbillos, ac variolos ex menstrui sanguinis affectu, non solùm quod aperte fateatur Avenzoar illud manifestissimum esse signum, quòd scilicet pauci, vel nulli reperiantur, qui in hunc non incidant morbum, sed quod etiam hoc ratione comprobari possit, quum hic affectus in aliam causam, quam in prædictam rejici nequeat. Quandoquidem ex ipso sensu omnibus palam est, hominem fere inveniri non posse, qui hac lue non laboraverit. His accedit, quod etiam manifestum sit quam plurimos, imò fere omnes in prima ætate, ad quintum, vel ad septimum annum usq; in hosce incidere morbillos, adeò ut mirum admodum videatur, si aliquando forte fortuna acciderit, ut aliquis illæsus evadat. Quo fit, ut aliqua communis sit causa, quæ cum non posset ascribi causæ usus lactis, eo quòd lac humanum conveniat pluribus, non poterit igitur hæc cau-

Quare quidam citius, quidam tardius morbillis afficiantur?

Sanguis menstruus est vitiati sanguinis excrementum.

An canes, qui sanguinem menstruum degustarunt, rabidi fiant.

Sanguis menstruus qui omniũ pessimus.

Vinum merum & alia quædam, quę in cibo sunt lethifera.

Fœtus excrementitio sanguine nutritur.

Avenzoharis sententia pulchra.

Morbillos fieri ex mẽstrui sanguinis alimento.

Qua plurimum ætate fiant morbilli?

ſa rejici niſi in uterum maternum. Nulla autem hinc poteſt eſſe cauſa communis, niſi materia menſtrui ſanguinis. Quo fit, ut non ſit amplius hac in re ambigendum. Nec obſtat, quod aliqui inveniantur, qui pluries hiſce exanthematibus laboraverunt. Quippe tametſi ipſi primo affecti ſint cauſa materni ſanguinis, tamen nihil prohibet, quin poſtea tractu temporis, iterum atque iterum hac lue ex aliis etiam cauſis atem medium allatis infeſtentur corripianturq;. Nam minime negant authores, imo potius adſtipulantur, quin morbilli, vel variola ab aliis etiam cauſis fieri poſſint. Reliquum eſt, ut meam proferam ſententiam, an crediderim ego, hoc malo corripi ſenes quandoque ſexagenarios ob materni ſanguinis cauſam, an ob putredinem ab eorum cruditate provenientem. Dixerim ego ob id mihi non eſſe mirandum, quod etiam ſenes poſſint morbillis varioliq; affici materna tantum infectione, tum maxime ex his, quæ ſuperius diximus, tum etiam quod ſcripſerit Galenus libro de cibis boni & mali ſucci, & libro de curatione renum, quod quamvis quandoque accidat, ut nulla ex frigidiſſimo potu juvenibus ſenſibilis accidat læſio, evenit tamen ut ſenſim, occulteque creſcente vitio, ij manifeſte læſionem ſentiant, quum jam ætas ſenij progreſſu temporis acceſſerit. Quinetiam (ut authores comprobant) qui a canerabido demordentur, non omnes ante quadrageſimum diem in rabiem aguntur, cùm alij per integrum annum, alij per ſeptem annos, alij ad quadrageſimum uſque manſerint, antequam in aliquod rabiei incommodum inciderint. Poteſt enim inveniri corpus tam ſyncerum, tam robuſtum, tamque ſuperfluitatibus vacans & in quo plurimum caloris innati conſiſtat, ut mirum non ſit, ſi in tali corporis diſpoſitione tam diu protrahatur ea ſanguinis effervescentia, quam diu perduraverit innati caloris robur. Hanc igitur ob cauſam rariſſime fit, ut ſenes hiſce morbillis inficiantur, quod tuæ opinioni maxime refragatur, qui omnes cauſas in cruditates fere revocat. Nam cùm ſenes cruditatibus longe magis cæteris ſcateant, ſequeretur tua ſententia, ut illi cæteris omnibus plus morbillis, ac variolis, eſſent obnoxij. Sed hoc ſenſibus repugnat, quoniam revera ea corpora, quæ ſiciora habentur, minus contagioſos experiuntur morbos. Ea itaq; de cauſa pituitoſa excrementa, ac cruditates, quibus ſenes fere omnes ex accidenti abundant, raro iis contagioſos excitant morbos. Sed anhelandi difficultates, deſtillationes, tuſſes, articulorum dolores, vertigines, apoplexias, & alia plura incommoda, quæ lubens prætereo. Potuiſſem plura etiam adducere, & authorum ſententias hic integras aliis connectere, ſed ne longior fieret oratio, quam res ipſa expoſcat, illa omnia ſilentio involuenda duximus, Vale.

Quæ de cauſa quidā pluries morbillis afficiuntur.

Authoris opinio de ſenibus morbillis affectis.

Qui a cane rabido demordētur, non omnes ante quadrageſimū diem rabidi fiunt.

Cur ſenes raro morbillis inficiantur?

GASPAR NOEVIUS, ILLUSTRISSIMI Saxoniæ Ducis Electoris, Auguſti Medicus, Petro Andreæ Matthiolo Medico S. P. D.

Admonetur Matthiolus de quibusdam plantis, in quibus ab ipſo diſſentit Nœvius, nempe, de Scorpioide Polygala & Cytiſo.

Tſi ex doctiſſimis tuis in Dioſcoridem commentariis, in quibus rem herbariam communi ſtudiorum fructu, ſtylo eleganti, ac in perſtringendis aliorum erroribus modeſto, ſumma cum laude tua, induſtria ſingulari, præ aliis hoc ſæculo exornaſti, mihi non vulgarem de præſtantia tua humanitate ſpem, & ex prædicatione quoque aliorum concipiebam ſemper, antequam te vidiſſem, quâ excitus cogitabam ignotus etiam, tibique ſplendore nominis, ac fama doctrinæ impar, ſcribere ad te, de nonnullis in ſimplici medicina, de quibus ambigebam. Tamen eam ipſam longe nuper ſuperaſti. Pragæ tecū cùm eſſem, vir doctiſſime præſtantiſſimeq;. Cùm enim ex Thaddæo Nemico amico communi, cupidum eſſe tui, amicitiamq; tuam ambire me in via cognoſceres, declinaſti poſthabitis tuis negotiis e veſtigio ad meum hoſpitium, meq; ita excepiſti, ita complecti es viſus, ac ſi longa tibi conſuetudine junctus fuiſſem. Collocutus vero es mecum de ſtudiis tuis communibus, ea humanitate, ut ad inveſtigandum, quæ tum deſiderabam, videbaris me quaſi invitare excitareq;. Cæpi itaq; fretus illa, conferre tecum, & pro natura mea liberius fortaſſe, quam me decuit, aut tua etiam admitti authoritas, de picturis nonnullorum ſimplicium in commentariis tuis, non me hercule oſtentandi ingenij cauſa, multo minus, ut te virum doctiſſimum docerem. Quid enim (quod dici ſolet) ſus Minervam? Sed ſtudio potius indaganda veritatis, cujus video te eſſe ſtudioſiſſimum, & præcipue de pictura, quam Dioſcoridis capiti Scorpioidis junxiſti, motus fortaſſe ſimilitudine corniculorum in imperfectione deſcriptionis ejus herbæ, cùm illa Telephii capiti congruere potius mihi videatur, cum ob ſimilitudinem multarum notarum, tum vero ob facultatem quoque, quam non excalfacientem, ut ex Galeno aſtruis, ſed cum adſtrictione frigidam reperio in illa planta. Creſcit enim apud nos nunc ubertim, ex illo ſemine quod ex pago Saxo vocato prope Bononiam collegi, ac mecum domum tuli, una cum Polygala, quam exiccatam propediem ad præſtantiam tuam mittam, cum animadvertam ex commentariis tuis, & illam tibi viſam non eſſe. Dicebam præterea Cytiſum Dioſcoridis, cùm picturam nullam capiti junctam viderim, in commentariis tuis illam videri mihi, quam officinæ vulgo Melilotum appellant, nec moveri me, quòd fruticem illam Dioſcorides appellet, quem proprietatis linguæ Græcæ, hominem quippe militarem & in caſtris degentem, ſtudioſum parum fuiſſe & Galenus teſtatur, & exemplis, ubi frutice pro herba ſit uſus, confirmari poteſt, quamvis & eandem in agro Patavino in quatuor aut quinque cubitos exurgentem fruticantemque viderim. Hæc & alia tu pro ſingulari tua humanitate modeſtiaque prater morem nonnullorum, omnia pro authoritate ſua prater rationem, etiam mordicus tuentium, cupide audiebas, nec ratione adductus, averſabaris. Et cum auctiorem picturis Dioſcoridem propediem te daturum promitteres, rogabas etiam pro modeſtia tua, ut contemplatis collatisque ſingulis picturis cum capitibus ſuis, ſi quid reperirem, in quo rationibus quibuſdam a te diſſentirem, id ad te ut perſcriberem. Et quamvis

De Scorpioide eſſe Telephiū.

Polygala.

Cytiſus Dioſc. eſt Melilotus officin.

mihi judicium de cultißimis doctißimiq; tuis ſcriptis non ſumo, ſum enim ab arrogantia illa, ut qui maxime, alieniſſimus. Quia tamen ſtudiis in hoc genere tuis valde faveo, teque ob illa & veneror & colo, pollicitus ſum, ſi quid apud nos, aut in Saxonia ad juvandum conatum tuum pulcherrimum utiliſſimumque reperiri poſſit, me proteſtificanda obſervantia gratitudineque ſumma voluntate miſſurum. Erant & alia de quibus tunc libenter tecum contuliſſem, tum in ſimplici|medicina, tum in aliis artis noſtræ problematis, mihique dubiis, & non ſine fructu, ut ſperabam tuæ conſuetudinis. Sed quia negotia tum utriſque, & mihi quod quærebam, & tibi quod cupiebas, tum peragere non permittebant, rejecimus illa in tempus aliud, meque ut per literas, de quibus hæſitarem, tecum agerem, amanter es cum pollicitatione reſponſionis haud gravate cohortatus. Pro qua humanitate, quod me colloquio tuo doctißimo literarum dignaris, eas, quas meritus es, gratias maximas ago. Et cum mihi ſtudiisque meis in excellenti tua doctrina ſubſidij plurimum poſitum in poſterum exiſtimem, ſcribam ad præſtantiam tuam de nonnullis cum Hebræo ſingulis menſibus ad vos eunti, feciſſemq; hactenus, niſi crebris ab eo officio peregrinationibus fuiſſem impeditus. Thaddæo vero noſtro revertenti ad te has literas dare volui, teſtes meæ obſervantiæ, ut intelligeres memoriam tui me reverenter conſervare. Adjunxiſſem & literis portiunculas metallorum nonnullorum, niſi ſe ante ſarcina librorum gravatum excuſaſſet, ſed feret illa Hebræus & propediem. Fratrem tuo nomine, ut voluiſti, ſalutavi. is ſummis votis tuam expetat amicitiam, juſſit te obſervantia ſumma ſalutare. Defert autem tibi ſtudium & voluntatem ſuam. His vale vir clariſſime doctißimeq;, ac præſtantißimum Medicum Gallum collegam tuum officioſe noſtro nomine ſaluta, ac Nævios tui ſtudioſißimos, teq; ob eruditionem excellentem ſuſpicientes, commendatos habe. Dreſdæ, viceſimo octavo Januarij. M. D. LV I.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
medicus Gaſpari Nœvio medico
S. P. D.

Reſpondetur ad Nœvii epiſtolam, & ejus ſolvuntur Quæſtiones.

IDibus Febr. jucundißimas ac pariter humaniſſimas literas tuas reddidit mihi Thaddæus Nemicus, & tibi & mihi amicitia conjunctus, quæ quidem tantopere me delectarunt, ut explicare ſatis nequeam. Tanta enim humanitate modeſtiaq; mecum agis, tot laudibus labores noſtros extollis, tantaq; animi propenſione (quæ tua eſt benignitas) me proſequeris, ut tametſi meam omnem impendam operam, ut propter hæc tibi gratias tum agam, tum etiam habeam, non ita tamen, ut velim, hac in parte mihi ſatisfacere videar. Nec ſane opus eſt, ut me tanta humanitate, beneficentaq; collaudes, quod ad hoſpitium tuum, tui tantum inviſendi ſalutandiq; cauſa acceſſerim, eum longe plurimum me tibi debere ſciam, ob tuam illam mei cognoſcendi voluntatem ac animi tui erga me benevolentiam, quibus me tam humaniter complexus & proſecutus es. Nam nihil gratius, nihil charius, nihilq; ſuavius mihi accidere poteſt, quàm ut doctißimos, eruditißimosq; viros, in quorum albo jam dudum te deſcriptum habeo, ſæpius inviſere, & eorum amicitia, ac conſuetudine frui poſſim. Quotieſcunq; enim eorum colloquio familiari me intereſſe contingit, ſimul cum mirifica voluptate, non mediocrem eruditionem hinc diſcedens aſporto. Quod etiam eo parvo temporis ſpacio, quo tecum hic eram, mihi evenisſe animadverti, quum plura, quæ jam diu oblivioni tradideram, mihi in mentem cum mira ſuavitate revocares. His accedit magna ingenui animi tui liberalitas, ſiquidem non ſolum varia medicamenta, nunquam mihi antea viſa nec cognita contemplanda ac inſpicienda exhibuiſti, ſed etiam horum aliquam partem, cum aliis quibuſdam non contemnendis muneribus nobis donaſti. Poſtremo cum te rogarem, ut judicium tuum de commentariis noſtris in Dioſcoridem, & plantarum iconibus nobis ſignificares, cum magna dexteritate, ac ſingulari candore id præſtitiſti, ac deinde eandem ſententiam literis modeſtiſſimis graviſſimiq; ad nos perſcripſiſti. Quo fit, ut cognoſcam me longe plura, ac majora tibi debere, quàm præſtare poſſum. Miratus autem primum & tibi rem novam videri ſignificas, quod

Objectio in Scorpioide.

Scorpioidis capiti (tuis enim hic verbis utar) plantam adjunxerim, motus fortaſſe corniculorum ſimilitudine in imperfectione deſcriptionis illius herbæ, cum tamen illa Telephij capiti congruere potius tibi videatur, cum ob ſimili-

Reſponſio.

tudinem multarum notarum, tum vero ob facultatem quoque, quam nec excalfacientem, ut ex Galeni ſententia aſtruo, ſed cum adſtrictione frigidam reperis in illa planta. Hæc tua ſunt, quæ tamen quantum faciant quantumve valeant contra ſententiam noſtram, nunc tibi palam fiet. Scias itaque, velim, talia mihi jam diu objeciſſe quosdam doctrina & ingenio clariſſimos, quibus quum reſponderim, demonſtraverimque ipſos in errore verſari, nil deinde ulterius voluerunt objicere. Verum ne tantum verbis cenſeas meam me velle tueri

Telephii deſcriptio.

ſententiam, audias (obſecro) quibus contra te nitar rationibus. Dioſcrides Telephio ſcribens ultimo capite ſecundi libri ſic habet. Telephium herba eſt Portulacæ ſimilis, & caule, & foliis, alas binas in ſingulis foliorum geniculis annectit. Ramuli a radice ſeni ſeptenive prodeunt, folia referti cæruleis, craſſa, lenta, carnoſis, flore luteo aut candido. Naſcitur in cultis, & maxime circa vites tempore verno. Hæc ille. Quæ ſi perpenderis, & Telephii notas cum Scorpioide noſtra comparaveris, facile ſane conjicies in Scorpioide illa nullam eſſe notam, quæ cum Telephio convenire poſſet. Siquidem primum Scorpioidi illi nulla ineſt Portulacæ cognatio ſimilitudove: nam huic folia ſunt pinguia, lenta, ac craſſa, quin & ejus ramuli pingues, lenti craſſique ſpectantur, quæ tamen in Scorpioide noſtra omnino deſiderantur, quum tenuiſſimis, macerrimiq;, tum foliis tum caulibus conſtet. Præterea Telephio addit Dioſcorides alas binas in ſingulis foliorum geniculis, quæ ſane in Scorpioide noſtra nuſquam viſuntur. Ad hæc Telephium foliis creſcit cæruleo colore ſuffuſis, quod tamen in ſcorpioidis noſtræ foliis

Scorpioidē & Telephium maxime inter ſe diſtare.

nuſquam

musquam observare licuit. Præter id Telephij ramuli foliis referti sunt, Scorpioidis vero cauliculi foliis admodum paucis vestiuntur. His accedit neminem extare (quod sciverim) qui scripserit Telephium corniculos edere dum paucis vestiuntur. His accedit neminem extare (quod sciverim) qui scripserit Telephium corniculos edere Scorpionum caudis similis. Quo fit, ut nullis (quod viderim) notis comprobari possit, plantam, quam pro legitima Scorpioide appinximus, legitimum esse Telephium. Cæterum quòd Scorpioidi conveniat nostra hæc imago, attestantur corniculi, qui Scorpionum caudas per omnia referunt. Quinetiam folia, quæ in ea planta, pauca rarâq; visuntur, adeo ut (quemadmodum Dioscorides inquit:) eam potius herbulam, quam herbam appellare liceat. Nulla enim vera ratio præ oculis sese offert, qua conjicere possim, duci eos, qui aliter sentiunt, nisi fortasse vocabulorum similitudine decepti (ut quandoq; fieri solet) Telephium pro Telyphono accipiant. Nam cùm hæc planta Scorpion etiam dicatur a radice, quæ Scorpionis caudam refert, & Scorpionum ictibus adversatur, credidere fortasse plura negligentes, nostram Scorpioidem legitimum esse Telephium. Adea autem, quæ dicis hanc plantam Scorpioidem esse non posse quod Scorpioides Galeno ex tertio sit excalfacientium ordine, hæc vero, quam nostris commentariis appinximus, frigida & adstringens gustu vel etiam fortasse experimento deprehendatur: Respondeo. Quod nec Telephium esse potest, cùm Telephium fecerit Galenus ex primo excalfacientium censu. Verum (ut ingenue dicam, quod sentio) cum hujusce herbulæ notæ notis omnibus (ut prædiximus) Scorpioidi correspondeant, crediderim potius evenire cæli vel soli causa, ut ea in regionibus nostris, præsertimq; in Germania nullum coloris signum præ se ferat, quàm quòd adulterina dici debeat. Siquidem (si Galeno credimus) ut Arum Cyrenis omni penitus acredine vacat, & raporum modo, gustu dulci deprehenditur, contra vero in Italia acerrimum. Et ut Chelidonium minus, e converso in Italia omni penitus acredine vacat, in Græcia autem adeo sit acre, ut in tertio excalfacientium ordine illud reposuerit Galenus, facile etiam in Scorpioide Italico vel Germanico id evenire posse crediderim. Nam, ut Theophrastus etiam inquit: loci a locis differunt. Quamobrem nihil me movet facultas, quam huic herbulæ ineesse scribis, præsertim cùm illam viderim, probaverimq; nullam cum Telephio habere similitudinem, contra vero Scorpioidi maxime convenire. Habes itaque & rationes & authoritates, quæ me compellunt, ut credam herbulam hanc Telephium esse non posse, imo nec quamvis aliam plantam præter legitimam Scorpioidem. Verumenimvero nihil gratius mihi facere poteris, quam si mihi afferas rationes, quibus sententiæ nostræ refragaris, ut si forte me in errore versari noverim, possim te duce veritatem agnoscere. Nunquam enim cum ratione pugnare soleo. Non est præterea quod mireris te Polygalam nostris commentariis appictam non adinvenisse, nec ob id putes velim plantam, quam pro Polygala quamplurimi rei herbariæ studiosi usurpant, me non vidisse ac etiam gustasse, cùm sæpius fuerit ad manus. Verum cùm tam paucis notis a Dioscoride describatur, ut arduum sit ne dicam impossibile, plantam hanc de qua loquimur legitimam facere Polygalam, non placuit illam nostris commentariis adscribere. Nolim tamen ob hoc ut a tua recedas opinione, nec ut adeo refragescas, quin eam quam præmanibus habes, ad me (ut polliceris) mittito. Siquidem si præter id quod folia habet lenticulæ lac etiam provocare copiosum tibi experimento constet, eam nostris commentariis adjungere haudquaquam verebor, te maxime authore. Porro ad id quod de Cytiso scribis, nihil aliud respondendum habeo, quàm quòd si ea quæ de Cytiso scripsimus paulo diligentius perlegisses, noviss quidem Cytisum fruticem vel potius arbusculam esse, quàm herbam. Versabar enim & ego jamdudum in hujusce modi errore, nec aliud putabam esse Cytisum, quàm vulgare Germanorum Melilotum, quod nos tribulum & equinum trifolium appellamus. At quum tractu temporis rem diligentius examinassem reperissemque Galeno, Columellæ ac Plinio Cytisum esse arbusculam, non potui, in tantorum virorum non ire sententiam. Verum cùm nulla usquam mihi se se obtulerit planta, quæ legitimum Cytisum præ se ferre videretur, non licuit ejus imaginem suo loco demonstrare. Cæterum cum alia adhuc te habere scribas, tum in re herbaria, tum in aliis rei medicæ problematis, de quibus mecum libenter contulisses dum hic eras, nisi temporis angustia id vetuisset, rogo atque etiam obsecro, ut quod oretenus tunc narrare non licuit, per literas nunc ad me scribere velis. Nec tamen id facias velim, quòd in re Medica herbariaque me adeo versatum existimes, ut omnia de quibus dubitas, explanare ac interpretari valeam, quum talis sane non sim, quod hoc fortasse, ut putas, ita præstare possim, sed ut à te excitatus doctior evadam. Hebræus ille per quem Metallica nonnulla ad me mittere tuis literis pollicebaris, ante Thaddæum (ut audio) huc se contulit, nec aliquid tuo nomine mihi præsentavit. Quamobrem te rogatum velim, si tamen id absque tui incommodo fieri possit, ut metallica illa per illum vel per alium ad me mittere non differas. Cupio enim in fossilium historia aliquid præstare, ob idq; mecum ipse decrevi hoc anno, mense Majo vel Junio ad vallem, quam Joachimicam vocant me conferre. Audio autem Agricolam doctissimum præstantissimumque virum, qui in indaganda metallorum historia, hac ætate præcæteris splendet, jam suum ultimum obiisse diem, quod sane mihi multum molestiæ attulit, cùm decrevissem hac æstate ex hisce Metallis ad eum divertere. Auxit præterea molestiam quod a Nemico audierim. tam præclarum probumq; senem, qui patriæ suæ plurimum auxit decorem, illinc tantum solis non adinvenisse quo suum posset operire cadaver. Prob Dij immortales. Est ne hoc Christianæ religionis institutum? Estne hæc charitas illa Christiana, quam nunc profitetur universa fere Germania? Nescio profecto quid dicam, nisi quòd ubiq; jam sint plena dolis ac simultatibus omnia & ubi ista sunt, Christus non est. Bilis ita me scribere coegit, cùm omnino inhumanum sit talia exercere facinora in probos ac doctos viros, & præsertim ubi non in eos viventes, sed in eorum cadavera tam vilis exercetur vindicta. Sed cur hæc mecum forsitan dices? Non alia sane respondebo ratione, quam ut cum homine virtutibus admodum prædito lugeam præclarissimi Agricolæ miserrimum finem. Reliquum est, ut clarissimo fratri tuo agas meo nomine gratias pro tanta ejus in me animi propensione. dicasq; illi velim ac etiam ut pollicearis rogo, me illi futurum perpetuo amicum. Cupio enim tantum amari ab illo quantum à me ille amatur & observatur. Clarissimum Doctorem Gallum & fratris & tui nomine officiosissime salutavi, qui e contra gratias agit, & vos pariter resalutat. Vale vir optime, ac doctissime, & me ama. Nam a me non solum adamaris quamplurimum, sed etiam observaris.

Pragæ VII. Calendarum Mart. M.D.LVI.

Telyphonum.

Telephii facultas.

Cur author Polygalã non pinxerit?

Cytisum arbusculam esse nõ herbam.

Trifolium equinum.

Deploratur Agricolæ interitus.

JOANNES HESSUS NORINBERGENsis Medicus, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Proponuntur Quæstiones aliquot simplicium medicamentorum, nempe Cardamomi, Gelsomini, Succini, Salsæ Parillæ, Glycyrrhizæ, Hyosciami albi, Aluminis, Halosanthis, Lapidis Morochti, & aliorum quorundam.

Quanquam mihi nulla hactenus tecum intercesserit familiaritas, tamen propter divinum illum laborem, quem non solum interpretatione Dioscoridis, sed potius omnium, qui de medica materia scripserunt, præstitisti, semper sum te admiratus, optavique ex animo, dari mihi occasionem contrahendi aliquam tecum amicitiam, ut à te per literas si quid scrupuli in hac materia occurreret, doceri & erudiri possem. Post quam autem ad nos venit Dominus Hieronymus Donzellinus, Philosophus & Medicus doctissimus, tuique studiosissimus, non tantum raram tuam eruditionem, de qua jam antea ex tuis Commentariis eram certior factus, sed singularem etiam humanitatem, ergà omnes summopere prædicans, hoc meum desiderium longe magis auxit, & tandem perfecit, ostensis etiam tuis literis, in quibus hoc videbaris petere, ut depositio omni pudore, has ad te literas exararem, ut de his, de quibus hactenus dubitarem, erudirer.

Cardamomum.

Cardamomo vero quam Arabum, tam Græcorum non puto nos omnino carere, ut autem rectius possis de hac re judicare, mitto ad te duas species Cardamomi à Serapione descriptas: Majus videtur omnibus notis descriptioni convenire: Minus est majori simile, sed substantia subtiliore, non habet caput respectu majoris, sed grana habent corticem, vel forte dixit carere capite. Nam quanquam sit inter illa species frequentissima, tamen rarissime suo cortici inclusa adfertur. His addidi & tertiam speciem, quæ forte ad Cardamomum Dioscoridis referri potest. Mitto tibi etiam verum Galeni Carpesium, ut puto, vides enim fructum hunc esse quasi tenuia virgulta, & odore Phu imitari.

Carpesium.

Gelsominum.

Gelsominum vulgo dictam plantam, ab Arabibus Jesemin esse dictam, quod flores odoratos albicantesque albæ violæ modo proferat, & ex ea unguentum Jasminum Dioscoridis esse parandum, ut credam, movet me authoritas Serapionis, qui omnes vires à Dioscoride descriptas attribuit suo oleo Zambacino: opitulatur corporibus, quæ calefactionem & discussis humoribus laxationem desiderant, gravius etiam spirat, ut quibusdam è naribus sanguinem eliciat, quæ quidem Leucoio albis floribus minime competunt.

Succinum esse bituminis speciem.

Succinum non esse aliud, quam bituminis speciem, ex quibusdam scopulorum crepidinibus erumpentem & tandem in mare defluentem cum Agricola sentio. Quod & Nicias sensisse videtur, cùm dixit, Succinum esse succum radiorum solis. Nam absque dubio non putavit, quod hic succus ipsis solaribus radiis, nihil præter qualitatem existentibus insit, sed quod radiorum fervore, pinguis ille terræ sudor, foras eliceretur, quod plerisque in locis etiam in liquido bitumine videmus. Archelaum vero falsa affirmasse, quòd sit succus arboris, manifeste ex natura rei comprobari potest. Cum omnes tales succi aqueæ sint naturæ, quare etiam si solis aut ignis calore densentur, aqua tamen qualicunque infusa, statim dissolvuntur. Cujus contrarium nostro Succino accidit, quod liquidum in mare influens statim densatur. Nec esse arboris Resinam glebarum forma, soliditas & magnitudo satis ostendit. Plinius scribit glebam allatam esse Romam 13. librarum pondere. Nos vero scimus nostra memoria repertam esse glebam septendecim librarum & unciarum quatuor. Quibus accedit quod est fossile, ut etiam Philemo rectissime sentit. Nam & nunc quoque inter arandum grandes glebæ eruuntur, multis à sylvis & littore passuum millibus.

Salsa parilla est Smilacis species.

Salsam parillam, esse speciem Smilacis asperæ, ut credam, historia & vires, quæ subscribam, me movent. Retulit mihi aliquoties doctissimus vir, & rei herbariæ peritissimus D. Lucas Ghinus præceptor meus, omnium quos unquam habui, fidelissimus, Ducem Florentinum habuisse in sua aula nobilem quendam Hispanum, qui cùm aliquando negotiorum suorum gratia, in patriam esset profectus, ut rediret Domino suo gratior, secum attulisse varia illius regionis dona apud nos rariora, & inter alia integram illam cum radice plantam. Sagacissimum igitur Ducem ut intelligeret, an hæc planta etiam in Italia proveniret, vocasse se Ghinum & alium quendam Medicum, cujus nomen excidit, illosque communi judicio statim agnovisse esse herbam, à Dioscoride sub nomine Smilacis asperæ descriptam: quod etiam eventus comprobavit. Nam postea radicis Smilacis asperæ decocto, in curando morbo Gallico, sicut ipse interfui, Lucas Ghinus magna cum laude usus est, quem postea alij in Italia Medici sunt secuti, ut Romæ D. Gibertus Horschius Flander, qui singulis annis ad hunc usum ex vicinis locis & Regno Neapolitano, ubi copiosissime nascitur, ita ut viderim sepes ex ea confici, magnum acervum hujus plantæ sibi curavit colligi. Neque hoc est à sententia Dioscoridis alienum, qui hanc plantam inter Alexipharmaca recenset. Hanc eandem historiam aliquando recitabat in lectione D. Fallopius, addebatque se huic dijudicationi interfuisse, quod tamen Ghinus negabat. Et quanquam aliqua appareat inter has radices differentia, Hispanicam scilicet & Italicam, quòd Italica sit levior & nodosa, Hispanica vero rugosa: Tamen ante paucas septimas apud D. Paulum Ellingerum primi apud nos nominis Materialistam, ut vocant, tales radices nihil planè ab Italicis differentes, una cum aliis mercibus ex Hispaniæ allatæ sunt sub nomine Salsæ parillæ.

Smilax aspera duplex.

Glycyrrhiza vulgaris non est Dioscoridis.

Glycyrrhizam vulgarem, non esse plantam eam, quæ à Dioscoride depingitur, hinc satis patet, quod hæc vulgaris sterilis sit. Dioscoridis autem fructum ferat, magnitudine pillulis platani similem, asperum, qui siliquas lentium modo ruffas habet & parvas. Nascitur autem in vicinis locis apud nos, vulgari per omnia similis, nisi quòd ferat fructum illum asperum, quem ad te mitto. Et propter hanc fructus asperitatem, puto hanc plantam inter aculeatas à Plinio esse connumeratam.

Hyo-

Hyoscyamum album jam per tres annos habui in meo viridario, habet folia rariora & molliora, quam vulgaris, flos est candidus parum ad flavedinem tendens, ejus figura satis commode est expressa in Dioscoride. Anno 1549. Francofurti cum figuris impresso. Hyoscyamus albus.

Aluminis species omnes Puteolis cum D. Bartholomæo a Maranta diligenter inquisivi, & inter alias reperimus speciem liquidi aluminis, albo quidem colore sed flavescente, spirantem odorem caseis putridi, quæ manibus lentescit. Quare sæpe sum suspicatus lectionem Græcorum codicum, qui legunt Τυρῶδες, *veriorem esse lectione Pliniana, qui legit* σαπῶδες, *quem omnes sane interpretes postea sunt sequuti. Cùm hæc scriberem, volui revidere illam aluminis speciem (nam ejus portionem asservo) & inveni non tantum amisisse odorem, sed majorem ejus portionem esse mutatam in Alumen plumosum, ita ut manifeste appareat, ex alumine liquido processu temporis fieri plumosum, sicut etiam ex plumoso sit scissile, quod antea observavi.* Alumen.

Halosanthos esse illud medicamentum, quod inepto & fabuloso nomine nunc in officinis sperma ceti vocatur, una cum D. Valerio Cordo, qui primus hujus sententiæ author fuit, sentio. Habet enim omnes notas à Dioscoride & Plinio suo Halosantho datas. Reperitur in stagnis mari adjacentibus, & per consequens etiam in Nilo, quod tot ostiis in mare influit, odorem gari habet, pingue est, & totum in oleo resolvitur, mordax est, & ad colorem croceum vergit. Quod maxime verum est de hoc medicamento nuper e mari extracto, nec adhuc loto. Nam cum nunc hoc medicamentum eo existimetur præstantius, quo est candidius, certe nunc lavant, ut aliquo modo colorem & illam acrimoniam deponat, sicut Cordus in quodam tractatu de hac materia scripto, eleganter & docte ostendit. Halosanthos est sperma ceti officin.

Lapis Morochtus reperitur circa Bononiam, ubi etiam vulgo venditur, cujus portionem, quam inde tuli, adhuc mecum habeo. Hæc sunt de quibus expecto accuratissimum E. T. judicium. Lapis Morochtus.

Petiit porro a me nomine tuæ Ex. D. Don Zellinus Catalogum mearum plantarum, quod quidem primo illi recusavi, cum scirem, quam rude esset chaos sine omni ordine & delectu congestum Nam non solum has plantas collegi, sed communem operam præstitit mihi egregius Medicus D. Johannes Prunsterus, qui ante paucos annos obiit. Hinc factum est, ut unica planta decies aliquando sit repetita, prout eam in diversis locis invenimus. His accedit quod aliquibus imposuerim nomina, ut tunc eram instructus, de quibus nunc plane aliter sentio. Tamen cùm instaret, malui insciæ apud te reus fieri, quam quicquam quod posceres, negare. His bene vale, & ut meas ineptias boni consulas, meque tibi commendatum habeas, oro & obtestor. Data Norimbergæ die Purificationis Mariæ. Anno à Virgineo partu. 1559.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Joanni Hesso Medico, Norimbergensi,
S. P. D.

Soluuntur propositæ quæstiones, quæ in præcedenti epistola continentur.

Accepi humanissimas literas tuas, ad 15. Calend. Martias, quibus, quod hactenus non responderim, non in causa fuit, quod respondendi argumento destituerer, quo plane abundabam. Sed cum maximis occupationibus implicarer distinererq;, ac scirem tua scripta ejusmodi esse, quæ mihi ab omni cura, & negocio vacuo cum diligentia & attentione legenda ac ponderanda essent, diutius responsionem distuli. Ac quidem vix tibi exponere possum, quantum voluptatis quantumq; jucunditatis ex literarum tuarum lectione ceperim, neq; id vero ea sola de causa, quòd supra omnem expectationem meam tam doctum virum & rei plantariæ tam peritum, meis scriptis amicum mihi comparaverim, sed etiam quod ab illo plura edoctus, & rebus a me prius nusquam visis humanissim donatus. De judicio vero, quod tibi ego præ cæteris in plantaria facultate Medicaq; materia præstantior videor (quando hoc ita accipio, ut id tui potius erga me amoris indicium esse putem, quam ullius meæ doctrinæ, ac virtutis testimonium) habeo tibi magnas gratias. Cumq; talis viri benevolentia satis mihi pro illustri testimonio sit, magnifacio sane synceram amoris erga me tui voluntatem, tibiq; parem offero, ac polliceor animi mei candorem. Nam nihil me magis allicit, vel potius rapit ad amandum, quàm amoris erga me significatio, quæ cùm in re ex tuis literis non mediocris appareat, multaq; sint præterea, quæ ego in te non probem solum, verumetiam admirer, nemini admirationi esse debet, si tua amicitia nihil mihi esse gratius affirmaverim. Fateor enim ingenue, nihil mihi tam fuisse unquam in votis, quam eorum amicitia frui, qui eo officio suam mihi synceritatem declarent, quo possim, si quid in meis scriptis aberratum, vel prætermissum fuit, id totum restituere, ac etiam supplere. Quod cùm a te mihi impartiri videam omni cum affectione & humanitate, eaq; benevolentia, & amore, ut meos labores non solum juves, sed etiam plurimum ornes: velim quidem ita mihi favere fortunam, ut possem tibi aliquando eas referre gratias, quas habeo sane plurimas, quo tibi palam facere possem, quanti faciam tuam in me liberalitatem & animi tui condorem. Quod vero te ad me scribere significas, ut de quibusdam dubiis confirmeris ac erudiaris, singulari candore te id facere video. Nam etsi ea doctrina ac peritia in medica facultate præditus sis, ut vix à me doceri possis, tamen collationẽ sententiarum ac opinionum inter doctos utilem ac necessariã esse existimas. Gratissimaitaq; nobis tua hæc voluntas fuit, quæ dexteritatem judicii & animi candorem patefacit. Nunc igitur ad ea, de quibus te dubitare ais, respondebo.

Tua de Cardamomo sententia mihi sane nova non est, Ego vero, quirerum scriptoribus adeo inhærere soleo, ut difficile illinc abduci queam, nisi veris ac probatis rationibus persuasus, non potui hactenus in hanc concedere opinionem, ut cum plerisque asseverarem, hoc novum Cardamomi genus, cujus jampridem omnes apud me asservantur species, legitimum esse Arabum, vel Græcorum Cardamomum. Siquidem Serapioni (ut de Arabico primum differam) majori Cardamomo requiritur, ut ejus capita rosarum capitibus similia habeantur, in quibus Bacca concludantur, Loti arboris baccis magnitudine æquales, quæ intra se grana parva & angulosa Matthioli sententia in vulgari Cardamomo.

anguloſa concludant: id quod in hujuſcemodi Cardamomo noſtro reperire nequeo. Nam præter id, quod ejus involucrum potius bulbum, vel ſicum forma referat, quam roſarum capitulum, nullum intra ſe granum vel baccam concludit, loti arboris parem, in quo parva illa granula aſſerventur, ſed granula ipſa anguloſa ſimul cohærentia intercurſantibus tenuibus membranis, quibus pariter circumveſtiuntur, ut paſſim in punicis malis cernitur. Ideoque neſcio quo pacto poſſim a mea recedere ſententia, niſi quis me in hac facultate præſtantior, firmiſſimis argumentis, vel in hoc convicerit, vel oſtenderit, Serapionem ſui Cardamomi hiſtoriam minus recte deſcripſiſſe. Id quod difficile probari poſſe crediderim, cùm à nemine (quod extet) præterquam ab illo ita aperte deſcribatur: cui tamen videtur ſubſcribere Avicenna, cum inquit: Magnum Cardamomum eſt, ſicut cicer nigrum quod cum frangitur, interius habet granum album mordicans. Quippe loti arboris Baccæ parum a Cicere magnitudine diſtant. Idem pariter ſentio de minori. Quippe quòd Serapioni Cardamomum minus nullo concludatur capitulo, ſed ita ſemina ut pleraque alia nuda oriantur. Idcirco ſi per notas a quoquam ferenda de omnibus ſit ſententia, non video, quo pacto æqui judices me damnare poſſint. Si qui vero conjectura aliqua aliter cenſerent, iis ego adſtipulari non poſſum, niſi cum illis mihi perſuadeam, Serapionis codici mendam ineſſe non minimam, vel eundem fortaſſe id ex aliis authoribus tranſcripſſe minus fide dignis. Atqui quum hanc conjecturam comprobare nequeam, non mihi videor deliquiſſe, ſi a te quemadmodum, & a cæteris, qui ita ſentiunt, in hoc hactenus diſſenſerim. Nihilominus non ita ſum opinioni meæ addictus, ut inde avelli non patiar, ubi abs te viro ſane doctiſſimo, efficacioribus argumentis me concluſum cognovero. Præterea non eſt quod credam, Cardamomum hoc cum Græcorum Cardamomo comparari poſſe, ea ratione, ut quis putet, fortaſſe nihil ab eo differre. Quippe quod Dioſcoridi Cardamomum nullo concludatur involucro, ſed ſemen ſit plenum, frangenti contumax, guſtu acre, ſubamarum & odore caput feriens, quæ quidem notæ, præter acredinem (quantum video) in Cardamomo iſto non reperiuntur. Siquidem facillime frangitur, nullam reſipit amaritudinem (quæ Galeno adeo conſpicua eſſe videtur, ut ea de cauſa vermes necare aſſerat) nec odoris violentia caput invadit, imo potius ſuavi fragrat odore. His accedit Plinij autoritas, qui Cardamomum Amomo ſimile facit, ſemine oblongo, quinetiam eodem modo meti ſcribit in Arabia, quo fit, ut mihi prorſus perſuadeam Græcorum Cardamomum, Amomi modo racematim oriri, non hiſce tegumentis concluſum.

Cardamomi minoris Arabici notæ.

Græcorum Cardamomum ab Arabico differre.

Cardamomum Plinio Amomo ſimile.

Græcorum Cardamomum Amomi modo racematim provenire.

Siliquas nigras racematim cohærentes, quas ad me pro Carpeſio miſiſti, cur probem legitimum eſſe Carpeſium, nihil penitus argumenti mihi ſeſe offert. Etenim quum Galenus Carpeſium præter id quod herba ſit figura & facultate Phu ſimilis, feſtucis, vel ſtipulis tantum conſtare aſſerat, non ſiliquis, neque granis, non video, quo pacto tuæ acquieſcam ſententiæ, præſertimq; quum jampridem compertum habeam, haſce ſiliquas nil aliud eſſe, quàm Piper nigrorum ita Serapioni vocatum, qui ejus hiſtoriam poſteritatis memoriæ commendavit his verbis. Aethiopicum Piper Barbari nominant Croni, & eſt in forma ſua Phaſeolis non abſimile, ſemina tamen minora habet, & cortices, ſiliquaſue breviores, colore nigro & guſtu fere acri veluti piper atq; e nigrorum plaga advehitur, dentium doloribus non inutile. Quæ quidem notæ adeo conſpicuæ ſunt in hiſce ſiliquis, & granis intus concluſis, ut nullus relinquatur dubitationis locus. Adde quòd manſum (ut mihi experimento conſtat) dentium dolores mulceat. Et ad nos non ex Syria vel Pamphylia (ubi Carpeſii plurimum provenire teſtatur Galenus) ſed ex Aethiopia afferatur.

Carpeſium quid.

Piper nigrorum.

Piperis Æthiopici deſcriptio.

Quod autem ad Gelſiminum (ita vulgo vocatum) attinet, non poſſum a mea recedere opinione, iis ſemper fretus rationibus, quibus nixus ſum in meis in Dioſcoridem commentariis, quæ niſi valentioribus ſolvantur argumentis, in eadem ſententia ſemper mihi manendum propoſui. Tu autem ut probes, Dioſcoridis Jaſmenum parari debere ex floribus Gelſimini noſtri, ais ad hanc ſequendam opinionem, te maxime moveri à Serapionis authoritate. Quippe qui ſuo oleo Zambacino eaſdem attribuat vires, quas Dioſcorides Jaſmeno aſſignavit. Id quod mihi Dioſcoridem cum Serapione conferenti minime conſtare videtur. Inquit enim Serapio: Zambacinum oleum eſt juvativum in hyeme: ſed ſi quis calidiore temperamento refertus, illud odorat nimis, verendum eſt, ne ſanguinis fluxiones e naribus concitet. Hæc ille. Atqui longe aliter (ſi recte ſentio) Jaſmeni facultates deſcribit Dioſcorides his verbis: Jaſmenum uſurpatur apud Perſas inter epulandum odoris cauſa, nam toti corpori convenit, præſertim cùm in balneas deſcenſum eſt. Sed his opitulatur corporibus, quæ calfactionem & laxationem deſiderant. Gravius enim ſpirat, quàm ut libenter à pleriſque recipiatur. Hactenus Dioſcorides. Quæ omnia Leucoium album, cujus cum floribus ſuum ipſe comparat Jaſmenum præſtare poſſe, non ambigo. Nam quum Leucoium (Galeno teſte) valeat plurimum ad uteri phlegmonas, quæ temporis diuturnitate in ſcirrhi modum induruere, & idem pariter aſſerat Dioſcorides, menſtrua provocet, lienes minuat & podagricos juvet, quis etiam non credat iis ejus oleum opitulari poſſe, qui laxationem calfactionemque deſiderant? Adhæc cum Leucoium flore albo cæteris omnibus odoris fragrantia & acuitate præſtat, adeo ut cum Gelſemino de odoris bonitate certare poſſit, tanto magis adducar ad credendum, ut in hac mea ſententia minime decipiar, præſertim cùm Dioſcorides Gelſimini nuſquam meminerit. Etenim ſi Gelſiminum noviſſet ille, mihi nunquam perſuadere poſſem, quòd vir tantus in deſcribenda Medica materia facilè Princeps, ejus hiſtoriam & facultates non deſcripſiſſet, cùm non adeo vulgaris & inutilis ſit planta, ut is eam ita facile ſilentio ſibi præteroundam duxiſſet. Præter id, ſi Jaſmeni nomenclaturam expendamus apud Græcos, inveniemus quidem Atticis Leucoium Jaſmen appellari, unde poſtea Jaſmenum oleum dictum, quod ex ejus paratur floribus. Poſtremo tametſi inſtaret quiſpiam Gelſiminum noſtrum Dioſcoridi fuiſſe cognitum, non tamen ei fuerit concedendum tam improprie vocaſſe illum, ejus flores, ac Gelſiminum cum Leucoio confudiſſe.

Gelſimini examinatio.

Jaſmeni olei facultates.

Jaſmenum oleum ex floribus Leucoii paraſſe antiquos.

Leucoium Jaſme Atticis appellari.

De Succino vero & Salſa Parilla quamvis jam pridem aliam (ut vidiſti) nec ſine rationibus ſequutus ſim opinionem, nunc tamen quum veram Succini originem à Boruſſis & ſalſæ parillæ hiſtoriam ab Hiſpanis accepimus, non potui non complecti veritatem, quæ eo magis nunc mihi clara lucidaq; ſeſe offert, quo video me nunc a te viro doctiſſimo in hac nova opinione confirmari.

Salſa parilla

Hactenus album Hyoſcyamum non vidi, ſi tua vel amicorum tuorum opera ejus ſemen conſequi poſſem, faceres profecto mihi rem gratiſſimam, nam ex illa imagine in Dioſcoride illo appicta non video, quo pacto mihi ipſe ſatisfacere poſſim: confuſa mihi in ea videntur omnia.

Hyoſcyamus albus.

Placet inirum in modum caſtigatio illa tua in liquido alumine, nec aliter poſſe locum illum legitime legi

Alumen liquidum.

nunc

nunc primum mihi persuadeo. Tantoq; magis in hoc tibi gratulor, quanto plus animadverto Dioscoridis interpretum nullum id hactenus observasse. Verum tametsi mihi videatur impossibile, ut quis quantumcunq; Græcæ linguæ peritissimus, & in Dioscoridis lectione plurimum versatus, erratum illud animadvertere potuisset, nisi fortasse ut tu, liquidi aluminis odorem diligenter expendisset, laudo tamen maximum ingenij tui acumen. Sunt mihi jam diu ad manus omnia aluminis genera, ab eodem Maranta transmissa, verum quum liquidum recens non fuerit, nullum ex eo casei odorem percipere potui, quo fit, ut hoc tibi tantum acceptum referam, quamvis videam id etiam ab Oribasio fuisse observatum, quod fortasse Dioscoridis codex, à quo ille transcripsit, hac menda vacaret. Locus Dioscoridis in Alumine ex Oribasio restitutus.

Plura sunt, quæ me ancipitem reddunt in censendo salis flore. Primum est color quem in Spermate Ceti vocato, nusquam croceum, neq; russum, ut salis flori inesse testantur omnes, videre mihi licuit. Dein non mihi videtur hoc medicamentum adeo liquidum, ut Galenus & Aetius annuere conspiciuntur. Præterea si gustum consulamus, difficile quis asseverabit esse ipso Sale usto tenuius. Postremo cùm Dioscoridi & Plinio in Nilo flumine & lacubus quibusdam tantum inveniatur, nec usquam in mari vel in maritimis paludibus reperiri meminerint, ubi Sperma Ceti hoc ævo colligitur, non ita facilè adducor ad credendum, illud florem esse Salis legitimum, Tamen ne videar à cæteris contentiosè dissentire, in hoc etiam illis facile cedam: præsertim si abs te certior factus fuero, hoc medicamentum ea posse præstare omnia, quæ legitimo salis flori asscripsere Dioscorides & Galenus. Flos salis. Sperma ceti.

Lapidem Morochtum nusquam hactenus mihi videre licuit. Atqui quum nunc abs te certior sim factus, nasci hunc circa Bononiam, scribam ad Ulyxem Aldrovandum, ut illum ad me mittat. Lapis Morochtus.

Quantum sane tibi debeam pro legitima Glycyrrhizæ fructu, non possum satis verbis explicare. Quod enim maximo cum labore nequivi hactenus assequi, id nunc sum tua opera sine labore consequutus. Referam tamen illud tibi acceptum, ubi primum Valgrisius chalcographus meos recudet Commentarios, & ego ipsius plantæ imaginem cum fructu edendam curabo. Perbelle quidem Dioscoridis descriptioni fructus is adstipulatur, quo fit, ut non solum tecum de Glycyrrhizæ ipsa sentiam, sed ut jam cognoscam duplicem esse Glycyrrhizam; quanquam fortasse nihil differunt viribus. Atqui quod Plinius, ea fortasse causa, quod fructus is aculeatus sit, Glycyrrhizam inter aculeatas enumeraverit plantas, id non ita facile mihi probandum est, quum manifeste scribat lib. 22. cap. 9. & lib. 21. cap. 15. Glycyrrhizam foliis esse aculeatis pinguibus, & tactu gummosis, quo fit, ut mihi potius credendum sit, habuisse Plin. Dioscoridis codicem in quo lubrico librariorum lapsu ἐχῖνος pro ἐχινῶ legebatur, vel quòd is Græcæ linguæ non exacte peritus, (ut plerisq; alijs in locis animadvertimus) vocabulorum vocumq; similitudine deceptus in hoc etiam erraverit, quàm quod mihi persuadeam, à fructu tantum sumpsisse illum occasionem reponendi Glycyrrhizam inter aculeatas; præsertim cum pleraq; aliæ habeantur plantæ fructus aculeatos ferentes, quæ tamen nec ab ipso Plinio, nec ab alijs (quod sciam) aculeatæ sunt dictæ, nec inter aculeatas enumeratæ. Glycyrrhizæ fructus aculeatus. Plinii erratum in Glycyrrhiza.

Vidi non sine admiratione Catalogum tuarum plantarum, quas tibi cum tanto comparasti labore: ob idq; gratulor tibi plurimum, quòd plantarum cognoscendarum causa, tot, & tam longas confeceris peregrinationes, non in Germania solum, sed in Italia fere universa, ac etiam in Gallia. Mihi vero non minus gaudeo, quod ita possim (quæ tua est humanitas) tuis omnibus frui laboribus. Quamobrem ne putares ea, quæ mihi tam liberaliter offers, me fortasse parvifacere, peto, ut quæ cum hisce literis annotata reperies, ea ad me mittas. Quo enim citius ad me perferentur, eo gratius & alacrius hoc tuum beneficium suscipiam & amplectar. Unum tantum in calce mearum literarum addam, nihil unquam in hac vita, nec accidisse, nec accidere potuisse optatius & desideratius, quam tua & talium virorum erudita, candida, & syncerissima perfrui amicitia. Gratissimum mihi feceris, si & de meis, & in cæteris omnibus rebus tuum judicium libere mihi aperueris. Ego vicissim, quo majorem tibi adjungam animum pro mea mediocri & qualicunq; eruditionis æstimatione, libenter spondeo ac promitto, nihil mihi fore in studiis tam secretum & tam unice charum, quod ob tuam, quam mihi offers humanissimam amicitiam, tecum libenter & amicissime communicare nolim. De mea interim sententia, quam hac epistola familiariter tibi exposui, tuam quoq; audire censuram vehementer peropto. Vale.

CASPAR NOEVIUS MEDICUS
Petro Andreæ Matthiolo,
S. P. D.

Agitur de quadam terra cærulea, quam pro Armenio lapide mittit ad Matthiolum.

DE Armeno lapide semper dubius fui, quis esset, vir doctissime excellentissimeq;. Itaq; quum ex doctis de ipso quæsierim, ad me ex Italia Molochitem pro eo, ex Norico nuper Jaspidem viridem miserunt. Nec puto tibi excidisse, quòd aliquando coram ex te quis sit diligenter sim percontatus. Cùm itaq; his ce diebus cum Illust. Duce nostro Elect. Saxoniæ in venatione versarer, allata est ad ipsius Celsi. terra quædam species lævis, colore cæruleo perquam æquabilis, calculo carens & friabilis quam pro lapide Lasuli passim vendunt. Hujus portiunculam ad te mittere placuit, præsertim cùm in perferenda & reddenda illa mihi operam suam ultro deferret Dominus Capitaneus Franciscus Zara, Italus, qui nobiscum per biduum in pagis est commoratus. Videtur autem descriptioni lapidis Armeni, non male convenire, nec dubitarem asseverare illum esse. si mihi de purgandi ipsius facultate constaret. Sed quia tu industria in indagandis simplicibus & eorum facultatibus explicandis omnes nostri seculi eruditos excellis (quicquid etiam nonnulli tibi indigne obganniant) à te pro mea in te observantia vir doctissime rogo, ut nacto otio, ad me judicium tuum de illa perscribas. Vale, & Nævium tui studiosiss. ama. Ex Pago Arnsfeldt in Metallicis montibus. IV. Calend. Julias. Anno 1558. Terra cærulea.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Caſpari Nœvio, Medico
S. P. D.

Reſpondetur Nœvio & explicatur Matthioli de lapide Armenio cenſura.

Armenii lapidis examinatio.

OEruleam terram, quam Armenium lapidem eſſe meditaris, mi doctiſsime Nœvi, una cum tuis humaniſsimis literis accepi diebus hiſce praeteritis, ſumq; in iis perlegendis plurimum delectatus, ob eam praeſertim, quam erga te habeo, benevolentiam ac etiã obſervantiã. Ut autẽ in hac re, de qua meum judiciũ habere cupis, meã tibi declarem ſententiã, etſi id (ut fortaſſe velis) à me praeſtari nõ poſſe ſciam, ne tamen videar hunc ſubterfugere laborẽ, dicã ingenue quod ſentio. Itaq; libere proferam, ſi rationibus, authoritatibus ac experimentis fuerit adſtipulandum, Terram hanc nullo pacto Armenium lapidem eſſe poſſe judico, primum quidem quod terra ſit omnino, non lapis, eaq; adeo inconſtans ac friabilis, ut tam leviter tangi non poſſit, quin ſtatim manus inficiat, id quod Armenio lapidi nemo antiquorum aſcripſit. Nec puto Dioſcoridem, Plinium, nec alios, qui de hujuſcemodi lapide ſcripſerunt, tam friabilem terram, quae leviſsimo contactu ſtatim diſiliat, tam improprie lapidem vocaſſe.

Armenii lapidis calor.

Deinde crediderim ego, Armenium lapidem porracei eſſe coloris, non omnino cœrulei, Plinij authoritate fretus, quippe qui Armenium lapidem ſcribit infectum eſſe Chryſocollae modo, illumq; optimum haberi, qui maxime viret, communicato colore cum cœruleo. Auget praeterea opinionem noſtram Avicenna, quum & ipſe ſcribat, reperiri in Armenio lapide aliquantulum cœrulei coloris, quum tamen ipſe non ſit coloris omnino cœrulei. His etiam accedit Meſues authoritas, qui lapidem Armenium facit colore medio inter viridem & obſcurum. Horum ac noſtrae etiam ſententiae aſtipulatur Georgius Agricola rei metallicae peritiſsimus, qui in Armenio lapide, miſtum colorem eſſe ſcribit ex viridi & cœruleo. Quo fit ut nihil habeam, quo perſuaderi poſsim, tuam hanc terram, quae cœruleo tantum colore cernitur, ipſoq; obſcuro ac ſaturatiori, Armenium legitimum eſſe poſſe. Nec me à mea revocat opinione Dioſcoridis noſtri codex, qui legit Armenum lapidem cœruleo eſſe colore. nam cùm viridi admodum ſaturato ſit infectus, ut quaſi cœruleus videatur, nihil mihi mirum videtur, ſi Dioſcoridi Armeni lapidis color cœruleus deſcribatur, cùm etiam dicat Plinius, diſtare à cœruleo Armenum candore modico, qui tenuiorem hunc efficit colorem. Si autem fateri ingenue debeam, quem lapidem recte credam legitimum referre Armenum, nullum ſane alium dicam, quàm hunc quem ad te mitto. Eſt enim is colore maxime viridi non ſolum ad cœruleum vergente, ſed cœruleis etiam maculis infectus, adeo ut à picloribus, qui eo frequentiſsime utuntur, viride cœruleum vocetur. Praeterea mihi, quem admodum Doctori Gallo quoq;, qui primus facto periculo, lapidem hunc ex agro Tyrolenſi ad me miſit, innumeris conſtat experimentis, lapidem hunc Melancholiam ſanare, & ea omnia exacte praeſtare, quae illi reddidit Alexander. Caterùm mea ſemper fuit opinio Armenum, & Cæruleum ex eadem conſtari materia in terrae viſceribus, nullamq; aliam inter eos intercedere differentiam, quàm quòd cœruleus fuerit magis excoctus. Etenim cùm ſciam, ambos hoſce lapides iisdem pollere facultatibus, & in Armeno frequenter cœruleae maculae videantur, ut in hiſce lapillis, quos ad te mitto, cernere poteris, praeſertim ubi aqua vel ſaliva eos deterſeris, nihil habeo, quod me à mea retrahat opinione. Iccirco eos prorſus aberrare exiſtimaverim, qui lapidem hunc Melochitem eſſe cenſent, quum Melochites, etſi craſſa ſit viriditatis, nihil tamen cognationis habeat cum cœruleo, nec melancholicos juvet, ſed tantum pro amuleto infantibus, & pueris ſuſpendatur adverſus nocivos caſus. Quanquam ſua non fruſtrentur opinione, qui Armenum pro Melochite ſuſpendunt. Quandoquidem (ut fatetur Serapio Linacri authoritate) idem Armenus praeſtare poteſt. Atqui ſi à me percontareris, quid terram illam tuam eſſe putem, cùm Armenium eſſe ex praemiſsis non poteſt, dicerem potius factitium aliquem repraeſentare colorem, ex cœruleï fortaſſe pulvere lavigato & aqua ſubinde excepto, quàm per ſe ita in fodinis oriri. Paucis hiſce volui meam tibi aperire ſententiam: tuum nunc erit, eam vel probare, vel improbare. Caterùm ſi tibi pro tua in me confidentia ſatisfecerim, lætabor quidem ſin minus, minime triſtabor, praeſertim ubi tu veriora ac lucidiora mihi attuleris argumenta, quibus me ab errore retrahere poſſem. Nihil novi nunc habeo, quod ad te mittam, praeter Armenium meum. Te autem, qui fortaſſe quam pluribus talibus inuſitatis, ſeu non ita communibus & vulgaribus rebus abundas, rogatum velim, ut ſi quid rari in eo genere tibi aſſervaveris, id etiam nobis impartiri velis. Libellos hoſce duos, quos ad te mitto, nuper è noſtra prodierunt officina, quos ſi legere non dedignaberis, facile conjicere poteris, quàm recte ab invidis illis me defenderim, qui (ut ſcribis) mihi indigne obganniunt. At obganniant quantum velint, non tamen aliqua moleſtia inde afficiar, poſteaquam Dei Optimi Maximi auxilio non deſunt mihi milites voluntarij, qui acerrime pro me pugnent, ut ex longa his alligata papyro certior fies. Plura quae nunc ad te ſcribam non habeo, id tantum abs te peto, ut quandoq; ad me ſcribere velis. ſunt enim literae tuae mihi ſemper jucundiſsimae. Interim precor tibi omnia fœlicia, petoq; ut clariſsimo fratri tuo me plurimum commendatum facias. Vale. Pragae. XV. die Auguſt. Anno 1558.

Lapis Armenus legitimus qui

Armenus & cœruleus ex eadem fiunt materia.

Lapis qui paſſim pro Melochite venditur genuinus non eſt.

GEOR-

GEORGIUS MARIUS HERBIPOLENSIS Medicus, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur de plantis nonnullis, nempe Picea, Pyrethro, Saxifragia, Hermodactylo, & quibusdam aliarum imaginibus.

Um mihi recitasset tuas literas Doctissimus Hieronymus Donzellinus, cum quo ob ingenij acutissimi magnas dotes, virtutum & scientiarum omnium, præsertim Medicæ artis, familiaritatem pro illius singulari humanitate jam pridem contraxeram, nihil mihi visum est, jucundius à tanto viro accidere potuisse, vir Clarissime & excellentissime, quàm quòd eos sermones, quos inter nos de tuis perpetuo victuris monumentis habuimus, ita pro sua virtute candide perscripserit, ut fortassis expectationem tibi de me fecerit, posse me studio qualicunq; non deesse tuis pulcherrimis laboribus, quibus mihi te unicum materiæ Medicæ vindicem semper ob oculos proposui. Etsi autem doctorum hominum notitia clarissima & maxima apud me semper fuit, tamen eorum, qui nostram artem exornarunt, semper esse volui observantissimus, è quorum numero cùm te ab hominibus laudatis non nimiam obtinuisse laudem sciam, magnam gratiam illi referam, qui me tui notitiam habere voluerit. Tecum vero, vir maxime, ita loquar, ut partim meam erga te observantiam partim candorem animi, quo me solo beatum judico, intelligere possis, quorum isto in amicitia nihil firmius arctiusq; inter bonos esse potest, illa vero nihil pulchrius & rectius, quàm ut ius judicium de rebus arduis defetamus, qui omnem ætatis operam in id studium summa dexteritate contulerunt. Lucas Ghinus, vir omni immortalitate dignissimus, cùm me superioribus annis Medicinam doceret, & subinde nobis Dioscoridem cum Galeno communem esse vellet, in eas cogitationes venerat, ut de pingendis & scribendis plantis quæ picta hactenus à nullo essent, deliberaret, quod cum differret, & illi postea in manus venissent tui Dioscoridis Commentaria, ita illis semper delectatus est, ut quantum ego jam conjicere possum, sui propositi sententiam mutarit, atq; in eam spem venerit, non posse quenquam nostro seculo melius id præstare, quàm teipsum, cui eam laudem jure deberi crederet. Cæterum cùm animadverteret nonnullas plantas non ad vivum & naturam à sculptore expressas, ita sui artificis picturis delectatum est, ut earum aliquot seorsim pingi voluerit, ea (ut dubium mihi non est) voluntate, ut eas tuo judicio & censuræ submitteret. Fuere ex illis, ut paucas adhuc memoria teneo, Piceæ & Pini genera, quarum alterum pro altero positum putaret, & alia addenda, quæ jam elegantissime recenti editione satis descripta & expressa sunt. Piceæ & Pinus. Chamæleontes ambos, ita pictos asserebat, ut in tuis sculpturis albus nigrum potius referret, & econtra, quod vivis plantis demonstrabat, idq; vel Typographi, vel sculptoris vitio facile fieri potuit. Chamæleon. Pyrethrum, & si non omnino dissimile, tamen aliud & multorum judicio verissimum, ex lacubus Pisanis ostendebat. Saxifragiam longe aliam censebat, quàm picta hactenus à quovis esset. Venerat enim in eam opinionem, ut in Dioscoride non legendum putaret, Epithymo similis, sed Thymo, neq; alienam plantam ab illa esse, quam Paulus pro Betonica describeret: cujus plantæ copiam proxima occasione vobis faciam. De Hermodactylo ita sentiebat, ut paucis eam plantam hactenus cognitam crederet, ostendebat q; aliquam quæ Bononiæ in secretis vallibus sinistra parte non longe à Divi Michaelis æde creverat, binis tantum foliis maculosis, quantitate, ut in liliis, flore, ni fallor, subcæruleo, radice digito humano non omnino dissimilem referente, cujus copiam misissem, si mihi meorum librorum apud me pars aliqua fuisset. Hæc ex paucis (ut pauca vero omnia erant) ea animo ad te scribo, non quòd credam Ghini judicium tibi displicere, aut quòd male tantum virum jam mortuum apud te insimulare velim, qui ita tibi addictus erat, ut jam paucis diebus, antequam è vita in immortalitatem secederet, plurimas plantas ad te missurus fuisset, atq; literis de sua sententia, quid de qualibet statueret, te rectius admonuisset. Utinam illius scripta non perpetuo latere possent. Vivit adhuc Bononiæ ejus frater chirurgus: vivit Doctor Camillus & Ulyxes, qui illi familiares quotidie fuerunt, quibus omnibus, credo, pictor ille notissimus erit, à quibus omnia percontari & interrogare licebit, neq; ego si quid potero, quod sentio quam sit exiguum, operam aut studium prætermittam à studiosis Germanis illa inquirere, si quid ex picturis superfit & si hæ usui esse poterunt. Pinxerat idem aliquot elegantiores plantas, quæ descriptæ quidem à te, sed non expressæ simulachris erant, sed an easdem adhuc habeat nescio. Vereor enim, ne pars aliqua ad Fuchsium pervenerit. Verum de his melius pictor respondebit, cujus nomen mihi excidit. His diebus ad Medicos Montepessulanos scribam, quorum auditor ad annos fere tres fui. Si quid ibi esse posset, quod rei tuæ conduceret, scio neminem eorum nobis defuturum. Is solus locus Italiam adæquare, si non in quibusdam etiam superare, mihi visus: Herbarum singularium ita fertilis, ut Roremarino, Lentisco, Terebintho, Chamelæa & aliis focum foveant incolæ. Unum interea te virum Maximum contra omnium aculeos vehementer hortor & oro, ne studium indefessum excolendæ hujus partis Medicæ nobis intermori finas, pro quo nemo unquam te satis laudare, nec ullam satis gratiam posteritas pro eo fructu referre poterit. Vale, & me in posterum ama, ac commendatum habeto, quod ut facias rogo, si me tui observantiß. & tua necessitudine dignum esse judicaveris. Norimbergæ IV. Non. Septembris. M. D. LVIII.

Pyrethrum Saxifraga.

Hermodactylus.

PETRUS

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Georgio Mario Herbipolensi, S. P. D.

Respondetur præcedenti Georgii Marii epistolæ.

Literis tuis jamdudum respondere voluissem, Doctissime & humanissime Mari, nisi hisce diebus ob Cæsaris præsentiam, & Serenis. Archiducis Caroli adversam valetudinem, nova & insolita negotiorum accessisset multitudo. Quæ quidem & si neutiquam me tui facere potuerint immemorem, si tamen mentem & corpus mihi ad alia distraxerunt, ut magis accelerare non possem, ad quod & meus in te invitabat amor, & tua singularis erga me postulabat humanitas ac benevolentia. Quis tuus hic erga me animus? ut longe majora mihi tribuas, quam ego in mea hac mediocritate sentire vel ausim, vel queam? Quod tametsi multi alij tecũ sentiant eruditissimi viri, tamẽ ego magis hac candida oblector doctorum præsertim virorum benevolentia, quàm ut tanta de meipso mihi audeam vendicare. In hac autem nostra Medica facultate, in qua (ut fortasse non ignoras) non parvam ætatis meæ partem consumpsisse fateor, & si quantum hactenus potui, id meæ sponte publicæ utilitati præstiti, tamen nescio, quo pacto ad istud cumulatius quotidie iterandum & omnes obeundos labores, & tua, & plurimorum doctissimorum virorum incredibilis benignitas me provocat & accendit. Quorum integerrimis & optimis judiciis quo plus recreor, eo minus improborum nequitia vel calumniis lædor. Gaudeo itaq; & summopere delector, non plane infrugiferas ac inutiles meas in publicum venisse lucubrationes. Quod tanto amplius de cæteris spero, quo copiosius tuo peritissimo judicio, ut usu actum animadverto. Nec tibi modo multum debeo, sed & DonZellino viro Clariss. & utriq; amiciss. Qui si fortè immodicus fuit, in meis decantandis laudibus, ego id magis ipsius inter nos amicitiæ singulariq; humanitati tribuerem, quàm ut tantam de me complecterer foveremq; existimationem. Nunc autem licet minora longè omnia promerear, tamen nec tantus tuus, neq; DonZellini in me potest inclinari favor, ut doctissima judicia fallantur, aut levi aliqua persuasione perstringantur. Quamobrem in posterum magis mihi connitendum censeo, ut vestræ amicitiæ & gravissimæ de me contestatæ existimationi respondeam, quàm ut hactenus id satis à me factum putem. At certe ob id etiam gratior jucundiorq; mihi est hac tua de me opinio referta omni benevolentia, ac doctrina, quòd eam à tuo præceptore Luca Ghino, homine sanè excellenti & in hac plantaria facultate exactissimo judice, velut hereditariam disciplinarum possessionem acceperis, & tuo judicio ac longo studio auxeris. Qui quem animum erga me semper gesserit, quidve de nostris in Dioscoridem Commentariis synceriss. judicaverit, testantur ipsius quam plurimæ ad me scriptæ literæ omni humanitate refertæ, quas adhuc penes me reservo, ne tanti viri unquam me capiat oblivio. Quòd autem in nonnullis plantarum iconibus is à me dissenserit ut (ut inter ejusdem facultatis studiosos plerunq; fieri solet) fateor ego ingenue, atqui ea modestia eaque animi synceritate, ut nihil unquam inter nos exortum fuerit, quod fraterna non admitteret amicitia, adeo ut cum de his ad me aliquando humanissime scripsisset, tam candide, tamque solide pro ingenioli mei facultate responderim remque omnem, iis, quæ succurrebant, argumentis enucleaverim, ut deinde is non parum subdubitarit, utri nostrum danda esset palma. Censebat ipse quum fortasse legitimam piceam nunquam inspexisset, montanam pinum piceam esse. Id quod à me nunquam probari potuit, iis freto argumentis ac rationibus, quibus maximè contra Bellony opiniones usus sum, in Commentariis nostris in Dioscoridem postrema editione excusis. Quæsi perlegere non gravabaris, facilè fortasse in nostram concedes opinionem. Etenim piceæ folia (Plinio teste) pini non sunt, sed abietis prorsus æmula. Nostræ etiam sententiæ fortasse subscribis, si de utroque Chamæleone primum Dioscoridis verba mente rectè conceperis, & deinde commentaria nostra perlegeris. Equidem minime conjicere possum, quomodo, qua ratione, quave authoritate à me dissenserit Ghinus, quum Dioscoridis ipsius testimonio, albus nullum gerat caulem, sed tantùm niger. Ghini præterea Pyrethrum fateor me vidisse nunquam, ideoque, quid ad hoc respondeam, non habeo. Si autem tuæ operæ id consequi potero, nihil mihi gratius præstare poteris. Sic namq; (ut meam tibi insinuem mentem) affectum me deprehendo ad hanc nostram plantarum indagationem, ut hujuscemodi amicorum dona, omni auro, gemmis ac cæteris muneribus præferam. Scio quidem Pyrethrum meum (ut etiam lectorem admonui) quòd careat umbella à Dioscoridis Pyrethro satis differre. Atqui non ob id mihi vitio vertendum puto, quod vulgare illud demonstraverim. De saxifragia autem, auditis à Ghino doctissimis argumentis, non potui in ejus non concedere sententiam, adeo ut nihil mihi sit amplius in hac re dubitandum. Est siquidem proculdubio (ut scite inquis) prima Pauli Betonica. Nam id maximè confirmat Galenus (à quo non ambigo transscripsisse Paulum) libro & capite quinto de sanitate tuenda, ubi de vinis differit, quæ senibus accommoda magis habentur. Inquit enim: iis vero qui calculo laborant, etiam aliquid Betonicæ & Cestri, qui in Gallis nascitur, est immiscendum: vocant autem herbam eam, saxifragon. Hæc ille. Plantam vidi habuique virentem quodam in fictili, sed aruit (ut ingenue fatear) mea negligentia. Cùm autem nunc non sit ad manus, facies mihi rem gratissimam, si eam ad me miseris, ut humanissimè polliceris. Verus Hermodactylus, qui à Ghino jamdudum ad me est missus, frequentissimus hic in Bohemia provenit, cujus imaginem suo etiam tempore me daturum in lucem spero. Caterum erant & alia nonnulla, in quibus à me dissentiebat vir ille bonus, nempe in acuta spina, in Paliuro, & aliis quibusdam. Sed cùm ad omnia rationibus adeo præstantibus à me illi responsum sit, ut in posterum nihil in contrarium repetierit, nihil aliter mihi cogitandum fuit, quàm quòd is meis acquieverit rationibus: nisi forte (ut aiũ) morte præventus, id facere nequiverit. Scio quidem me maximam accepisse jacturam, cùm mihi è vivis sublatus est Ghinus, in quo maximè, & quamplures fulgebant animi dotes, inter quas præcipuũ locum sibi vendicabant, integritas, synceritas, humanitas, fides. Nulla unquam, in eo fuit invidia. Cujus rei hoc maximum omnibus præbebit indicium, quòd quum is decrevisset, ut rectè scribis, volumina quædam, quæ de plantis conscripserat, unà cum imaginibus in lucem edere, visis perlectisq; commentariis nostris, non solum ad me gratulatorias scripsit literas, quòd illum prævenerim ejusque sublevaverim labores, sed quam plurimas misit plantas, quas illi sanè refero acceptas, ubi

Chamæleon.

Pyrethrum Ghini.

Pyrethrum Matthioli.

Saxifragia.

Betonica prima Pauli quæ?

Hermodact. verus nascitur in Bohemia.

Ghinus in quib. plantis dissentiebat à Matthiolo.

Lucæ Ghini laudes.

ubi earum imaginibus noſtrum ornavimus Dioſcoridem. Poſt autem illius interitum cùm antea non ignoraſſem, illi fuiſſe in animo, novas quaſdam de quibuſdam plantis opiniones ad me ſcribere, & nonnullas etiam plantas, non vulgares mittere, ſcripſi ad Ulyſſem Aldrovandum, virum ſane inſignem, ut diligenter perquireret, an novæ illæ opiniones, inter ejus ſcripta, reperiri poſſent, ſed nihil (ut ille reſpondit) hujuſcemodi inventum eſt.

Eſt enim inter nos magna vis amicitiæ, nec me ab eo deluſum unquam putarem.

Hiſce diebus quoque ſcripſi ad illum, ut Ghini imagines illas, de quibus me admones, ad me mittat, ſi tamen eas mihi profuturas putaverit, ſi vero ſecus cenſeat, ut tantum nomina mihi deſcribat, namq; ex his facile conjiciam, an emolumenti aliquid ex iis mihi accedere poſſit.

De his, quæ pro juvandis rebus noſtris, ad Montepeſſulanos Medicos ſcribere polliceris, habeo tibi gratias ingentes.

Si quid itaq; ut ſpero, ab iis conſequeris, id totum illico, ut mihi communicare non graveris rogo, & ubi poteris, vel in Italia, vel Gallia, vel in Germania, vel ubicunq; locorum apud amicos tuos, aliquid puri pulchrive mihi comparare, nihil prætermittas obſecro, quin id agas ſedulo.

Polliceor me vicißim, & omnia (ut decet) tibi accepta relaturum, ubi in commentariis noſtris, de his aliquid diſſeram.

Equidem tibi plurimum gratulor, & mihi maxime gaudeo, quod talem nactus ſim amicum, qui tam amanter, ac humaniter honoris mei curam gerat.

Ego interim verſa vice omnem meam operam tibi defero, & ex corde polliceor majora etiam præſtaturum, ubi ſeſe obtulerit occaſio, Vale. Pragæ pridie Idus Decembris, M. D. LVIII.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS

Georgio Hantſchio Medico, S. P. D.

Deſcribitur Ellebori nigri diluti parandi ratio ad Quartanarios.

Ametſi, mi Georgi, Joannem Nævium Clariſſimum virum, Illuſtriſſimi Saxoniæ Ducis, Sacriq; Imperij Electoris Medicum, de facie nunquam noverim, nec ulla hactenus mihi cum illo interceſſerit neceſſitudo, nomen ejus tamen præclarum, eruditio non vulgaris, & erga omnes humanitas jam diu mihi nota ſunt.

Nam præter ea quæ à Caſparo Nævio viro doctiſſimo ejus fratre, ac collega, de ejus in medendis morbis felicitate orientem intellexi, non deſunt quotidie hujuſce regni proceres, ac nobiliſſimi viri, qui ad illum tanquam ad ſacram anchoram confugientes, ubi à cæteris medicis eorum morbi curari nequiverint, hi ejus doctrinam, & in medendo dexteritatem, laudibus quamplurimis extollunt.

Quo fit, ut illum quamvis abſentem, non ſolum ſemper dilexerim, ſed etiam obſervaverim.

Tanta enim ineſt virtuti vis, ut illos quos nunquam vidimus, nec cognovimus adeo amare, ac etiam colere compellat: ut non ſolum eorum doctrinam, nomen, famam & mores apud omnes promoveamus, ſed etiam opes quandoq; pro ijs effundamus.

Quamobrem pergratiſſimum mihi eſt, nunc abs te audire, Nævium ipſum datis ad te literis expetiſſe, ut ejus nomine à me percontareris, an Ellebori dilutum, de quo ad quartanam febrem curandam memini in meis in Dioſcoridem commentariis, illud ſit, quod in libello meo, de morbi Gallici curatione poſteritatis memoriæ mandaveram, an aliud alia ratione paratum, quodq; ſi aliud eſt, eundem inſtanter petiiſſe, ut parandi rationem à me peteres.

Quandoquidem cum jam diu mihi fuerit in votis, ut aliqua ſeſe offerret occaſio, qua virum hunc præclarum mihi conciliare poſſem, quaq; me illi benevolum declararem, lator ſane nunc plurimum, me honeſtam habere cauſam, qua id quod maxime optaveram ſim conſequutus.

Atqui cogitavi, non tantum dilutum hoc, ab altero longe diverſum, tibi ſimpliciter deſcribere, ſed etiam addere quibus medicamentis atrabiliarios ſuccos præparare prius ſoleam, antequam Elleboriſmum illud ægris potandum præcipiam, ut tanto magis, de mea erga Nævium voluntate, tibi conſtare poſſit.

Cum itaq; ſigna aliqua coctionis apparebunt, vel ſit id à natura ſponte factum, vel concoquentibus medicamentis adjuta.

Sumito

Syrupus ad quartanarios.

Sumito Aſpleni
Adianti
Fumariæ
Meliſſophylli
Abſinthij Pont.
Artemiſiæ
Agrimoniæ
Pulegij
Thymi
Senæ
Florum Anthemidis
Bethonicæ
Bugloſſæ
Borraginis
Roriſmarini
Stœchadis
Epithymi
Radicum Cichorij
Intybi
Apij
Fœniculi
Aſparagi
Ruſci
Pæoniæ
Anonidis
Eryngij
Angelicæ
Bugloſſæ
Borraginis
Doronici
Seminum Aniſi
Fœniculi
Ocimi
Citrei mali

} ſingulorum manipulum.
} cujuſq; manipulum ſemis.
} ſingulorum drach. ſex.
} ſingulorum drach. ſex.
} cujuſq; drach.

Cinnamomi ſelectiſsimi unciam.
Santalorum flavorum drachmas duas.
Agallochi drachmam unam.
Jubeto effervescere ad tertias in aqua, quod ſufficit ſecundum regulam, tandemq; percolato, & deinde ſumito.

Syrupi, de Fumaria
de Epithymo
Biſantini
Acetoſi de radicibus

} ſing. drachmas tres.

Miſceto ſimul omnia & fiat potus, propinatoq; diebus 15. continuis.

Elleboriſmum ad quartanarios.

Deinde Elleboriſmum ſequens præbeto decimaſexta die.
Sumito decocti præſcripti uncias quinq;.
Rha Barbarici optimi drachmam unam & ſeminis.
Corticum radicum Ellebori nigri purpureum florem ferentis ſcrup. quinq;.

Junci Odorati
Zedoariæ
Semen pæoniæ decorticatæ
Vini cretici drach. duas.

} ſing. ſcrup. ſemis.

Tertio, quæteri debent, & deinde miſceto ſimul omnia, & die ac nocte macerato affuſo decocto. Demum percolato, & exprimito, dein cum hoc diluto diſſolvito.
Electuarij lenitivi drachmas quinq;.
Confectionis Amech drach. duas.
Syrupi de pomis Reg. Sabor. unciam.
Miſceto hæc omnia diligentiſsime, & fiat potus.

Hic habes, mi Georgi, Matthioli Elleboriſmum ad quartanarios, doctiſsimo Nævio mittendum, de cujus aſſidua in commentariis meis lectione plurimum quidem lætatus ſum: quinetiam illi gratias habeo, quod ita labores noſtros, ſuo judicio probavit, ut illis videndis tantum temporis impartiatur. Nam hoc ego ita intelligo, ut id potius ſuæ erga me humanitatis amoriſq; indicium eſſe cenſeam, quam ullius præſtantiæ meæ teſtimonium. Reliquum eſt, ut tuis literis ita cum Nævio viro illo præclariſsimo agas, ut certo intelligat Matthiolum ſui habere amantiſsimum, nihilq; ſibi eſſe tam charum, de quo Nævius perinde, ac ille diſponere non valeat, Vale.

PETRUS

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS Aliprando Spezzalancio Chirurgico, S. P. D.

Agitur de Emplastri albi Damocratis parandi ratione, explicaturq; quid ibi tryphera designet.

CUm plurimum Galeni medicamentis utaris, quæ ad Chirurgicam spectant facultatem, & in iis tibi comparandis nullis parcas laboribus, paraturus nunc album Emplastrum Damocratis carmine à Galeno descriptum, ad calcem primi libri Κατὰ γένη, postulasti à me quid ibi verbum illud tryphera designet. Cum tryphera (quod legeris) nusquam meminerit Galenus, nec unquam audieris trypheram compositum medicamentum in Emplastris addi. Ego vero tametsi locum istum nunquam expenderim, neq; fortasse accurate legerim, nisi nunc tuis literis excitatus, non tamen in eo explanando illa me duci ignorantia censeo, qua quosdam ductos nunc primum agnosco. Quare haud prætermittendum mihi putavi, quin meam de hac tryphera ad te scriberem sententiam. Atqui scire te primũ velim, me minime mirari quod hac in re non parum forsan haseris, in qua doctiss. quoq; viros Græcæ linguæ peritissimos in tryphera hac explananda non hæsitasse solum observavi, sed etiam manifeste aberrasse. Etenim Cornarius, qui hos Galeni libros in Latinum vertit sermonem, cùm fortasse (ut puto) ignoraret, quid ibi tryphera designet, Græcum vocabulum reliquit, nec ausus est Latine id explicare. Sed longe magis videtur aberrasse Lacuna, qui tametsi in omnes fere Galeni interpretes acerrimas scripserit censuras, hic tamen ipse maxime est hallucinatus. Siquidem ubi in suis in Galeni libros epitomis album hoc Damocratis soluta oratione ex carmine vertit, sic habet: Cerussæ libram unam, lithargyri, trypheræ singulorum uncias quindecim. Id quod Lacunæ ipsius insciti am manifeste palam facit. Ex hac enim versione non aliud quispiam existimasse Lacunam sibi persuadere poterit, quam non solum, quòd vocabulum illud substantive à Damocrate sit positum, sed etiam quod aliquod simplex, vel compositum designaret medicamentum. Ridenda sane insciti a, illique fere comparanda, de qua libro primo, de Antidotis scribit Galenus. Ibi enim suo tempore Medicum quendam noviss e ait, qui paraturus Theriacam, nesciensque quid ibi Hedychroum designaret à Pharmacopœis instanter petebat Hedychroum, ut herbam, vel aliud simplex medicamentum. Cæterum Cornario Lacunaq; in vertendo Damocratis carmine, longe præferendus est Andernacus qui Latine hanc dictionem vertit. Nam ubi Cornarius habet lithargyri tryphera, Andernacus habet lithargyri mollis. Quandoquidem cùm proprie τρυφερὸς idem Græcis significet, quod Latinis delicatus, & idem fere sit delicatus, quod mollis, recte sane Andernaci versio præferenda est, ac etiam multo magis mihi probanda. Quo fit, ut ibi nihil aliud voluisse Damocratem existimaverim, quam ut ad suum album conficiendum lithargyrus delicata adderetur, id est, nitida, pura, selectissima, & omni sorde, vel excrementis vacans. Audisti jam sententiam meam, cui, ut spero, facile acquiesces. Vale.

Emplastrũ album Damocratis.

Tryphera quid significet Galeno in albo Damocratis.

Lacunæ erratum in explananda Tryphera apud Damocratem.

τρυφερὸς.

HIERONYMUS HEROLDUS NOrimbergensis, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur in hac epistola de Cytiso, Petasite, Mesue Eupatorio, Gratiola, Sisere, Antirrhinis, Betonica alba, Lupino Hispanico, Flore sancti Jacobi, Lilio convallio, Aquileia, Panico pratensi, & quibusdam aliis, de quibus suam Heroldus declarat censuram.

ALiquoties, Clariss. D. Doctor, Excellentiæ tuæ nomine me appellavit & salutavit D. Donzellinus vir doctiss. & mihi amicis. rogavitq;, ut ad Excellentiam tuam scriberem, & si possem simplicium numerum augerem, & si videretur, de quibusdam dubiis admonerem. Illud etsi mihi propter curisitationes assiduas difficile esset, scribere nempe tibi viro simplicium peritissimo, & qui forte jam diu, quæ scribo, vel mitto, optime novisti, tamen ut petitioni ipsius satisfacerem, curavi quasdam herbas depingi, quas mitto, quum ipsas herbas habere non possim. Mitto etiam quasdam meas cogitationes consignatas, de quibusdam herbis & fruticibus, quas ut legas, & judices, rogo atq; ut humaniter ea expendas, etiam atq; etiam vehementer cupio, offeroq; Excellentiæ tuæ studium meum, in omni officiorum genere promptissimum.

DE CYTISO, miror quod non pingatur, cùm copiose nascatur in Italia, ante aliquot annos, quum per Apenninum irem Florentiam, oblatus Cytisus, quem agnoscens decerpebam ramulos, quos Ghino post ostendebam Pisis tum profitenti. Is idem mecum sentiebat, atq; in suo horto eum fruticem spinosum ex montibus translatum ostendebat, monstravit mihi eum etiam Conradus Gesnerus in suo hortulo, à quo facile pingi poterit.

Cytisus.

DE Petasite, nihil dubito, quin ea sit radix, quæ à Hieronymo Trago, Pestilens Wurtz appellatur. Ea radix in humidis pratis pediculum emittit rubicantem, illi pediculo annascitur statim folium magnum, tandem radix serpit vehementer, & tandem plura folia, plures etiam pediculos producit. Aequant folia, ut ipse vidi, magnam patinam, ut messores se à solis æstu, iis interdum tueantur. Pulvis radicis drachmæ unius pondere datur in peste, magno adjumento mirifice sudorem ciet, est acris & amara, ulcera maligna, tum in hominibus tum in equis mirifice sanari ea radice sæpe vidi. Folia utiliter equis anhelosis dantur.

Petasites.

GRATIOLA vocata herba, à me cum Valerio Cordo, creditur Eupatorium Mesuæ, omnino enim descriptio & vires conveniunt. nam purgando magnam vim habet. In febribus cotidianis, & tertianis nothis, ut sæpe sum expertus, vires Centaurio minori admodum respondent.

Gratiola est Eupatoriũ Mesuæ.

Siser alterũ est Secachul.

SISER alterum depictum, sentio cum Cordo, quòd sit Secachul Serapionis, neq; quicquam, quod repugnet, habeo. In Suevia mulieres præparant maritis atq; usum norunt.

Antirrhini varietas.

ANTIRRHINON, multiplex apud nos visitur, & illud Os leonis appellatum triplex est. Unum flore luteo, alterum purpureo, tertium albo. Inter hæc, quod luteum florem habet, folia habet Anagallidis, de quibus in commentariis dubitatur. Minus etiam Antirrhinon, Dorant Germanus dictum, dictas differentias tres habet.

Betonica duplex.

BETONICA, apud nos duplex est. Altera albis floribus, quæ copiose in pratis quibusdam prope Ratisbonam crescit. Altera flore rubicante.

Fumaria duplex.

FUMARIA etiam apud nos est duplex, altera albicantibus floribus, altera vero rubicantibus.

Lupini His.

LUPINI etiam Hispanici apud nos visuntur luteo flore.

Senecio duplex.

SENECIONEM etiam cum Trago duplicem existimo, majorem & minorem. Majorem sæpe in alpibus vidi, nec ullam differentiam vidi quàm magnitudinis.

Lilium convallis.

LILIUM convallium polygonati speciem cum Aloisio sentio.

Talietri est species Aquilegia.

TALIETRI tres species tantum magnitudine differentes vidi sæpe in his regionibus, cujus speciem esse Aquilegiam non dubito, eamq; maximam inter quatuor eas, puto. Sunt amarissimæ omnes, atque foliis & floribus exiguum differunt: tantum quantitas differentiam constituit. Valeat Excellentia tua. Norimbergæ. XIIII. Martij. Anno, M. D. LIX.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Hieronymo Heroldo Norimbergensi, S. P. D.

Respondetur præcedenti epistolæ, & suam Matthiolus de prædictis omnibus, ac de quibusdam plantarum imaginibus, affert sententiam.

PLurimum sane debeo Donzellino Viro Clarissimo, quod non solum apud te me maxime collaudaverit, ac pluribus fortasse, quàm par fuerat, sed quod illud idem (quæ sua est humanitas) apud cæteros viros perpetuo facere soleat. Rogavi quidem illum pluries, ut te meo nomine salutaret, siquidem, quum ex ejus literis acceperim, abs te mea scripta laudari admodum, & præterea etiam pluris æstimari, propter eam quam erga me præ te ferebas benevolentiam, prætermittere quidem non potui, quin Donzellinum ipsum rogarem, ut pluribus te meo nomine salutaret, & tibi de tuo in me amore gratias ageret. Cæterum quum is sæpe ad me scriberet, certiorem me fecit, de tua non vulgari peritia, & simplicium medicamentorum cognitione, habereq; te dubia nonnulla significavit, de quibus libenter mecum conferres. Ego autem cùm is sim, qui pro mea consuetudine gratissimo semper animo doctorum virorum placita complecti soleam, nihilq; nec gratius, nec optatius mihi contingere posse putem, quàm ut habeam hujuscemodi doctos amicos, qui suæ mihi proponant considerandæ, & ego mea vicissim ipsorum candidæ censuræ amicissime subjiciam, Donzellinum ipsum magnopere rogavi, ut peteret abs te, ac etiam ab Hesso collega tuo, si quid novarum opinionum contra mea scripta in animis vestris versaretur, vel si quid plantarum haberetis mihi fortasse, vel non visarum, vel incognitarum, candide de omnibus, ac libere ad me scriberetis. Quod quum ab utrisq; humaniter amiceq; factum sit, & illi, & tibi maximas habeo gratias.

AD Hesi literas, quem ob suam doctrinam, & in re herbaria peritiam plurimum diligo, respondi hisce diebus elapsis ea cum humanitate ac synceritate, qua potui, ac debui. Id quod pariter nunc tecum me facturum decrevi. Fuerunt autem literæ tuæ mihi gratissimæ, tum quod tuæ in me benevolentiæ memoriam apud me perpetuo testavi. Fuerunt autem literæ tuæ mihi gratissimæ, tum quod tuæ in me benevolentiæ memoriam apud me perpetuo testabuntur, tum etiam quòd noverim, me amicum mihi comparasse, qui nostros etiam labores juvare possit. Accepi sane congratulans plantarum imagines, quas ad me misisti, quæ eo mihi chariores sunt, quo rariores puto, daboq; operam ut una cum meis edantur, & eas ubi id effecero, & ut mei moris est, tibi referam acceptas. Sed jam ad ea venio, de quibus partim dubitas, partim à me dissentis. Dicam itaque de his sententiam meam candide ac libere, non tanquam is qui alios docere, vel cupiam vel velim, nec ut videar tuis aliorumque refragari opinionibus si qua in re à te, vel ab illis dissensero, sed ut mentem meam tibi syncere patefaciam. Quapropter velim ut ea omnia boni, æquiq; consulas.

Cytisi imaginem cur in suo Dios. non appinxerit Matt.

CYTISI imaginem cur in meo Dioscoride non appinxerim, id sane in causa fuit, quòd non solum ejus planta non esset ad manus, sed quòd etiam dubitaverim, an legitima in Italia provenerit, ubi raram haberi omnino scribit Plinius. Ego vero hactenus nullam vidi, quæ omnes præ se ferat Cytisi notas. Habeo quidem adhuc plantam, quam pro Cytiso ad me misit Clariss. vir Lucas Ghinus rei plantariæ profecto accerrimus indagator, sed cum folia nullam ostentarent caniciem sed potius saturatæ virescerent, non duxi eam in meo libro pingendam. Tu vero si quam aliam habes, quæ folia gerat loti trifoliæ majora, incana tota dorso prominente, odore erucæ, recentium cicerum sapore, & ligni materie nigra ac fere ossea, illam proculdubio legitimam Cytisum esse fatebor. Veram cytisum, quæ à Dioscoride & Matthiolo descripta est, nondum vidi.

Cytisum Maranthæ.

Veram cytisum, quæ à Dioscoride & Matthiolo descripta est, nondum vidi. Maranthæ autem historia nihil prorsus evariat, asserit se reperisse prope Neapolim in colle quodam doctiss. Bartholomæum à Maranta, in suo de methodo cognoscendorum simplicium libello, nunc primum in lucem edito, à quo si plantam fortasse (ut spero) consequi potero, edam ejus Iconem, illiq; ut decet, acceptam referam.

Petasitis examinatio.

NIHIL prætera unquam dubitavi eos in errore versari, qui putant veram Dioscor. Petasitem, eam esse plantam foliis magnis, quæ tam à Fuchsio quam à Trago pro Petasite pingitur. Quandoquidem Dioscor. Petasites pediculus est cubito major, crassitudine pollicis, à quo prægrande folium galeri modo amplum ceu fungus dependet. Quæ quidem nota, si cum Petasite Fuchsii, vel Tragi conferantur, nullo sane modo quis in re plantaria versatus affirmare poterit illorum Petasitem eam referre, de qua Dioscor. scribit. Nam præter id quod planta illa folia plura, ampla ab ipsa statim radice proferat (non unum tantum folium, ut legitimæ Petasiti reddidit Dioscor.) nusquam tamen visa est in summitate pediculi, id est caulis, folium producere amplum Galeri modo, vel fungi instar dependens.

Nam

Nam quis ignorat fungorum pediculum in sui orbis centro esse affixum? At in Petasite illa vulgari longe sane aliter res se habet, cùm folia plura proferat tellure tenus à radice prodeuntia, & caulem Vere tantum emergentem, in quo non solium fungi modo suspensum habet, sed flores fere spicatos ac papposos. Quæ nota si recte perpendantur, facile, ut spero, quis dignoscere poterit, & Fuchsium & Tragum & cæteros, qui hanc sequuntur opinionem, esse deceptos. Sed an quis sanæ mentis, unquam sibi persuaserit, tam ingentem plantam cauliculum ita appellasse Dioscoridem? An non omnino irrideretur, si quis describturus Elephantem, illum animalculum appellaret? Ego sane haudquaquam illis adstipulabor, qui hac in re Dioscoridi detrahere videntur. Nec ea me unquam commovebit ratio, ut credam, hanc plantam esse Petasitem, eò quod agricolæ, ac messores æstivis caloribus, hisce foliis pro Galero utantur, quum sæpius etiam viderim personatæ foliis & aliarum plantarum eosdem sibi caput inumbrare, quas tamen stirpes, non ob id Petasitem esse putamus. Quamobrem plantam, quæ pro Petasite minus recte à quibusdam pingitur, eam quidem esse putaverim, quam a Plin. Personatam appellari scio. Hanc ego majorem Tussilaginem potius existimarem, pluribus tum notis, tum rationibus non infirmis motus. Idq; magis nunc affirmare ausim, cùm abs te certior sim factus, ejus radicem dari utiliter anhelosis equis. Siquidem ex Personata (ut Dioscorides est author) purulenta extussientibus mirifice auxiliatur. Adde quòd huic plantæ idem sit sapor qui in Personata ipsa reperitur. Atqui veram legitimamq; Petasitem fatetur se vidisse Ulricus Leonorus Medicus Pragensis senex, & apprime eruditus in quodam Bohamiæ loco, quæ à Dioscoridis historia nihil prorsus recedit, cujus diligentia, spero me eam omnino consequuturum.

Personata Plinii.

QUOD autem planta vulgo Gratiola dicta, Mesuæ Eupatorium (ut Cordus deceptus scribit) referat, nihil est quod me moveat, ut cùm illo sentiam, cùm neque facies neque facultas Eupatorio illi tantillum sane correspondeat. Huic enim Eupatorio, Mesuæ ipsius sententia, requiritur, ut planta sit cubitalis, foliis Centaurii minoris, viridibus, tactu asperis, per ambitum serratis, & tenuibus caulibus adnexis, quæ cùm siccantur pallorem concipiant, quinetiam, ut in caulium summitatibus flores erumpant subflavi & oblongi, quibus notis prorsus gratiola caret. Namque ea cubitalis planta non est, sed supra palmi altitudinem raro assurgens, folia Centaurii minoris minime profert, sed Hyssopi potius, lævia, pinguiaq;, non aspera, æqualia in ambitu non serrata. Item flores in caulium cacuminibus Gratiola haudquaquam profert subluteos, sed inter folia in toto fere caule ex candido leviter purpurascentes. Quæ quidem notæ quantum ab Eupatorio illo distent, tu ipse hisce perpensis rationibus, tibi judex esse poteris. At fortasse dices, convenire has plantas facultate, quòd experimento constat Gratiolam tum bilem, tum pituitam dejicere, sed quum non desint aliæ plantæ, quæ idem efficiunt, & tamen Eupatorium non sunt, cur hac tantum causa Gratiolam, Eupatorium illud esse dicam, nulla sane ratio mihi sese offert, præsertimq;, cùm videam dari à Mesue ad exolvendam alvum pulveris Eupatorii drachmas duas vel tres. Quod si tantundem Gratiolæ propinaremus, proculdubio sumentes duceremus in magnum discrimen, cùm tantum pulveris hisce herbæ scrupulum sumentes plurimum exolvantur.

Gratiola non est Eupatorium Mesuæ.

Gratiolæ descriptio.

Nec nostris rationibus obstat, quòd Gratiola ipsa sit amara perinde ac Eupatorium illud. Etenim quum amaritudo facultas sit innumeris plantis communis, id minime concludit Gratiolam esse Eupatorium, de quo nunc agimus, aliis non adstipulantibus notis. Præterea Eupatorium Mesuæ corroborat ventriculum, jecur & viscera, Gratiola vero, ut ego sæpius animadverti, imbecillia reddit, quum violentum sit medicamentum. Quo fit, ut recte à Forojulienſibus vocetur Stanca Cavalo, quòd ejus pabulo equi admodum reddantur imbecilles. Miror postremo quòd putes, hanc plantam Eupatorium esse Mesuæ, quod alvum fere subducat perinde, ac Centaurium minus, cùm id nusquam scripserit Mesues, sed quòd tantum foliis illi plane respondeat. Legitimum itaque Mesuæ Eupatorium, illa proculdubio erit planta, quæ Dioscoridi Ageratum vocatur. Quippe præterid, quòd omnium fere doctorum virorum consensu Dioscoridis Ageratum, & Mesuæ Eupatorium, nihil inter se differant, cæterum omnia sibi invicem correspondent.

Stanca cavalo.

Ageratum est Eupatorium.

SI altero nobis appicto Siseri folia essent Pisi, non Pastinacæ, flores violacei coloris, ipsiq; violis longe majores, qui non Vere solum, sed per initia mensium prodirent albi ac parvi, in umbella Pastinacæ simili, semen vero ciceris magnitudine, rotundum, nigrum, succosum, & sapore dulci, non latum, ac foliaceum lentis fere instar, ut in sphondylio, tecum profecto cum Cordo sentirem. Atqui quum hisce notis, quas suo Secacul ascripsit Serapio, Siser alterum prorsus destituatur, non video quo pacto & tibi, & Cordo astipulari possim.

Secacul nõ esse Siser alterum.

ANTIRRHINI genera quatuor, jam pridem apud me extant, foliorum & florum, quinetiam, & plantarum magnitudine discrepantia. Quorum icones dabuntur (ut spero) una cum novis imaginibus nostris. Nec mireris velim, si in commentariis meis de Antirrhini foliis dubitaverim: siquidem tunc, non nisi una tantum Antirrhini planta fuit ad manus.

Antirrhinũ quadruplex.

REPERIRI Betonicam flore albo, res nova mihi non est. At quoniam hujus nusquam meminit Dioscorides, ob id non sum ego accusandus, si de alba nihil scripserim, præsertim cùm mihi persuaserim florum colores, speciem haudquaquam immutare, & proinde nec facultates, ubi cætera correspondeant. Id quod etiam de Fumaria nunc dictum esse volo, quam jam diu novi ac vidi. Verumtamen tibi habeo gratias, quippe qui hæc mihi in mentem revocaris. Etenim facile adducar, ut de his etiam alias scribam.

Betonica flore albo.

Fumaria.

LUPINUS, quem Hispanicum vocas, luteo flore hactenus usquam mihi visus non est. Referam illum tibi libenter acceptum, si tua opera fieri possit, ut ad me transmittatur.

Lupinus Hisp.

PLANTAM, quam Germani florem Sancti Jacobi vocant, quòd ad finem Julii florere soleat, majorem esse Senecionem facilè & tibi, & Trago concedam, quanquam in floribus & pappis nonnulla haberetur differentia. Id quod non multi facio, quum eadem in foliis & caulibus facies cernatur, idem sapor & odor in utraque planta appareat.

Flos sancti Jac. Senecio major.

QUOD Lilium convallium sit Polygonati species, non ita facile cum Aloisio sentiam, quòd geniculatas radices non proferat, à quibus Polygonatum denominationem accepit, quinetiam, quòd nec caules, nec flores proferat, qui cum Polygonato comparari possint, quemadmodum nec omnino ipsa folia, quæ Lilii esse videntur, ut hasce differentias rectè expendentibus facile constabit.

Lilium convallium non est Polygonati species.

QUVM Aquileia à recentioribus ita vocata planta sit, quæ ob ejus majestatem, & florum artificium, ac pulchritudinem longe diffusius describi meretur, quàm à Dioscoride factum sit in Thalictro, mihi sane non ita facile persuadeam, hanc plantam legitimam esse Thalictrum, nec id tantum me movet, ad tuam conservandam sententiam, quòd Aquileiæ folia dissecta cernuntur Coriandri modo, cum hac tantum nota id probare non

Aquileia.

Aquileiam non esse Thalictrũ.

ausim. Miror praterea, quòd asseras Aquileiam, ut cæteras illas species, de quibus meministi, esse amarissimam, quum mihi dum hæc scribo, eam mandenti subdulcis prorsus deprehendatur: quod etiam à Fuchsio, video fuisse observatum. Cupio tamen reliquas plantas, quas illi congeneres facis, inspicere, ideoque rem mihi pergratam facies, si eas mihi videndas transmiseris.

Panicum pratense.

STIRPEM, quam pratense Panicum appellas, jam diu observavi, cum ea nihil frequentius in Italia proveniat. Attamen planta, à quo semen illud exiguum excutitur, Germanis Himmelthavv appellatur, nobis vero Manna panicum hoc sylvestre non est, sed graminis species quædam, quæ in culmorum cacuminibus quinas tenuissimas, longas tamen gerit spicas, veluti digitos, ut diffusius legere poteris in nostris in Dioscoridem commentariis, ubi Secundo Libro de Coronopo meminimus. Seritur hæc planta in Carniola, & in Goritiensi agro passim ad ciborum usum, veluti cætera Cerealia, ideoque illis frequentissimo est usui, quemadmodum Bohemis apud quos ego hoc semine pingui carnium jure concocto maxime sum delectatus in cibis. Nascitur sponte etiam ibi plurima locis incultis. Sed quoniam culta longe mitior redditur, ea propter eandem colunt in campis. Dabo fortasse etiam ejus imaginem, cæteris nostris addendam, curaboque plantam mihi asserri tui causa cum semine, ubi abs te intellexero, tibi gratam futuram. Qua visa, facile eos damnabis, qui tibi ex Panico illo colligi mannam suaserunt.

Manna semen.

Buphthalmum Cordi etratum.

PLANTAE illius imaginem, quam Cordus, minus recte Buphthalmum appellavit, nonnulli vero hallucinati (ut Tragus, qui eam etiam pingit) nigrum Veratrum legitimum esse censent, tam negligenter picta ille tuus delineavit, ut à me, vel à quoquam, nunquam cognosci potuisset, nisi mihi abs te descripta fuisset. Erat profecto eadem planta, ipsa die ad manus, à quodam Myropola mihi allata (nascitur quidem frequentissima circa Pragam) quatuor ad me allatæ sunt literæ, quo factum est, ut curaverim a pictore, quem domi alo, ad vivum statim depingi, tibi mittendam, ut videas quàm longe pictor ille tuus à scopo aberraverit. Dedi ego hujusce stirpis imaginem in postrema commentariorum meorum editione, inter Hellebori icones, non quòd Helleborum

Consiligo.

eam esse censeam, sed quod in aliqua verser opinione, hanc legitimam fortasse esse Consiliginem. Cùm itaque videam pictorem tuum in hac pingenda planta, plurimum ab ejus facie aberrasse, vereor quidem, ne in aliis etiam idem effecerit. Quo fit, non ausim curare, ut à meo delineentur pictore, nisi prius abs te mihi fuerit persuasum: vel plantas ipsas vivas fuerim consequutus: de quo te plurimum rogo. Habes itaque vir doctissime, de omnibus, de quibus ad me scripsisti, judicium meum. In quo, si tibi satisfactum fuerit, mihi quidem gaudebo plurimum, at si secus eveniret, velim tamen, ut boni consulas, & id grato animo suscipias, quod tibi satisfaciendi gratia scribo. Velimq, ut si quid melius habes, quo posset quispiam hisce meis argumentis ac rationibus obstare, id libere in medium asseras, cùm nunquam tam pertinax fuerim, & meis opinionibus addictus, quin potius veritati acquiescam, quàm mihi ipsi morem geram, Vale. Pragæ XI. Calend. Maii, Anno M. D. LIX.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Ulyxi Aldrovando Bononiensi Medico,
S. P. D.

Agitur hac epistola de picea, Chamæleonibus, Geranio bulbosæ radicis, Saxifraga, Nitro, Acoro, Platano, Equinis quibusdam Castaneis, & nonnullis aliis plantis.

SUmmæ quidem voluptate affecerunt me literæ tuæ. Recognovi enim in illis tuam pristinam virtutem, conjunctam cum singulari erga me benevolentia. Quarum alteram semper in te admiratus sum: altera quum me antea delectaverit, tum vero præcipue in hoc tempore delectat: quo, cùm ego aulicis hisce negotiis impediar, nec regio hæc variis sit plantis referta, quibus mihi ipse prospicere possim, tu tua opera opus meum, quod nunc pro manibus habeo, ex animo juvare niteris, plantis innumeris ad me transmissis, quæ quidem magno sane illi erunt ornamento. Quod opus etsi difficillimum omnium est, quemadmodum & te sentire non ambigo, & ego re ipsa experior, tamen animo non deficio, quum Principum (quod multum est) & amicorum suffragia non deficiant. Utinam sic eventum meorum consiliorum fortunet Deus Optimus Maximus, quemadmodum mea causa nihil, neq; laboris deerit, neq; studii. Nec est, quòd te mihi tã vehementer excuses, quod tam diu ad me scribere neglexeris, veritus fortasse, ne de aliqua fidei tuæ inconstantia subdubitarim. Cùm enim ego tantũ te diligam, quantum literis exprimere non possum, non judico posse hoc accidere, in natura ingenua, & liberali, cujus modi tua est, ut posteriores in amando partes ferre velis. Quamobrem certus sum, me tibi esse cordi, quemadmodum quidem antea semper fui. At qui non parum mihi mœroris adjunxit, quòd iis molestiis, de quibus scribis, impeditus, ad me prius non scripseris. Verum cùm (ut ajunt) rerum sit vicissitudo, omnino statuo, & confido, quòd sub novi Principis imperio, cujus electionem propediem expectamus, omnia felicius, tibi & cæteris doctis viris, facile sint successura. Cæterum perlectis tuis literis non potui non admirari plurimum Lucam Ghinum, virum profecto hujusce ætatis clarissimum, & qui in re plantaria indaganda parem fortasse habuit neminem, in ea fuisse sententia, quod illud sylvestrium montanique Pini genus, cujus ramusculum, una cum Cono, ad te nunc primum miseram quodque Ananienses, imò & cæteri, qui in agro Tridentino degunt, vulgo appellant Cembro aut Cermolo, ipsa legitima esset Picea, de qua Dioscorides scribit ac etiam Theophrastus. Ac eo magis id mihi mirum videtur, quòd abs te nunc certior factus sum, ea ratione ita sensisse illum, quòd Picea (ut inquit) pini folio esse debeat. Id quòd nunquam, ni fallor, me legere memini apud ullum antiquorum, qui de stirpium historia scripserunt. Nam quamvis scribit Dioscorides Pinum & Piceam ejusdem esse generis, sed specie tamen differre, non ob id tamen nobis statuendum censeo, piceam pini foliis virescere. Verum potius censerem ego accepisse hic genus, pro omnibus Coniferis & resiniferis plantis, quæ fere omnes iisdem sunt facultatibus præditæ. Quo fit, ut dixerit pinum & pi-

Ghini sententia in picea & sylvestri Pinu improbatur.

& piceam non genere, sed specie tantum differre. Quod autem acceperit hic Dioscorides Genus pro universali, ac (ut ita dicam) generalissimo Coniferarum arborum genere, facile quis reddi certior poterit ex his, quæ capite de Fago & Ilice ipsemet Dioscorides scripta reliquit his verbis: Fagus & Ilex, & Quercus eidem generi assignantur, & consimile munus obeunt. Quæ verba si recte perpendantur, manifesto cuique palam fiet hic, quercum generaliter posuisse Dioscoridem, pro omni arbore glandifera, quum δρῦς non solum Græcis significet, quercum ipsam, sed in universum glandiferas quasque stirpes, e cujus genere fecit Fagum & Ilicem, quæ tamen arbores non solum foliorum forma, sed fructu, cortice, & ligni materie inter se maxime differunt. Ideoq; eodem sane modo de pino & picea nobis fuerit censendum, præsertimq; cum illarum quælibet diverso appelletur nomine. Quandoquidem si picea (ut ille censebat) è pinorum genere fuisset, non erat illi opus proprium habere nomen, sed tantum cognomento aliquo suam poterat depromere speciem, quemadmodum exempli causa populus, quippe, quæ cum complures habeat species, eas cognomentis distinguimus, hanc album, illam nigram, alteram Libycam appellantes, id quod de Myrto pariter dixerim. Siquidem hanc latifoliam, angustifoliam illam, alteram conjugalem, hanc item Tarentinam, illam sativam, hanc vero sylvestrem appellant, servato semper generis nomine. Quod eo magis fuisset in Picea observatum, si hoc pini genus, pro picea recepisset antiquitas, quod idem foliis, floribus, nucibus, cortice, ligni materie, resina, ac universa facie cultam referat pinum, tametsi nuces, nucleosq;, tanquam diversum genus paulo minores proferat. At hæc quanquam Theophrastus, à quo fortasse Ghinus suum desumebat argumentum, ubi de foliorum convenientia differit libro primo, capite sexto, de historia plantarum scribit pinum, piceam, abietem, cedrumque foliis esse in summitate acuminatis, quod & nos pariter fatemur, non tabit pinum, piceam, abietem, cedrumque foliis esse in summitate acuminatis, quod & nos pariter fatemur, non tamen ob id sequitur, quod ejusmodi arbores omnes pini foliis amiciantur, quum non desint aliæ plantæ, ut Juniperus, Sabina, & complures aliæ, quarum folia quanquam aculeatis cacuminibus visuntur, suit tamen forma plurimum quidem à pini foliis distant. Eaque propter quemadmodum Abietis & Cedri folia, longe diversa à pini foliis sese nobis ostendunt, ita de piceæ foliis quibuscunque censendum putarim. Id quod luce clarius demonstrat Plinius libro decimo quinto capite vicesimo quarto, sic inquiens: Insecta pectinum modo (intellige folia sunt) piceæ abietique: & decimo ejusdem libri capite, taxum arborem scribit folia proferre abieti & piceæ similia. Id quod non solum firmissimum præbet argumentum, piceam folio esse abietis, non pini, quemadmodum & taxus, quod vir ille alioqui clarissimus, ac (multorum pace dixerim) alter in Medica materia Dioscorides, in re hac non parum fuerit hallucinatus, dum sibi persuasum voluit, hoc pini genus, vel alterum quodcunque, legitimam esse piceam. Etenim, si pinum hanc diligenter expendamus, nihil magis mea sane opinione referre videtur, quam Tarentinam, de qua scripsit Plinius, libro decimoquinto, capite decimo, digitis fragili putamine aviumque expositum furto in arbore. Siquidem nuces nucleorumque putamina non magno sane labore digitis friari possunt & avium rostro frangi, ut dulcibus illis pascantur nucleis. At si Ghinus, non adeo mature (id quod quamplurimi optant) communibus cessisset fatis, & postremam editionem Dioscoridis mei, cui semper (quæ sua erat benignitas) fuit addictus, inspexisset, mihi quidem, haudquaquam aliter censendum est, quam, quod is qui candidissimus fidelissimusque rerum fuit indagator, suam hanc rejecisset opinionem. Caterum quod demiratus sis, Marantam in sua methodo cognoscendorum simplicium, qua non parum sum delectatus, in aspera Lonchitide, quam in meo appinxi Dioscoride, quamque mecum legitimam esse censes, me ita falsitatis insimulasse, quod certo scias, eam ipsam plantam à Luca Ghino esse mihi transmissam, ego sane non demiror, cum res ipsa illatam mihi injuriam apertissime præ se ferat. Quod vero id ægre seras, habeo tibi gratias, utpote cui exprobranda displiceat calumnia. Atque respondebo ego illi adeo firmis argumentis, ut mihi minime verendum sit, quin probos lectores omnes in illum commoveam, eosque præsertim qui viderint, legerintque, quam humaniter de illo scripserim, quam benigne eum ipsum laudaverim, quamque honorifice collocarim inter tot clarissimos viros. Nec deerunt mihi numerandi errores & opiniones, quibus sæpe seipsum fallit, quæ tamen non concitato calamo, sed animo quo potero tranquillo, ut hominem senem ac Philosophum decet, humanissime recensebo. Sed hactenus de his. Quod autem ad Chamæleones spectat, scias, pro certo velim, me non esse meæ opinioni adeo pertinaciter addictum, quin facile in tuam, ac cæterorum deveniam sententiam, ubi plantas fuerim conspicatus, quæ evidentioribus notis, quam meæ, Chamæleones referant, quanquam non ob id aliter mihi posthac persuadeam, quam quod hæ, vel meæ stirpes, sint Chamæleonibus illis omnino congeneres. Quamobrem te rogatum velim ut pro tua humanitate, vel plantas ipsas, vel earum imagines à perito artifice delineatas propriisq; coloribus pictas, ad me perferri cures. Cupio enim in Chamæleone nigro, præter omnem carduorum naturam, inspicere umbellam, quæ aculeatis rigeat floribus. Geranium bulbosæ ac subrotundæ radicis, quod cum tuis literis ad me misisti, fuit mihi tam gratum quam quod gratissimum antea enim id mihi visum non est, nec fortasse in Italia provenit, quum scribas, hoc ex Illyria esse allatum. Accepi & suberis ramusculum, sed jam alius erat ad manus glandibus refertus, Roma ad me delatus. Saxifragam folio Thymi, quam Aeginetæ Vetonicam puto, Dioscoridis Saxifragam jam cum cæteris esse sentio. Vidi eam dum agerem Romæ, Leone decimo imperante, sub capitolino colle in quibusdam ædificiorum ruinis, scioq; saxifragam illam appellasse quendam qui ea in expellendis renum calculis utebatur, sed tunc temporis, non multum de re herbaria fueram sollicitus. Pulcherrima ac virescens jam est ad manus, proinde non est opus, ut mittendæ illius causa, tuos nunc fatiges amicos. Nitrum à Placentino Myropola tibi transmissum diligenter sum conspicatus, ut autem ingenue fatear, quod sentio, mihi potius salis speciem quandam præ se ferre videtur, quã nitri. Quod nunc ad te mitto Constãtinopoli ab Augerico Flandro, viro ut doctissimo, ita & nobilissimo, & humanissimo Cæsaris Oratore ad me transmissum, substantia & sapore à tua non parum distat, mihique adeo legitimum nitrum refert, ut nihil sit, quod (me judice) reclamet. Præter id transmisit ad me Guilielmus Quacelbenus ejusdem Oratoris nomine cujus Medicum agit, aliquot odorati calami vulgaris plantas, mei tantum causa è Nicomedia petitas, longis ac fibratis radicibus refertas, è quibus folia emergunt Iridis angustiora longioraque adeo ut omnibus sane notis Dioscoridis Acorum referant. His accessit Platani ramus, cui latiora, quàm antea viderim, insunt folia, pilulaq; vegetiores, quam in ea conspiciuntur Platano, quæ Patavij in horto Bembi virescit. Quo fit, ut facile putarim, plures etiam Platani haberi species. Allatum est quoq; una cum prædictis, Castanearum genus quoddam, cujus ampliß. folium pentaphylli plane modo dividitur, fructus vero à vulgaribus

Δρῦς nomen universale omnium glandiferũ arborum.

Populi tria genera.

Myrti genera plura.

Piceæ & abietis folia qualia.

Pinus Tarentina.

Lucas Ghinus non solum excusatur, sed etiam laudatur.

Lonchitis aspera.

Chamæleon.

Geranium bulbosæ radicis.

Suber.

Saxifraga legitima.

Nitrum.

Calamus odoratus.

Platanus orientalis.

Caſtaneæ equinæ.

bus Caſtaneis noſtratibus non admodum differt, eſt tamen aliquanto rotundior. Concluditur is echinato calice, craſſo, raris ac firmis aculeis circumvallato, qui plurimum à noſtrate differre videtur. Scribit ille haſce Caſtaneas, Conſtantinopolitanis ideo equinas vocari, quod anhelosis equis tuſsique laborantibus, maximo ſint præſidio, ubi ab iis devorentur. Miſit idem ſylveſtrem etiam Rutham, Harmolam quibuſdam dictam, & alia quædam antea mihi prorſus ignota: quæ omnia, cum fortaſſe nuſquam vidiſſe putem, diligenter aſſervo ad te tranſmittenda, cùm nuntius quiſpiam adſit, qui vel Venetias, vel Goritiam proficiſcatur, inde enim facile ad te tranſmittentur. Mitterem ego hinc ad te quam libenter, per Cæſareos veredarios, ſi haſce capſulas quæ illos maxime impediunt, ferre non recuſarent. Quotquot habeo amicos nunc continuo defatigare cogor, ut has vel illas ad me tranſmittant ſtirpes. Ita enim nunc mea ſtudia expoſcunt & plantarum imagines, quæ ſpecioſiores majoresq; jam præmanibus ſunt recudendæ. Proinde ne ægre feras obſecro, ſi tibi modo, ſicut & cæteris factus ſum moleſtior. Cupio admodum univerſam juvare Rempublicam: quam ob cauſam mihi fas eſſe crediderim, auxilium & conſilium ab omnibus expetere. Si itaq; inter tuas plantas quas prope innumeras à te aſſervari ſcio, Poterium, Moly, Pycnocomum, Maniacum, Solanum, Bulbus eſculentus & vomitorius, Phyteuma, Catanance, montana Nardus reperiri poſſint, rogo ut ea omnia quantum poteris maturius ad me tranſmittas, vel ipſarum plantarum imagines. Dabo enim operam, ut quicquid auri, vel argenti hac in re expoſueris, id totum tibi quam libentiſsime reponam. Ghini Pyrethrum reperi inter ea, quæ olim mihi miſiſti ſimplicia, ac pariter Hermodactylum. Mitto tibi nunc Pyrethri mei ramulum una cum radice, quòd te nunquam vidiſſe ais: quum autem poſthac flores ediderit, integram tibi plantam conſervabo mittendam, una cum aliſma, quam ante petieras. Nullo enim plane negotio id efficiam, cum utranque plantam abunde proferat Bohemicum ſolum. Dum Goritiæ agerem, miſit ad me Bononia Vincentius Cantonus Medicus, municeps meus, arboris cujuſdam ramuſculum baccis refertum pulcherrimis in purpura nigreſcentibus: quam plantam pro vera ac legitima Loto arbore, à Fabritio Garzono Medico Bononienſi ſe accepiſſe narrabat. Sed cùm tunc Bohemico itineri me accingerem negotiis occupatus, neſcio quo pacto plantam neglexerim, & quo in loco recondiderim: nam domi poſthac frater meus illam reperire non potuit. Erat quidem planta aſpectu perquam jucundo, baccis pulcherrima ſerie diſpoſitis ac copioſis, quæ (ut audio) iſtic Bononiæ neſcio in quibus præclaris ædibus habetur. Cùm autem plantam hanc recuperare cupiam, velim, ut pro tua erga me benevolentia, Fabritium ipſum meo nomine alloquaris atq; ipſum roges, ut tibi ramuſculum ejuſdem arboris iterum mihi mittendum det. Audio enim hominem eſſe humanum, doctum, benignum, & mei etiam amantiſsimum, cui opto ut non ſolum me commendes, ſed offeras, velimq; ut ad me ſcribas, quo nomine iſtic hanc arborem vulgo nuncupent, & tuam de illa ſententiam. Mitto nunc ad te Oxyacanthæ meæ aliquot baccas, quæ non unum tantum nucleum, ſed duos intra ſe concludunt, ut hinc eorum argumenta exploſa ſcias, qui hanc plantam Oxyacantham eſſe negant, quòd ejus baccæ unum tantum oſſiculum habeant, cùm proprium ſit Oxyacanthæ plures habere, ut illi affirmant. Poſtremo facies mihi rem perquam gratiſsimam, ſi tuam de conſiligine opinionem ad me ſcripſeris. velim tamen ut antequam id agas, meam etiam de ea videas ſententiam, ubi ſum de Elleboro in Dioſcoridem commentatus. Plura nunc ad te ſcribenda non ſuccurrunt: ſi qua interim ſeſe offerant, de his alias ad te ſcribam. Vale. Pragæ pridie Idus Septembris.

Harmola legitima.

Pyrethrum Ghini.

Aliſma.

Lotus arbor.

Oxyacanthæ fructus duplici nucleo.

Conſiligo.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Hieronymo Heroldo, Medico Norimbergenſi, S. P. D.

Tractatur de conſiligine, Elleboro nigro, venenatis ſagittis, Eupatorio Meſuæ & Secacul.

Ellebori nigri altera ſpecies.

ACcepi literas tuas una cum ea planta, quam ego alteram Ellebori nigri ſpeciem eſſe ſtatuo, tu vero Conſiligini cum Fuchſio & Trago eſſe cenſes, mirorque quod tam deleteria facultatis hanc eſſe ſcribas, cum hujuſce plantæ radicibus ego ſæpe numero ſim uſus in atrabiliariis morbis magno ſane juvamento, ubi alterius Ellebori purpureum florem ferentis non erant ad manus. Quinimo Tridentini Myropolæ atque etiam Forojulienſes nullum aliud, quam hoc veratrum colligunt, quo poſtea Medici utuntur. Ideoque hanc nequaquam Conſiligini eſſe putarem, ſed certam veratri nigri ſpeciem, quæ herbaceos flores proferat. Florum colores in plantis quamquam ſpecies variant, genus tamen non immutant. Nec quiſpiam mirari debet ſi nigrum veratrum diverſas habeat ſpecies florum, colore & foliorum exilitate vel magnitudine differentes, quemadmodum in quam plurimis aliis plantis continue videmus. Hæc enim quanquam ſpeciem variant, genus tamen immutare non poſſunt. Nam, ſi exempli cauſa Symphytum majus videmus reperiri flore albo, melino ac purpureo, idemque ſpectamus in Ononide, in Cynoſorchi, in Antirrhino, in Ocimoide, in Roſis, in Jaſmeno, in Iride, de quarum plantarum varietate (excipio Leucoium) nihil, quod ſciam, meminit Dioſcorides. Quid igitur vetabit, quinetiam plures veratri nigri ſpecies reperiri queant? Nempe ut hæc flores edat purpureos, illa albos (quemadmodum ego diligenter obſervavi) & altera herbaceos, & alia ex candido purpuraſcentes? Caterum qui Conſiliginis hiſtoriam & ejus faciem notaſque conſcripſerit, nuſquam me legere memini, quo fit, ut eos non mirari nequeam, qui Elleborum hunc tam temere Conſiliginem eſſe ſtatuunt. At fortaſſe dices à facultate facile cognoſci poſſe, hanc plantam eſſe Conſiliginem, quod in ſanandis à pulmonia pecoribus, ubi in trajecta inſeratur aure, quam belle conſiliginis obeat munus. Valeret quidem hoc argumentum, præſertim ubi aliæ non adſint notæ, niſi Hieroclem, Abſyrtum & Plinium haberem authores, qui nigrum Elleborum ſcriberent idem efficaciſsime præſtare, cujus hæc planta, ſi omnes ejus notæ

Conſiliginis examinatio.

notæ ac facultates diligentius expendantur, est proculdubio species. Namq; tametsi Dioscorides unam tantum nigri Ellebori speciem descripserit, id tamen naturæ obstaculo nunquam erit, quin alias quoq; Ellebori nigri procrearit species, ut in aliis quam plurimis (ut superius diximus) eam feciſſe non ignoramus. Præter id, cùm planta hæc, ut tu etiam fateris, facultate quadam venenosa non vacet, perinde ac qualibet alterius Ellebori nigri species, miror sane qua ratione ducti, tam temere asserere audeant, qui tali ducuntur opinione, hanc plantam esse consiliginem, cùm scribat Plinius deploratis in Phthisi ejus radicem præstantissimum esse medicamentum, sed tibi debere ex aqua, habériq; assidue sub lingua. Hoc si sua cum Consiligine ij tentabunt, nulli dubium est, quin tabides quoscunq; quam primum è medio tollant. Nihil præterea impedit hanc plantam Ellebori esse speciem, quod ejus caulis intertium perduret annum, & fruticis speciem induat, cùm nigrum Elleborum in montibus sæpe viderim, folia nunquam amittere & toto anno virescere. Insici tela à venatoribus Ellebori nigro succo, ut hoc veneni genere contacta, feræ citius intereant, hactenus non audivi. Scio tamen arte quadam parari ex albi Veratri radicum succo venenum, quo illinendis sagittis utuntur Hispani venatores. Id, ut mihi experimento constat, ubi sanguinem contigerit, animalia quacunq; paulo post interficit. Verum enimvero me in non parvam admirationem adduxit, quod si devoretur, nisi magna fuerit quantitas, nihil plane incommodi afferre soleat. Ideoq; eo ipso vesci venatores affirmant, cùm purgationes alvi moliri cupiunt, ob idq; nihil mirum si ferinæ carnes hoc veneni genere conquisitæ, nihil prorsus comedentes inficiant. Verum ubi facto à jaculo vulnere sanguini se immiscuerit, nullo alio antidoto servari animal potest, nisi devoratis Cotoneis malis. Id quod à Cæsare Ferdinando pluries audivi. Fabulari itaq; eos putarim vel aquivoce nigrum veratrum pro albo accipere dixerim, qui hæc illud quoq; præstare posse affirmant. Quandoquidem tantum abest, ut nigrum veratrum eo pacto animalia necare queat, ut perforatus auribus vel lateribus immissum virus omne facile extrahat. Hoc sane pastores & rei rusticæ addicti, non ignorant, quippe qui boves pestilentia laborantes & à serpente demorsos insertis Ellebori nigri radicibus in eorum auriculis, pectore cruribusq; passim curant. Caterum ad id, quod sententiæ meæ in Secacul & Eupatorio à Mesue descripto nondum assentiri possis, & ob id admones, ut diligenter Mesuem inspiciam, nil aliud nunc replicandæ operæ precium mihi videtur, nisi ut tu epistolam illam meam attentius relegas, & mea argumenta accuratius inspicias. Quod si præstiteris & potius veritati indagandæ, quàm mordicus opinioni tuæ retinendæ animum & mentem applicueris, multo antea Mesuem me diligenter legisse, accurateq; inspexisse facile intelliges. Hoc tantum de Secacul addam, quod cùm scribat Avicenna libro quinto Secacul, esse radices peregrinas Zingiber similes, quæ ex India advehuntur, id satis superq; affirmare crediderim, eos prorsus hallucinari, qui putant Secacul eam esse plantam quæ Fuchsio Siser designat. Atqui si hæc non sufficiant, non video sane, quo pacto tecum de his ulterius agam, præsertim, ubi neglectis argumentis nostris, quibus te respondere sperabam, nil aliud mecum agis, quam quod iterum ad Mesuem relegendum hortaris. Quem cùm antea satis viderim legerimque, parcas obsecro, si in hoc tantum nunc tibi morem non geram. Vale.

Sagittæ illinuntur albi Veratri succo & ita venenatæ fiunt.

Cotonea mala antidotum ad venenatas sagittas.

Elleboro nigro sanantur quadrupedia pestilentia laborantia.

Secacul radix peregrina.

VDALRICUS LEONORUS MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo S. P. D.

Quæritur an Syrupi alvum dejicientes rectè, secureq; dari possint pluribus continuis diebus, in diuturnis præsertim morbis.

Etsi sciam, Excellentissime Matthiole, te semper multis & gravibus tum in curandis ægris, tum in rei etiam medicæ (quam certe his temporibus egregie & fideliter illustrare & excolere juvas) publicis ac utilissimis occupari laboribus, de tua tamen in me humanitate & benevolentia tantam spem concepi, ut certo mihi persuaserim, quod si te his utilissimis lucubrationibus intentum, aliquantisper ab iisdem abstrahere videbor, æquanter saltem sis laturus hanc morulam, præsertim vero cùm non tam proprij commodi, quàm veritatis & publicæ utilitatis coram te promovendæ gratia, rei ipsius dignitas ad te ut scribam, me compulerit. Sunt sane quidam medici, qui cùm cæteris doctiores videri volunt, semper quiddam peculiare, quo ab aliis differant, habent, & si quid ab aliis ex ratione etiam factum conspexerint, id tamen ut solo specie putentur, improbare non verentur, atq; ut suam fuco quodam obvelent malitiam, ubi diutius rationem & experientiam oppugnare se posse minime fidunt, ad autoritates tandem Hippocratis & Galeni confugiunt, quas pro suis firmandis opinionibus sat astute, at parum apte adducere solent. nam adductæ vel nihil ex eorum re faciunt, vel si quid tamen facere videntur, ubi diligentius inspectæ fuerint, pariter nihil pro defendendis eorum ineptiis rationi & experientiæ contrariis, pugnare deprehenduntur. Sed ego tales homines novitatis potius ostentandæ, quàm veritatis tuendæ studio, vulgo placere volentes, multum sibi sapere concedo, parum aliis arbitror. Ex horum autem cœtu etiam esse puto hos nostros adversarios, qui usum frequentiorem Syruporum alvum dejicientium, humanæ saluti nocentissimum clamitant, ac propterea omnibus modis extirpandum suadent, atq; ut novi quid (prout solent) adferre videantur, novum commentum veteribus inusitatum atq; contra eorum statuta receptum esse dicunt, adducentes & hoc Hippocratis: Concocta medicari atq; movere non cruda. Nobis vero ipsius rei experientia diversum testatur. Videmus enim quam plurimos in Germania Medicos, his syrupis summa cum laude & ægrotantium commodo uti, ipsi quoq; quotidie eorum experimur virtutem, ut quanto minus eos nocere dicere possumus, tanto magis, ut nulla alia medicamenta in diurnis præsertim morbis conferre, profitemur. Et quamvis nos illorum parum moveant vani strepitus, tamen ne reliqui etiam à tam vi cogamur, necesse est. Et quamvis nos illorum parum moveant vani strepitus, tamen ne reliqui etiam à tam salubrium medicamentorum usu istorum deterreantur clamoribus, negotium hoc tam utile, tam necessarium, tuum desiderat patrocinium, in quod ut illud suscipias perquam rogo ac intercedo. Quod si feceris, magna vo-

luprate nos afficies & opinionem noſtram confirmabis, & præmunies, illos vero non mediocriter confundes & de manifeſta pertinacia coargues, ſi in ſyrupis tua publice eo abundius hac de re aperueris ſententiam, nempe, An recte commodeq; dari poſſint in morbis, præſertimq; diuturnis, Syrupi alvum dejicientes pluribus continuis diebus, ut quam plurimi in Germania faciunt Medici, fœlici admodum (ut ipſi dicunt & nos experimur) ſucceſſu. Quin & an hoc fieri poſſit, præter celebratiſſimum Hippocratis & Galeni inſtitutum, qui Concocta medicari, & non movere cruda præcipiunt. Quod ſi feceris, additis aliquot ejuſmodi Syruporum formulis (ſicut non dubito) non ſolum à nobis, ſed à poſteritate quoq; ut in aliis pluribus, ita etiam in hoc magnam mereberis laudem. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Ulrico Leonoro Medico, S. P. D.

Probatur dari poſſe Syrupos alvum dejicientes pluribus continuis diebus in morbis diuturnis, nec eſſe præter Hippocratis, & Galeni inſtitutum.

Queſtio an ſyrupi alvum citantes frequenter dari poſſint in morbis?

Deficiunt propemodum ingravescente jam ætate caloris innati flamma, quæ ad ſtudia ante hac animum incendebant. Quamobrem ne mireris, ſi tuis literis tam diu non reſponderim. Quæris à me, an commode recteq; dari poſſint in morbis, præſertimq; diuturnis, Syrupi alvum dejicientes pluribus continuis diebus, ut plurimi in Germania faciunt Medici, fœlici admodum (ut illi dicunt) ſucceſſu. Quin etiam petis an hoc fieri poſſit, præter Hippocratis & Galeni inſtitutum, qui concocta medicari præcipiunt, & movere non cruda. Quæſtio ſane non vulgaris hæc eſt, & quæ mihi negotij non parum faceſſit, tum quod de his differere abſq; labore nequeam, tum etiam quod non deſint Medicæ facultatis periti, quorum nonnulli Hippocratem ſequuti, hoſce Syrupos non ſolum dari prohibent, ſed maledictis & execrationibus deteſtentur: alii vero contra experimento & rationibus quibusdam nixi, eos cæteris fere præferunt medicamentis & ſecure recteq; dari poſſe contendunt. Namq; ſi hos vel dari prohibeam, vel præcipiam, non deerunt qui noſtram improbabunt ſententiam, & mihi fortaſſe laborem facient. Verum tametſi mihi laborem & periculum ſubeundum eſſe ſciam, conſtitui tamen potius ea in re tibi gratificari, quàm laborem ſubterfugere & adverſariorum morſus pertimeſcere. Exiſtimo enim plures fore, qui noſtram ſententiam ſint comprobaturi, quam qui eam convellere conabuntur. Erunt etiam alii opinionem noſtram ſequuti, qui non ſolum eam pro virili defendent, ſed etiam æmulorum petulantiam compeſcent. Ut autem, quod de re hac ſentiam, tibi explicare incipiam, in primis diſtinguendum eſt, de quo Syruporum genere nobis intelligendum ſit, an ſcilicet de his, qui clementioribus paranter alvum dejicientibus medicamentis, cujuſmodi ſunt Caſia. Manna. Rhabarbarum. Roſarum dilutum

Medicamenta clementia, quæ dicantur.

numeroſis macerationibus paratum, aut Syrupus ex eo confectus, aut ipſe purus roſarum ſuccus, Fumaria, Mercurialis, Epithymum, Myrobalana, Sena. Polypodium, & hujuſce claſſis alia: vel de his, quæ Scammonium, vel Turpetum, vel Pytiuſam, vel agreſtis Cucumeris ſuccum, vel Elleborum, vel alia ſimilia, qua electivè (ut ajunt) purgant, & proprie φάρμακα a deleteria eorum vi appellavit Græcorum antiquitas, excipiunt. Si itaq; de his, qui tantum clementiſſimis illis parantur ſimplicibus, intelligamus, haud dubie affirmabo, facile & recte dari poſſe hos in diuturnis morbis, pluribus continuis diebus: nec eſſe id præter Hippocratis & Galeni inſtitutum. Alios vero minime. Quandoquidem ſi recte Hippocratis verba expendantur, quæ ſic habent, νέοισι φαρμακίοισι μὴ χρεῦ, μὴ ὄψιμα, facile ſane deprehendet quiſpiam, non aliud per φαρμακίοισι velle illum, quam non debere cum Pharmacis, id eſt, cum electivè purgantibus medicamentis immatura expelli, quod ejuſmodi pharmaca, ubi humores incoctos reperere-

Medicamenta quæ electivè purgant.

rint, eos non dejiciant, ſed ſanguinem inficiant colliquentque, ac perniciosa ſint. Ejuſmodi enim medicamenta hoſce de cauſis dari vetant Hippocrates & Galenus, non autem quæ clementiora ſunt, nec electivè, nec fortiter purgant, nec ullo præterea modo ſanguinem colliquare, vel inficere poſſunt: horum perpauca ipſis cognita fuere. Namque Caſiam nigram, Rhabarbarum, Myrobalana, Senam, nec ipſe Hippocrates, nec Galenus novit unquam. De Manna tamen meminit is libro tertio de aliment. facultatibus, de melle ſcribens. Item de Roſis libro octavo, de ſimplicium medicamentorum viribus, ſed utrinſq; medicamenti dejectoriam facultatem ignoravit. Id quod poſthac multa cum diligentia exploratum Mauritani, qui recte ſane clementiora hæc medicamenta Benedicta vocavere, quod nihil in eis repererint, quo ſumentium corpora ullo afficerentur incommodo. Quamobrem in morborum etiam acutorum principiis, magna cum utilitate hæc propinantur à medicis. Siquidem ſi negligantur humores in ventriculo ac locis illi propinquis exiſtentes, trahuntur poſt hac per univerſum corpus in venis, non ſine ægrotantium diſcrimine. Ideoq; haud recte, mea quidem, ſententia, hactenus contendere quidam, nulla facta medicamentorum diſtinctione, dari non debere dejectoria medicamenta in morborum principio, qui ſi ſciviſſent, de quibus intellexerit Hippocrates, & quid illi proprie deſignet φαρμακίοισι, à clementioribus abſtinere Medicos non prohibuiſſent. Atqui nolim ob hoc fortaſſe putes, me affirmare velle, Syrupos alvum citantes in ægritudinum principio aſſidue diebus pluribus dari poſſe. Quandoquidem, quæ in ventriculo locisq; circumſtantibus ſunt excrementa, tot non indigent evacuationibus. Sed cùm in principio ea omnia medicamenta, quibus idem Syrupi conſtantur, tuto dari poſſint, longe tutius dantur ubi jam materia concoquitur, nec prorſus fuerit natura. Nec putes velim meum hoc eſſe inſtitutum, ſed Galeni. Quippe qui lib. 13. de Met. cap. 15. de jocinoris phlegmone agens, jam ubi coctio aliqua fieri incipiat, vacuare non docet aſſiduis medicamentis alvum dejicientibus, his verbis. Procedente autem tempore, ubi phlegmon jam concoquitur, etiam valentioribus urinam moventibus medicamentis in cibis uti licet, nempe Aſaro & Celtica nardo, & Phu quod nominant, & Petroſelino, &

Nec Manna nec roſarum dejectoriam facultatem novit Galenus.

Clementia medicamenta cum utilitate propinantur in morbis principio.

Galenum in jocinoris phlegmone quotidie dediſſe medicamenta alvum dejicientia.

Smyrnio

Smyrnio & Meo, sicut etiam ventrem vacuare, si jocinoris cavum afficitur, Cnico cibis admisto, & urtica, & Mercuriali, & Epithymo, & Polypodio, & omnibus praterea, quæ modice alvum dejiciunt, magisque in remissionibus, tum his ipsis audacius, quam ante, utendum: tum vero quæ his sunt valentiora, partim in Ptisana infectis, partim tusis & in mollissimum pulverem redactis. Exhibenda vero & hæc sunt, vel ex Ptisana, vel ex accoctis, partim tusis & in mollissimum pulverem redactis. Exhibenda vero & hæc sunt, vel ex Ptisana, vel ex aqua. Ego namque etiam Polypodii aliquid in Ptisana aliquando incoxi, & nigri veratri corticem. Hæc ille. Nigrum veratrū & Polypodiū in Ptisana quotidie propinat Galenus.

Quibus palam est à Galeni dogmate haudquaquam deviare Medicos, qui ubi in morbis signa concoctionis apparent, clementia medicamenta continuis quibusdam diebus in Syrupis exhibent, non solum in diuturnioribus, sed in aliis etiam morbis. Constat præterea ex hisce Galeni verbis non modo perquam recte dari posse in Syrupis clementiora hæc medicamenta, sed etiam ubi morbi intensio remittitur, id est, ubi adhuc magis concoquatur materia, etiam valentiora, ut Elleborus Ptisanæ incoctus. Quo fit ut nihil sit quod prohibeat, quominus possimus etiam nos hujuscemodi medicamenta suo tempore propinare, & præsertim clementioribus admista, quòd hæc præter id quòd alvum dejiciunt, propria sua facultate manifestis subinde qualitatibus exuperantes humores præparant, quum fere omnia partim attenuent, partim incidant, partim aperiant, partim abstergant, quarum facultatum auxilio coctum crudo admistum facile separatur & expellitur, deinde propria horum medicamentorum virtute. Servari hanc medendi normam passim ab omnibus in universum Medicis, tam qui probant, quam qui improbant, in contumacibus febribus, animadverto. Siquidem ubi datis prius Syrupis ad coctionem facientibus, ac exoluente subinde pharmaco, febris non remiserit, ad alios statim properant, quorum vu humorem præparationi peridonea habeatur. Sed id plerunque cum Rhabarbaro expediunt, modo Syrupos propinantes, qui Rhabarbarum excoperunt, modo in iisdem Rhabarbarum macerantes tenui linteolo exceptum & pluribus assidui diebus propinantes. Cæterum perquam felicissime etiam dantur hoc modo alvum citantes Syrupi in frigidis admodum & pituitosis affectibus, quin etiam in iis qui ex adustis proveniunt humoribus, quorum concoctio vel tarde admodum vel forte nunquam sit futura, ideoq; Avicenna Epilepticis quotidie bis Hieram Hermetis propinari præcipit. Quinetiam Dioscorides anno toto quotidie Bryoniæ radicem drachmæ pondere Comitialibus, attonitis & vertiginosis propinandam suadet. Ideoq; si fortiora & electivè purgantia medicamenta in hisce morbis non sine auxilio priores dedere Medici continuis diebus, quid prohibebit ergo, quo minus nos in similibus morbis securius clementioribus utamur? ac etiam quandoq;, ubi necessitas adsit, electivè purgantibus, ut Galenus cum Elleboro faciebat? Nihil sane, nisi potius quorundam opinionibus, quàm rationib. & experientiæ adducti esse velimus. Eadem etiam convenire (ut diximus) in adustis morbis nihil mihi verendum est, cum Galenus libro secundo ad Glauconem, Cancrum, purgantibus medicamentis, ex quibus sanitas sequitur, prompte succumbere scribit, & id tam diu faciendum præcipiat, donec sanitas pristinæ partis subsequatur. Id quod etiam repetiit lib. 14. Methodi cap 9. his verbis, Communis igitur curatio est, ut humorem unde vitium est, natum illico vacues simili vacuationis genere ei, quæ in aliis tumoribus supra est comprehensa, mox prohibere potissimum si fieri potest, ne de cætero ejusmodi succus in venis colligatur. Sin id fieri nequit, saltem cum omnino ex intervallis vacuare & simul particulam firmare, ne quid humorum redundantiæ ad eam confluat. Quibus palam est nihil sane obstare, ubi in diuturnis & contumacibus affectibus vitiati humores continue affluant, quin ii medicamentis alvum dejicientibus frequenter vacuentur, hac tamen conditione (ut Galenus inquit) ut ea iis misceantur, quæ lapsis languentibusque particulis roborem conferre valeant. Cujusmodi sunt Myrobalanorum omne genus, Rhabarbarum, Rosarum succus, ac etiam acidi dactyli, quos Tamarindos vocant officinæ. Siquidem ubi frequentioribus evacuationibus aliquid non accederet, quod robur affectis particulis adderet, nihil profecto noxius esset, quam frequenter evacuare. Atqui quum omnibus palam sit, quod in pituitosis morbis maxime conferat extenuatio, hac etiam ratione hi Syrupi conducent, ubi in diuturnis affectibus pituitæ plurimum redundet. Quippe non solum iidem morbi materiam paulatim partim præparabunt, partim educent, eo quo prædiximus modo, sed peculiariter etiam extenuabunt. Quod autem hæc alvum ducentia medicamenta assidue sumpta corpora nostra extenuent, manifeste palam facit Galenus libro 6. cap. 8. de sanitate tuenda ubi obesos extenuare docet, his verbis. In his qui immodice sunt obesi, minuenda digestio est, augenda vero corporis exhalatio. Porrò minuetur digestio assidua ventris dejectione, nempe assuefacientibus nobis nutrimenti instrumenta quæcunque continent, ea statim pessum impellere. Corporis autem exhalatio augebitur, celeri exercitatione. De quo autem medicamentorum genere hic intellexerit Galenus, de his intelligam ego, de quibus meminit is libro 3. Methodi in Jocinoris inflammatione, nempe de Mercuriali, Cnico, Filicula, Epithymo, Polypodio, & hujusce classis aliis. Id quod apertissime declaravit Avicenna, Fen septima, quarto capite de corporis obesitate, sic inquiens. Et medicina lenientes naturam, valde iis conferunt. Extenuant enim corpora quoniam convertunt cibum à venis, & ideo quando administrantur, multoties fit virtus attractiva pigra, & consuescunt venæ evacuari ab eo, quod vadit ad eas apud quemlibet motum humorum ad intestina, & quando sunt medicina lenientes naturam, subtiliantes & diuretica, non pervenit ad venas res magna ex nutrimento. Hæc ille. Quibus facile patet hallucinari eos, qui in morbi Gallici curatione eos redarguunt, qui ligni Guajaci decocto medicamenta hac dejicientia assidue addunt, cùm nihil magis in hoc morbo conveniat: quàm extenuatio exiccatione, quam perpetuo molimur cum Guajaci decocto. Nec valet eorum argumentum, quod ubi alvum ducentia illa eidem decocto admisceantur, illico deperdatur decocti ipsius propria facultas, qua sanari morbum Gallicum fatemur, quum facultas hæc superari non possit, nisi alia fortasse alterius medicamenti propria facultate, quæ illi fuerit contraria. Nam sicut manifesta ligni illius qualitates calida & sicca minime impediunt in jocinore calida & sicca temperie affecto, ut in morbo Gallico semper evenire non ambigimus, quo minus vis illa occulta jecur ad suam temperiem naturalem restituat, ita nec ducentia alvum medicamenta id efficere valent, imo potius decocti ipsius vires augent, quod materiam continue minuant & exiccationem augeant, adeo ut non opus sit tam tenui victus ratione uti ægrotantes. His accedit multorum exemplum, qui cùm nullo alio medicamento, nec simplici Guajaci decocto pluries sumpto sanari potuerunt, ipso tamen dejectoriis medicamentis admixto, tandem sanati sunt. Atqui animadvertendum est, quod in frigidis ac diuturnis morbis, ubi humores præassati non sint, hi Syrupi alvum moventes propinari non debent, nisi prius aliqua facta fuerit concoctio crudorum humorum. Sed hæc cum valde calidis & tenuium partium medicamentis facienda non est, quòd talium facultas concoquendi non sit, sed præparandi, quæ jam concocta sunt, vel concoqui cæperint.

Medicos omnes in diuturnis febrib. uti in Syrupis Rhabarbaro.

Dioscor. anno toto vitis albæ radicem epilepticis propinandā suadet.

Cancrum frequentibus medicamentis purgantib. curat Gal.

Syruporum purgātiū utilitas.

Obesorum corpora assiduis purgantibus medicamentis extenuare docet Gal.

Argumenta contra eos qui in cura morbi Gallici dejectoria medicamenta cum Guajaci decocto miceri prohibent.

Purgantia medicamēta cum Guajaci decocto magno dari auxilio.

Quid servandum in propinādis Syrupis alvum dejicientibus?

Quibus cũ medicamẽtis humorũ crudorum concoctio fit molienda?

cœperint. Namque si cruda adhuc existente materia, calidiora medicamenta propinentur, morbum proculdubio augebunt cruditates in venas pellentia. Non itaque cum his concoctionem moliri debemus, sed cum temperate calidis, ut Galenus docuit, in quarto de ratione victus, commento quadragesimo quarto. Hoc autem non solum fieri debet cum his, quæ intus in corpus sumuntur, sed etiam cum his, quæ exterius applicantur, nempe fomentis & inunctionibus ventriculo & hypochondriis adhibitis, ut idem Galenus docuit, quarto de sanitate tuenda. Qua in re maxime præstat Chamæmalinum oleum & Chamæmali florum decoctum. Namq; his auxiliis fovetur naturalis calor, adeo ut quiescentibus ob id humoribus commode concoctio fiat. Quippe quemadmodum quies temperatuq; calor ad hoc maxime faciunt, è contra agitatio, quæ à calidis valde medicamentis fit in humoribus, quietem impedit, & naturalem calorem accendit, quo postea fit, ut non concoquantur humores isti, sed potius putrescant. Ubi vero concocta fuerit materia, vel saltem concoqui cœperit, securius calidioribus uti possumus medi-

Qua ratione quove tempore concocta præparari debeant?

camentis ad ejus præparationem conficiendam, una cum exolventibus alvum Syrupis, ut etiam antea dictum est. At ubi humores præaffati fuerint, cum ii veram concoctionem pertransierint, quanquam vera concoctione tunc opus non est, oportet tamen nos innatum juvare calorem, quo incoctos humores cum præaffatis conjunctos concoquat, adeo ut semper nobis opus sit, aliquam prius moliri concoctionem, antequam ad hosce Syrupos veniamus. Possem quidem adhuc tibi plura de re hac in medium adferre, quinetiam ostendere, quod multi sint inter recentiores, ut Montanus ille clarissimus, qui hujuscemodi utuntur Syrupis experientia docti, sed ne Minervam docere videar, lubens ea omnia pratereo. Addam autem tantum hoc, quòd plurimum Medici debeamus Mauritanis, qui

Medicos omnes plurimum debere Mauritanis authoribus.

nobis hac tam salubria ostenderunt medicamenta, quibus tutius uti possumus, tam in diuturnis quàm in acutis morbis, in quib. non nisi magno cum agrotantium discrimine electivè dejicientia medicamenta propinari possunt. Nunc autem reliquum est, ut pro tua facta petitione, hic tibi describam, quo pacto hosce Syrupos parare soleam, in pituitosis & atrabiliariis affectibus, quinetiam in morbi Gallici curatione. Quod & sciam supervacaneum esse, quod non desint præclarissimi Medici qui ante me similes descripserunt Syrupos, ne tamen fortasse putares me hoc laboris velle subterfugere, hic habes, quo ego utor in pituitosis & Melancholicis affectibus.

Syrupi primi ad pituitosos affectus parandi ratio.

Sumito itaq; Adianti, Asplenι, Betonicæ, Agrimonii, Intubi, Cichorii, Amaraci, Florum Stœchadis — *Singulorum manipulum*

Salviæ, Rorismarini

Radicum, Fœniculi, Petroselini communis, Asparagi, Eryngii, Centaurii majoris — *Sing. unciam.*

Polypodii contusi drachmas VI.

Seminum, Amisi, Fœniculi, Ammi, Coriandri — *Singulorum sesquiunciam.*

Agallochi drachmas II.

Santalorum Flavorum, Alborum — *Sing. drach. III.*

Fervefacito hæc omnia servato coctionis ordine, in aquæ libris decem ad tertias, & subinde mundo linteolo percolato. Sumito deinde, Foliorum Sennæ orientalis libram.

Cinnamomi electissimi drachmas X.

Florum cordialium Sing. unciam.

Excipito hæc omnia fictili vitreato vel stanneo vase angusti orificii, & affuso decocto præscripto ferventi, macerentur in calido loco, occluso vasis ore duobus diebus continuis. Demum colentur. Sumito item hujus diluti li. III.

Diluti Rosati pluribus rosarum macerationib. parati, vel succi rosarum puri, ubi dilutũ non esset ad manum l. II

Sacchari libras III.

Coquito ad tertias, nunc addito Rhabarbari selecti crassiuscule secti sescunciam. Turpeti optimi semunciam, & coquito usq; ad Julapii consistentiam. Demum sacculo lineo percolato, & vase mundo asservato.

Syrupi secundi parãdi modus.

Atqui si compendium desideras, hoc aliud parari jubeto, minori tempore ac labore.

Sumito, Foliorum, Sennæ orientalis uncias. IIII.

Absinthii Pontici manip. Semis.

Adianti, Asplenι, Intubi, Cichorii, Melissophylli, Betonicæ, Hyssopi, Agrimonii — *Singulorum manipulum.*

Radicum, Fœniculi unciam.

Petro

Petroselini
Apÿ
Asparagi } Sing. drachmas VI.
Polypodÿ
Eryngÿ

Glycyrrhizæ mundatæ drach. III.

Seminis. Anisi
Fœniculi
Apÿ } Singulorum Semiunciam
Ammi

Cinnamomi selectißimi drachmas V.
Rhabarbari optimi drach. VI.
Turpeti genuini drach. III.
Agarici crudi præstantißimi semiunciam.

Coquito omnia in aquæ quod sufficit, servato legitimæ coctionis ordinem ad tertias, & deinde addito Sacchari albi quantum sat fuerit ad conciliandam dulcedinem. Præbeto quotidie diluculo uncias quatuor, aut quinq;, pro morbi, ætatis, & virium ratione. Syrupus in melancholicis affectibus.

Cæterùm ubi velis hiu uti medicamentis, in Melanchol. affectibus, Epithymum & radicum nigri veratri cortices pro arbitrio addito. Quinetiam Myrobolana, Chebula, Emplica Nigra, cum in dilutis, tum etiam in decoctis.

In morbi Gallici autem curatione ita parato. Syrupus Guajaci decocto admiscendus.

Sumito Fumariæ
Adianti
Asplenÿ
Intubi
Agrimonÿ
Cichorÿ
Pulegÿ
Betonicæ } Singulorum manip.
Melissophylli
Florum Lupulorum
Stœchadis
Borraginis
Bugloßi
Rosarum rubearum
Radicum, Glycyrrhizæ

Fœniculi
Borraginis } Sing. unciam.
Bugloßi
Centaurÿ majoris

Polypody uncias IV.

Seminum Anisorum
Pæoniæ } cujusq; semiunciam
Fœniculi

Corticum Myrobalanorum
Chebulorum
Emplicorum } Sing. drach. X.
Nigrorum

Radicum Ellebori nigri unciam.

Zedoariæ drachmam.
Santalorum Flavorum } Sing. semiunciam.
Alborum

Coquito omnia in aqua quod sufficit, servata legitima coctionis norma, & deinde linteolo percolato.

Sumito deinde, Foliorum Sennæ orientalis libram
Epithymi Cretici uncias IV. }
Cinnamomi selectißimi minutim concisi unciam.

Excipito tria hæc fictili vel stanneo vase haud amplioris, & deinde affundito decocti præscripti ferventis lib. VI. & concluso vasis ore ne quid expirare possit in loco calido collocato, maceratoq; sic horis quinquaginta. Denuum percolato.

Sumito post hujusce Diluti lib. IV.

Diluti rosarum crebris macerationibus parati, vel succi rosarum puri ubi dilutum non sit ad manus, libras II.
Syrupi de pomis Sabor Regis libram.
Sacchari libras III.

Coquito ad tertias, postea addito Rhabarbari in tenues particulas secti sescunciam. Et coquito deinde quousq; concipiat Julapii consistentiam, postea colato & asservato. Propinato mane binas uncias, & usq; ad tres, ubi adstrictior fuerit alvus, additis Guajaci decocti unciis quaternis quinisve. Quiescat deinde affectus, nec sudet. Vesperi sumat decocti Guajaci simplicis horis tribus ante cœnam uncias septem & sudet. Et post sudorem ebibat ejusdem decocti uncias quatuor, & post horam capiat cibum. Ubi autem compendiosius medicamentum parari cupias, ita rem expedito. Syrupus compendiosior.

Sumito,

Sumito, Decocti primi Guajaci lib. VII.
Foliorum Sennæ orientalis lib. V,
Rhabarbari selecti unciam.
Epithymi drachmas X.
Polypodij semicontusi uncias V.
Radicum Borraginis, Bugloßi, Glycyrrhizæ } Sing. sescunciam.
Seminis Anisi unciam.
Ammi semiunciam.
Florum cordialium singulorum unciam
Santalorum Flavorum, Alborum } cujusq; drac. III.

Coquito simul omnia, servato coctionis artificio ad tertias, deinde addito Sacchari quod sat fuerit ad conciliandam dulcedinem. Præbeto diluculo sennæ uncias, nec affectum sudari finito. Reliqua expedito ut in altero diximus.

Hæc boni consulas velim, mi Ulrice dilectißime. Interim si quid aliud habeo, quod tibi gratificari posßim, velim intelligas, nihil mihi esse tam carum, quo minus illud tibi etiam impertiar libentißime. Vale. Pragæ.

JOANNES CRATO MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo. S. P. D.

Hortatur Crato Matthiolum, ne ob malevolorum insectationes à Republica juvanda suis studiis se dimoveat.

Beneficam tuam naturam & publici commodi studiosißimùm plurimam amavi: ac cùm laboribus tuis sæpe suavißime perfruar, aliquoties mihi in animo fuit, tibi pro mea parte gratias agere, teq; si quo modo possem, in curriculo industriæ, in quo tibi malevolentia atq; impudentißima maledicentia, impedimenta quædam objiciuntur (etsi virtus tua confirmatione nostra non egere videatur) confirmare. Sed amoris atq; officij mei iter nescio quid impedivit, nec inepto movendi partes, quæ sunt prudentia, mihi assumere volui. Cùm autem intelligam, te singulari studio iterum in eo esse, ut Dioscorides illustrißimus ab ingenij tui præstantia & artificum manu conspiciatur, hac exigua quidem, sed grati atq; benevoli animi mei significatione tibi calcar addere visum fuit, ac si hoc pateris, rogare, ne λοιδορίας Borußi, aut aliorum insectationes à laudabili instituto te dimovere patiaris. Minime recta via laudem assectant, qui eam ex alterius ignominia petunt, & maledictum maledicto trudere, perinde est ac insaniam insaniendo depellere. Tuis laudibus, quas omnis posteritas exceptura est grate, tuæ famæ, Borussus ille conquisitis monstris vocabulorum ineptißime, parum apud bonos & virtutis rectiq; amantes nocuit. leves si commovit, suæ peßime consuluit. Unica autem Socratica ratio respondendi convenientißima videtur: Nihil respondere, & plagas ac si asinus calcete percussißet, æquo animo pati, præsertim cùm vera proferre atq; tueri absq; altercatione & dimicatione liceat. Sed nescio quomodo delabor ad id quod huic Epistolæ non erat propositum. Illud ostendere significatione aliqua, ac potius tibi confirmare tanquam Syngrapha volui, te (si quid hoc tua refert) à me non solum propter tua in rem Medicam præclarißima merita, valde amari, verumetiam propter exquisitam doctrinam & industriæ excellentiam singularem, tanti fieri, quanti ab eo potes, qui eximias ingenij tui dotes & virtutes intime novit, candidißime æstimat & perspectißimas habet. Hunc meum animum, si ulla re verius, atq; evidentius, quàm literis probare potero, efficiam, ut id quod sum, me tui studiosißimum & amantißimum cognoscas. Nobilem & præstantem virum dominum Sauromannum, ut ex his meis literis, tanquam me, amanter complectaris, magnopere peto: Bene vale. Vuratislaviæ.

Contra Guilandinum.

PETRUS ANDREAS MATTHIOlus, Johanni Cratoni. S. P. D.

Respondetur præcedenti epistolæ. Detegitur quanta sit in historia plantarum Guilandini imperitia, & ejus nonnullæ discerpuntur calumniæ.

Non dixerim facile, mi Crato, quantum mihi placuerit tuum de Borusso illo impudentißimo judicium, non certe quòd gaudeam doctos viros inimicitias suscipere cum obtrectatoribus meis, sed quòd illorum testimonio, apud omnes inclarescat nefarie & prope dixerim scelerate istos mecum agere, dum maledicis & virulentis scriptis invidiam mihi & laboribus meis facere nituntur. Id quod ita magno cum affectu, tamq; pertinace animo agunt, ut tanquam rabie correpti canes, sic illis ira adversus innocentiam perciti latratibus & morsu, aut sicut tu prudenter dixisti, etiam calcibus tanquam asini quidam me impetant. Atq; utinam quanto strepitu spirituq; provolvunt criminationum maledictorumque suorum fœditatem, tam firmis argumentis, aut saltem probabilibus veritati patrocinari si non posßent,

Laudatur Cratonis consilium,

possent, niterentur saltem, æquiore certe animo acciperemus etiam ea, quæ contra nostram sententiam afferentur, Sapienter tu quidem & amicissime præcipis, ne patiar à Borussi, vel aliorumcunq; maledictis, ac insectationibus à meo me dimoveri instituto, verum ego ita vitam meam jampridem instituí, ut nihil mihi magnopere metuendum existimarem, quod quidem à culpa absit. Quinetiam, id quoque in animum induxi meum, ut à juvanda meis studiis posteritate, nullis calumniis, nullis latratibus me avertere sinam. Etenim si pulchrum est (ut ajunt) laudari à laudato viro, putaverim quidem à perditissimis nebulonibus & impudentissimis Sycophantis laudari, prudentem virum neminem optare, quum id hominum genus laudare nesciat, nisi asinos sui similes. Imo vero ab iisdem si vituperentur studiosi, & de Republica bene meriti, maximo id illis semper esse honori existimavi, cum hujuscemodi insidiatorum consilia, nihil aliud moliantur, quàm virtutem opprimere, veritatemq; confundere, vitium vero (si tantum possent) extollere & mendacium fucatis sophismatibus ubicunque alere, ut præ cæteris hisce illusionibus, miraculi aliquid in medium afferre videantur. Hujus factionis principem locum obtinere hoc ævo Guilandinum, quem tu una cum cæteris merito vituperas, neminem jam latere censeo, qui ejus in me calumnias, criminationes, convitia, maledictaque omni sane fœditatum genere illita, in libello illo, non ita pridem Patavii edito, perlegerunt, à quo jam omnes tam ejus amici quàm inimici, quibus veritas, ac humanitas cordi est, tanquam à fœtore intolerabili nares non aliter avertunt, quàm ab horribili quacunque latrina. Quàm autem, præter id quod malus est, etiam amens sit, palam facit infœlicissimi libelli vel titulus solus. Cum enim eum Apologiæ nomine inscribat, tanquam refutationem eorum, quæ à me contra eum in Epistola ad Celeberrimum virum Gabrielem Faloppium de Bulbo, Castaneo, Oloconitide, Mamyra & aliis nonnullis incognitis ei plantis dicta erant, instituisset, mox instituti sui oblitus nihil eorum affert, nec facit, quæ mendax inscriptio pollicebatur, sed se totum addicit convitiis, nisi quod obiter mihi quædam errata, centum circiter numero (ut ipse inquit) objicit. Quòd si ego contra vanum hunc hominem facere vellem, hoc est, & dicere & facere, quæ facile possem, tam angustam ei cum à magnum meum negotium Europam redderem, ut vestigium in ea, quo pedem poneret, vix esset inventurus. Sed melius est me temperare, vel justissimæ iræ meæ. Jam vero quàm levibus armis contra me pugnat, dum errores (ut ille ait) quosdam meos nudos, nulla addita ratione, nec etiam antiquorum scriptorum autoritate recenset, ipse tu, mi Crato, ista considera si placet, & haud dubie insignem pessimi hominis ubique impudentiam, & rei plantariæ imperitiam deprehendes, quotiescunque me erroris alicujus insimulat.

Nebulonũ Sycophantarum que munus,

Guilandini apologia.

Guilandini objectio in folio & Malabathro explosa.

I. Confundere me in primis duo medicamenta scribit, Folium & malabathrum. Sed manifesti mendacii illum accusant studiosi omnes, qui mea in Dioscoridem commentaria perlegerunt, ubi Syriaci folii & Indici Malabathri, non confuse (ut ille mentiri non erubescit) sed aperte, & perquam distincte ex Plinio memini. Siquidem alterum haberi dixeram in Syria nascens quadam ex arbore folio convoluto, colore arido, ex quo oleum ad unguenta exprimebatur, alterum vero in India, in paludibus gigni, lentis palustris modo, Græcis Μαλάβαθρον appellatum. II. Eadem præterea calumnia in Cassia, & Cinnamomo me falso insimulat, cùm tam aperte mentiri audeat, scripsisse Galenum Cinnamomum transire in Cassiam, non autem Cassiam, ut ego verteram, transire in Cinnamomum. Sed tam procacis nebulonis calumniam, quàm maxime detestantur Galeni ipsius verba lib. I c. 11. de Antidotis, quæ sic habent. Ε πὲ δὲ μίσχοι ἔσον ἐν χαλβάνῃ εἰς σαγαπηνὸν, ὅσον οὐ ἀφῶδες οὐ αὐτῷ συγχὼ καὶ λιπαρὸν ἑτοίμως οὐ ἐγχῷ λύσαι, προσθεῖναι μέν τοι χρὴ τῷ λόγῳ, καὶ μάλιστα διὰ τὴν ὁμοιότητα τῆς μίξεως in τῆς ἕξεως ποιότητος εἰς ἀναίμακτον, ἐθελοκάκου γάρ ἤδη πολλάκις ὑφιλῆς καὶ ἰδιώτης ποιότητος, ὡς εἰς θάμνος μέγεθος αὔξησιν, ἀπροόπτως τινὰς ἀκριβῶς ὁμοίως ἀναιμάκτῳ, πάσχετ τῶν ὄφιν, καὶ τὸ φλοιὸν τῶν λεπτοτάτα, καὶ πρὸς τὸ τοῖς ἐντὸς βδελυκτὰ γνωρίσματα ἀναιμάκτα διὰ τῆς γεύσεως τε καὶ ὀσφρήσεως γινόμενα, id est. Quandoquidem autem dixi transire ex Galbana in Sagapenum, quicquid illius spumosum, consistens, album q; facilè in humorem dissolvitur, addendum etiam hoc sermoni est, & maxime propter similitudinem permutationis ex optima Cassia in Cinamomum. Nimirum vidi jam sæpius Cassiæ procera, quæq; ita fœliciter excrevisset, ut ad frutices magnitudinem perveniret, germina exquisita plane similitudine Cinamomi, tam quo ad aspectũ, quàm corticis tenuitatẽ, aliasq; certissimas Cinamomi notas, quas tum gustu tum odoratu exploramus. Atqui longè etiam cumulatius c. 14. ejusdem l. idem recitavit Gal. sic inquiens. ὅτι δὲ ἡ ποιότης πλησίον ἐστὶ τοῦ ἀναιμάκτου τῷ γένει, καὶ γὰρ καὶ γίνεσθαι ποτὲ ἀναίμακτον ἐκ μεταβολῆς αὐτῆς ὥστε ὅλον μὲν ἐξαίφνης τὸ οἷον λίθολιθον ἀκριβῶς ποιότης, ἀπρόοπτος δέ τινας οὐ αὐτῷ ἀναιμάκτῳ συνεχεῖς, τοῖς πλάσεσι τῆς ποιότητος ἐνίστασθαι. id est, Cassia autem genere ad Cinamomum accedit. Etenim fit nonnunquam ex transmutatione illius Cinamomum, adeo ut conspiciatur quidem tota ipsa quasi arbor exquisita Cassia, germina autem quædam in ea Cinamomi continua ipsis Cassiæ ramis reperiantur. Hæc ille. Quæ quidem qui legunt, non sine indignatione & stomacho mendacissimi hominis temeritatem exibilant, ac execrantur, sibi certo persuadentes, diutius hunc apud Aristophanem, mimum histrionem, parasitum q; professum, quàm apud Dioscoridem & Galenum in plantaria præsertim facultate versatum. III. Caterum quàm etiam à Pœtis explodenda veniat novi hujusce interpretis sententia in censendo Viburno, qui tam elato supercilio Viburnum clamat, non plantæ alicujus singularis esse nomen, sed cujuscunq; in universum virgulti fruticisve proprium, ii facilè judicabunt, qui recrum Epithetis examinandis diutius insudarunt. Inquit enim Vergilius. Quantum lenta solent inter Viburna Cupressi. Sed cum frutices virgultaq; prope innumera habeantur, spinosa, rigida, obducliq; duritie ramis, nec ulla in parte obsequiosis, hujusce fabulatoris insolentia omnibus palam fit, qui nulli lentori obnoxii, sed veritati tuendæ addicti, rigidiori vultu hasce intuentur ineptias. Quibus præ cæteris refragatur Ruellius, qui in re plantaria examinanda, indagandaq; inter recentiores facilè primas tenet, quemadmodum multiplici lectione, Latini & Græci sermonis peritia, quàm plurimos antecellit. Is enim contra nugatoris hujusce fabellas, eam ipsam plantam Viburnum putat, cujus nos imaginem appingi curavimus. Non solùm quod flexilis, ac lenta valde omnibus suis partibus habeatur, sed etiam quòd in Gallia hactenus proprium retineat nomen. Siquidem Galli arbusculam hanc, una tantum detrita litera, suo idiomate Viurna vocant. IV. Atqui an Armenius bolus (de Orientali & selectissimo loquor) quo passim utuntur Medici, terra sit Sinopica, non sine reprehensione respondebit Agricola præcellens fossilium indagator, quippe qui tametsi hæc olim à Sinope Cappadociæ urbe, unde nomen invenit, importabatur, nihilo secius haberi alibi etiam inquit: in auratiis, argentariis, erariis ferrariisq; metallis, in quibus in Ilua (ut alias diximus) Tyrrhenipelagi Insula, hujusce rubricæ plurimum invenitur. Est enim hæc (ut Dioscorides inquit:) gravis, densa, ad jocinoris imaginem vergens, non autem (ut selectissimus Armenius bolus) levis, & butyri instar pinguis. Utimur & nos nostra Sinope, quam vilem, rudemq; bolum Seplasiæ appellant, ad san-

Guilandini sententia in Viburno improbata.

Calumnia in Armenio Bolo confutata, non esse Sinopicam terrã.

Cassiam tranſmutari in Cinamomum, non cõtra, contra Guilandini imscitiam.

Zedoariam vulgarem non esse Costum

sanguinis profluvium, quemadmodum & Galenus usus est, ubi Lemnia terra non erat ad manus. Qua in re non obscuras sane vires retinet. Zedoariam praterea legitimum esse costum, ut impudens somniavit Guilandinus, negabunt proculdubio Dioscorides & Galenus. Ille quidem quod Helenii radicibus, quæ vegetæ magnæq; sunt, Costum adulterari scribat, hic vero quod pluribus in locis asserat Costum ex discussoria & adstringente constare facultate, & adeo eximii fragrantisq; esse odoris, ut non minus ad unguenta odoratiora paranda ejus apud antiquos invaluerit usus, quam malabathri, amomi, casiæ atque myrrhæ quibus tamen tum notis tum facultatibus Zedoaria prorsus destituitur, cùm potius graviter, quam suaviter oleat. Adde quod Costo Galenus leviculam plane amaritudinem & validam tribuit acredinem. Sed hæc in Zedoaria contrario modo se habent, cum in ea validior amaritudo, & acredo remissior gustu facile deprehendatur. VI. Saliuncam quoque non esse Celticam

Saliuncam non esse Nardum Celticam.

Nardum manifesto indicat Plinius libro 21. quippe qui uno & eodem capite, de utraque speciatim egit, tanquam de plantis inter se differentibus. Nec præter id, ea tantum iis disident notis apud antiquos autores, sed etiam natali solo & viribus. VII. Nec minus in censendo albo Dictamno, quod Dioscoridis Tragium facit, hallucinatus deprehenditur sordidus hic Matthiolomastix, cum Tragium Dioscoridi sit semine, folio, ramis, singulis Lentisco minoribus, Dictamni vero hujusce folia, triplo Lentisci foliis majora habeantur. Adde quod è Tragio lachryma distillet, quæ illita spicula è vulneribus ejiciat. Id quod in alba Dictamno nusquam hactenus visum est. VIII. Cneorum quod videat inter adulterinas Thymælæa nomenclaturas habere Dioscoridem, quodq; habeat Galenus libro nono, capite tertio de compositione medicamentorum ex Archigene τοῦ πνέοντος ὄνου Χαμαιλαίην καλοῦσι: quinetiam quòd scribat Plinius lib. 23. cap. 21. Thymælæam aliquibus Cneftrum, aliquibus Cneoron vocari, id quod me adnotasse ignorabat, non sine ingenti latratu barbarus ille Canis me adoritur. Verumenimvero, si tantum rei herbariæ peritiæ, quantum maledicentiæ haberet, facile quidem novisset utrumq; Theophrasti Cneoron, à Dioscoridis & Galeni Cneoro pluribus differre notis, quinetiam à Cneoro, de quo hoc loco meminit Plinius. Theophrasto duo Cneori genera descripta reperio. Album quidem odoratum & nigrum inodorum. Atqui utrunq; radice nititur grandi altèq; descendente, floretq; post æquinoctium autumni, & multo denique tempore floret, humiq; se spargit. Thymælæa vero Chamælæave amba gravcolentes sunt, grandi altaq; radice haudquaquam nituntur, nec florent, nisi Vere inchoante, nec humi procumbunt. Adde quod nigro Cneoro folia, Tamaricis reddidit Theophrastus. Sed ejusmodi folia, nec Chamælæa, nec Thymælæa insunt. De hoc albi Cneori genere meminit Plin. lib. 21. c. 9.

Cneorum album non esse Thymælæam neque Chamælæam Cneoron Theophrasti à Cneoro Dioscor. & Galeni differt.

Cneorum Cassiam ab Igino appellari.

inter odoratas plantas, quibus ad coronas utebatur antiquitas, & Cassiam appellari Igino scribit, quem postea sequutus est Gaza. De altero vero Cneoro, de quo Dioscorides & Galenus scripserunt, in quo Gnidium granum nasci ait, meminit is loco superius citato. Scribit de Gnidio grano Theophrast statim simul ac de pipere egit, non autem, ubi tam diligenter Cneori historiam describit lib. 6. c. 2. de plantarum historia, utpote, qui Gnidium granum non ignorabat Cneori non esse fructum. Plura autem reperio plantarum similia nomina, quæ tamen varias denotant plantas. Telephium planta per se est, ita propric appellata, verum & sempervivum tertium ipse quoq; Dioscoridi Telephium appellatur. Helxine, Parthenium idem appellat Dioscorides, Asarum Baccarem, & Asplenum Hemionium, cùm tamen Parthenium, Baccharis, Hemionium alia per se sint plantæ. Hæc qui ignorant, & de his ratiocinari volunt, nil mirum si à peritis derideantur. IX. Imaginem quam pro Limonio appinximus genuinum Ben rubrum Mauritanorum una cum vulgo esse pronuntiat, cùm tamen nullis notis Ben ipsum referat. Feram tamen patienter, quæ hac in censura, de sylvestri beta contra me affert, quòd eadem de re, longe magis laceret Galenum, ut Plinium servet, qui aliorum fidem sequutus, in quampluribus deceptus, est. Is enim Limonium sylvestrem Betam esse ait. Quo fit, ut non Galenus neque Matthiolus, qui de Limonio satis superq; scripserunt, male herbarius (ut ille inquit asinus) Betam sylvestrem subtrahere cupiant, sed Plinius & Guilandinus, id facere nitantur. X.

Guilandini ignorantia in cēsendo Ben rubro.

Galenus à Guilandini impugnatione defenditur.

Sabinam Baccifera reperiri.

Baccifera Sabinam si nusquam vidit, tam summus plantarū indagator, cur Fuchs. & Matth reprehendit? Matth. scio ego è Baccifero ramo suam appinxisse Sabinam, nec vereor quinetiam Fuchs suam quoq; ex viva planta delineari curaverit. Sed hujusce tam severi Rhizotomi censuram inanem, infirmamq; pronuntiant Avicenna, acetiam Serapio, qui de Sabinæ baccis apertissime meminere, & in medicum usum vertere. XI. Porro jam ad stuporem usque hujusce calumniatoris insolentiam, infidelitatemq; demiror, quod mentiri non erubescat, scripsisse me Cedrum magnam bacciferam esse arborem. Hominis tam procacis mendacium deprehendunt, qui mea legerunt in Dioscoridem commentaria. XII. Quid dicam etiam de hujusce blateronis in consiligine censura, ubi mentiri tam temere audet? Inquit enim, quimimo etiam affirmat, Plinio, Columella, Vegetio, Absyrtoq; Veratrum album Consiliginem vocari, cùm tamen horum nemo id ullibi scribat. Consiliginis radicem inquit Plinius deploratis in Phthisi præstantiss. esse medicamentum, sed bibi debere ex aqua haberiq; assidue sub lingua. Ubi autem legerit novus hic Aesculapius albo Veratro curari posse Phthisicos, subdiq; id Glycyrrhizæ vice sub lingua, recitet is inter cætera quæ refert, deliramenta.

Cedros omnia in Cedro explosa.

Veratrum album non esse consiliginem.

Latetur futura posteritas tantum se medicum habitura, qui hac consiligine tabidos ab inferis revocet ad vitam. XIII. Solanum majus, Italis herba Belladonna vocatum, Mandragoram esse Theophrasti contendit, unica tantum racemorum nota, cùm tamen, nec foliorum, nec florum, nec caulium, nec radicis usquam mēminerit Theoph. Non enim planta ex racemis tantum, ut ex auribus Asini cognosci possunt, sed aliis pluribus notis XIIII. Somniferum à Luca Ghino acerrimo simpl. indagatore Pisis mihi transmissum est sine floribus, crocatis baccis, folliculo obtectis, frequentibus caulibus, foliis plenis, malo cotoneo æmulis, & (ut Theoph. inquit) pilosis, & in ima parte latioribus, radice subalba, ut in sicca planta idem assignat Theophrastus, & ut Ghinus asserebat, saxosis locis & maritimis nascens. Has itaq; si perpendamus notas, vanam acerrimi sophistæ censuram, facile è suis dejiciemus præsidiis. XV. Rotundum piper Indicus jam negotiator factus, Theophr. Cubebam esse statuit. Sed videat diligentius oportet, invertatq; piperis acervos, si ad mentem revocari cupit. Ibi enim innumeras reperiet rotundi piperis baccas, subrubro adhuc putamine obductas, minime rugosas ervi amulas, tegmine, carneq; constantes (ut idem inquit Theophrastus) sicut laurina bacca. Cubeba enim intra putamen non carnem, sed nucleum includit, qui longe magis amarorem, quàm ullam resipit acredinem. Majori sane injuria affici non poterat Theophrastus, quam illi genuinum rotundum subtrahere piper, ac si tàm notum aroma illi fuisset ignotum. XVI. Ad reliqua de Myrtidano & Myrrhidano, quod is rotundum piper facit, apud Hippocratem respondebit Galenus quem ille temere reprobat, libro de obscuris Hippocratis vocibus. XVII. Santalu nostri usu, contra hujusce convitiatoris opinionem, Mauritanorum esse Santala perpetuo crediderim, sed aberrasse eos in eorum temperamento, una cum cæteris doctissimis Medicis, non ambigo. Quæ de maro & amaraco scripserim qui legerunt in mei

Herbam Belladonnam non esse Mandragoram Calumnia in somnifico Solano exclusa.

Rotundum piper non esse Cubebam.

Santala nostri usus legitima.

meis in Dioscoridem commentariis, merito hunc damnabunt calumniatorem, & omnium mendacissimum promulgabunt. XIX. Fabariam, quam tam temere Telephium non esse me putasse censet, si quis Telephii modo calidam absterioriamq; dixerit, hunc extremo laborare stupore, quis non asserat? Hanc si (ut in commentariis nostris diximus) Telephium facere volumus, dicamus necesse est, hisce facultatibus nostram carere Fabariam, ob cæli soliq; nostri temperiem, ut de Cyrenaico Aro scribit Galenus. Sed Telephium Theocrito Nicandri Scholiasta vocari Scorpioidem nostram, nihil sane moror, quòd plantis pro regionum more diversissima sint nomina. Sat quidem mihi est, hanc plantam Dioscoridis Scorpioidem adeo per omnia referre, ut nulla prorsus nota sit, quæ reclamet. XX. Caterum quantum in censendis Dioscoridis nostri plantis valeat hujusce Pseudocrateva judicium, quis non noscet in censendo Amello. Jam sævientem illum in Vergilium video, virgis una colligatis, ad ejus compescendam insciti am. Siquidem cùm is florem, non herbam describat, ferula excipiendum hunc esse putat, qui pro Amelli flore, vel Chelidonii minoris, vel Primulæ Veris folia, dubia & incerta sententia accipiendum censet. An quisquam, nisi stolidus amensve, non videt nullam caulium sylvam ipsamq; ingentem (ut Vergilius idem scribit) è Chelidonio minori, aut altera illa planta extolli? Taceo saporis asperitatem, quæ in hisce plantis nulla reperitur, quinetiam florendi tempus prætereo, quod tantum Vere ipso inchoante floreat Primula veris ac pariter Chelidonium illud adventantibus ad nos hirundinibus, Amellus vero autumni tempore, intonsis à falce jam vallibus. Præterhæc cum florem, non herbam describat Vergilius, de foliolis illis sese in toto floris ambitu circumfundentibus scripsisse necesse est, non de herbæ cujusvis foliis. Atqui sane demiror, quod etiam ut tertium Amellum in medium afferret, majorem non attulerit Persicariam, quod huic longe evidentiora, quàm illis allatis plantis nigra illa stigmata in foliis videantur, ut numerosiorem in Amello progeniem relinqueret. Caterum cum te virum doctissimum esse intelligam, cui mihi non opus sit, hæc omnia explanare figmenta, cumq; jam ad nauseam usq; de his alias disputaverim, plura hic Guilandini somnia nunc explanare non libuit, quinetiam ea potissimum causa, ne mea ingravescentis jam ætatis momenta, quæ in posteritatis & Reipub. commodum mihi conferenda sunt, in hisce confutandis inanitatibus conteram. Borussum hunc divina esse indole facile intelligo quòd non sequi tantum naturam, sed ei præire, non illam explicare sed novam per seipsum condere velle videtur. Non dubito, quin ubi ex India in Italiam redierit, modo interim elementa, tam sublimem nobis non rapiant naturæ indagatorem, aliam naturam in Europam sit allaturus, quæ inauditas plantarum animaliumq; transformationes nobis pariat. Verum si hac duce suos etiam inhumanissimos non transformabit mores, non deerunt Reipub. vindices, qui Cacodæmonem hunc ad inferos repellant. Nam & in Hetruria Fraxinum nasci scimus, quæ non tantum virium facultate, sed ligni etiam robore hujusce Borussiacæ viperæ venenum coercere potest. Igregium vero excogitavit Symbolum, quo ad suum Oen polium potantes alliceret. Quid enim stultius, quid insolentius, quid deniq; inconsultius, quàm tenuis tantum hominis causa universam in se concitare regionem? Et quam regionem? Hetruriam nimirum quæ everti se imis à fundamentis optarit potius, quàm publicas, injurias impunitas relinquere. Audio à fide dignis hunc maledicorum obtrectatorumq; Coryphæum, sua è patria exulare publico montis Regii Academiæ decreto, quòd seditiones nonnullas excitasset. Ideo mirum nobis esse non debet, si eo in Italiam rejecto ilico ibi plura corrumpi & male admodum olere cœperit. Agasonem Romæ, & in Sicilia primum (ut audio) egit, quòd tanta fuerit illi penuria panis, ut aliunde sibi victum comparare nequiverit, quàm ex allatis è montibus suo cum asino radicibus, cum quo, cum tam diu versatus sit, nulli mirum videri debet, si asininos induerit mores. Facinorosum hominem nebuloni huic similem nunquam antea genuisse Borussiam, facile intelligo ex illius gentis bonorum doctorumq; virorum moribus, quibus cum & in Italia, & in Bohemia, ac etiam in Polonia non parva mihi intercesserit consuetudo. Inter quos sunt Valerius Fidlerus, Matthias Stojus, ambo Borussiaci Principis Medici, Joannes Villebrochius apud Serenis. Ferdinandum, Archiducem Austriæ, &c. collega meus, Robertus Finckius Serenis. Reginæ Poloniæ Physicus, Bartholomeus Vuagnerus, qui in amplissima Repub. Dantiscana medicinam facit, & alii plerique, quos partim de facie partim ex scriptis novi. Horum doctrinam, humanitatem, pietatem, fidem, modestiam, insignemq; animi candorem, nescio quibus verbis, prout merentur, extollere debeam. Quo fit, ut credam hoc monstro patria pulso, nihil tibi posthac facinoris, fœtorisve esse reliquum. Sed ignosce obsecro mi Crato, si doloris justissimi vehementia longius provectus, molestias omnes animi mei, in tuum amicissimi mihi hominis sinum ita confidenter effudi. Lenit enim mihi aliqua ex parte videtur dolor meus, cùm est, cum quo quasi partiri eum, vel colloquio, vel per literas commode possum. Caterum velim tibi persuadeas me eam amicitiam, ad quam me tui primum libelli jam saepius in vulgus editi, deinde etiam nuper scripta humanissime ad me epistola invitavit, sancte quoad vixero culturum, & ubicunque occasio aliqua se dederit tuæ famæ, & commodis tuis, omni studio serviturum. Vale.

Fabariam non esse facultate Telephii.

Nicandri Scholiastæ Telephium quid?

Guilandini in Amello manifesta ioscitia.

Fraxinum in Hetruria nasci ad coercendam Guilandini petulantiam.

Borussorum Doctorum laus.

THADDÆUS NEMICUS A HAGEK
Medicus, Petro Andreæ Matthiolo,
S. P. D.

Quæritur quid sint baccæ piscatoriæ, quas Germanicæ officinæ vocant Cotulas Elephantinas.

ILlus erga me amor, & benevolentia cum summa humanitate conjuncta, Doctissime Matthiole, facit, ut liberius de communibus nostris studiis, vel præsens, vel per literas, dum ita fors fert, tecum colloquar. Quare etsi nihil mihi possit accidere gratius, tamen quod tuo illi me amori nihil adhuc reddere potuerim, præterparem benevolentiam, & perpetuo memorem, pro tuis quam plurimis officiis erga me, voluntatem, aliquo animi angore afficior. Cui quidem, tum demum aliquid adjumenti & levationis adferre videor, quoties mihi in conspectum propono, Deum & naturam ideo sanctè præclaris illis dotibus animi & fortunæ ornare voluisse, ut haberes & occasionem bene merendi de cæteris, & liceret etiam ex tuo abundanti & perenni doctrinæ fonte, uberrimam haurire cognitionem. Id quia & mihi jam sæpe contigit, hanc felicitatem mihi gratulor, & tibi mi Matthiole maximas ago gratias. Et quia nihil est quod vicissim nunc à me tibi præstari possit, te rogare non desinam, ut tantisper meum interea amando animum & benevo-

lentiam parem ferás, donec majoribus aliquando officiis tibi eundem declaravero, quod ad præsentes literas attinet, cur eas ad te scribam, etsi conjectura adsequi potes, percontari me quidpiam ex te in doctrina simpl. (nam de his potissimum inter nos colloquia, & sermones miscere solemus) tamen ne diutius te detineam, ordine rem exponam. Paucis ab hinc diebus, accessit quidam meam officinam Pharmacopœam, & petiit sibi vendi, nostro idiomate Gebulas, officinæ Cotulas Elephantulas vocare consueverunt. Et quoniam illas jam olim plene cognoscere desiderabam, hac recordatione vetus illud desiderium nova quadam & ardenti cupidine usq; eo in me exarsit, ut non conquiescerem animo, donec quidnam essent, ex te cognoscerem. Nam qui eas explicasset hactenus, quod sciam, vidi neminem. Solus Fuchsius præclaræ eruditionis vir ab animali Elephante eas vocari putavit. Sed verisimilius fortasse est, grana alicujus plantæ esse, de quo quidem, quæ tua sit sententia, malo potius te dicentem audire, quam incertis agitari opinionibus. Hactenus præterquam ad capiendos pisces, quod equidem sciam, nullius usus erat in Medicina. Solent autem eas miscere cum veteri caseo, melle & farina tritici. Inde formant globulos, seu pilulas pisi magnitudine, quas in flumen, ubi piscium concursus frequentior fieri consuevit, projiciunt. Alii hac sequenti compositione utebantur, qua & ego, dum essem adolescens, delectabar, non quod tenerer studio capiendorum piscium, quam quod vehementer admirarer artem & effectum. Sic autem habet prædicta pharmaci compositio. Sumito Cotularum Elephantularum, Adipis agni, cujusq; seminunciam, caseis antiqui sescunciam, & Canabini seminis unciam. His additò seminis Anethi, Hyosciami, cujusq; drachmas tres, farinæ tritici drachmas duas, mellis drachmas sex, Capburæ drachmam unam. Hæc omnia in mortario in massam redigantur, & fiant inde catapotia pisi magnitudine, quæ flumini placido injecta (ne videlicet rapidius flumen pisces alio abripiat & deferat, unde posthac tolli non possint) & à piscibus devorata, paulula interjecta mora, eos insatuant, ut hinc inde nunc in flumine discurrent, nunc moveantur in orbem, magna cum voluptate adolescentum. Mox fatigati & jam fere exanimes, in summo fluminis natantes, reticulo piscatorio extrahuntur. Extracti subdito, vel exenterantur, vel in recentem aquam conjiciuntur, ejecta prius ex illorum ore pilula devorata quæ plerunq; adhuc in faucibus, ex ventriculo fortasse eorum rejecta, hærere solet. Plerique redeunt ad se, & quasi revivisunt, quod etiam quibusdam accidit, si forte paulo diutius, vel in flumine relinquantur, vel vi fluminis in alium locum deferantur. Sed piscatoribus ejusmodi captura piscium odiosa est. Itaq; qui sic pisces capere assueverant, locum fluminis solitarium deligere solent, ubi nec à quoquam cõspici, nec in ejusmodi captura deprehendi possint. Quod vero ex illo pharmaco sic insatuantur & extinguantur pisces, si natura illarum rerum, quæ in commistionem veniunt, consideretur, omissis interim cotulis, non ægre deprehendi potest. Duo enim sunt summa & præcipua, quæ circa illam compositionem in considerationem veniunt, quorum alterum est, quod delectat & allicit, alterum quod perniciem adfert. Quæ delectant sunt hæc tria, farina tritici, mel & caseus: constat enim his plurimum pisces delectari: reliqua exitiosa sunt piscibus. Commiscentur autem delectabilibus ne fraus deprehendatur. Sed interfecturi muscas exhibemus Arsenicum melle mistum: hinc proverbium: Sub melle fel & venenum. Semen Cannabis & Anethi calida sunt & sicca, præcipue verò Cannabis caput ferit. Ac cotulas illas ejusdem esse facultatis, ac substantiæ calidæ & igneæ ipse gustus indicat. Adeps seu Sevum sensus hebetat, & somnolentiam inducit. Camphora nimia frigiditate stupefacit, & Hyosciamus peculiariter exitiosus est piscibus. Habet enim vim deleteriam & mentem maxime turbat. Itaq; non mirum, est, si pisces ex devoratione talis pharmaci sic veluti inebrientur & pereant. Sed ego cesso ulterius rationem compositionis excutere, quin potius, ea omnia, tuo diligentissimo examini, & acutissimo judicio relinquo, & ut ad me de hoc toto negotio perscribas, vehementer rogo. Bene vale, & me ut facis, ama. Praga.

Pharmacum ad capiendos pisces.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Thaddæo Nemico, à Hagek Medico
S. P. D.

Respondetur quæstioni præcedenti, & declaratur cur piscatoriæ baccæ à Germanis Pharmacopœis Cotulæ Elephantinæ sunt appellatæ.

BOni consulas velim, quòd petitioni hactenus tuæ non respondi. Nosti enim quot quantiq; sim semper negotiis occupatus, quo fit, ut non dubitem, quin tuipse meam excusaveris tarditatem. Amo te (ita Deus me amet) vehementer ob tuas in primis animi dotes, tum deinde ob multa abs te in me collata officia, adeo ut voluntas, mihi non desit tuæ in me voluntati pariter, ac æqualiter correspondendi, modo pro tua de me expectatione, id tam facile præstare possim. Equidem tametsi in indaganda describendaq; simplic. medic. historia consenuerim, tamen nihil unquam de rebus dubiis affirmare ausim. Ideoq; cùm id perpetuo vitaverim, nescio sane quo pacto in re non solum dubia, sed peregrina, & cujus historia hactenus nobis à nemine, quod sciam, tradita est, aliquid certi veriq; afferre possim. Baccas, quas pharmacopœorum vulgus, Cotulas Elephantinas appellat, notas satis habeo, quinetiam earum vires. Sed à qua proveniant planta, vel an ab herba, vel frutice, vel arbore, cùm prorsus me lateat, non est quod putes, id tibi aperire posse Matthiolum. Qui Alexandria Aegypti ad nos mercimonia convehunt, nudas tantum baccas ferunt, quarum permultæ suis adhuc racematim hærent pediculis, hederæ corymborum modo. Id quum pridem non animadvertissem, putabam has Tithymali alicujus esse fructus, quod Tithymalis omnibus necandi pisces certissima sit facultas. Atqui tractu temporis cum diligentius hasce baccas examinarem, nec ita necari pisces, sed in soporem, vel stuporem agi viderem, priorem coactus sum deserere sententiam. Quo factum est, ut posthac mihi persuaserim alicujus soporiferæ stirpis illius regionis, à qua deferuntur, eas esse fructus. Non tamen dicam Somnifici solani, Dorichnii, aut Mandragoræ, quod hoc minime compertum habeam, sed alterius fortasse plantæ, quæ si non genere ils comparanda sit, viribus nihilo secius similibus habeatur. Sed non desunt præclaræ eruditionis Viri in Germania, qui ab animali Elephante eas vocari putent, quod in Germania perperam hæ Cotulæ Elephantinæ à Myropolis (ut puto) appellari cœperint. Scio quidem no deesse inter hos qui asserere non sint veriti, Elephantinas vocari quòd Elephantis gratiss. sit cibus. Sed ii à veritate longe sane aberrant, ut statim audies. Allata primum sunt hæ bac-

Cotulę Elephantinæ.

Tithymali omnes pisces necant

hæ bacca in Italiam, nullo appellatæ nomine, quo factum est ut nostro Idiomate vocatæ sint à Venetiis negotiatoribus Coccole di Levante, id est, bacca orientales. Coccolæ enim Italis, Venetisq; præsertim, nihil aliud designant, quàm baccas: nec aliud Levante, quàm Orientem. Hoc nomen postea in universam Italiam divulgatum est. Deinde verò cum à Germanis mercatoribus unà cum cæteris peregrinis mercimoniis deferrentur in Germaniam, vocariq; eas audivissent Venetiis Coccole di Levante, iidem Italicam linguam sua aspera prolatione corrumpentes Cotulas di Elephante eas ipsas vocavere. Quam vocem, sive nomenclationem recipientes, subinde Pharmacopœi Cotulas Elephantinas has baccas Latine appellare cæperunt. Nomenclationis origo tam apud Italos, quàm apud Germanos sic habet. Nec est, quòd plura quàm hæc de orientalibus baccis à me expectes, quòd nemo harum historiam (quòd sciverim legerimq;) hactenus descripserit. Quantum autem ad Pharmaci parandi ex Orientalibus hisce baccis rationem attinet, ad fallendos pisces, etsi de omnibus, quæ in illud veniunt, medicamentis, usq; adeo sis ratiocinatus, ut nihil ferè addi posse crediderim, ne fortasse tamen subterfugiendi laboris causa, me nil de hac re ad te scribere velle putares, si id silentio præterirem, & ne potius assentatoris, quàm fidelis amici consilium me sequi censeres, si tuum in hac re judicium præ cæteris laudarem, relinquere sanè non possum, quominus meam, ut rogas, tibi de his aperiam sententiam. Placet sanè (ut ingenuè fatear) quæ de tritici farina, melle & caseo asseris, quinetiam quæ de Canabino & Anethino semine censes, quòd hoc sua propria facultate somnum conciliet, illud caput feriat. Atqui dum orientalium baccarum facultates mihi propono examinandas, cùm adeo soporiferas esse sciam, ut sumentes in stuporem agant, easdem sanè calidas, igneas, siccasq; habere vires, non ita facilè mihi persuadere possum. Soporiferas esse has manifesto est argumento, quòd additu caseo tantum, & farina, ac subinde de fruto, vel dulci vino exceptæ piscibusq; objecta, ii, paulò post stupidi fiant. Nec me à mea movet opinione amaror ille, qui gustu percipitur, quiq; te non absq; ratione calida, esse has ad credendum inducit, quod Opium, quo nihil validius est in sopore stuporeve excitando, amaritudine longè majori pellere videamus. Quæ quidem amaritudo non impedit (si Galeno credimus) quominus Opium sit ex quarto refrigerantium ordine. Quinetiam amara sunt Papaverum capita foliaq; quemadmodum & Mandragoræ radices amarore non vacant, quæ tamen omnes sua frigiditate somnum conciliant. Caphuram præterea medicamentum esse frigidissimum, & sua ingenti frigiditate sumentes stupidos reddere, ut falsa Mauritanorum invaluit opinio, haudquaquam mihi persuaserim. Namq; cum non solùm accensa vehementissimè flagret etiam in aquam projecta, sed quòd acutissimo sit odore, & usq; adeo tenuium partium, ut nisi diligenter asservetur facilè in auram evolet, quinetiam si mandatur, os tantum excalfaciat & siccet, non est, quòd credam tantillum quidem frigiditatis in Caphura nostra reperiri posse. Talis itaq; cùm sit, tenuissimarumq; partium referta, rectè quidem medicamentis frigidiusculis admisceri Caphuram putaverim, non refrigerandi, nec stuporis inducendi causa, sed ut crassorum medicamentorum vires secum vehat & facilius introducat in corpus. Cæterum facit nunc Caphuræ ipsius mentio, ut silere non possim, me cum iis haudquaquam sentire, qui sibi persuadent Caphuram bituminis esse genus. Quandoquidem, præterid, quod scribat apertissimè Serapio, hanc ingentissimæ arboris esse resinam, & ejus historiam pluribus diligentissimè prosequatur, si ponatur in distillatorio vase, nec oleum, nec aquam mittit, sed hydrargyri modo ad vasis cacumen ascendens, ibi candidior, nitidior, selectiorq; coharet. Id quod nullum præstat bituminum genus, siquidem hæc omnia artificio & igne facilè in oleum vertuntur. His paucis meam de orientalibus Baccis sententiam audisti, quinetiam de medicamentis iis admiscendis, nec plura nunc sese offerunt, quæ tuis petitionibus accommodare possim. Hæc si probaveris, lætabor sanè plurimum. Sin minus, ea boni consulas, opto, tanquam à me syncerissimè prolata. Nec velim, ob id desistas de aliis etiam ad me scribere, ubi tibi sese aliqua offerat occasio: nam eo gratius nihil mihi unquam præstare poteris. Vale. Prag.

Piscatoriæ baccæ unde afferantur?

Cocole di Levante, id est, baccæ Orientales

Piscatoriæ baccæ curà Germanis vocentur

Cotulæ Elephantinæ?

Orientalium baccarum facultas examinatioque.

Caphuram non esse frigidam contra Mauritanos.

Caphura cur frigidis misceatur medicamentis?

Caphuram non esse genus aliquod bituminis.

GEORGIUS A TURRI, COMES ET LIBER BARO, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

NUper Matthiole doctissime, Praga cum Parente observandissimo, Goritiam incolumis redii, ubi quum aliquandiu commorati essemus, tandem pater ipse, ut gravissimum animi dolorem, quem ex tam recenti jactura (ut nosti) accepimus, cum ut publicas, tum privatas occupationes, aliqua ex parte rusticatione leniret, Rubiam se contulit, cum quo ipse etiam sum profectus. Illic postquam villæ amœnitatem, cœli temperiem, illiusq; rerum omnium oportunitatem, ac quantas tum voluptates tum fructus & utilitates, res rustica secum afferat, paulò accuratius mecum ipse cogitassem, plane illorum explodendam esse sententiam cognovi, qui urbanis quæstibus addicti, agriculturam damnãt, eosq; sordidos, & minus liberales existimant, qui cum opibus & dignitate floreant, relictis civilibus molestiis, omnibus cupiditatibus soluti, ruri vitam agant. Constat enim antiqua illa florentissima Romanorum ætate summos viros, qui ad gubernacula Reipubl. sedere consueverant, in agris commorari, & Nonis tantum modo diebus, unde etiam Nundinarum conventus sunt usurpati, ad res urbanas gerendas in Urbem per viatores evocari solites. Neq; enim Quinto Cincinnato obsessi Consulis liberatori vitio vertitur, quòd ab aratro ad Dictaturam venerit, aut Marcus Curtius, & C. Fabritius minus apud posteritatem laudis gloriaq; sunt consequuti, quod Pyrrho ex Italia pulso, domitisq; Samnitibus, ruri, quam intra oppidorum mœnia consenescere maluerint. Quinimo Cyrus ille præstans vir ingenio, & Imperii gloria Persarum Rex, summis haud injuria laudibus celebratur, propterea quòd incredibili solertia & diligentia suis manibus arbores conserere, easq; dimetiri & ordines in quincuncem dirigere solebat, ex quo ille à Lysandro Lacedæmone summæ virtutis viro, beatus est appellatus, quoniam virtuti suæ fortunam conjunctam esse cerneret. Cujus deinde exemplum secutus Dioclet ianus Imperio sponte sese abdicavit, atq; se in dulcia rura conferens, nullis persuasionibus potuit à rure beato avelli, sed assidue prædicans voluptates, quæ ex agro excolendo percipiuntur, latissimos soles dicere consueverat, affulgere ruris habitatoribus. Deniq; ut alios plerosq; prætream, potissimum autem Carolum V. Invictissimum Augustissimumq; Cæsarem adducam, qui rebus amplissimis gestis, Imperio Regnisq; florentissimis, incredibili

Agriculturam apud antiquos in magna fuisse existimatione. Reges & Consules agricolæ.

Carolus V. Romanor. Imperator,

bili animi magnitudine relictis, se in lectißimum quoddam Hißpaniarum Cœnobium, hortosq; amœnißimos recipiens, extremos vitæ dies, consimili rusticationis genere claudere decrevit. Summi enim & præclarißimi viri animadverterunt, rerum omnium mortalium nihil agricultura melius, nihil uberius, nihil homine libero dignius, nihil dulcius, aut jucundius excogitari posse. Sed hæc pluribus fortasse quàm par est, ad te virum eruditißimum, non idcirco scripsi, quòd tibi minime persuasum esse verear, istos urbanarum rerum studiosos longè à veræ solidæq; fœlicitatis usu aberrare. Sed ut intelligas, Parentem quoque meum non frustra rei rusticæ summa delectatione duci, qui non modo villam hanc satis amplu ad usum & habitationem ædificiis, verumetiam amplißimo leporario & amœnißimo pomario, ad voluptatem exornare instituit, in quo jam variæ sunt arborum semina consita, in quibus Amygdalarum, malorumq; diversi generis surculos inserendos curavit, quæ nunc mira jucunditate in singularem proceritatem adolescere videntur. Itaq; eorum aspectu non modica oblectatione afficior, frequenterq; novum ingredior pomarium, ex arbuscularum tum ordinibus, tum viriditate summam voluptatem capiens. Verum sicuti Marcum Cotonem illum senioreni, non modo fructus, verum etiam vis, & natura rerum rusticarum magnopere delectabat, quoniam summa cum jucunditate considerabat, quemadmodum terra gremio mollito & subacto semen exciperet, ac deinde illud tepefactum vapore & complexu suo diffunderet, atque eliceret herbescentem ex eo viriditatem, quæ stirpium nixa fibris adolesceret, & denique frugem optatam oportuno emitteret tempore. Ita mihi evenit, ut admiratione quadam delecter, cum cogito, qua ratione ex fici tantulo grano, ex acino vinaceo, ex tam parvo cupressi semine (quod tu etiam in tuis eruditißimis in Dioscoridem commentariis es admiratus) aut aliis stirpium minutißimis seminibus, trunci ramiq; in tantam procreentur proceritatem, atq; in malleolis, vitibus, radicibus, propaginibus, fructibus, plantisq; omnibus varia & diversa ratione, singulari quasi miraculo natura operetur, fruges q; producat, quæ cum ad voluptatem & alimenta humana, tum in re medica præcipuum obtineant usum. Quo fit, ut me plena perfectaq; hujus pomarii voluptate frui non posse putem, nisi non modo ea, quæ cùm externe cernantur, & quotidiano percipiantur usu, etiam à peritis agricolis disci possunt, verumetiam vires & naturam frugum ipsarum arborum, cujus cognitionem eruditißimi duntaxat viri consequi solent, exacte percipiam. Cujus rei cùm incredibili teneat desiderio, neq; alius occurrat, per quem huic cupiditati meæ æque ac per te satisfieri posse putem, has ad te dare instituí, obnixe petens, ut quemadmodum jampridem luculentißime tuis in Dioscoridem commentariis omnium elegantißime & copiosißime plantarum stirpiumq; historiam es prosequutus, tantoq; & ingenii acumine, & dicendi copia simplicium medicamentorum materiam illustraveris, ut jure optimo inter nostrates istius facultatis scriptores principem locum obtineas, nunc singulare studium in describendis Amygdalarum malorumq; cujuscunq; generis viribus, usu, natura & facultate adhibeas. Quo uno officio me tibi usq; adeo devinxeris, ut si quem fructum aut oblectationem ex ipso Pomario percipiam, id tibi, doctißimiq; scriptis tuis potißimum acceptum referam, Vale. Rubiæ.

Franciscus Turianus Comes, rei Agrariæ studiosus.

Petitio.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Illustri Comiti Georgio à Turri, S. P. D.

Tractatur de Amygdalarum, malorumq; historia & facultatibus.

PEr paucis ante diebus, Illustris Comes ad te scripseram, cùm mihi tuæ literæ Goritia sunt redditæ, jucundißimæ sanè illæ, & mihi gratißimæ, ut cui nihil optatius esset, quàm de te ex te ipso aliquid tandem audire. Nam postquam Praga profectus eras, nihil de te neq; à te in eum usq; diem perlatum ad me fuerat. Gratulor autem tibi plurimum, te isthuc una cum Illustri patre sanum, hilarem sospitemq; pervenisse. Tua enim & patris tui salus quantum mihi curæ esse debeat, sciunt hic omnes, quos minime latet, quanta benevolentia, ac favore (quæ vestra est humanitas atq; benignitas) me semper complexi sitis. Cæterum velim te scire, me sæpè Deo Opt. Max. maximas agere gratias, quod Illust. patris tui meminerit patrocinio, cùm hunc facile conjiciam principis benevolentiam erga me indies non parum augeri, & invidorum, malevolorumq;, quibus ipsa virtus, & bonorum virorum commoda stomachum faciunt, maleficos dentes penitus retorqueri. Placuit deinde mihi summopere id, quod de Amygdalis & Pomis tam humaniter à me petis, quippe quòd nihil aliud unquam magis optarim, quàm officia mea omnia in tua, Illustriq; genitoris tui conferre placita. Scribis itaq; (si rectè intellexi) esse tibi viridarium pulcherrimum, in quo præter cæteras fructiferas arbores consitas esse Amygdalarum Malorumq; innumeras plantas. Quorum fructibus cùm plurimum delecteris, cupis per literas à me scire, non solùm quomodo in salubriter vesci possis, sed utriusq; arboris naturam & facultates. Quibus petitionibus tuis, & si forte eo scribendi genere, non satisfaciam, quod ingenii tui præstantia & res ipsa exposcere videntur, nolim tamen, ut id mihi negligentiæ asscribas, quum omni mea opera tibi morem gerere velim, sed si quid defuerit, id totum nostris occupationibus, ut asscribas, opto. Amygdalæ itaq; nuces, authorum omnium consensu, duorum sunt generum: Dulces scilicet, quarum in cibis est usus, & amaræ, quæ tantum medicamentis expetuntur. Dulcium item (ut observare poteris) plures sanè sunt species. Siquidem quædam magnæ sunt, quædam parvæ, quædam mediocres, quædam compressæ, quædam rotundiores. Item nonnullæ durißimo conteguntur operimento, aliæ verò tam fragili, ut non solum dentibus, sed digitis confringi possint. Sunt itē quæ duplici constant nucleo. Quo fit, ut pro generis varietate aliæ alias dulcedine & suavitate superent. Fiunt ex amaris dulces, si stipite circumfosso & in ima parte circumforato defluens inde humor abstergatur, dimittaturq; diu fluere, vel si circa radices apertas urina, vel suillum stercus diffundatur. E duris item nucibus fragiles, mollesq;, ex amaris dulces Amygdalas creabis, si radicibus ante flores ablaqueatis, aqua calida frequenter ingeratur. Solet plerumq; etiam contingere, Amygdalarum plantas, parum esse

Amygdalæ nuces duorum generum.

Dulcium Amygdalarum species plures.

Quomodo ex amaris Amygdalæ fiant dulces

Duræ Amygdalarum putamina qua ratione fiant fragilia

esse feraces, quod quidem maxime agre ferunt cultores. Id si forte Amygdalis tuo in viridario virentibus acciderit, facile fructiferas reddes, si perforato arboris caudici calculum injeceris & ita librum inolescere permiseris, ut foramen concludat. Praestat item ferreo palo arboris caudicem vi perforare, & deinde quernum paxillum forti percussione inserere. Nec minus id facile consequeris, si perforatae terebro radici tedae praepinguis cuneum malleo adiges. Seritur Amygdalus vivi radice, avulso etiam ramo, & nuce ipsa. Ubi autem avulso ramo tibi serenda fuerit, effossa scrobe cacumen pro radice in terram figere jubebis, sic ut crassior lignosiorq; pars sursum spectet. Sed autumno hoc fieri expedit, priusquam hyems invalescat. At si nucibus id efficere libeat, eas terrae non credas, nisi prius liquido fimo, vel aqua mulsa nocte una maceratas. Quod tamen facere oportet circa Calen. Februarias. Caeterum nihil aeque degenerat, quàm Amygdalus, ideoque aut plantam saepius transferri, aut adultam inseri praecipiunt. Fructum perdit Amygdalus facilime ante maturitatem, nocetq; illi plurimum Austrinum caelum. Sed audias rem scitu pulcherrimam. Democritus posteritatis memoriae prodidit, nasci Amygdalas inscriptas, si aperto putamine quis nucleum illaesum tollat, & in eo quod libet scribat, involutumq; charta & iterum luto, ac stillo stercore nucleum terrae credat. Amarescunt dulces Amygdalae, si primo germinatu tenellae arbores à pecore decacuminentur. Dulces (ut Galenus inquit libro 11. de alimentorum facultatibus) nihil prorsus adstringentis facultatis sortitae sunt, sola enim extenuandi atq; abstergendi vi pollent, qua tum viscera repurgant, tum humores è pulmonibus, ac thorace sputis expectorant. Oleosae tamen ac pinguis facultatis, ut juglandes participes sunt, cujus causa & ipsae procedente tempore fiunt, ut illae Oleosae, quod eis longe minor insit haec qualitas, quam juglandibus. Ex iis sane intelligi potest, quòd neq; ventri subducendo conferunt, neq; corpus multum nutriunt. Hac de dulcibus Amygdalis Galenus. Quibus omnibus palam fit, quam ridenda sit eorum sententia, qui lacteum cremorem è dulcibus Amygdalis parari solitum dari minime debere anhelosis, caeteruq; pectoris & pulmonis vitiis laborantibus contendunt, quòd falso sibi persuadeant cremorem hunc omnino adstrictoriae facultatis non obscure esse participem, eo tantum argumento freti, quòd magno sane auxilio Dysentericis propinetur, minime advertentes, id evenire (si tamen vera referunt) non quod ulla sit in Amygdalis (ut Galenus inquit) adstrictoria facultas, sed praterid quod alvum non subducant (ut ipse etiam scribit) sua pingui qualitate humorum acredinem, quibus plurimum Dysenteria fieri solet, retundant, & intestinorum dolores mulceant. Hinc itaq; hos prorsus hallucinari Medicos facile comperies, qui falsa hac opinione ducti, verant dari lacteum Amygdalarum cremorem tussientibus, pleuriticis, anhelosis & asthmaticis contra Galeni & caeterorum probatissimorum authorum sententiam. Sed jam tu ipse judicare poteris, quàm magno duceretur errore censor clarissimus ille, qui coram te, tam elato supercilio mecum contendebat, lacteum cremorem ex Amygdalis dulcibus expressum adstringenti vi non mediocri pollere, & ideo in spirandi difficultate non esse propinandum. Haec silentio involuenda non duxi, non tamen (ita me Dii ament) ut mea apud te crescat authoritas, sed ut cognoscas, non omnes de his recte disserere posse. Hinc itaque facile quis intelligere poterit, Amygdalas haudquaquam adstrictoria esse facultate, nihilq; magis earum cremore anhelosis, & quovis pectoris ac pulmonum morbo laborantibus in cibis prodesse, cùm parum nutriant, attennent, detergant, viscera expurgent, tum humores è pulmone & thorace educant ac promoveant. Praestant in cibis quae jam maturitatem adeptae recentes ab arbore decerpuntur, quòd minus oleosae substantiae pinguedinisq; sint refertae. Praestant item quae tam diu frigidae fuerint macerata, ut facile delibrari queant, praesertim si cum ficubus devorentur. Siccae verò, quae nullum expertae sunt humorem longè minus probantur. Quae parum igne torrentur pinguedinis expertes effectae, stomacho magis competunt. Lacteus earum cremor ex Saccharo paratus gratissimus est cibus & nutritioni idoneus, concoctuq; facilis, iis maxime utilis, qui ardore urinae laborant. Auget Amygdalarum in cibis usus genitale semen, & visum etiam acuit, praesertim si cum Saccharo devorentur, vel in placentas conformentur ex Saccharo, quas Martiapanes vocamus. Torrefiunt etiam & in particulas dissecantur, & subinde Saccharo, vel melle ad summum cocto excipiuntur, fiuntq; inde retorridae placentae, quae secundis mensis commode pro bellariis apponuntur. Teruntur cum amylo, tragacanthaq; lachrima & subinde lacte bubulo & Saccharo excipiuntur, miscenturq; simul donec consistant, & ad formanda inde varia animalium genera, fictilibus quibusdam ad id effigiatis reponuntur, quousq; tremulam quandam firmitatem consequantur. Tali sape eduliorum apparatu Principum, Heroumq; mensae exornari solent. Atteruntur in marmoreo mortario ligneo pistillo una cum Saccharo gingiberis momento & Caporum pulpa, & digeruntur in offas, quae magnum cum palato ineunt gratiam. Non desunt etiam qui hujusmodi offas tenuissima pasta circumvoluant, & deinde frigant in feruenti butyro & postremo Sacchari pulverem superaddant. Adduntur integrae delibratae congelatis jusculis, quod non solùm esu placeant, sed quòd etiam decoris addant aliquid. Sumuntur unà cum malis, & in tenues secantur partes, miscenturq; jusculis, quae ex vino, vel defruto, uvis passis, aromatis, & croco paratis pro ferinis carnibus condiendis in usu sunt hyemali praesertim tempore. Teruntur delibratae & rosarum aqua perfusae in lapideo mortario & addita mica panis ex succo aurantiorum macerata cum gingiberis momento ad carnium intinctus. Veniunt Amygdalae & in alios ciborum apparatus, quos, ne cocum magis quàm Medicum hic agere videar, silentio involuendos duxi. Voluit tamen nonnulla tibi describere, ut variis etiam modis pro libidine dulcibus Amygdalis uti possis in cibis. Virides Amygdalae anteaquam ligneam contrahant duritiem, si devorentur, humida stomachi vitia emendant. Ideoq; nonnullis scio esse observatum, conferre plurimum ad praegnantium malaciam. Amygdalae (Florentinus in Georgicis ait) ad legendum maturitatem fatentur, cum exterior earum cortex debiscere incoperit, quae si muria laventur, & candidiores evadunt, & diutius incorruptae asservantur ad usum. Si autem agre corium exuant, paleis obrutae continuo relaxabunt. Amarae (ut de his etiam aliquid tibi in medium afferam) etsi in cibis obsoniisq; nullum praestent usum, non tamen velim ut earum arbores tuo è viridario, si forte inibi aliquae fuerint, tollantur, cùm plurimum expectantur ad medicamenta. Praesumptae enim sex septemve numero (ut Dioscorides, Plutarchus & Athenaeus memoriae prodiderunt) hominem inebriari prohibent, ob idq; refert idem Plutarchus apud Dionysium Tiberii Caesaris filium, quendam Medicum commessari solitum, qui omnes bibendi certamine provocabat, neminiq; cedebat in vini potu. Is tandem deprehensus est antequam biberet quina senave amara commesse Amygdala, quominus temulentia tentaretur. Porrocum eas devorare vetuissent, nec pauxillum quidem in hujusmodi potu resistebat. Haec tibi narranda mihi proposui, non quòd credam te adeo potationibus esse addictum, ut

Amygdalus sterilis quomodo fera fiat?
Quot modis seratur Amygdalus
Amygdalus facile degenerat.
Amygdalae nuces quomodo inscriptae nascuntur?
Dulces incuria amarescunt.
Amygdalarũ facultas.
Medicorũ quorundam opinio explosa.
Amygdalarum dulciũ facultas.
Lactei cremoris vis.
Martium panum facultas.
Bellariorem ex Amygdalis paraditatio
Cibus albus ex Amygdalis paratus.
Offae amygdalinae.
Condimentum ex Amygdalis pro ferinis carnibus concinnandis.
Intinctus ex Amygdalis dulcib.
Amygdalarum viridiũ facultas.
Quo tempore maturitatem ostendunt?
Amararum Amygdalarũ facultas.
Amygdalae amarae crapulam arcent.

Amygdalæ amaræ vulpes, anseres, & gallinas necant.

hoc indigeas medicamento, sed ut scias miram hanc ejus facultatem, & compotasse etiam olim Romanos, prorsus inde ac nostri compotant Germani & cæteri fere, qui Septentrionales incolunt regiones. Vulpes præterea necari tradunt, amaris Amygdalis devoratis, quinetiam & anseres & gallinas. Sed vulpes sanari ajunt copioso frigidæ potu, quem si dimittant, proculdubio emoriuntur. Eadem tusa & illita vitia cutis in facie, nempe lentigines, jontos, impetigines q, detergunt. Menses admota ciunt. Illita fronti aut temporibus, cum aceto vel rosaceo, capitis dolores mulcent. Epinyctidas sanant ex vino, item putrescentia ulcera, & quæ in carne serpunt, quinetiam canum morsus cum melle commixta. Earum autem esu dolores finiuntur. Somnum conciliant & urinam cient. Dantur utiliter sanguinem rejicientibus, mentha & amylo additis. Præstant ad vitia renum, & pulmonum inflammationes ex aqua pota vel in eclegmate cum terebinthi lacryma devorata. Calculosis agreque urinam reddentibus prosunt ex passo hausta. Miscentur cum melle & lacte optime prius tusæ, dantur q, subinde jocinorosis, tussientibus & coli inflammatione affectis, quinetiam asthmaticis, purulentis, anhelosis & pleuriticis, præsertim ubi crassa tenuare, lenta incidere & excreationibus educere oportet. Jecinoris obstructionibus plurimum conferunt, expediunt enim venas extremas lentis crassisq, humoribus occupatas, atque etiam expurgant. Lienosos juvant, & uteri morbos pellunt. Radicum decoctum vitia cutis in facie delet perinde ac fructus. Gummi quod ex caudice profilit, excalfacit & adstringit. Illitum cutaneas impetigines tollit, præsertim ubi aceto fuerit exceptum. Prodest potum cruentis rejectionibus. Bibitur utiliter cum diluto vino ad veterem tussim. Haustum cum passo calculum comminuit. Oleum quod ex amaris nucibus exprimitur, hæc omnia mirifice præstabit haustum, quinque vel sex unciarum pondere. Siquidem præstat magno juvamento contra vulvarum & uteri dolores. Strangulatus, conversiones, & eorundem locorum inflammationes aufert. Vitiis renum, difficultati urinæ, suspiriosis, lienosisq, mirifice prodest. Dolores capitis, gravitatem auditus, sonos incertos, tinnitusq, discutit. Maculas & vitia cutis tollit è facie & eam erugat cum melle, cera & lilii radice, aut rosaceo cerato. Oculorum hebetudines emendat, & ulcera capitis manantia, furfuresq, cum vino abstergit. Hoc etsi dulci Amygdalino longe sit ad omnia efficacius, illud tamen huic quandoque præfertur, cum facilius commodiusque ab omnibus sumatur, tum etiam quod non adeo excalfaciat. Ideoque eo frequentius utimur ad omnia prædicta. Sed de Amygdalis hactenus. Reliquum autem nunc est, ut de malis aliquid etiam scribam. Quorum genera (ut Galenus inquit) varia ac multiplicia habentur, ut non solum eorum varia indicat forma, sed etiam sapor, quo fit, ut non omnibus una tantum sit facultas. Alia namque austerum, alia acidum, alia dulcem habent saporem. Sunt etiam quæ mixto sint sapore, ita ut appareant & dulcia simul & austera. Habentur & alia, in quibus austeritas cum dulcedine manifeste percipitur. Ad hæc alia cum acore acerba invenies, quinetiam quæ tres simul sapores plane referant, dulcem scilicet, acidum & acerbum. Idcoque cum sapores in malis varii sunt, varias esse etiam eorum facultates necesse est. Etenim quæ austera sunt, terreæ quidem qualitate redundant, ob idque utiliter usurpantur, ubi adstringere ac reborare opus est. Acida frigidum succum habent ad refrigerandum utilem. Sed dulcia mediæ sunt temperaturæ ad colorem vergentia. Atqui cæteris frigidiora ignaviora que sunt, quæ insipido habentur gustu. Hinc itaque fit, ut varius debeat esse malorum usus, pro saporum varietate. Utimur quidem austeris ad ventriculi imbecillitatem, ubi affectus vel exuperante calida intemperie, vel nimia redundante humiditate fit. Acerbis verò ubi hæc aucta admodum fuerint. Acidis utimur, cùm crassum succum, qui non magnopere frigidus habeatur, suspicamur in ipso ventriculo esse collectum. Quæ autem odoratoria, ac dulciora sunt, in cibis convenientiora esse judicantur, quemadmodum sunt, quæ Appia in Hetruria dicuntur, & quæ Rosea etiam appellamus. Rosea Goritienses, & Forojulienses Bertolina vocant, sapore gratissimo, odorata, mansuq, succosa. Caterum etiam optimi generis mala vitanda sunt, antequam in arboribus maturuerint, quippe quoniam concoctu sunt difficilia frigidaq, tarde permeant & pravi sunt succi. Quæ verò belle matura in hyemem, & proximum ver asseruantur, cæteris salubriora habentur. Sed longè magis cocta, quàm cruda, præsertim si ex optimo fuerint genere. Hæc non solùm sanis hominibus competunt, sed etiam ægris quandoq, maximum afferunt præsidium, sed post cibum statim ipsa dare oportet, nonnunquam autem etiam cum pane ad ventriculum & stomachum roborandum, iis qui dejecta sunt appetentia, tardeq, cibum concoquunt, quique vomitu, diarrhœa ac dysenteria infestantur. Odorata præ cæteris, calidis cordis affectibus succurrunt, præsertim ubi decocta prius sub cineribus, aqua Rosarum & saccharo fuerint aspersa. Quo fit, ut nesciam qua ratione dixerit Averrhois (sit tamen cum venia tanti Philosophi dictum) poma quæcunq, phthisim procreare, quum id nulla fieri possit ratione, quæ à Medicis recipi debeat, quanquam censor ille Senex, opinione fortasse potius, quàm ratione ductus, hac Averrhois sententia fretus, ubi poma à cœna sumenda probaveram ad roborandum ventriculum, assumentem potius Principem læsit, quàm Matthiolum, cujus tamen autoritas, ut tu qui aderas rectè nosti, non solùm à Principe accommodis verbis servata est, sed etiam confirmata, quod rejecta nova hac calumniatoris sententia, posthac à pomis temperare noluerit. Quæ præcocia dulciaq, Vere maturuerint, inutilia, ac noxia sunt, bilem enim generant, nervos ladunt, & flatus pariunt. Mala omnia seminis nigritie maturitatem præ se ferunt. Leguntur post Aequinoctium Autumni. Servantur poma quæ diligenter decerpta fuerint (caduca quidem separanda sunt, ne putrescentia cætera inficiant) tabulatis, substratis stramentis, loco frigido, septentrionalibus fenestris, quæ sereno die lucem accipiant patentes. Ubi autem hyems algidior fuerit, paleis operienda sunt, ne congelentur, & pereant. Rara etiam componi debent, ne contactu putrescant, ac etiam ut aer liberius spatiari possit. Servantur etiam diu, ubi manu illæsa decerpantur, & marino musco involuantur singula. Conservantur etiam si hordei, vel milii acervis obruantur. Conduntur quoq, diu, suis ramulis suspensa in fictilibus magnis spiraculis diligenter conclusis, effracto tamen fundo, ut spiritus excludatur. Hoc enim modo asservata, talia post hyemem invenientur, qualia fuerunt condita. Servantur etiam illæsa super suspensis cratibus suppositis, superpositisq, milii, vel panici calamis unà cum siccis foliis. Ubi autem mala vermibus in arbore vitientur, illæsa posthac prodibunt, si arboris radices fuillo simo urinæ humanæ commisto operies. Dulciora fieri affirmant, si caprinum stercus cum eadem urina dissolutum radicibus affundatur, vel fax vini veteris. Morbos omnes abigit Asininum stercus aqua maceratum, & circa arboris stipitem circumfusum. Fœcundiores redduntur arbores, si ante germinationem à terra altitudine pedis plumbeo circulo caudicem strictim obduxeris, itaq, permiseris quousq, mala adolescere cœperint, tunc enim solvendus circulus est, & suo tempore quotannis obducendus.

Olei ex amaris Amygdalis expressi facultas.

Malorũ varia genera.

Austera. Acida. Dulcia.

Austerorum usus.

Acidorum usus.

Dulcium odoratiorũ quis usus in cibis?

Mala quæ vitanda.

Mala quæ salubriora.

Malorum facultas.

Averrhois de malis sententia improbatur.

Mala præcocia inutilia to cibis.

Quo tẽpore legenda, quomodo asservanda.

Remedia adversus vermes.

Malus arbor fœcundior ut fiat.

Si

Si caduca sint poma, fixa radici lapis impactus ea retinebit. Si copia ingenti ramos onerabunt, fulcimentis sustineantur, tollanturq́, quæ inutilia, & vitiosa videbuntur, hoc enim pacto relicta pleniora evadent, & arbor gravamine sublevabitur. Inseruntur Mala in sylvestri Pyro, in Cydonio malo, in Oxyacantha, ac etiam nigra Moro, quæ deinde ruberrima fiunt. Si eruca accesserint, suffiantur arbores bitumine, pice, ac etiam sulphure, id quod non solum hac in arbore operatur, sed etiam in cæteris. Hic itaq́ habes, mi Illustris Comes, quæ de Amygdalis & Malis obiter sese obtulerunt describenda, in quibus si tibi satisfactum esse intellexero, erit mihi tam gratum, quàm quod gratissimum. Vale.

Malorum caducorum remedia. Quibus in plantis malus inseri possit. Remedium contra cruces.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Casparo Peucero Medico, S. P. D.

Agitur de Hircis quibusdam lac copiosum præbentibus.

Memineram sæpè me legisse apud Aristotelem lib. 3. c. 20. de historia animalium, fuisse olim in Lemno Insula Caprum, è cujus mammis, quas geminas juxta genitale gerebat, tantum lactis emulgebatur, ut inde colostra conficerent. Idq́ etiam proli masculæ Capri illius evenisse. Sed quum hoc ostentis potius annumeret Aristoteles, adeo ut Lemnio illi pecoris domino consulenti responderit oraculũ, amplius futurum peculii incrementum, putabam quidem, id non, nisi rarissime tanquam aliquid factum præter naturæ ordinem evenire posse. Atqui nunc primum animadverto, hoc tam rarum non esse spectaculum, cùm uno & eodem tempore, hic in Bohemia diversis in locis tres hirci reperti sunt, qui suis ex uberibus lac satis copiosum reddunt. Delatus est primus, cujus hic ad te imaginem mitto, ad Serenissimum Archiducem Principem nostrum, è cujus mammis ipse hactenus pluries lac copiosum emulsi. Nam cum qui hoc monstriferum animal attulit, jurejurando asseveraret, lactis illius potu se Epilepticos aliquos curasse infantes, ut & ego medicamenti periculum facerem, illum domi meæ alendum tradidit mihi Sereniss. Princeps meus. Atq́ jam certior factus sum, id proculdubio non esse falsum. Dedi ego lac potandum pluribus non solùm infantibus, sed etiam adolescentibus & adultis, quibus omnibus non parvum præstitit auxilium, quanquam infantibus magis, quàm cæteris. Verum cùm sciam hircinum jecur, a quo sanguinis totius fons emanat, comitialibus adeo esse inimicum, ut si devoretur ab illis, illico deprehendantur, non possum profecto non mirari satis lac ipsum è sanguine genitum non solùm id non efficere, sed quod majus est, Epilepticos magnopere curare. Habet hoc animal, ut hic ex ejus imagine videre poteris, ubera ante testiculos, non longè à genitali, ut de Lemnio illo scribit Aristoteles. Sed alter, quem ante paucos dies misit ad Serenissimum Archiducem, Illustris Heros Gulielmus à Rosenberg, vir quidem ut Romana origine Clarissimus, ita virtute & liberalitate splendidissimus, eo in loco ubera non habet, sed retro in utroq́ latere juxta testiculos, nec tantum lactis, ut ille alter, reddere videtur. Videbimus nunc, an qui ex iis nascentur hædi suum sequuturi sint genus, nam plures ex iis capræ jam in utero habent. Hæc tanquam nova & nostris temporibus inaudita ad te scribere volui, ut cæteris isthic Medicis & naturalis Philosophiæ studiosis illa etiam impartiaris. Nec putes velim me tibi fabulas describere: plurimi enim sunt hic homines curiosi, qui videndæ novitatis causa & ubera tractarunt & lac emulserunt. Vale. Pragæ.

Tres Hirci in Bohemia reperti sunt, uno & eodem tempore lac præbentes. Lac hircinum Epilepticos sanare.

BALTHASAR KLEIN MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo, S. P D.

Mittitur Matthiolo lignum in Armenium lapidem conversum.

Etsi hactenus distulerim promissionem meam propter occupationes quasdam, vir Clarissime, tamen non existimabis illam me oblivioni tradidisse. Qui enim fieri possit, ut Matthioli obliviscar, viri cùm omni genere doctrinæ tum virtute præstantissimi? Equidem ut desint hæc tibi (ut sunt sanè in te excellentia) tamen excidere è memoria mihi non possis, vel ob eam humanitatem, quam ignoto mihi exhibuisti. Quare maximè persuasum tibi esse cupio, me ductum admiratione virtutis & doctrinæ tuæ, unum nunc esse ex eorum numero, qui tui sunt studiosissimi. Utinam autem vicissim tibi mei sic placuerint mores, & consuetudo (quæ quidem perpaucorum fuit dierum) ut tuo judicio, Matthioli tanti viri amicitia dignus censear. Sed de his alias.

Nunc ut datam fidem liberem, mitto lignum in naturam luti Armeni conversum, & carbonem annatum lapidi, dignum utrunq́ admiratione & spectatu perpulchrum. Dicerem id me argumenti loco mei in te amoris & observantiæ mittere, nisi tam vile esset. Non tamen dubito, quin tibi homini Philosopho, futurum

rum id sit haud omnino ingratum. Misissem aliquid mearum lucubrationum, ut tuum de iis judicium (quòd permagni facio) cognoscere possim, sed describi non potuerunt tam subito, posthac, DEO dante, accipies. Vale Clarissime, Carissimeq; Matthiole. Ex Caballino monte.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Balthasari Klein Medico, S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistolæ.

Habeo tibi gratias (mi Doctissime Balthasar) non solum ob tuam, quam erga me ostendis, observantiam, sed etiam ob tam rarum metallicum illud munus, quòd paucis ante diebus ad me transmisisti. Deinde cùm me videam abs te viro Doctissimo, qui Lipsensi Academiæ annis pluribus legendo, docendoq; maximo fuisti ornamento, tot laudibus commendari, non possum mihi non gaudere plurimum, quòd nihil in hac vita præclarius quispiam desiderare posset, quam laudari a laudatis & doctissimis viris, è quorum numero te haud postremum esse, non ambigo. Novi tuum erga me amorem non vulgarem, novi animi propensionem, & tuam in mihi gratificando humanitatem, novi amplissimam doctrinam tuam, virtutem, & cæteras ingenui animi tui dotes. Quibus de causis non solùm sit, ut tua plurimum delecter amicitia & consuetudine, sed ut apertissime cognoscam, non parum me tibi debere. Sed hactenus de his. Quanta quidem admiratione fim contemplatus ligni illius frustum Armenium bolum factum, non possum tibi breviter explicare. Est enim meo judicio, tam rarum naturæ artificium, ut ab omnibus Medicæ materiæ studiosis spectari cum admiratione posit. Ideirco velim intelligas tuum hoc munus longè mihi cariùs esse, quàm si auri purissimi tantundem è tuis fodinis ad me transmisisses. Id namq; tutuenti mihi etiam perquam diligenter Santali rubri frustum propemodum apparet, ubi verò dentibus experior, lapidem invenio non admodum durum, sed qui facile dividi possit, quiq; etiam labiis appositus, iis inhæreat. Mira sanè naturæ vis in transferendis transmutandisq; rebus. Sed hoc etiam magis mirum videtur quod hoc anno in quibusdam Bohemiæ montibus, ubi argenti metallum foditur in lapidea quadam montis fodina, repertus sit a fossoribus integer ac ingens abietis arboris caudex, totus lapideus factus, cortice adhuc non immutato, præterquam in colore. Sed non tam facilè quispiam conjectare potest, quo pacto magna illa arbor per ducentorum passuum dimensionem tam ingens durumq; saxum penetraverit, præsertim cùm nulla in vertice appareat rima. Oportuit sanè (si quid veri nobis imaginari licet) olim hoc saxum profundam latamq; habuisse voraginem, in quam abies illa deciderit, eandemq; subinde longo admodum temporis tractu, extuberante petrifica vi esse occlusam & arborem immutatam in illius lapidis naturam. Nam crescere lapides & metallorum cuniculos derelictos repleri, nulli dubium est. Verum non placet eorum opinio, qui sibi persuadent, hæc admiranda monstra in terræ cavitatibus aliquando procreare naturam. Si quis autem quæreret, cur cortex non fuerit immutatus una cum interiori materie: responderem ego haudquaquam agens agere posse in patiente non depositio. Etenim cum in cortice plus aereæ qualitatis, in ligno plus terreæ habeatur, nil mirum videri debere putarem, si cortex perinde ac lignum non fuerit immutatus. Fossiles carbones longè antea vidi subdubiis aviq;, an ex sepulto in terra ligno, an ex subterraneis lapidibus fierent. Atqui cùm carbonem hunc tuum adeo lapidi adnexum videam, ut ex eodem lapide factum intelligam, mea jam omnis cessat dubitatio, quo fit ut mihi persuadeam, eodem naturæ artificio è lapidibus, vel è pingui glutinosaq; terra fieri carbones, quo fiunt è lignis lapides, non tamen iis dicam facultatibus, cùm aliam facultatem petrificam esse intelligam, aliam verò (ut ita dicam) carbonificam. Sed quoniam de his copiose admodum scripsit vir doctissimus Agricola, & montes haberi crebros in Misena scribit, in quibus ingens carbonum quantitas foditur, non est quòd hic de his pluribus tecum agam, præsertimq; cùm sciam hujusce metallicæ materiæ te esse peritissimum & in ea diligenter exercitatum. Cupio autem, ut, si quid adhuc habes, vel in posterum fueris consequutus, quod rarum singulareve existimes, ne prætermittas, quominus hujusce generis aliquid mihi etiam iterum atq; iterum impartiaris. Lucubrationes illas tuas magno cum desiderio, ut ad me mittas, expecto. Scio enim eas non tantum delectationem, sed etiam utilitatem mihi allaturas. Vale. Pragæ.

Ligni in Armenium bolum mutatio.

Abies in centro saxei montis in lapidem conversa.

Fossiles carbones.

LAURENTIUS SPAN A SPANOW Medicus, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Quæritur quid sit κυκεὼν *apud Hippocratem, Quidq;* καλλίφυλλον.

Ro ea, quæ inter nos est haudquaquam simulata familiaritate, & obvio tuo in rem Medicam studio, nequaquam mihi liberum video, ut si quid dubii forte obveniat, vel calem tuam præstantiam, vel compellare audacter nolim. Nam & amicitiæ nostræ aliquid derogare illud videretur, & privari doctissimo tuo judicio & sententia nostræ professionis homines per me, flagitium existimo. Itaq; & tuo amori ac benevolentiæ communiq; commodo potius satisfacere volo, quàm tibi alioqui maximis occupato negotiis parcere, cujus quidem veniam deprecari à te, qui non solùm æque audire jam, sed & cum judicio respondere paratus es, ociosum fore non ignoro. Recensebo igitur, quid velim, breviter. Hippocrates libro secundo de

de ratione victus meminit potus cujusdam, quem κυκεῶνα vocat, ubi scribit, οἱ δὲ καὶ κυκεῶνα ἐψῶσιν, unde constat ipsius tempore in morbis etiam acutis, hanc sorbitionem fuisse in usu, quemadmodum hodie apud nostros ptisana est. Et si verò ex Etymologia vocabuli patet, mixturam aliquam fuisse, κυκάω enim misceo significat, tamen ex quibus constiterit, divinare non possum, cùm autor ipse porrò nihil dicat. Nec facile persuaderi mihi patiar, esse Homericum illum Cyceonem, de quo Iliados 11. scribit, quod Hecameda,

κὺ τῷ ῥάσσι κύκησε γυνὴ ἐϋπλόκαμος θεράπαινα
οἶνῳ πραμνείῳ ἐπὶ δὲ αἶγειον κνῆ τυρὸν
κνήστι χαλκείῃ ἐπὶ δ' ἄλφιτα λευκὰ πάλλων.

κυκεὼν apud Hippoc. quid.

Nam vini fortis cum caseo & alba farina mixtura, in morbis iis, de quibus ibi agit Hippocrates, plane non competere videtur, cùm autor abstergentia, sputum facilitantia, & maturantia exhibenda doceat, & febris plerunq; conjuncta illis morbis, vini fortioris usum omnino prohibeat. In eo igitur animi pendeo, nec quid certi statuere possum, Et quia neq; apud recentiores ullam certam hujus mentionem fieri video (Ruellium excipio, quippe qui de natura stirpium libro secundo capite decimo octavo ad finem Homericum tantum Cyceonem inserit) abs te præclarissime vir amanter & officiose peto, ut, quid tibi constet, & mihi & meo nomine nostræ facultatis studiosis benigne & fideliter pro tuo veteri more communicare digneris. Facit quoq; Hippocrates 7. de morbis popularibus libro in curatione Charytis febre acuta laborantis mentionem Calliphylli cujusdam, cujus potus suppressam urinam exciverit, hanc autem herbam, nam herbam ex appellatione opinor, apud Dioscoridem, Plinium & Theophrastum non reperio. Ideo te quàm plurimum rogatum velim, ut tuam de hac planta exponas mihi sententiam. Promerebere eo dignas apud multos bonos gratias, & ita amicitiam nostram confirmabis, ut in officiorum commutatione, quæ à me præstari possunt, devinctissimum tibi reddas. Vale.

Calliphyllon apud Hippoc.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Laurentio Span, à Spanovv,
S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistolæ.

AMetsi ocii fere nihil mihi supersit, præter ea, quæ senectus ipsa incipit jam afferre incommoda, cùm tamen ob tuam in me observantiam & meam erga te benevolentiam omittere non possim, quo minus tuæ de me confidentiæ omnibus modis respondeam, cæteris posthabitis, epistolæ tuæ de Cyceone, & Calliphyllo apud Hippocratem, nunc paucis respondebo. Sed an tibi satisfacturus sim nescio, quum Galenus antiquissimus, & gravissimus Hippocratis interpres Cyceonem proprie, & singillatim describere nequiverit. Is enim comment. secundo super Hippoc. libro de victus ratione in morbis acutis (sicuti à te observatum video) ubi Hippoc. Cyceonis meminit, ne verbum quidem de Cyceone in medium affert. Nec id abs re fortasse factum est. Nam cum lib. & Commento sexto de morbis vulgaribus, de eo se latius tractasse sciret, non videbatur illi valde necessarium iterum de illo verba facere. Hoc itaq; in loco, quem te haudquaquam legisse animadverto. Medicos docet Hippocrates dolores in universum curare, iis verbis. In doloribus proximum ventrem purgare & sanguinis ventrem rescindere, ustio, sectio, calefactio, refrigeratio sternutatio, stirpium humores in quibus vim habent, & Cyceon maleficorum lac, allium, vinum fervefactum, acetum, sal. Hæc ille. Quæ declarans Galenus, cùm ad Cyceonem deventum est, quem parari vino aliquo edulio admixto non ignorabat, ita verè exorditur. Nempe quòd vinum dolores oculorum ex obstructione orientes mitiget, ex Aphorismorum interpretationib. didicistis. Nunc verò & aliorum, quicunq; eadem ratione concitantur, dolorum, nonnunquam ob sanguinis crassitudinem, nonnunquam ex frigiditate, vobis in mentem veniat, cum sæpius & in ventris doloribus & in dolore capitis vocato Hemicranea, meracius vinum sumptum, confestim quidem manifestè juvisse, accedente deinde somno, in totum dolorem sustulisse videritis. Vidistis autem me, non illico jejuno sed assumpto cibo exhibere. At hoc loco utrunq; miscuit Hippocrates, cibum, & potum. Tale enim quiddam Cyceon est, quemadmodum apud Homerum didicistis: miscentibus quidem alia cum vino, commune verò omnium vinum habentibus: fortasse verò & cum polenta vinum miscebant, necessario autem, & alia misceri ex hoc nomine Cyceon, veteres significare quispiam putaverit, si eos appellationem hanc in eum sensum magis accipere judicatis. Aliquando autem ego quempiam dolore vexatum sine cibo vino uti jubens, ut opinionem meam confirmarem, multis subito calidis vaporibus affectum locum petentibus, eum ut sui veritus, magis cruciatum animadverti. Ego profectò vinum sine cibo epotum lasum ire arbitrabar, & experientia idem testata firmiorem opinionem meam reddidit. Cyceon autem, cùm in seipsum cibum contineat, offendere nequaquam poterit, nam ex utriusq; mediocri mixtione, æquabilis paulatim calefactio in partibus affectis augescens, sine multis vaporibus, & refrigerata calefacit, & intensa digerit. Hæc ad literam Galenus. Quibus tamen nihil certi affert nobis de parandi Cyceonis ratione apud Hippo. Nam etsi dicat is FORTASSE VERO ET CUM POLENTA VINUM MISCEBANT, non tamen id determinate affirmat. Nec sufficit quod dicat Cyceonem cibi & potus mixturam, esse quemadmodum apud Homerum didicerunt ejus discipuli, quippe quod hic non hujusce mixturæ componendæ rationem afferat, sed de vocabuli significatione agat. Quo fit ut nihil certi de Cyceonis apparatu, de quo Hippocrates intellexit, ex Galeni scriptis tibi describere possim. Verum si meam de Cyceone debeam dicere sententiam, crediderim ego variis modis id apparasse antiquos, quod videtur etiam sensisse Galenus, cum dicit: MISCENTIBUS QUIDEM ALIA CUM VINO, &c. Nam quemadmodum nos in ventriculi doloribus à frigiditate, vel flatu excitatis Cyceonem nostrum paramus ex Cretico vino, ovis, Saccharo & butyri momento, quinetiam ex pane triturato, & carnium jure incocto, & addito deinde vino, ita sane Cyceonem suum parasse vetres haud dubitaverim, vel ex vino & ptisana, vel ex eodem & polenta, ut Galenus suspicari videtur, vel ex aliis fortasse eduliis, quorum usus apud illos extitit. Nam & apud Homerum (ut recte scribis) ex vino, caseo & alba farina parari Cyceonem videmus. Sed minime credendum est de eo Cyceonis

Cyceon Hippoc.

Gal. de Cyceone sententia.

Cyceonis faculta.

Matthioli de Cyceone sententia.

Homeri κυκεών.

Calliphyllon Hippoc.

Hippocratis locus restitutus.

ceonis genere (ut rectè animadvertisti) intellexisse Hippocratem, quod ea mixtura compositio, nullo pacto, nec in victu acutorum morborum, nec in doloribus conveniat. De Calliphyllo autem dubitaverim quidem depravate legi apud Hippocratem, καλλιφυλλον pro καλλιφυσον. Nam Galenus eo libro, quo obsoletas Hippocratis voces explanat, nullibi καλλιφυλλος meminit. Id quod manifesto est argumento, non καλλιφυλλον sed καλλιφυσον legi debere apud Hippocratem, quemadmodum mihi videtur legere Galenus, qui sic habet. καλλιφυσον ὁπιος καὶ καλλιτριχον καὶ ἀδιαχυτον ὀνομάζεσθαι. Adeo ut credere nobis necessarium sit, vel in Hippocratica lectione subesse mendam, vel è contra. Sit tamen quomodocunq;, Galenus obsoletam hanc vocem καλλιτριχον & ἀδιαχυτον interpretatur. Quod maxime Hippocraticæ doctrinæ astipulari videtur, quippe hac planta potui data, Charyti se provocasse urinam, ipse scribit Hippocrates: Adianto enim ciendæ urinæ non obscura inest facultas. Hujus etiam sententiæ esse scio Julium Alexandrinum Cæsareum Archiatrum, virum ut doctissimum, ita & judicio summo præditum. Plura quàm hæc, non est quod à me expectes, non quod nolim omnibus modis tibi satisfacere, sed quòd nesciam quomodo meliora reperire possim. Vale.

JOANNES JORDANUS MEDICUS,
Petro Andreæ Matthiolo,
S. P. D.

Rationem Elleborismi parandi ad quartanam doceri petit.

Impudens tibi fortasse videbor, Doctissime & Excellentissime D. Matthiole, qui prorsus ignotus & nihil de te promeritus id à te ausim expectare, quod notissimis tantum & amicissimis tibi Medicis hactenus communicare voluisti. Verum fretus animi tui nunquam satis laudato candore, quo non amicis solùm, sed etiam universo orbi remedia longè præstantissima publicasti, non sum veritus id à te per literas petere, quod tu nullo, nec rei, nec nominis dispendio præstare posses & mihi esset optatissimum simul & maxime necessarium. Equidem veterum medicorum vestigiis insistens in profligandis morbis Melancholicis Elleboro, velut præcipiunt, correcto, nonnunquam sum usus satis quidem felicitèr, at non sine aliqua ægrorum molestia & periculo. Quæ ambo evitare cupiens diligenter legi, & relegi varia Medicorum veterum & recentiorum monumenta, nihil tamen inveni, quod omni ex parte tutum Ellebori usum efficeret. Incidi tandem in doctissima tua in Dioscoridem commentaria, & legi quod admones de Ellebori dulcato magno ægrorum commodo propinato, rationem tamen diluendi, seu infundendi apud te retines, eam ego ad plenum, si non est molestum, ex te intelligere valde cupio. Quare te quàm possum rogo, ut mihi per hunc tabellarium rescribas, qua ratione, & præparatione utaris utroq; Elleboro, & amicos tibi Medicos uti docueris, hoc uno beneficio me tibi jam pridem devinctissimum, emolumento ex tuis doctissimis commentariis percepto, redditurus devinctiorem. Et si quid erit in hac regione, in quo tibi usui futura sit opera mea, eam offero promptissimam, absq; ulla prorsus exceptione. Mitto portiunculam ejus plantæ, quam nostrates Antoram vocant, ea admodum frequens in montibus his nascitur. Utuntur radice ad puerorum lumbricos. Scire cupio, an ea sit, quam cap. de Aconito Dioscoridis scribis ab Avicenna vocari Napellum Moysi. Habet hoc littus Peplion & Διθήμαλαχε spontè nascentem, copiosam, radice, caudice & stolonibus lignosis, folio, flore & semine Althææ paulò latioribus. Toto habitu, longè alia planta videtur, quàm ea cujus picturam exhibes, capite de malua, quam ex Theophrasto ais, cultura tantum, & arte proceram fieri, ut vidisti Grignanii ad lacum Benacum. Habet hæc regio plantas non contemnendas, è quibus si quid desideres, curabo pro virili hac in re tibi gratum facere. DEUS Opt. Max. doctissime & Excellentissime D. Matthiole, te diutissime servet incolumem, & semper ad meliora provehat. Genuæ Non. Novemb. Anno M D LIX.

Antora.

Napellus Moysi.

Dendromalache.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Joanni Jordano Medico,
S. P. D.

Epistola hæc sequens respondet præcedenti.

Quanquam te nunquã de facie novi, nec ulla hactenus mihi tecum intercesserit amicitia gratissimæ tamen fuerunt mihi literæ tuæ, tum quòd ex iis cognoverim, quantum doctrina & facundia valeas, tum etiam quanta tua sit erga me animi promptitudo, ac in consequenda nostra amicitia voluntas. Etenim nihil esse suavius in hac vita mihi semper persuasi, nihil gratius, nihil deniq;, beatius, quàm optimos, ac doctos habere amicos. Nostra huic sententiæ faviisse plurimũ DEUM Opt. Max. hinc facilè conjicere possum, quòd non desint quotidie optimi, ac doctissimi viri, qui sua sponte mihi quem nunquam viderunt, scribant, & meam exposcant amicitiam. Quo fit, ut nullius impudentiæ te accusare debeam, quòd nunc ad me tibi ignotum scribas, sed potius te totum hilari ac benigno complecti animo, atq; etiam latari, de tua in me confidentia, ac humanitate. Ut autem id quod à me petis consequaris, & me hominem candidum virtutumq; tuarum amantissimum cognoscas, mitto tibi Epistolam huic annexam, quam cuidam alteri medico de Elleborismo in quartanis propinando jam pridem scripseram. Hac itaq; tibi satisfactum iri censeo, nec aliud addendum fuit, nisi ut scias quod

quod eadem ratione album etiam Elleborum præparare soleam. Atqui hunc in quartana febre propinare hactenus nunquam ausim. Usus sum nonnunquam illo in Melancholicis affectibus, sero caprino macerata, additis Pæoniæ seminibus, Zedoaria, & Schœnantho. Alia Ellebori parandi ratione nunquam usus sum, nec ullum ejus genus in pulverem contritum unquam dare potandum excogitavi. Atqui velim ubi medicamentum expertus fueris, illud cæteris, quos nosti, Medicis patefacias, ne putarent fortasse aliqui, me id in meis non rectasse Commentariis, vel avaritia, vel invidia persuasum. Id enim negligentia potius quadam prætermissum est, quam quod voluerim hoc medic. obtegere & mihi tantum asservare. Vidi Antoræ summitates, quæ longe chariores mihi fuissent, si cum floribus & radicibus eas ad me misisses: hoc si posthac feceris, meam de re hac habebis sententiam. Quandoquidem, quanquam ex unguibus (ut ajunt) Leo cognosci potest & ego nunc aliter sentiam, quàm quòd hæ summitates ejus sint Antoræ, quam puto appellasse Avicennam Napellum Moysi, nolo tamen id pro certo tibi affirmare, nisi prius integram ejus plantam conspexerim. Napelli Moysi imaginem (ni fallor) dedi ego unà cum Napello, sed nescio quomodo Chalcographorum, vel fortasse invidorum causa plantæ titulus fuerit immutatus. Id quod mihi eveniisse video in majori malva, quippe quòd nunquam in ea fuerim opinione, hoc Malvæ genus arboream fuisse Malvam de qua veteres scripserunt, cujus rei argumento esse potest, quod id nunquam in meis affirmaverim Commentariis. Porrò nec eam, quam in Franciscanorum monachorum cœnobio Grignanii videram, genuinam Διοσκορικὴν ἀλθαίαν esse censeo, quòd scierim, hanc ex hortensi ac vulgari malva, Monachi cujusdam mangonio ac diligenti quadam cultura instar arboris excrevisse. Quam sententiam eò magis amplector, quò nunc abs te factus sum certior, istîc sponte provenire genuinam Διοσκορικὴν ἀλθαίαν. Hanc fateor ingenuè me nunquam vidisse. Quo fit, ut novarum plantarum cupidus, nunc abs te petam ne me hac planta, vel ejus semine diu destitutum relinquas. Poterus cum hac mittere etiam Peplion. Hoc si pro tua humanitate præstiteris præter id, quòd mihi gratissimum feceris, non modicam fortasse laudem tibi comparaveris. Nam ubi primum harum stirpium imagines in meis addam Commentariis, omnia hæc tibi tantum accepta referam. Velim præter hac ut quotquot fuerint istîc plantæ, quibus putas augeri posse Dioscoridem nostrum in Reipub. commodum, eas omnes hoc anno diligenter mihi asservares, quinetiam ut nullis parceres sumptibus. Curabo enim, ut nullo tua pecuniæ dispendio hoc abs te fiat, ut fusius Antianus, qui tibi hasce meas dabit literas, oretenus explicabit. Vale, & eò quo cœpisti me amore prosequere.

Autoris excusatio cur antea suum non descripserit Elleborissimum. Antora.

Napellus Moysi.

In Napello Moysi titulus immutatus Chalcographorum negligentia.

In Malvâ majori titulus. Διοσκορικὴ ἀλθαία.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Julio Moderato, Pharmacopœo Ariminiensi
S. P. D.

Describuntur Cervini fungi historia, & vires.

CUM rebus novis te plurimum delectari sciam, Tuber quoddam subterraneum, quod hîc cervinum Boletum Bohemi vocant, cum hisce meis literis ad te mitto. Puto enim de eo te nihil unquam audivisse, quòd nulla apud antiquos, recentioresve scriptores extet hujusce fungi memoria, quodq; reperiri non possit, nisi iis in sylvis, ubi plurimi habentur cervi, ac venatores, qui hæc naturæ secreta norunt, sed quum hæc in audita sint apud vos, nolim te in posterum latere cervini fungi historiam, & vires. Fungum itaq; hunc tuberum vulgarium modo sub terra nasci affirmant venatores, ubi cervino semine in coitu inficitur solum. Id quod plerunq; fieri solet exempto è vulva genitali adhuc seminis aliquid continente, maris impetum fugiente fœmina. Hunc fortasse invenire nemo posset, ni cervi ipsi locum quodam statuto anni tempore ostenderent. Scalpunt enim naturali quodam instinctu ducti anterioribus pedibus locum, ubi globosus fungus sub terra delitescit, quod olfactu percipere eos affirmant. Spirat enim fungus gravi odore præsertim recenter effossus. Qui secreta hæc norunt venatores & rustici, qui sylvas frequentant, loca diligenter observant cervinis pedibus diducta effossaq; scrobe fungos eximunt, & pharmacopœis vendunt, qui dissectos in particulas, & filo trajectos siccant postea in umbra servantq; in medicum usum. His eadem ferè facies inest, quam in cæteris pectamus tuberibus, globosa tamen in omnibus, & inæqualis. Extima cuticula sub nigricat, carnosa verò & ipsa fungosa substantia albicat. Sunt etiam qui genus aliquod reperiri dicant, erectæ virilis mentulæ forma, adeò ut in altera parte detecta glans, in altera globuli quidam testiculos referentes conspiciantur. Hic fungus in ciborum usum hactenus non venit, nec eo vescuntur Bohemi, sed eo iis in medicamentis utuntur, quæ venerem movent. Siquidem ad hoc plurimum illum valere putant, & præsertim qui humani genitalis faciem refert. In quem usum sicci pulverem ex dulci vino propinant, drachmæ, vel sesquidrachmæ pondere. Lactis ubertatem hunc etiam afferre ajunt ex ptisana vel muliebri lacte potum sed valentius id agere si longi piperis aliquid addatur. Suffitu occlusos fœminarum locos reserare tradunt, & vulvæ strangulatus avertere. Non desunt superstitiosa mulierculæ, quæ iis abutuntur in amatoriis poculis, quibusdam prius admurmuratis incantationibus. Affirmant præterea valere cervinum fungum ad epota venena, ex mero haustum, quin etiam ad venenosorum omnium morsum, non modò potum, sed etiam illitum excalfacere hunc ex odoris graveolentia, quispiam facile judicabit. Optarem ut tam rarum medicamentum Italiæ hactenus ignotum seri vel transplantari posset, & inter cætera rara simplicia, quæ in tuo tam celebri viridario, diligenti admodum cultura alis, hic etiam viveret fungus. Sed postquam hoc nobis vetat natura, hunc siccum tibi asservato. Mitto tibi præter id legitimæ Chalcitis, & veræ Myrrhis aliquot frusta, quæ ut apud vos rara, ita sane cara tibi futura spero. Vale.

Cervinus Boletus.

Cervini fungi historia.

Cervinus fungus virilem mentulâ referens.

Fungi Cervini vires.

Chalcitis & Myrrhis.

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI
EPISTOLARUM MEDICINALIUM,
LIBER QUARTUS.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Ulyssi Aldrouando Bononiensi Medico
S. P D.

Disputatur an Larix nostra, sit Larix Plinii & antiquorum.

QUOD Epistolam illam meam, quam antea ad te miseram, tanto opere laudibus effers, facis id tu quidem humaniter & amicè, & ego me hercule mihi ipsi plurimum hoc nomine gratulor, præsertim cùm Robertelii viri Doctissimi (ut scribis) judicio, non parùm, tum elegantiæ, tum doctrinæ alicujus nomine probetur, id quod ipse mihi vix persuadeo, quando ne mihi quidem in eis satisfacio, quitamen scripta mea, qualiacunq; sint, aspernari non soleo. Atqui multo magis tuo nomine gaudeo, quod meis argumentis persuasus, jam de Picea & Pino in aliam transieris opinionem, adeo ut tecum ipse statueris (quæ tua est humanitas) ubi in publicis lectionibus, de pinu & picea disserere tibi sese offerat occasio, meam non solùm auditoribus afferre sententiam, sed etiam comprobare. Pro qua ingenui animi tui erga me propensione, si eas tibi gratias non referam, quas me tibi debere non ambigo, boni consulas velim quòd plura nunc præstare non valeam. Verum ut cognoscas, quam promptus sit Matthioli animus in tuis expediendis petitionibus, etsi, quæ nunc tibi à me scribi de Larice desideras, facilu dictuq; non admodum facilia sunt, non tamen prætermittam ob eam, quam de me concepisti spem, quin omnibus modis tuæ satisfaciam voluntati. Quod itaq; in commentariis nostris in Dioscorid. nulla dubitatione scripsi, Laricem nostram ab antiquorum Larice nihil differre; eam ob rem rationibus nonnullis persuasus, dubitasse te semper affirmas, imo etiam credidisse videris, arborem quam Laricem vocamus illam non esse, de qua scribit Plinius. Et ne videaris præter rationem hac in re hæsitare, plura contra sententiam meam in medium affers argumenta, sic inquiens Larix Plinii testimonio, perpetuò viret, folia pungentia habet, non floret, & ejus lignum non ardet, flammamq; non concipit, & ejus cortex lavior est quàm picea, & sterilis est. Sed Larix vulgaris perpetuò non viret, folia pungentia non habet, floret, ardet, & corticem valde crassum habet, & fœcunda est: ergo Larix vulgaris, non est Larix antiquorum. Major nota & est ex Plinii historia, & quod non ardeat, notum est apud Vitruvium. Minor propositio est etiam notissima, ut te non ignorare censeo. Nec dicere oportet errasse Vitruvium, Palladium & Plinium, cum certo illu notissima fuerit Larix. Ad hæc, si vulgaris Larix esset Larix antiquorum, cum illa Agaricum proferat, tam notabile medicamentum, id sanè non prætermisisset Plinius, cum tam diligens rerum naturalium fuerit indagator. Hæc tua sunt argumenta, quæ in hanc te vocarunt dubitationem. Ea cum mea sanè sententia (ut statim audies) firma non sint, sequitur ut nec tua vera sit conclusio. Imprimis autem cur Plinio credam, Laricem perpetuò virere, nihil est, quod me moveat, tum quod reperiam in resiniferarum arborum historia, pluribus in locis illum sibi ipsi contradicere. & satis confusè de his omnibus scribere, tum etiam quod videam affirmasse illum, Terebintho & Tamarici folia non decidere, cùm tamen nos contrarium videamus. His accedit alia etiam ratio, quæ Plinii fidem mihi maximè suspectam reddit. Siquidem is ubi eas recenset arbores, quæ perpetuò virent: Sylvestrium generis, inquit, folia non decidunt Abieti, Larici, Pinastro, Junipero, Cedro, Terebintho, Buxo, Ilici, Aquifolio, Suberi, Taxo, Tamarici. Inter utraq; genera sunt: Andrachne in Gracia, & ubiq; Unedo. Cætera verò omnes extra prædictas (etenim numerare longum est) folia deperdunt. Sed hoc est falsum, cum Picea, Phyllirea, Licium, Cistus, Myrtus, Oleaster, Thuia, Sabina, Sylvestris Laurus, Phellodrys, Celastet ubiq; perpetuò folio vireant. Caterum cum hæc omnia ex Theophr. l. 1. c. 15. transcribat Plinius, non deest suspicio, quin ipse virum apud Theophrastum (ut plerunq; id feciisse animadvertimus) Laricem vererit. Quò fit, ut hac in re nulla mihi Plinio sit adhibenda fides.

Larix nostra eadem cum antiquorum.

Argumenta contra Matthioli sententiam

Responsiones ad argumenta Plinium pluribus in locis sibi contradicere.

Resiniferarum arborum histor. Plinius notatur.

Arbores quæ perpetua coma virent.

Præterea, quòd antiquorum Larix foliis fuerit aculeatis quodq; ejus cortex lavior sit, quam Picea, non satis quidem exploratum habeo, cùm Plinii ipsius testimonio, etiam contrarium probari possit, etsi fortasse ob non intellectam Plinii lectionem, in hoc aberraverint Ruellius, & alii docti viri. Quippe qui Plinium non intelligentes, ea quæ de Larice l. 16. c. 10. idem scribit Plinius, Piceæ tribuerunt. Etenim si locum ille diligentius expendatur, facilè cognoscet quispiam Grammaticus, & Latinæ linguæ peritus, lectioni subesse mendam. Ut autem me vera narrare, & Laricem Plinii ipsius testimonio acuminata folia haudquaquam proferre cognoscas, exponam in primis vulgatam Plinii lectionem, quam non intellexerunt viri illi doctissimi: deinde verò facilè tibi detegam, ibi procul dubio quandam deesse particulam, quam si tuo addideris Plinio, statim eorum deprehenderis errorem. Plinius itaq; loco prius citato (ut vulgatum legit exemplar) sic habet. Sed Picea minus alta, quàm Larix: illa crassior, lavioráq; cortice, folio villosior, pinguior, densior, molliorq; flexu. At Piceæ rariora ficciora q; folia & teneriora & magis algentia, totáq; horridior est, & perfusa resina. Hunc itaq; locum si diligenter expenderis, non magno sane negotio cognosces Piceam, non Laricem cortice esse laviorem, & pungentia habere folia. Nam ubi Plin. ait, Picea minus alta, quàm Larix: illa crassior, lavioráq; cortice, nemo qui Latinæ linguæ fuerit peritus & Grammaticæ non ignarus, affirmabit unquam particulam. ILLA, referri debere ad Laricem, sed ad Piceam tanquam ad priorem & remotiorem particulam. Præterea, si illa omnia, quæ sequuntur, Piceæ assignaret Plinius, non fuisset illi opus per transitivam disjunctivamq; orationem paulo post dicere: Sed Piceæ rariora ficciora q; folia. Nam hæc disjunctio manifestè demonstrat prius aliqua de Larice dixisse Plinium. At tu si vis hunc locum restituere, & omnibus reddere clariorem, ita tuum castigabis Plin. ex meo manuscripto. Illa crassior lavioráq; cortice, hæc (id est, Larix) folio villosior, pinguior, densior, molliorq; flexu. At Picea, &c. Quod si non feceris, haudquaquam rectè hunc explanabis locum, nec ullum unquam vivum illi dederis sensum, imo in pluribus sibi contradicere Plinium cognosces. Siquidem si de Picea illum loqui dices, cum ait, Illa crassior lavioráq; cortice, dicas item oportet, Picea historiam sequi, cùm inquit, folio villosior,

Laricem non esse debere foliis aculeatis.

Ruellius notatur.

Plinii locus in Laricem restitutus.

fior, pinguior, densior, molliorq; flexu. Sed quomodo fieri possit ut ea folia, quæ prius fecerat villosiora pinguiora, densiora, molioraq;, illico fecerit rariora, ficciora, tenuiora & magis argentia tibi ipse tu judex esto. Quamobrem si hæc omnia recte expenderis, illico animadvertes in vulgari, ubicunque edita sit, Plinii lectione, desiderari particulam, Hæc, non solùm ex Plinio manuscripto, sed ex depravato lectionis sensu. Quæ omnia cùm vera sint, falsum esse convincunt, Laricem esse cortice Piceæ læviorem & pungentia habere folia. Siquidem villosum & spinosum contrario modo se habent. Nam villi, pili sunt tactu mollissimo, qui quantum à spinis differant, haud te latere non ambigo. Ideoq; Plinius cùm sciret Larici folia non esse aculeata, eadem villosiora, pinguiora, molioraq; pilorum modo haberi scribit, prater Macedones, ipsa manifeste testatur ratio. Siquidem cùm tam antiquorum quam recentiorum scriptorum consensu, præsertimq; ipsius Vitruvii & Plinii Larix præpinguem liquidam & copiosam resinam fundat, mellis Attici colore, quæ perinde ac bitumen igni admota, quam celerrime accenditur & vehementissime flagrat, ignari imo potius stolidi hominis est, credere Laricem præpinguem resinosam & resiniferam arborem, quæ (si Plinio credimus) facile tabescit in tadam qua nihil est ad ignem accendendũ aptius, ignem respuere, cùm lapides ipsi, qui sui natura flammis nunquam flagrant, ubi tamen bituminoso succo redundent, ut Gagates, perinde ac ligna exurantur verterunturq; in cineres. Id quod facile testabuntur Flandri, Brabanti, & alii plures Aquilonares populi, qui lignorum penuria, hisce lapidibus suos perpetuo fovent ignes. Ideoq; si vera esse consentimus quæ narrat Vitruvius de Castello illo circa alpes trabibus Laricinis extructo, quod scilicet jussu Cæsaris admotis incensis virgarum fasciculo ac facibus, Laricea illa trabes admotum respuerint ignem, dicamus id evenisse non quod Laricis materia non comburatur, sed quod ventorum, aeris, nivium, pluviæ & algoris injuria, quibus Alpina regio illa quocunq; fere tempore afficitur, durior ac lapidosior facta, non ita facile accendi potuerit, præsertim quod omnis arborum materia, quæ solidior sit, non illico primo statim occursu facile accendatur. Etenim Larix soliditate ac duritie præ cæteris præstat quæ ubi aëreis illis affectibus lapidosam quandam contraxerit naturam & ejus resina contabuerit, mirum sane non est si non ita facile accendatur. Ad id autem, quod si Larix antiquorum nostra fuisset Larix cum Agaricum proferat non prætermisisset Plinius maximus rerum naturalium indagator, quin de eo aliquam fecisset mentionem, nil aliud respondendum succurrit, quam quòd mihi nihil mirum sit id prætermisisse illum, cùm certo sciam alia longe majora notioraq; ab eo esse prætermissa. Sed mirari potius debeo quòd is libro decimo sexto, cap. octav. fuerit fabulatus, Galliarum glandiferas maxime arbores agaricum ferre, quod tamen, ut falsissimum esse scimus, ita à nemine antea scriptum esse non ignoramus, ut in commentariis nostris in Dioscoridem de Larice agentes fusius diximus. Nec velim credas, huic Plinianæ lectioni subesse mendam, quod scilicet ibi coniferas, non glandiferas arbores legendum sit, ut impostor ille omnium impudentissimus ad Rosarium Polonum scribens fabulatur, & hunc Plinii locum se primum restituisse gloriatur. Siquidem ibi

Plinii locus expositus.

Plinius sæpe πίτυν ex Theophrasto Laricem male vertit Theodorus notatur pluribus erratis.

Plinii errores in larice probantur.

Pinorũ sylvæ in Bohemia frequentissimæ.

Pinus floret. Plinii error notatur.

Laricem ardere cõtra Plinium & Vitruvium.

Lapidibus ignorum loco ad ignem qui utantur.

Vitruvii testimonium impugnatur.

Plinii in Agarico erratum.

Guilãdinus

dem ibi Plinius in universa illius capitis oratione de alia re non scribit, quàm de his, quæ è glandiferis arboribus provenium. Quo fit ut quum veterator ille locum hunc Plinii haud emendarit, non Plinium castigasse sed ipsum castigatione indigere jam cognoscere. Cæterum si præter hæc reliquas Laricis notas expendamus, nihil sanè erit quod impediat, quo minus Larix nostra non sit legitima. Siquidem si corticem intueamur, est quidem is Piceæ cortice crassior, ut Plinius inquit. Si materiæ præstantiam, solidam eam, firmam, robustam, perpetuamq; conspiciemus, & ædium & navium fabricis aptissimam, cùm non solùm in sicco, sed in humore (ut Plinius inquit) præcæteris valeat. Si ligni colorem inspiciamus, quinetiam si odorem experiamur, rubescere sanè nostratem Laricem, ac acri esse odore unà cum Plinio fatebimur. Si mansu ejus quoq; saporem degustemus, amaram illam cum Vitruvio dicemus. Adhæc si decorticatam in flumen, vel lacum projiciemus, non fluitare Laricem nostram, sed illicò eandem fundum petere intuebimur. Quæ omnia certissimum præbent judicium, nihil ab antiquorum Larice differre nostratem. His accedit arboris vasta proceritas, natale solum, & ipsa tripartita germinatio. Etenim nostra Larix facilè cæteras coniferas arbores longitudine superat. Nascitur in montibus, & universa Rhætia regione copiosissima habetur. Unde ad restituendum Naumachiarum pontem, Tyberius Cæsar (ut ipse testatur Plinius) ingentes Lariceas trabes advehi curavit. Quinetiam observatum esse scimus ter in anno nostram Laricem germina fundere. Præter id manifesto est argumento Laricem nostram esse genuinam ea, quam fundit Resina, falsò Terebinthina Myropolis appellata. Siquidem hæc substantiæ consistentia, quinetiam colore, odore, saporeq; nihil penitus distare videtur à Laricea Resina, de qua ipse meminit Plinius 'ib. decimosexto, cap. decimo, & lib. vigesimoquarto, cap. sexagesimo. Etenim è Larice Resinam erumpere ait melleo colore atq; lentore, odore vitrioso, nunquam durescentem. Id quod ante ipsum dixerat Vitruvius. Siquidem is Laricis Resinam liquidam esse scribit, mellis Attici colore & Phthisicis utilem. Quæ quidem nota in nostra Laricea adeò claræ apparent, ut Thyresia cæcior dici possit, & Marpesia caute stupidior, qui hanc non noverit. Resinam esse Larignam, de qua meminêre Vitruvius & Plinius. Cæterùm si cuipiam fortasse tot rationibus, tot argumentis, tot præclarissimorum autorum testimoniis satisfactum non est, consulat is etiam Galenum & ejus κατὰ γένη libros perlegat. Ibi enim lib. I. cap. decimoquinto. & lib. II. cap. I. & II. quinetiam lib. V. cap. 14. pluribus sanè modis atq; testimoniis comprobatum esse reperiet, Resinam Lariceam nostram, nihil prorsus à genuina distare, sed ipsam eandem esse, de qua idem scribit Galenus, cujus etiam ævo Terebinthina loco usurpatur Larigna, ubi illa non esset ad manus. Quamobrem mirum nobis non sit, si posthac, ubi superioribus annis Terebinthina resina defecerat, ubiq; penè ejus loco Larignæ invaluerit usus. Sed his ita solidè aperteq; comprobatis esse arbitror, nostram & antiquorum Laricem unam & eandem esse plantam, ut nihil amplius hac in re non solùm tibi fuerit ulterius ambigendum, sed nec alius quibusdam, nisi forte esse pertinacibus ac contentiosis, quibus cum nullum mihi intercedit negotium. Ex quorum agmine, qui tam temerè asseverant Laricem nostram magnam illam esse Cedrum, quam Plinius Cedrelaten appellat, cujusq; in sacris literis apud Hebræos tam frequens, honorificaq; fit mentio, deinceps ab omnibus deridebuntur, ubi hanc nostram epistolam legerint. Sed nihil est, quod magis homines etiam non indoctos in delirium ducat, quàm ipsa pestilens ambitio, qua plurimùm ij ducuntur, qui, ut præcæteris scire, ac sapere videantur, nil aliud die noctuq; moliuntur, quàm ut novi inauditiq; aliquid vel dicant, vel scribant. Quod ut consequantur, fucatis sophismatibus suas adeò concinnant sententias, ac poliunt, ut studiosa juventus, cui hæc non ita facilè innotuit impostura, hos perditos nebulones præcæteris evehat ac colat. Sed ubi in eorum veniunt judicium, qui rem ipsam ubiq; exploratam habent, facile spongia veritatis detergitur impostura. At quis tam fuerit mente alienus, qui credat Laricem nostram Hebræorum esse Cedrum, cùm Plinius de ea peculiarem à Larice fecerit historiam, & quòd illa Abieti non sit absimilis, Cedrelaten appellaverit? Quam qui in monte Libano viderunt, ut Bellonius, & qui Hierosolymam SALVATORIS nostri tumulum peregre proficiscuntur, non Larici similem pingunt, sed Abieti: Unde rectè illi nomen à Græcis desumptum ἐλάτη Plinio inditum est. Adde etiam quod hujus folia perpetuò virescant. Talis itaq; est pestilens quorundam doctrina, quam cùm tractu temporis veris, ac solidis argumentis expugnatam dirutam, collapsamq; cernunt, nec ullis possint se tueri præsidiis, illicò ferarum more in furorem aguntur, more canum rabidorum latrantes & spumanti ore oberrantes. Quinetiam viperæo quodam veneno perfusi tantùm convitiis, criminationibus, maledictis, & omne genus fœditatibus confidunt. Quo postea fit, ut dum alios lasuros se putant, se ipsos interimant, & non solùm ab inimicis, sed etiam ab amicis perpetuo habeantur opprobrio. Ego verò cùm veritati propalandæ sustinendæq; semper fuerim addictus, nihilq; mihi magis semper fuerit in votis, quàm Rempub. ac posteritatem juvare, horum perditorum hominum calumnias, criminationes convitia, maledicta, pestilentesq; eructationes, potius æquo ac forti animo ferre decrevi, quàm à meo instituto desistere. Sed ne agre feras obsecro, mi amantissime Aldrovande, quòd tecum de his colloquar. Quandoquidem cùm haud me lateat, te virum esse integerrimum, candidum, pium, & doctum, volui hæc ad te scribere præter ea, quæ de Larice disserui, ut ubi in hosce incideris Sophistas & contentiosos Sycophantas, meum sequaris consilium. Cùm probis, candidisq; viris longè consultius sit, malorum omne genus expediri, quàm ne tantillum quidem à veritate deflectere: quam qui opprimere studeant, si sanè digni sunt, ut è medio tollantur. Interim velim, ut tibi persuadeas, te tantum tibi de me posse polliceri, quantum cognoveris à me posse præstari. Vale.

Larignam resinam pro Terebinthina usurpaverunt etiam antiqui.

Laricem non esse Cedrum contra Guilandinum.

HIERONIMUS DONZELLINUS MEDICUS
ac Philosoph. Petro Andreæ Matthiolo Serenis. Principis Ferdinandi, Archiducis Austriæ Medico.
S. P. D.

Consolatur Matthiolum adversus invidos & blaterones.

CUm omnium artium is usus sit ac finis, ut mortalium saluti & commodo serviant, ac famulentur, earum tamen nulla scopum hunc propiùs attingit, quam Medicina, quæ reliquarum veluti princeps & architectonica, illis utitur tanquam administris, ac earum actiones ita temperat ac moderatur, ut quæ alioqui noxiæ & perniciosæ erant futuræ, ejus beneficio & commodæ fiant & salutares. Sic itaq; ad Medicinam affectæ sunt artes inferiores, ut earum ipsa veluti regina sit constituenda. At quæ nobiliores sunt & rationem

vationem ac contemplationem magu requirunt disciplinæ ac scientiæ, ejus ope & auxilio ita videntur indigere, ut sine ipsius fructu nec comparari, nec exerceri commode satis possint. Cum enim ingenii, ac Sapientiæ studia bonam valetudinem corrumpant ac labefactent, & quod generaliter ab Aristotele est prolatum, Unius scilicet rei ortum, alterius esse interitum, huc etiam apertissime accommodari possit, quis non videt solius artis Medicæ opera adjutos homines in Divinarum, atq; humanarum rerum contemplatione versari diutius posse? Et quando humanus animus, si perpetuis perturbationum fluctibus agitetur, ad rerum scientiam pervenire minimè possit, ac verissimum sit illud, quod dixit Arist. in sedato ac tranquillo animo, facile prudentiam ac doctrinam imprimi & comparari, efficacius hac in parte Medicina quam Ethica subvenire nobis potest. Si animi mores è corporum temperamentis, tanquam è fontibus manant, ac oriuntur, quemadmodum in peculiari lib. certissimis rationib. Gal. confirmavit, ea vero immutare solius Medici sit opus, conficitur, non tantum corporis, sed animi quoq; valetudinem à Medico tractari, quæ sane utraq; ad sacra Philosophiæ studia liberrimum nobis aditum patefacit. Quinetiam cum bonorum tria genera ab Aristotele recenseantur, quæ ad corpus pertinent, inter animi ac fortunæ bona medio in loco sunt constituta, ut commodius utriusq; suffragari possint. De nobilioribus illis animi bonis, quemadmodum Medicina indigeant, antea dictum est. Fortuita verò sine firma valetudine, ac robusta, nec comparari, nec retineri, nec eorum fructum percipi posse, satis patet, cujus certe sola Medicina opifex est, ac procreatrix. Eam itaq; non tantum artium omnium præstantissimam sed etiam generis humani matrem, nutricem, atq; alumnam esse, quivis facile potest judicare. Cujus etsi multæ sunt partes, de ea tantum mihi nunc futurus est sermo, quæ Medicam materiam describit, & à Græcis ὑλικὴ seu φαρμακευτικὴ est appellata, quam ego certè nunc multis nominibus, aliis præferendam audacter pronuntio. Hanc sane primo inventam, ac reliquis antiquiorem esse, Gal. est author. Unde etiam apparet eandem cæteris destitutam utilem esse mortalibus, cùm sine hac aliæ tamen inanem tantũ, ac inutilem notitiam nobis adferant, ac largiantur. Videmus certè multos etiamnum solidæ Medicinæ imperitos, sola tamen auxiliorum notitia plurimos juvare, & Empiricos olim reliquarum Medicinæ partium rudes, atq; ignaros, multa præstitisse in generis humani salutem, Gal. testis est luculentissimus. Quicquid vero aut discunt, aut contemplantur Medici, hunc unicum scopum habent, ut medica materia rite atq; oportune uti possint. Et digniores, ac præstantiores Medici illi semper sunt habiti, qui in medicamentorum sylva cum divites sunt, ac opulenti, tum vires & facultates singulorum habent perspectas, ut prudenter & cum mortalium emolumento illis uti sciant. Post longas enim speculationes, post diutinas Medicorum inter sese suis in deliberationibus concertationes, post morborum examina, post causarum, symptomatum, signorum, indicationum, ac reliquorum quæ legitimæ curationi sunt præmittenda, exactam investigationem, ad materiam ac remediorum penu tandem recurritur, sine quo omnis conatus irritus ac studium sine fructu est futurum. Hujusce præterea Medicinæ partis ea est præstantia, ut multiplicem ac variam pulcherrimarum rerum scientiam in se contineat & complectatur, quæ per se ac sola usuiq; nondum adhibita animum perficere atq; omnium hominum ordines, mira quadam voluptate ad sese allicere ac delectare quam maxime possit. Quicquid cœlestes ac immortales illi orbes, suo ambitu & complexu circumscribunt, id totum materia est Medica. Ergo peritum Medicum eorum nihil fugit, quæ in sublunari hoc mundo sunt collocata. Et quamvis subjecti nobilitate, aliis Philosophiæ partibus, non antecellat, utilitate tamen, rerum varietate, scientiæ certitudine, illis non est inferior. Ignis itaq; genera: aeris facultates, terrarum differentias, maris, fluminum, fontium, lacuum, paludum qualitates, fossilium, metallorum, lapidum, gemmarum, herbarum, arborum, animantium, ut piscium, avium, reptilium, quadrupedum rerumq; omnium, quæ ad illa quoquo modo pertinent, aut ex illis oriuntur, ac profluunt, vires ac naturam Medicus novit, & contemplatur, inq; eo potissimum elaborat, ut aut sola, aut simul mixta, ac varie præparata, & ad profligandos morbos oportune adhibita, ut scite Galenus dixit, ex ὕλαι fiant βοηθήματα, quæ sane præclaro Encomio Asclepiades insignivit, qui χείρας τῶν θεῶν appellavit. Hanc Medicinæ partem plures antiquorum tractarunt, nemo tamen luculentius, nemo exactius, nemo diligentius, quam Dioscorides Anazarbeus, qui profecto in ea tradenda tam præclare est versatus, ut omnes tum æquales suos, tum antiquiores etiam suo lumine ita obscuravit, ut neglecta à posteris eorum monumenta situ, & squalore obducta, ac oblivioni tradita, tandem interierint. Quicquid etiam posteriores ea de re scripserunt, illi uni ultro acceptum referunt, & summam hoc in genere laudem illi jure merito concedunt. Unus mihi instar omnium futurus est Galenus, qui honorificum ac locupletissimum illi, iis verbis testimonium impertitur. Inter omnes porro Dioscor. mihi videtur perfectissime confecisse tractatum de medic. materia. Fuere quidem & antiquorum, & posteriorum plures qui aliquam Medicæ materiæ partem, puta de animalibus, aut de plantis, aut de piscibus, aut de metallicis, ac fossilibus separatim sunt persecuti, at Dioscor. universum corpus saluberrimo totius posteritatis exemplo sibi pertractandum duxit, quem postea imitati recentiores, eandem rem excoluerunt atq; elaborarunt, quædam etiam addiderunt, ut solet tempus, rerum omnium pater, semper aliquid in lucem proferre, nonnulla quoq; fecerunt meliora: οὐ γὰρ δύναται ἡ φύσις πάντα διὰπαντὸς. Ex quo tamen Medicina à Græcis in Arabum familiam infelici quodam fato fuit translata, hæc pars majus quam cætera, naufragium fecit. Id vero an ipsorum Arabum vitio, aut ex una in aliam linguam multiplici versione contigerit, certo divinare non possum. Illud omnino verum, medic. tam simplicium, quam compositorum, tam magnam confusionem, ac perturbationem hactenus fuisse, ut non vulgari mortalium damno hac in re sit à Medicis peccatum. Tanta enim fuit obscuritas, & tam omnia ferè fuerunt perplexa, ut superiorum ætatum Medici, aut gravi inscitia oppressi errores minimè animadverterent, aut in tanta rerum difficultate hæsitantes, ac consilii inopes, qua vatione ex vasto, ac turbulento illo pelago enavigarent, aut ex confusissimo illo Chao se extricarent, minime intelligentes, omni melioris profectus spe deposita, animum desponderent, ac secundo flumine navigantes turpissime se darent. Emersit vero tandem ex illis tenebris nostrum hoc seculum, tanto superioribus excellentius, quanto ea monstra, quæ majores nostri exhorruerunt, ac formidarunt, non tantum aggredi est ausum, sed manus etiam conserere, ac tandem edomare potuit, ac superare. Filum enim invenit, quo ex eo Labyrintho se tandem evolueret, ac liberaret. Ex eorum numero, doctissime MATTHIOLE, cum te unum, eumq; summum, præcipuum, ac coriphæum, eruditi omnes sciant, illud tibi maxime gratulandum duxi. Tu enim heroico ac plane divino impulsu commotus, non hanc aut illam partem, sed totam ipsam medicorum sylvam ingressus, immanes ex ea feras ejecisti, alias cicurasti, diligenter adeo excoluisti, ut ex horrida, ac spinosa sylva, pulcherrimum atq; amœnissimum effeceris viridarium. Fuerunt alii etiam, fateor, nostra hac ætate, ejus nemoris strenui cultores, quorum etsi alter altero est præstantior, te tamen uno omnes sunt inferiores tibiq; uni palmam concedere syncero eruditorum judicio coguntur. Duxit Manardus & Leonicenus nostra tempestate purioris Medicinæ instauratores, crassa quædam, ac rudia hujus fabricæ lineamenta, at tu vivos colores induxisti, ac veras nobis rerum imagines repræsentas. Cæterum cum tota materia Medica tractatio duab. præcipue partibus absoluatur, quarum altera

Lib. de ortu & interitu II.
Libro Phy. VI.
Lib. Ethi. I. & Reth. II.
Libro ad Thrasybulum.
Lib. de sectis.
Galen. III. Methodi.
Dioscorides exacte materiam medicam tractavit.
Lib. de simplic. VI.
In Arabes.
Matthioli commendatio.
Manardus ac Leonicenus.
Medicæ materiæ duæ partes.

tera ſingulorum vires, ac facultates docet, altera vero hiſtoriam exponit, tu utranq; enarras, ut nihil prætermiſſum videatur. Præclarum ſane hujus ædificii abs te jactum eſt fundamentum, cum Dioſcoridem ipſum explicandum ſuſcepiſti, ex cujus unius vera intelligentia hæc demum Medicinæ pars priſtinum, ac legitimum candorem recuperare poteſt. Nec vero ipſum tantum authorem explanas, obſcura retegis, abdita patefacis, ac legitimum ſenſum ejus verbis reſtituis, ſed quicquid etiam à poſterioribus Græcis, Arabibus & Latinis eſt inventum, in tuum illum veluti theſaurum ita reponis, ut quæcunq; ullibi extant ea de re lectu digna, illic tanquam in opere abſolutiſſimo ſuis in locis apte collocata reperiantur. Si quid præterea, aut ab antiquis, aut à recentioribus à recta ratione eſt aberratum, erroris fontem aperis, & optimis argumentis ab eorum ſententia diſcedendum ſuades, ſcilicet nerudibus, ac imperitis gravium alioqui & doctorum virorum authoritas imponat. Quoniam autem ſunt plurima medicamenta tam ſimplicia, quam compoſita, non ita pridem inventa, quorum uſus multis adhuc eſt ignotus, complura etiam arcana, quæ paucorum admodum manibus contrectantur: Tu invidorum odia nihil veritus, publica omnium ſaluti conſulens ex reconditis locis hæc in lucem profers, eorum vero energiam & rectam utendi rationem doces, qua certe in re & liberalis & candidi animi egregium in primis ſpecimen abs te editum cum ſumma gratiarum actione cuncti agnoſcunt & conſitentur. Nemini igitur mirum videri debet, ſi universis mortalium ordinibus & conditionibus tam gratus acceptusq; fuit tuus hic labor, ut non tantum Medici, Clinici, Chirurgi, Pharmacopœi, ſed omnes etiam alii, qui ab honeſtis ſtudiis minime abhorrent, tuum Dioſcoridem tum voluptatis, tum utilitatis cauſa expetant, legant, ac manibus quotidie terant. Memini certe, cùm optimus vir ac diligentiſſimus typographus Vincentius Valgriſius Venetiis mihi narraret à prima illa editione ſupra triginta duo millia exemplarium hactenus fuiſſe divendita & diſtracta, avidiſſime tamen à quamplurimis etiamnum flagitari, quaſi vero nunc primum recens in lucem emittatur, ut facile appareat, noſtra hac ætate librum nullum magis gratum, aut libentius atq; alacrius acceptum in publicum prodiiſſe. Ne tamen tantus theſaurus ſolis Italis eſſet communis, ex Italica in qua primo fuit ſcite ſcriptus, lingua, nullis laboribus aut vigiliis parcens, Latinum reddidiſti, tuam ita φιλανθρωπίαν declarans, & bonum quo communius, eo perfectius atq; præſtantius eſſe, minime ignorans. Tandem ne quid in abſolutiſſimo opere deſiderari poſſit, rerum fere omnium, quas Dioſcorides tractat, vivas imagines adjeciſti, quarum ſpectaculo non tantum eruditi, ſed delectari etiam homines queant. Id autem ut exacte perficeres, dici vix poteſt, quot labores, æſtus, frigora, cœli tempeſtates, peregrinationes longinquas pertuliſti, quot inacceſſos montes aſcendiſti, quot valles, ſylvas, nemora peragraſti: quot immanium ferarum truculentia, te, tuamq; vitam expoſuiſti, ſcilicet, ne idem tibi contingeret, quod Galenus in iis reprehendit, qui rerum atq; herbarum, quas ne per ſomnium quidem viderunt, figuras deſcribere aggrediuntur, quos nimirum ridens præconibus ſimiles facit, qui fugitivi mancipii notas ab aliis traditas publicant. quod ipſi non modo non viderint unquam ante, imo ſi coram forte aſſiſtat, ne agnoſcant quidem. Quandoquidem vero in opere eo, non ſolùm modo tot tantaq; moleſtiæ & tam gravia incommoda, uti diximus, erant tibi ſuſtinenda, ſed in elaborando elimandoq; potiſſimum, & ut rite ederetur, curando, diverſiſſimorum artificum opera diligentiaq; in primis neceſſaria foret, divinam hic providentiam, mehercle, ſatis admirari non poſſum, quæ quidem, ne honeſtiſſimis ſtudiis & optimis conatibus tuis ullum omnino objiceretur impedimentum, in tota Europa Splendidiſſimæ ac Illuſtriſſimæ Auſtriacæ familiæ clientela oportune te inſinuavit, cujus ſingulari liberalitate adjutus bene cœpto ædificio ſummum imponere colophonem poſſes. Maximam profectò lætitiæ cauſam ſuperioribus diebus tuæ mihi literæ ſuppeditarunt, quibus pariter invictiſſimi Cæſaris Ferdinandi & ſimul Illuſtr. ac Generoſiſſ. ejuſdem filii Mæcenatis tui, Ferdinandi junioris, promptam adeo atq; alacrem in te voluntatem ſignificaſti, quorum ſplendidiſſimo munere tuus jam longe magis ac magis Dioſcorides ſit illuſtrandus. Poſt tot corporis labores & tam graves ac aſſiduas animi curas, quid quæſo ſupereſt quam legitimus tuæ virtutis fructus, gloria immortalis? bonorum ſcilicet atq; eruditorum virorum de conſummata tua doctrina ac virtute concepta opinio, & publicus quidam omnium hominum plauſus? Nullus quippe nunc eſt in omni Europa angulus, nullus in luce hominum vivens, cui non modo notum ſit Matthioli nomen, ſed etiam præclarum inprimis. Tu vivens & valens diuturna jam tot annorum fueris laude & gloria, id quod paucißimis ſane conceditur, quo magis tibi etiam vel eo nomine eſt gratulandum. Dignus ante omnes profecto mihi videre, cui publico non ſolùm totius Italiæ, cujus peculiare decus es & ornamentum, verumetiam totius Europæ conſenſu aurea ſtatua erigatur, ingenii nimirum tui & præſtantiæ immortale monumentum. Nam ſi Demoſthenes de unica patria bene merito id honoris grati Athenienſes detulerunt, quo magis illud tibi de immenſo orbe optime merito debetur? Si qui igitur ſunt in hominum cœtu, ut multos eſſe veriſimile eſt, (deteriorum enim rerum uberior proventus ſemper eſt,) qui de te ſecus, quam par eſt, aut ſentiant, aut loquantur, eos ego quos terra ſuſtineat, indignos puto hominum peſtes ac reipub. detrimenta. Eorum calumnias ac petulantia jamdudum te vexari ſcio, id quod mihi accidit certe moleſtiſſimum. At quoties rem propius intueor, mira tua excellentia haud obſcurum ſane teſtimonium ac pulcherrimum veluti trophæum judico. Una & fatalis quodammodo, doctiſſime Matthiole à mundi exordio ad hæc uſq; tempora, bonorum & inſignium virorum ſors hæc fuit. Non ineleganter ſapientiſſimus Ariſtoteles dixit. Τὰ ἐναντία παρεκκαυλα μᾶλλον φαίνεται. Nunquam enim magis conſpicua eſt inſipientium ac improborum cæcitas, vitium, atq; inſcitia, quàm ubi prudentium & proborum oppoſita virtute ac ſplendore detegitur ac illuſtratur. Qui in deteriore ſunt ſtatu, omnes ſui ſimiles eſſe vellent. Noctua ſolis lumen ferre non poteſt. Hominum ſceleſtorum colluvies ac cæca indoctorum turba illos omnes delirare credit, qui non in eadem criminum ſentina, malorum lerna, luto ac cœno ſecum volutantur. Hinc odium, invidia, calumnia, detrectatio, reliquæq; animi impotentia, qua perditorum petulantia boni atq; honeſti viri pulſari ac laceſſiri ſolent. Sed quia tanta rei indignitate non parum te commoveri eſt æquum, rationes quibus tuum animum ſuſtentes & conſoleris, altius illic repetere, peroportunum duxi. Antiquiſſima illa eſt conſolatio & naturæ humanæ maxime conſentanea.

Triginta duo millia exemplaria vendita. Italice primum ſcripſit Matth.

Lib. de ſimpl. 7.

Lib. Rhet. III.

Contra Matthioli oſores.

Similes aliorum reſpice caſus,
Mitius iſta feres.

Ovid lib. Metamorphoſ. Pythagoras.

Themiſt. in Sophiſta.

Pythagoras adeo ſapientia dicitur excelluiſſe, ut Philoſophorum omnium veluti parens merito habitus fuerit, idem tamen propter lividos ac turbulentos homines extorris ſemper in aliena vixit regione. Nam ex Samo Crotonem propter Polycratem, Crotone ad Locrenſes propter Gylonem aufugit. Ex Locrenſib. autem non unus duntaxat, ſed omnes in eum inſurrexerunt, non alia certe ratione, quam quod tanti viri virtutem diutius tolerare nequiverint; ab his itaq; Tarento exigitur. Tarentini inſuper mox, tanquam graviori aliquo onere ſe levaturi in Megapontium detruſerunt, ubi poſtquam ad quadraginta dies cibo abſtinuiſſet, in Muſarum templo interiiſſe perhibetur. Quid vero optimo illi Socrati acciderit, quid attinet hoc loco commemorare? Melyto, Anyto & Lycone cunctorum plena ſunt hominum aures

Socrates. Plato in Apolog. & in Phædro.

aures. Et profecto quid sapientibus ac bonis viris ab hominum stultitia sit expectandum, ejus unius exemplo est patefactum. Adhæc Platonis divina prope ac cœlestis doctrina, quid aliud est, quàm docta religio? ut vere olim Augustinus Platonicos, paucis demptis, fieri Christianos asseveraverit. Is tamen Philosophorum Deus ab imperita hominum turba tam indigne susceptus fuit, ut constanti fama celebretur, eum ter in Siciliam parandæ pecuniæ ac victus causa navigasse. Cæterum quanta perpessus sit Aristoteles, pleni sunt Græcorum libri. Is enim etsi in humana sapientia ad miraculum usq; erat eruditus, innumeram tamen Sophistarum scholam in se concivit, qui virulentis etiam editis orationibus (quæ Themistii tempestate adhuc extabant) illius existimationem impetebant ac lacerabant. Sed qualis illa fuit injuria ac ignominia? quando Athenis ab Eurymedonte impietatis in Deum falsò accusatus in Colchidem profugere est coactus, idq; ea de causa se facere affirmavit, ne Athenienses iterum in Philosophiam peccarent. Et quamvis de Athenensibus optime fuerat meritus, perpetuo tamen ab eisdem exilio fuit mulctatus. Notum est, quid semel responderit, cùm à quodam se fuisse convitio affectum audiret, nempe, absentem me, si velit, flagellis etiam cædat. Quo quidem responso obtrectationibus se fuisse obnoxium, satis declarat. Hi duo postremi in maximorum Principum aulis sunt versati, sed quam feliciter, antiquorum docent monumenta. non paucis enim injuriis, ac periculis, hic apud Alexandrum Macedonem, ille vero apud Dionysium Syracusanum est conflictatus, à quibus tamen summos honores, ac præmia obtinere merito debuissent. Post latas Atheniensibus sanctissimas leges, Solon diffugere est compulsus, ac pro insigni beneficii pie in patriam collati mercede, ab obitu, apud Salaminem ejus cineres ignominiosè dispersi sunt, ac dissipati. Quantus fuit in patria potissimum, & universæ Græciæ salute, ac libertate asserenda Demosthenis ardor studiumq;? quam infaustus contra ejus exitus? Hujuscemodi summorum virorum fortuna, locum fecit illi proverbio: Id optimo cuiq; Athenis accidere solitum est. Cicero literarum, sapientiæ atq; eloquentiæ gloriam à Græcis in Latium transtulit, & ob res præclare feliciterq; gestas in Consulatu, Pater patriæ appellatus est: non multo post attamen summa injuria pulsus, cogitur exulare: restitutus, & Parthico bello victor, dignus triumpho judicatus truculentissime tandem necatur. Utinam vero meliorem fortunam expertus esset bonorum omnium nobis author Hippocrates, is, inquam quem Patus in illa sua ad magnum regem Artaxerxem Epistola Θεῖον ὑγείας πατέρα, σωτῆρα βιοτείου τε καὶ τέχνης ἡγεμόνα vocat, & à Jove genus suum ducere affirmat: cum ille ab Artaxerxe esset vocatus ut pestem in ejus exercitu crudeliter grassantem sua arte curaret: recusavit barbaros Græcorum hostes infestissimos juvare, sibi minime licere testatus: Quare illum rex à Cois ad necem expetivit, quorum etiam patrocinio periculum evasit. Quantum vero Romæ & Medicorum & Philosophorum odium, atq; invidiam sustinuerit Galenus, unus ab eo de præcognitione inscriptus liber demonstrat. Hi cùm vera Medicina scientia destituti essent, hujus lumen nequaquam tolerabant, quando ejusdem splendore cæcutientium tenebræ omnium oculis subjicerentur. Lucrum enim ambitionem, ac voluptates sectando, aduladoriam potius, quàm Medicam artem exercebant, quumq; Galenus ob præsagia curationesq; plurimas cunctis jam esset admirabilis, ipsi tamen omnia, tanquam non ex Medica facultate, sed Magia potius quadam ac divinatoria arte facta, impudentissime calumniabantur. Verum postquam solida Galeni doctrina, & vitæ integritate, calumniatorum inscitia ac improbitas nulli non innotesceret, ipse nihilominus, ubi Quintum Medicum olim Romæ nobilissimum per summam injuriam ab illo in exilium actum, & præter eum, egregium alium quendam juvenem in arte illa apprimè exercitatum, una cum binis famulis è vita sublatum audivit, ab Eudemo Peripatetico admonitus, veneni periculum sibi imminere, relicta illico Roma in patriam revertit.

Plato.

Aristoteles quæ passus.

Solon.

Demosthenes.

Cicero.

Hippocrates.

JAM si quis totam antiquitatem scrutetur curiosus, optimos quosq; ac eruditissimos viros indignissime habitos animadvertet. Multa variaq; hujuscemodi ingratitudinis exempla suppeditant Plutarchi Parallela, divinum illud ac præclarum opus in quo tanquam in speculo, verissimum esse id, quod dico, perspicue apparet. Cæterum ne nostrum hoc seculum honestis & egregiis viris æquius aut magis amicum, quam ætas superior existimetur, exempla aliquot proferam ex iis, qui nostra memoria vixerunt: ut non minorem nunc, quàm unquam antea, in eximia inprimis, ingentia & ingenua studia, ingratitudinem atq; odia exerceri, omnes clare intelligant.

Hippocr. in Epistola. Galenus.

CUM nostra tempestate Nicolaus Lonicenus ab ineunte ætate optimis literis deditus ingentes opes capacis, & maximè constantis ingenii ad illustrandam Medicinam contulisset, & in Arabum censura ac Sophistarum importuna garrulitate cuncta fœdantium, erroribus confutandis strenuam operam collocaret: tot imperitorum hominum latratibus obnoxius fuit, ut ne eorum morsus sentiret, perpetuo cum illis fuerit pugnandum, quemadmodum in præclaris ab eo editis commentariis ac præsertim Antisophista apparet.

Leonicenus.

JOANNES etiam Manardus illi æqualis & in eodem quoq; profitendi munere collega, Barbarorum & à vera Medicinæ norma delirantium turbam, minimè habuit æquiorem. Is enim stirpibus, ac præsertim Indicis, in Medicina usum adoptatis, obsoleto antiquo nomine, & incerta virium potestate perobscuris, cùm eruditam claritatem afferre conaretur, plurimos habuit, qui sibi adversarentur. Et quanquam in eruditissimi viri judicio docti acquiescerent, & oraculi loco apud illos ejus sententia haberetur, cùm tamen apologiis perpetuo ei fuerit dimicandum, acerrimos illi hostes non defuisse est manifestum.

Manardus.

AT vero Matthæus Curtius, cùm Medicinæ præcepta, ac difficiliores artis locos, solertissima perspicacis animi vi publice interpretaretur, senioribus suæ ætatis Medicis somniare videbatur. Arabum enim, ac Sophistarum glandibus assueti, suaviorem Hippocratis & Galeni cibum rudes, ac stupidi aspernabantur. Gravia igitur certamina sustinere est coactus. Et quamvis scribendo parum esset felix, de phlebotomia tamen rite instituenda, commentarium edere, ad ingentem eorum, qui sibi repugnabant Medicorum stuporem excitandum, fuerit cum summa necessitate compulsus.

Curtius.

JOANNIS quoq; Baptistæ Montani divina illa, quam in docendo sequebatur, methodus, quam profusis multorum cachinnis initio fuerit excepta, illi norunt, qui ejus tum fuerunt auditores. Sed quia cum summa eruditione invictum illi animi robur esset, brevi temporis spatio malevolorum invidiam superavit. Doctrinæ tamen suæ adversarios multos & oppugnatores eum habuisse, testis ego sum locupletissimus, qui non sine ejus consilio, ac voluntate scriptis Apologiis veritatem ipsius dogmatum non semel propugnavi.

Montanus.

SED quid Andreas Vesalius? qui Anatomicen jam diu antea collapsam, & pene deperditam, cum viva voce, ac manu doctissima, tum suo illo de humani corporis fabrica immortali opere, & restituit & illustravit, cum initio in Italia, superioris tempestatis errores passim ob oculos poneret, & rectam secandi rationem publice profiteretur, primarios Italiæ Medicos habuit infensos. Ac passim primo lacessitus, veritatis tamen clypeo munitus, ita se defendit contra omnia adversariorum tela, donec illi ipsi re æquius perspecta, postmodum redderentur & mitiores, & quietiores, & qui ante ipsum valide ubiq; oppugnaverant, palmam tandem in ea facultate ultro, ac lubenti animo illi concesserint.

Vesalius.

Plures interim in Italia aliisq; regionibus vivunt, qui Vesalio adhuc obsistunt, scilicet ne Herculi desint monstra, quibus conficiendis magum magnq; nomen ejus illustretur.

At cur ego in recensendis exemplis potissimum longior sim, quandoquidem una & eadem perpetuaq; bonarum artium calamitas, semper fuisse comperiatur? Unde etiam factum credo, ut non modo nostris temporibus, sed semper syncerissimi viri nonnulli reperirentur, qui animorum imbecillitate potius, quam sano judicio adducti, explorata intus & in cute humana pravitate è turba frequentiaq; vulgi, ceu à valida quadam tempestate, & procella, ad solitudinis salutarem portum se receperunt. Quales profecto quanquam promiscuæ multitudini ignoti, Diis potissimum immortalibus amici, æqualibusq; viris optimi ipsi optimi existimantur. Hi tranquillam vitam agunt, neq; ægre permittunt, versutos & pravos homines in populo gloriam admirationemq; aucupari. Ex eorum albo Philosophos excellentissimos, longeq; principes severosq; admodum, & pergraves viros extitisse complurimos, author est Cicero. Offic. lib. 1.

Tu igitur optime Matthiole, tantum abest, ut tuorum adversariorum impetu atq; invidia debeas commoveri, quin eadem de causa præcipue tibi gratulandũ censeo. Te siquidem eximiis illis viris similem esse declarant, quos superius nominavi, quorum vestigiis tenaciter insistens, si in eosdem scopulos incidis, minime mihi mirum videtur. Nec vero si faceres mercaturam, pactum ac tranquillum ad quamcunq; navigationem mare, & secundos ex animi sententia ventos & onustas precioso auro naves tibi semper pollicereris? Nonne undarum jactationem, tempestatum procellam, Scyllam, Charybdimq;, & his omnibus periculosius naufragium, & graviorem Oceani fluctuantis æstibus, pyratarum latronumq; incursum subinde exhorresceres? & interdum etiam de ejiciendis in mare mercibus cogitares? Sed neq; illud à te est expectandum, ut communi sorte exemptus plane habeas neminem, qui tibi se opponat: neq; id postulare debes, cùm imperari minime possit. Omnem ætatem suos habuisse Zoilos, tibi est notissimum. Damnant tua Commentaria nonnulli, è diverso plures sunt, qui eadem summis laudibus ad cœlos vehunt. Tu is es, qui & illis respondere & te tuaq; scripta constantissimus argumentis & re ipsa tueri potes. Utcunq; tamen in eo certamine nullo non tempore defuturi sunt ἀντιγωνισται, sic attamen in hoc te ipsum consolaberis, quod grata posteritas nullis omnino affectuum præjudiciis occupata, de rebus tuis syncerius judicium feret. Hoc certe in statu, quo tu nunc versaris, Israelitis mihi simillimus videris, quos sacra historia refert, post suum ex Babylone in patriam reditum, cum Hierosolymam denuo extruerent pari difficultate laborasse: Siquidem id non vulgare fuit fortitudinis specimen, gladiis accinctos, cementum & lapides comportare, una manu strictum ensem vibrare altera facere opus, trullam versare, atq; ita simul architecturæ dare operam, simulq; ad prælium expeditos esse. Et tamen videmus id non obstitisse, quo minus constanter infractiq; animis pergerent in cœpto conatu, quoad tandem usq; pertinaci eorum assiduitate, hostium improbitas & rabies frangeretur. Idem profecto de te est expectandum, qui nunc altera manu intercidentem jam diu Medicinæ partem restituis, altera vero adversariam hostium vim strenue repellis & fortiter ita repugnas, qui egregium ac salutare toti humano generi, hoc tuum studium impediunt ac remorantur. Porro autem, cum ego diligentius rem considero, adversarios tuos in duo genera partitos esse video. Quorum ii quidem & docti sunt & eruditi, nulloq; aut levioris aut contentionis studio tecum pugnant: Sed cum idem omnino ipsis, quod tibi, propositum sit & institutum, judicio hercle, non animi acerbitate vel odio abs te dissentiunt. Quando autem in omnibus artibus ac disciplinis perpetuum hoc fuisse constat, neq; ea in re quicquam tibi accidit novum, insolens aut inusitatum, æquo animo abs te ferendum judico. Nil equidem aliud Galeno interprete divinus Hippocrates voluit, cùm judicium difficile pronuntiavit. Ex qua potissimum difficultate & in Philosophia & in aliis scientiis tot secta prodierunt. Hos ego amico animo in te esse non dubito. Et cùm te natura humanum ac facilem noverim, te vicissim erga illos, ut par est, egregie affectum esse, æque mihi certum est.

Lib. Esdræ 2. cap. 4.

Matthioli adversarium duum genera.

Aphorism. primo.

Socratem ac Platonem, ubi bene de se meritos præceptores summo honore Aristoteles colebat, non una tamen in re ab ipsis apertè dissentit, quinimo eorundũ amicitiam sibi sacrosanctam esse haberiq; testatus, Veritatem tamen omnib. præferendam ducit. Priorem hanc inimicorum aciem, salva incolumiq; necessitudine, rationibus solis tibi expugnandam relinquo. Cum altera vero mihi est congrediendum, ejusmodi enim sunt, ut cum illis disceptare certareq; tibi putem indecorum. Utranq; Philosophiam isti ignorant, tam eam, quæ in naturæ rerum contemplatione versatur, quam quæ affectuum impotentiam virtutum mediocritate moderatur, solo nimirum mentis furore, sola animi inconstantia, sola petulantia, sola invidia ob tam fœlicem rerum tuarum successum, ad te lacessendum permovetur. Talis cum sit eorum conditio, ne apud bonos & eruditos viros, sua authoritate tuam existimationem lædant aut obscurent, minime tibi est verendum, quippe cum perditissimi sint & Reipubl. labes & macula, quis obsecro, nisi talpa cæcior, est futurus, qui eorum verbis fidem adhibendam in animum inducat? Eousq; enim se prodit eorum fœtor, ut omnium naribus excipiatur: ab eoq; omnes tanquam à Mephiti quadam, ut sentina longe diffugiant. Animos ii habent teterrimo veneno delibutos & nigerrimo hoc, quo hæ me literæ exarantur atramento, fœdiores, ut indignissimi sint, quorum nomina à te perstringantur, aut quibus candidissima hæc papyrus à me inquinetur. Horum itaq; ne tantilla tibi quidem ratio, mea sententia habenda est. Ut tamen aliqua saltem ex parte levium hominum insolentia temeraria retundatur, jam speculum illis paravi, in quo improbitatem suam manifeste ac palam intueantur.

Ego Matthiole Candidissime, ab adolescentia usq; & bonorum præceptorum monitu & meo etiam peculiari quodam genio, ita fui comparatus, ut antiquos, maximè Græcos scriptores, mihi duxerim persequendos. Verum ubi aliquando natu grandior factus, nostrum hoc seculum non parvum doctorum hominum proventum attulisse animadverti: illos quoq; mihi statui perlegendos, neq; facti me admodum pœnituit, quod in eorum numero plures invenerim, qui & doctrina & facundiæ merito cum ipsa antiquitate sint proxime conferendi, hosce ego omnes tuæ virtuti eruditionique luculentum testimonium dare deprehendi. Et quanquam ego antea idem de te sentiebam, non parum tamen (ut ingenue fatear) eorum me virorum authoritas permovit. Igitur quod me impulit, nihilominus ponderis apud alios quos vu habiturum ratus, conjunxi doctorum nostro ævo de tua ingenti solertia non obscura testimonia, quæ etiam (si id tibi non ingratum fore intellexero) duplici nomine edere in publicum vellem. Cum primum enim in veteratorum manus pervenerint, eaq; viderint ac perlegerint, si quis illis reliquus est pudor, ingenium cito mutabunt. Nam cùm insignis sit stultitiæ argumentum, à sapientibus dissentire, ut meliorem mentem aliquando recipiant, hoc veluti Ellebarismo utendum censui. Deinde cùm in magnis laboribus ac diutinis vigiliis jam diu versaris, hoc levamento vires tuas sustentandas ac spiritus addendos existimavi. Nam ubi classicos authores videris tam præclare de te & loqui & judicare, nonne vitiligatorum & sycophantarum morsus facile contemnes, & alacrius in tam fœliciter cœpto curriculo insistendum gloriam tibi in meta propositam prope contemplatus, minime hæsitabis? Nec enim est hoc dissimulandum, quod obscurari non potest, sed præ nobis ferendum, Trahimur omnes laudis studio, & optimus quisq; maxime gloria ducitur,

Cicer. pro Archia.

ducitur, nullam etenim virtus mercedem aliam laborum periculorumq; desiderat, præter unicam hanc laudis & gloriæ, qua quidem detracta, quid rogo est quod in hac tam exigua vitæ curriculo & tam brevi, tantis nos in laboribus exerceamus? Certe si nihil animus præsentiret in posterum, & si quibus rebus vitæ spatium circumscriptum est, iisdem omnes cogitationes terminaret suas, nec tantis se laboribus frangeret, neq; ut cures & vigiliis angeretur, nec toties sanè de vita ipsa dimicaret. Nunc inest quædam in optimo quoq; virtus, quæ noctes & dies animum gloriæ stimulis concutit atq; admonet non cum vitæ tempore esse dimittendam commemorationem nominis nostri, sed cum omni posteritate adæquandam. Scio equidem generosos animos, veramq; ac genuinam virtutem, nihil peregrinum aut extrinsecum morari, sed contentam esse seipsa, ac proinde artis medicæ gloriam imprimis ac publicam humani generis salutem, hoc in certamine tibi fuisse propositam. Quia tamen idem tibi, quod Chremeti illi Terentiano accidere absurdum non est, scilicet, ut humani nihil à te alienum putes, hoc tanquam incitamento non potui te non adhortari, ne ab hac statione discedas, in qua magno mortalium commodo divinum consilium ac providentia jam dudum te collocavit. Vale.

In Hexastostimotumeno.

Hic habes candidissime Lector virorum nostra ætate præcellentium Elogia de eximia doctrina & virtute, Clarissimi Medici Petri Andreæ Matthioli Senensis.

Nicolaus Mutonus Mediolanensis, Medicus.

Sunt inter recentiores Victor Trincavellius, Aloysius Mundella, Lucas Ghinus, Nicolaus à S. Michaele, Augustinus Gadaldinus, Franciscus Camutius, aliiq; innumeri, quos, ne tædium pariat oratio lubens ac volens prætereo. Non omittendus tamen singularis eruditionis & perfectæ diligentiæ, Petrus Andreas Matthiolus, qui primus (quod sciam) præstantissimum ac multis jam seculis comprobatum Medicæ materiæ scriptorem Dioscoridem in Italicam linguam quam elegantissime vertit. Quo feliciter peracto labore commentaria adjecit, in quibus Medicæ materiæ scientiam, cum adusq; hæc tempora in nocte densissima delituisset tanquam interemptam nunc primum è caliginosis latebris in lucem revocavit, & eam veluti alio quodam partu genuit, & per omnia membra aluit, eduxit, vestivit, & omni ornatu insignem reddidit. Hæc ille in præfatione sui Serapionis.

Præterea in suis annotationibus in thesauros Pharmacopœorum, Matthioli authoritate fretus, quamplurimos annotavit errores. Quin & in suum in Serapionem plantarum nomenclatorem Italicum à Matthiolo omnia accepta refert. In Serap. & annotat. in thesauros.

Ubertus Barlandus, Medicus Gallus.

Porro hoc in negotio non extemporium dicas fieri, verum in exprimendis simplicium facultatibus & formâ Galenum sequutus sum. In privata verò simplicium censura, eximium illum & eruditione & perfecta diligentia Matthiolum reddidi præcipue, quum in Dioscoride censendo hic & operam navarit singularem atq; adeo Colophonem addiderit. Hæc in Epistola nuncupatoria super suas annotationes in Dioscoridem:

Item. *Quod si omnium longe in tractando Dioscoride acutissimo Matth. Senensi credimus, verum Acorum id esse probamus, quod officinis calamus odoratus nominatur.* Cap. de Acoro. Item: *Nec hodie Meon provenire in Italia præcellentiss. Matth. ait:* Cap. de Meo: Non modo his locis citat Matth. sed aliis sane innumeris.

Bernhardus Dissenius Chronenburgius, Medicus Colonienſis in libro suo de compositione medicamentorum.

Opinionum controversiam luculenter Andreas Matthiolus Medicus in Comment. suis in Dioscoridem sustulit, dum Calamum usus quotidiani odoratum, verissimum Acorum ostendit, cujus doctrinæ utpote germanæ refragari nemo debet. Cap. de Acoro in antid. hæmagogo. Item; *Solus Andreas Matthiolus, solide de Indica Nardo pronuntiat.* Cap. de Nardo in Aurea Alexandrina. Item. *Qui volet doctissimi Ruellii Commentaria, & hac ætate in plantarum scientia omnium principis Matthioli opus in Dioscoridem verset.* In diasatyrio.

Item, *Cæterum Matthiolus excellenti constantiq; ingenio, quam reliqui omnes authores Matricariam vocarunt, atq; alteram Dioscoridis Artemisiam pronuntiarunt, Parthenium decernit.* In Syrupo de Arthemisia.

Item: *Manardus veram Acaciam primus putat in Italia deesse, cui summi judicii & exquisitissimæ eruditionis vir, Matthiolus Senensis subscribit.* Cap. de Acacia. Item: *Huic sententiæ meæ adstipulatorem habeo Clarissimum Medicum, Andream Mathiolum, cujus verba quoniam impostoram simul omnem, ac rei veritatem indicant, hic adscribere operæprectum omnino duxi.* In Theriaca Andromachi. Capite de terra Lemnia.

ITEM. In summa, non quævis alia est recipienda. Pingit ejus exquisitam imaginem in Dioscoride suo Matthiolus Senensis, vir ad unguem in arte absolutus. In Syrupo de Eupatorio. Cap. de Bedeguar.

ITEM Quam quidem fidem Matthiolus summus Medicus & in Herbarum omnimoda cognitione nemini secundus, comprobat. In Benedicta Nicolai Cap. de Turbit.

ITEM. Amathus Lusitanus frequenter odiosa confidentia virus invidentiæ suæ in Clarissimum modestissimumq; virum Matth. Senensem eructat, dum passim nimis intempestive hujus doctrinam super Comm. in Dioscor. edita, coarguit & insectatur, quibus probatæ fidei hominib. nil aliud, quam malignum animum & perniciosam invidiam ostentat. Ipse interim infimus modus dignus, qui ob magnam stirpium imperitiam atq; improbam, in se translatam operam alienam (quod crimen est longe omnium turpissimum) velut è sublimi doctus ventat deridendus. Ecquid enim enarrationibus suis inservit, quod non justissimo titulo uni Matthiolo acceptum referre debet? a quo æmulandi studio dissentit, in graves manifestosq; errores imprudens homo prolabitur, cujusmodi exemplum tum in hac planta, tum in Acanthio, Coronopo, Helichryso, ac pleriq; aliis visitur. Multo satius fuerat quo doctiorem se æstimaret, eo quoq; modestiorem præstare, quod ingenuum Philosophum decet. In oleo Hypericonis. Cap. de Carduo Benedicto.

ITEM. Primus ejus autor est, Petrus Andreas Matthiolus Senensis, celeberrimæ famæ Medicus libro suo de curatione morbi Gallici. In oleo ligni Guajaci.

ITEM. Quanquam mihi nemo hactenus extitisse videatur Judex æquior, quam Andreas Matth. qui l. 4. Dios. c. 37. ejus figuram ostendens Eupatorium hoc vulgare Avicennæ esse indubitanter pronuntiavit. In Syr. de Eupat.

ITEM. Postremo absolutissimam censuram suam edidit Matthiolus, indubitatis ipsius herbæ notis, quas impugnare contentiosi prorsus est ingenii. Etsi non negaverim in utramq; opinionem plantas rationibus quibusdam trahi posse. Sed tamen revera Phyllitis est decernenda quod ille idem Matthiolus oculis subjectæ Hemionitidis genuinæ imagine demonstravit. Itaq; ambigere & contendere amplius desinant, quibus veritas cordi est. In Oxymelite splenico Pauli. Capite de Scolop.

ITEM

ITEM *Nescio qua ratione adeo acer oppugnator Mesues sit Manardus vir alioqui singulari humanitate, modestia, & eximia animi syncerit ate & moderatione. Sed totam hanc dissensionem exquisita doctrina sustulit, perpetua memoria dignissimus Matthiolus in Commentariis suis super Dioscoridem, quos lectitent Medici, nam Seplasiariis sufficiat hac aperuisse.* In Diasene Nicolai Cap. de Sena.

ITEM *Sed Avicennæ defensionem singulari ingenii modestia & eximia pariter aquitate Matth. in Commentariis suis in Dioscor. suscepit lib. 4. c. 27. quo etiam loco quatuor Aconiti formas conspiciendas proponit, homo in simpl. cognitione ac medicinæ peritia clarissimus.* In Trochisco è vesicariis diaphyllalido. Cap. de Cicuta.

ITEM *Cynoglossum prorsus juxta Dioscoridis scripturam apud Clarissimum Medicum, Andream Matthiolum, in doctissimis Commentariis suis, in eundem studiosissimè elaboratis, conspicere quis poterit.* In Trochisco de terra Sigillata: Capite de Bolo Armeno.

ITEM *Solus Matthiolus in Clarissimis nuper editis Commentariis suis, ad vivum affabre Symphytum petræum expressit, è quibus petant plantariæ rei studiosi.* In cerato ex pelle arietina. Cap. de Consolidis.

ITEM *Hanc opinionem simul & Fuchsium impugnat Matthiolus in doctissimis Commentariis suis supra Dioscoridem conscriptis, & omnino legitimum horminum isthic affabre pictum ostendit.* In Oleo Salviæ.

Conradus Gesnerus Medicus Tigurinus.

PETRI *Andreæ Matthioli Medici Senensis præclarissimi extat liber unus de morbi Gallici curandi ratione. Insunt huic operi multa rara & mirabilia experimenta autoris. Edidit & Commentarios longe doctissimos in libros sex Dioscoridis de Medica materia, qui sæpius Italice editi, postremo ab ipso authore in Latinam linguam translati sunt. Adjecta insuper sunt huic operi innumeræ plantarum, & animalium imagines ad vivum expressæ. Ejusdem extat Apologia, qua se ab erroribus & calumniis vindicat, quibus notatur ab Amatho Lusitano, Medico. Extant, & objectiones quibus ipsius Amathi errata patefacit.* In Bibliotheca & Epitomis.

PETRUS *Andreas Matthiolus Senensis Dioscoridem nuper in sermonem Italicum convertit, & Commentarios eadem lingua copiosos & eruditos adjecit, ubi diligentissime quæcunq; de iisdem medicamentis Galenus scripserat, suo quæque loco recenset. Plerunq; etiam Plinii & aliorum scriptis nititur, & recentiora medicamenta à Dioscoride omissa ex recentioribus passim commode adjecit, & plurima sua adversus varios morbos & eximia quædam experimenta describit. Audio nunc idem opus Venetiis nunc primum Latine edendum.* In præfationibus editis in Hieronymi Trapi Herbarium. Quin etiam infinitis fere locis Matthiolum citat, & ejus utitur laboribus libro de historia anim.

ITEM *Petrus Andreas Matthiolus Senensis, in Commentariis Italicis, super Delphino Dioscoridis Senam diligentissime describit, & Ruellii errores refellit.* Libro de historia quadrupedum, de Bove.

ITEM *Petrus Andreas Matthiolus, rectè annotavit Theophrastum in Orobanche alicubi per imperitiam esse delusum.* Ibidem.

ITEM *Nam Ruellii sententiam de frutice illo amplexicaule, quem sigillum Divæ Mariæ aliqui vocant, & ipse alibi Malacocissum, alibi Cyclaminum alterum facit, Matthiolus jam optime reprehendit. Cui nos libenter subscribimus.* Ibidem.

ITEM *Ego Matthioli sententiis magis accesserim. qui Helychrysson apud Thuscos abunde nasci scribit.* In Tauro.

ITEM *Matthiolus Ruellium reprehendit, quod hanc Cynocramben Atriplicem sylvestrem esse putaverit, cum Atriplex ista libro secundo, post sativam statim à Dioscoride commemorata sit. Qua quidem in re cum Matthiolo sentio.* In Cane. Quin etiam innumeris fere locis in eodem volumine, in libro de quadrupedibus oviparis, & de volatilibus Matthiolum citat, & ejus utitur inventis ac laboribus.

Andreas Lacuna Secubiensis, Hispanus

PORRO *veram Dioscoridis Baccharim ignotam hactenus, à nobis autem haud ita pridem in Romanis hisce agris repertam, nuper misimus ad Petrum Andream Matthiolum, virum & amicum, & medicamentorum simplicium, hac nostra ætate indagatorem acerrimum.* In annotationibus super Dioscoridem.

ITEM *Servieron me no poco en este trabaio tam importante, los Commentarios del Dottor Andreas Matthiolo Senes Medico excellente de nuestros tiempos: el qual con increyble destreza transladó el mesmo Dioscorides en lengua Toscana, y le dio grandissima claridad con las singulares expositiones que sobrelhizo de las quales nos aprovechamos el elgunòs lugares de nuestras annotationes.* Id est. *Non parum auxilii nobis attulerunt, in hoc nostro tanti ponderis negotio Commentaria, Doctoris Andreæ Matthioli Senensis, excellentis hujusce tempestatis Medici, qui non solum quadam incredibili dexteritate in Etruscam linguam eundem vertit Dioscoridem, sed maximum addidit illi splendorem suis in eum editis Commentariis, quorum auxilio multum profecimus nonnullis in locis harum nostrarum annotationum.* In Epistola nuncupatoria ad Serenis. Philippum Angliæ, &c. Regem super suo Dioscoride Hispanice edito.

ITEM. *Demas delo suso dicho con los appellidos de aquellas plantas que suolen halliarse en la Europa dimos juntamente sus figuras y proprias formas para q; porellas pudiesse conocer cada uno las bivas quando las tuviesse delante. Para lo qual heximos diligentemente esculpir todas aquellas figuras de nuestro amico el Dottor Andreas Matthiolo, quæ fueron bene intendidas, y sacadas al natural dellas verdaderas por quanto non podian mejorarse.* Id est. *Damus præterea una cum nominibus earum stirpium, quæ inveniri solent in Europa etiam imagines, ac proprias formas: ut ex appictis his ante oculos objectis posset unusquisque ipsas vivas cognoscere. Quapropter diligenter excudi curavimus imagines illas omnes, quas edidit Andreas Matthiolus amicus noster. Namque hæc ex vivis & veris plantis appicta sunt tanta rei intelligentia, ut elegantiores fieri nequiverint.* In epistola ad lectorem ejusdem libri Dioscoridis in calce.

ITEM. *Andreas Matthiolo Senes, Varon muy exercitado en la Universal materia medicina ly principalmente in aquella de los venenos describe dos remedios excellentissimos contra todo genere de ponconna, convienne à saber un Electuario y un oleo, los quales, por haver yo dellos visto aemirabiles pruevas, he quirido que se anadiesen à estas nuestras annotationes.* Id est. *Andreas Matthiolus in universali Medica materia, vir admodum exercitatus, & in ea præcipue, quæ ad venena spectat, duo describit remedia adversus omne genus venena, nempe electuarium & oleum quoddam. Quorum usu cum viderim ego admirabiles successus, volui hæc omnia in has nostras transferre annotationes.* In præfatione Sexti lib. ejusdem Dioscoridis.

Hiero-

Hieronymus Ruscellus Viterbiensis, in sua Epistola nnncupatoria super Bocatium Italicum ita de Matthiolo habet.

Habbiamo noi per opera del Matthiolo fatti nostri (cioe Italiani) Tolomeo & Diosc. non solo mi glori, che i Latini non gli hebbero, ma diro anchora che Greci i stessi, Id est, Fecimus tam nostros (id est, Italicos) Dioscoridem & Ptolomæum opera & diligentia Matthioli: Et non solum meliores, quam habuerint Latini, sed dicam quam ipsimet Græci.

Antonius Vincentius Typographus Lugdunensis.

AD HAEC eundem Dioscoridem squallore, nævis ac maculis, quibus hactenus scatuit innumeris, beneficio Andreæ Matthioli, hominis in hoc genere versatissimi & Doctorum approbatione Medici doctissimi, elatis atq; expurgatis, probe curatum, nitidum & tersum à nobis emitti: castigationes præterea quam plurimorum locorum ejusdem Matthioli solertia & ingenio elucubratas ad calcem capitum adjunximus.

In Epistola ad Lectorem in Dioscoridem Lugduni impressum.

Joannes Baccanellus Medicus Regiensis.

Libro de consensu Medicorum, ubi in calce de simplicibus medicamentis disserit, honorifice Matthiolum sæpe citat.

Robertus Stephanus Matthiolum etiam quandoq; citat authorem: A quo etiam Cinnabaris historiam prompsit.

Battholomæus à Maranta Venusinus Medicus.

AC tandem Andreas Matthiolus, qui tantæ rei cognitioni videtur, quasi extremam manum imposuisse, ut pauca admodum, quæ suo nitori non sint restituta, desiderari possint.

In præfatione suæ methodi de cognoscendis simplicibus.

Medicinæ Studiosi quamplurimi, qui Patavii Philosophiæ Medicinæ diu operam navarunt, affirmant audivisse sæpe ac sæpius Clarissimos Medicos Joannem Baptistam Montanum, & Gabrielem Faloppium in suggesto legentes Matthiolum summis laudibus extulisse: Id quod ipse etiam atteslari possum: Quin etiam Lucam Ghinum præclarissimum materiæ Medicæ indagatorem, Pisis, & Bononiæ magnis præconiis Matthiolum celebrasse.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS.
Hieronymo Donzellino, Medico ac Philosopho
S. P. D.

Respondetur Præcedenti Epistolæ

*ACcepi literas abs te tuas, ut longas ita doctas, ita officii plenas, quæ me mirifice recrearunt. Recensuisti enim in illis pro summa prudentia tua, causas omnes, quibus dolore animus meus revocaretur à quibus quidem omnino acquiescere me, æquissimum fuit. Ulterius autem aliquanto quam par fuit, alicubi te, provexit amor in me tuus, dum recenses laudes operis mei, quas dum etsi meo me metior pede, non agnosco, amo tamen, quod una cum Themistocle nullum æstimem jucundius ἀκρόαμα quam propiæ virtutis audire præmium. Quod autem eam epistolam, voluisti esse publicam, eo consilio censeo factum, ut testatam relinqueres tuam erga me summam apud omnes benevolentiam, tum vero, ut testimonio tu

diuturnum validumq; vitæ spatium ad excolenda hæc studia & perpetuum decus tibi conciliandi benigne concedat, oro. Vides quid ferat ubiq; furor juvenilis, & morib. insita petulantia. Ea ut feramus necesse est. Obsecro velles tua iis probari, qui neq; quod laudabile, neq; quid pium aut honestum, vel saltem cum humanitate conjunctum, vident? Nam si nihil nisi omnib. numeris absolutum ἢ τέλεόγωνον αὖσυψόγυ probandum est, quid reperietur in rebus humanis, quod possit probari? Quam securitatem de aliorum censura insectatores illi, si sua protulerint, sibi poterint polliceri? Exhibeat iste, si potest, integros in Dioscoridem Commentarios, & aliorum judicia subeat. Nam reprehendere quàm docere, esse facilius de veteri sententia notum est. Certe nihil do amori, nec (a quo natura, atq; institutione absum) auribus. Præclara atq; laudabilia exierunt in hoc genere opera, sed tuum (si quid judicare possum) mihi quidem τῶν ἐνεστηλαξένων βέλτιον videtur. Neq; propter hanc animi mei inductionem Guilandino bellum indico, aut in vituperationem adduco. Acerbitatem odii & malevolentiæ toto pectore averſor, & doleo eum ingenium minime obtusum, cognitionem literarum haud parvam, studium conquisitionis non plane iners, ad obtrectationes, criminationes, insectationes & calumnias conferre. Ineptum esse fateor ἀβασκάνιστον quidvis credere. Nec quisquam Justitiæ & moderationis laudem expetens, tam duras leges servis præscripsit, ut quæ displiceant, probent. Sed illud profectò injurium, & temeritatis atq; perversitatis plenum est, omnem occasionem lædendi quærere, impetum in bene merentes facere, ea quæ recte cogitata firmaq; sunt, malevolentia convellere, & ex suo ingenio omnium voluntates æstimare. Nimis enim inconsultè hoc fingit Theon te displicere omnibus, Guilandino cum non placeas. Nimis inconsideratè pronunciat de multis, & judicii sui soliditatem prodit, dum tui multo usu confirmati soliditatem evertere conatur. An non producto Plinio, Folium ac Malabathrum discernis? An non manifesta est calumnia de Casia in Cinnamomum transeunte concertatio? De Viburno aculeata magis, quam firma objectio, & Nemesianum propugnaculum minimè tutum. In Cneoro malè cadit nimia illius jactantia. Effert autem se immodicè βωμολοχίᾳ agrestis, de Beta sylvestri. Sabinam bacciferam hic, si fuisset eius horto quodam Civis nostri, grandem admodum ante paucos annos monstrare potuissem, & etiam nunc stare puto. Quid obsecro est occæcari malevolentia, si hoc non est, cum non majori, sed minori Cedro te baccas tribuere videt? De Consiligine quando verbis autorum malè intellectis odiosè pugnat, eaq; veteratorie producit, quid aliud, quàm insulsas cavillationes & suam in arte Medica insciti am prodit? Ad Solanum, si indormivisset, fallum ab eo esset probè. Piper & Cubeba eum satis excitant. Utinam autem excuteret intelligentiam suam, cùm Galeno tantam tribuit ostentantiam, & Mari atq; Amaraci manifestum discrimen tuum ex Galeni sententia ante temerariam scriptionem, consideraſſet, atq; ad censuram, de Santalis, Fabaria & Telephio rectius ex veritatis studio excitatum judicium attulisset. Sed de his satis. Cùm autem optime mi Matthiole, nihil tam parvum, atq; ineptum sit, quod non suos admiratores & approbatores reperiat, cumq; de multorum sermonibus mihi certò constet, Guilandinum suum theatrum in Italia habere, & quosdam λεπτὸν ἀλλ' ἐπὶ εἶναι φίλους rectissimum est, vel ἐν τῷ ἡσυχάζειν φιλονεικεῖν τοῖς ἰδίοις παρέχειν, dum illi invidia, malevolentia, morsuq; doloris lacerati consciantur, vel si quid publicæ utilitatis studio suscipimus, nostra cum aliorum malis non misceamus, & quantum in nobis est, maledicentiam effugere studeamus. Est autem secundum Plautum, atq; non est in manu nobis, quin dicant non est, meritò ut ne dicant id est. Hæc eò scribo, non quòd tuæ doctrinæ excellentiam in ambiguum vocem, aut prudentiæ diffidam. Verum ne dum tuam innocentiam mihi atq; aliis probare cupis, in dicta malevolentia incurras. Nam si hanc tuam Epistolam (id quod de scriptionis diligentia existimo, nec quò minus id fiat obsto) ederes, vereor ne dicturi quidam essent, te in reliquis, ad quæ non respondes, manus dare, quædam etiam minus attente (id quod in ista convitiorum & criminationum impuritate & fœditate, à quo omnes bonorum sensus abhorrent, minimè mirum est) considerasse. De Malabathro afferre possent, Plinii autoritatem, non satis munitam esse bonis testimoniis. Ad illud Casiam & Cinamomum unius plantæ corticem nihil responsum, De Bolo Armenica, quòd non ex Lemno afferatur, nihil allatum. Zedoaria autem pro Costo ita alte in multorum animis radices egit; ut vix extirpari posse videatur. Mihi quidem à te evulsa est radicitus. Conquerentur de Saliunca, de Dictamno albo non satisfactum. Illud non animadversum, quod contendit in Cap. de Tragio apud Dioscoridem legendum majora, non minora. Lachrimas, quas producis, abstergere conabuntur. In Limonio autem injuriam fieri clamabunt Guilandino, cum ille contendat plantam, quam pingis (officinis Benrubrum appellatam) non esse Limonium. Tu verò existimare videaris illum statuere non esse verum Ben Mauritanorum. Amellum Vergilii, plantam quam ostendis esse concedent, quòd sit Aster Atticus Dioscoridis, pugnabunt. Hæc etsi scio cogitationis tuæ comprehensionem non effugere, tamen ut probarem tibi amicissimum studium meum, monere, quod est amici, volui, neq; dubito ac potius certo scio, te in optimam partem accepturum, præsertim cum intelligas me, non alia voluntate quam tuum laudabile propositum consolandi confirmandiq; illa scripsisse. Quod autem & ad fidem initæ amicitiæ nostræ attinet, ita tibi eam præstabo, ut inter multos tui amantes, amantiorem Cratone, vix fis habiturus. Vale. Vvratislaviæ.

In Guilandini acerbitatem, & malevolentiam.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Joanni Cratoni Medico. S. P. D.

Comprobantur quæ Cratoni non satis firma videbantur, contra Guilandini calumnias.

AMicitiæ recentis, quæ mihi tecum contracta est, jam fructus uberrimos capio ex literis illis, quas superioribus diebus ad me dedisti: Plenæ enim sunt non tantum amoris in me tui, sed & officiorum ejusmodi quæ alere & conservare animorum conjunctionem in primis solent & possunt. Atq; ut de cæteris non dicam, monita tua, quibus exasperatum me adversarii importunitate ad lenitatem reducere conaris, quanti me facere oportuit? Nimirum sic decet candidum animum, quibus benè velit, eos ut non collaudes tantum, ubi quid rectè factum est, sed reprehendas lapsos, imminente autem periculo etiam moneas meliorũ. Obtemperabo autem tibi, mi Crato, & moderabor animo meo. Si me tamen doloris acerbitas erumpere ingemitum

mitum coegerit, id te commodè interpretaturum, haud diffido. Grave est à vipera morderi, sed infinitis partibus Theonini dentis morsus molestior. Dii prohibeant, ne eum tu unquam experiaris. Adde quòd idem curationem perfectam nunquam recipit, ut ut purges, ut ut antidotis pugnes, serpit veneni vis, & licet omnia ad tollendum malum adhibeas, semper tamen aliquid hæret. Non erat ille aper, ut putabas, qui vastasset hortulos meos: stant quidem incolumes, & immortales. Diis volentibus, labores mei cincti sepibus veritatis, vastari nequeunt. Me, me, non illos, dum planto, runco, irrigo, summâq; fide excolo viridarium meum, Theon iste ex aspidum genere venenosissimus, enutritus herbarum mearum succo (quæ mirum, ut illi in venenum venerint) inopinantem læsit. An non justus tibi videtur dolor meus, sic demorsi præter omne meritum meum? Nihilominus te hortatore, in posterum si non compescam, saltem tegam & dissimulabo eum, quantum in me est. Sed enim veniam merebor interim, si quemadmodum Posidonius Stoicus, cùm omnino non dolere statuisset, exclamavit tamen: O dolor, nihil facis, sic & ego nonnunquam humanum quid passus quiriter, præsertim apud amicum, qualem te esse judico. Atq; hactenus impetrasti à me, quod maxime volebas, ut deinceps in scriptis meis mihi temperem.

Nunc ad eam partem tuæ epistolæ venio, qua requiris aliquid ain ad ea, quæ Guilandini objectionibus respondi. Nam ut singula ea excutiam, quæ Theon parum cognita mihi fuisse recenset, id sanè integri operis fuerit, non Epistolæ. Hic tantum mihi fuit scopus cùm ad te scriberem, ut ex paucis ostenderem, qualia reliqua essent illius. Nec propterea dedi manus, quòd eo in loco hostem penitus conficere non volui, eum alio tempore, DEO volente, tractaturus.

Sed quæ deesse putasti meis literis, ea sic habent. De Plinii autoritate in Malabathro non satis munita, miror eorum, quos ais, iniquitatem, ne dicam impudentiam, qui ut gravi autori detrahant fidem, nulla alia causa inducuntur, quàm ut sibi, illo spreto & rejecto, fides habeatur. Agnoscis autem ipse id minime decere homines, qui docere se posse alios profitentur. Confutare Guilandini opinionem, quòd, Galeno autore, dixerit, Cassiam & Cinnamomum unius esse plantæ corticem, non videbatur necessarium. Quum enim contra eum iam probaverim, Cassiam in Cinamomum transire, non autem è contra, ut ille tam temere mentiri non erubescit, sanè tibi & cæteris perspectum futurum, videbatur, intellexisse Galenum, cum hæc dicit, de Cinamomi & Cassiæ corticibus tantum, qui ex Cassiæ plantis eximebantur, quarum surculi extremi in Cinamomum quandoq; transibant. Namq; universalis hæc propositio esse non potest, absq; manifesta Galeni contradictione, qui Cinamomi arbusculam à Cassiæ planta diversam facit. Plinii autoritas defenditur. Cassiam & Cinamomum non esse unius plantæ contra Guilandinum.

Armenium bolum cùm sciam ego, Constantinopoli ad nos advehi, & illuc apportari ex Lemno (si tamen Veneti negotiatores mihi vera narrarunt) nihilq; deesse illi, quod Lemniæ terræ non conveniat, putabam hoc sanè haud te latere, nec ideo esse operæpretium, ut cum Guilandini fabulis contenderem. Mendaci enim fides nulla est. Conquerantur in Saliuncam quantum velint Guilandinici Theatri applausores. Mihi enim longè magis Plinio, quàm Marcello adstipulandum est, quippe qui post Plinium, Dioscoridem, & Galenum vixerit, ut ipsemet fatetur, nec ullam habuerit medicamentorum peritiam. Satis autem superq; mihi probatum existimo ab authoritate, à viribus, à natali solo, Saliuncam & Celticam Nardum, diversas esse plantas, nec uno tantum Marcello, ut Guilandinus, meas comparavi probationes. Manebo itaq; in sententia, nec inde me tantillum demovebo, ni mihi clariora in contrarium afferantur. Bolus Armenius orientalis unde afferatur? Marcellus Veneta est moneta. Cur factum sit, ut putarint quidam Saliuncam & Celticam Nardum eandem esse plantam.

Disceptationem hanc excitavit, (ut doctissimus Marcellus inquit) una tantum Dioscoridi addita vox, quæ nec una nec eadem in antiquis Græcis exemplaribus est. Sed in aliquibus, Σελινοντα, in aliquibus Αλισυντα in quibusdam Αλισυγια & in nonnullis duplicato λ, Αλλισυντα legitur. Ex qua multiplici lectione facile quisquam conjicere potest, hic, ut in quam plurimis aliis locis animadvertimus, Dioscoridi subesse mendam. Ad ea autem, quæ in albo dictamno vocato, objicere posse eos contra meam sententiam putas, nempe legendum non esse, ωμφέτιφα sed ωαμφέτιφα, respondebit pro me Oribasius, qui ex Dioscoride transcribens ωμφέτιφα non ωαμφέτιφα legit, quemadmodum legerunt omnes quotquot sunt Dioscoridis interpretes, Hermolaus, Marcellus, Ruellius, Cornarius. Quorum nullus extat, qui hac de lectione dubitaverit. Dictamnus albus.

Guilandinus Plinium sequutus, cujus fidem infirmare ejus sectatores, paulò ante audivimus, ut aliquid novi in disputationem afferre videretur, ωαμφέτιφα legendum somniavit, quòd is scribat, Tragium non lentisco, sed Terebintho esse simile, cujus folia cùm longe Lentiscinis sint grandiora, certat Guilandinus, ωαμφέτιφα legendum esse. Sed quàm feliciter Plinii sententiam in suam verterit, manifeste testatur ipsius Plinii in describenda Tragii facie inconstantia. Quippe is libro decimo tertio, capite vigesimo primo, Tragium Terebintho simile facit. Mox volumine vigesimo sexto, capite ultimo, Junipero simile esse scribit, magno in utroq; loco errore, de quo apertissime testantur Dioscorides, Galenus & Oribasius. Qui quidem omnes cùm præter hac unà cum Plinio affirment, in Creta tantum Insula nasci Tragium, è suo illo asino cadit Guilandinus, cum quo radices Romam asserre solebat, quòd ubiq; locorum sunum nascatur Tragium. Guil. in Tragio confutatus explosa. Plinii in describendo Tragio inconstantia. Tragium nasci tantum in Creta.

At si (ut inquis) lachrymas è Tragio manantes abstergere conabuntur adversarii, eadem opera Aethiopi nigredinem abstergant, & Nili alveo aquas. Certe Dioscorides, Galenus, Oribasius, Plinius, Tragii lachryma apertissime meminere, quorum abstergere scripta, nulla unquam Guilandinica poterit spongia. In Limonio fateor errorem, sed non mireris, mi Crato, non enim poteram nasum à tam fœtida latrina, quam olet Guilandini Theon avertere, quo minus etiam oculos retorquerem, quo postea factum est, ut legendo sim hallucinatus. Credam tamen eam plantam, legitimum esse Limonium, quousq; aliam afferant contentiosi illi, quæ evidentioribus notis à mea me amoveat opinione. Limonium.

De Attico Astere nihil respondebo, ni prius Amellum illud non esse verioribus comprobent argumentis. His auditis, quid in hoc etiam præstare valeam, illico intelligent: ni fortasse Ruellii minus probandam versionem, quàm ipsius Dioscoridis verba complecti statuerint. Hæc erant, quæ ego præteritis multis Guilandini calumniis consulto respondenda putavi, & quidem paucis. Idq; ea de causa, ut tu vir alioqui doctissimus ex paucis his, conviciatoris illius infidelitatem temeritatemq; cognosceres. Sapientes omnia docere velle quenquam vani prorsus hominis consilium esse censeo. Ignaris itaq; cæteris reservabo, ubi resipiscere cœperint, aperienda, faciles; ostendam sophistica esse omnia. Pertinacibus autem perpetuo tacebo. Bibant illi quos tuentur errores, quasi maternum lac, ut pravum hoc ingenii alimentum, tanquam in organa judiciorum transmutatum, nunquam postea deponere possint. Vale mi dulcissime Crato, & eo, quo cœpisti, me semper amore prosequere. After Atticus.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Stephano Laureo Medico Cæsareo,
S. P. D.

Exploditur Lacunæ consilium de propinando infantibus Armenio lapide scrupuli pondere.

Andreas à Lacuna Dioscoridem in Hispanicam linguam vertit.

CUm hoc anno in patriam iturus hac iter faceres, offerebas mihi Dioscoridem ab Andrea à Lacuna, viro in Græcis, & Latinis literis versatißimo in Hispanicam linguam conversum, & annotationibus etiam illustratum, sed inter cætera cùm legeres in lapide Armenio ejus annotationes, mirabaris sanè plurimum, quòd scriberet Armenium lapidem scrupuli pondere propinatum ex mandris Centaurii decocto, ad puerorum epilepsiam, admirabile esse auxilium. Cùm itaq; judicares Lacunam hominem, ut doctißimum, ita in curandis ægris esse exercitatißimum, (quanquam, hoc tibi vehementißimum videbatur medicamentum,) hominis tamen experientia, & doctrina persuasus, videbaris ejus sententiam non omnino improbare. Nam cùm tibi antea compertum esset, & in Italia, & in Hispania haberi non obscuræ famæ medicos, qui ad vermes interaneorum necandos tuto, certoq; auxilio pueris argentum vivum potandum exhiberent, quod tamen inter lethalia medicamenta recensent antiqui, putabas non esse mirandum, si præter medicam rationem, & tui ipsius opinionem tam feliciter in lactentibus pueris epilepsia vexatis, Armenio lapide uteretur Lacuna. Hæc dum mecum conferres, petebas, ut de re hac meam tibi exponerem sententiam. Atqui tametsi tuæ satisfaciendæ petitioni promptißimus esset animus, cùm tamen tunc itineri maturando omni celeritate te accingeres, ego verò aulicis negotiis occupatißimus essem pollicebar me tibi per epistolas satisfacturum, quam primum in Cæsaris aulam redißes. Nunc autem quum primum intelligam superioribus diebus, illuc te sospitem advenisse, ne pollicitationis meæ me immemorem esse censeres, committere sanè non potui, quin illico sententiam meam, de re hac ad te scriberem. Si verò quid sentiam ingenue fateri debeam, nulla sese offert ratio, qua Lacunæ sententiam comprobare possim. Quippe experimento sine ratione facto, non video, cur ita facilè mihi subscribendum sit, præsertim ubi hoc in fiat medicamentis, quorum cum occultæ facultates, tum etiam manifestæ, notißimæ sunt omnibus. Scio ego non solùm Tralliani consilio edoctus, sed propria in curandis ægris experientia, Armenium Lapidem ex eo haberi medicamentorum genere, quæ electivè per vomitum, & per aluum purgant, nec quamvis diligenter lotum propinari posse etiam robustißimis viris, quo minus perturbet, & violentas moveat vomitiones, & alui dejectiones, scrupuli vel semi drachmæ pondere haustum. Id quod manifestè fatetur Mesues: quippe qui scribat Armenium lapidem nocere stomacho, quinetiam cum subversione, & angore purgare, quo fit ut temerarium admodum esse censeam Lacunæ judicium, quod lactentibus infantibus Lapidis Armenii scrupulum propinare audeat, addito etiam Centaurii minoris decocto, amarissimo sanè remedio, & propterea abominabili pueris. Itaq; credas in posterum velim, quemadmodum mihi etiam persuadeo, hoc medicamento scrupuli pondere haudquaquam usum esse Lacunam, sed incircumspectè id ex Aetio transcripsisse, qui libro secundo, capite quadragesimo septimo, ex Nicheßonis authoritate, sic de Armenio Lapide scriptum reliquit, Armenium, quo pictores utuntur, duodecimæ drachmæ parte melancholicis & sanguinem crassum habentibus datur. Datur & pueris pectoris morbo infestatis. Revomunt enim, cùm vomitorium existat. Datur & morbo sacro obnoxiis, ac furiosis hoc modo. Centaurii fasciculos manipulares tres in aquæ marinæ heminis tribus coquito, donec una supersit, & cum excolato decocto Armenii lapidis, quem Græci Armenium vocant, tertiam drachmæ partem terito, ac confidenter exhibeto, nihil enim periculi est. Hæc Aetius ex Nicheßone posteritatis memoriæ commendavit. Quibus tibi facilè palam fiet, non solùm parum admodum sibi constitisse Lacunam, dum hæc in suas transferebat annotationes, sed nullam, vel exiguam medicamentorum habuisse peritiam. Addam etiam (pace docti viri dixerim) quòd negligenter satis Aetii verba expenderit. Siquidem cum is in universum melancholicis & sanguinem crassum habentibus, duodecimam drachmæ partem tantum exhibeat, miror sanè, cur scrupulum infantibus lactentibus, ex centaurii decocto dare audeat Lacuna, cùm id tantum furiosis, maniacis, & sacro morbo vexatis dari præcipiat Aetius. Atqui infantes nec maniaci, nec melancholici, nec furiosi fiunt, quo fit, ut de his haudquaquam intellexerit ille, sed de viris jam ætate adultiore iisq; robustis. Probo quidem ego Nicheßonis medicamentum, sed Lacunæ consilium modis omnibus reprobo. Ideoq; unius vel alterius grani pondere id infantibus dari posse crediderim, cum Epilepsia, tum spirandi difficultate affectis admirabili sanè juvamento, rhodomelite, oxymelitove, vel ptisanæ exceptum. Nam cùm illud revomant sumentes, (ut Nicheßon ille inquit) nihil penitus periculi afferre potest. Nam scrupulo quatuor sexue posse ingulari infantes, ego sanè non ambigo. Utinam ad Lacunam perveniat hæc nostra epistola, antequam unquam alicui infanti suum hoc propinet medicamentum. Utinam eo in fuisset judicio, dum hæc describebat, quo in propinando infantibus argento vivo, fuisse illum animadverto. Quod quidem meo judicio securius dari potest sesamini seminis quantitate, vel etiam coriandri in adultioribus, quàm Armenium scrupuli pondere. Siquidem cùm nulla alia lethifera facultate (ut Dioscorides inquit) intexerimat, quàm quòd suo ingenti pondere intestina laceret, nihil sanè verendum videtur, minimam ejus quantitatem id moliri posse unquam, præsertim cùm sua gravedine, ac Sphærica forma, facilè è corpore per inferiora labatur. Idcirco mirari non debemus, si Brasavolus tam clarus ætatis nostræ medicus, ad necandos interaneorum vermes, dari pueris argentum vivum nullo incommodo scriptum reliquit, & eo tam feliciter usus sit alter quidam Clarißimus Medicus Patavinus, quanquam parandi, dandiq; rationem neminem unquam docere voluit. Atqui ego, etsi hoc medicamento nunquam sum usus, vidi tamen dari sæpè illud scrupuli, vel sesquidrachmæ pondere, à Goritiensibus obstetricibus ægre parturientibus mulieribus, nullo prorsus incommodo, sed felici semper eventu. Datur vivum non extinctum, ut quidam putant. Quod enim extinctum est, ventriculo hæret, & intestinis & sæva excitat symptomata. Lavandum tamen prius ex acerrimo aceto cum sale misto mox tenui corio excipiendum, manibusq; tam diu premendum, quousq; per corii meatus excidat. Sic enim purgant,

Armenii lapidis dejectoria vis qualis.

Lacunæ opinio improbata.

Armenium Lapidem pueris potandum exhibet Ætius.

Armenius Lapis qua quantitate sumendus.

Medicamentum ad puerorum Epilepßam & spirandi difficultatem.

Argentum vivum secure dari posse potandum ad necandos interaneorum vermes.

De Frigimelica hoc est auditum.

Argentum vivum dari non sine auxilio ægre parturientibus.

Argentum vivum lavatur.

gant, qui eo uti volunt. Hic habes, mi doctissime Stephane, meam de Lacunæ medicamento sententiam, quàm non ut probes, sed ut judices ad te mitto. Magnifacio enim judicium tuum, & ingenii tui acumen, quibus hæc omnia me longè te enucleaturum non ambigo. Vale. Pragæ.

PETRO ANDREÆ MATTHIOLO, Senensi, Medico clarissimo, Bartholomæus Maranta Venusinus Medicus,

S. P. D.

Excusatoria est Epistola, de quibusdam contrà Matthiolum editis.

CUm ad te librum meum, quem de ratione cognoscendorum simplicium conscripsi, paucis ante mensibus miserim, nec literarum aliquid abs te acceperim, sanè id mihi perquam molestum fuit, quòd expectatissimis tuis literis frui non licuit: quibus ego aliquam meorum laborum, ac laudis (si qua erat) gratulationem tui expectabam, quæ quanto jucundior ac gratior futura erat, tanto gravius, ac molestius fero, quo illa privor. Et cùm hoc ipsum cum amicis dolerem, extitere, qui non solùm suspicarentur, sed qui certo se quasi divinasse crederent, factum id à te esse, non tam quòd operosis negotiis, quæ ipse accusabam, distraheris, quàm quòd alieno à me animo esses, ejusq; rei causam fuisse meum ipsum, quod ad te misi, opusculum, affirmant. Ajebant enim te, si librum ipsum universum, ut credere par est, percurreris, omnino ejus lectione fuisse commotum, quod quædam de te in eo minus modestè aut honorificè, quàm vel maximi tui nominis authoritas, vel singularis tum in me amor exposcat, sint perscripta, eaq; sine stomacho legi à te non potuisse. Quamobrem ingrati animi tum in me amor exposcat, sint perscripta, eaq; sine stomacho legi à te non potuisse. Quamobrem ingrati animi crimen, hac in re non effugisse me affirmabant, non esse nisi claudicantis amicitiæ indicia adjungentes, ab ejus opinione velle discedere, qui me non solùm magno amore sit prosequutus, sed summis etiam laudibus ornaverit. Illudq; crimen eo gravius esse & videri, quòd ea, quibus à te discrepo, nullum servans modum, aut modestiam, sed potius proterve, ac petulanter prosecutus sim: ut videar voluisse, dum multam mihi laudem aucupari studeo, tuo splendori, ac gloriæ quodammodo tenebras offundere. Nam quemadmodum non est ullum certius amicitiæ vinculum, quàm consensus & societas consiliorum & voluntatum, ita simul, atq; sibi, vel gloriam, vel utilitatem, vel aliquid aliud, quàm alteri quisquam maluerit, ipsam nullam fieri, ac funditus everti, asserunt. His quidem ego non mediocriter perturbatus sum, nam cùm mihi nihil unquam majori curæ fuerit, quàm ut primum abs te ipso, deinde à cæteris omnibus, quàm gratissimus ergate esse cognoscerer, & cùm nihil, quantum in me fuit, prætermiserim, ut dignitatem atq; existimationem tuam (quæ semper apud me maximi ponderis fuit) & vererer, & summis etiam laudibus efferrem, non potui non summo affici dolore, quòd sint nonnulli, qui me infenso à te, atq; inimico animo esse suspicentur & affirment. Ac tametsi grave est verè accusari in amicitia, longè tamen gravius semper duxi falsò accusari. Cumq; mihi ipsi conscius sim, nihil à me unquam excogitatum esse, nedum commissum contra dignitatem, atq; amplitudinem tuam, illorum, qui me accusant, reprehensione non usq; adeo commotus essem, nisi inter cæteros, Joannes Antonius Pisanus Medicus, vir summi judicii, maximaq; in hac nostra urbe autoritatis, idem admonuisset. Namis, cùm & mei amantissimus sit, & tuorum scriptorum studiosissimus etsi in cæteris omnibus, in hac tamen potissimum re audiendus mihi fuit. Cognovi enim illum non ideo hæc dicere, quòd vellet me temeritatis, atq; impudentiæ nota aspergere, tametsi non ignorem, illum pro honore atq; dignitate tua, malevolorum obtrectationes & invidias, si quando opus fuit, prostravisse, fibriq; perpetuam pro te propugnationem suscepisse. Sed cùm te non mediocriter observet, me autem plurimum diligat, putavit suas esse partes, me de ea re commonefacere, quæ (nisi provisum prius sit) immutare te mihi facile posset, quod ipsi (quæ sua est erga utrumq; nostrum benevolentia) tam esset molestum, quàm quod molestissimum. Itaq; ostensis ab ipso mihi locis, quæ id quodammodo apertius præ se ferre videntur, cœpi meæ illi menti, ac consilii rationem reddere, atq; quid me ita vel scribere, vel sentire impulerit, manifestare, tandemq; effeci, ut illum à priore sententia deducerem, atq; una mecum affirmare hominem coegerim, nihil in eo opusculo à me contra existimationem tuam scriptum esse, quod vir aliquis probus redarguat, si modo sententiæ, ac res ipsa, non verba, ac literæ, æstimentur. Verum consuluit, ut ea de re ad te scriberem, meq; tibi totum patefacerem. Non enim verebatur, ut si quatibi abalienati mei in te animi suspicio incidisset, futurum, ut eam protinus abjiceres. Illiusq; rei etiam omnibus satisfactum iri, qui idipsum quoquo modo sibi persuasissent. Obtemperavi igitur Pisano, atq; has ad te literas exarare volui, quibus cognoscas, nunquam mihi, tui aut colendi, aut observandi voluntatem defuisse. Ac video quidem duo præcipuè esse, in quibus meam ergate, vel fidem, vel amorem eo in opere illi desiderarant. Primum quidem quòd à te multis in rebus dissentire voluerim: Deinde quòd in nonnullis acerbius asperiusq;, quàm amici officium exigere videatur, à te discrepaverim. Quæ duo, cùm ut spero, diluero, & illis, & tibi, si oportuerit, etiam planius ostendam, me nihil adeo unquam horruisse, quàm ingrati animi crimen. Atq; ad primum ne respondere quidem deberem, cùm cuivis notissimum sit, non propterea violari frangiq; leges amicitiæ, quòd ab amici sententia quandoq; declinemus. Id enim, ut à te peti minime solitum esse, certo scio, ita si à quopiam petatur, neq; ei concedere verus, ac minime blandus amicus debet. Quid enim turpius esse potest, quàm cum amico in iis rebus velle consentire, quas aliter esse quispiam sentiat, ac judicet? aut quæ major pestis in amicitia esse potest, quàm adulatio, blanditia, assentatio? Si quid igitur in eo opusculo, à me scriptum est, quod cum his, quæ à te scriptis tradita sunt, non ex omni parte consentiat, feci id quidem, non quòd odio quodam, ac simultate à te dissidere vellem, nec ut ex hujusmodi contentionibus aliquam mihi inanem gloriam, laudemq; compararem, sed ut fidelis bonique scriptoris munere fungerer, cujus est veritatem, quam putat apertam, ingenue, ac libere exponere, nihil ficium, nihil simulatum proponere, sed in sola veri inquisitione, atq; investigatione, ita laborare,

borare, ut non tanquam adversarium aliquem convincere, sed veritatẽ ipsam, quæ in primis est hominis propria, invenire studeat. Ex quo non à te solum, sed à multis aliis præclarissimis viris dissentire mihi licere arbitratus sum, ne id commodi, quod ex perspecta veritate emanare solet, invidere hominibus viderer. Quis enim esse posset mei libelli fructus mortalibus, si dum amicis blandior, id celem, quod præcipue ab illis expetitur? Quæ etiam meorum laborum laus, si ea tantum scripsero, quæ vel à te, vel ab aliis maximi nominis viris prius diligenter atq; exacte posteris sunt demandata? Nisi fortè eam provinciam, ideo mihi suscipiendam putassem, quod tua aliorumq; scripta meo testimonio confirmata, libentius lectum iri ab hominibus mihi ipsi persuasissem. Sed unde mihi hoc novum benevolentiæ genus? Unde hæc tam inusitata beneficentia? unde adeo inauditum officium, ac liberalitas? Hæc non ideo ad te, vir præclarissime, scribo, quòd putem displicuisse tibi, me à te in nonnullis rebus dissentire, sed ut obtrectatorum nugis iter intercludam. Novi enim te veritatis amantissimum, cupidissimumq;, & qui aliorum honestis laboribus non solùm non invideas, sed libenter eos etiam complectaris: & si quid in illis reperias, quod tu non prius excogitaveris, aut inveneris, idipsum non asperneris. Ut qui & scias & confitearis in quavis scientia posse indies nova excogitari, idq;, etsi in omnibus, præcipue tamen in simplicium medicaminum indagatione evenire, quod tu in eruditissimis tuis in Dioscoridem commentariis ostendisti. Cùm aliorum operam in tuis laboribus locupletandu non solùm sponte oblatam non recusaveris, sed etiam libenti animo expetiveris, quod & in tuo opere suis locis ingenue aperteq; confiteris, cùm nulla in re, ne minima quidem, defraudare aliquem suo labore volueris. Quin potius in aliquo celebrando atq; in referenda gratia, prolixiorem, atq; liberaliorem, quàm exiguitas officii postularet, te præbuisti. Cujus quidem rei, vel ipse testis sum, quippe cui longè plus tribueris, quàm res & veritas ipsa concedat. Nec enim tu mihi gratiam modo habuisti, sed cumulatissime etiam retulisti, ut nisi pari studio erga te sim, & voluntate, non solùm ingratum, sed etiam impium ipse me existimem. Verum quanti te faciam, semperq; fecerim, non dubito, quin ex Luca Ghino primum, dum inter mortales agebat, deinde ex multis aliis utriusq; nostrum necessariis, acceperis. Puto igitur tibi exploratum esse persuasumq; habere, meum studium semper extitisse colendi tui atq; observandi, teq; existimare, nihil esse tam laboriosum, aut difficile, quod non pro te mihi susceptum, jucundum sit futurum. Hæc inquam, in te mea cùm semper extiterit voluntas, idipsumq; tibi persuasissimum fuisse crediderim, induci ad credendum nullo pacto possum, ac ne cogitatione quidem complecti, tuam in me benevolentiam, tam levi causa refrixisse, quare nihil etiam est, quod aliorum suspiciones extimescam. Verùm quia (uti dicebam) ubiq; reperiri solent quædam pestes hominum, qui nihil aque studeant, atq; concordiam inter conjunctissimos disjungere, ne quid ejusmodi inter nos accidat, haud alienum esse existimavi, amici mei consilijs morem gerere, ut prius de his rebus ad te scriberem, meumq; erga te animum simplicem, atq; promptum aperirem, quàm de me perfidia malevolorum tale aliquid garriat, constitutam quod inter nos concordiam distrahere possit. Sed ut ad secundum accedam, quod multum momenti habere videtur, duo potissimum loca mihi ostendit Pisanus, (nam vix tertium reperiat aliquis, de quo aliqua ratio habenda sit) quæ cùm perverse aliquo modo, quis interpretari possit, ignarus meæ erga te voluntatis, perversi animi calumniam non effugere fortasse existimabit. Sed ea cùm exposuero, meaq; sententia rationem reddidero, non dubito fore, ut quemadmodum Pisanus ipse, vir optimus atq; integerrimus, ita & quivis non iniquus rerum æstimator, boni consulat. Atq; illud mihi primum occurrit, quod de aspera Lonchitide primo libro nostræ Methodi scripsi, ubi hæc leguntur verba. Hanc in doctissimis suis commentarijs non depinxit Andreas Matthiolus, sed aliam, quam nescio, quo pacto à Luca Ghino pro Lonchitide ad se missam falsò asserit. Hæc nos. Qui verba hæc ita nude, ac simpliciter, uti sonare videntur, considereret, existimabit te à me, ut mendacem vanumq; scriptorem notari. At qui rem ipsam, nostramq; mentem potius æstimet, longè aliter rem se habere comprehendet. Nam hæc vis verborum, non tam te redarguit & refellit, quàm meam admirationem manifestat. Admirabar sanè à te aliquid cuipiam tribui, quod scirem illum minimè sensisse, non autem asseverabam, te minime vera docere. Cur enim in tam paucis verbis adeo inconstans essem, ut quem mendacii coarguerem, eundem doctissimum appellarem? Unde mihi per Deos immortales tecum adeo familiaris inimicitia, ut quasi venenum in mellito poculo tibi offerre cupiam? An verò mendacii notari dixerimus aliquem, cùm dubios nos esse asserimus, cur ita scripserit? An hæc verba (Nescio quo pacto) non ita corrigunt attributam tibi falsitatem, ut nihil minus quàm falsum te esse significent? An tandem putas me tam ineptum, ut luculentiores contradicendi, calumniandiq; modos excogitare non potuissem? utq; nulla in brevibus verbis contradictione commissa, aliquem & falsum, & mendacem reprehendere valerem? Sed ut rem omnem à principio exponam, scito plantas omnes, quas à te Pisis Lucas Ghinus anno ab hinc nono misit, mihi prius ab eo fuisse ostensas, inscriptionesq;, quas singulis plantis apposuerat, non solum vidisse me, sed etiam descripsisse. Erant enim in illis descriptionibus ejus opinionum rationes, quas maximæ utilitati mihi, jam tum simplicium cognitionem magnopere expetenti futuras esse (ut certe quidem fuere) existimavi, easq; apud me vel nunc servo. Inter eas verò erat Lonchitis altera, quæ hunc ad verbum habebat titulum adnexum. Hanc esse Lonchitim asperam aliqui sentiunt: Ego verò potius filicis genus, nam asperam Lonchitim veriorem agnosco, hactenus. Tu eandem depingis, fateriq;, te illam vidisse studio, liberalitate Lucæ Ghini, qui eam Pisis ad te misit. Ac tametsi non explices, pro Lonchiti aspera ab eo, ad te missam esse, id tamen non rudis lector ex verbis tuis facile colligat. Quam enim liberalitem in Luca agnosceres, si hanc de Lonchiti opinionem ei acceptam non referres? Cum igitur inscriptio illam non Lonchitim, sed filicis genus appellet, & videam non aliam sed eandem à te pro Lonchiti veræ efformari, non potui non in summam admirationem adduci, quod quasi imprudens, nolensq; à Lucæ Ghini mente aberraveris. Sed te cùm virum ingenuum candidiq; animi cognoscerem, non malitiosè, aut ex fraude, sed rationabili aliqua persuasione inductum in hunc errorem incidisse, credendum existimavi. Quæ ratio cùm esset mihi minus comperta, ut veram Lucæ sententiam, utq; veritatem ipsam, quam putabam, aperirem, dixi à te minus vere, nescio tamen quo casu, Ghino illam tribui de Lonchiti sententiam. Nam cùm ego aliam pro Lonchiti vera ostendere in eo opusculo vellem, idq; inventum Lucæ Ghino (à quo primum ejus rei sum admonitus) acceptum referre in animo esset, nisi ita de ea scripsissem, & Lucam, & te, & meipsum etiam inconstantem, variumq; reddidissem.

Lonchitis aspera.

Plantæ à Ghino missæ Matthiolo.

Lucam quidem, quod ei diversam ab ea, quam illi tu asscribis, opinionem tribuissem. Utrunq; verò nostrum, quia cum ea in re inter nos non constaremus, data esset lectori ansa, ut alterum nostrum men-

mendacii coargueret. Quare, ut ex tot angustiis emergerem, exponendum mihi erat, cur à te dissensissem. Quæ quidem dissensio, cum non tam circa rem ipsam, quam in exploranda Lucæ Ghini mente versaretur, existimavi æquo animo te laturum, si in re nullius fere momenti, casu nescio quo, falsum te esse tui amicissimus, atque amantissimus diceret. Nihil enim vetabat, ut vel pagella illa, in qua Lonchitis inscriptio erat, deperderetur, vel erosa obliteratave ad te perveniret, ita ut ejus integram sententiam tibi videre non liceret, vel quòd eam semel tantum à te lectam, dum plantam ipsam depingendam sculpendamve præbes, rejecisses. tandemq; ob rerum incredibilem varietatem, quam quidem in tam laborioso opere conficiendo quotidie struebas, quod in ea continebatur, mente caderet, vel ut quævis alia fortuna incideret, qua animum tuum à veritate ipsa distraheret. Ac quemadmodum ea, quæ casu eveniunt criminis expertia esse debent: ita neque te ignominia, aut dedecore affectum iri existimabam, quòd falsus in ea re appellarere, quam nec opinatus casus gubernavit. Hanc igitur meam extitisse mentem in illis verbis, vir clarissime, nullo pacto dubites velim. Deumq; testor immortalem, nulla me iniquitate, aut perversitate commotum, sed integro atque syncero animo ea protulisse. Quod si haud satis aptis appositisq; verbis, sed potius duris, ambiguisq; illud assecutus sum, in hoc accusari, atque reprehendi non à te solum, sed etiam à quovis facilè patiar, meumq; errâtum deprehensum jam, atque manifestum confiteor, quod tamen si criminosum est, inconsiderantiæ cujusdam negligentiæq; crimen est, non voluntatis. At ex verbis, & literis mentem alicujus æstimare, calumniatoris officium est, nam ubi rerum testimonia adsunt, quid opus erit verbis? An putamus aliquid ponderis habituras esse in rebus ambiguis, & obscuris interpretum explanationes, ubi autor ipse scriptorum suorum rationem, sententiaq; suæ expositionem perspicuam manifestat. Jam puto me tibi planius exposuisse consilium meum, ac rationem reddidisse, cur ita scripserim de Lonchiti altera, in qua quidem re, non despero fore, ut (qui tuus est animi candor) in meis rationibus acquiescas. Verum, cur ita senserim, ac quid potissimum me moverit, ut tuam de Lonchiti sententiam persecutus non sim, breviter exponam. Movit me quidem in primis Lucæ Ghini autoritas, qui cum in ea, quam tu depingis, asperitatem multam desideraret: nunquam pro certo affirmare ausus est, illam veram esse Lonchitim asperam, tandemq; adinventa illa, quam nos veram credimus, ita à priore sententia detrusus est, ut illam filicis genus esse crederet, hancque, ut veram ac genuinam, agnosceret. Atque induci ad credendum vix possum, ut de hac sententia Lucas deduceretur, rursusq; in pristinam reverteretur, quando in hac non asperitatem solum, sed omnes alias notas ita appositè Dioscoridis delineationi quadrare cognovit, ut nulla in re, vir ille alioqui modestissimus, optimusq;, adeo se magnificè jactaret, atque ob nihil fere aliud, ita gaudio exiliret, quam ex hujus Lonchitis, quam verissimam existimabat, inventione. De qua intellexit in superius adducta inscriptione, cum inquit: se acriorem Lonchitim agnoscere. Habet enim hæc folia scolopendrii majore, longe magis divisa, ac multo asperiora. At illa quam tu depingis, præter figuram quandam, Aspleni nihil habet, meo quidem judicio, Dioscoridis descriptioni congruum, nullam enim in ea videre est asperitatem, sed ex utraque parte lævis est: tantum abest ut scolopendrio asperiorem esse eam dicamus. Nisi forte idcirco asperam illam dixerimus, quod duriuscula, & quodammodo solida sunt ejus folia: Sed non ita se res habet, quando fieri non potest, ut vere dicamus, alterum altero asperius, nisi in utrisque insit asperitas, ut neque recte fiat comparatio nisi in asperitatibus ejusdem naturæ, & speciei. Quare si Lonchitim quantum ad asperitatem pertinet, Aspleno comparabimus, intueri primum debemus, quodnam genus asperitatis in Aspleno sit, ut eandem sed majorem in Lonchiti quæramus. Sed nullam ego in ea invenio præter hirsutiem, seu scabritiem illam, quæ ex aversa fronde flavescit. Concludendum est igitur eodem pacto à nobis in Lonchiti asperitatem quæri oportere. Sed diversis vocibus, eandem rem voluit explicare Dioscorides, ut quod in Aspleno appellavit hirsutum, voluerit id, in Lonchiti asperum dicere: & quoniam hirsuta esse Asplenifolia dixit, voluit in Lonchiti asperiora esse dicere: quod perinde est, ac si hirsutiora dixisset, vel scabriora, quod facile comprobatur ex varia interpretum versione, cum noverint hæc duas voces τραχὺς & ἀκὺς sæpius apud Græcos ita confundi, præsertim in plantarum signis, ut sine ullo discrimine alterum pro altero sumatur. Atque ut à proposito exemplo, non recedamus, quod in Aspleno Græce ἀκοῖα Ruellius vertit hirsuta, Marcellus aspera. Rursusque quod in Lonchiti jacet τραχύτερα, Ruellius reddit asperiora: at Hermolaus scabriora, quod idem fere est, quod Hirsutiora. Quamobrem adduci non debemus, ut diversam idcirco accipiamus asperitatem in Aspleno & Lonchiti, quod diversis nominibus utatur Dioscorides, cùm constet idem intelligere voluisse. Quod si ita est (ut certe est) non video, cur possit pro Lonchiti aspera ostendi planta, quæ nullam habeat asperitatem scolopendrii similem, nedum majorem. Accedit huc, quòd neque magis divisa sunt folia ejus, quam tu pro Lonchiti depingis: quod enim in Lonchiti Græce est μᾶλλον ἰσχιμένα, sæpius apud Dioscoridem non tam continuam scissionis quantitatem, quàm numerum denotat. Atque ita hoc loco etiam intelligendum esse existimarem. Ruellius vertit, & multo magis divisa: sed clarius Marcellus, pluribus incisuris divisa. Sed quòd idem voluerit exprimere Ruellius ex aliis nonnullis Dioscoridis locis, ubi eadem verba leguntur, colligere est, præsertimque in tertio Aconiti secundæ speciei, ubi quod Græce habet μᾶλλον ἰσχιμένον reddit crebriore divisura, nullum constituens discrimen (quantum ad sensum pertinet) inter primam & secundam jam adductam versionem, sed planta ipsa Aconiti hanc Dioscoridis fuisse mentem testatur, ut tu optime nostis, qui tertium Aconiti genus depingis multo crebriore quàm platani folia sunt, divisione. Idem observare est in Ligustico, cujus folia Dioscorides dicit esse prope verticem graciliora καὶ μᾶλλον ἰσχνὰ. Ligusticum ἄκρου. Ac nisi ad numerum divisiones retulerimus, oporteret fateri, non graciliora, ut Dioscorides dicit, sed majora debere esse folia ad summitatem: major enim divisio, majus etiam subjectum requirit. Verum quia Dioscorides asserit graciliora esse, & magis divisa, necesse est, dicamus, ideo macilentiora fieri, quia tenuius scinduntur. Ad quod animum cum advertisset Marcellus, tam in Ligustico, quàm in aliis supra commemoratis locis, illa verba Græca vertit, Et pluribus incisuris divisa. Hoc non eo spectat, ut existimem, ubicunque reperiantur hæc duo verba, semper numerum divisionum significari. Scio enim quantitatis scissionem frequentius ab illis denotari, sed asseveramus, ea firmiter credimus in multis apud Dioscoridem non aliter, quàm uti exposuimus, intelligi debere, quod exempla & versiones adductæ satis declarant. Sed fac hasce versiones nullius momenti esse, quænam quæso in tua Lonchiti divisio est? nullam enim inspicio, sed video quo mens tua tendat. Putas enim unicum duntaxat folium esse oblongum, utrinque divisam totum, id, quod à radice ad extremum acumen protenditur. Sed longe aliter, mea quidem sententia, asserendum est: nam quas tu divisiones appellas, potius

potius separata folia dicenda sunt, cum nihil sit, quod alterum cum altero connectat. At in Aspleno non item. Possumus namque in ea, quod ab radice oblongum assurgit, oblongum appellare folium, atque divisum dicere, quia ejus scissura ita sunt, ut ad extremum pediculum non perveniant: sed est portio adhuc, qua sectam partem cum altera conjungit. Atque hunc fuisse Dioscoridis morem, ex aliis clarissime cernimus. Neque enim Trichomani oblonga folia divisaq; tribuit, sed potius folia lenticulæ, in ordinem utrinque digesta, adversa in se in ramulis tenuibus. Sed nonne idem pene foliorum exortus est in Lonchiti tua? Cur igitur in Trichomane folia appellabimus, eademq; non folia, sed foliorum scissionem in Lonchiti? Sed si recte consideremus ea, quæ a Dioscoride tradita sunt, inveniemus in omnibus idem ab eo observatum esse, ut ubicunque perfecta esset, atque absoluta partis à parte separatio, dum modo illæ partes eandem effigiem, eandem quantitatem, saltem in pluribus obtineant, eas frondes appellaret: Non autem universam ex illu partibus compositionem, unicum folium vocavit divisum in plures particulas. Sic quinquefolio folia menthæ tribuit, quina singulis pediculis, non autem unicum folium quinquepartitum. Sic etiam Viticem oleæ folia habere recte dixit, tametsi ex uno pediculo plura exeant, quemadmodum & filici ex uno pediculo cubitali folia exire multifida alarum avium modo expansa: non autem cubitalem illam longitudinem unicum folium existimavit multipliciter scissum. Ac mirari hac in re licet Marcellum, qui id sibi persuaserit, reclamantibus omnino Dioscoridis verbis. Contra vero Ricinum vult habere folia Platani, majora tamen, quia non putavit appellanda esse separatim folia, quæ dividuntur quidem sed non ad extremum usque pediculum: Ita & veratrum nigrum dicit retinere folia Sphondylii similia pluribusq; incisuris divisa: universam multifidi folii compactionem unicum folium appellans. Sed hujusmodi exempla ita clara sunt, tibiq; tam sæpe perspecta, ut in illis immorari amplius non oporteat. Quod si igitur hæc vera sunt, nullo pacto scissis foliis tuam Lonchitim dicemus, sed plura habere folia parva, utrinque ex uno pediculo dodrantali, vel minore adversa in se, atque ita Dioscoridis descriptio, ei nullo pacto quadrabit. Si quis igitur plantam habuerit, quæ nullam ex his difficultatibus patiatur, cur non potius eam pro Lonchiti altera ostendat, quam tuam? At ejusmodi est, quam nos veram existimamus, multo enim magis, quam Asplenum divisa est, sive id pro majore divisione, sive pro crebriore accipiamus. Est præterea major & hirsutior. Sed si ita est, circa quid versabitur ejus cum Aspleno similitudo? Nempe circa substantiam & asperitatem & colorem. Neque enim potest esse in forma sive figura, quia diversam in ea constituit formam, major sive crebrior scissio. Quod eo magis tuam arguit, cujus omnis, ac sola cum Aspleno similitudo in figura est. Ex aliis enim, quæ subdit in plantis delineandis Dioscorides explanat, circa quid perstringatur similitudo: Ut cum Trichomanem dicit esse filici similem, ad substantiam retulit, non ad figuram. quia subjunxit exiliorem esse & foliis lenticulæ. Ita de Lonchiti intelligimus necesse est, quia quemadmodum Scolopendrion, superne herbacea est, inferne hirsuta & flavescens, ita & Lonchitis, in gradu asperitatis solum eam superans: cæteru etiam, quæ ad substantiam pertinent persimilis. Quæ omnia in nostra esse nemo, qui eam semel viderit, negare potest. Aade quod aculeus qui in nostra est, in summitate adnixus, nominis rationem exprimit, quod in tua non evenit. Hæ sunt rationes, quæ in causa fuere, cur tecum in Lonchiti aspera minus consentirem, quæ si veræ sunt, mihi gratissimum erit, sin minus, gratissimum etiam feceris, si probabilioribus rationibus efficies, ut à mea sententia deducar. Ut enim ea mihi semper voluntas extitit, ut alios sine pertinacia refellerem, ita & refelli sine iracundia paratus sum. Nihil enim iniquius semper duxi, nihil ab omni pietate magis abhorrens, quam veritatem occultare. Sed de his satis multa diximus, jam ad alia transeamus. Nam quod secundo loco diluendum est, quod autoritatem tuam videtur, nescio quomodo offendere, meumq; in te animum in suspicionem adducere, est id, quod in fine capitis decimi, secundo libro nostri opusculi de Chamaleone albo à te depicto diximus, ubi tuam picturam minus veram esse asseruimus, ac facta comparatione inter tuam & Fuchsii, hanc ut rectiorem (quamquam & suam etiam ex toto non acceptavimus (admittendam censuimus: hac nimirum ratione, adducti, quod radiculas illas tenues, quæ crassæ radici connectuntur, non exprimas, sed statim crassiori radici echinatum capitulum, in quo & semen, & flores continentur, apposueris, Dioscoridis descriptionem magis (ut verba etiam mea referam) quàm plantam ipsam integram forte contemplatus. Ex quibus sane verbis colligere aliquis posset, te à me reprehendi, quasi fictitias plantas, ac nusquam tibi visas effingas, easque tanquam a veris vivisque extractas, posteritati exhibeas, atque ita legentibus imponas. In qua quidem re multum mihi laborandum non est, ut hanc de me suspicionem dimoveam. Quando id ipsum ego (si mihi contingeret depingendarum plantarum provinciam suscipere) facere non dubitarem, neque propterea probro, aut impudentiæ mihi versum iri existimarem, dummodo non integras plantas (hoc enim, ut difficilimum, ita & temerarium judico) sed partem aliquam ipsarum, quam summa etiam diligentia adhibita, habere mihi non liceret, adjungerem. Quod etiam audacius prosequerer in his, quæ semel, vel sæpius antea à me visæ fuerint. Nam si statuis ob antiquitatem mutilatis, ex alieno marmore, vel nasum, vel aures, vel aliud membrum adjungere licet, quo pulchrior universa facies spectetur, tametsi incerti sumus, an veram illius membri effigiem fuerimus assecuti. Cur etiam depictis plantis aliquid addere non liceat, quod vel viderimus, sed nunc ejus partis facultas nobis non sit: vel non viderimus, ducetamen Dioscoridis descriptione accommodemus, dummodo clariorem ita ejus cognitionem forte speremus? Neminem enim, vel minimum in herbarum indagatione versatum, latere arbitror, non posse omnes plantas in una tantum regione haberi, sed necesse esse, ut à remotissimis partibus bona pars earum transmittatur. Atque eum, qui universam stirpium picturam ostendere aggrediatur, oportere, ut arescentium multarum ut cunque potest, picturam exhibeat. Transmittuntur autem, vel non integræ, vel non expansæ, vel non exacta jam ipsarum ætate, ut quandoque sine floribus, aut fructibus accipiantur, vel integræ quidem, atque absolutæ transmissæ casu aliquo confringantur, separenturque ita partes, ut quo pacto radix cum caule connectatur, vel flos semenve cum caule, aut ramulis, tandemque folia cum universa planta cohæreant, satis recte assequi non liceat, ut taceam variari omnium partium plantæ colorem, odorem, saporem, substantiam, & quod caput est, formam. Quod quidem nonnullis exemplis demonstrarem, nisi idipsum, & tibi notissimum esse cognoscerem, & uberrime in meo libello transegissem. In his rerum angustiis moribundas exiccataq; plantas, atque aliquam ejusmodi transmutationem possidentes, si, ut jacent, depingeremus, cum Dioscoridis descriptione non convenirent, atque ita, ut falsæ à quovis rejicerentur. Si nullo pacto illas depingendas esse existimaremus, vix paucarum effigies dare possemus. Consilium igitur est, ut considerato arescentis plantæ defectu, ac memo-

Trichomanes.

Notanda Dioscoridis in folio. rum divisura Phrasis.

Similitudo Lonchitis cũ Aspleno.

De Chamæleone albo.

Plantæ partes ut adpingendæ.

memoria repetentes ejus imaginem, si contingat illam virentem aliquando vidisse, id addamus, quod ariditatis injuria abstulit. Quod si quando accidat, ut quod addendum est, minus rectè assequamur, non propterea damnari debemus, cùm id in paucis admodum evenire possit. Hoc ita verum est, ut à te ipso effectum esse, puto, negaturus non sis, nec si neges, facile id tibi concedatur. Fateris enim multas plantas à multis tibi missas esse, quæ vivæ virentesq; ex longinquis partibus ad te minime pervenire potuerunt, in quarum nonnullis, nisi nescio quid accommodasses, ne cogitatione quidem quisquam assequi posset, vere à te efformari potuisse. Nam Lycii ramulus ex Dalmatia tibi allatus est. Baccaris Roma & Arimino. Horminum sativum, & aliæ complures Pisis. Hemionitis Patavio, atq; ex aliis exteris nationibus, haud sanè pauca. Jam verò si virentium absolutam formam arescentes plantæ servarent, nunquam profectò Pistachiis serrata folia depinxisses in Latinis tuis commentariis, si illius cum pingeretur virentis copia tibi suppeditaretur. Nam cum tandem virentem eam vidisti, iterum illam in Italico sermone, scriptis commentariis sine ullis in ambitu dentibus, verius expressisti. Mutasti etiam Apii, quæ & Ichas dicitur effigiem, in iisdem vulgari sermone conscriptis libris, quia quam Venetiis ad te Nicolaus à sancto Michaele miserat, (ut credere par est) assequi minus probe ob mutatam ariditate faciem potuisti. Atq; ut nonnulla etiam ex aliis persequar, cum Trifolium Asphaltitem pingis, quis non animadvertat, plantam tibi alioqui notissimam, integram tum ad manus esse non potuisse, cùm nec ramulos, nec flores in ipsa exprimas? idemq; de floribus Erasicæ marinæ, Sisimbrii aquatici, Aloes, aliarumq; nonnullarum stirpium partibus, quæ in tuis picturis desiderantur, asserere licet. Jam igitur ad rem ipsam accedentes considerent quæso hi, qui me temeritatis nota aspergunt, quantum ponderis habeant verba à me de Chamæleone albo scripta, non enim vereor, quin totum aqui bonique faciendum esse existiment. Scripsimus nos eo in loco potuisse à te erratum in pictura committi ob plantæ vivæ penuriam, nonne in hu verbu cum errore ejus excusationem apposuimus? Quæ excusatio, si à quoquam non admittatur, potius pertinacia fiet, quàm veritate. Quod autem me in suspicionem adduxit, ut crederem non extitisse tibi vivæ plantæ copiam, cùm illam depingendam tradidisti, fuit non solùm pictura, quæ cum his, quas sapissime nos collegimus, non convenit, verum etiam, quia tuis in commentariis scribis quidem, ubi nigri Chamæleonis, quem putabas, ubertas proveniat, sed ubi album videris, non apponis. Unde non ab re conjici quoquo modo poterat, non licuisse tibi in his locis, quæ loca penetrasti, nascentem vivamq; hanc plantam videre, sed alunde etransmissam. At fieri potest, ut quandoq; radix sola, quandoq; folia sola cum capitulo ad te mitterentur, vel si integra quidem missa esset, casu aliquo separatæ partes ad te pervenirent, quàm cum pingere velles à Dioscoridis delineatione adjutus, eam ita, ut jacet, typis excusseris. Id si ita contigisset, quis nisi stulta semper meditans tuam solertiam damnabit? Quod si vere id accusari debuerit, jam me ipsum primum reprehendant homines, qui in ea sententia, non solum tunc eram, sed adhuc permaneo. Tibi vero nulla fit injuria ab eo, qui id, quod scripsit injuriosum esse non noverat, cujusq; animus in tuis laudibus celebrandis, ex aliis rebus tibi notis perspectusq; abunde est. Omnes enim decipimur specie recti, quare non verba, sed mens æstimanda est. Neq; verò nunc iterum ita album Chamæleonem nostrum extollimus, ut tuam picturam omnino falsam judicemus, quando nihil vetat, quin climatis aut soli varietate, ita proveniat, ut à te depingitur, quod non solùm credimus, sed multis exemplis in nostro opusculo comprobavimus. Nam cùm tuam picturam veram non esse diximus, cum his illum comparabamus, quas nos pluribus locis effodimus. Atq; huc spectabant ea verba, quæ habent, Dioscoridis descriptionem magis quam plantam integram forte contemplatus. Quæ verba etiam, cùm dubitanter, nec certo proferantur, satis indicant me illud non affirmasse, sed liberum lectori reliquisse credendum, fieri posse, ut planta illa, ita inveniatur, ut à te depingitur. Quod quidem si explicate protulissem, jam nulla hac in re caderet ambiguitas. At quis omnia ita minutatim consideret, quin in ea, quæ nolit, nunquam incidat? Videor enim mihi hoc loco pro me posse Horatianum illud adducere,

Verum opere in longo facilè est obrepere somnum.

SED hæc mea culpa, eo magis toleranda est, quòd in ea commoror urbe, quæ ut cæteris omnibus fortunæ dotibus, alias fere omnes superat, ita bonarum artium professoribus destituitur, præsertimq; in hanc de simplicibus cognitionem, ita nemo est, qui operam dederit, aut dare cogitet, ut vix unum, aut alterum invenias, qui paucarum plantarum cognitionem teneat. Quamobrem neminem habere potuimus, cui opus nostrum inspiciendum, atq; judicandum traderemus, sed me ipsum mei laboru, & autorem, & judicem esse oportuit, quo quid potuit esse infelicius? Scis enim suaq; quenq; Philautia ita decipi, ut non raro circumspectos quoq; homines, atq; alioqui temperatissimos, cæcos reddat, & in graves errores conjiciat. Sed cùm unus mihi esset Joan. Vincentius Pinellus, in quo omnis mihi spes erat, & à quo non modo certam atq; integram de meo libello sententiam expectabam, sed etiam stabilem, & sine ulla assentandi, calumniandive suspicione integram, operis mei adversa fortuna non respondit. Vix enim extremam manum operi imposueram, cum vir ille Patavium studiorum causa, profectus est. Itaq; inops consilii manu scriptum exemplar, Vincentio Valgrisio misi, ea tamen lege ut non prius typis committeretur, quàm à Gabriele Fallopio universus perlegeretur. Non enim verebar, quin is pro sua in me benevolentia laborem hunc & libentissime susciperet, & quicquid in eo minus cohærens esset, quod vel ad res ipsas vel ad aliquorum autoritatem tuendam pertineret, accommodaret, ac corrigeret. Sed nescio quo fato factum est, ut operis ipsius dimidia fere pars excusa esset, quàm ei illud inspicere licuerit. Remisi igitur opus ex toto excudendum, meis literis, quas de ea re ad illum conscripseram ita, ut scis, respondens. Hos ego omnes præclarissimos viros, ejus rei testes optimos, gravissimosq; volo & do. Quæ cum fortuna, quam vitare nemo potest, gubernaverit, ipsa etiam horum omnium malorum culpam sustineat, me verò in tot incommodis satis superq; consolatur rectæ meæ voluntatis, meorumq; officiorum conscientia. Hæc sunt, præstantissime vir, quæ mihi à Pisano ostensa sunt, tuam dignitatem offendere, quibus quidem ita satisfactum puto, ut omnem criminis suspicionem me expurgasse existimem. Nam etsi pauca quædam alia, ab aliis animadversa sunt, tamen leviora quidem sunt, quàm ut de eis aliqua sit habenda ratio. Quanquam confido fieri nullo modo potuisse, ut tu eadem, quæ cæteri, de me suspicareris: cùm nec diffidam, ut si quid verè à me commissum esset, à te pro tua humanitate, & liberationem culpæ, & errati veniam impetrare. Quare hæc non tam tibi, quàm aliis qui hæc commentari possent scribuntur. Petoq; abs te, ut non de his solum, in quibus aliqua tui mentio fit, sed si qua erunt alia (erunt autem certe plurima) quæ à veritate ipsa abhorrere tibi videbuntur, ad me per privatas literas, amice (ut soles omnia) scri-

In Pistachiis error.

Apii figura mutata.

Trifolium Asphaltite.

Joannes Vincentius Pinellus.

*ſcribas, ut quod mihi ob locorum longinquitatem, ante quàm opus ipſum ederetur, non licuit, eo jam edito liceat: tandemq; per te, cum ſecundo edetur, ab omnibus erroribus repurgatum, per manus hominum verſari incipiat, unde & obtrectatorum calumniis & exiſtimationi noſtræ conſulatur. Te verò etiam, atq; etiam rogo, ut me totum ſuſcipias defendendum, eamq; voluntatem, quam in me laudando ornandoq; tibi nunquam defuiſſe not

ſtea abjecerim: breviter aliquam tandem mihi cauſam erroris fuiſſe fingamus. Tuum ne erat, lapſum ita levem amici, tam ſevero, ac ad ſecutura ſecula duraturo ſupplicio vindicare? meam fidem omnibus ſuſpectam reddere in re tam levi? Quid faceres, ſi quod gravius tibi crimen meum notum eſſet, id taceres ſcilicet. Cæterum vellem tantum te operæ non poſuiſſe in inveſtigandis novis interpretationibus illis, à ſono verborum tuorum plane alienis. Ais hæc verba, NESCIO QUO PACTO, dicti corrigere aſperitatem. Ego vero id non intelligo: imo illa addita augere atrocitatem dixerim. Falſo dixit Matthiolus tranſmiſſam ſibi hanc à Luca Ghino plantam eſſe, tolerabile eſt: dum addis neſcio quo pacto, ſuſpicionem auges, vafrone id conſilio à levitate aliqua fecerim, ſubdubitans. Nam ſi fortuito caſu, aut errore aliquo id factum à me eſſe dicere voluiſſes, non addendum erat, neſcio quo pacto, ſed neſcio quo caſu: hæc excuſantis vox eſt, illa fidem in dubium vocantis. Itaque cum conſentiens multorum tui ſermonis interpretatio confirmat, tum aliena iſta tua expoſitio non excuſat, macula meam innocentiam non levi abs te reſperſam eſſe. Quid vero ſi gravißimis teſtimoniis convicero, Lucam Ghinum eam mihi plantam pro vera Lonchitide tranſmiſiſſe? ſi ejus manum & tibi, & aliis monſtravero? Monſtravi certe jam multis, qui mecum ſunt, doctißimis pariter & integerrimis viris, quibus ego adverſum te teſtibus utor. Sed multorum loco ſit clariſſimus vir, Ulyſſes Aldrovandus Bononienſis Medicus, qui recens ad me datis literis, ſe meminiſſe affirmat, quod anno quinquageſimo ſecundo, miſſa mihi à Ghino hæc herba ſit cum inſcriptione, Lonchitis altera. Hunc rejicere teſtem non potes, Ghini manum notißimam tibi ex diuturna cum illo viro conſuetudine, negare nequis. Quid autem ergo, an non pœnitet jam in me tam imprudenter, & præter omne meritum meum collatæ ſuſpitionis? Dices, memini quidem ad te miſſam plantam anno quinquageſimo primo cum hoc titulo, Hanc eſſe Lonchitim aſperam aliqui ſentiunt, anno autem ſequenti eandem miſſam eſſe inſcriptione mutata, ignoravi. Tu ergo quod factum eſſe ignorabas, id nunquam fieri potuiſſe, ſtatuiſti. Hocq; tam levi fundamento nixus, effudiſti in amicum, quæ in hoſtem non competebant, niſi certius exploraſſes omnia, quæ propter iſta diceres. Non is ego ſum, mi Maranta, qui honoris & exiſtimationis meæ rationem non habeam, proinde non eſt quod cenſeas, ſcripſiſſe Lonchitidem hanc me Ghini liberalitate eſſe conſequutum præter illius ſententiam, ut quam primum vir ille candidißimus meos inſpexiſſet commentarios, mendacii & temeritatis me accuſaret. Sed hæc non perſequar ulterius. Non enim dubito, quin ipſe erratum tuum jam agnoſcas, quod ſive imprudentia, ſive negligentia, obrepente nimirum in opere tam longo, ſomno, ut dici ſolet, commiſſum fuit erratum, certe fuit tibi invidioſum, in me longe gravißimum. Verum quicquid hoc eſt, quod offendere animum meum ulla ratione potuit, id totum dono amicitiæ noſtræ, dono Cortuſo, dono Aldrovando, viris clariſſimis, & utriuſque noſtrum amantißimis, dono Pinello nobiliſſimo alias homini, ſed dedicatione commentarii tui longe nobiliori facto, ac cupidißimus, ut petis redeo ad perſpectum illum tibi, ſæpe, mihi dulcem amorem tui, qui & ſi nunquam è pectore meo extinctus eſt, refrixerat tamen aliquantulum triſtitia ob ſuſpitionem mutati erga me animi tui. Venio nunc ad alteram epiſtolæ tuæ partem, quæ prior erat ordine, in qua offenſum me eſſe arbitraris, quod opinione à me aliquot in locis diſſentias. Ego vero tantum abeſt, ut id ægre feram, ut magnopere gratuler tibi, quòd ita fideliter in medium labores, veritatemq; in profundo puteo, ut quidam Philoſophus dicebat, reconditam tuis vigiliis, & lucubrationibus eruendam & proferendam ſuſcepiſti. In quo quidem labore ſocium te datum eſſe mihi vehementer gaudeo, integrum viribus, florentem ætate, ingenio ſummo, judicio peracri præditum, laborum patientißimum, inſuper ut ſedulum lectorem, ita candidum interpretem totius antiquitatis. Sicut autem in omni opere conjunctis duorum vel plurium conatibus peragendo, hoc requiritur, ut juvent mutuo alii alios, exhortentur inter ſe, imbecillis ſuccurrat robuſtior, ſeſſo recentior, & in ſumma non tam quod glorioſum cuique factu, quam quod ad finem neceſſarium eſt, eligant: ita nos quoque veritatem unam nobis propoſitam ſingulari contentione uterque inquiramus: ejus non refert, quantum tu, quantum ego invenerimus, aut utrius inventa ſplendidiora ſint, ſed hoc neceſſe eſt, ut quuq; ſuo loco fideliter laborantes juvemus alter alterum ſuggerendo, monendo, exhortando, erratus etiam nonnunquam comiter oſtendendis. Ita enim fiet, ut collatis fideliter operis, utilitate privata poſthabita, exiſtimatione etiam aliqua ex parte, præ bono publico nonnunquam neglecta, veritas tandem clariore ſpecie hominibus eluceſcat. Quod ubi per nos factum erit, tum demum officio noſtro perfuncti probe uterque fuerimus, tum abunde præmiorum receperimus, etiam ſi nulla alia commoda conſequantur. Itaque nequaquam ſuccenſeo tibi, ſed potius gratias quam maximas ago, eo ſane nomine, quod quæ reperiſſe te tuo ſtudio, & labore utilia exiſtimas, ea in medium profers, & me ubi à veritatis ſemita deflectere putas, meliorum admonendum cenſes. Quæ quidem ego ſequar etiam, ubi talia mihi eſſe perſuaſero, qualia tibi videntur. Sin autem vel ſponte, vel tuis monitis excitatus, veriora aliqua eruero, ea tu quoque boni conſules, opinor. Atque hæc de officio utriuſque noſtrum, hoc loco dicta ſint. Nunc reliquum eſt, quod officii mei eſt, id re etiam, & opere, ut exequar. Placet enim pauca quædam huic ſermoni attexere. Et primum quidem, quæ ad defenſionem eorum pertinent, quæ à me antea obſervata in doctißimo commentario tuo minus firmis argumentis oppugnaſti, deinde etiam obſervationes quasdam in eundem commentarium meas, amanter & candide recenſebo. Utrunque enim horum ad veritatis enucleationem plurimum intereſſe videtur. Auſpicabor autem à Lonchitidis conſideratione, quam me nec pinxiſſe nec noſſe veram arbitraris. Ego vero meam, quam proxime ad deſcriptionem Dioſcoridis accedere exiſtimo. Libet autem prius verba illius autoris excutere. Id ut recte fiat, mea mihi, cum tua interpretatione conferenda eſt adhibendusque ad judicandum æquus lector, penes illum ſit pronuntiare, uter melioribus rationibus ſuam ſententiam ſtabiliverit. Inquit autor. Folia Scolopendrii emittit. Comparatio eſt foliorum. Similitudo ergo eorum aliqua ſit, neceſſe eſt. In quanam autem ea re conſiſtat hoc dubium videtur, propterea quod tu in ſecundo tuorum commentariorum ſcripſiſti, foliorum Lonchitidis aſperæ & Scolopendrii ſimilitudinem, ad ſubſtantiam referri debere, non ad figuram. Mirum quid tu voces ſubſtantiam, quæ comprehendi ſenſibus non poteſt: itaque ſi hoc vocabulo uteris, ut vulgo utuntur alii, non credo te cogitaſſe, quid tunc ſcripſeris. Alicubi tamen reperio ſubſtantiam rei uſurpari pro craſſitie, aut tenuitate partium, ſed quid tenuitas & craſſities partium, ad ſimplicium faciem cognoſcendam? Quidam amicus meus homo in primis acutus, percontanti mihi quidnam tibi ſignificaretur ſubſtantiæ vocabulo: recitavit ordine verba ex eodem ſecundo libro tuo, cap. 12. Foliorum vero Lonchitidis, &c. quæ ſequuntur. Poſtea, cum, inquit, Maranta dicat ſubſtantiæ ſimilitudinem ex ſequentibus Dioſcoridis

Graviſſimis teſtimoniis cõprobare poſſe Matthiolum, Lonchitem aſperam à Luca Ghino ſibi fuiſſe miſſam.

Maranta laus.

Reſponſio ad Marantę argumenta in Aſpera Lõchitide.

Lib. 3. c. 145.

Dioſcoridis verbis intelligi, aſperiora, majora, multoq; magis diviſa, neceſſario voluit, vel aſperitatem, vel magnitudinem, vel multifidam ſectionem, ſubſtantiam dici, aut certe omnia ſimul. Hæc ille dicebat. Sed non puto, tam excordem te eſſe, ut amicus ille meus rectè divinarit. Itaq; fateor, me iſtum locum non intelligere, quippe cùm eum ſaltem ſermonem didicerim, quo alii utuntur, præſertim hujuſce facultatis profeſſores, neſcio divinare, quid iſta nova ratio ſermonis ſibi velit. Dicam ergo ingenue, quam ſimilitudinem in mea Lonchitide & Aſpleno deprehendam, nec utar dubiis, aut obſcuris vocabulis, ſed quæ tu, & quivis intelligat. Video in Aſpleno folium multis ſegmentis diviſum, idem video in Lonchitide mea. Dein in Aſpleno ejusmodi ſegmentorum ſitus eſt, quæ una ex parte mediæ ubi venæ cohærent ſegmenta, illis præciſe ex adverſo non opponuntur, quæ in altera parte ſita ſunt, ſed aliquanto aut altius, aut humilius deſinunt, nec eodem in puncto dextræ & ſiniſtræ interſectiones venam per medium folium tranſeuntem contingunt. Talis fere etiam ſegmentorum, quibus folium Lonchitidis meæ diſtinguitur, ratio eſt. An ne tu hanc aliquam ſimilitudinem putas? putabis certe, ſi modo præcepta illa, quæ in ſecundo volumine tuo tradidiſti, ipſe tueri voles: quo quidem in loco ad Aſpleni & Filiculæ foliorum ſimilitudinem eſſe ducis, ut eodem modo ſecta utraq; eſſe appareant. Nec repetam omnia, quæ tu ad confirmandam ſententiam hanc eruditiſſime, eo in loco diſputaſti: Potius aliam adhuc, præter hanc ſimilitudinem oſtendam. Tam Aſplenum, quàm Lonchitis mea, averſa parte aſperis quibuſdam punctis, folio adnatis flaveſcit. Raræ plantæ ſunt, quæ tam inſignibus notis comparari poſſunt. Jam tu voces ſimilitudinem hanc, vel ſubſtantiæ, vel figuræ vel ſcindapſi, vel quocunq; alio nomine, mihi ſatis eſt ſimilia folia eſſe. Nec enim aliud vult Dioſcorides. Dices, at non per omnia ſimilia ſunt. Hic nihil reſpondeo. Nam liber ille tuus profecto doctiſſimus, qui ſecundus eſt ordine, patronus meæ cauſæ erit. Idem multis rationibus defendet, ſufficere ad ſimilitudinem, ut in aliquibus ſaltem congruant plantæ. Sequitur in Dioſcoridis textu: Sed Aſperiora majoraq;. Majora eſſe in mea Lonchitide nemini dubium eſt, aſperiora quòd ſint negas. De eo verò mihi rationibus tecum diſputandum non eſt, ſed provocandum utriq; noſtrum ad ſenſum tactus. Is hujus controverſiæ judex eſto. Appingendam curavi propterea utriusq; plantæ imaginem, ut cognita ex pictura earum facie & comparatis ſibi vivis plantis rei herbariæ ſtudioſi digitis tangant, de quo nos, tam multis verbis diſceptamus. Hi omnes Lonchitim meam Aſperam eſſe deprehendent. Nullam, inquis, eſt videre aſperitatem. Viſus ſenſum hic ut adhibeas, opus non eſt, tangas oportet, & ſic aſperitatem percipies, manibus non oculis. Illæ enim, de aſperitate, & lævitate, hi de coloribus judicant, quanquam mea Lonchitis ita aſpera eſt, ut oculis etiam id intueri liceat. Sed quæſo, ut tu mox oblitus ſcabram dicas, cùm aſperam neges? Quid eſt ſcabrum, quàm vehementer aſperum & inæquale in ſuperficie. Vide quo abſurditatis delabaris, quod lævem eſſe antea aſſeraſti, id nunc ſcabrum, hoc eſt inſigniter aſperum fateri cogeris. Lævis eſt, quod cum tangitur digitum minimè retinet, ſed lubrica ſuperficie illum hinc inde oberrare citra offenſionem permittit. Aſperum verò digitum remoratur ſuperficiei inæqualitate offenſum: idq; cum immodice facit, ſcabrum dicitur. Quo pacto ergo idem & lævis & ſcabrum eſſe poteſt? Nec verò in eo tibi mens ſatis conſtitit, quod inquis, hirſutum ſcabrumve, quaſi rem eandem hæc duo ſignificent. Hirſutum vocatur quod villoſum eſt, ſcabrum aliud eſt. Si ſcabram meam Lonchitidem eſſe dicis, ajo eſſe: ſin hirſutam, nego, non enim pilos vel villos ullos habet. Pergis, non fit rectè comparatio, niſi in aſperitatibus ejuſdem naturæ & ſpeciei. Hæc videris mihi ſepiam piſcem imitatus, qui cùm elabi aliter piſcatoribus non poteſt, atramentum offundit, obſcuratuq; hac fraude aquis elabitur. Cum enim hic comprehenſum te iri intellexiſſes, obfudiſti nobis caliginem obſcuris verbis, quæ nemo intelligit. Quid vocas tu aſperitates ejuſdem naturæ & ſpeciei? Certe, aſperitas accidens eſt ſuperficiei quorumcunque corporum, & ideo omnia corpora ſuperficiem habentia externam, conferri inter ſe quoad aſperitatem & lævitatem poſſunt. Dicimus ferrum aliquod aſperius ligno. Cutem hominis dicimus aſperam, ſed minus aſperam, quam ſit lima aut pumex. Videsitaque aſperitatem, in quocunque ſubjecto ſit, poſſe cum cujuſcunque corporis aſperitate ſecundum magis & minus conferri. Ideo verba ſunt iſta tantum, nihil ſignificantia, quæ hic de aſperitate ejuſdem naturæ & ſpeciei affers. Nam aſperitates omnes ejuſdem generis ſunt, & non differunt niſi ſecundum magis & minus, & quævis poteſt cum quavis conferri. Jam vero quam bene dixeris hirſutum eodem modo cum aſpero, tu videris. Certe hirſutum eſt, quicquid villos extima ſuperficie habet, qui villi ſi molles ſint, lævem ſuperficiem reddunt, ſi duriuſculi, aſperam. Hirſutum ergo, vel aſperum, vel lævе eſſe poteſt. Lævitatis exemplum habes apud Plinium de ſylveſtri Braſſica ſcribentem, libro vigeſimoſecundo, capite nono. Inquit enim, Folia habet bina, parva, rotunda, plantis oleris ſimiliora, candidiora ſativa, & hirſutiora. Hirſutum ergo vel aſperum, vel lævе eſſe poteſt. Proinde perperam ais idem eſſe hirſutum & aſperum. Quod Δασία καὶ τραχύτερα Marcellus vertit aſpera, male vertit, quod τραχύτερα Ruellius aſperiora, Hermolaus ſcabriora, benè factum ab utroq;. Aſperum enim & ſcabrum, ut ſupra dixi, idem fere ſignificat. Noli ergo tu interpretari τὸ τραχὺ hirſutum, cùm cauſam ejus nullam habeas, niſi quod ſic tranſferri tuæ opinioni congruebat. Sed pergamus, ΜΑΛΛΟΝ ΕΣΧΙΣΜΕΝΑ hoc eſt, magis inciſa. Ita enim vertendum eſt, ſi vim Græcarum vocum rectè excutiamus. Apparet cuivis ad verborum proprietatem attendenti continuam ſiſtionis quantitatem his ſignificari. Μᾶλλον enim apud Græcos omnes continuam quantitatem ſignificat, ut πλεῖον diſcretam. Sicubi verò hæc verba, μᾶλλον ἐσχισμένα rectè convertuntur, crebrioribus inciſuris diviſis, ibi improprie locutus eſt Dioſcorides, quod tu negare non potes, ut mirari quiſpiam non immerito queat, cùm hic retenta propria ſignificatione ſermonis, commodè interpretari Dioſcoridis textum poſſimus, cur tam ſis operoſus in peregrina excogitanda expoſitione. Stante ergo hac genuina interpretatione, jam converte oculos ad Scolopendrion & Lonchitidem meam, & demonſtrabo tibi, quid vocet Dioſcorides, folia magis inciſa. Qua parte ſegmenta folii Aſpleni venam mediam contingunt, lata baſi ſunt. Non enim eousq; molita eſt inciſionem natura, ut in tantum ſepararet ea à media vena, ut puncto aliquo ſolùm illi adhærerent, quemadmodum in Lonchitide mea fit. Ideoq; merito major inciſio in hujus foliis eſſe dicitur, nimirum ea, non ſolùm ad mediam usq; venam adducitur, ſed ulteriore diviſura ab illa ſegmenta adeo ſeparat, ut extremitate quadam ſua ſolummodo illam contingant. Accipe Aſpleni folium, & ejus ſectiones aliquanto profundius ducas, mox videbis quandam Lonchitidis meæ imaginem. Hinc ſimul ratio patet, cur tibi in mea planta ſingula ſegmenta, ſingula folia viſa ſint, quippe ſi talia non viderentur, non rectè dixiſſet autor, Lonchitidis hujuſce folia eſſe μᾶλλον ἐσχισμένα. Hactenus demonſtravi meam opinionem cum Dioſcoridis verbis

Lonchitidis & Aſpleni ſimilitudo ex Dioſcorid.

Hirſutum & ſcabrum non eſſe idem.

Aſperitas quid?

Hirſutum quid?

ΜΑΛΛΟΝ ΕΣΧΙΣΜΕΝΑ, ut interpretandum.

verbis congruere. Venio nunc ad eum locum ubi quæ ego segmenta voco folii, ea tu separata folia esse affirmas: quem locum non dubito quin invito & adversante calamo scripseris, meliorum argumentorum inopia coactus. Hic enim totus tantum abest, ut prote faciat, ut etiam magnopere obsit. Scribis inibi in Aspleno divisiones ad medium usque pediculum non pertingere. Id ego diligenter consideravi à te admonitus, ac aliter se habere deprehendi. Bina enim segmenta è directo posita neutiquam contingunt sese intercedente divisura usque ad ipsum pediculum. Sed demus contingere sive cohærere, & unirì invicem, an tu propterea folium sectione usque in pediculum medium desinente, dividi posse negabis? aut quod si dividatur, id folium esse noles? Dices posse quidem hoc fieri, sed ubi fiat, ejusmodi divisiones vulgato loquendi more folia dici non debere. Id confirmas exemplo Trichomanis, in quo propter divisionum profunditatem hoc totum, quod à radice assurgit, ob longum folium non dicitur. Sed parvi illi lentium instar orbiculi, qui nigro colore splendentibus colliculis utrinq; adhærent. Miror, me hercule, superstitionem hanc tuam in re tam levi, qui vocabulis, quæ sæpe alio atq; alio modo, prout res nata tulere, usurpamus, ita alligas homines, ut eos vocabulis sese accommodare, non autem illa ad usum suum flectere oporteat. Quæso te si vel Dioscorides, vel quivis alius, Trichomanes aliis verbis describens, totum quod separatum à terra enascitur, folium diceret, illa autem lentis instar foliola, segmenta, num tu hoc magnum crimen esse putares? Aut si quis eo modo & in loco segmentum in aliqua planta, folii nomine, perspicuitatis gratia appellet, aut è contra quod folium sit, segmentum dicat, an tu hunc scelus magnum commisisse arbitraberis? Sunt quædam in herbis de quibus dubium est, divisiones ne an folia sint. num eas propterea indescriptas relinquemus? verentes ne his fortasse vocabulis magno piaculo abutamur. Dolendum certe, si rerum vocabula nos adeo adstringunt, ut rebus ipsis accommoda vocabula invenire non liceat, cùm contrarium potius fieri debeat, ut vocabula rebus, non res vocabulis accommodentur. Quæris cur in Trichomane folia appellabimus: eademq; non folia, sed foliorum scissionem in Lonchiti? Dicam, quia commodum erat Dioscoridi illic folii vocabulo uti, hic scissionis. Licet enim authori cuivis vocabulis ad rem præsentem aptis ad dilucidiorem explicationem, non uti tantum, sed etiam si res ita ferat abuti, cùm liquido constet rerum longe majorem varietatem esse quam verborum, quibus illæ explicantur. Nam quoniam in Trichomane ei pediculi, qui lenticulas illas sustinent, describendus peculiariter erat ob insignem illum ex nigro colore splendorem, eum appellavit perspicuitatis gratia ramum tenuem. Sic enim se melius putabat intellectum iri, quàm si venam diceret, aut nervum, aut pediculum. Ergo oportuit postea, ut, quæ illi adhærerent, folia diceret. Lonchitidem autem descripturus cum similem aliquo modo plantam reperisset, cum qua illam conferret, oportuit etiam hoc in Lonchitide folium dicere, quod in illa Folium vocaverat. Nec conveniebat, quòd ob profundiorem incisionem à similitudine discederet, ut obscuritatem afferret Lectori. Discederet autem tota oratione à similitudine, si id folium vocaret in Lonchitide, quod in Aspleno esset sectio. Ideo necessarium erat folii nomen utrobique retinere, & comparationem postea corrigere, additis verbis, magis incisa satis erat. Placuit antiquis proprietas, superstitio non placuit. Satis erat illis sic uti nominibus, ut animi sensa aliis patefacerent. Si qui verba tantum ad amussim examinata captarent, rerum interea negligentissimi, eos indignos suis libris censuerunt. Incertum est, utrum & in Trichomanis descriptione & in Lonchitide propriissime voce folii Dioscorides usus sit. Ego sane indignum censeo ut de eo disputetur, cùm res ipsas, quas describere voluit, cognoscamus. Quid? quod in Filicula sectiones usque ad medium pediculum factas, non foliorum loco habet Dioscorides, sed incisiones nominat, Folium autem appellat oblongum illud totum, quod proxime à radice enascitur. Sic enim inquit in Asplenì descriptione. Folia Polypodii modo dividuntur. Ubi Polypodii folium intelligas oportet. Atque illud certe crebris incisuris usque ad medium nervum sectum est. Ergo quod tu Trichomanis exemplo adstruere conatus es, id vides jam altero hoc meo refutatum. Quanquam non opus fuerat etiam hoc me adducere. Erat enim aliud propius ad manum, nimirum in Aspleno sectiones usque ad nervum fiunt, ut manifestum est cuilibet animum ad hoc advertenti. In reliqua exempla, quæ adducis, inquirere hoc loco nec vacat, nec opus est. Satis sit paucis probasse, Theorema illud tuum, quod stabilire tantopere conatus es, universale non esse ostensum itaq; hactenus abunde est, non valere tua argumenta, quibus eas, quas ego divisiones voco, folia separata esse confirmare conatus es. Unde jam dubium nemini esse potest, quominus hæc mea planta per omnia Lonchitidis asperæ descriptioni congruat. Cæterum sumamus jam in manum tuam quoq;, & consideremus folium ne illi sit Asplenì, idq; majus, asperius, magisq; divisum. Si folium Asplenì est, quanam in re id illi simile dicemus? Inquis, non in figura & forma, addis, neq; enim potest esse in forma, sive figura, quia diversam in ea constituit formam, major sive crebrior incisio. Egregia vero hæc ratio est. An non audis Dioscoridem Asplenì folium simile esse Lonchitidis folio, eo excepto, quod hoc magis divisum est, asperius & grandius? Ait secundum quid similia esse, non secundum omnia. Cur tu igitur hoc objicis inopportune, quod ipse Dioscorides præoccupans diluit, sciens aliqua deesse similitudini? Itaq; hæc excepit, in reliquis similia esse voluit. Jam secundum substantiam conferri plantas inauditum est. Qui scire possumus secundum substantiam plantas sibi similes esse, cùm substantia nec videamus, nec tangamus. Quin tu ut declares quid voces substantiam aut accidentia, aliqua profers sensibus obvia in quibus similitudo ea consistit? Hic colorem & asperitatem affers. Si similitudo in colore est, certe non apte Lonchitidem descripsit Dioscorides. Qui enim plantam aut res quasvis describit, eum comparare talia cum re delineanda oportet, quæ singularem aliquam cum ea convenientiam habent. Si conferat quæ in qualitate aliqua multis communi congruant, nihil certi intelligi potest. Asplenum altera parte lanugine quadam aurea flavet, altera viret, id ei cum aliis nonnullis commune est. Nimis ampla hæc comparatio habetur, nec satis depingens plantæ faciem. Sed consistat sane in ea re similitudo, non tamen propterea sequitur, tuam plantam Lonchitidem esse, ni etiam cætera adsint notæ quæ, ei à Dioscoride attribuuntur. Aspera est. Id vero ego penitus nego, nam lanugine quadam mollissima aversa parte obducta est, quam si tangas, videris tibi holosericum tangere. Ergo tu mihi contra sensum communem, noli asserere, asperum esse, quod villosum quidem, sed molle & perquam læve est tractanti. Hactenus nihil invenimus in tua Lonchitide, quod simile sit Asplenò, nisi colore, jam videamus num etiam ei majora folia sint. Hic prius mihi tecum disputandum esset, tuo exemplo quod folium vocare debeas. Nam quod tu eo nomine appellare videris, id video ego divisum esse incisuris, usque ad pediculum pertingentibus, ergo rami sunt, quæ tu folia, & folia sunt, quas tu divisiones esse censes, si nobis standum sit illis, quæ tu magno contra me de differentia foliorum & segmentorum disputasti.

Asplenì Foliorum divisio.

Cur aliter in Trichomane aliter in Lonchitide folia appellaverit Dioscor.

Lonchitis aspera Marantæ examinatio.

Secundum substantiam cõferri plantas inauditũ est.

At relinquam hæc ego arma, quæ antea jam semel tanquam obtusa & inepta in te improbavi. Concedam tibi folium esse, quod tu sic vocas, & eodem id nomine appellabo. Quæro jam abs te, an illud majus sit folio Asplenj? Hic taces & aliud præter rem ac institutum affers. Ais plantam tuam majorem esse Aspleno. Quid facis Maranta? folium tibi cum folio in magnitudine comparandum est, non planta cum planta. Quanquam nescio etiam, si planta cum planta conferretur, an tua major Aspleno esset. Jam μᾶλλον ἀσχημόνα interpreteris utro placuerit modo, neutro ostendes, Folia tua magis incisa esse, quàm in Scolopendrio. Nam crebriore divisura secta esse non possunt, quia, ut tu dicis in Epistola, crebrior divisio majus subjectum requirit. Tua autem Lonchitidis folium ad oculum multò minus est, ut antea dixi, folio Aspleni. Cæterum profundiori divisura minime secta esse, tacitus ipse fateris, & sensus idem comprobant. Nihil nunc restat præter acumen illud in extremitate folii, cujus tamen non meminit Dioscorides, quo te tuearis, atq; illud in mea Lonchitide multo acutius est. Tuum ergo illud obtusum acumen merebitur nomen lanceolæ, meum acutius non merebitur? iniquum id est.

LONCHITIS MATTHIOLI.

LONCHITIS MARANTÆ.

certè. Imponam jam finem hisce de Lonchitide disputationibus. Satis enim multis argumentis ostendi, meam plantam esse similem foliis Asspleno, hæc tamen majora & asperiora, ac magis divisa. Contra tuam demonstravi nec folio esse simili, nec majore, nec asperiore, nec magis diviso. Judicet æquus lector, utra sit vera Lonchitis Aspera, non modo ex prædictis, sed ex ambarum plantarum imaginibus, quas hic appingi curavimus una cum Aspleno, cui dissectum cultello folium in sinistro latere addidimus, ut palam magis inventibus sit, quam belle id Lonchitidem nostram referat, ubi profundius scindatur. Atqui non eam ob causam utriusq; Lonchitidis imaginem hic appingere placuit, quod ex earum inspectione vel tactu quispiam, de earum asperitate, villositateve judicare debeat, sed ut ex earum facie, quilibet æquus judex, sibi vivas conquirere possit, qui ante eas non viderit, & ex illis rectum ferre judicium. Sed hactenus de his, quæ tamen non sustinendæ meæ opinionis gratia, sed indagandæ veritatis ad te scribo: pro qua non solum, ut tu ipse tua in Epistola inquis, debet quispiam nihil fictum, nihil simulatum proponere, sed (ut ego puto) ad mortem usq; certare: quinetiam cuivis amicitiæ, consanguinitati, cæteriscq; animi affectibus præponere. Veritate nihil pulchrius, nihil amabilius: Cujus causa etiam colaphis, & calcibus cædi non indecorum sit: nedum verborum contumeliis inceſi. Thesauro hoc nihil nobilius præstabiliusq; divina providentia mortalibus concessit. Ac Sole potius nobis & igne, & aqua carendum esset, quam veritate. Sed jam ad album Chamæleonem me confero, in quo ne mihi injuriam feciſſe videaris, ut quidam fatentur, te ipsum ac etiam me pluribus excusas argumentis: quorum si meminisses, dum ea, quæ in Commentariis illis tuis contra Chamæleonem meum scribebas, facile calamum tantisper suspendisses, quousq; dulciora succurrissent argumenta, quibus mecum ageres. Quinetiam non fuisset tibi opus tam multis nunc tuam declarare sententiam, si ea in memoriam revocasses, quæ scripseras libro & capite primo tuæ Methodi, ubi plantam rem variam ac multiplicem esse fateris, & unam ac eandem plantam pro locorum ac regionum natura, atq; etiam alias ob causas fortasse nobis ignotas, variis quidem oriri modis, & hanc tantum ob causam (ut paulò ante dixeras) certam Methodum in describendis plantis invenire non potuisse Theophrastum. Nec etiam operæprecium fuisset, ut hic eadem uteretis excusatione, qua antea etiam usus es, cum dicebas, non verba scribentis, sed mentem esse æstimandam. Sed nescio, quo pacto hæc vera esse intelligas, cùm nihil sit, quod magis

Aſpleni folium diviſum cultro quam maxime Lonchitim referens.

Albi Chamæleonis examinatio.

magis internam animi voluntatem palàm facit, quàm verba. Facilè aliorum verba scriptaq; exploramus ac intelligimus, sed qui eorundem internas animi voluntates agnoscat, præter Deum habeo neminem. Ideoq; infirma satis apud me hæc tua excusatio est, utinam apud alios valere possit. Nascitur planta, à qua imago illa mea delineata est, in Japidia & Istriæ montibus, ubi nusquam plantam, albo Chamæleoni nostro congenerem videre licuit, quæ plures, quàm unum Echinum ipsumq; magnum, proferret. Oritur is è summa statim radice, è quodam singulari ipsius processu, quod in imagine nostra videri nequit, ob folia quæ anteriori parte ad radicem inversa, ipsum operiunt. Id attestari facilè poterit Georgius Liberalis Pictor, qui ex integra & viva planta, non ex mutila (ut tu suspicari videris) meam delineavit imaginem. Utinam Pictor alter Venetus, cui τῶν ἀπίων & Pistacii ramusculum delineandum dederam, tam sedulus fideliq; atq; Georgius fuisset. Illé enim Goritia Venetias profecturus susceptas à me plantas in itinere amisit. Quapropter veritus, ne ipsius agrè ferrem negligentiam, si id resciviſſem, revocata in memoriam harum plantarum facie, illas memoriter delineavit, & excidendas curavit, non sine magna animi mei indignatione. Sed ut redeam unde diverteram, ego quidem, etsi Chamæleonem album, tot in radicis summitate processus habentem, nusquam conspexerim, tuam tamen haudquaquam impugnabo fidem. Quippe quod quemadmodum in corporibus nostris videmus, non parum sæpiùs variare naturam in partium positione, præsertimq; vasorum ac nervorum, adeo ut facilè reperiamus hunc plura habere vasa arteriasve, illum verò pauciora varioraq;, eodem sanè modo quam plurimas haberi plantas non ambigo, quæ etsi uni tantum generi assignentur, variant tamen quandoq; figura, quandoq; colore, nonnunquam partium numero & quantitate. Verum non ob id negaverim plures (ut tu velle putas) me dedisse plantarum imagines, quæ è siccis plantis ad me transmissis delineari curaverim, sed affirmaverim etiam, quod aquæ egelidæ maceratione contractas à siccitate rugas adeo in iis extenderim, ut hac ratione redivivæ & parum admodum à viridibus distantes viderentur. Possem ego par pari referre, si dicerem album Chamæleonem tuum, Dioscoridis Chamæleonem non esse, quòd illi hæc planta, è media radice sine caule suum proferat echinum, tua vero à radicis summitate plures emittat processus, quorum singuli singulum echinatum capitulum proferant. Sed cùm plures esse causas, non ignorem, quibus tanta fiat in plantis varietas, ab hac impugnatione lubens abstineo. Tuum autem judicium, quòd illa vuchsii imago rectius, quàm nostra Dioscoridis Chamæleonem album exprimat, parum sanè moror, cùm æquos judices sciam non defuturos, qui sententiam hanc tuam judicabunt. Sed hæc omnia tibi quàm libentissime condono, ut nostra conservetur amicitia. Cæterum cùm Chamæleo albus nigrum mihi in mentem revocarit, dicam ingenue quid de illo tuo sentiam. Sed antea recensebo, quæ contra meum habeas argumenta. Inquis itaq; libro secundo, capite septimo tuæ Methodi, ubi quandoq; provegionum natura variari plantas scribis, me non parum in nigro Chamæleone aberrare, quippe qui, ut probarem alteram Carlinam nigrum esse Chamæleonem, non obstare opinioni meæ dixerim, quòd in Italia hæc Planta venenata non sit, ut ex Galeno esse deberet, ad regionem confugerim, ratus sanè quod quanquam fortasse in Græcia & Ponto niger Chamæleo, venenosus reperiatur, fieri tamen posse, ut in Italia sit salutaris immutata natura, ut in Persea arbore, Aro, minori Chelidonio & quibusdam aliis plantis, hac tantum de causa immutari nativas proprietates non ignoramus. Ac ut non sine ratione hæc dixisse videaris, sententiam hanc nostram acceptari posse ais, si non una hæc tantum nota, sed etiam cæteræ consentirent, quarum cùm nulla sit in nigro Chamæleone, quæ illum legitimum faciat: me tandem in errore versari concludis. Sed ut hoc ita magis probes, inquis (nescio quomodo) quòd nec folia, nec caulis, nec radix, nec sapor, nec magnitudo, nec echinatum capitulum consentiunt, Carlinam alteram nigrum esse Chamæleontem. Sed quid facis Maranta? an non vides in altera Carlina folia Scolimo minora, tenuiora, & rubro colore infecta? Caulem dodrantalem, vel paulo longiorem non consideras? Radicem exesam, subnigram exterius, interius subflavescentem non aspicis? Saporem non gustas? Miror sanè quòd Clarissimus ille Ghinus præceptor tuus pro raphano mandi has radices cum acetariis sapissime asserere solitus sit, & cætera adeo sensibus pateant, ut nihil sit, quod nigro non correspondeat Chamæleoni, præter echinatum capitulum, de quo etiam plura dici possint, audeas tu his omnibus contradicere. His accedit, quòd hæc planta in campestribus siccis & clivosis tractibus (ut Dioscorides inquit) proveniat. Sed nolo pluribus meam causam defendere, ne videar contentiosè rem agere. Dicam tamen, quæ mihi nigri tui Chamæleonis plantam contemplanti, se offerunt recusanda. Imprimis enim dum ejus umbellam examinandam mihi propono, eam quidem potius aculeatorum capitulorum globum, quæ improprie siliquas à te vocatas censeo, quàm veram umbellam repræsentare puto. Folia deinde rubro colore variata non sunt. In caule nulla apparet rubedinis nota, nec manifesta radix acredinis tantillum respit. Adde quòd (ut Dioscorides inquit) exesa non sit, quinetiam nec caules capitali crassitudine videantur. Quo fit, ut hisce deficientibus notis, non ita facilè consentiam hunc tuum Chamæleonem genuinum dici debere. Nec propterea meum adeo me probare velle scias, ut si alia mihi sese offerat plan-

ASPLENUM.

Apii & Pistaciæ figura.

Naturā in partium positione plurimum variare.

Chamæleonis nigri examinatio.

Carlinæ alterius rādices in acetariis.

ta, quæ magis genuinum referat, quam meum & tuum, nolim veritati acquiescere: sed quòd (ni fallor) plures fortasse sint in meo nota, quæ legitimo correspondent. Fateor quidem umbellam illam quanquam non explicatam addere tuo Chamæleoni nescio quid authoritatis, si tamen cætera convenirent, nec essent, quæ adhuc in dubium vocari possint. Dico ibi sententiam meam pro judicii mei ratione. Quid enim tam liberum esse debet, quam suum unicuiq; de re quacunq; judicium? Opinionum porro inter amicos dissensio aliqua aliquando est, voluntatum verò nunquam. Præter hæc cùm non solum in prædictis me offensum à te plurimi judicent, nec de his mihi te excuses, ne fortasse si silerem, censerent si me eos fateri errores, de quibus modo clam, modo palam me arguis: præterire nunc nequeo, & veritatis propalandæ causa & nostræ tuendæ dignitatis, quominus de his aliquid hic etiam dicam. Sum itaq; imprimis demiratus, quòd in Oxyacantha me non parum aberrasse putes, quoniam pro Oxyacantha fruticem non arborem statuerim, quum tamen planta, quam ego notis omnib. adstipulantibus Oxyacantham esse statui, arbor sit non frutex, ut in agro nostro Senensi & Tergestino, quinetiam in Japidiæ sylvis, in Bohemia, Moravia, Ungaria ac Germania videre quispiam potest. Namq; hisce in locis frequentissimæ visuntur Oxyacanthæ arbores, quæ & ficus & oleas, & quandoq; pyros, ac quercus proceritate & caudicis crassitudine superant. Id cùm non ignorasset Clarissimus ille Lucas præceptor tuus, velletq; probare contra sententiam meam (ut facilè, si parumper memoriam revocabis, meminisse fortasse poteris) hanc arborem non esse Oxyacantham, sed aliam quandam à se inventam: hoc contra me habebat argumentum, nimirum, quòd nostræ Oxyacanthæ viderit plantas sylvestribus pyris longe majores, cum tamen Dioscoridis testimonio, minor Oxyacantha esse debeat. Quo fit ut nesciam qua ratione tam insignem arborem fruticem fecerit, φεύγαν enim Theophrasto lib. 1. de plantarum historia ab radice, caudice multiplici, ramosumq; se attollit, ut Rubus & Paliurus, id quod nisi rarissime in nostra videtur Oxyacantha. Quæ quanquam quibusdam in locis, ut cæteris sylvestribus arboribus pro soli & cæli natura evenire videmus, aliquando pumila videatur, plurimum tamen simplici caudice, ramosoq; & haud facilè dissolubili spectatur: quæ propria (Theophrasti ipsius testimonio) arborum sunt nota. An quis dixerit, contra Dioscoridis sententiam, Lentiscum, Myricam, Ligustrum, Cornum, Salicem, Myrtum, quòd frequentissime fruticosa candiceq; multiplici spectentur, ob id non esse arbores? cum tamen & Dioscoridi, & Theophrasto arbores sint, nec aliam ob causam fruticent quam cæli & soli natura. At tu cum fortasse aliquibus in locis Oxyacantham nostram fruticare spectaveris, eandem in universum arborem esse negas. Si verò latius, ut nos, Europam quandoq; peragraveris, ac Ungariæ, Bohemiæ & Germaniæ sylvas, exploraveris, mihi quidem verendum non est, quin hanc sis revocaturus sententiam. Probarem nunc Amperlum meum genuinam esse Oxyacantham, nisi id antea satis superq; præstitissem in meis in Dioscoridem Commentariis. His deinde accedit tua de Lepidio & Iberide censura, quæ non parum clam me mordet. Damnas enim eorum sententiam, qui duas hasce plantas unam tantum existimant, quiq; caput de Iberide tanquam supervacaneum è primo Dioscoridis libro resecandum præcipiunt. Atq; ut hæc non temere dixisse videaris, eos non ita libere hoc pronunciaturos fuisse, affirmas, si quæ capite de Draba habentur, animadvertissent, cum hanc velit Dioscoridem solita habere Lepidii, sed molliora & candidiora. At cùm nulla sit foliorum convenientia inter Iberim & Drabam, quòd hujc lata sint, illi verò angusta admodum & Nasturtii modo incisa, nulla prorsus dubitatione eos omnes, qui ita sentiunt, in magno versari errore, existimas. Caterum cùm ego una cum illis in ea perpetuo sim sententia, quod apud Dioscoridem Iberis & Lepidium nihil inter se differant, & ea de causa Iberidis caput ex primo Dioscoridis libro resecandum esse scripserim, non possum sanè prætermittere, quo minus sententiam meam, quam veram esse non ambigo, evidentissimis tuear rationibus. Quod autem Iberis & Lepidium una & eadem sit planta, testatur in primis Galen. decimo de Compositione med. per genera, ante & post Jambica illa carmina, quæ de Iberide scripsit Damocrates. Deinde hoc idem ante ipsum scriptum reliquit Archigenes & Hygienus Hipparchus: quos postea secutus Paulus Aegineta, Lepidium scripsit aliquibus Iberida appellari. His accedit Dioscorid. authoritas, qui Lepidium herbulam, non herbam esse scribit. Id quod manifesto palàm facit, Lepidium foliis esse parviusculis ac gracilibus, non autem latis ac longis, ut in nostra visuntur Draba. Sed magis demiratus sum, quòd tu qui tam diligentem in Dioscoride examinando te præstitisti, non animadverteris, Draba caput multis sanè argumentis esse Dioscoridi adulterinum. Nam si hujusce plantæ nomenclationem expendamus, illam quidem facile conjiciemus (ut Marcellus rectè animadvertit) nec Græcam esse, nec Latinam appellationem. Deinde cùm nec apud Galenum, nec apud Oribasium, Paulum, Aetium, aliosq; Græcos autores quicquam de Arabi Drabave scriptum reperiatur, hic facilè conjici potest, Drabam Dioscoridi esse adulterinam. Adhæc & illud, rem sic se habere, maximè arguit, & ab aliquo Dioscoridi additam esse Drabam, quod bis in Græco exemplari manu scripto lib. 2. habeatur, tum statim post Thlaspi, tum etiam post Glastum ad libri calcem intrusa: sed isthic Arabis appellatur, & alias isthic de ipsa traditur etiam iisdem verbis, ut nec de nomine, nec de re satis constet, maximè cùm apud nullum alium scriptorem, neq; Draba, neq; Arabis mentio fiat. Postremo si Draba, Arabis Dioscoridi legitima esset, cum ipse Lepidium tenuem pumilamq; statuat herbulam, persuadere quidem sibi quenquam haudquaquam crediderim, Drabæ Lepidii folia tribuisse Dioscoridem. Quo fit, ut rectè doctiq; sentiant, qui Iberidis caput ad primi libri calcem Dioscoridi accessorium putant. Porro ad ea quæ de secunda Acacia adversum meam habes sententiam, dicam ingenue, quod tota plantæ ipsius facies pro seipsa pugnat. Nec mihi obstat, quòd Neapoli vere floret & fructum ferat æstate. Etenim præter id quod pro cœli & soli natura una & eadem planta hic citius illic serius fructum proferat, accedit Plinii autoritas, quippe qui scribat lib. XXIV. cap. XII. utriusq; Acaciæ semen colligi Autumno, quod ante collectum nimio validius habeatur. Quæ verba si rectè perpendantur facilè quispiam hic colligere poterit, ante Autumnum fructum proferre Acacias, sed quod is non legatur in æstate propter nimiam eius adstrictionem, nisi cum tractu temporis Autumno mitescit. Quo fit, ut scripserit Dioscorid. Acaciam hanc fructum ferre Autumno, quod eo tempore decerpi soleat. Hanc autem esse Aspalathum, hac tantum ratione, quòd eam Spalatrum vocet Græcorum vulgus, non ita facile crediderim. Quippe (ut Plinius inquit capite XIII. præscripti libri) plura sunt spinarum genera, quibus Aspalathi nomen inditum est. Ideoq; longè magis periculosum esse puto in cognoscendis cendisq; plantis vulgaribus, uti nomenclaturis quàm aliis evidentioribus notis: quum plurimæ habeantur plantæ, quæ ob adulterinas nomenclaturas multum negotii rei herbariæ studiosis faceſſunt. Qui autem alterius Aspalathi faciem scripserit neminem habeo, nec qui dixerit unquam idem Aspalathum semen in siliquis proferre, Acaciæ modo. Quo fit ut nesciam, nec videam, qua ratione Acaciam alteram nostram

Objectio de Oxyacantha diluitur.

Amperlum. Censura de Lepidio & Iberide exploditur.

Drabæ sive Arabis caput Dioscoridi adulterinum.

Objectio in altera Acacia diluitur.

Aspalathus.

Aspa-

Aspalathum alterum faciam. Hæc abste, mi Maranta (si veritatem fateri debeam) haudquaquam ægre feram. Nam cùm te tanto veritatis ardore affectum esse cognoscam, & in ea promovenda occupatum, mihi quidem aliter persuadere non possum, quàm quòd hæc, ipsius tantum veritatis Zelo publice edenda curaveris idq; feceris tuo ipsius genio persuasus, utpote, qui proculdubio censebas sententiam tuam longè magis, quàm meam ad veritatem cognoscendam, conferre posse. Atqui cùm ego in eadem opinione jam consenuerim, essem quidem iis studiis, quibus me totum jam diu applicui, omnino indignus, si vel amicorum, vel majorum, vel etiam mei ipsius causa, ab hoc proposito deficerem. Ideoq; si nulla animi perturbatione, & tuas, & cæterorum ab opinione nostra dissensiones æquo sanè animo accipio, non est ut posthac putem, te mihi succensere, sicubi pariter à te dissentiam. Nam cùm hanc ob causam à meipso etiam dissenserim, & ob id plura in commentariis nostris emendaverim, ac etiam in posterum emendare augereq; decreverim, nec mihi ipsi pepercerim: non video, quamobrem aliorum errata retegere non debeam (si tuam sequi debeam sententiam) citra ullam amicitiæ injuriam. Hoc non solùm nulla dubitatione hactenus te feciſſe, sed etiam in posterum facturum esse, ex tua hac epistola animadverto, cùm non parum in illos invehearis, qui potius amicis blandiri adulariq; studeant, quàm iis veritatem declarare, & eorum errata retegere. NAM QUID TURPIUS (inquit) ESSE POTEST, QUAM CUM AMICO IN IIS REBUS VELLE CONSENTIRE, QUAS ALITER ESSE QUISPIAM SENTIAT, AC VIDEAT? AUT QUAE MAJOR PESTIS IN AMICITIA ESSE POTEST, QUAM ADULATIO, BLANDITIAE, ASSENTATIO? Hoc ut clarius exponas, addis fidelis bonique scriptoris esse munus, ut VERITATEM, QUAM PUTAT APERTAM INGENUE, AC LIBERE EXPLANET, NIHIL FICTUM, NIHIL SIMULATUM PROPONAT, SED INSOLA VERI INQUISITIONE ATQUE INVESTIGATIONE ITA LABORET, UT NON TANTUM ADVERSARIUM CONVINCERE, SED VERITATEM IPSAM, QUAE IN PRIMIS EST HOMINIS PROPRIA, INVENIRE, AC INVENTAM ILLUSTRARE STUDEAT. Assentior in hoc tibi, mi Maranta, si modo hoc fiat fraterne, simpliciter, syncere & citra ullam offensionis notam. Sed si hæc omnia cum amicis servanda sunt, considerandum est, an publice & in conspectu omnium, tam amicorum, quam inimicorum, an privatim & secreto amici admoneri debeant. Hæc si rectè sanctèq; judicabimus, facilè cognoscemus, synceri veriq; amici esse munus, ut clam de erratis amicum commonefaciat nec unquam publice ab eo dissentiat, quousq; is tanti beneficii utilitatem spernere videatur. Hoc si fecerit, ne Respublica, & futura posteritas defraudetur, veritasq; occulatur, licebit cuiquam posthac publice, vel ab amicis quibuscunq; dissentire. Hæc si fierent, non vereor, quo minus quàm plurimi reperientur, qui ab edendis aliorum erratis abstinerent. Quandoquidem si antea, quam id agerent, audirent, quæ contra afferri possent argumenta, sæpe evenire posse, non ambigo, ut qui in alium scribere se parassent, eadem in re se hallucinatos agnoscerent, in qua illum aberrasse censebant. Quo posteà fieret, ne tot lites, tot dissensiones, tot inimicitiæ inter studios quotidie orirentur. Sed hæc ambitio facit, quam veritatem interpretamur. Rogas tu quidem, ut si quid tuo in libello, quod minus placeat, adnotaverim, vel à veritate ipsa abhorrere mihi visum fuerit, id tibi per privatas literas amice (ut soleo) significare velim. Sed nescio qua ratione id à me velis, nec qua authoritate alios publice arguere tibi licere putes, te verò clam & privatim admoneri petas. Vellem sanè, mi Maranta, si possem etiam in hoc gratificari tibi: sed quo pacto, quæ mea non sunt, absq; aliorum damno tibi condonare possem, nulla quidem mihi ratio se se offert. Condonavi tibi ex animo, quæ non parum fidem, honorem, & dignitatem meam offendebant, quod hæc ad me tantum spectarent: sed quæ ad Rempublicam spectant, tibi, vel alteri condonare nequeo. Nam quæ publicæ edita sunt, & ad Reipublicæ utilitatem spectant, publicis etiam defensionibus, & annotationibus indigent, ubi à quopiam claudicare deprehendantur. Sequar itaq; ego in hoc institutum tuum, ne (ut tuis verbis utar) si dum amicis obblandirer, id cœlarem, quod præcipue à cæteris expetitur. Possem & cætera, quibus ibidem tuam tueris scribendi libertatem, hic in meam trahere sententiam, sed cum ea legi debere in Epistola tua, ab omnibus mihi persuadeam, illa omnia nunc lubens prætereo. Legi itaq; librum tuum à capite ad calcem, non solùm ut viderem in quibus à me dissentires, sed quod ea lectione (ita me DEus amet) plurimum delectarer, & semper inde doctior recederem. Sed quemadmodum in pratis & viridariis, inter rosas, & amœnissimos flores, & tribuli, & cardui oriuntur, qui legentium manus sæpenumero offendunt, ita pariter tuo in illo viridariolo pauca quædam offendi, quæ mentem & intellectum meum pungebant. Primum fuit Doronicum, de quo maxime miratus sum. Nam cum omnium consensu, id non parva sit præditum facultate: ad omnes cordis affectus, ad venenatos quoscunq; ictus, ad epota venena, & pestilentes quoscunq; morbos, obstupui sanè, quòd illud in atrocissimum ocyssimumq; permutaveris venenum, nempe in Aconitum, quod à Pardis necandis Pardalianchen Græci vocant. Sed longè magis perturbatus sum, quòd in refellendo Galeno tantoperere te occupatum invenerim, quòd de Aconito illo ad tuam comprobandam opinionem non scripserit, cum tamen non solùm Galen. tibi contradicat, sed omnes quotquot sunt authores, qui de Aconito Thelyphono scripserunt, cum Galeno consentiant. Dicis itaq; in primis, ut novam & ante hac inauditam comprobes opinionem, Aconitum Thelyphonon, quod Doronicum esse statuis, haustum homines quidem minime necare, nec id usquam à Dioscoride & Theoph. fuisse dictum, sed quod & oves, & boves, & jumenta, ac in summa quadrupedes omnes eodem die, ipsius Theophrasti autoritate interficiat, si tantum radicula vel folium genitalibus imponatur. Deinde ut tuæ opinionis augeas argumentum, probare niteris ejusdem Theophrasti verbis, Thelyphonum haustum non solùm hominibus nihil nocere, sed plurimum conferre auxilii ad Scorpionum ictus. Quibus etiam addis à Theophrasto Thelyphonum non Aconitum appellari, nec inter Aconita recenseri. Quæ cum contra Galenum esse statuas, tibi illico licere putas tam gravissimi autoris testimonium posse haud temere impugnare. Atqui consideranti mihi & in memoriam revocanti, quæ de Venenis in sextum Dioscoridis librum suum commentatus, nulla sese offert ratio, quæ impediat non posse homines eo necari veneno, quo boves, oves, pardi, tauri, equi, leones, tigres, ursi, lupi, elephantes, & quadrupedia omnia, quorum plura viribus homines superant. Porrò si objicias, fortasse reperiri venena, quæ etsi quibusdam ab animalibus devorentur, nihil tamen illis afferant incommodi, aliquibus verò eadem illico necem inferant, ut de Sturnis Cicutam comedentibus scribit Galenus, tibi quispiam facile re-

Doronici examinatio, non esse Aconitum.

Aconitum thelyphonon Doronicum est Marantæ.

Aconitum Pardalianchen homines æque ac Pardos & Lupos necare.

respondebit non valere argumentum, quòd hæc sturnorum tantum non volatilium omnium peculiaris sit facultas, & in eo tantum veneni genere, quod non propria facultate, sed calidi vel frigidi exuperantia sumentes interimit. Sed aliter se habet veneni vis, quæ propria sui facultate animalia omnia necat, quod hujusce generis venena haudquaquam in alimentum mutari possint, ut ea quæ temperamentorum excessu venena sunt, vel esse censentur, quemadmodum comprobat Galenus, sturnorum & anus cujusdam Athenienſis exemplo, quæ nullo impedimento cicutam devorare consueverat. Nec valere puto ad tuam sustinendam sententiam, quòd Theophrastus ad Scorpionum ictus Thelyphonum tuto propinet, cùm etiam Cantharidis ad rabiosorum canum morsus, & Nerium ad venenosorum serpentium ictus magno propinentur auxilio. Quæ tamen cum lethalia sint venena, si cuipiam alteri hisce morsibus non affecto exhibeantur, paulo post necem inferunt. Caterum an Theophrasti Thelyphonum non modo potum, sed genitalibus (ut ipse inquit) admotum, homines perinde ac quadrupedes omnes necare possit, docet nos apertissime Plinius, qui lib. 26. cap. 2. de Aconito illo posteritatis memoriæ hæc quæ sequuntur scripta reliquit. Sed antiquorum curam diligentiamq; quis posset satis venerari, cùm constet omnium venenosorum ocyssimum esse Aconitum, & tactis quoque genitalibus fœminei sexus animalium eodem die inferre necem. Hoc fuit venenum, quo interemptas à Calpburnio Bestia uxores M. Cæcilius accusator objicit. Hinc illa atrox peroratio, ejus in digito mortuas. Hoc quoque tamen in usum humanæ salutis vertere, Scorpionum ictibus adversari experiendo datum in vino calido. Ea est natura ut hominem occidat, nisi invenerit quod in homine perimat. Cum eo solo colluctatur velut pari intus invento. Sola hæc pugna est, cùm venenum in visceribus reperit, Mirumq; exitialia ambo per se cum sint duo venena in homine commoriuntur, ut homo supersit. Imo vero & serarum remedia antiqui prodiderunt, demonstrando quomodo venena ipsa sanentur. Torpescunt Scorpiones Aconiti tactu stupentq; pallentes & vinci se confitentur. Auxiliatur eis Helleborum album tactu resolvente, Cedituq; Aconitum duobus malis, suo & omnium. Quod si quis illa ab homine excogitari potuisse credit, ingrate Deorum munera intelligit. Tangunt carnes Aconito, necantq; gustu earum Pantheras, nisi hoc fieret, repleturas illos situs. Ob id quidem Pardalianches appellavere. Hactenus de Aconito Pardalianche Plin. cujus verba si rectè expendas, non magno sanè negotio cognosces claudicare in hoc sententiam tuam, cum de ipso tantum Thelyphono Theophr. hæc scripserit. Plin. Hæc, inquam, si expenderis, non parva sanè injuria te Gal. affecisse fateberis. Quippe qui l. 6. de simpl. med. facult. Aconitum Pardalianchen, inquit, putrefaciendi fac. obtinere, & lethale esse medicamentum: ideoq; in cibo potuq; fugiendum. Præterea Dioscor. Pauli, Aetii, & Avicennæ testimonia, quæ tibi maxime adversantur, cùm notiora sanè sint, quàm à nobis describi mereantur. Nam hi omnes inter venena hujusce Aconiti meminere. Nec placet deinde, quòd scripseris non aliam ob causam hujusce Aconiti meminisse Dioscor. quàm quòd palàm faceret eo necari Pantheras, Lupos & cætera quadrupedia, quæ illud devorarint. Siquidem cùm nonnullæ sint animalium horum partes, quibus ad varios morbos utimur, affirmas hanc doctrinam existimasse Dioscor. non fore Medicis inutilem quod objecto quadrupedibus hisce feris Aconito una cum carnibus sine alio venenationis negotio ea consequi possent. Atqui docere Medicos hæc animalia venenis interficere, ut post hæc eorum partibus utantur ad morbos profligandos, ab omni prorsus ratione videtur alienum, cùm animalia à serpentibus icta vel veneno interempta ubiq; corrumpantur, & præsertim ubi Aconitum devoraverint, cui magna vis inest putrefactoria: quemadmodum & cæteris quæ propria facultate sumentes interimunt. Quo fit ut canes, qui cadavera veneno interempta voraverint, in rabiem agantur. Proinde animalia quæ in usum Medicum trahenda sunt, haudquaquam veneno necari debent. Ego verò cùm mihi persuadeam, hoc haudquaquam ignorasse Dioscor. id nullam aliam ob causam eum manifestasse censeo, quam ut tam noxia pecori, hominiq; animalia facilè è medio tollerentur, & ne eorum excresceret numerus. In qua sententia me maximè confirmat Plin. utpote qui loco superius citato insici carnes Aconito ait Pantheris objiciendas, ne situs ac regiones illiu replerentur. Postremo si nostris argumentis acquiescere nolueris, quod tamen difficilè crediderim, quòd non ambigam te hominem esse rationabilem, facito hujusce novi Aconiti periculum. Hoc si feceris, illico proculdubio in nostram commem esse rationabilem, facito hujusce novi Aconiti periculum. Hoc si feceris, illico proculdubio in nostram conm

Theophrasti Cneoron à Galeni & Dioscoridis Cneoro plurimum distare. Has Cneori differentias proculdubio novit Plinius, quippe, qui Galeni & Dioscoridis Cneori meminit, lib. 23. cap. 21. & in hoc Gnidium granum oriri ait. De Theophrasti verò Cneoro egit lib. 21. cap. 9. inter odoratas plantas, quibus ad coronas utebatur antiquitas, & Casiam appellari Igino scribit. Plura enim sunt plantarum nomina, quæ pluribus conveniunt plantis. Sed cùm hæc haud te latere sciam, ne Minervam fortasse docere videar, pluribus ea declarare non libet. Adhæc in Zingibere maximè tibi refragatur Plinius. Nam ubi tu arboris radicem Zingiber esse asseveras, ille de Zingibere & Pipere scribens, lib. 12. cap. 7. Non est, inquit: Piperis radix, quod vocant Zimgiberi, alii verò Zingiberi, quanquam sapore simile. Id enim in Arabia & Troglodytica nascitur regione in villis, parvæ herbæ, radice candida, celeriter ea cariem sentit, quamvis in tanta acritudine. Id quod pariter testantur Lusitani: & alii qui iis fuerunt in locis ubi Zingiber nascitur, & magna colitur diligentia. Sed ad Violas albas Jasme veniamus. In quibus censendis etiam à me apertissime dissentis. Putas enim tu haudquaquam ibi de albis Leucoii floribus intellexisse Dioscoridem, sed de his, quas vulgò appellamus Gelsomini. Ac quoniam ego scripseram, si de vulgari Gelsimino intellexisset is, haudquaquam prætermisisset, quo minus de eo alicubi scripsisset, & historiam, & vires, cùm planta sit viribus, non obscuris referta, aperte sententiam nostram impugnare videris, cùm inquis, non esse hoc firmum argumentum, cum Dioscorides multorum simplicium mentionem fecerit, nempe Thuiæ arboris, Buxi, Aegyptiæ spinæ, Stybii, Amomis, Hirculi herbæ, sylvestris Lini, Pyracanthæ & nonnullorum quorundam, quorum nec vires, nec historiam descripsit. Idq; ea tantum de causa feciss illum asseveras, quòd in medicum usum hæc nusquam veniant, & aliis, quàm Medicinæ, operibus deserviant. Sed nescio profecto, mi Maranta, quo suadente genio hæc scripseris tu, qui tam diligenter in Dioscoride versatus esse videris, cùm Aegyptia spina & Stibium in multiplici medicamentorum usu, ipsi Dioscoridi habeantur. Sed id sanè magnam in admirationem me duxit, quòd viderim te nulla dubitatione affirmavisse, Aegyptiæ spinæ & Stibii historiam nusquam scripsisse Dioscoridem, qui tamen de Stibio libr. 5. proprium describit Caput. Ac pariter de Aegyptia spina lib. 1. capite de Acacia, quæ nil aliud est, quàm spina Aegyptia quemadmodum declarat ipsemet Dioscorides his verbis. Acacia in Aegypto nascitur spina instar arboris fruticosa, non se in rectum attollens: florem habet candidum, & semen Lupino simile in folliculis, ex quo fructus expressus siccatur in umbra. Spinæ decoctum solutos artus fotu committit, &c. Sed quod magis est, tua ipsius verba contra te pugnare videntur. Nam si, ut inquis, Thuiæ, Buxi, Hirculi & cæterarum, quas memimisti, plantarum, historias non descripsit Dioscorides, quòd hæc in Medicum usum nusquam veniant, nescio profecto, cur tibi persuaseris eadem de causa Gelsimini historiam, non descripsisse illum, cùm hoc ad multa utile habeatur, & ipsemet Dioscorides scribat, Jasmenum præter id, quòd odoris suavitatem toti corpori conciliat, ea corpora juvare, quæ excalfactionem laxationemq; desiderant, & toti corpori convenire, cùm in balneas descensum est. Non asseram nunc, in quàm multiplicem medicamentorum usum veniat apud Arabas, quod hæc longè antea te scire, non ambigam. Possem quidem hic plura recensere argumenta, quæ me inducunt ad credendum, Leucoii floribus, non Gelsomini Jasmenum parasse Persas, nisi de re hac fusius disseruissem, tum in Epistolis. Scio Atticis Leucoium appellari Jasme, quo fit, ut à mea dimoveri non possim opinione. Quod verò Dictamnum, ut scribis contra Dioscoridis & Theophrasti sententiam, non solùm in Creta nascatur, sed in aliis etiam regionibus, non tibi facilè concedo. Nam tametsi ex semine è Creta allato Pisis, in horto Ghini provenerit Dictamnum, id tamen nil Theophrasto & Dioscoridi detrahit, quum illi de Dictamno sponte proveniente scribant, non de sativo, cujus semen è Creta fuerit allatum. Plinium post in Persica arbore sequutus, una cùm illo implicatus videris: quippe qui dicas Persicam arborem in Aegypto & locis proximis fructificare, quanquam in Rhodo usq; ad florem duntaxat devenit. Hæc enim de Persea Aegyptia intelligenda sunt, non de Persica nostrate, qua Rhodus ubiq; abundat fructu nostrate, longè fortasse majore sapidioreq;. Quinetiam in Myrrha à te dissentire cogor, ubi Myrrham tenes, non esse odoratam, nisi fortasse incensa suffiatur, quemadmodum & Thus & Agallochum, quæ tamen mihi diligentius expendenti, etsi non urantur, apertissime odorem reddant. Atqui Myrrham quoq; esse, per se odoratam, id maximo est argumento, quòd stacte, quæ Myrrhæ tantum pinguitudo est, adeo sit odorata, ut eam per se tantum nullo addito odoramento, unguentum facere scribat Dioscorides. Neq; aliam ob causam Myrrham in unguento Amaracino, Cinnamomo, Malabathrino, Irino, Cyprino & aliis nonnullis addebat antiquitas, quam odoris conciliandi gratia. Id quod facile probatur ipsius Dioscoridis testimonio, in unguenti Nardini apparatu, ubi sic habet. Juncus odoratus spissamenti gratia adjicitur, sicut propter odoris suavitatem, Costus, Amomum, Nardus, Myrrha, Balsamum, & in Cinnamomi confectione laudatur, inquit, non acre, molli odore Myrrham redolens. Id quod etiam aliis in unguentis repetiit. Nam cùm antiqui Moschо, Ambaro, Zibetoq; vocato destituerentur, Myrrha, Balsamo, Amomo, Costo, Nardo, Cinnamomoq; ad odorata unguenta paranda semper usi sunt. Dioscoridi subscribit Galenus lib. 1. de Antidotis, ubi mineam Myrrham maxime bene olere scribit. Idem libro primo, capite quinto, de compositione medicamentorum per locos, de medicamentis agens, quæ pilos attenuant, Myrrham eis interponi jubet, ut odoratoria reddantur. Idem præterea reperio posteritatis memoriæ commendasse Plinium, quæ tamen in tuæ opinionis testimonium affers. Siquidem ubi lib. 12. cap. 15. Catero passim, inquit, è vulgo coemptam Myrrham in folles confarciunt, ipsiq; unguentarii digerunt haud difficulter odoris atq; pinguedinis argumentis. Item lib. 13. cap. ubi ea quæ in Nardinum unguentum veniunt, recenset. Omnia autem, ait, (unguenta intellige) acutiora fiunt Costo, Amomo, quæ maxime nares feriunt crassiora Myrrha, suaviorag;. Et paulò post inquit, Myrrha & per se unguentum facit sine oleo, Stacte duntaxat. Sed & Agallochum esse odoratum, etsi minime suffiatur, id maximo est argumento quòd scribat Dioscorides, mandi Agallochum vel ejus decocto os collui commendandi halitus gratia, ea quidem ratione, qua quidam hoc ævo Moschum quibusdam confectionibus mixtum cotidie mandunt, adversus oris graveolentiam. Testantur item Agallochum odoratissimum esse Lusitani, qui in Meridiem & Orientem navigant, quiq; ejus viderunt plantas, ut fusius in commentariis nostris diximus. Betonicam quoq; qua passim utimur in medicamentis hanc odoratam esse scribis lib. 2. cap. 5. nisi digitis atteratur, cùm tamen nusquam illam integram nec digitis attritam inodoram reperèrim. Catanances subinde radicem impropriè in terram flecti & contrahi in formam milui exanimati scribere videris, quòd scribat Dioscorides adeo flecti Catanances radicem, ut milui exanimati ungues, non miluum ipsum

Zingiber non esse Piperis radicem.

Gelsimini & Leucoii examinatio.

Opinio, quod Dictamnum alibi, quàm in Creta proveniat explosa.

Perseam à Persica differre.

Myrrham odoratam esse, etiam non suffiatam.

Agallochum odorem reddere etsi non suffiatur.

Betonica.

Catanance

totum referat. Qui Plinium accusant, quod Sisymbrium in Calamintham mutari scribat contra Theophrasti sententiam, haud rectè (meo quidem judicio) faciunt, cùm id erroris depravatæ lectioni non Plinio sit adscribendum. Præterid enim, quòd in antiquissimo Pliniano exemplari legam ego in Mentham, non in Calamintham degenerare Sisymbrium, quis non videt Plinium ex Theophrasto transcripsisse? Quippe Theophrastus lib. 2. cap. 5. de historia plantarum, & lib. 5. de causis cap. 8. Sisymbrium in Mentham mutari scribit, facie verò Calamintham referre. Namq; facies non immutat plantarum sapores, neq; facultates. Videris in Galiopsi & in Primula Veris, quam quidam herbam Paralysis vocant, etiam à me dissentire, sed cum id abs te fiat infirmis satis argumentis, sat in re hac mea Commentaria tibi respondere arbitror. Hortensis Solani fructum nigricantem aut fulvescentem facere Dioscor. censes, quod nunquam vere niger, neq; vere fulvus videatur. At ego aliter rem intelligo: cum Hortense Solanum modo fructu nigro, modo rufescente, modo ex viridi nigricante sæpissime viderim. Supinam tuam verbenacam, perquam libentissimè spectarem, quam non longè à Bitonto Apuliæ à te inventam scribis. Verùm cum Dioscoride teste ea singulari ramo plurimum constare debeat dodrantis altitudine, non ita facile tecum sentiam, quum tuæ ramulos plures adscribas, qui tribuli terrestris modo humi repunt. Etenim repere hanc nusquam scribit Dioscorides, sed ramum dodrantis altitudine proferre. Eruum sanguinem per urinam ducere non posse, nisi frequenter copioseq; sumatur, tecum sentio. sed in eo quòd venena non interficiant, nec suam (ut tuipse inquis) ostentent ferocitatem nisi certa quadam mensura accipiantur, prorsus à te dissentire me cogit ipsa veritatis ratio. Siquidem tametsi nonnulla reperiantur venena, quæ nisi certa quadam quantitate pota non interficiunt, ut Cicuta, Meconium, Euphorbium, & alia plura, quæ tantum venena sunt ob calidarum frigidarumq; qualitatum exuperantiam sunt tamen quàm plurima, quæ propria sua facultate, vel (ut alii dicunt) propria forma enecant. Etenim hæ quanquam pauca admodum quantitate sumuntur, ut vix sentiantur, tanta tamen est eorum malefica atroxq; vis, ut brevi temporis spatio tantum allegeantur dum in seipsa corporis humiditatem convertunt, ut postea brevi temporis momento sumentes in necem trahant: Hujusce classis sunt Aconita omnia, Toxicum, Napellus, & alia id genus plura. Atqui si hæc tantum à me ipso putas excogitata, audi quæso Galenum, qui lib. 1. de semine hoc idem testatur his verbis. Quæ ratione etiam minima particula humoris lethalium venenorum, quæ deleteria appellant, ubi animalis corpus ingressa fuerit totum id momento temporis immutat, sibiq; simili affectione alterat: non secus fit curatio, quæ per venere eorum remedia & antidota adhibet, &c. Et lib. 5. cap. 19. de simplicium medicamentorum facultatibus. At medicamenta, inquit, quæ tota essentia nobis contraria sunt, proinde si vel minimum eorum assumptum fuerit, omnino lædat necesse est. Item lib. 3. cap. 22. Medicamenta erodentia, inquit, & putrefacientia, etsi in quantitate minima sumantur, omnino tamen corrumpunt, quia videlicet quæ putredini obnoxia sunt, calore humiditateq; putrescere solent. Atqui calidus humidusq; sanguis est, itaq; putrescere nunquam cessare possunt. Proinde longo post tempore etiam à quo sumpta sunt, nonnulla interimunt, potissimum, quæ crassa terrenaq; essentia habentur. Hæc Gal. Quibus palàm est, universalem hanc tuam propositionem nihil prorsus concludere posse. Citrii mali corticem & semina nulla dubitatione esse calida, & eorum acidum succum frigidum una tecum affirmo. Sed in Ovo non parum à te dissentio, cujus album contrariam fere vitello facultatem possidere aio. In hanc sententiam me adducit Gal. lib. 11. de simplicium medicamentorum facultatibus, ubi sic habet. Temperatura porro Ovorum album symmetro frigidum est: itaq; eo utendum, non tantum ad oculos, verum etiam ad alia omnia, quæ medicamenta requirunt suavissima, minimeq; mordacia, ut sunt universa sedis ac pudendorum ulcera contumacia: sed iis miscetur quæ absq; morsu ea possunt deficcare. Porro & ipse vitellus assimilis est naturæ. Hæc ille. Juniperi baccas & folia, & fraxini etiam frondes ad quasdam affectiones valere intus sumpta scribis à Dioscoride doceri, verùm si utriusq; arboris ligni ramenta devorentur, perniciem afferre. Sed ut priora esse vera non ambiginus, ita posteriora suspecta censemus. Etenim cùm Galen. Paulus & Serapio, qui ex Dioscoride transcribunt, nunquam hujusce fabulæ meminerint, nec ratio ipsa consentiat, non est quod prohibeat, quominus credendum sit, Dioscoridis codici subesse mendam, præsertim cùm non desint Græca exemplaria manuscripta, in quibus Juniperi caput ubiq; fere depravatum legitur. Id quod etiam de Fraxinei ligni scobe censendum puto, cùm id non affirmet Dioscorides, sed ita aliquibus tradi ait. Cæteris hoc adjungere libuit, quòd non placeant comparationes, quæ cum suspectis fiunt lectionibus.

Plinii locus restitutus.

Galiopsis & Primula veris.

Salanum hortense. Verbenaca supina.

Eruum.

Opinio de venenis explota.

Citrii mali qualitas. Ovorum temperatura.

Juniperini ligni, fraxineique scobem non esse venenosam.

Hæc itaq; sunt, mi doctissime Maranta, quæ tuo in illo viridariolo senticosa nobis visa sunt & inde eruncanda putamus. Atqui tametsi de his meum tibi propalavi judicium, nolim tamen hæc tanquam ab Oraculo prolata accipias, sed tanquam ab homine amico, qui non ambitione, non invidia, non petulantia, non injuria vindicandæ, non tuæ impugnandæ doctrinæ, nec suæ promovendæ opinionis causa, sed veritatis propugnandæ & juvandæ posteritatis ad te scribat. Dixi tibi sententiam meam, quæ unicuiq; libera esse debet, amicabilibus sanè verbis, pacatissimiq; animi affectibus. Quinetiam omni sepositamentis perturbatione, citra omnem invidiam, & sermonis asperitatem, causam meam abs te pluribus oppugnatam argumentis leniter humaniterq; defendi. Sed invitus sanè (ita me DEus amet) & præter animi voluntatem in hanc deveni disputationem. Invitus, inquam, quòd cum amicis haudquaquam certare soleam, quum vix tam leve humanumq; certamen ullum esse possit, quod aliquid vel læsionis, vel æmulationis non afferat. Atqui omnes, ni fallor, hujusce facti culpam in te rejicient, qui tuam illam Methodum legerunt, & hanc tuam Epistolam intuebuntur. Siquidem ubi animadvertent, quòd non solùm eo libello & fidem nostram læseris, & scripta pluribus in locis impugnaveris: sed quòd hac etiam in Epistola dum te ab illata mihi injuria pluribus modis excusare niteris, tuam tamen opinionem tueris, nec tantillum quidem à priori dimoveris sententia, imo Epistola ipsa ad respondendum me provocas, non vereor, quin illico judicent tua tantum ipsius violentia me in certamen hoc esse adductum. Quanquam autem libelli illius amariusculis quibusdam argumentis mihi infensus judicareris ab omnibus, id tamen nihil me ad scribendum in te movebat, quòd non defuturos sperarem, qui vel causam meam defendendam susciperent, vel de illata mihi injuria (ut prudens ille Pisanus) te admonerent. Sed longè aliter se habet Epistolæ tuæ argumentum, quippe quòd Epistola quælibet responsum petere videatur. Inhumani enim atq; illiberalis animi crimen esse putant probi ac synceri homines, ubi quispiam acceptis literis non respondeat. Sed nescio profecto, an hujusce facti culpam in te rejicere debeam, an in illos fortasse quibus libellum vendendum, examinandum ac emendandum commiseras, an verò in utrosq; id erroris rejiciam. Porro si veritatem fateri debeam, doleo sane plurimum, & tua, & meæ sortis eventum, quod tua tam male cesseris

ferit opinio, & cogar ego cum amico certare, ni velim inhumanus, illiberalis, indoctus, negligens, dignitatis honoriq; mei contemptor ab omnibus haberi. Sed quum, ut apprime doctus & eruditus, ita prudens ac pius à me habearis, nihil mihi verendum est, quominus hæc omnia amicabiliter suscipias, & certaminis nostri causam abs te ortam agnoscas. Quod ut facias rogo atque etiam obsecro, ne nostris laboribus invidentes, dissensionibus nostris lætentur. Polliceor tibi, mi Maranta, non modo me nihil unquam facturum, sed ne cogitaturum quidem, quod amicitiæ nostræ vinculum rescindere valeat. Sum enim tui amantissimus & honoris tui tuæq; famæ studiosissimus. Id quod multi docti viri, quorum hic consuetudine fruor, attestari possunt. Nam demonstrantibus illis, quæ tuo in libello adversum me habes, suadentibusq;, ut acerbam aliquam in te ederem Apologiam, non solum eorum suasionibus morem gerere recusavi, & cum eis pro te pluribus disputavi argumentis, sed laborem illum tuum, & illis, & cæteris quibuscunque laudibus non minimis promovendum curavi. Ad te amandum promovendumq; excitavit primum Lucæ Ghini præceptoris tui de tua singulari eruditione testimonium: deinde vero virtus tua ac doctrina, tuiq; utiles in Medica materia labores, quibus pro virili futuram posteritatem juvare niteris. Quamobrem audebo te hortari, ut maneas perpetuo in sententia. Tuæ illius Methodi lectione (ut antea fassus sum) mirum in modum sum delectatus, & ingenii tui acumen admiratus, quo fit, ut etiam longe magis me delectari posthac putem commentariis tuis in Dioscoridem editis, quod maturiori judicio majoriq; fortasse diligentia hæc esse edita putem. Utinam tam essem doctrina & eloquentia præditus, ut tibi auxilii aliquid consiliive hoc in negotio præstare possem, facerem quidem id ex animo, tanta tuæ juvandæ doctrinæ est mihi voluntas. Sed cùm ad hoc munus obeundum inidoneum me esse intelligam, & itineris distantia hanc meam erga te impediat voluntatem, rogo atque etiam obsecro, ut animum hunc meum boni consulas. At quoniam ejusdem te esse in me voluntatis mihi certo persuadeo, cùm sciam istic in toto Regno haberi montes, maria & valles, quinetiam viridaria, in quibus raræ ac utiles virescunt plantæ, velim ut pro tua singulari humanitate, ea omnia quæ nostra Commentaria augere illustrareq; posse censebis, ad me mittere non dedigneris. Quod te facturum omnino spero. Nam si tuam respexeris probitatem, & animi ingenuitatem liberalitatemq;, hæc omnia tibi facile persuadebunt, ut illico votis meis satisfacere studeas. Si deinde meum in re hac desiderium etiam consideravis, illico cognosces haberi fortasse neminem, qui me dignior sit, cui hæc largiri debeas. Nulli enim hæc concedere poteris, qui tui nominis laudes magis extollat, qui diligentius suis in libris collocet & appingat, quique hæc omnia majoribus præconiis tibi acceptæ referat, quàm MATTHIOLUS. Tam honestam petitionem pluribus ab amico optimo exigere suasionibus operæpretium non est, ne videar quasi vel fucatis argumentis, vel mellissima quadam verborum dulcedine, ea ab ipso extorquere velle, quæ tantum ejus benevolentia ac liberalitate consequi desidero. De cætero sat recte nos valemus, tametsi ingravescente jam ætate, non desint quandoque senectutis incommoda. Sed hæc feremus forti animo. Vale. Pragæ.

ANDREAS DE BLAVVEN MEDICUS, Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Agitur de multiplici auri potabilis parandi ratione.

Sæpius ego, Præstantissime Matthiole, sum admiratus plurimos ætatis nostræ summos & clarissimos Medicos, naturæq; indagatores acerrimos: qui cùm in materia medica cognoscenda, & explicanda plurimum navarint operæ & laboris, interea tamen aureæ illius aquæ, magni in primis & nunquam satis laudati remedii, mentionem omnino nullam faciant, quam tamen adeo nobis commendarunt ex veteribus quidam ut cæteris eam omnibus medicamentis facile prætulerint, quippe qua vires, ut ut illæ languent, restituantur in tantum, ut rejuvenescere utentes, vigoremq; inde incredibilem facultatum omnium corporis recipere videantur. Ejus rei causam, in difficultatem ejus aquæ parandæ, quod in conficiendo chymicos labores requirat, quos pauci sciunt, vel tanquam sordidos abhorrent, an in avaritiam & sumptuum parsimoniam referam, dubito. Complures certe esse scio, qui cùm ipsi rem ita arduam, vel ignavia, vel mentis hebetudine non valuerint assequi, conatus in ea aliorum industriorum hominum summopere contemnant & elevent. Quorum ego impudentem & insciam temeritatem deplorans, mihi ipsi gratulor, quòd in hujus Sereniss. Principis nostri servitium adscitus sim, nimirum quòd inde mihi tecum, quem in secretioribus istis remediis parandis judicio & usu plurimum posse constat, de hisce & aliis familiariter conferendi & coram uberius disserendi sit data occasio.

Ex notitia enim inter nos per triennium hoc indies conversando quam familiarissime contracta, me non latet, te utcunque scribendi studio & aliis curis occupatissimum, furtivarum tamen horarum quicquid est, ut plurimum rarioribus hisce parandis medicinis tribuere, teque his adeo affici, ut laborum nihil propriis etiam manibus peragendum subterfugias. Alunt foventque conatus nostros socii studiorum, itaque & ego tuo exemplo majore diligentia in arcanam illam parandorum medicamentorum rationem incubui. Qua autem de auro potabili diuturna inquisitione, varia lectione longaque experientia, nec sine magnis sumptibus comperi hactenus, ea libuit coram te hoc loco referre: non ut te docerem, quod ignorares, sed ut hoc modo aliquid elicerem, quo ipse eruditior redderer.

Primus dissolvendi auri modus per aquam fortem. Aqua Regia.

Porro nosti varias esse à diversis excogitatas rationes, quibus in liquorem potabilem aurum reducere conati fuere. Sunt enim, qui illud aquis, quas à vehementi corrosione fortes dicunt, in aquam resolvunt. Parantur istæ vulgo Chymicis ex Salis nitri una parte & dupla Chalcanti. Separatur his aurum ab argento, ideoq; Separatrices aquas vocant: dissolvitur enim argentum in aquam, aurum vero subsidet in fundo, pulvisculo nigro simile. Si quis prioribus addiderit quartam partem Salis Ammoniaci, paretq; ut prius, habebit aquam, quam Regiam Aurifabri & Chymici appellant. Subsidet separando in hac argentum calci simile, liquescit vero aurum in aquam vere aurei fulgentis nitidiss. coloris. Sed ne quis hac utatur, unice cavendum: viscera enim omnia exederet. Habet Phi-

Alius solvendi Auri modus.

lippus Ulstadius descriptionem auri potabilis, quod Joannem de Toleto, & Hugonem, ambos Cardinales, in omnibus ferculis usurpasse, & pro maximo thesauro habuisse dicit. Exuritur autem in aqua, qua solvitur, compositionem, non tantum sal nitri, & Ammoniacum, sed & Mercurius sublimatus, quibus cùm summe sint corrosiva, nec veneno carentia, nullo pacto utendum consulerem. Nec tantum propterea, sed ne ventriculus auro obducatur, verendum. Inficit enim illa aqua omnia, quæ attingit, pro varietate rerum, quibus est commixta, auri si auro, nigro colore, si argento, vel Mercurio vivo, viridi si cupro, &c. Excogitavit ille quidem quicunque ejus fuerit author, rationem non admodum ineptam, malignitatem ejus adimendi, qua scilicet aquam illam rodentem, iterum destillando ab auro soluto abstracturum se sperat, ut in fundo butyro simile remaneat aurum: sed spirituum aquæ fortis, salis præsertim Ammoniaci & Mercurii tanta est vis corrosiva & venenosa, ut frustra se quis ea à remanente auro separaturum speret: maxime vero ipsum argentum vivum, quod libentißime, & facilime cum Auro unitur & remanet, sicut etiam, utcunque liquidum sit, & tactui cedat, solum in se aurum recipit, reliquis omnibus renitens. Aqua ego calida distillata potius materiam infundere, sæpiusq; abluere tentarem, qua proculdubio salsedo illa, & forte vis venenosa promptius auferretur. Alioqui hujusce creditæ medicinæ, cum tantis venenis præparatæ, usum non temere tentandum, nec admittendum esse constat. Alios ego novi, modumque conficiendi habeo, qui ex priori parte cranei humani calcinata, ad Cristallinum, ac Diaphanum sal reducta, quod te quoque vidisse puto, se Aurum potabile conflare posse sperant, sed utrum confecerint, nescio. Utcunque vero res hac se habeat, omnino ut sal ex craneo paretur, oportet. Cum autem Salium nativorum copia nobis suppeditet, & aeque ex aliis rebus omnibus combustis Sal confici possit, quid ipsos ad Cranei potißimum inquisitionem commoverit, miror. Recordor ego quidem Alberti de mineralibus dictum, ubi asserit magnam inesse virtutem mineralem capillis humanis, illis præsertim qui de capite abscinduntur, suoq; tempore visum, & inventum esse Craneum hominis, quod inter dentes futuræ superioris partes multas aurei pulveris habuerit admixtas. Scio quoque Gebrum (qui solus fere, ex ipsius natura principiis Chymiam tradidit, quemq; ob hoc artis illius studiosi tanquam Aristarchum suum admirantur) oleum quoddam, ex capillis humanis pro inceratione, ut loquuntur, seu præparatione ad faciliorem liquefactionem metallorum, mire commendare. Sed detur ipsos aliquid eo efficere, tamen ratio hac præparandi valde semota & longinqua videtur, cum alia multa reperiantur, quæ per se idipsum præstant, ad quod craneum vix multo tempore perduci poterit. Idque eo magis, quod sal istud conficiendo, ut experti sunt qui illud parare tentarunt, craneum dum eximitur tetro suo, & maxime fœtenti odore (ut combusta ossa pleraque solent) graviter nares feriat, omnemq; ambientem inficiat aerem. Habeo porro Argentinensis cujusdam medici rationem conficiendi Aurum potabile, ex solo Auro, absque ullare alia addita præter ignis vim, quem lege artis Chymicæ, Aurum per Stybium expurgatum, & in tenuissimas laminas redactum, ac vasculis ad hoc idoneis, libere, ne sese usquam laminæ contingant appensum, dum exuritur & calcinatur, in fornace ad hoc debite parata per medium annum quam ferventissimum sustinere oportet, quousque tandem lamina illa Aurea illinc exempta, libero & frigidiori exponantur aeri, & oleosus quidam humor inde defluat & resolvatur rubei coloris, sapore subdulci. Eliciebat autem ille ex libra una auri ad uncias duas olei. Sin vero, quod igne fortasis non undiq; pariter fuerit aurum exustum, minus prompte liquor ille defluat, spiritum vini rectificatum aliquoties infundere solebat, idque tam diu adeoque sæpe reiterare, donec omnis ille color fulgens extraheretur, aurique pulvere sub albo in fundo relicto nihil porro coloris auri spiritus ille vini inde reciperet. Quam subtilissime verò hosce spiritus, vel quintam essentiam rectificabis, si eam in cucurbita vitrea sub alembico, præposito recipiente, in gelidissimam, vel nive refrigeratam fontis aquam impones, ipsum capellum panno lineo in aqua calidiore imbuto undiq; teges. Per ἀντιπερίστασιν enim partes illæ tenuiores & subtiliores sursum feruntur, aqueis in fundo relictis. Hoc, inquam, vinum auro, ut dixi, calcinato infusum, & per alembicum denuo distillatum, in fundo post se relinquit eundem illum subrubeum liquorem, aurum scilicet potabile: quo se & alios ad multos annos salvum & incolumem conservasse Medicus ille dicitur. Solebat ille, perpurgato prius corpore, raso & calefacto vertici capitis, drachmam unam ejus affundere, ac tantundem in malvatico bibendum exhibere. Neq; verò hæc ejus præparandi ratio, adeo absona videtur, cùm & experientia confirmet, & Geber Chymicorum Princeps libro tertio capite sexagesimo tertio asserat: Metallica corpora omnia vere calcinata solui per reiterationem calcinationis, rationem subjungens, quod omnia calcinata ad naturam salium, vel aluminum accedant. Hunc auri potabilis conficiendi modum maxime probavit Generosus & Magnificus Comes Julius ab Hardek, &c. Serenissimi Principis nostri Mareschalcus, Mæcenas mihi summus, qui sumptibus faciendis, & sedulo studio secretiora illa, igne parata remedia inquirendi, nemini cedit, cùm pra aliis modis hic sibi placeret, majoremq; spem faceret, & securius eo utendi & magis conferendi humanæ saluti, quòd liquor ille aureus absq; alio (ut alii solent) corrosivo additio pararetur. Itaq; laborem suscipi curavit, eoq; ad viginti septimanas progressus: ad ducentas ulnas majores, quaternos cubitos capientes, lignorum insumpsit.

Aurum dissolvi cranei humani sale.

Humanorũ capillorum ad ductilia reddenda metalla magna vis.

Auri potabilis simplicissima conficiendi ratio.

Sed fato nescio quo contigit, ut artifex operis vita excedens, opus reliquerit imperfectum. Quod licet in primis, tanquam destructum, & inabsolutum opus, Magnificus Comes negligeret, elapsis tamen aliquot diebus videndi ejus desiderio allectus, vasculis exemptis, invenit ferramenta quædam, pro sustinenda fornace parata, aureis maculis possim conspersa, quæ utraq; ipsorum facie, etsi latum digitum crassitudine excederent, apparebant, atq; adeo guttas illas laminis decidentes ferrum totum penetrasse videre licebat. Sicut ad hunc usq; diem videre est ferramenta ista ob hoc, à Magnifico Comite asservata. Unde proculdubio facile credendum, cùm guttulæ istæ calore decidentes partium tenuitate, ferrum penetrarint, in humano corpore longè facilius, ad omnia vasa deferri posse. Sed lignorum penuria, & laboris diuturnitas hactenus, quo minus denuo pararetur, obstitit. Vidimus uterq; nostrum simul & gustavimus aquam illam, Serenissimi Principis nostri jussu, nobis & Doctori Gallo præclaræ memoriæ, pro auro potabili ostensam, quæ à montibus Curtinis celsitudini suæ dono missa erat. Referebat illa quidem diaphano suo & fulgente colore, ut si quid aliud, purissimum aurum, quod visu jucundissimum erat: ex sapore verò nihil præter spiritum vini, ex quo & ipsimet artifices se confecisse fatentur, deprehendimus. Sed (quod dolendum) effectus in morbis illis, quibus periculum ejus à nobis fiebat, autorum promissis non adeo respondebat. Sunt similes aurearum aquarum ex vino parandi rationes infinitæ in voluminibus Raymundi Lullii, quæ edita partim, partim conscripta circum-

Aquæ aureæ ex vino variæ paratæ.

cum feruntur, sed aliis alia plus temporis & laboris requirunt. Ego quoque similis aquæ ex vino & auro conficiendi rationem per me & alios expertam habeo, sed magni est ac diuturni laboris partes illas subtiliores vini ab aqueis, & terrestribus recte abstrahere & separare: quod elementorum separationem Chymici dicunt. Habet enim omne vinum in se terreum, & siccum aliquid quod destillatione nobis separatum, adeo tetrum, horrendum & graviter olentem fœtorem exhibebat, ut non tantum vascula quibus continebatur, sed & ipsas cistas imo & conclavia adeo inficeret, ut Asam fœtidam quis accensam dejerasset. Utcunque tamen, & hæ, & passim aliæ sint inventæ & usu probatæ, plures viæ, & rationes aurum in aquam potabilem redigendi, experientia tamen, & ratione firma, constat nihil in rerum natura inveniri quod tam aurum, quam reliqua metalla promptius in aquam vertat & solvat, ipsumque sponte siccum quum sit, facilius fluat, quam salia mineralia. Neque enim unquam vinum per se, aut ipsius spiritus (nisi per salia aurum forte sit præparatum) utcunque aliquid ex auro coloris recipiat, omnem ejus substantiam in aquam convertet, nisi vel ipsum vinum diuturno igne acrimoniam summam & salsedinem acquirat, vel ipsius fæx terrestris & fœtida, de qua superius dictum, diuturna calcinatione (quam Raymundus abunde docet) dealbata & exusta in salis naturam convertatur. Omnes itaque hactenus à me dictæ præparandi rationes in hoc conveniunt, quod aurum, aut per ipsa salia solvatur, aut per talia, quæ ignis vi diu exusta, salis aliquid (ut solent omnia combusta) acquirant, quo in ipsa metalla agant. Quod & perspicue testatur Geber, capite 22. libro 1. dicens. OMNE QUOD SOLVITUR NECESSE EST SALIS AUT ALUMINIS, VEL EORUM CONSIMILIUM NATURAM HABERE: NEQUE INVENIUNTUR ALIA SOLVI PRAETER ILLA. IGITUR QUAECUNQUE SOLVUNTUR NECESSE EST PER ILLORUM NATURAM SOLVI. id est, in aquam redigi. Quoniam autem major salium horum mineralium pars, & præsertim ex ipsis paratæ aquæ, sapore & odore fœtidissimæ sint, horribiles & arrosivæ atque humanæ naturæ abominabiles, ideo plerique isti hactenus plurimum omnium sapere visi sunt, optimeque se rem confecisse putarunt, qui illud ita paravent, ut minimum in se corrosionis haberet, ac quam tutissime intra corpus exhiberi posset. Hæc & ipse mecum animo quam diligentissime reputans, in eam tandem deveni sententiam, cum experientia doceat SALIS COMMUNIS usum humano generi, non modo, non noxium, sed pergratum, ac adeo necessarium esse ut neque sine ipso aliquis nobis cibus arrideat, & si quis diutius eo abstineat, in morbos ex putredine facile incidat, sicut & carnes, & reliqua edulia humidiora pleraque, nisi ipso conserventur putredini, quam maxime, sunt idonea: cùm inquam, ita se hæc habeant, in spem veni Sale illo communi fœliciùs fortassis & aque facile, ac aliis Salibus in aquam aurum redigi posse, atque adeo rem, cujus investigandæ semper avidissimus fui, varie per me & alios, quorum ad hoc opera utebar, tentanti, ac aliquot annis inaniter, & frustra quærenti, tandem se via obtulit, qua res satis fœliciter succesit. Cùm enim in valle mea Blavia, ubi prædia mea & officinas, quibus ferrum coquitur laminaq; cuduntur, & inter reliqua, ad hoc laboratorium (ut Chymici vocant) extructum habeo, quod locus in montibus (quos Sudetas Ptolomæus nuncupat) situs, ob sylvarum & carbonum copiam, simul & vitrorum, ac fictilium coemendi faciliorem occasionem, ad hoc parandum maxime idoneus esset, illa laborarem: tum primo quidem, sed interea sæpius & hic Pragæ, dum hac mea apud Serenissimum Principem nostrum conditione fungor, aliquoties ex SALE communi, quo condiendis cibis utimur, aquam vel oleum potius quoddam pinguiusculum & grave confeci, in quo aureæ laminæ, vel ejus pulvis, quem calcem dicunt, per Stybium prius lege artis purgatus trium dierum spatio, sensim, & paulatim liquescit & in aquam convertitur: adeoque subtile ac tenuium partium evadit, ut etiam per alembicum facili igni ferri possit. Sapor illi, teipso teste, qui illam degustasti, Limonum succo, non admodum dissimilis, nisi quod dum nuper est parata paulo plus acerbi sapiat. Usus sane fuit eo sapius fœlicissimo, Dis gratia, successu, in morbis diuturnis, putridis, & variis obstructionibus. Quia absque hoc quòd nimium sit acre, vel urat, summe est penetrativum. Quare Apoplexiæ, Paralysi, tam linguæ, quam reliquarum partium, Spasmo, retentionibus menstruorum & urinæ calculo, quem mirabiliter comminuit, icteritiæ & principio hydropis, aperiendo, restaurando appeticum, ventriculum roborando, vomitum cohibendo, optime medetur & confert. Exhibens in febribus nunquam adauctos colores sensi, sed potius remisisse, ut plurimum observavi, mixtum vino granatorum & aqua rosarum, syncopæ, tremori cordis & melancholicis mire subvenit. Medetur venenis omnibus, præsertim vero Mercurio infectis. Doloribus junctiurarum ex morbo Gallico curatis, per unctionem Mercurii exhibitum, & inunctum subvenit. Gargarisatum cum aqua rosarum, ulcera putrida, & sordida faucium, & colli ex morbo Gallico, etiam ubi calores adjuncti fuerint, egregie curat. Plura Medicus, cum ratione illud sæpius exhibens inveniet. Rationem ejus conficiendi subjungam, non ut Minervam doceam, cum (si per negotia occasio daretur) in his te longè fœlicius versaturum sciam, sed ut hoc ipsum, ob quod hæc scribere cœpi, fœlicius à te obtineam: nempe ut si cujus momenti in usu Medico, illa fore videbuntur, solido & exacto tuo judicio confirmes, meliora addas, diligenti & assiduæ rerum Medicarum inquisitione, in quam fœlicissime hactenus, totus incumbis, dum quod optabam assequi minus mihi perfecte contigerit, omnes vires & nervos mecum eo intendas, scriptisque tuis, quod magni apud plurimos sint ponderis, aliorum etiam animos eo allicere contendas, ut suam quisq; huic adeo prisci decantatæ Medicinæ inquirendæ, & denuo in medium asserendæ, operam pro virili navet: ne ita summum hoc remedium, quo jam diu sumus destituti, in contemptum abeat, & nomine saltem sit nobis cognitum. Requiruntur verò ad opus hoc perficiendum, exceptis vase & fornace, tria potissimum Aurum, Sal commune & paucissima quantitas aceti stillatitii. Aurum, antequam operi adhibeatur, ab aliis metallis impuris, quæ secum commixta habet, exactissime purgandum est & separandum. Quod egregie præstat Antimonium, si simul liquefient, vel fluxerint, ita tamen, ut pondus Stybii longè & decuplum usq; Aurum excedat. Quicquid enim argenti, vel alterius impuri metalli, Auro admixtum fuerit, id omne in se recipit Stibium, soloq; Auro in fundo vasis pyramidalis, ad hoc ab aurifabris, & fusoribus parati, residuo: quod vase exemptum seorsim in cuspide, quem Regem illi vocant, exacte mundum reperitur: Acetum quoq;, ut ad opus magis sit idoneum hoc modo distillandum. Accipiantur aceti vini acerrimi libræ duæ, salis communis, illius maxime quod ex Hala Hermundorum ad Salam fluvium ad nos defertur, huic operi præcæteris idoneum, Libra una. Mixta per Alembicum in balneo Mariæ distillentur, quo præter aquam nihil stillabit. Contrarium namq; accidit aceto, ac vino. Sicut enim vinum distillantibus spiritus il-

Omnem vim dissolvendi auri in salibus consistere.

Ratio dissolvendi aurum per oleum Salis communis.

Auri potabilis oleo salis parati facultater.

Auri præparandi modus.

Acetum ad hunc usum quo pacto distillandum.

li ſubtiliores levi igne primi aſcendunt & effiuunt, aqua vero deinde ſequitur: ita è contra acetum pauciore igne & in principio aquam dimittit, ipſum vero tandem multo majorem requirit ignem quo ſurſum feratur. Separata autem, modo quo dixi, omnia aqua, reliquum aceti per cineres deſtillandum eſt igne fortiori. Sed tamen neque illud totum, ad finem uſque abſtrahendum: turbidum enim redditur, & aduſtionem redolet. Verum quam primum tertia, aut media pars excepta fuerint, urgendo ceſſandum, & reliquæ adjicienda. Demum ſatu, ut dixi, Halenſis libram unam pauciſſimo aceto infundens, ſemper agitando, id vaſe fictili bene obturato, in loco calido repoſitum lente exiccetur, atque hoc tertio, aut quarto teretur. Porro ad quamlibet libram Salis communis, miſce hujus acidi ſalis unciam unam atque alteram. Sicq; deſtillationi ſal præparatum habebis. Fornax ſit ſimilis illis, quibus aquas, quas ſortes dicunt, elicimus: in qua undique cucurbitam ignis ambiat. Ego tamen ſemper poſteriori parti fornacis alteram adjunxi altiorem, quam, quod vigilius, & labori carbonum imponendi parcat, inepte pigrum Henricum artiſta nominant. Ex vaſis maxime idonea eſt cucurbita, quæ Chymicis, quòd ventre ſit amplo, collo oblongo, & anguſtiore contorta, Retorta dicitur: quam undiq; limo munire oportet, ut ignis vim facilius ſuſtineat. Simile fere eſt vitrum excipiendo præponendum, ſed ampliſſimum, quod duas in ſe habeat libras aquæ diſtillatæ. Fictilis retortæ media pars ſale, ut dixi, præparato impleatur. Mox eidem, ut fieri ſolet, fornaci tranſverſim impoſito, altera continens aquam extrinſecus opponatur. Ignis primis quatuor horis ſit valde levis, deinde paulatim augeatur, donec fumi, vel nubeculæ albæ fluctibus ſimiles in cucurbitam ex Retortæ roſtro intrare videantur. Quod ſi fiet, ſimili modo ignis regatur, quamdiu illas videre licebit, quod plerunq; per ſex horas durare ſolet. Deinde paulatim ſpiritus urgeto, ignem magis, atque magis augendo, quouſque retorta penitus candeſcat, atque ſic ignis per triduum, aut quo diutius eo melius conſervetur, non habita ratione, quod nec gutta, nec viſibiles alis ſpiritus ſurſum ferantur. Licet enim nulli conſpiciantur, videbitur tamen in fundo aquæ & parietibus vitri indies aliquid pulveru albi ceu cretæ adhærere. Quem ego cum, ut eo plus terræ iſtius albæ colligerem, per ſeſquialterum menſem ſimili igne urgerem, indies apponi, atque augeri obſervavi: atque, quod mirandum, ſingulis diebus per horæ, incertæ tamen, mediam partem, adeo gratus, adeoq; fragrans odor, non in ipſo tantum conclavi, ubi parabatur opus, ſed & à longe, imo per integram aliquando domum percipiebatur, qui nec optimo etiam Moſco gratia cedebat, quod ipſe cum aliis Magnificis Dominis, quos, ut ſcis, hujus teſtes habeo, non ſine magna admiratione ſæpius deprehendi. Eſt autem terra iſta adeo dulcis, ut ſi quis bene eam deguſtarit, dulcedinem, nec vino, nec alio liquore aliquot horis ex ore abluere poſſit. Credebam ego aliquando terram hanc eſſe alterum ſumum, ſive vaporem eorum, quos in igne genitos ad compoſitionem elixirii & dulcorationem liquoris ſolventis, &c. ſæpius Geber Chymiſtarum Princeps requirit. Facta priore hac deſtillatione, ex recipiente vitro omnia ſunt eximenda, atq; partes inter ſe confuſæ, mixtæ aquæ ſcilicet, aceti, olei, ſalis, & terræ iſtius dulcis ab invicem exactiſſime ſeparandæ. Quod ita fiet. Ponantur illa in cucurbita impoſito capello in Balneum Mariæ, ſeu cacabum ferventis aquæ plenum & lentiſſimo igne effluet aqua paulatim, donec tota emanarit. Terra vero iſta alba, quam Cretam referre dicebam in cucurbita interea dum aqua ſeparatur, paulatim concreſcet in lapillos oblongos, partim obnatantes, partim neque vitri parietibus adhærentes, diaphanos, dulciſſimos, ignis patientes: liqueſcunt enim neque igne evaporant, qui tum parvulo ligneo & foraminibus pleno cochleari, quali pro deſpumandis carnibus coqi utuntur, vis in die, aut quoties concreti apparebunt, eximendi ſunt & cuſtodiendi. Pro maximo enim ſecreto quibusdam ad conficiendum elixir expetuntur. Similiq; ratione pergendum, donec aqua omnis ſimul, & acetum per alembicum emanarit, quod guſtu facile eſt deprehenſu. Remanebit autem in fundo oleum ſalis limpidiſſimum, ex albo vireſcens, quod à fæcibus, quas paucas in fundo admixtas habet, in vaſculum ex puriſſimo vitro Veneto paratum diffunde. Si quam puriſſimum id eſſe, quis exoptet, poterit in Balneo Mariæ denuo deſtillando, quod adhuc ſecum aquæ habet, ſeparare. Hoc, inquam, eſt Oleum ſalis, ſaporis, ut prius dicebam, tuque ipſe guſtaſti, Limonum, cui ſi laminas auri purificati impoſueris, in cineribus calidis triduo ſenſim illud liqueſcet, & paulatim omne in aquam convertetur, coloris vere aurei, quæ tutiſſime intra corpus à quovis aſſumi poſſit. Si quis facilius, & citius aurum illo diſſolui expetat, addat ſalis, quod a principio Retortæ diximus imponendum, aliquid ſalis nitri: Solvetur enim facillime, ſapore nihilominus eodem. Interea vero de ignis regimine ſit plurimum ſollicitus, levis enim error totum opus deſtrueret. Sed cum, ut prius dixi, aqua hæc auri dum recens eſt, & nuper parata, aliquid quamvis id vix perceptibile, acerbi ſapiat, mihi ſi illa interim paranda eſſet, plane ſtatuiſſem, facere periculum, an criſtallinis iſtis, quos dixi, lapillis adeo dulcibus aliquid illi gratiæ addi poſſet. Quod facile, cum ex eodem utraque ſint parata ſale, futurum ſperarem. Sin minus ſuccederet, extracto tamen Saccharo, cujus aliquoties inter nos mentio facta eſt, id facile præſtari poſſet. Illud enim à facibus ſuis, quas habet plurimas, tenaces, pici nigræ non diſſimiles, graviterque olentes, adeo ut pauci Saccharo tales adeſſe crederent, probe expurgatum, longe redditur ſubtilius: dulcedinem autem, pauca licet quantitate mixtum, aliis addit longe majorem, quam commune Saccharum. Præterea colore aureo, quæcunq; per ſe limpida ſunt & aquea, tingit. Scio plena vaſa vini ſublimati hoc ipſo mixta ac dulcorata pro aqua vitæ, bono lucro divendita & diſtracta. Habet enim præter alia in ſe hoc à plurimis deſideratum, quod cuicunque liquori miſtum, facile eo diſſolvitur, & omnibus partibus exacte miſcetur, neq; unquam ſubſidet: quod in parandis aquis illis ex ſpiritu vini, aquas vitæ vocant, plurimis hactenus defuit. Ideoq; varii varie illis gratiam conciliare conati ſunt, alii enim uvis paßis id efficere ſperarunt, alii vaſi recipienti Julep infundere, cui ſpiritus ille vini diſtillans miſceant, ſed quam fœlici ſucceſſu iſta tentarint, ipſi viderint. Verum hujuſce cum experientiam ego ſæpius fecerim, atq; ad hanc rem plurimum conferre ſciam, ne quid meorum te lateat, rationem ipſius conficiendi ſubjungam. Perficitur vero quicquid ad hoc requiritur potiſſimum, aceto diſtillato. Namque ſi Saccharo parum aceti infundatur, in calidis cineribus, paucis diebus repoſitum, totum liqueſcere & diſſolvi videbitur, cui ſi vinum adaes ſublimatum, brevi partes illæ puriores à fæcibus adeo ſeparantur, ut ab illis facile diffundi poſſint, rubeumq; aſſumit colorem. Quod ſi quis ſolidiorem ipſius conſiſtentiam exoptet, in cucurbita cineribus tepidis impoſita lente deſtillando, id facile impetrabit, ſed vitrum ubi Saccharum eximere voles frangi oportet. Hac ratione præparatum Saccharum, ſi miſceris auro noſtro potabili, non dubito, quin dulcius id & gratius guſtui, contemperata ejus acerbitate, effeceris. Jam ſi non ſubſtantiam, auri diſſolutam deſideras, ſed potius ejus tincturam, quam laudibus proſequitur in ſua Chirurgia Theophraſtus Paracelſus, opinor, te, ſi periculum feceris, non ita magno labore ex no-

Sal quo pacto præparandum?

Fornax qualis eſſe debeat.

Vaſa qualia requirantur?

Separatio illorum quæ extiterunt ex proxima ſalis deſtillatione.

Auſterus Auri potabilis ſapor quo pacto corrigendus?

Saccharum qua ratione ſe ipſo multo dulcius efficiat?

Saccheri præparatio.

Tinctura auri.

ex nostra illa aqua elicere eam posse. Modum enim ibidem ipse tradidit, cum inquit, salsedine à resoluto, per aquam dulcem diligenter abluta, tincturam auri, spiritu vini excipi, & deinde ab eodem separari debere. Porro nunc maxime inquirendum videtur, inq; eo cardine totum versatum negotium. Utrum aliqua harum, quæ hactenus pluribus pro Auro potabili diversæ paratæ sunt aureæ aquæ, verum illud Aurum potabile sit antiquorum, aut recte illius loco exhiberi possit. Quamvis autem de hac per multos annos abstrusa Medicina, ipsismet autoribus, adeo eam cœlantibus, agre quid solidi, ac certi nobis statui possit, tamen quantum ex lectione plurimorum, de hac re autorum, privato studio, labore & sumptibus percipere licuit, apparet plerosq; autores Chymicos, ubi de lapide suo philosophorum, vel elixir dicto, loquuntur, constanter & unanimiter asserere quod illa ipsa Medicina non tantum, si super metalla, quæ (quod auri perfectionem & durandi vim non habeant) imperfecta vocant, projiciatur, statim illa redigat in auri perfectam & incorruptibilem substantiam sed etiam in liquida forma sumpta (ubi tum Aurum potabile dicunt) morbos omnes arceat, juvenilem & prosperam valetudinem ad multos annos conservet. Adeoque unam & eandem esse ego rem Chymicis video Elixir & aurum potabile nullo; penitus differre, nisi ipso fere usu, nimirum quod alterum solidum & paulo fixius in metalla liquefacta projectum, illa perficiat, Alterum vero Elixir vitæ Raymundo dictum in aquam potui commodam resolutum, juventutem conservet, & vires restauret. Experientia autem certa mihi & aliis constat, neq; quisquam hæc recte tractans insicias ire poterit, quin plereaque dictarum aquarum mutando argentum in aurum, aliquid, idque satis conferant & faciant. Verum ad uberiorem perfectionem, quam Chymici promittunt, eas adhuc non redactas vidi. Licet enim metalla mutent, tamen hoc ipso, paucolucro suos sumptus & labores rependunt, ac superant. Quod aliquid perfectionis illis adhuc deesse omnino arguit. Ad alterum quod attinet, morbos scilicet arcendos, & prosperam veletudinem conservandam visa, quidem sapius, ut dixi, aquæ similes debita adhibita ratione usurpatæ plurimum profuisse, sed qui omnes promiscue morbos istis curarit, dentes elapsos, & ungues restituerit, hactenus vidi neminem. Quod (nisi, ut vereor, encomiis ejus Chymista in hoc, ut in pleriſque solent, nimium indulgeant) similiter aliquid ad perfectionem illorum adhuc desiderari ostendit. Unde equidem quis non immerito antiquorum esse verum & perfectum Aurum potabile dubitabit. Minime tamen ideo usum ipsius omnino abjiciendum censeo. Cùm enim auri pulvis Avicennæ & reliquis Medicis ad affectus cordis & alios morbos adeo commendetur, & Arnoldus auri infusionem, & ejus candentis extinctionem in vino tantopere laudet, proculdubio longe plus præstabit, si in partes adeo subtiles & penetrantes omnes venas redigatur, idque maxime si absque rosione effecerit. Est altera veri Auri potabilis nota minime negligenda, quòd ei si imperfectis metallis mixtum ea perficiat, ex se tamen ipso Aurum reduci nunquam posse debeat, quod in aliis aquis, quæ colore aureo inficiunt (qualis erat, de qua supra dixi, quam in ædibus clarissimi Doctoris Galli præclaræ memoriæ croceo colore tingere videbamus) facile factu est. Affusa enim aqua fontana cui Tartari parum alii miscent, eaq; paulatim rursus exhalante, in fundo auri pulvis residere debet. Quod tamen, si recte paretur, aut per Alembicum ascenderit, minime evenit. Hæc ad te clarissime Matthiole, ut dixi, non docendi nomine scribuntur, nec ut alii, quorum forte aliud est de his judicium, illa præferam. Quamvis, nec hæc naturæ secreta, quæ ad Medicum usum plurimum conferre possunt, aliuq; altius illa inquirendi occasionem præbent, aspernanda, & abjicienda arbitror. Unice enim detestandi videntur Zoili isti, qui viros bonos, cum, ut vitæ usuique mortalium consulant, plurimum diligentiæ, curæ, laboris & sumptuum in perquirendis hisce naturæ secretioribus Medicinis conferant, nec forte semper omni ex parte ad vota res succedat, invide eos ridendi, mordendi, ac carpendi finem nullum faciunt, neq; tamen ipsi interea meliora in locum restituunt. Sed quum hoc nostro infelici seculo, clarissimorum etiam virorum conatus & labores felicissimi, horum morsus non effugiant, quid mirum, hæc ubi ad vota, non adeo facilè perfici possint, ab illis (ut ignota pleriq; carpunt) reprehendi, calumniisq; dilacerari? Alterum est hominum genus invidum, & inutile terræ pondus, his non minus reprehensione dignum, qui ingenio licet laboreq; suo & industria aliquid operæ pretii efficiant, partim tamen ambitione adducti, ut habeant quo pro cæteris excellant: partim avaritia, & lucrum faciant, aliquando etiam per ignorantiam veterum scriptorum, quasi non eadem, aut meliora multo veteribus sint prodita, pro secreto, & quasi mysterio in privatum sibi thesaurum possident & celant, neq; in publicum usum proferunt. Medium autem tenuere beati. Tu igitur Præstantissime Matthiole merito beatissimus. Tu omnium observatione, favore & benevolentia dignissimus. Tantum enim abest te aliorum in Chymicis inquirendis sudores naso suspendere, improbare, vel calumniari, ut ipse quoq; domi tuæ fornaces extructas habeas, quibus te, ubi otium datur, sedulo oblectas, illiq; tantum profeceris, ut à te paratæ aquæ, quas à restaurando vitali spiritu, Aquas vitæ vocant, tam in Serenissimi Principis nostri, quàm aliorum Magnatum Bohemorum manibus in dies versentur, & summi remedii loco merito habeantur. De fidelitate verò tua inventa ad publicum usum divulgandi, non est quòd dicam, cùm scripta tua clarissima abunde testentur, tibi, plenis rimarum cùm sis (ut cum Terentio loquar) undiq; illa diffluere. Nihil enim tam egregium, tam secretum, tam rarum tecum delitescere, quod ad rei Medicæ cognitionem augendam faciens à te cœlatum sit, certo affirmare ausim. Argumento inter reliqua est Stibii calcinati usus, quem dum alii pro maximo secreto occultare studebant, tu primus, quod sciam, literis propalasti. Meritò igitur præclarissime Matthiole, quæ mecum de aqua hac aurea cognita & concepta habebam, ad te scribere videor, in certam spem veniens, te, si quid hujus ad rem Medicam, ejusve cognitionem augendam facere sperabis, id exacto tuo & acri judicio confirmaturum, verum usu, quo polles, per hæc ad altiora veniendi, viam monstraturum, & si quæ tibi de auro potabili conficiendo sunt alia hisce meliora, mihi & usui publico fideliter communicaturum. Quod ut candide, ingenue, ac liberaliter facias, pro familiaritate nostra minime dubito, & per illum, quo te prosequor, amorem, ac publicæ Rei Medicæ utilitatem oro & obtestor, Vale. Pragæ.

Lapis philosophorum.

Elixir, & Autum potabile idem.

In Chymistas.

Auri pulvis Avicennæ.

Stibium calcinatum.

PE-

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Andreæ de Blavv Medico,
S. P. D.

Respondetur præcedenti Epistolæ.

ETsi & sermonis spurcitie & affectata caligine obtenebrarunt scripta sua Magistri Chymici, reperiuntur tamen ingeniosi homines hoc seculo, qui ex illis ipsis obscuris libris, non tantum veterum autorum sententiam colligant, verumetiam opera mirifica, cum ad metallorum perfectionem, tum ad hominis sanitatem, vel conservandam, vel instaurandam pertinentia, per ignem efficiant. Quippe quemadmodum Magnes ferrum solum attrahit, argentum vivum solum aurum admittit, cætera metalla respuit omnia: sic ejusmodi ingenia ad veri scientiam nata, mirum quibus occasionibus, quibus è libris, quibus ab experimentis, utilem & veram doctrinam extrahant, falsam respuant: cùm interea alii noctes diesq; laborantes nihil discant, nihil inveniant. Cæterum in primis admirabile mihi tuum ingenium videtur. Vir Clarissime, qui ista in ætate, adhuc juvenili, præter absolutam artium omnium cæterarum, Medicaq; præcipue cognitionem in Chymica arte tantum profeceris, ut non solum antiquos Philosophos obscuriß. intelligas, sed etiam experientia & usu confirmatus, idoneus videaris, qui hoc seculum tam artem præstantem, speculationis Philosophicæ partem fere nobiliß. scriptis edoceas. Ita enim æstimo ex scripto eruditiß. tuo quod proxime mihi tuo nomine oblatum, continebat insignia quædam præcepta de ratione auri potabilis præparandi. Id ego cùm avidissime aliquoties perlegissem, dignum judicavi, quod meo Epistolarum operi inseretur. Peto autem magnopere abs te, ne id factum a me ægre feras. Decet enim te, cum possis, publice tuo ingenio prodesse multis. Cæterum quod ad rationem auri potabilis conficiendi attinet, nihil habeo, quod aut contradicam, aut te dicam splendidius: omnia enim ita lucide ita & verissime explicasti. In primis autem illud plenum est ingenii & acuminis, quòd omnes dissolvendi auri modos ad Salia mineralia redegisti. Itaq; omnino tecum sentio, quod qui cranei humani anteriore parte ad hanc rem utuntur, eos proculdubio ita in Sal prius redigere. Nam & ego memini aliquando me ex duobus cranii humani Sal destillasse. Sic de cæteris cogitandum, seu herbæ sint, seu metalla, prius ea ad Salis naturam per ignem esse convertenda, antequam ad hunc effectum adhibeantur. De facultatibus autem auri potabilis, dubium non est, quin ea sint maximæ, cujusmodi ate eruditissime recensentur. Ausim dicere, neminem Medicum absolutum esse posse, imo ne mediocrem quidem, qui in hac nobilissima destillandi scientia non sit exercitatus: id cum alibi, tum in primis in Chronicis morbis est animadvertere, ubi tota massa sanguinea in universo venarum ambitu corrupta est, & referta multorum morborum seminariis: hi, inquam, morbi citra metallica devinci vix possunt. Ea enim sola vi ignis ita attenuantur, eamq; penetrandi vim acquirunt, ut habitum totius hominis facile permeent: cum interea cætera plantæ eousq; ignem non sustineant. Ac qui ejusmodi morbos citra scientiam res metallicas tractandi aggrediuntur, in plerunq; re infecta cum magno dedecore & suo, & artis Medicæ desistunt. Nec desunt exempla magnorum Medicorum, qui remediis Chymicis magnos effectus in curandis ægris ediderunt. Ut reliquos taceam, Montanus certe nostra ætate celeberrimus Medicus tantum tribuit distillationibus, ut non solum iis ad agros curandos usus sit, sed etiam libros multos de illis composuerit: qui quidem libri adhuc latent alicubi, prodituri aliquando in publicum, si tantum bonum fata hominibus non amplius invidebunt. Interea te hortor, ut tuum in eo genere juves studia discentium. Nec vero patiaris te dimoveri calumniis levissimorum hominum ab exercenda arte tam nobili. Valeant illi: habebis & tu, qui opus laudent, ingenium mirentur, laborem remunerentur. Multorum millium loco tibi sit Serenissimus Archidux, qui te cum ob alias excellentissimas dotes tuas, tum vero ob Chymicæ artis peritiam (qua quidem quam plurimos, difficillimos casus curare te indies experimur, amplo stipendio in aulam adscitum conduxit. Nec desunt alii proceres regni hujus, qui te amant & suspiciunt: quorum favore fretus facile est contemnere stoliditatem & malitiam eorum, qui chymicæ arti detrahunt. Hæc pauca ad tuum scriptum libuit respondere. Non enim pluribus poteram, & occupatus rebus aliis, & impeditus valetudine, qua in hac ingravescente jam ætate non semper æquè commoda utor. Vale.

Sal ex osse humani capitis.

Montanus libros composuit de destillationibus, & eis fœlicissime usus est.

PETRI

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI

EPISTOLARUM MEDICINALIUM, *LIBER QUINTUS.*

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Jacobo Antonio Cortuso Patricio Patavino
S. P. D.

Expenduntur plantæ quædam non vulgares.

IUcundissimæ mihi fuerunt literæ tuæ, Idq; ipsum sane multis de causis. Primum quod tuæ, id est, viri optimi atq; doctissimi, deinde, quòd elegantissimis numeris nostro Italico idiomate contextæ sunt. Præterea quòd mirificam quandam tuæ erga me voluntatis significationem habeant. Postremo quod lucri utilitatisq; plurimum, præter omnem expectationem & mihi, & Reipublicæ attulerint. Nam non modo ex iis te amicum singularem mihi esse intelligo, quem incredibili amore ac benevolentia (quæ tua est humanitas) me prosequi animadverto, sed quod à te, tua tantum liberalitate & propria animi ingenuitate pleraſq; rarasſim consequutus plantas, quas antehac à nemine consequi licuit. His cum certo sciam decoris plurimum nostris Commentariis in Dioscoridem esse accessurum, non dubito etiam quin rei herbariæ studiosi te plurimum sint collaudaturi, ubi viderint hæc omnia me tibi accepta referre. Hoc itaq; nomine ago tibi gratias ingentes. Atqui si mihi optata Deus concesserit, efficiam profecto, ut ne te pœniteat hæc in me contulisse: sin autem (ut humana sunt) mea spes me forte frustrata fuerit, tu tamen virtutis tuæ & officii fructum tecum auferes. Optarem quidem hanc tuam erga me animi propensionem simili aliquo munere me posse compensare. Sed quum nihil sit ad manus, quòd te dignum existimem præter meipsum solum, me tibi totum offero, ac voveo. Sed hactenus de his.

QUOD autem ad plantas attinet, rescribam, ut petis, de omnibus opinionem meam: quinetiam syncerissime significabo, quæ legitima genuinaq;, quæq; spuria videbuntur. Sed id sane faciam pro ingeniolt mei tennitate. Non quod autem posse me aliquid singulare judicii ad te scribere, sed ut petenti tibi morem geram. Verum hac conditione id a me accipias velim, ut, ubi tuo acriori judicio, me fortasse de his minus recte judicasse animadverteris, non fileas, sed quid melius sentias mihi significes. Sic enim fiet, ut discussis ventilatisq; omnibus inter nos, veritas tandem eluceſcat in medium.

RHABARBARI imago coloribus ad vivum ornata, una cum ejus historia, à Persis allata, ut rara, ita mihi cara est. Hanc illico pingi excudiq; curavi, quod ejus inspectionem plurimos delectaturam non ambigo. Rhabarbari imago.

ELATINEN quam nunquam ante me vidisse memini, una cum floribus, quo diligentius inspicio, eo liberius genuinam esse statuo, nec quicquam in ea videre est. quod legitimæ non correspondeat. Elatine.

MEDIUM Dioscoridi & Plinio folio est Iridis, sed his subesse mendam jam in suspitionem me adducit Oribasius. Quippe qui Medium Intubi esse folio ex Dioscoride scribit. Cui satis hæc planta, quam ad me transmisisti adstipulari videtur, quamq; Dodoneo Violam Marianam vocari scribis. Hanc plantam multis in locis pluries mihi visam recordor, sed haudquaquam animadverti legitimum eam esse Medium, quod in Dioscoride & Plinio legere me meminneram, Medium Iridu folio esse debere. Etenim Græcus Dioscoridis codex qui ad manus est, legit, ἔχει φύλλα ὅμοια ἰρι. Sed Oribasii codex ὅμοια σείρι habet. Quo fit ut tum hæc planta complures habeat notas, quæ ad amussim Medio correspondent, facile tecum sentiam legitimum eandem esse Medium: præsertim cum abs te edoctus sim eam in saxosis & opacis tractibus nasci. Atqui gratum admodum mihi feceris, si semen tua opera consequi potero. Quod cum tantum sexto mense à satu germinet, optarem, ut quam citissime fieri posit, ad meas perveniret manus. Medium. Locus Dioscoridis restitutus.

GINGIDII plantam ex omnibus notis agnosco esse legitimam, sed integram omnibus suis partibus desiderio, ut ad vivum delineari possit. Hoc præstare sane facile poteris, cùm hanc tuo in viridario, inter quamplurimas alias, virescere intelligam. Gingidium.

PLANTAM, quam cum Tripolium esse censeres, Venetiis in littore maris conseviſti, locis, quæ allidit unda, & ibi summa cum diligentia educasti, quamq; nunc mutata sententia Marina violæ speciem esse censes, nusquam me vidisse recordor: ideoq; nec de nomine, nec de viribus tibi quicquam scribere possum. Verumtamen cum non sine speciali naturæ artificio delineatam esse animadvertam, crediderim hanc profecto ad multa, quæ ignoramus, esse utilem. Tripolium.

Scammonium. *SCAMMONII radicem superioribus diebus Turcico solo sepultam, misit ad me Constantinopoli Cæsareus Orator Augerius, quæ jam germinare incepit. Interim folia, flores, & semen observabo: quod si videro tuæ illam esse similem, non te posthac gravabo, ut illam iterum cum floribus ad me mittas. Erit tamen mihi valde gratum, ut me certiorem facias, unde ad te allata esset. Nam in Italia nasci Scamonium, hactenus non audivi.*

Periploca. *PERIPLOCAM serpentem ante decennium misit ad me Pisis Lucas Ghinus acerrimus et herbaria indagator. Cui subscriptum erat Dorycnium repens. Sed cupio abste audire cum florum, tum etiam fructuum historiam.*

Sesamoides minor. *SESAMOIDIS minoris stirps, quam antea nunquam vidi, mirum in modum placet. Nulla enim deest illi nota quæ legitimæ non correspondeat. Folia enim habet Coronopo majora, hirsutiora, caules dodrantales, in quorum summitate capitula exeunt, è quibus subpurpurascentes prodeunt flores, quibus accedit tuum de semine & radice testimonium: nec me ab hac unquam removebit opinione, quod hæc planta folia habeat Coronopo majora. Siquidem Oribasius μακρότερα, non μικρότερα legit. Id quod manifesto est argumento Dioscoridi depravate legi Μικρότερα.*

Elleborina. *QUAM Elleborinam plerique, aiis vocari, nonnullis vero veneficum Scolopendrium, vocabat Lucas Ghinus qui primum Pisis eandem ad me misit Phyllitim minorem. Ego vero notas non habeo, quibus hanc Elleborinam, vel Scolopendrii genus aliquod facere possim. Cupio autem edoceri, quo argumento hanc herbam veneficam appellent. Quinetiam vere venenosa sit, an venefica dicatur, quod fortasse ea utantur quidam ad veneficia & fascinationes.*

Spina alba. *SPINÆ albæ folium placet, quantum mutila placere possunt, sed integram desidero plantam: solo enim hoc folio tota planta delineari non potest.*

Thlaspi. *SCIO non deesse rei herbariæ studiosos, qui plantam, quam ad me pro Thlaspi misit, idem tecum sentiant. Atqui si cum Thlaspi, de quo scribit Dioscorides, diligenter conferatur, non video sane, quibus argumentis in legitimum Thlaspi transmutari possit, cum nulla fere nota in eo videatur, quæ illi legitime conveniat. His accedit seminis non obscura amaritudo, nulla penitus acredine prædita, quæ in Thlaspi semine maxime requiritur. Non tamen nego ab, Thlaspi, quod in Tauro monte in Cappadocia nascitur (ut Galenus est autor) Cretico non esse simile, nec aliquatenus, quod passim ubique nascitur: id quod argumento est plura esse Thlaspi genera. Caterum an hoc ad me transmissum Cappadocio congenerum sit, ego sane decernere nequeo, cum (quod sciverim legerimq;) ejus historia a nemine describatur, nec de seminis amaritudine mentio ulla fiat, quam in tuo vehementem esse reperio.*

Thlaspi Cappadocium.

Smyrnium Creticum. Macerona. *Nisi SMYRNII Cretici integram videro plantam, & recentem ejus radicem diligenter inspexero, affirmare sane non ausim, eam Smyrnium esse Dioscoridis. Interea igitur, ut hactenus semper, vulgo vocatam Maceronæ plantam pro Smyrnio habebo. Pergratum tamen mihi facies, si integram hujus plantam ad me transmiseris. Nam fortasse sententiam mutare constituam, omnibus hujusce plantæ partibus diligenter inspectis: quod ut sim, qui non meis opinionibus, sed veritati me perpetuo addixerim.*

Papaver corniculare flore rubro. *PAPAVER corniculare flore rubro, frequentissimum in Moravia nascitur inter segetes, & in agrorum aggeribus, eo præsertim tractu, quo Praga Viennam proficiscimur. Quam procul autem à mari distet hæc regio, sciunt hic omnes. Quod aureo flore à Dioscoride describitur, nusquam ibi videre licuit, nec alibi, quam maritimis locis: quanquam fortasse in mediterraneis etiam alicubi proveniat.*

Acanthiũ. *Alteram ACANTHII habeo stirpem, folio tuo longe majori. Quod tantum Soli pinguedine aridiore factum esse censeo. Sed nulla intercedit lineamentorum faciei, differentia, utraq; enim verum genuinumq; refert Acanthium. Simulac fui contemplatus Æthiopicum SESELI, quod etiam a Julio Moderato Arimino mihi transmissum est, illico inclinavit animus, tuum hoc magis legitimo adstipulari, quam meum, quod tamen non dubito quominus Seseli sit genus.*

Seseli Æthiopicum.

Amomum. *AMOMI historiam Plinio adeo confuse describi animadverto, ut nihil certi inde elici possit. In primis enim Amomum, Labruscam esse Indicam scribit. Deinde aliorum opinionem sequutus fruticem esse ait Myrto similem, folio Punicæ mali: quibus non parum correspondent arbusculæ folia, quam Plinii Amomum appellas. Sed cum scribat ii hanc plantam uvas, non baccas, proferre, non ita facile adducor ad credendum, eam stirpem Amomum esse Plinii. Itaq; si clariora tenes indicia, quibus hanc suam possis tueri opinionem, de his, ut ad me scribas, perquam maxime rogo. Quinetiam scire velim, an peregrina sit planta, an in Italia proventat. Id quod pariter de alia etiam planta audire desidero, quam quidam Dioscoridis Amomum esse censent. Cujus ramusculum quam libentissime viderem cum suis floribus ac fructibus: vel si hoc fieri nequiret, ob plantæ fortasse raritatem, vellem saltem ejus iconem inspicere a diligentissimo pictore delineatam.*

Argentina. *REPENTEM herbulam foliis Helxines argenteo quodam nitore splendentibus, nusquam me vidisse recordor. Itaq; non est ut de ejus historia & viribus quicquam a me expectes: eam tamen adstrictoriæ esse facultatis, non ambigo. Huic si nomen mihi inveniendum foret, eam quidem ab argenteo nitore Argentinam vocarem.*

Gẽtianula. *GENTIANULA (ut ita dicam) nascitur circa Pragam copiosissima, cujus plures habeo species magnitudine tantum differentes.*

Polygoni genus. *STIRPIS illius ramusculum, quam quidam (ut inquis) Ambrosiam esse censent, crediderim ego Polygoni potius esse genus. Nulla enim ratio mihi sese offert, quæ persuadeat, hanc legitimam esse Ambrosiam.*

Centum grana. *Nascitur hic copiosa. Officinæ centum grana a copioso semine vocant. Laudatur decoctum ejus ex aceto ad dentium dolores.*

Pentaphyllum. Sanicula dentata. *PENTAPHYLLUM illud magnum radice alba magnoq; naturæ artificio nodulis & laciniis elaborata. Dentaria speciem faciunt quidam. Memini hujus ego in meis in Dioscoridem Commentariis inter Symphyta, dixiq; a Germanis Saniculam albam appellari. Caterum aliam nosco ego dentariam, folio quinque etiam apicibus diviso, cujus nigræ baccæ Coriandri seminis magnitudine habentur, ubi duæ vel tres devorentur, sumentes illico dementant & in delirium agunt. Vidi ego quosdam, dum Goritiæ agerem, quibus jocandi causa hæ baccæ datæ fuerant, qui triduo perpetuo delirio laborarunt: laborassentq; fortasse diutius, nisi nostris auxiliis ad mentem revocati essent.*

PLANTAM radice odorata & adstringenti, quæ foliorum facie Agrimonium refert, nostrates mulieres,

lieres, si recte memini, herbam divi Guilelmi appellant: quemadmodum vestrates S. Christophori vocant. Hanc quanquam diligenter sum contemplatus, non tamen reperi locum, in quo meo in viridario eam serere liceret. Praferunt eam quidam ad Strumas, si frequenter devoretur, vel hauriatur in potu. Herba divi Guilelmi.

NON dixerim facile, quam mihi grata fuerit rara illa planta, quam vulgo appellant nostri SFERRA CAVALLO. At eo mihi carior est, quo omnibus suis partibus ornatior accesit. Omnia in ea adeo integra incorrupta q; sunt, folia, caules, flores, siliqua radix, ac si nunc primum è terra decerpta essent, quæ omnia ad vivum delineari excindiq; curabo. Nam non vereor quam plurimis perquam gratissimam futuram ejus imaginem, præsertim Chymiæ & Magiæ studiosis. Hi sane ingentes tibi habebunt gratias, quod tua opera, ac studio hæc planta in communem omnium conspectum venerit in lucem. Sferra Cavallo.

PETROSELINI Macedonici plantam, una cum ejus imagine ad vivum delineata, magna cum animi voluptate sum contemplatus, quod antehac à me visa non sit, ita q; eam rarissimi muneris loco habeo. Rem ipsam ob ejus raritatem multi facio, pluris tamen fidem tuam, qui scribis legitimam esse plantam, quod scias (ut mihi persuadeo) vel ex Macedonia, vel Epiro esse allatam, ubi Petroselini plurimum nasci scribit Galenus. Petroselinum Macedonicum.

NUNC primum in Marino Bryo me perperam damnasse Plinium animadverto, inspecta tum ejus planta, tum imagine, quam à virenti recentiq; cespite delineatam agnosco. Est enim lactuca crispa adeo per omnia similis, ut merito à piscatoribus Lactuca marina appellari debeat. Nunquam putassem herbam per omnia Lactucæ similem tum improprie Bryon appellasse Plinium, cum nihil, cum marino arboreóve Musco similitudinis habeat. Sed ea tantum causa hanc censeo Bryon appellasse illum, quod Concharum testis & lapidibus inhærens, virescat & vivat. Bryon Marinum Plin.

Quanquam OENANTHE utraq; mihi valde placeat, quòd novarum plantarum inspectione plurimum delectari soleam, est tamen quod in utraq; desiderari putem. Prima enim cujus folium Pastinacæ simulum una cum integra imagine ad me misisti, legitima Oenanthe dici posset, si radix quæ fere nihil magnitudine, ac facie à Filipendulæ radice abest, crassior, tuberosiorq; spectaretur. Altera vero Oenanthen tuberosa tantum radice referre videtur, folium minime. Dico tibi sententiam meam, cui nolim acquiescas, nisi probaveris. Oenanthe.

NARCISSORUM omnium, quinetiam Hyacinthorum, Bulborumq; imagines, vivis ac genuinis delineatæ coloribus gratissimæ mihi fuerunt. Cupio tamen vivas horum omnium plantas meo in viridariolo aliquando alere. Id quod singulari tua diligentia me consequuturum spero. Itaq; ubi Bulbos mihi comparare poteris, id ut diligenter facias obsecro. Narcissus Hyacinthi Bulbi.

APII Orientalis semen, suo posthac tempore seram. Cum vero adoleverit, fabulosa terra (ut doces) ea ratione operiam, ut albescat, qua Cinnamum & Imbum Olitores hyeme in Italia obruere solent. Experiarq; postea an in obsoniis eam quam polliceris, cum palato ineat gratiam. Apium Orientale.

CONFERVAM de qua libr. 27. cap. 8. meminit Plinius, sepe fontibus innatantem vidimus, ac etiam inde exemptam diligenter inspeximus. Non tamen animadverti, de ea ita aperte scripsisse Plinium. Quare plurimum tibi debeo, quod tua opera jam me doctiorem esse agnosco. Conferva.

RUTAE sylvestru, quam Armolam Aphri vocant, habeo, Constantinopoli à Guilelmo Quacelbeno Cæsarei Oratoris Medico mihi transmissam cum floribus & capitulu: sed una & eadem planta cum tua esse videtur. Ruta sylvestris.

PLINIANI Pelacini plures plantæ in quodam amici mei horto hic cum siliquis contortis & floribus virentes spectari possunt, quæ nullis notis à tuo differre videntur. Pelacinum.

TRIFOLII Asphaltidu semen quod polliceris, erit mihi gratissimum, non quod inde plantas alere cupiam, ad vivum delineandas, cum hoc jam dudum factū sit, sed ut hanc herbā ad morbos curandos copiosam ad manus habeam. Trifolium Asphaltite.

PRAETER eas plantas, de quibus ad me scribis, reperi in ipso capsulæ fundo alias quasdam, inter quas erat PORTULACAE arboris ramus, Glaux, Cretamus aculeatus, Gramen quoddam spinosum, ac ea etiam stirps, cujus siliquæ ferreo venabulorum mucroni similes habentur, quibus utuntur venatores apris, ac ursis invadendis. De Portulaca alias meam dicam sententiam: nunc enim nihil est, quod magis dicam. Placet nimirum Glaux, sed longe fortasse magis placebit cùm floridam ejus plantam inspiciam, intelligamq; in maritimis nasci. Cretamum aculeatum nondum antea vidi, quare charum mihi est. Ignota etiam mihi est, quæ mucronatis siliquis provenit. Lonchitibus hanc tertiam adderem, quod lanceæ omnino speciem siliquæ referant. De viribus si quid habes, id plurimum abs te doceri cupio. Portulacæ arbor. Glaux. Cretamus aculeatus. Gramen spinosum.

JUNCUM, quem Plinii Spartum facere quosdam scribis, ubiq; examinandum mihi proposui. Sed cùm in montibus Carthaginensis Hispaniæ citerioris asserat ii ficetissimis locis nasci Spartum, non in littore maris, viderimq; ego Hispanicum Spartum ab hoc longe satis differre, non ita facile horum placito adstipulari possum. E Sparto stratarum fieri scribit Plinius, quin etiam ignes, faces, calceamina, & pastorum vestes, quæ omnia è suo Spartoin ea Hispaniæ regione tura omnia parant. Sed non video quo pacto ex hoc crassissimo Junci genere vestes parari queant. Ex Hispanico Sparto calceamenta contexta sæpius vidimus, sed placidiore satis, quam istius Junci materie. Spartum.

MITTO ramulum Pisani suberis, cujus folia non parum à Romano distant. Pisanum enim spectatur folio longe productiore acuminatioreq; adeo ut is potius Ilicis quam suberis videatur, tantum potest cœli soliq; natura. Nec dubito quinetiam fructu differant. Nam si recte memini Romanum ut folio breviore, ita glande compactiore, & rotundiore spectatur. Ubi autem Roma Suber cum glandibus tuum tibi mittet Macignus, quem magno admodum virtutum cumulo ornatum esse audio, id ad me delineandum, ut mittas, quam maxime rogo. Hoc itaq; est, mi amantissime Cortuse, candidum liberumq; tui Matthioli judicium de variis, ac pulcherrimis plantis, ad me transmissis: quod si fortasse ullibi claudicare deprehenderis, velim ut pro tua humanitate manum illi adjungas: quod si (ut spero) feceris, sane mihi gratissimum feceris. Quam magno tenear videndi desiderio Cedri è monte Libano ramusculum, id quod tua opera fieri promittis, non ita sane facile dixerim. Ideoq; cupio abs te certior fieri, an illum consequendi aliqua certa sit spes. Audio enim simulac aruerit mox decidere folia, quod in Larice etiam observavi. Gratulor autem mihi plurimum, quod tam humaniter polliceris scripturum te in Cretam ac Cyprum ad tuos amicos, qui iis in locis agunt, ut si quid pulchri rariq; ibi repererint, quod ad hanc nostram spectet facultatem, id ad te mittant, tantum (quæ tua est benignitas) mea causa. Sed faxit Deus Optimus Maximus ut quas me tibi habere gratias certo scio, quandoq; cumulatius referre valeam. Suber. Cedrus Libani. Larix.

Palma. Musa.

Expecto veram Palmæ arboris imaginem, ac etiam involucrum, quod Elaten appellant: quinetiam illud Pumilæ Palmæ genus, quod vulgo Neapoli ab Encephalo appellant Cefaglionem. Expecto & musæ iconem à clariſs. Faloppio, cui ut me commendes, plurimum abs te peto. Reliquum eſt ut pro lentiginib. delendis in Nobiliſſima illa Virgine, cujus virtutes mihi tantopere collaudaſti, aliquid remedii ſcribam. Sed ſcias velim difficile ejuſmodi maculas adeo deleri poſſe localibus medicamentis, ne poſthac tractu temporis repullulent, præſertim æſtivo tempore, cùm cauſa in ipſo hæreat ſanguine. Attamen vidi ego pluries ex toto deleri lentigines frequenti ſcrofalactis illitu. Præſtat idem ſulphuris oleum, cujus parandi rationem ſcripſimus, l. noſtro de morbo Gallico. Sed huic addere oportet tertiam Tartarini olei partem: quinetiam Amygdalarum oleum ex amaris nucibus preſſum, & cum Bryoniæ ſucco illitum. Præſtat ad id nucis unguentariæ oleũ, quo unguentarii ad multa utuntur. Fit oleũ è lacertis quod ego ſum expertus, hoc modo. Sumito Lacertas vivas decem, & affundito olei Amygdalarum amararum libram. Collocato deinde in Balneo ferventis aquæ vas vitreum, quod Lacertas, & oleũ exceperit, aperto ore, & ita dimitto horis continuis decem: deinde extrahito & percolato, & inungito, addito cera odoratæ momento, ut diutius hæreat. Vale.

Remedia ad lentigines.

JACOBUS CAMENICENUS, MEDICUS,
Petro Andreæ Matthiolo, S. P. D.

Continet Epiſtola ſecti cujuſdam hydropici hiſtoriam.

EX quo tempore te in has regiones ultra Alpes tranſmiſere Dii immort. clariſs. Matth. non nos tantum, qui in hac urbe ampliſſima medicinam facimus, verumetiam è longinquis locis, ad te tanquam ad Themidis oraculum confugiunt pleriq; Medici conſulturi in rebus dubiis, tuam ſummam prudentiam, judicium, eruditionem, conſilium. Quo fit ut multi ægri morbis graviſſimis liberentur, qui peſſum irent, niſi te hominem tanta doctrina, experientia & humanitate etiam præditum ad manus haberemus. Cùm autem hac in urbe recens caſus inauditus acciderit, nec ego nunc propter certas, quas noſti, cauſas domo excedere poſſim, ut tecum coram colloquar, putavi me à bonitate tua hac ſchedula facile tantum impetraturum, ut tuam, mihi ſententiam de hac ipſa, quam dixi, re exponeres, eamq; literis conſignares: ita enim dicta tua crebriore meditatione facilius recolere, & amicis etiam meis diſcendi cupidis communicare potero. Res autem de qua judicium tuum audire cupio, ſic habet. Hiſce diebus ego & amici aliquot mei, ſecuimus cadaver hominis, qui diuturno morbo laboraverat. Is autem & hydropicus poſtremo effectus erat. Reſecto autem ventre, cùm tranſiiſſemus muſculos abdominis, invenimus aquam illam, citrinam vocatam, intra peritoneum & inteſtina: de quo ab aliquibus dubitatum tamen fuiſſe video. Mox inde reſpeximus ad hepar, tanquam in eo cauſam morbi manifeſtam viſuri. Id reperimus grande, colore nigricante, & fere tali qualem in ſplene aliàs conſpicimus. Folliculus fellis pleniſſimus erat bile. Hepatis vena in parte ejus cava, priuſquam in communem illum caudicem porta deſinunt, omnes obſtructæ erant, lapillis eas diſtendentibus foris nigris, intus flaventibus. Porro & ille meatus, qui ex folliculo fellis in inteſtinum deſinebat, lapide ejuſmodi obſtructus erat. Hunc cùm exemiſſemus, nihilomagis tamen bilis effluxit: coaluerat enim foramen illud deſuetudine bilem ad inteſtina mittendi. Hanc iſtius meatus obſtructionem ego cauſam fuiſſe video icteritiæ, cum qua hic homo ante hydropem longo tempore conflictatus fuerat, regurgitante ad totum ambitum venarum bile, quæ purgari per inteſtinum debuiſſet. Nam meatus ille, qui ex folliculo fellis in Hepar eſt, liberrimus erat. Cæterum Hepar ipſum tota ſua convexa ſuperficie adnatum Diaphragmati conſpiciebatur, interveniente membrana quadam craſſa & firmiſſima, nata fortaſſe ex calore aſſante in ejuſmodi quaſi cruſtam externam, ſuperficie hepatis. Nam & idem æger perpetuo de inſigni calore dextri hypochondrii queri ſolitus erat. Jam à te erudiri cupimus, nunquid etiam apud veteres ejuſmodi lapillorum mentio aliqua facta ſit. Galenus quidem, quod meminerim, lapides in renib. & veſica tantum, interdum vero etiam in inteſtinis generari credidit. Quod autem in Jecinore generẽtur, id aut neſcivit aut ſi ſcivit, certe ſcriptis non prodidit. E Georgio Bohemiæ Rege, adhuc hodie folliculus fellis poſt mortem exemptus, extat, in quo, loco bilis lapis durus continetur, hæmatitæ lapidi colore ſimilis. Res miranda, profecto & digna, de qua te audiamus. Neque enim eſt alius, qui nos docere de re tanta melius te poſſit. Vale.

Secti cadaveris hydropici cujuſdam Hiſt. Lapilli in Jecore inventi. Fellis meatus lapide obſtructus. Jecur tota convexa ſuperficie ſepto tranſverſo adnatum. Georgii Bohemiæ Regis fel Lapideum factum.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Jacobo Cameniceno Medico, S. P. D.

Reſpondetur ad Epiſtolam præcedentem.

PErgratum ſane abs te mihi factum eſt, mi Camenicene quòd de inventis in ſecto illo Hydropico me certiorẽ reddideris, & præſertim cùm de lapillis in Jecinore repertis, nec apud antiquos nec apud cæteros Medicæ Facultatis ſcriptores, ulla (quod legerim viderimq;) poſteritatis memoriæ ſit facta mentio: quanquam id facile fieri poſſe, ut poſtea dicam, non ambigo. Colligi plurimum in Aſcite hydropicorũ aquam inter Peritoneum & inteſtina, ut Gal. fatetur, cum l. qui dicitur Medicus, tum etiam 5. de locis affectis, mirum non eſt ſed magis mirum, quod quidam, ut inquis, de re hac dubitaverint. Nam cùm id manifeſte aſſerat Gal. ac etiam Avicenna, cur dubitare debuerint ſane non video, ſed eorum jam ceſſabit dubitatio ubi abs te audient ſub peritoneo aquam eſſe repertam. Teſtimonium enim tuum adeo ſenſibile eſt, ut ſi quis poſthac dubitare perſeveret, is pertinax omnino dici mereatur. De Jecoris magnitudine, & nigredine nihil etiam mihi mirandum eſt. Intumeſcit enim hoc viſcus obſtructionib. accedentibus. Quippe obſtruens humor, tenuiora viſceris vaſa primum implet, & infarcit, auctus deinde, in omnem ejus ſubſtantiam ſe diffundit, & eam poſthac perinde, ac vaſa obſtruit: quod ſi rurſum adhuc plenior multo cumuletur, in amplam molem jecur totum diſtendit, & tumidum admodum reddit. Tumori ſi poſtea accedat nigredo, nil etiam mirum videri debet cùm ex infarctu craſſeſcat ſanguis, & viſceris facult. omnes robur amittãt. Reddita enim imbecilli expultrice facultate, atra illa ſanguinis excrementa, quæ ad lienem tranſmitti poſtulabãt, in ipſo hærent Jecinore, & ejus non ſolum permutant colorem, ſed etiam ſubſtantiam. De lapillis autem iis in venis repertis, quæ ex jecinoris cavitate interiore, in venæ Portæ caudicem deſinunt, ſi meã tibi dicam ſententiã, nulla mihi ſeſe offert ratio, quæ non conſentiat, id fieri in jecore poſſe facile, quemadmodum in renib. veſicã & articulis. Namq; tametſi id non dixerit Gal. hoc tamen nihil obſtat, quo minus etiam in jecore, ut in renibus, oriri calculi poſſint. Quippe cùm in jecore eadem ſit materia craſſa glutinoſave calculis gignendis idonea, nec ibi calor deficiat cujus vi lapideſcat, nihil prohibet, quin calculi ibi etiam fieri poſſint. Dicebat enim Gal. l. de renum affectuum dignotione, Lapidem in homine à calore generari, eoq; vel vehementi, vel tepido. Si craſſa materia eſt (ut ille inquit) ſufficere poteſt tepida

Jecoris præternaturalis magnitudinis cauſa. Facile calculos in Jecore gigni poſſe. Lapidis in homine generatio quo modo fiat.

lepida & moderata caliditas, & quæ naturalis est ad firmandam, & indurandam terræ modo hanc materiam: est enim crassities ad generandum lapidem singulariter accommodata. Sin tenuior est vehementiori, tunc plane indigebit caliditate sive naturali, sive præter naturam, qua durescat in terram. Siquidem calor tenues materiæ partes dissolvit, atq; ita ubi valuerit, lapidem confirmat. Hæc ille. Quibus palam est, non esse præter naturam, si in jecore etiam lapilli gignantur, cum ibi non desit materialis causa, nec efficiens, nec instrumentalis, quibus ii in eo generari possint, cum eo obstructo, quandoq; crassa, quandoq; glutinosa, quandoq; ambo simul ibi hæreant excrementa calor non deficiat, nec vasorum cavitas, in qua calculi gignantur. Nam si crassus glutinosusve succus, qui in venis lapidescit, ex jecinore per venã cavam fertur in renes, nihil sane prohibet, quo minus in eo lapidescere possit, ubi hæserit diutius. His rationib, itaq; fretus crediderim ego lapides in jecore ut in venis frequentiss. gigni. Sed quoniam propter viscerum insensibilitatem non excitant dolores, nec expelluntur extra corpus, nec videri possunt, nec tangi, quemadmodũ qui in renibus & vesica fiunt, sed in occulto delitescunt in Medicorum considerationem non veniunt. Quo fit, ut hu ignoratis quandoq; mirentur Medici, cur iis in morbis, qui ex jecinoris infarctu oriri solent, nihil penitus curare valeant ullo medicamentorum genere. Lapidem amygdalæ nucis quantitate in Aurelia Petrucciæ jecinore Pandulphi Tyranni conjugis Senis repertum esse scio, in quem interitus illius causam rejiciebant Medici. Sed in felle nasci lapides testatur Fernelius: vir nostra ætate præclarissimus, qui lib. vj. de partium morbis sic habet. Calculus in cysti fellis plerunq; concrescit niger, sed levis, & qui aqua immersus innatat. Origo illi est è flava bile, quæ proprio conceptaculo diutius coercita nec tempestive vacuata, nec nova influxu renovata mirum in modum obdurescit. Id autem in primis accidit, cùm uterq; Cystis ductus obstruitur. Hujus quidem neq; manifesta sunt nota, neq; gravia symptomata, quibus certo ac facile detegi possit. At suspectus iis esse debet, quibus gravis ac diuturnus fuit ictterus. Hactenus ille. Quo morbo cùm hydropicus ille tuus diutius admodum laborasset, nec medicamentis expugnari potuisset morbus, nil mirum si lapillus in ejus felle fuerit inventus, qui ductum illum occluderet, quabilis in intestina deferri solet, quinetiam si posthac coaluerit ductus ubi ducendi munus cessavit. De felle autem Georgii Bohemiæ regis in rubeum lapidem converso, res miranda (ut putas) non est, quod id etiam in pluribus fiat. Nam ut Fernelius inquit, Senex quidam decrepitus ad iram mire propensus, post decessum sine felle & sine cysti inventus est, in cujus sede calculus ingens consederat. Quinetiam fuisse alios scribit, qui post diuturnum ictterum, ob-

In Jecore esse omnia quæ Lapidẽ gignere possunt.

Cur morborum causas ignorẽt quandoq; Medici.

Lapis Amygdalæ nucis magnitudine in Jecore mulieris repertus.

Lapides in humano felle gigni.

orto alvi profluvio hujus naturæ innumeros calculos instar pisi aut hordei granorum, per alvum emiserunt. Quo fit ut quandoq; hallucinari possint medici, qui, ubi per alvum excernere lapillos quempiam viderint, hos in intestinis exortos censent. In bubulo felle reperiri sæpe lapides juglandis magnæ quantitate, rufo colore, ego ipse testari possum, qui plures à Lanio exemptos mihi comparavi, ad varios morbos curandos, ut in nostris in Dioscor. Comm. fusius disseruimus. Verum mirum omnibus videri posset secti jejur convexa superficie sepio transverso fuisse adnatum, nisi monstrifica plura in aliis etiam humani corporis partibus sæpe viderentur. Id quod dubium me reddit, an naturæ lapsu, an ex morbo (ut tu suspicari videris) hoc fuerit factum. Potuissem pluribus hanc tractare quæstionem, sed quoniam nec opus esse videtur, nec otium abundat, boni consulas rogo epistolæ brevitatem. Vale.

Fel decrepiti Senis Lapideum factum.

Calculos à felle per alvum quandoq; excerni.

Vi Bubuli fellis lapides.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Joanni Matheſio S. P. D.

Agitur de Magnete Theamedem continente.

Ex humanitate tua, qua usus es erga me superiori æstate, cùm ad me aliquot metallicorum species misisses, jamdudum tibi egissem gratias, nisi me & aulæ negotia, & operis mei editio impedissent. Ago tamen nunc, aut habeo potius: relaturus aliquando eas, ubi occasio mihi sese aliqua commoda obtulerit. Inter reliqua, quæ miseras erat Magnes, cui Theamedem inesse VVillebrochio dixeras, propterea quod una ex parte ferrum, quod alia attrahebat, repelleret. Verum ego, cum ejus periculum facerem, nihil tale deprehendi. Ferrum enim undiq; attrahebat. Itaq; errorem tunc intervenisse credo cum VVillebrochio traderes. Nam & ipse mihi retulit duos te Magnetes habuisse, quorum unus simplex esset, alter vero etiam Theamedem contineret. Unde facile fieri potuit, ut illos imprudens, inter se permutares. Rogo autem pro summa humanitate tua, ut si quam portionem Magnetis, cui Theamedes conjunctus sit, habes, eam mihi mittas. Id munus mihi tam gratum erit, ut magni id thesauri loco sim apud me repositurus. Eram tibi missurus exemplar commentariorum meorum in Dioscoridem, sed nullum mihi nunc ad manum est, quare id alio tempore à me expectabis. Epistolarum opus meum sub prælo est. Id quam primum edetur ad te transmittemus. Salutat te VVillebrochius collega meus, qui superiore æstate meo nomine te isthic convenit. Vale.

Magnẽs Theamedẽ altera parte habens.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Balthasari Pepulo Myropolæ Bononiensi. S. P. D.

Traditur exactissima Theriacæ parandæ ratio.

Etsi jam diu mihi persuasum habeam istic non deesse præclarissimos Medicos, & in simpl. med. cognitione peritissimos, qui tibi in tua conficienda Theriaca, me longe magis auxilio esse, ac suis consiliis adjumenti plurimum Reipub. afferre valeant, adeo ut tibi opus haudquaquam sit, nostra expetere auxilia, vel consilia: quam tamen tot precibus petitionibus, ac literis à me efflagitaris, ut hac in re te juvem, & meam de omnibus, quibus indigemus ad hujusce Antidoti conficiendi apparatum, ad te scribam sententiam, non potui tibi non morem gerere, præsertim cùm videam te in ea versari opinione, ut ubi fueris meis auxiliis destitutus, nunquam à Senatoribus te consequuturum putes Theriacæ conficiendæ facultatem. Quæres mihi tanto jucundior accidit (quanquam forte de me plura tibi polliceris, quam re ipsa præstare valeam) quod non solum causas, quibus ad hoc moveris, mihi significaveris, sed & audiam abs te, quam istic meæ scriptæ in Dioscoridem magni fiant, dum mihi tam aperte asseveras, omnes fere doctos viros & rei Medicæ studiosos, qui in tuum concedunt Myropolium, ut tuorum simpl. med. pro Theriaca ipsa conficienda inspiciant apparatum, mea semper secum afferre Commentaria, ut iis ducibus agnoscant, quæ vera sint & quæ adulterina, quæ probanda & quæ reprobanda videantur, existimantes se tuta via fœliciter procedere. Caterum ut in hac tua sane laudabili petitione tibi morem geram, ignorare sane primum nõ debes, me in ea semper fuisse sententia, hoc ævo minime à nobis parari posse Theriacam ex iis simplicibus, ea fœlicitate ac ratione, quibus à Galeno parabatur, nec si

Theriacam à nobis ea fœlicitate; parari non posse, quæ putaverũt antiqui.

Nulla planta propria caret facultate.

paretur eadem præstare, quæ illa præstitit: quod multis destituamur medicamentis, quæ in hanc veniunt antidotū. Namq; quanquam in horum defectu suppositiciis pro more utimur, (ut quidam putant) à Galeno constitutis, non ob id tamen nobis putandum est, his assumptis optimam parari posse Theriacam. Quandoquidem hæc tametsi in apparentibus manifestuq; qualitatib. cum iis conuenire videantur, quæ nobis desiderantur: non tamen (quod magnifacio) in latentibus, quibus mea sententia, nulla caret planta, ita facile illis correspondent. Quapropter nulla reperitur in Europa Theriaca ab Andromacho conscripta, quæ viribus per omnia illi correspondeat, quæ ab ipso Galeno Romanis illis Imperatoribus parabatur. Nam & ipsius Galeni tempore (ut ipsemet scriptum reliquit lib. 1. de Antidotis) quamvis plures essent Romæ homines admodum divites, qui sibi hanc Antidotum parari curabant, quod eo tam fœliciter uti Imperatores scirent, non eam tamen iisdem viribus præstantem consequebantur ob simpl. quorundam defectum, quæ tantum apud imperatores ipsos extabant. Nec eam tantum ob causam parum de suppositiciis confido medicamentis, sed quod libellus ille in quo de his tractatur (ut inferius de carpobalsamo agentes diffusius disseremus) falso sit Galeno ascriptus. Quo fit ut qui illius doctrinam ubiq; sequuntur, perperam suam conficiant Theriacam. Nec tamen ob id ego illis Medicis adstipulor, qui volunt non debere parari Theriacam, quum fieri eo modo nequeat, quæ antiquitus tum ab Andromacho, tum à Galeno parari solebat. Sane major pars med. ad ejus parandi rationem necessariorum sunt nobis ad manus, atq; ea de causa Theriacam scio antehac à quamplurimis & Venetiis, & Patavii aliisq; Italiæ locis esse paratam, pariq; quotidie summis approbantib. Medicis. Quamobrem si in hisce civitatibus, ubi nihil temere à Myropolis parari solet, & ubi ars Medica primas tenet, ius qui Reip. præsunt, clarissimorum Medicorum consensu parari Theriacam jubent: non video profectò, quid tibi soli obstare possit, cur tu etiam eandem parare nequeas, ubi præsertim intercedat tantorum Medicorum, quorum in tuis literis meministi, autoritas, & omnibus jam diu constet de tua singulari industria & fide. Ut autem (quum nihil esse reliquum putem, quo tua voluntas impediri nunc possit) id quod desideras fœlicius consequaris, conabor plura tibi in mentem revocare, quæ fortasse rei Medicæ studiosis non ingrata erunt, actuis & Reip. commodis non inutilia. His itaq; rationib. nullum esse censeo, qui secus sentiat, præsertim quum Viperei pastilli, Opium, & Piper, quæ totius Antidoti bases esse videntur, vobis ubiq; sint ad manus. Atqui si quis inveniretur tam pertinax, qui Theriacæ præparationem impediret, ob causas supertus recitatas, is sane exercitus Præfecto esset comparandus, qui suos milites loricas ferreas induere prohiberet, quod bombardu non resistant, ac si lanceu, gladiis, ac sagittis non esset obstandum. Tibi itaq; Theriacam (ut spero) confecturo expedit, ut simplicia omnia tam legitima, quam quæ supponenda erunt, magna cum diligentia & judicio summo tibi examinanda proponas. Quod ut facilius agas, hic statim meam de omnibus tibi aperiam sententiam.

Librum de suppositiciis medicamentis non esse Galen.

Theriacæ basis.

Theriacam etiam à nobis parari posse.

Radices quales esse debeant?

RADICES sint oportet extenso cortice non rugoso. hoc etenim earū maciem ostendit, & quod in tempore competenti nō fuerint effossæ vel fortasse sub calentib. admodū solib. exiccatæ: & quæ nec vetustate, nec carie exoleverint.

Fructus quæ præstantiores?

FRUCTUS, virgulta, & germina, vegeta plenaq; esse debent. Item & quicquid semen includit, tegmina cortices & involucra.

Semina quę probentur?

SEMINA probantur, quæ gravia ac plena habentur, quod ex eo conjiciemus, quod tentum corticem habeant, non rugosum.

Liquores & succi.

LIQUORES & succi neq; diuturnitate arefacti sint, neq; suas qualitates obscuras habeāt, has dico quas gustu olfactuq; percipimo. De his cum satis in univers. dictū sit, dicemus nunc speciatim de omnib. à longo pipere incipientes

Piper longum.

PIPER longum Galeni tempore fraudulenter concinnabatur, quamobrem aqua macerari jubet. Solvitur enim hoc pacto, quod subornatum est. Porro præstantissimum nullis adulteriis vitiatum Venetiis copiosum visitur,

Piper longum domesticum, & Sylvestre reperiri.

id peculiariter domesticum vocant: namq; Sylvestre etiam ostendunt. Eligendum est recens non cariosum, nec situ obductum, vegetum, compactum acerrimumq;.

Opiū quod passim habetur, non esse genuinum.

OPIUM quod passim in Seplasiis prostat, legitimum (quantum video) non est. Nam si Dioscoridi est adhibenda fides, Opium ex lactea papaverum capitum lachryma colligitur, illudq; præstantissimum habetur, quod fuerit densum, gustu amarum, odore soporiferum, & quod facile aqua diluitur, læve, candidum, neq; asperum, neq; grumosum, & quod lucernis admotum non atra luceat flamma. At id quo passim Seplasiæ utuntur, candidum non est, sed ex nigro virescens, aut ex luteo nigricans, asperum potius quam læve, odore mirum in modum caput feriens,

Meconium ab Opio differre.

quin & lucernis accensum non modo nigram, sed nigerrimam edit flammam. Quo fit ut credam communis usus Opium legitimum mentiri, & id potius esse quod Dioscor. Meconium speciatim vocat. Quandoquidem Meconium Dioscor. ac etiam Gal. Opium legitimum non est, quod ex lactea tantum papaveris lachryma parabat antiquitas incisis cuteteuus cultello capitibus: sed succus pressus concretusq; è tusis iisdem papaverum capitib. Opio longe imbecillior. Posset tamen ad antidota usurpari legitimi Opii vice, si tamen imposturis non fuerit vitiatum: detentum enim in ore non solum salivam subcroceo colore inficit, sed acredine quadam linguā adeo vexat, ut plerunq; vesiculas excitet. Id quod sane non obscurum præbet adulteris indicium, quod sc. aut Glaucii aut Chelidonii succum admistum habeat. Curent itaq; Pharmac. vel legitimum sibi afferri, vel ipsimet nigra serant papavera, & Opium sibi conficiant, vel saltē selectiss. Meconium habeāt, quo in legitimi Opii defectu tu in tua paranda Theriaca uti poteris.

Rosæ.

ROSAE probantur punicea & quæ præ cæteris odoris suavitate præstant, decerpi tamen debent antequam penitus debiscant, & eo siccari ordine, quo pastillos Vipereos siccari docuit Galenus.

Scordium.

SCORDIUM herba quod palustrem Trisaginem etiam vocant, jam adeo vulgaris est notitia, ut nullus amplius superfit ambigendi locus. Creticum primas tenet, quanquam in aliis etiam regionibus nascitur non contemnendum. Optimum sane jam pridem ex Pannonia mihi allatum est, odore caput feriens, & cæteris quæ gustaverim acutius. Proh dolor quam in magno versati sunt errore Medici quamplurimi qui ante nos claruerunt. Allium sylvestre Dioscoridi Ophioscorodon vocatum pro Scordio suis Theriacis miscentes.

Napi semē.

NAPI semen an hortensis vel sylvestris Theriacæ sit admiscendum non erit ab re disserere. Nam tametsi Galenus sylvestris Napi semen ex Creta allatum imponendum præcipiat, illi tamen non omnino adstipulandum

Domestici Napi semē præstantius contra venena, quam sylvestre.

videtur. Quandoquidem Andromachus, nec agrestis nec sativi aperte meminit, sed dulcis, quum scribit talibus verbis: ἢ γλυκυρρὶς σπέρματος βυνιάδος, & dulcis seminis Napi: id quod palam facit Andromachum potius immiscuisse sativi Napi semen, quam agrestis. In agresti enim (quod sciverim) nulla percipitur dulcedo, sed potius acuta quædam amaritudo: in sativo vero contra, utimur enim eo in cibis sua allecti dulcedine. Præterea junior Andromachus, qui ex parte suam transcribit Theriacam, habet Napi tantum simpliciter, quemadmodum & Damocrates, quod etiam

etiam hos arguit de domesticorum Naporum semine intellexisse: Namcum Napus sativus sylvestriq; habeatur, quum simpliciter ponitur, rationi consonum videtur, ut potius de sativo sit intelligendum, quã de sponte nascente. Huc accedit Dioscor. Medica materie facile Principis magni facienda authoritas. Etenim l. 2. de sativo Napo scribens, ita de ejus semine scriptum reliquit. Napi semen potum venenorum vires hebetat, antidotisq; admiscetur. Quas tamen vires sylv. de quo scripsit l. 4. nusquam reddidit, sed tantum ad urinas secundasq; ducendas commendavit: quinetiam lieni, vesicæ & renibus utilem esse dixit. Id quod etiam, de eo scribens ipsemet asserit Galenus. Plin. deinde lib. 20. c. 4. postquam primo loco sylvestris Napi meminit, & illum prætulit Dioscoridem fortasse sequutus, ad fœminarum purgationes, vesicæ affectus, & ad urinam ciendam. Alterum, inquit, Napi genus est, quod Bunias vocant, Raphano & Rapo simile, seminis præclari contra venena, ob id in Antidotis utuntur illo. Quibus palam est de sativo postremo locutum esse Plinium: quippe is facie ad unguem Raphanum refert, gustu vero saporeq; quam maxime rapum. Quamobrem nescio qua ratione ductus Galenus scripserit l. 1. de Antidotis, ubi simplicia quæ in Theriacam adduntur expendit, sumendum esse sylvestru Napi semen: Nisi fortasse is peculiariter compertum haberet, id quod suo ævo ex Creta afferebatur, propria fortasse quadam vi pollere ad Antidota paranda. At quum nos eo destituamur, suaderem sane ut sativi semine uterentur Pharmacopœi, & id tantum suis admiscerent Antidotis, quod palàm sit tantorum præclarissimorum virorum autoritate præstare hoc, ad venena & in Antidotis addi.

IRIS omnium præstantissima est Illyrica: quinetiam Macedonica. Ex Illyria facile Venetias comportatur. Eligenda tamen in hoc genere, quæ præcæteris fuerit odorata. Rejicienda est Libyca, tum quod amarescat, tum quod Galeni testimonio tantum ab Illyrica distet, quantum abest cadaver a vivo corpore. Nascitur in aliis etiam gentibus, quæ viribus ab Illyrica parum recedit, qualis est, quæ in Apulia provenit, & quæ candidum edit florem. Cæterum quum Illyrica sit omnium efficacissima, ea tantum tibi fuerit seligenda. Iris Illyrica præstantior cæteris.

AGARICUM (ut Galenus inquit) fraudem nullam admittit. Defert convehi ad nos ex Sarmatia, Galatia, & Cilicia: quod autem per Italiam circumfertur, & Venetias comportatur, legitur partim in agro Tridentino, Tyrolensiq; Comitatu, ubi montes ubiq; Laricibus sylvescunt: partim vero affertur ex Norico tractu aliisq; circumjacentibus regionibus, quibus sane in locis præstantissimum provenit. Non autem multum refert, aut quo in loco crescat, aut à quo afferatur, modo præstantissimi notas habeat. Paulo præfertur albissimum, friabile, minime lignosum. Sed nos ex Mesue sententia addendum censemus leve, rarum, primo statim gustu dulce, mox amarum adstringens, ac etiam subacre. Quod autem tale non fuerit, rejicere oportet. Siquidem nigrum, densum, ponderosum, filis quibusdam veluti nervis intersectum acerbumq; maxime improbatur. Quo fit, ut Dioscorides l. 6. inter deleteria medicamenta, id quod tale sit, reposuerit. Agaricum. In Agro Tridentino Agaricum coptolum. Agarici optimi notæ.

CINNAMOMUM jam diu defecit, ut in Commentariis nostris in Dioscoridem editis fusius diximus, quanquam non sine errore sibi persuadet Fuchsius, lib. de Compos. medicamentorum, Lusitanum Amathum illum fortasse sequutus, reperiri legitimum Cynnamomum (ut suis verbis utar) in capsis Canellæ refertis, quæ ad nos convehuntur. Adhæc nihil minus hallucinatur, dum sibi persuasum habet Cinnamomum, quod nobu Zeyla insula mittit, corticem esse arboris: sed aberrasse hunc testis est Galenus, cujus non solùm authoritate, sed etiam aliorum probatissimorum authorum nobis comprobatum sit. Cinnamomum esse ligni substantiam, non autem corticem. Præstabit itaq; in Cinnamomi defectu sequi Galeni dogma, quod est, Casiæ duplum Cinnamomi loco substituere. Quintus Galeni ætate in Cinnamomi penuria Carpesium supponebat, quo etiam caremus. Nam Cubeba vulgaris Carpesium non est, ut quidam credidere: utq; in nostris in Dioscor. commentariis latius disseruimus. Cinnamomum. Pro Cinnamomo quid supponendum.

GLYCYRRHIZAE succus ex Creta & monte Gargano Apuliæ comportatur. Optimus est Creticus, à quo tamen non longe abest Italicum. Succus Glycyrrhizæ.

OPOBALSAMUM nomine tantum cognoscimus. Periit enim jam diu quod in Judæa habebatur. Memphi tamen (ut audio) in quodam tantum viridario alitur, sed liquoris non valde ferax, nec etiam plurimæ ibi plantæ aluntur. Si quid liquoris colligunt, id totum solus Turcarum Imperator habet. Quo fit, ut jam longo admodum tempore Opobalsamo destituamur, ut in commentariis nostris in Dioscoridem fusius dictum est. Sunt tamen impostores, qui legitimum se habere Balsamum mentiuntur, quod si quis expendat, facile comperiet, non modo id esse adulterinum, sed Balsami ne tantillum quidem in se continere. Animadvertant itaq; Pharmacopœi, ne ab iis deludantur. Adulterabatur Balsamum ante Theophrasti ævum, adeo ut scriptum reliquerit, l. 9. de plantarum histor. id omne quod in Græciam advehebatur, non fuisse syncerum, sed pluribus mistionibus vitiatum. Ideoq; Galenus narrat lib. 1. de Antidotis, quum non ignoraret Opobalsamum diversis modis adulterari posse, ita ut difficulter pateret ementi fraus, se proprio oculorum intuitu cernere voluisse, & quomodo cresceret Balsamum, & quomodo lachrymam mitteret, voluitq; synceram hujus lachrymæ partem habere, veluti regulam ad dignoscendos alios Balsami liquores. Porro affertur jam (ut audio) de occidentalibus Indiis liquor odoratissimus, liquido Styraci vocato similis, quem qui deferunt, Balsamum appellant, quod notas quasdam Balsami præ se ferat. Verum quum (teste Strabone) Balsami lachryma lacteo sit colore, crediderim potius novũ hunc liquorem, Stacten esse præstantiu Myrrha, quam Balsami liquorem. Inest huic odor, caput feriens, & acris sapor, vulnera sanat celeriter, rugas tollit, urinas, & menses cit, suspiriosos juvat, & cateras fere, ut ajunt præstat Balsami vires. Quapropter non absre factum putaverim, si quis eo Balsami vice uteretur ad Antidota præsertim, quum non modo quam plures habeat Balsami facultates, sed etiam, quod Stacten adunguem referat. Stacte enim substituitur Galeno & Paulo Opobalsami vice. Sunt qui Opobalsami loco oleum Caryophyllorum supponendum suadent, quorum sententiæ nos etiam astipulamur. Quidam Myrrhæ oleum suppedita ut, quod magu sane probarem, si legitimam haberemus Myrrham, sunt etiam qui Myristicarum nucum liquorem Balsami vice accipiant, à quibus non dissentimus: omnes enim hujusmodi liquores Aromatis plurimum respirant, & præclarissimæ sunt facultatis. Fuchsius l. de compositione medicamentorum, in hoc parum sibi constare videtur, quod primum dixerit, ubi de suppositiis medicamentis egit, Opobalsami loco Stactem supponi debere ubi verò vipereos conficit pastillos, quibus præter Andromachi & Galeni institutum Opobalsamum addit. Leucoii succo pro Opobalsamo uti suaserit: Sed quam magno ducatur errore, inferius latius dicemus, ubi de Carpobalsamo meam tibi aperiam sententiam. Opobalsamum. Impostorũ fraus. Balsamum adulterabatur etiã Theophr. tempore. Balsami novum genus. Stacten Balsami vice supponit Galenus. Quæ Balsami loco substituendum? Fuchsii opinio explosa

MYRRHA quæ legitimæ notas referat, adeo rara est in Europa ut difficile admodum sit, invenire qui eam usquam viderit. Quæ enim Seplasiæ utuntur, si inter Myrrhæ genera fuerit admittenda, omnium sane vilissima erit, eaq; fortasse quam Ergasimam, vel Caucaliam vocat Dioscorides, pingui carens, præter modum exoleta retorri- Myrrha. Myrrhæ selectio.

retorridaq;. Præstabit itaq; ea uti, cum præstantior ad manus non sit: sed delectu opus est. nempe, ut in hoc genere ea tantum ſ. ligatur, quæ odoratior, pinguior ac recentior apparebit. Verum si Stacte syncerissima esset damus, nil sane commodius optari posset.

Crocum. CROCUM Corycium Lyciumve ex Olympo monte decerptum, quod (ut Dioscorides & Gal. testantur) cæteris est præstantius, quod sciam, ad nos non advehitur. Primas in Italia tenet quod ab Aquila Vestinorum urbe affertur. Præstantissimum esse constat, quod in Germania provenit, circa Viennam Austriæ Metropolim. Sed difficulter transit ad Italos, tum quod copiosum non sit, tum etiam quod Pannones, qui Aromatum & Croci usu admodum delectantur, illud in suas convehant regiones. Habet enim Austriacum Crocum omnes fere tum notas tum qualitates quas optimo Corycio reddidit Galenus. Quamobrem curent Pharmacopœi pro virili qui Antidota parant, ut è Vienna ad eos adferatur, vel saltem selectissimo utantur Aquilano.

Crocum præstantissimum in Austria.

Zingiber. ZINGIBER (ut Galenus inquit) adulteria non admittit. Sunt tamen hac ætate impostores, qui fraudes etiam illi parant. Siquidem quum carie Zingiber tentari cernunt, rubrica quadam aqua subacta superliniunt, ut teredinum foramina obstruant. Eligatur itaq; Zingiber, quod rubricam non admiserit, ponderosum, farctum solidum, carie vacans, intus album, & sapore acerrimum. Facile enim Zingiber carie contabescit, quod (ut Galenus inquit) recrementitia quadam illi insit humiditas, quæ facile computrescit.

Rhapontic-cum. RHAPONTICUM legitimum, ut in commentariis nostris in Dioſc. scripsimus, nostra hac ætate in Italiam asserri cœpit. Nec desunt Venetiis mercatores, ac Pharmacopœi, qui selectissimum vendunt. Ubi vero quis adeo ab Italia procul abfuerit, ut illud consequi non possit, Rhabarbarum potius illi supponendum suaderem, quam magni Centaurii radicem, ut recentiorum quidam censent. Quandoquidem Rhabarbarum præter id, quod polleat odoris fragrantia præstat mirum in modum contra venena & venenatorum morsus: quin & ad pestilentiam, pestilentes febres & interaneorum vermes. Quibus tamen facultatibus omnino destituitur magni Centaurii radix. Nec obstat, quod in libro, quem Galeno ascribunt, ubi de substitutis agitur medicamentis, Rhapontici loco substituatur magni Centaurii radix. Quippe præter id, quod semper crediderim librum illum esse spurium pluribus de causis, quas postea referam, credi sane par est, quod, si Gal. simpl. med. indagator acerrimus Rhabarbarum novisset, nullum aliud quam illud suppeditasset medicamentum, ut Rhapontricum non esset ad manus: fortasse nunquam Rhaponticum suis Theriacis admiscuisset. Odoratum enim Rhabarbarum est, ut diximus, quod admodum magnifacere oportet. Quamobrem nulli mirum sit, si Avicenna inter Arabes facile princeps suis Theriacis Rhabarbarum admiscuit Rhapontici loco, quemadmodum & Nicolaus Myrepsicus Alexandrinus qui quum tam diligenter de medicament. compositione scripserit, ut sequutæ ætatis Medici suis plerunq; utantur medicamentis, censendum sane non est, quod fuerit is (ut Fuchsius putat) simplicium medicamentorum adeo ignarus, ut nesciret, quid esset Rhaponticum & quid Rhabarbarum, præsertim, quum is utriusq; sæpe meminerit & in Hedychroi compositione utrunq; addiderit. Velim itaq; ut tu Rhapontici loco, Rhabarbarum supponas. Quod si non neglexeris, Antidotum longe efficacius tibi comparaveris.

Rhabarbarum, pro Rhapontico ponendum.

Quinquefolium. Tormentilla QUINQUEFOLIUM commune intelligo, non autem Tormentillam vocatam, ut quidam existimant, cujus nusquam (quod sciam) meminere antiqui. Qui vero aliter sentiunt, hallucinantur una cum Manardo Ferrariense. Nec tamen ob hoc putent velim Pharmacopœi Tormentillam suam, non habere usum, in aliis medicamentis à recentioribus inventis, siquidem herbula est miris pollens viribus.

Calamyntha. Marrubiū. CALAMINTHA, MARRUBIUM Nota sunt omnibus, in & Italia præclara nascuntur. Inter Calaminthæ genera præcellit Montanum, imbecillius est aquaticum.

Petroselinum. PETROSELINUM Macedonicum, non adeo magnifecit Galenus, quin velit ejus loco alterius regionis Petroselinum substitui posse. Inquit enim. Tibi vero si Petroselinum Macedonicum quandoq; deerit, ne petorem existimes Theriacam futuram, si aliud imposueris: nam Macedonicum amariorem Theriacam facit, præsertim si recens adhuc imponitur. Quamobrem quum nos tam Macedonico quàm cæterarum gentium Petroselino destituamur, Smyrnii semen, cujus in Comment. nostris, in Dioscoridem edidi, imaginem appinximus, substituendum esse putarim. Nam præter id quod Serpentium morsib. opem ferat, eadem omnibus facultatib. pollet quibus & Petroselinum.

Quid pro Petroselini Macedonici semine suppon-endum?

Stœchas, Stœchas Cretica. STOECHAS non ex Creta tantum & Stœchadibus insulis, sed etiam ex Arabia peregrina ad nos affertur. Quanquam in Apulia provenit in Gargano monte non omnino rejicienda. Galenus Creticam cæteris quæ in insulis proveniunt, præfert. Recentiores medici Arabicam semper suis medicamentis admiscent: quæ tamen si recens advehetur, principem facile locum obtineret. Cæterum cum convehi non possit, nisi longo temporis tractu facile situm contrahit. Quo fit, ut una cum Galeno Creticam alia præferam.

Costum legitimum non haberi. COSTUM quod legitimum sit, nusquam (ut ingenue fatear) mihi hactenus videre licuit. Siquidem tametsi quædam circumferuntur radices, quæ aliquâ ex parte Costum referre videantur, non tamen illi paribus correspondet notis. Quamobrem fortasse utilius fuerit ejus loco Zedoariam suppeditare, non quod hanc Costum esse crediderim (ut quidam male sentiunt) sed quod jam sexcentis experimentis constet, & venenis adversari hanc, & pestilentiam arcere. Taceo reliquas præstantissimas facultates, ne longior sim, quibus præclarissima hæc radix pollet. Sunt etiam doctissimi viri & rei herbariæ peritissimi, qui Angelicam ita recentioribus vocatam Costo similem faciunt, quod præstet eximia odoris suavitate, gustu sit acri, leviculam (ut Gal. inquit) habeat amaritudinem & venenis ac venenatorum morsibus opem ferat. Horum opinioni non possum non etiam inhærere, quod ratione & experimento fulciatur. Verumtamen quum scribat Gal. Costum adeo esse acre, ut diu admotum exulceret, placeret quidem Angelicæ duplum ponderis addere. Fuchsius Medicus ætatis nostræ clarissimus, lib. de Comp. med. in Comp. Aureæ Alexandrinæ dicit, quod quoties Costi mentionem simpliciter facit Nicolaus Myrepsicus, semper amarum appellatum intelligere. Verumtamen quum apud Græcos tantum nigri & albi Costi fiat mentio, quemadmodum & apud Plinium, quid peculiariter pro Amaro Costo sibi velit Fuchs. libenter audirem, & an pro amaro Costo Pseudocostum intelligat, quod quidam impostores ex Gargano Apuliæ monte per Italiam circumferunt, sapore quam amaro. Scribit quidem Galenus levissimam Costo esse amaritudinem, sed quum id absolute pronunciaverit, censendum sane non est, ut neutrum amaritudine vacet, sed hic fortasse Fuchsius Arabas sequutus unà cum illis hallucinatus deprehenditur. Cæterum non desunt rei herbariæ imperiti, qui hortensem herbam, quam quidam Mentham Saracenicam, quidam mentham Græcam, quidam ut Tusci, Salviam Romanam appellant, pro amaro Costo accipiant aberrantes. Utriusq; Costi imaginem (dulcis fortasse & amari) polliceturFuchsius pictam ostendere in altera

Angelica Costo similis.

Angelicam pro Costo suppoeni nolle.

Costus amarus.

Pseudocostus.

Fuchsii opinio improbata.

Mentha Saracenica.

stirpium historia Commentario. Sed quum nullus extet Author (quod sciverim) qui Costi notas & historiam sigillatim descripserit, & peregrina sit planta, multum sane fecisse illum fateri compellar, si Costum ex Arabia vel India Syriave in suum transtulerit librum, & legitimum esse probaverit.

PIPER nigrum nullu, quod sciverim, impostoris fraudem admittit. Tanto tamen praestantius fuerit, quanto ponderosius. Quod enim grave ponderosumq; est & corticem tenuiorem habet ac minus spectatur rugosum, id sane optimum censetur. Piper nigrum.

DICTAMNUM quotannis è Creta Venetias affertur. Eligatur recens non carriosum, nec situ obductum, vegetum & undiq; tomentosum, gustu fervens & odoratum. Dictamnū.

JUNCI odorati flores defecerant fere etiam Galeni aevo, qui causam in Camelos refert, quod eos avidissime depascantur. Ego vero causam potius rejiciam in Arabas, qui illas incolunt regiones, & eorum accusabo negligentiam ac imperitiam: quandoquidem nunquam suaderi potero, ut credam Camelos adeo universam regionem illam erodere, ut nihil fere supersit florum Junci odorati ac si locustarum ingentissimus numerus accederet. Palea itaq; & calami ratio habenda erit, quum floribus destituamur. Sed haec recentia esse oportet, odorata, & quod mansa gustui acri probentur sapore: quae enim diu asservata sunt, facile (ut Galenus inquit) inodorata evadunt, & universam exuunt acredinem. Quo factum est ut prius crederet Fuchsius, qui fortasse odoratum juncum aetate exoletum degustaverat, has, quae circumferuntur paleas esse adulterinas: Sed quum deinde vel recentes gustasset, vel ex Commentariis nostris in Dioscoridem intellexisset se magno duci errore, libro de Compositione medicamentorum in nostram devenit sententiam. Monachi qui in Mesuem scripsere, pariter in hoc hallucinati sunt, ut alibi de his diffusius diximus. Juncus odoratus. Monachorum error.

THUS adeo copiosum ex Alexandria Agypti ad nos affertur, ut verendum non sit, quin optimi plurimum habeamus. Eligatur clarum, album, leve, rotundis granis concretum & quod igni admotum facile accenditur. Thus.

TEREBINTHINA resina quae legitima sit, nostra tantum aetate ad nos ex Cypro, Chio & aliis quibusdam Aegei maris insulis afferri coepit. Cujus loco Larigna usi sunt Medici qui praeteritis temporibus claruerunt. Porro quorundam studiosorum Medicae materiae diligentia ac ope, qui eo navigaverunt, postea factum est ut revixerit Terebinthina. Afferebatur primum cocta fricta ve, vel quod esset advectu aptior, vel quod impostoribus ad adulteria aditus hoc modo facilior fieret. Verum liquida, ut per se ab arbore manat jam frequens facta est. Hanc itaq; tantum expetant, qui Theriacam conficiunt, nam cruda hic opus est. Galenus libro primo de Antidotis Chiam caeteris praefert, quòd & odore & sapore alias omnes praecellat. Fuchsius libro de Compositione medicamentorum scribit, Lariceam resinam Terebinthina proximam esse eaq; tuto uti posse Pharmacopoeos, ubi legitima Terebinthina defecerit. His praeterea additis Officinas omnes magno errore solam Abietinam pro Terebinthina substituere, quum ea longe sit inferior: sed (ejus pace dixerim) hallucinatur. Quandoquidem falsum sane est, quod Laricea resina Abietinam praecellat bonitate. Quippe Dioscorides lib. 1. cap. de Terebintho aperte contra Fuchsii sententiam, ita de Resinis scriptum reliquit. Terebinthina, resinas omnes antecellit: proxima Lentiscina, & è Pinu, Abieteq;. Et capite sequenti ubi in universum de resinis disseruit. E Picea (inquit) & ex Abiete resinae caeteras antecedunt, odoratae enim sunt, atq; thuris odorem imitantur. Id quod postea idem repetivit Galenus lib. 3. de compositione medicamentorum per genera, ubi in resinarum facultatibus fatetur, se nihil à Dioscoride dissentire. Praeterea & illud falsum esse convincitur, quòd officinae omnes Abiegnam pro Terebinthina supponant, quum omnibus rei Medicae studiosis Pharmacopoeisq;, nulla alia resina pro Terebinthina uti Seplasias jamdudum constat, quàm ea quae è Larice manat, ut pluribus in Commentariis nostris in Dioscoridem nobis memoriae proditum est. Adhaec abietina perexigua est nec ubiq;, venalis inveniri potest. Ego quidem hanc pro Terebinthina semper suppeditandam suaderem, quippe quod Therebinthinam quadam odoris gratia superet, quod adstringat, pelluceat, & longe magis amara sit quàm acris: Sed hanc fortasse nusquam vidit Fuchsius. Terebinthina resina. Abietinae resinae praestantia.

CASIA odorata, quam Canellam vocamus, praestantissima copiosaq; habetur in universa fere Europa: delectu tamen opus est, facile enim indicabit gustus an suis praestet viribus: Siquidem ea efficacissima fuerit, quae non modo gustu acri deprehenditur, sed dulcis & odorata. Quae autem talis non fuerit, rejicienda est, aut enim fraudem aliquam passa est, aut exolevit. Casia odorata.

NARDUS Indica legitima frequens reperitur, sed fecit loci distantia ne ad nos asseratur suis doribus usq; adeo prodita. Eligenda quae recentior fuerit, levis, largam gerens comam, colore flavo, odorata, Cyperum redolens, brevi spica, amaro sapore linguam siccante, & quae diu suam odoris gratiam conservet. Si vero hujusmodi non sit ad manus, Celticam quam recentem, odoratam, praestantissimamq; habemus, tuto supponere possumus. Quippe haec Dioscoridis testimonio, praeter id quod Syriaca omnibus suis viribus aequipolleat, urinam magis provocat, & Stomacho utilis est. Nec obstat quòd scripserit Galenus, Celticam Nardum Indica ac Syriacâ esse imbecilliorem. Quandoquidem hanc supponi haudquaquam suaserim, ubi optima Indica sit ad manus, sed ubi tantum vel deficiat, vel evanida suas non asservaverit vires. Nardus Indica. Nardus Celtica.

POLIUM verum non diu est quod in Medicorum rediit usum, utriusq; imagines quis intueri poterit in Commentariis nostris in Dioscoridem. Montano tamen utendum tanquam praestantissimo. Polium.

SESELI quatuor est generum, nempe Massilienſe, Aethiopicum, Peloponense & Creticum. Galenus nullam inter horum facultates habet differentiam, nec alterum alteri praefert. Videtur tamen Dioscorides praeferre Aethiopicum, quod scripserit esse Massilienſi acrius odoratiusq;: quin & multa odoris suavitate pollere. Id quod periculum facientibus facile constabit. Seseli.

STYRAX qui nunc Venetias affertur, an ex Pamphylia aut Pisidia, aut Cilicia advehatur, quid veri referam nescio. Galenus illum praetulit, qui ex Pamphylia in calamis concluſus afferebatur, adeoque magnifecit ut scriptum relinquerit libro primo, de Antidotis, tantum distare hunc à vulgari, quantum a vino quod in tabernis venditur distat Falernum. Quo factum puto ut unusquisque Medicus semper praecipiat suis medicamentis Calamitem imponi. Quippe Calamitis cognomen aliunde fluxisse haudquaquam crediderim, quam à calamis in quibus olim ferebatur selectissimus. Qui Venetiis venditur non omnis probus, syncerusq; est, quum ejus plurimum ibi reperiatur, quod impostoris non vacat, quamobrem scrutinio opus est: Eligatur itaq; pinguis, flavus, resinosus, albicantibus grumis, quam plurimum in sua odoris gratia permanens, & qui dum molitur melleum fundit liquorem inditumque prunis suavissimum mittat vaporem, ejusmodi apud unguentarios habetur. Styrax. Styrax adulteratus. Styracis optimę notę.

Fuchsi-

Fuchſii opinio exploſa.

Fuchſius l. de Comp. medicamentorum, Styracem Calamitem liquidum antiquis fuiſſe contendit, non alia (quantum video) ratione fretus, quam quod in calamis advehceretur. Verum, mea ſententia, aberrat. Quandoquidem

Lib. I. c. 82. *Dioſcoridi lachryma eſt arboris malo Cotoneæ ſimilis, eaq; cæteris præſtat, quæ flava ſit reſinoſa, albicantibus grumis, & quæ dum molitur, melleum liquorem reddit. Quibus facile conjici poteſt Styracis arboris lachrymam nunquam fuiſſe liquidam, ſed in grumos concretam, qui mola ſubacti liquorem melli ſimilem fundunt. Non enim liquida mola atteruntur, ſed arida compactáve. Porro ridiculum fuerit dicere, Styrax Galeni tempore portabatur in Calamis, ergo erat liquidus. An non delirio tentari is ſane videretur, qui diceret Caricas, palmulásve eſſe liquidas eo quod ferantur in cadis, lageníve vini vel olei modo? Nimirum non alia ratione qui Styracis lachrymam collegerant, in Calamis concludebant, quàm, quòd ne ſuaviſſimus ejus odor expiraret in auram, quemadmodum (ut Theophraſtus eſt author) ii faciebant, qui Dictamnum herbam in Creta legebant. Ipſi enim hujuſce plantæ manipulos in ferula aut arundine intercludere ſolebant ne odor viſq; expiraret.*

Thlaſpi. THLASPI ſemen Galeno primo de Antidotis principem ſibi locum aſcivit, quod in Cappadocia naſcitur. *Verum non omne, ſed id tantum quod in Tauro provenit. Nobis autem quum Cappadocio careamus, noſtrate vel Cretico uti licebit: quod enim in Italia naſcitur (ut Galenus inquit) non longe abeſt à Cretico.*

Ammi. AMMI *verum jam nemo fere eſt, qui non noverit, revixit enim noſtra ætate. Ejus imaginem ad vivum delineatam ſpectare quis poterit in noſtris in Dioſcoridem Commentariis.*

Chamædrys Chamæpitys. CHAMAEDRYS CHAMAEPITYS *omnibus nota ſunt, nec longe diſtant à Creticis Italica.*

Fuchſii opinio improbata. HYPPOCISTIS *quæ tam diu ſepulta delituit, hac noſtra floreſcente ætate repullulare cœpit, adeo ut jam nullus ſit in Italia Pharmacopœus, qui legitimam Hyppociſtim non noverit. Naſcitur copioſa in Patavino agro & in Apenninio monte. Nec eſt (ut Fuchſius credit) fungus nec fungi imaginem referens, ſed germen Orobanchæ non abſimile. Præterita ætas inſolato hircina Barbulæ ſucco pro Hyppociſtide perperam uſa eſt: Erroris cauſa in Aphros rejicitur, quippe qui Ciſtum Hirci Barbulam appellaverint. Quo factum eſt ut erraverint Seplaſia, ſibi perſuadentes nil aliud eſſe Aphris Ciſtum, quam hirci barbam, quam Græci τραγοπώγωνα dicunt. Ubi autem Hyppociſtis ad manus non ſit. Acaciam, vel florum agreſtis Punicæ ſuccum ſubſtituit Dioſcor.*

Tragopogon.

Malabathrum. Atractylis. MALABATHRUM *quod folium etiam vocant, jamdiu ex India ad nos advehi deſiit: quapropter Galenus conſulendus erit. Is, enim lib. 8 ſimpl. med. ubi folium abſit, Indicam Nardum vel Caſiam ſuppeditat. Fuchſius Medicus inſignis lib. de Comp. med. in Aurea Alexandrina Atractylim herbam pro Malabathro ſubſtituit, ſuccidaneorum (ut ipſe inquit) codicem ſequutus, quem falſo, ut ingenue dicam quod ſentio, Galeno adſcribunt: quanquam in eo qui nobis eſt ad manus nuſquam ſcriptum reperierim Atractylim pro Malabathro poſſe ſubſtitui. Præterea quoniam, ut ipſe ait, Atractylis in Germania non provenit, niſi in hortis ſata. Carduum benedictum ſubſtitui præcipit. Sed proh Dii immortales, quanta eſt hic Fuchſii ineptia. Quandoquidem non alia de cauſa Carduum benedictum ſubſtituit, quam quod in Germania Atractylis non reperiatur, niſi in hortis ſata. Nec tamen videt Carduum hunc nullibi etiam reperiri niſi ſatum. Cæterum quum & Caſia & Nardus in Theriacam veniant, quis poſſet dubitare an conveniat potius Caſiæ pondus augere an Spicæ, quum Caſiam & ſuas Cinnamomi vices hic explere oporteat. Spicam potius augeri debere exiſtimaverim. Cronenburgius Medicus Colonienſis vir ſane ingenio & doctrina præclarus, poſtquam Nardum & Caſiam, ex Galeno attulit ſupponendas: Macim ex Avicennæ ſententia recte ſupponendam etiam eſſe exiſtimat: id quod ego facile conceſſerim.*

Fuchſii opinio rejecta, Carduus Benedictus ſubſtituendus.

Celtica Nardus. CELTICA *nardus, quamvis & ipſa jam primum revixerit, adeo nota eſt omnibus ut nullus jam relinquatur ambigendi locus: Fligi tamen debet recens, jucunde odorata, numeroſis radicibus cohærens, & plena quæ non facile frangitur. Adulteratur (ut inquit Dioſcorides) impoſita herba ſimili, quæ ab odoris gravitate Hirculus vocatur. Sed facile fraus deprehenditur. Namq; herba candidior eſt, ſine caule, brevibus foliis, radice neque amara, neque odorata.*

Hirculus.

Gentiana. GENTIANA, *quæ in Italia provenit non longe ſuis dotibus (ut Galenus inquit) à Cretica diſtat, præſertim ea quæ aſſeritur ex Gargano Apuliæ monte. Præfertur ſolida, rugis vacans & odore caput feriens.*

Aniſum. ANISUM *præſtat recens, plenum, non furfuroſum, odoratum. Dioſcoridi & Galeno præfertur Creticum, nobis Italico uti licebit, ubi Creticum defuerit. Siquidem & in Apulia & in Flaminia provenit non rejiciendum.*

Fœniculũ. FOENICULI *ſemen quod in Italia habetur & acutum & dulce reperitur, utrunq; tamen odoratum. Verum quum dulcis non meminerint antiqui, acuto ſemper utendum ſuaſerim. Habetur etiam quoddam aliud genus Barbaricum Venetiis appellatum, noſtrate longe craſſius & dulcius, quod tamen ignavius ad Antidota confidenda putaverim, quum parum ſane acredinis guſtui relinquat.*

Fœnic. Barbaricum.

Meon. MEON *quod legitimum ſic credidimus jamdudum, non oriri in Italia, nec eo aliunde convehi, quod ſcripſerit Plinius meon ſua ætate non creviſſe in Italia, niſi à Medicis ſatum iisq; perpaucis. Quod proculdubio indicium præbet uſque ad Plinii ævum peregrinum in Italia fuiſſe Meon. Reperta tamen nuper eſt planta ipſa frequens, quæ quoniam plures Mei notas præ ſe ferre videatur, in legitimi Mei locum à peritis rei herbariæ Medicis recepta eſt. Nos tamen, etſi Mei radix Dioſcoridi odorata, contra vero hæc potius graviter oleat, nec adeo ſit acris, ut quis eam ſtatuere poſſit ex tertio excalfacientium ordine, non ob id à tantorum virorum ſententia diſcedere auſi ſumus. Siquidem acredinis imbecillitas cœli ſoliq; fortaſſe noſtri cauſa evenire poteſt. Adhæc quum ſcribat Dioſcor. ſi ejus pluſculum quam par ſit ſumatur, capitis dolorem inferre, hinc etiam indicium ſumi poteſt graveolentiam quandam Meon obtinere. Naſcitur planta hæc paſſim fere in tota Italia, & præſertim in montibus. Ea tamen cæteris præſtat, quæ ex Gargano Apuliæ monte convehitur. Apuli Imperatricem vocant quod ſuis fortaſſe præſtantiſs. viribus tam præclaro nomine appellari promeruerit. Magnifaciunt hanc præter alias fac. ad viperarum & aliarum ferarum venenoſos ictus: itaque hac uti poteris tanquam legitimo Meo, ubi tuam paraveris Theriacam.*

Imperatrix herba.

Terra Lemnia. TERRA LEMNIA, *quæ ex Conſtantinopoli ad nos convehitur, ſive ſit, quæ pro legitima à mercatoribus venditur, ſive quam à Turcarum Imperatore tanquam theſaurum aſſervari ajunt, plures mentitur notas, quas Lemniæ Sphragidi reddidit Galenus, adeo ut omnino mihi perſuaſerim (ſi tamen legitima terra Lemniæ ſit in rerum natura) nihil aliud eſſe poſſe hanc, quam bolum Armenum nunc Seplaſio vocatum, eumſcilicet, qui exoriental i plaga aſſertur. Habet enim Rubrica hæc omnes Lemniæ terræ notas, ac etiam vires, ut fuſius diſſeruimus in noſtro ſuper Dioſcoridem Commentario.*

CHAL-

CHALCITIS etsi rara habeatur in Italia, & in aliis fortasse regionibus, reperitur tamen optima & copiosa in Misnia Bohemiæ confinia quibusdam in metallis, ubi æs, & Chalcanthi minera foditur, una cum Misy, Sory & Melanteria. Quorum omnium Armarium metallicum meum copiose refertum habeo, non solum in mei ipsius usum, sed etiam amicorum, qui hæc & alia à me petere solent. Qui Theriacam in Italia conficiunt, Chalcanthum igne torrefactum, pro Chalciti supponunt: quod ubi Chalcitis ad manus non fit, facile concedo, cùm Chalcanthum & Chalcitis ex eadem materia gignantur, sed longe melius est Chalcitim addere. Sunt è recentibus, qui potius velint sine Chalcitide Theriacam parare, quàm addere Chalcanthum, quum (ut ipsi ajunt) non alia de causa Chalcitis in Theriacam veniat, nisi ut hæc nigrosiat colore. Quamobrem scribit Cordus, se quandoque Theriacam parasse absque Chalcitide, quæ gustu longe gratior evasit. Horum opinionem, cur probem, vel improbem, solidi aliquid non habeo. Veruntamen quum sciam Chalcitim & Chalcanthum, ex eodem fluxisse metallo, easdemq; habere vires, ne Andromachi sententia corrumpatur, Chalcitim aut Chalcanthum omnino imponendum suaderem.

Chalcitis, Sory, Misy, Melanteria in Misnia habentur.

Chalcanthum.

AMOMUM quod legitimum sit hactenus mihi videre non licuit, nec aliquem novi Medica materiæ studiosum, qui illud usquam se vidisse fateretur. Ideoq; semen illud quo pro Amomo perperam quidam utuntur Pharmacopœi, de quo etiam plura diximus in commentariis nostris in Dioscoridem, omnino à medicorum usu fuerit abdicandum. Præstabit itaque Amomi loco Caryophyllos substituere, quod Amomi modo odoris gratia commendentur, excalfaciant, adstringant & exiccent. Sunt qui codicem de substitutis medicamentis Galeno ascriptum sequuti, Acorum pro Amomo suadeant supponendum, quorum opinio minime improbanda videtur, quum Acori radix, quam seplasia falso Calamum odoratum vocant, & odorata sit & acris, ac præterid, adstringat siccetq;. Quumq; etiam sit hæc legitima sententia Galeni libro sexto simplicium medicamentorum ubi scriptum reliquit Amomum Acoro simile habere facultatem. Nec tamen ob hoc Caryophyllos rejicerem, quippe qui longe magis præstare videantur, & has omnes facultates habeant. Fuchsius libro de componendis medicamentis, ubi simplicia, quæ in Theriacam veniunt, expendit, quum eo pervenit, ubi racemosi Amomi meminit Andromachus, omnes Galeni interpretes accusat his verbis. Βοτρυος Græce βοτρυϑ. In hac voce interpretanda omnes Galeni, qui hanc Compositionem tradidit, interpretes hallucinati sunt. Siquidem Andernacus libro primo, de antidotis ita vertit. Alii omnes & cum iis Cordus, racemosi. βοτρυϑ vocem, cum Amomi dictione conjungentes. quasi vero Andromachus de Amomo racemoso locutus sit: Quod certe Dioscorides non βοτρυν sed βοτρυώδες appellat. Separanda igitur hæ duæ dictiones per interjectum comma erunt, hoc nimirum modo Ἄμωμον, βοτρυϑ, ut nos convertimus, ut intelligamus Andromachum de duabus inter se differentibus herbis esse locutum, nempe Amomo & Botry. Vera esse, quæ affirmamus, adeoque locum hunc Andromachi esse legendum & sic interpretandum unus Nicolaus Myrepsicus abunde docet, & confirmat, qui ita in Theriaca Andromachi scriptum reliquit. Ἄμωμον, βοτρυϑ πλατεῖς, id est, Amomi, Botryos Celticæ, vel Gallicæ. Neque est, ut quispiam ad tuendum interpretum errorem dicat, per πλατυν ut sæpe alias & hic Nardum Gallicam intellexisse. Nam quum ejus paulo post in hac compositione fiat mentio, non potuit nec etiam debet hic repeti. Celticam autem rectissime Nicolaus Botrym nominat, quod copiose in Galliæ præsertim juxta Lutetiam proveniat, atque hinc est, quod Ruellius hanc herbam Parisiensibus matronis melius, quam Seplasius nosci scribat, quod scilicet odoris gratia vestimentis, pannis & linteis curiose interponant, ut hinc odoris suavitatem contrahant. Hæc ille. Quibus palam est, sibi persuasisse Fuchsium, debere addi in Theriaca etiam Botrym herbam, cujus meminit Dioscorides libro tertio. Nos vero à Fuchsio, viro alioqui clarissimo, hac in re prorsus dissentimus, & ipsum tantum hallucinatum putamus. Siquidem junior Andromachus, qui Patris Theriacam, ex carmine illo Elegiaco in solutam transtulit orationem, hujus stirpis nusquam meminit, sed Amomi tantum simpliciter. Nec etiam Damocrates, qui post ipsum hoc quoque è viperis Antidotum carmine descripsit. Præterea libro primo de Antidotis aliam Theriacam carmine pariter descriptam recitat Galenus, ubi sane nulla Botryos fit mentio. Adhæc, ubi Galenus singillatim simplicia, quæ in Theriacam adduntur, enumerat, ac diligenter expendit, Botrym (quod sciverim legerimq;) nunquam inter ea recenset, nec ejus quoque alias meminit. Quin nec ubi Theriacam ad Pamphilianum scribit Botrym admiscet, neq; Gallicam, neque Græcam. Præter id Paulus & Actuarius, qui ex Andromacho, vel fortasse Galeno transcribunt Botrym, haudquaquam admiscent, quum tamen Græci fuerint, & propriti sermonis periti. Cæterum Avicenna, Serapion & alii si qui sunt Arabes, suis in Theriacis Botrym nusquam enumerant. Quo fit, ut Fuchsio hac in sententia adstipulandum non sit quum in tam manifesto versetur errore. Nec obstat, quod Nicolaus Myrepsicus, ut ipse refert, in sua Theriaca, primo statim loco descripta Botrym habeat Gallicam: quandoquidem (ut Fuchsius ipse, qui Nicolai codicem vertit, millies testatur) Nicolai codex Græcus innumeris admodum scatet mendis. Fieri enim facile potuit, ut Nicolaus Græci sermonis non admodum peritus Andromachum non intelligeret, quemadmodum nec Fuchsius intelligit, vel quod scriptorum negligentia, vel Authoris fortasse imperitia, hoc loco depravatus sit codex. Verum erroris causam potius in Nicolaum quam in scriptores rejiciendam putaverim, quod is in eundem lapsum etiam inciderit in altera Hedychroi compositione, ubi statim post Amomum Botryos etiam meminit. Sunt & alia errorum mendarumque indicia, quod plura etiam admittat medicamenta, quam exposcat Andromachi Theriaca, nempe Piper album, fluviatiles Cancros, Clematidem, Ervum, Acorum, & Scillam, quæ omnia præter Andromachi sententiam addidit Nicolaus. Quibus palam est Theriacam hanc adulterinam esse, & non Andromachi, sed Nicolai. Qui tamen ubi secundo aliam ex Andromacho describit Theriacam, nec Botryos, nec aliorum, de quibus diximus, meminit. Cæterum ridiculum sane fuerit Nicolai lapsum fulcire Ruellii authoritate, qui tot annorum centena post Nicolaum claruit: Ipse autem quum esset Gallus, nec alibi unquam rei herbariæ operam dedisset, quàm in Gallia, recte de Gallica Botry scripsit, quod alia fortasse, quam Gallica non perlustraverit loca, quemadmodum Fuchsius de Germanica, nos vero de Italica scripsimus. His itaq; rationibus, ac tantorum præclarissimorum virorum testimoniis palam fit, præstantissimos illos Galeni interpretes, quod racemosum, seu racemiferum Amomum habent, nullo errore fuisse ductos, & perperam à Fuchsio esse impugnatos. Qui si negabit Amomum racemiferam esse plantam, ut annuere videtur, id quoque esse falsum facile constabit. Siquidem Dioscor. in Amomi cap. 1. statim occursu sib habet: Ἄμωμόν ἐστι βαμνίσκος ἐν ξύλῳ ἀντελιττόμενος ἑαυτῷ: id est, Amomum exiguum frutex est, ex ligno se convolvens in racemi modum. Et paulo inferius, ubi Ponticum

Amomum.

Caryophyllos Amomi loco substituendos esse.

Acorum legitime pro Amomo substitui posse.

Fuchsii de Amomo non satis ponderata opinio.

Opinio Fuchsii rejecta, dum Botrym Ther. addit.

Nicolai Myrepsici erratum.

Ruellius in Gallia tantum herb. studuit.

Galeni interpretes defenduntur.

Libro 10. Capite 14. *Ponticum describit, sic inquit, τὸ δὲ ποντικὸν ὑπόπυῤῥον ἀπὸ δὲ λύτρου καυτὸν βοτρυώδες: id est. Ponticum vero subrufum est, parvum fragile, racemosum: Item paulo infra, ubi deligendi notas affert, ita inquit ἐκλεξον σπέρματος πλήρεις, ὅμοιον βοτρυδίοις; id est, Eligito seminis plenum, uvu parvis simile. Dioscoridi subscribit Plinius lib. 12. c. 13. ubi sic inquit. Amomi uva in usu est. Indica vite labrusca, ut aliqui existimavere &c. Pretium uva in libras X. LX. frutto vero Amomo XLVIII. Praterea libri de Theriaca ad Pisonem, ac etiam apud Paulum racemosi amomi sit mentio, ubi de Theriaco sale agitur. Quibus luce clarius patet & Amomum esse uvæ modo racemosum, & eos omnes una cum Fuchsio decipi, qui Amomum racemosum esse negant. Quinetiam & qui Botryn herbam Theriacam addi putant, contra Gal. & Andromachi sententiam. Qui quum non ignoraverit illud esse præstantissimum Amomum, quod fuerit racemosum integrisq; uvis constans, de industria racemi seri meminit, ne quis confractum, quod fraudes facile admittat admisceret: Id enim (ut inquit Plinius) integro longe minus æstimabatur.*

Phu. *PHU omnibus notum ubiq; fere locorum provenit. Pontico caremus, quod cæteris prætulit Andromachus. Præstabit itaq; nostrate uti nempe majori. Cæterum si Carpesium esset ad manus, fœlicissime pro Phu suppeditari posset.*

Cubebas vulgares esse Carpesium. *Hallucinantur qui putant Cubebas vulgares, quæ passim in Myropoliis habentur, esse Carpesium, quippe quod Galeni testimonio Carpesium semen non sit, neq; bacca, neq; Corimbus, sed festuca quadam, vel caulis vel fortasse radicis, ut alibi posteritatis memoriæ commendavimus.*

Carpobalsamum. *CARPOBALSAMUM verum hactenus mihi videre non licuit: namq; id quo passim Seplasiæ utuntur, adulterinum est, ideoq; in componendis medicamentis nunquam fuerit admittendum: præstabit tamen ejus vice Cubebas, quæ passim in Myropolis habentur substituere. Si enim Cubebas mandas, dentibusq; conficias, fervorem sane non obscurum gustu percipies, quin & Aromatis non modicum.*

Cubebas Carpobalsami vice esse substituendas. *Id quod in Balsami fructu (ut ipse ait Dioscorides) percipi solet. Nec possum hac in re Fuchsio alioqui viro doctissimo astipulari, qui Carpobalsami & Xylobalsami loco in Compositione aureæ Alexandrinæ, Leucoii radicem supponendam præcipit, quæ tamen radix si recte expendas, nullam, quæ illis respondeat, qualitatem promittit. Siquidem, nec gustu mordax reperitur, nec fervens ore, nec ulla ex parte odorata. Hoc tamen negare non possum, quin in libro illo, quem falso Galeno ascribunt, de substitutis medicamentis, Leucoii radix Balsami vicem gerat.*

Fuchsii opinione explosa Leucoii radicē supponit. *Quod tamen a peritis & rei Medicæ studiosis, non ita facile probatur: quippe, quod librum illum diligenter examinaverint, ac subinde noverint (ut inquit Sylvius præclarissimus Medicus) non esse Galeni, sed procul dubio spurium. In ipso enim statim initio Græcus codex, qui ad manus est, Galenum citat, quod firmissimum præbet argumentum, librum hunc non esse Galeni.*

Librum de substitutis medicamentis non esse Galeni ostenditur. *Præterea Anacardi mentionem facit, cujus nusquam meminit Galenus, nec alii priores Græci. Postremo multa supponit absurdissima, quæ, qui crederet Galeno esse excogitata, omnino amens & omnis judicii expers dici profecto posset. Nam quid absurdius dici potest, quam pro Aconito, quod deleterium omnino est Pharmacum, supponi sylvestris Iridis radicem, pro Agarico Euphorbium, pro Polypodio Chamælææ radicem, pro cervi cornu, Caprinum cornu, pro Epithymo, Colocynthim (proh dii immortales) pro Lemnio sigillo Sandaracam pernecans medicamentum, pro Polygonii succo Erucæ semen, quod calidissimum est, & alia hujus generis detestanda plura? Quid postea stolidius, ac ineptius, quam supponere pro Chamamelo Anthemitem, pro Elaterio sylvestris cucumeris succum, pro Opio succum papaveris, & pro lapide Pyrite lapidem ignivomum? Quomodo (Dii boni) fieri unquam potest, sic deficiat Chamamelum, ut substitui possit Anthemis, si Elaterium, Cucumeris agrestis succus, qui nil aliud est, quam Elaterium. Sed proh hominum ignorantiam atque amentiam: Eo enim furoris pervenere quidam, ut sibi persuaserint Galenum tam admirandum gravissimumq; Medicæ materiæ lumen, & simplicium medicamentorum indagatorem tam acerrimum, has scripsisse nugas, eo fortasse tantum argumento freti, quòd hæc omnia apud Paulum legerint, qui ex Galeni Commentariis ea accepisse fatetur. Sed dicant ii ingenue quæso, cui magis credendum putant, an Pauli codici an rationi? Si Pauli Codici dicant, profecto hallucinantur, quod infirmissimum (ut Aristoteles inquit) ab authoritate sit argumentum. Quippe non magno sane negotio fieri potuit, ut quis sciolus ea ad voluminis Pauli calcem addiderit: quinimo, nec aliter credi par est, nisi quis fortasse stolidum Paulum sibi similem fuisse credat & hæc tam absurda stolidaq; cuta non perpendisse. At si magis rationi se credere dixerint, profecto salvare est. Quippe nulla unquam erit ratio, quæ peritis ac doctis viris, qui cum Galeno diu sunt versati, & Pauli gravitatem expenderint, suadere possit, tam absurda tam inepta, tamq; execrabilia Galeno scriptis fuisse mandata. Sed parce, mi Balthasar, si plus quam Carpobalsami examen poposcerit, digressi sumus. Nam & hæc tibi scire conveniet.*

Hypericū. *HYPERICUM omnibus notum, ubiq; fere locorum nascitur. Italicum Galeni testimonio non longe distat à Cretico. Brasavolus autem quum falso putasset, Hypericum Dioscoridi flore esse albo, scribit nostras hoc non esse legitimum. Sed qua ratione is delusus fuerit, sat alias dictum est.*

Acatia. Acat ę loco quid supponendum? *ACATIA Legitima destituimur. Seplasiæ autem supponunt succum è sylvestribus prunis expressum, & in tenues quasdam placentulas insolatum. Hic Fuchsio & Cordo probatur, supponiturq; Acatiæ vice. Nos vero veterum potius opinionem sequuti, quam vulgarem, una cum Dioscoride Acatia loco, vel Rhois folia, vel Lentiscini foliorum succum, vel Hypocistim supponenda censemus.*

GUMMI illud hic intelligo quod ab Aegyptia Spina quam Acatiam vocant emanare ajunt. Id enim declarat Andromachus quum ait.

Δάκρυον εὖ μέλανος βαλὼν νυκτωπὸν ἀκάνθης: id est. Misce atram lachrymam quam Spina remittit.

Ideoq; quum Lachryma hæc atro sit colore, nullo pacto censendum est, eam id esse gummi, quod passim habetur in Myropoliis Arabicum vocatum. Namque hoc (ut in commentariis nostris in Dioscoridem fusius scripsimus) Aegyptiæ spinæ gummi non est, sed diversarum aliarum spinarum lachryma. veruntamen quum & ipsum liquefecerit & refrigerat, vulgari hoc utendum suaderem, idq; magis probarem quod ex sylvestri pruno, vel Coronea malo, vel austera Cerasa fluxerit.

Probatur Gummi e sylvestri Pruno, vel coronea malo, vel ex austero Cerasō. *CARDAMOMUM omne genus, quo antiqui Græci utebantur, jam diu defecit. Placet tamen id supponi debere, quo passim utuntur Seplasiæ. Atqui quum Seplasiæ majus & minus Cardamomum habeant, majus semper putarim suppeditandum. Siquidem hoc non solum odore & acredine præstat, sed aliquid amaroris etiam respirit.*

Cardamomū duplex.

Daucum. *DAUCUM probatur Creticum, sed hac ætate (quod sciam) ad nos non convehitur. Convehi tamen non magno negotio posset, si quando Pharmacopœi plus insudarent comparandis legitimis medicamentis, quam cumulan-*

cumulandis pecuniis. In Cretici penuria potest supponi Italicum, vel Sylvestris Pastinaca semen. Quando- Dauci loco quid suppo-
quidem (ut Galenus scriptum reliquit) Daucum & Pastinaca parum vel fortasse nihil viribus inter se differunt. nendum?
Fuchsius in libro de Compositione medicamentorum in Diasatyrii compositione, Creticum Daucum sola radice
ad usum Medicum praestare censet. Cætera vero Dauci genera semine tantum. Caterum dissidet ab eo Dio- Fuchsii opi
scorides. Quippe is, tametsi, postquam de omnium generum semine ejusq; viribus egit, Creticum prater catera nio improbata.
dixit pollere etiam radice ad venenatorum injurias: nusquam tamen Cretici Dauci semen supervacuum esse di-
xit. Dioscoridi subscribit Galenus. Siquidem is variis locis in libro de Compositione medicamentorum jecun-
dum locos, Dauci Cretici semen medicamentis admiscet. Id quod etiam expetit Theriaca. Namq; semine tan-
tum hic opus est, ut ipsemet Galenus præcipit, non radice.

GALBANUM non omnibus in Myropolio syncerum reperitur, quapropter scrutinio opus est. Eligatur Galbani ō-
itaq; cartilaginosum, merum, thuris effigiem præbens, minime lignosum, gravi odore, seminis & ferulæ nonnihil primi notę.
retinens adjectum, & quod neq; valde humidum, nec nimis aridum fuerit.

SAGAPENUM quod synceri faciem præbeat, non ita facile inventu crediderim. Scio tamen reperiri Optimi Sa-
legitimum sed rarum. Eligito pellucens, fulvo forinsecus colore, intus vero albo, & gustu acri. quod enim tale gapeni no-
fuerit, syncerissimum erit, sin minus, impostoris vitiatum. tæ.

OPOPANAX quod omnes legitimi notas præseferat, facile quis sibi comparare poterit, qui simpl. med. Opopanax.
fuerit peritus. Syncerum interne albicat, aut subfulvescit, foris vero ad Croci colorem vergit. Visitur præterea Synceri O-
leve, pingue, gravi odore & sapore quam amarissimo. Synceritatis indicium prabet, si digitis in aqua friatum, popanacis
lacteum colorem reddat. Quod enim adulterium admisit, non ita facile dissolvitur. notæ.

ASPHALTUM Judaicum esse debet ex Sodomæo lacu advectum. Præteritis nuper annis synceri in Italia Asphaltum
parva fuit copia: Sed jam legitimum asferri cæpit. Judaicum.

CASTOREUM rarum reperiri solet in Italia, quod fraudem aliquam non admiserit. Selectissimum Castoreum
ex Pannonia, Austria, Styria, ac etiam Bohemia, consequi quis posset. In Pannonia enim & Austria Danubius
multos alit Castores, in Stiria vero Dravus, & in Bohemia Albus, qui inde permeat ad Saxones.

CENTAURIUM tenue appellat Andromachus junior, quemadmodum & Plinius, quod nos minus Centaurium
vocamus. Herba est vulgo nota, & passim ubiq; fere proveniens: usus est florescentu comæ. minus.

ARISTOLOCHIA tenuis mea sane sententia ea est quam Clematitem appellant, ut fusius diximus Aristolo-
in Commentariis nostris in Dioscoridem. Sola hac Λεπτὴ Dioscoridi appellatur, & (ut Plinius scribit) cæteris præ- chia tenuis.
stantior est. Sed quum ea destituamur, longa vel rotunda recte supponi potest, utraq; enim venenis adversatur.

MEL Galeno probatur, quod in Gracia provenit, nempe Atticum ex Hymetto monte & omne fere aliud Mel quod
quod in adjacentibus colligitur locis: nihil tamen hoc impedit, quum in aliis etiam regionibus mel præstantis- optimum?
simum reperiri possit, ut ipsemet fatetur Galenus. Siquidem affertur ex Creta & aliis quibusdam Aegei maris
insulis, quinetiam ex Dalmatia, quod omnes optimi mellis notas ostendit. Sunt etiam in Italia loca quædam ac
pariter in Sicilia, ubi præstantissimum habetur. Quo fit ut cujusvis loci mel sumi possit, si tamen notas omnes Mel quod
admiserit, quæ selectissimi mellis indicium præbent. Eligatur itaq; bimum. Hoc enim vetustiore, ac etiam re- eligendum
centiore, longe præstantius est. Ideoq; aberrant, qui putant vetustate mel fieri optimum: amarescit enim (ut Mel vetusta
Galenus inquit) quod veterascit, & ingratum gustui redditur. Sit præterea odoratum, sapore dulcissimum, te amare-
atq; etiam acre, colore pallidum vel flavum, crassum substantia non sit, nec in grumos concretum, nec etiam lia- scit.
quidum plus, quam par sit, sed sibi ipsi unitum, & tanto præditum lentore, ut si rude, vel digito auferatur, visci
modo fere in longum trahatur antequam secedat. Tale enim quod fuerit, præstantissimum dici poterit.

VINUM eligatur odoratum, & quod firmissimum esse experientia compertum est. Aquosum autem & Vinū quod
viribus imbecille, facile acescens, & quod vetustate amarorem contraxit, omnino fuerit vitandum. In summa optimum?
(ut Galenus inquit) Vinum id generosissimum est quod tenui pellucidaq; substantia visitur, colore aureo, odo-
ratum, quodq; multam aquæ mixturam exposcit. Nam hujusmodi vina firmissima sunt, & Antidotis utiliter Vina quæ
admiscentur. Quo fit ut Pucinum, Vipacum & alia hujuscemodi vina, quæ circa Japidiam proveniunt, ad circa Japidi-
Antidota conficienda semper aptissima putaverim. De his plura dicta sunt in Commentariis nostris in Dioscori- am proveni
dem. Caterum si Creticum vinum, quod fraudem non admiserit, sit ad manus, eo sane præstantius non inve- unt optima
nies. Est enim hoc vinorum omnium non solum odoratissimum, sed præstantissimum etiam ad roborandas in uni- Creticum
versum omnes corporis vires. vinum o-
mnium o-
ptimum.

VIPEREI pastilli, de quibus fusius superius dictum est, Viperas tantum fœminas admittunt, quæ qui- Viperei pa-
bus à maribus dignoscantur notis, facile quis dignoscere poterit, ex libro de Theriaca ad Pisonem, quem Galeno stilli.
adscribunt: Ibi enim ita scriptum reperitur. Viperæ fœminæ subrufæ sunt & perquam agiles, cervice elata, oculis Viperarum
subrubentibus, inverecundis, atq; intus, ferè, iis caput latius, quàm mari, quem etiam excedunt universa corporis fœminarū
mole, earumq; excernens meatus suum propius Caudam obtinet situm. Mari duo tantum insunt Canini dentes, notæ.
fœminæ vero plures. Id quod Nicandro libri illius author acceptum referre potest: Nam is ita scribit:

Τῶ μὲν ὑπὲρ γναθόοντε δύο χρόα νωμαίροντα Τὸν ἑρσηγόμοιον πλέονες δέ τοι ἄσπορ ἐχίδνη.

Hoc est soluta oratione. Masculi quidem supra canini dentes duo colore notantur, venenum eructantes, Viperas
at plures semper fœminæ insunt. Quo autem tempore viperarum venatio fieri debeat, & qua ratione eadem sint quo tempō
dissecanda, coquendæ ac parandæ, quinetiam & Pastilli ex eis conficiendi, diffusius recitavit Galenus libr. i. de re venan-
Antidotis, his verbis: Viperas, non ut aliqui faciunt æstate media, neq; statim ubi cavernas egressæ fuerint, ve- dum?
nari convenit. Aestate siquidem earum carnes sitim excitant, statimq; ab egressu frigidæ, ficcæ & extenuatæ
sunt. Oportunum itaq; tempus est, quod iis medium intercedit, quodq; Andromachus ipse significavit: id est,
Vere quidem finiente, nondum tamen æstate incipiente: vel si ver quo ad magnam sui partem hyemale fuerit,
circa principium æstatis, non multo post Pleiadum ortum. Viperas autem quæ prægnantes sunt rejicere oportet,
aliarum vero caput & caudas abscindere, quæ partes venenatæ plures esse videntur & duras paucasq; carnes
continere. Sufficiet autem in magnis viperis si id quod utrinq; amputabimus, quatuor digitorum mensuram
non excedat. His peractis reliquum corpus, intestinis exemptis, pelleq; detracta, aquis primo abluendum atque Viperarum
in vas fictile conjiciendum est. Deinde aqua pura super infusa & Anethum, quod tunc viget, injectum olæ, ut præparatio.
coquatur prunas subjiciemus, vel arida ligna, quæ quod fumum non edant, ἄκαπνα Græci vocant, vel quod

melius adhuc eſt, vitium ſarmenta. Salis autem ſi ſuo tempore viperas cœperis tantillum immittere oportet: ſin æſtate jam incipiente, nihil. Omittere inſuper eas convenit, quæ maritima loca, quæve in aliqua ſalſa aquarum lacuna degerunt. Antidotus enim, qua hujuſmodi viperas acceperit, ſitim excitabit. Viperas igitur quum ita coctæ fuerint, ac ſi quis ipſas comedere vellet, ab jure primum eximemus, deinde earum carnes ita à ſpinis avellemus, ut ſpinam aliquam non accipiamus, avulſas carnes conteremus, iis deinde panis ex puriſſima farina confecti optimeq; ſiccati, qui præcipue & bene fermentatus ſit & in furno non ſub clibano coctus, modicum quiddam admiſcebimus. Nonnulli tamen in commiſcendo panem viperis, hanc menſuram ſervandam præcipiunt, ut panis pondus viperinarum carnium dimidio minus ſit. Alii, ne tertiam partem excedat, malunt. Ego vero quandoq; quartam, quandoq; quintam panis impoſui. Cæterum niſi bene coctus fuerit, periculum aliquid acoris imminet medicamento. Melius eſt igitur panem hunc ita coctum per aliquot dies loco aliquo ficciori exiccaſſe. Verum quum viperas & panem conjunxeris diligenterq; adeo ſubegeris, ut nulla viperinæ carnis particula non contuſa remanſerit, paſtillos ex ea maſſa conficito, qui tenues ſint, nam craſſi cum difficulter ficceſcere ſoleant & carnem putreſcere ſinunt: quamobrem panem quoq; ante ſiccatum torrere ſatius eſt, & non quemadmodum ante nos qui Cæſari Theriacam faciebant, viperamur jure maceratum: quam rem ipſe quoq; diu feci, ſed mihi poſtea melius eſſe viſum eſt, panem antea contritum viperarum carnibus exacte jam ſubactis admiſcere. Citius namq; paſtilli ſiccantur, qui ſiccum panem non madidum acceperunt. Si tamen cella, in qua paſtillos arefacies in ſuperiori domus parte ad meridiem converſa, vel ſaltem ad Septentrionem non reſpiciat, ut Solis radios tota pene die accipiat. Tali enim in loco commode ficceſcent ſtatim à compoſitione ibi collocati, quo ſolares radii pervenire non poſſunt. Frequenter autem ipſas convertere opus erit ut æqualiter utraq; ex parte ficceſcant: quod facere ſi quis omiſerit, ſuperior quidem pars celeriter areſcet, inferior autem humida diutius permanebit, periculumq; erit ne marceſcant. Poſtea vero quam exiccati fuerint maneant aliquot diebus adhuc eadem in cella longius, quam prius à ſolis radiis, ſæpeq; denuo convertantur. Sufficient autem ad hæc omnia quindecim ad ſummum dies: deinde poſt hoc tempus, donec Theriacam conficere volueris recondi debent in vaſe ſtanneo, aut vitreo, aut etiam aureo. Vitro ſiquidem & auro nihil fraudulenter admiſceri poteſt, ſtannum autem plumbo adulteratur, quod vitare conveniet, non ſolùm in hac antidoto, ſed in quibuſcunq; aliis medicinis quemadmodum ſi purum non fuerit. Cæterum longe melius eſt haud multo poſt, quàm paſtillos confeceris, ipſis uti. Quanquam non multum detrimenti capiunt etiam ſi peracto anno atq; etiam multo poſt eis utaris. Recte namq; principio ſiccati ad tertium quartumq; annum integri perſeverant, dummodo tamen apte reponantur, & ſubinde pulviſculus quidam, qui ipſis obnaſci atq; obduci conſuevit, mundo linteolo interdum abſtergatur. Is namq; ſi diutius inhæreat, paſtillos perforabit. Perſpicuum eſt autem inutiles eos tum demum reddi, quum perforati fuerint, quemadmodum antequam hoc accidat etiam ſi multum tempus interceſſerit non inutiles eſſe. Hactenus Gal. Fuchſius lib. de compoſit. medicament. vipereis paſtillis, quorum tamen parandi rationem Andromacho acceptam refert, Opobalſamum addit. Quamobrem non potui Fuchſium non mirari, quòd non ſolùm præter Andromachi & Galeni inſtitutum hoc fecerit, ſed quòd etiam medicamentum addiderit, quo jam penitus diu deſtituimur.

Paſtillorum viperinorũ apparatus.

Paſtilli viperei quibus in vaſis recondẽdi.

Fuchſii opinio explota.

Opobalſamum addentis.

SCILLINI paſtilli ex aſſata tantum Scilla & Ervi farina conficiuntur, ſed nos quum veram non habeamus Scillam (ut in Commentariis noſtris in Dioſcoridem editis fuſius diximus) Pancratium accipimus, nempe Cepe illud, quod Seplaſiæ omnes legitimam Scillam eſſe putant. Verum quum admodum parum inter ſe differant Pancratium & Scilla, ea ſane Scillæ loco tuto uti poſſumus. Cæterum legitimum Ervum non ita facile omnes habent Seplaſiæ, nec etiam omnes, qui ſe rei herbariæ peritos putant, legitimum novere. Quapropter omnimodam navent operam, qui Theriacam conficiunt & Scillinos parant paſtillos, ut verum ſibi comparent. Id enim facile aſſequentur, quum jam legitimum ſeratur ab omnibus. Parandi autem ratio ſic habet. Scillam principio ſuccolentam accipies cujus folia penitus jam aruerint. Huic deinde cortice detracto duriorem pulticulam induces ex tritici farina quantum fieri poteſt acquiſite confectam. Ipſam poſtea multo calidoq; cineri ſubjectam non prius extrahas quoaduſq; circumpoſita pulticula cruſta fiat. Quod ſi ubi hæc agis furnus aliquis adſit, unà cum pane Scillam illuc inferre potes, inde quum obducta puls jam exaruerit ipſam extrahes, & conteres. Satis aſſam vero Scillam intelliges ſi feſtucam immiſſam admiſerit. Ubi vero Scillam diligenter attriveris, candidam Ervi farinam admiſce, nam quæ candida non eſt, amara ſupra modum eſſe conſuevit. Cognitum autem unicuiq; exiſtimo, prius oportere tenui cribro farinam excutere, præterea diligenter eam lavigare. Scillæ vero ſeſquipondere farinam ſuperet opus eſt: dico autem ſeſquipondere, ut ſi duas farinæ ſumas, Scillæ tres accipias partes. Poſtremo ſimul atq; rotulas tenues ex hac mixtura conformaveris, in cella ſicuti antea dicebamus in compoſitione paſtillorum viperæorum ad meridiem vergente repones: quas tamen non in Solis radiis collocabis. Verum ſicut de paſtillis viperæ dictum eſt, ita de his quoq; cætera perage.

Scillini paſtilli. Pancratiũ.

Scillinorũ paſtillorum parandorũ ratio.

HEDYCHROUM (ut Gal. inquit) quomodo parari deceret, neq; Andromachus docuit, neq; complures alii, qui tametſi de medicinarum compoſitione tractarunt, tamen quum Theriacam deſcriberent, Hedychroi compoſitionem omiſerunt, adeo ut Medicus quidam Romæ Galen. ætate, qui Theriacam conficere nunquam viderat, ipſamq; ex ſola librorum lectione ſe compoſiturum confidebat, ab unguentariis Hedychrum peteret, exiſtimans illud eſſe quampiam herbam, vel ſimplex aliquod aliud medicamentum. Cæterum poſtea factum eſt, ut Gal. diligentia parandi Hedychroi ratio ex Andromachi monumentis prodiit in lucem. Sed mirum ſane videtur, quod omnes Græci, qui poſt Galen. claruerunt, nempe Paulus, Aetius, Actuarius, quin & Nicol. Myrepſicus à Galeno aberraverint. Siquidem Paulus Opobalſamum non habet, ſed Carpobalſamum, & præter Gal. ſententiam Rhoem etiam addit. Aetius deinde (niſi ſit interpretis lapſus) non Marum, ſed Arum admiſcet. Præterea Actuarius exacte γεγεθ deſcriberet, niſi Nardum majori pondere, quàm par ſit imponeret. Poſtremo Nicolaus Myrepſicus duas Hedychroi compoſitiones habet, quarum altera Meon Mari loco admittit, altera vero Rhabarbarum ex Avicenna fortaſſe. & Botrym pro Maro, ac calamo continet, quin etiam Rhaponticum præter omnium ſententiam. Cæterum non deeſt ſuſpitio, quin hic codex ſcateat mendis. Siquidem, ubi Gal. Phu pontici meminit, Nicolaus habet Phu ſimpliciter, & ſtatim ab ipſo Phu Rhei pontici, quo fit, ut fuerit ſuſpicandum Rhei particulam illuc illegitime acceſſiſſe. Is enim quiſquis fuerit, qui hæc corruperit (ita mihi ſuſpicandum videtur) quum fortaſſe ignoraret particulam Pontici cum Phu eſſe copulandam, Rhei particulam interpoſuit, tanquam is qui ſibi perſuaſerit, eſſe id à ſcriptoribus prætermiſſum. Sed hoc non animadvertit Fuchſius.

Hedychroum.

Pauli, Aetii Actuarii & Myrepſici erratum.

Nicolai locus reſtitutus.

Adhæc

Adhæc palam fit, Nicolai Graci sermonis imperitia, quod post Amomum statim addidit Botrym. Nam quum hoc loco sicut in Theriaca (ut fusius superius diximus in Amomi examine) in Græcorum authorum libris ἀμώμου βοτρύδ& scriptum reperisset Nicolaus, nesciviseq; Amomum, racemiferam esse plantam, perperam βοτρύδ& ab Amomo disjunxit, & aliud per se medicamentum, nempe Botrym designare sibi persuasit. Id quod Fuchsium etiam in errorem vocavit. Porro Arabes Hedychroum trochiscos Alindaracon appellant. Verum & ipsi in quam pluribus aberravere, desciverecq; ab Andromachi & Galeni placitu. Quamobrem Galenum tantum consulere oportet, & ei per omnia subscribere. Paratur autem Hedychroum ex Galeni sententia hoc modo. HABET Hedychroum, Aspalathi, Asari, Amaracicq; cujusq; drachmas duas, Calami odorati, Junci rotundi odorati, Costi, Rhu pontici, Cinnamomi, Opobalsami, Xylobalsami, cujusq; drachmas duas, Malabathri, Nardi Indicæ, Casiæ, Myrrhæ, Crocī, cujusq; drachmas sex, Amomi drachmas duodecim, Mastiches drachmam unam. Excipiantur omnia contrita vetere vino, & deinde formentur pastilli, qui demum siccari debent, ut de vipereis & Scilliticis dictum est. Reliquum est, ut de quibusdam medicamentis, quæ in hujusce magmatis compositionem admittuntur, tibi nostram exponamus censuram.

Hedychroi genuina parandi ratio.

Aspalathus.

ASPALATHUS Dioscoridis testimonio nascitur in Istro, & Rhodiorum Insula, quinetiam in Creta, ut alii scribunt. Quo fit, ut non magno negotio inde asserri posset, si tamen juvandæ Reipublicæ magis in hominibus invalesceret ardor, quam augendæ pecuniæ. Quum autem eo nunc destituamur, non displicet eorum opinio, qui pro Aspalatho supponunt Viticis semen, quod non modo excalfaciat & siccet Aspalathi modo, sed quod etiam venenatis ferarum ictibus auxilietur. Sunt etiam, qui Agallochum substitui ejus loco suadeant, quorum placitis facilius etiam subscribo.

Marum.

MARUM an legitimum habeamus, non mihi satis constat, quamvis non desunt, qui Marum illud Amaraci genus esse velint, quod minoribus, odoratioribus, acutioribusq; foliis provenit. Quibus non videtur omnino refragandum ut in commentariis nostris in Dioscoridem editis fusius ante diximus. Quo fit, ut crediderim non longe aberrasse, qui hoc Amaraci genus pro Maro suppeditaret. Siquidem testatur Galenus, libro 1. de Antidotis, se jussisse confici Amaracinum unguentum, in quo pro Maro Amaracus imponeretur: quo postea factum ait, ut unguentum illud tametsi minus odoratum videretur, non tamen viribus inefficacius erat. Dioscorides scribit, Marum vires habere Sysimbrii consimiles, quapropter poterit quispiam etiam ejus loco Sysimbrio uti, cui non placeat Amaracum addere.

Calamus odoratus.

CALAMUM ODORATUM non eam esse radicem, qua sub calami odorati nomine utuntur Seplasiæ, adeo validissimis argumentis docuimus in Commentariis nostris in Dioscoridem, ut nullus posterius relinquatur ambigendi locus. Caterum, quum ego jam pridem existimassem codicem illum, de substitutis medicamentis, qui inter Galeni opera reperitur, legitimum esse Galeni, suadebam pro Calamo odorato Sphagnum suppeditari, sed quum tractu temporis diligentius accuratiusq; rem expendissem, reperissemq; scatere librum illum absurdissimis, ineptissimisque documentis quamplurimis (ut in præcedentibus dictum est) in aliam venire sententiam postea coactus sum. Quamobrem minime quidem recte factum videtur, pro odorato Calamo supponi Sphagnum, id est, arboreum Muscum, quum, huic Dioscoridis testimonio adstrictoria tantum insit facultas: Calamo vero contraria: quippe, qui & menses cieat, & urinas, & aquas subter cutem opem mirificam ferat. Quid autem ejus vice suppeditari possit, ex veterum testimoniis mihi non satis constat. Non displicet tamen eorum opinio, qui vulgarem Calamum odoratum, quem esse Acorum non dubitamus, pro legitimo odorato Calamo substituunt: Non ea propter, quod voluerim hoc esse verum Calamum odoratum, sed quoniam Acorum non solum odorato Calamo vires obtineat pares, sed quod etiam venenis resistat. Nec alia sane ratione factum putaverim, ut Acorum in Calami odorati locum receptum sit, tum à Medicis, tum à Pharmacopœis, quàm, quod quum priores Medici odorato Calamo se destitutos cernerent, Acorum semper ejus loco suppeditarent. Quo postea facile factum est, ut se totum in Calamum commutaverit. Præterea, si quis radicem expendat, quam ob odoris præstantiam Angelicam vocant, fortasse non displicebit eam in Calami odorati locum substituere. Cit enim urinam, pellit menses, prodest tussientibus, aqua intercute laborantibus, & (ut sexcentis constat experimentis) adversatur veneno, & venenosorum animalium morsibus, & pestilentem auram fugat. Sunt etiam qui Melanthii semen proponant, quorum opinionem etiam non improbamus: Sed magis priora placent.

Cur Acorus Calamus odoratus vocari cœperit?

Angelicæ vires.

Xylobalsamum Cubebæ.

XYLOBALSAMUM quod in Myropolis habetur, adulterinum est, & ex Myrto (mea sententia) decerptum. Verum quum lignum seminis vires habeat, Cubebas supponerem, quas superius pro Carpobalsamo supponendas esse diximus. Adhæc recte quoq; factum crediderim, si quis flavum Sandalum substitueret, vel Caryophyllorum pediculos, nobis Italis vulgo vocatos Fusti di Garossani.

Ratio miscendorum medicamentorum quæ in Theriacā veniunt.

RESTAT modo dicendum, quo ordine, quave ratione Theriaca recte probeq; parari debeat, quum ad manus fuerint omnia, quibus præstantissima hæc Antidotus parari solet. Id enim facile assequemur, si Galenum consulamus. Quippe is lib. 1. de Antidotis Theriacæ compositionem nos docet his verbis. Primum itaq; dissolvenda erunt vino macerata hæc medicamenta, nempe Myrrha & Crocus: si tamen ita facere tutius tibi visum fuerit, nec ipsum, quia humidus sit contundere. Succi autem omnes ideo vino macerantur, ut & dissolvi queant & facilius lævigari, Sagapeni dico, Panaces, Papaverisq;, cujus liquorem Opium vocant. Acatia quoque, quum humida tibi visa fuerit, nec ad contundendum facilis, Hypocistidis item, & radicis dulcis succus, Thlaspis autem, & Napi semina primo quidem, sicut & ante me alios fecisse videram, in mortarium una cum aliis contundendis ipse quoq; conjiciebam. Inde vero quum ipsa pila concavitati adhærere ob tenacitatem sedulus animadvertissem, melius esse duxi sola in alio mortario prius attrita vino superinfuso macerare, quoad exacte dissolverentur, dissolutaq; postmodum cæteris, quæ peculiariter vino macerantur, ac diluuntur, admiscere. Thus quoq; per se solum in mortario seorsim leviter comminuere satius est, ne in placentam coëat, tum ubi comminueris & excusseris promptum habere, quo reliquis, vino maceratis, cùm placuerit, ipsum inspergas. Nam Gummi & vino macerare, & ipsum per se, vel cum Thure lævigare necesse est. Hæc igitur quo diximus pacto omnia præparentur, atq; humida quidem ex vino dissolvantur, sicca vero in pulverem redigantur. Quo tempore autem cuncta simul miscenda erunt. Resinam Therebinthinam in vase duplici primum colliquabis, tum Styracem, & Galbanum antea pistillis ferreis rotabulisve confracta, melliq; crudi parumper instillabis,

hæc simul atq; effuderis, & manibus complanaveris, mellis aliquantulum, Resinæ quoq; liquefactæ affundes atq; ita vase cooperto ea rursus liquari permittes. Melius est enim his rebus impositis nondum mel admiscere, sed aperto vase, quod aquæ innatat, ut elixentur permittere. Interea dum ista liquefiunt macerati ex vino rebus, ficcas medicinas eatenus adjicies, & commiscebis, quousq; spissa esse satis videantur. Atque ita paulo post in mortarium magno cochleari, liquefacta, tepida tamen transpones, robustusq; aliquis homo tunc ipsa commisceat. Ac postea, quam bene inter se commixta, atq; in unum corpus redacta fuerint, densaq; jam quodammodo videri cœperint, mellis moderate decocti, & procul dubio despumati partem quandam superimmittes, postea contusarum medicinarum portionem quandam, deinde rursus mel inseres: postea liquefacta sed tepida infundes. Postremo quicquid pulveris, & mellis supererit admiscebis, vehementer omnia magno in mortario, magnaq; tudecula commiscendo: cum vero tudecula ductu in mortario omnia cogerint, tum in pilam transferenda sunt, atq; ferreis rutabulis diligenter exterfis, ne quid rubiginis insistat, sine intermissione contundenda. Rutabulum vero subinde Opobalsamo perunges, ne subigendarum rerum tenacitate obtineatur, neve difficulter se inde ab attollentibus resistat. Ut igitur opus expedite procedat, imas rutabuli partes Opobalsamo frequenter inungere conveniet, atq; Opobalsamum hac una in re totum absumere. Melius est autem in Sole Theriacam commiscere, sic enim citius in unum corpus simplicia coeunt, dumq; hoc faciemus, pilam in qua Antidotus admiscetur, operiemus. At post quatuor, aut quinque dies rursus in Sole ipsam eodem modo commiscebimus, eandemq; sex septemve dierum spatio interjecto, iterum atque deinceps repetemus, donec menses duo, vel quadraginta dies saltem compleantur. Hactenus quæcunque conscripsimus ad Theriacæ vim augendam pertinent, quæ vero mox subjungam ad colorem. Danda namq; est opera ut nigram Theriacam conficiamus, nam hoc etsi quo pacto in consuetudinem venerit, nesciam, quisquis tamen hunc colorem non consequitur, irridetur, quanquam nulla coloris qualitate medicamenti vis immutetur. Nigra vero Theriaca non erit, si Chalcitis flava luteave, dum uritur evaserit: Chalcitis enim particula quantumvis minima colore suo Theriacam inficit. Ne quis igitur hac quoq; in re frustretur, iis quæ dicam mentem adhibeat. Quatuor Chalcitis drachmas cum Theriaca solummodo capiat, multo plures assare conveniet hoc modo. Conjice in exiguam ollam Chalcitu crudæ drachmas non pauciores quadraginta, postea succensis carbonibus ollam absque operculo in medio prunarum statue. Cumq; liquefactam videris Chalcitim, ac quæ levissima & spumosa pars ejus est innatare, statim ollam ab igne amove humiq; colloca, nec ut aliquando solebamus, sicuti qui ignem accendunt, ipsi insufflabu, mirandum est enim, quantum ita faciendo lucis flavusq; color emergat. Non tamen in Sole collocanda erit, sed in umbra donec frigeat omittenda. Hinc poteris id solummodo capies, quod superne spumeum fuerit, quodq; neq; luteum, neq; flavum, neq; pallidum est. Deinde experiundi gratia aliquantum ejus, quod probaveris accipe atq; comminue & num quis ex supradictis coloribus appareat inspice. Nam si qualis accepta est, viridis, aut cinerea manserit, drachmas quatuor ipsius impones, Talem namq; Chalcitim exiguam invenies etiamsi multam exusseris. Quæ ad componendam conficiendamq; Theriacam requirebantur, omnia jam absolvimus. Hactenus Galenus.

Color Theriacæ niger unde.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS.
Jacobo Antonio Cortuso Patritio Patavino, S. P. D.

Agitur de quibusdam plantis à Cortuso Matthiolo transmissis.

Ad tuis literis ubique humanitate, & benevolentia refertis, quibus ad me rescripseras, nihil hactenus respondere potui aulicis negotiis impeditus, non negligentia retardatus. Perlegi autem illas magna cum delectatione. Nam ut refertæ suavissimis plantarum, ac florum odoribus, ita sane jucundissima mihi fuerunt, spatiabor itaque nunc in tuo plantarum viridario, inter quas, prima, quæ mihi sese offert, est.

Gingidiū. *GINGIDII integra planta, quæ quo perfectior altera, quam prius ad me miseras, eo gratior mihi est. Nihil enim imperfectum, mutilumq;, ingenii hominis desiderium explere potest. In priore altera nil aliud videri poterat, quam foliorum, & caulium facies. Jam nunc video genuinum Gingidium non esse Cherophyllum, ut mea semper fuit sententia contra Fuchsii & Ruellii opinionem.*

Cherophyllum. Medium. *VIOLAS Marianas Dodonei, legitimum esse Medium jam facile consentiam, cum nasci eas inter sata tuo ipsius testimonio factus sim certior. Semen quod mittis terræ committam ad finem Autumni, & posthac observabo diligenter quam diu latitet anteaquam germinet.*

Scamoniū. *SCAMONIUM quod antea miseras, è Syria (ut putaram) esse allatum, quam libenter audio, sed ejus flores, quos una cum aliis plantis ad me te transmisisse scribis, nondum ad manus meas pervenerunt. Dolerem sane si aliquo impedimento alicubi detinerentur, quo ad me deferri nequirent.*

Thlaspi. *QUOT QUOT Thlaspi tibi sunt genera, septem, octo, vel plura, ea omnia videre cupio, admiraturus posthac naturam, quod in fingendo Thlaspi tanta artificii varietate uti voluerit.*

Periploca. *PERIPLOCAE repentis historiam perquam diligenter legi. Eam è tuis literis in mea commentaria transferre decrevi. Sed gratissimum mihi feceris, si unam, vel alteram ejus siliquam ad me transmiseris.*

Smyrnium *SMYRNII Cretici radicem, quam terra conditam te misisse ais, nondum hactenus videre licuit. Vereor sane ne quispiam in itinere eam nobis abstulerit: quod sciam non deesse nostris laboribus invidentes, qui nostrarum plantarum furtis invigilant. Semen quod à te missum habeo, suo tempore seram, quanquam in Bohemico solo raro peregrina proveniant, quæ uno, vel altero anno non degenerent.*

Venenicum Scolopendrium. *DE VENEFICO Scolopendrio, etsi nunc nihil ad ea quæ petieram, respondes: cum tamen pollicearis, id alias te facturum, expectabo donec major mihi satisfaciendi tibi sese offerat commoditas.*

Marum legitimum. *PULCHERRIMAM, ac rarissimam plantam, quam Arabs ille infidelis perperam Symphytum petræum vocabat, omnino tecum sentio, legitimum esse Marum. Habet enim omnes Mari notas adeo perspicuas, ut*

ut Tiresia cacior fuerit, qui hanc non agnoscat esse Marum. Folia illi sunt Amaraco candidiora, & flores Origano similes. Primo gustatu folia amarorem relinquunt, quem deinde acris sequitur sapor: qui tamen (ut Galenus inquit) ab amaritudine vincitur. Hanc stirpis imaginem gratissimam futuram censeo omnibus rei herbariæ studiosis. Noscent enim posthac quantum facie Marum ab Amaraco distet.

IMAGO quam à Maranta Cytiso delineatam esse scribis, videtur genuini Cytisi faciem non inelegan- Cytisus.
ter referre: si tamen è solo ramusculo integram plantam judicare liceat. His cùm accedat etiam Maranta testimonium, qui Cytisum à se inventum diligentissime describit, facile adducor ad credendum, stirpem hanc genuinam esse Cytisum. Velim autem, ut si ab Aegidio Cumano nobilissimo viro Cytisi illius ramusculum non nomine impetrare poteris, illum etiam ad me mittas. Cum enim tuis literis factus sim certior, me plurimum amari ab illo (quæ sua est humanitas) non dubito, quin hujusce rei me compotem facturus sit.

NON parum sane placet intellexisse Rhabarbari historiam, quam una cum ejus icone antea ad me misi- Rhabarbarum.
sti. à Joanne Baptista Ramusio in lucem editam, homine meo quidem judicio, integerrimo, docto, & omni genere virtutum claro. Placuit mihi semper admodum Ramusi ingenium. Nam ad virtutem tantum à natura factus mihi semper visus est. Ille primus Salviam mihi videndam obtulit gallas ferentem, tuæ ad me missæ similem, Salviam gallas proferre.
quam è Creta allatam dicebat: de quibus nullus est antiquorum, qui meminerit.

PISTACII è tuo viridario ramusculum, eam ob causam ad me missum existimo, quod à Maranta for- Pistacium.
tasse excitatus, tibi non placeret Pistacii imago, quæ in priori Commentariorum nostrorum editione pictoris cujusdam infidelitate minus rectè appicta conspicitur. Verum si Commentaria nostra postremo edita is diligentius inspexisset, non fuisset illi opus emendare, quæ nos multo antea tempore emendavimus: nec tibi hujusce suscipiendi laboris causam dedisset.

PLURES esse Irionis species jam diu animadverto. Nam & tua hæc planta Irionum generi notis omni- Irionis plures haberi species.
bus correspondet. In mea nullam video notam, quæ Irionem non referat: quanquam non desint blatarones, qui eam damnent. Folio enim Eruca sylvestris, cauliculis lentis, floribus luteis, siliquis in cacumine gracilibus, corniculatis, semine Nasturtii exiguo, urentis gustus, nec alibi nascitur quam juxta urbes, rudera & hortos, quæ omnia suo Irioni reddidit Dioscorides. Tua majoribus conspicitur siliquis, grandiore semine refertus, quo fit, ut censeam meam fœminam, tuam marem esse Irionem, vel è contra fortasse.

NIHIL dubito quin planta cujus ego imaginem dedi, legitimum sit Elichrysum, quod Italia profert, Elichrysum
à tuo tamen notis quibusdam diversum, quod etiam sæpe hic in Bohemia vidi, Creticum vero nunc primum tua liberalitate agnosco.

MAJORI Pimpinella nostrate, quam quidam Sanguisorbam vocant, ubiq; hic prata referta sunt: Pimpinella majot.
quemadmodum & in Angaria, ubi copiosissimum nasci vidimus.

NE dubita quin MELILOTUM tuum, legitimum sit. Nam præter id, quod ejus notæ omnes legiti- Melilotum.
mo correspondent, nihil differt à meo, quod ex Campania allatum est.

CAUDAM Vulpinam, Græcis Ἀλωπέκουρον *vocatam, è Lagopi esse genere tecum sentio. Sed an hæc* Ἀλω- Cauda vulpina.
πέκουρος sit, de qua meminit Plin. lib. 21. cap. 11. non ita facile asseram, nisi ejus folia perpetuo viresc ere intelligam. Vulpinam caudam enumerat Plinius inter herbas, quibus æterna sunt folia. Sed an etiam in hoc Plinio fi- Plinii erratum.
des adhibenda sit anceps quidem sum: cum is inter easdem plantas Heliotropium habeat, cujus planta circa finem Autumni emoritur, nec citius repullulat, quàm media æstate.

MAGNI illius sempervivi imaginem, cujus plantam Corcyra istuc transmissam esse scribis, magna cum Sempervivum magnum.
admiratione fuit contemplatus ob rei novitatem. Jussi in lignea tabella perquam diligenter eam delineari à peritissimo pictore, ut excisa edatur in lucem.

DACTYLOS suis racemis hærentes, una cum eorum involucro, quod Palmam Elaten vocant, à cla- Dactyli Palma Elate.
rissimo Faloppio accepi superioribus diebus, quibus nihil mihi gratius esse poterat. Quo tempore eorundem imagines cum tuis literis mihi etiam sunt allatæ. Placent quidem icones ad amussim appictæ, sed longe magis Elate ipsa ficca, & Dactyli suis racemis hærentes. Debeo Faloppio non solum de hoc munere plurimum, sed quod etiam Musæ imago
Musæ summitates una cum fructibus & icone ad me transmiserit: quinetiam & Mixæ ramusculum, hærentibus Mixa.
adhuc sebestenis. Hæc enim tam rara, tamq; paucis nota, mihi gemmis, ac margaritis longe sunt cariora. Edentur hæc omnia Deo Opt. Max. volente in omnium studiosorum commodum. Nihil enim tam rarum, tam carum mihi fuit unquam, quod non voluerim commune esse omnibus. Elates historia quam describis, gratissima mihi est, quod una cum imagine Commentariis meis plurimum splendoris addere possit.

ARBORIS ramum, quem Smilacis esse censes, de qua inter glandiferas arbores meminit Theophrastus, Smilax glandifera.
adeo descriptioni correspondet, ut facile consentirem è genuina Smilacu arbore esse resciscum, si glandes haberet. Atqui sterilis cùm sit, cogor etiam à meipso dissentire.

PLANTA, quam Syri à quibus eam afferri scribis, Visnagham vocant, cujusq; umbellæ festucis utuntur Visnagha e Syria.
Hispani, ac etiam quidam Itali principes ad expediendos dentes Lentiscini dentiscalpii vice: quod non solum tenaces, sed odorati habeantur, nil aliud contemplanti mihi repræsentare videntur, quam domesticæ Pastinacæ speciem. Si itaq; ab unguentariis, qui ejus umbellas Venetiis vendunt, semen habere poteris, facile comperies ubi satum enascetur, an ego, vel qui Meum, vel Ammi eam esse censent, rectius judicaverint.

VERBASCUM folio cornicularis Papaveris, de quo meminit Dioscorides, tua tantum liberalitate Verbascum folio corniculati papaveris
nunc primum agnosco. Placent inter cætera flores, quod in aureo meditullio purpureis floccis niteant. Sed aliud ego Verbascum vidi in Japidia montibus, flore in universum purpureo à Blattaria diversum.

EANDEM nigri Chamæleonis imaginem huic tuæ per omnia similem accepi superioribus diebus, [illegible] niger.
cum ipsa planta, ab ipsomet Maranta, unà cum Musa icone. Verum si sententiam meam syncere tibi narrare debeam, plura sunt, quæ in Marantæ Chamæleone desideranda videntur: quibus cùm fusius alias scribere statuerim ad ipsummet Marantam, non est ut de ea tecum hic pluribus agam. Habeo enim non pauca argumenta, quæ huic Chamæleoni non parum refragantur.

ANGELICAE radice nigra semen, curabo ut habeas. Nascitur enim copiosa in nostræ Bohemiæ mon- Angelicæ semen.
tibus, & in Misnia nobis contermina.

PLACUIT mirum in modum GLAUCIS historia. Cùm enim jam intelligam in Veneti maris Glaux.

litore provenire hanc, folio (ut apparet) Cytisi candidiore, flore aureo, facile adducor ad credendum, quòd hæc quam misisti legitima sit Glaux.

Equiseti plures species.

EQUISETI plures, quàm duas, haberi species, nunc primum animadverto, ex hac quam à te missam inspicio. Respondet namq; Equiseti majoris descriptioni omnibus suis notis, adeo ut credam tuam hanc genuinam esse Dioscoridis Hippurim, quod radice sit lignosa, & planta vegetior ac firmior tota.

Solanum Somnificũ.

CUR Somnificum Solanum appellaveris eam stirpem, mihi novam, quam antea miseras, quamq; quidam luteum Hyoscyamum recte (meo quidem judicio) esse censent, nunc primum intelligo. Quare eos accusabo, qui perperam hanc Somnifici Solani appellationem in vulgarem converterunt usum.

Seriphii Absinthii examinatio.

SERIPHIUM absinthium, quod Alexandria Aegypti allatum esse scribis, pulcherrimum mihi visum est. Nam longe magis Abrotanum parvum, id est, fœminam, refert, quam Seriphium, quod ad mare in Italia provenit. Hoc enim non adeo tenuis herbula est, nec Abrotano parvo simile, quanquam sapore, odoris graveolentia, & seminis exiguitate, Seriphio correspondet. Quinetiam quod tantum in maritimis locis proveniat. Cæterum cùm tuum, hoc non solum minori Abrotano correspondeat, & pumila admodum sit planta, sed etiam in Aegypto proveniat, ubi nasci Seriphium una cum Dioscoride testatur etiam, Plinius, adducor facile ut credam, id esse genuinum Seriphium Dioscoridis. Nec me ab hac amovebit opinione, quod absurdum admodum credere videatur, pro Oliveramo, tam exiguam herbam detulisse in sacris Isiacus sacerdotes, cum id tanquam additicium ex Dioscoride non transcribat Oribasius, & alia plura sint in hoc capite depravata: quædam vero ex aliis autoribus addita, quæ non ad Seriphium, sed ad Ponticum Absintium spectant. Male autem legitur in hoc capite nasci Seriphium copiosissimum in Tauro monte juxta Cappadociam. Quilibet enim intelligit, qui prorsus non fuerit stupidus, quod nihil sit absurdius, quam marinum Absinthium in montibus nasci. Nam hoc totum ex præcedenti capite ab Absinthii Pontici historia, ad Seriphium translatum est, quemadmodum & illud, quod ejus pabulo maxime pinguescant pecora. Siquidem hoc, ut Theophrastus inquit lib. 9. cap. 18. Ponticum, non Seriphium facit. Quæ omnia scriptorum infidelitate, temeritatiq; sunt ascribenda.

Seriphii caput Dioscoridi plurib. in locis depravatum.

Centauriũ Marinum.

QUOD Marinum Centaurium appellas, sunt qui marinam Anagallidem vocant. Alias hanc plantam vidi, sed tanquam ignotam neglexi: si quid ulterius scripseris de ejus facultatibus, id erit mihi gratissimum.

Gelsiminũ.

GELSIMINI vulgaris fructus, quem misisti, Lupino non absimilis, eo magis placuit: quo rarior habetur, nec id crederem, nisi viderem ipse, & te hujusce rei haberem autorem. Nusquam enim audivi Gelsiminum fructum ferre.

Buxus sylvestris.

SILVESTRIS Buxus, res nova etiam mihi est, nec habeo (quod meminerim) qui de eo inter antiquos mentionem fecerit. Libenter abs te audierim, an ligni materies alteri Buxo correspondeat.

VENIO nunc ad Marantam, ob duriora quædam ejus in me dicta jam calamum in eum stringere statueram, quum tamen illum se per literas purgaturum apud me intelligam, & locum in Lonchitide, in quo fidem meam infirmare nititur, emendaturum, tuis prudentissimis consiliis libenter obtemperabo. Cupio enim tui & Pinelli viri nobilissimi causa, Marantæ amicitiam conservare, si tamen ille honoris mei rationem habeat, & suum recognoscat errorem. Scio quidem vos esse homines, qui famæ existimationisq; meæ rationem habeatis. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Julio Moderato, Anminensi Pharmacopœo, S. P. D.

Agitur de quibusdam simplicibus medicamentis, quæ in Anacardinam Antidotum veniunt.

Burungi examinatio.

ACcepi literas tuas, quibus confectionis Anacardinam Antidotum, plurimum dubitare scribis quid pro Burungi in ea tibi fuerit addendum, quum variæ de eo sint Scriptorum opiniones, ob idq; petis, ut in re hac meum te juvem consilio. Ego vero ne videar hoc laboris potius subterfugere, quam quod putem tibi fortasse ac cæteris satisfacere posse, recusare sane non possum, ob tuam singularem erga me observantiam, quin tibi his aperiam, quid de Burungi mihi semper persuaserim, contra eorum omnium opinionem, qui hactenus de eo commentati sunt. Varia sane ac diversa (ut recte ad me scribis) extant de Burungi recentiorum placita. Atqui tametsi plerique in censendo hoc medicamento non parum laboraverint, nullum tamen reperio, qui recte (quantum conjicere possum) exposuerit, quid Mauritanus designet Burungi, tanta est apud Arabas interpretum confusio. Siquidem Luminare majus vocatum Burungi Cubebas interpretatur, sed ejus mihi haud placet opinio, tum quod frivolis admodum nitatur rationibus, tum etiam quod rei Medicæ imperitus multa confundat medicamenta. Cordus deinde cujus doctrinam in componendis medicamentis omnes fere sequuntur Germani ac Bohemi, Erucæ semen Burungi loco admiscet. Sed qua ratione, quave authoritate id fecerit, silentio præterit, quo fit, ut nec illi sit assentiendum. Monachi qui in Damascenum Commentaria edidere, etsi primo fateantur nihil comperti habere ob varias Arabum lectiones, quid sit Burungi, Melissam tamen, vel Cubebas ejus loco sumendas suadent, quanquam & ipsi nullis nitantur apertis rationibus, nec authorum monumentis. Præterea ut suam tuantur sententiam, & eorum refellant opinionem, qui Burungi Nigellam interpretantur, authorem quendam (ego hunc Sylvium crediderim) novarum interpretationum accusant, quod dixerit nosci posse Burungi Melanthium [illegible] ex Avicenna ac Serapione, qui Nigellam habent Burungi loco. Quippe hoc pertinaciter (ut Monachi solent) negantes affirmant Avicennam, Serapionemq; (perperam tamen) præter Nigellam habere etiam Burungi. Cæterum hoc falsum esse convincitur, quum horum nemo in hac Antidoto, nec aliis duabus sequentibus Burungi meminerit. Quo fit, ut non ignorantiæ tantum, sed etiam mendacii sint arguendi. Monachorum opinionem pariter & errores videtur sequutus Fuchsius vir alioqui doctissimus, tum quod & ipse Melissam imponat, tum etiam quod scriptis mandaverit Avicennam quinto canone in hujusce Antidoti descriptione Burungi etiam præter cætera meminisse, quum tamen id (ut prædiximus) sit falsum. Quandoquidem in exemplari nostro, quod est ad manus ab Andrea Bellunensi restitutum, nusquam extat Burungi mentio. Quo fit, ut non possim

Luminaris majoris opinio explosa.

Cordi sententia improbata.

Monachorum opinio nõ accepta.

Fuchsii erratum.

non

non mirari Fuchsium alioqui doctissimum, prudentissimumq; virum, quin & Monachorum sectatorem acerrimum, quod in hic tantam adhibuerit fidem, ut eorum potius crediderit testimonijs, quam quod vellet tantum subire laboris, ut hoc loco Avicennam inspiceret. Quod autem, nec Avicennam inspexerit, nec legerit, id manifestum præbet indicium, quod scripserit Anacardina descriptionem apud Avicennam in nullo prorsus variare ab hac, quam describit Damascenus, ob idq; magis hanc Avicennæ, quam Damasceno Medico acceptam referre debere: quod tamen falsum deprehenditur. Siquidem longe alia est Avicennæ descriptio, quum Spodium, Cardamomum, minus Gingiber, Piperis arboris radices, & Anisum admittat, quorum non meminit Damascenus. Nec è contra capiat Chepulos, Castoreum, Costum, Saccharum, nec Lauri baccas, quibus suam idem conficit Damascenus. Præter id censet idem Fuchsius Serapionis authoritate fretus Burungi, sive Berungi Aphris, nil aliud designare, quam Melissophyllum, quod ipse Melissam suo Arabico idiomate Bedarungie & Bedarungi vocet, & ut suam tueatur sententiam, dicit Serapionis codicem hoc loco interpretum insciția esse omnino depravatum, & legi debere Burungi, non autem Bedarungi, quum nil aliud Aphris sit Bedarungi, quam Ocimum. Sed ipse (quantum video) non omnia apud Arabas perlustravit. Siquidem tametsi id scriptum reliquerit Avicenna, Serapio tamen Ocimum Bedarungi nusquam appellat, sed Berengemisch, Berendaros & Berendarog, ut facile apud ipsum videre est. Rasis vero libr. 21. Continentu Badarungi Ocimum vocat. Et libro de Arabicis nominibus Basilicon, inquit, latorum foliorum appellatur Arabice Baduratig. Quæ omnia facile ostendunt, nihil solidi ab Aphris adeptum esse Fuchsium, quo recte probari possit Burungi esse Melissophyllum. Caterum, nec eorum argumenta probanda putaverim, qui Melanthium pro Burungi admiscere contendunt, eo quod Avicenna, ac etiam Serapio nigellam habeant, & Burungi non meminerint. Quippe quum ii (ut prædiximus) præter nigellam alia plura habeant simplicia, quorum nulla Damasceno sit mentio recte sane haudquaquam affirmari potest, an Nigella potius, quam Cardamomum, vel Piperis radix, vel Zingiber, vel Anisum, quorum ii speciatim meminere, Burungi loco fuerit usurpandum. Caterum ut tandem meam de Burungi tibi aperiam sententiam, putaverim ego legi debere Durungi, non autem Burungi. Durungi enim Avicennæ secundo Canone Doronicum designat. Quod ad hanc Antidotum parandam admodum competere videtur. Quandoquidem Doronicum Serapionis & Avicennæ testimonio, cor mirifice roborat animumq; hilarem reddit. Neminem enim latere crediderim, qui se Medicum profitetur, medicamenta ea, quæ ad cordis præstant affectus, facere etiam plurimum ad Cerebri morbos, quum spiritus attenuent, clariores q; reddant, ea tamen intelligo, quæ facultate sunt calida. Facilis enim, ac lubricus fuit Chalcographi lapsus, qui D. in B. nimia fortasse manus properantia vertit, dum characteres connectebat. Namq; ubi D. inversum fuerit, in B. mox conversum videtur, quo fit, ut Durungi non Burungi legi debeat.

Ocimum, Bedarungi Aphris.

Melanthiũ pro Burungi non sumendum.

Durungi non Burungi legendũ.

Doronicũ.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Medicus, Bono Baldino Myropolæ, S. P. D.

Examinantur quædam medicamenta, quæ veniunt in Trypheram Saracenicam.

TAraturus Trypheram Saracenicam magnam Joannis Damasceni, quæris datis ad me literis, quid pro Secacul, quid pro Seitaragi sive (ut quidam legunt) Sitharegi, quidve pro Origano Persico fuerit immiscendum, quum hactenus a nemine in hisce censendis medicamentis tibi fuerit satisfactum. Quam re non possum petitioni tuæ non morem gerere, tum ut cognoscas me tuam de me confidentiam, non parvi facere, tum etiam ne si silerem, fortasse censeres Arabum medicamenta me non ita exacte explorasse perinde ac ea, de quibus Dioscorides scripsit. Ut ita q; de Secacul in primis meam ad te scribam opinionem, nihil dubito hallucinari eos, qui putant Secacul esse Eryngium, ac pariter eos (ut Manardus Ferrariensis) qui hoc idem existimant esse Polygonatum. Etenim Pisi folia, ut Secacul, Polygonatum non habet, nec flores purpurascentes violæ majores, sed minores, albicantesq;. Præterea Secacul Serapioni radicibus nititur pollicis crassitudine, & indicis longitudine. Contra verò Polygonatum, quod multo longioribus sit radicibus. Adhæc (ut testatur ipse Joannes Damascenus, ac pariter Serapio, ubi de Secacul, saccharo, vel melle asservando scribunt) ejus radices cinereo exterius cernuntur colore, solida intus matrice, atq; nervosa, quæ omnia in Polygonati radice desiderantur, quum candida admodum sit, fragilis, & nulla intus matrice. Quod autem non sit Eryngium, in Commentarijs nostris satis superq; probavimus, præsertim quum Secacul nusquam planta fuerit aculeata. Re autem vera Secacul radix est Indica: Hoc enim testatur Avicenna lib. 3. ubi sic habet. Secacul sunt radices Zingiberi similes, quæ convehuntur ex India, & fit ex eis, quum sunt recentes conditum in loco suo. Apud nos autem humectantur in primis in aqua calida: Quæ etiam ad unguem Serapioni, de eo pariter scribuntur, ubi de pluribus Saccharo, & melle asservandis egit. Quibus palam est Secacul radicem esse peregrinam, quæ ex India olim convehebatur. Sed quum jam diu ad nos convehi desierit, cogimur ejus loco alio quopiam uti medicamento. Quamobrem suaderem ego, ut pro Secacul Pastinacam, tum sativam, tum etiam sylvestrem supponeres: quum Pastinaca utraq; iis fere viribus præstet, quas suo Secacul ascribunt Mauritani. Caterum Seitaragi sive Sithargi, sive Sythragi (Synonyma hæc sunt apud Arabas) plura quidem designare nemini fuerit ambigendum, qui ejus historiam apud Serapionem & Avicennam legerit. Quandoquidem, quanquam nil aliud Serapioni est Seitaragi quam Dioscoridis Iberis sive Lepidium, Avicennæ tamen Seitaragi tria genera clarissime explicantur, quum inquit: Et ille qui est Indus, sunt frusta ligni parva, tenuia, & cortices sicut Caryophylli: Et ille qui est fructus declinat ad rubedinem, nigredinemq;: Et Saitaragi quidem oritur in parientibus antiquis, ubi non foditur, neq; aratur, & habet folia sicut folia Nasturtii, & in æstate sunt folia plurima, quorum sapor, & color assimilatur Cordumeni. Hæc ille. Quibus clare satis patet tria esse Avicennæ Seitaragi genera: quorum postremum nulli dubium est, quin legitimam Iberim designet. Interpretis tamen error unicuiq; patebit, ubi legitur hanc plantam odore, & sapore esse Cordumeni: Quippe non Cordumeni, sed Cardami, id est, Nastur-

Secacul examinatio.

Secacul radix est Indica.

Loco Secacul supponenda Pastinaca.

Seitaragi examinat. Seitaragi triplex.

Interpretis Avicennæ erratum.

Nasturtii legendum est. Quæ vero medicamenta ex iis, quæ nostris in Myropoliis habentur, cætera duo genera præ se ferant, nullus hactenus (quod sciverim) recte explicavit. Nec probanda videtur Monachorum sententia, qui in Damascenum commentaria ædidere: Quippe qui perperam sibi persuaserint, nil aliud Mauritanis Seitaragi designare, quàm Indicam Casiam, veterem Avicennæ editionem sequuti. Siquidem Alpagus ille Bellunensis, qui magna diligentia Avicennæ volumina restituit, libro 5. in confectione Philosophorum, in Tryphera magna, quum in prima, tum etiam in altera in Electuario de granis viridibus aliisq; nonnullis, ubi Gerhardus modo Casiam simpliciter, modo Casiam Indicam vertit, Casiæ hujusce loco Arabicum nomen Saitaragi sive Sythragi restituit. Id quod fecisse eum arguit, quòd Arabicæ linguæ peritus pro certo sciverit, Arabicum hoc nomen nullo pacto ad Casiam referri posse. Caterum cogitanti mihi num primum, ac secundum Saitaregi genus, de quibus meminit Avicenna, ad nos advehatur & in Myropoliis extet: statim sese mihi censendas obtulerunt odorata festucæ illæ Caryophyllorum instar, quas nos vulgo vocamus Fusti di Garoffani, &c. quin & fructus illi Caryophyllis tumidiores insipidioresq;, quos Italicæ Seplasiæ Antophyllos & Pseudocaryophyllos vocant. Siquidem festucæ illæ primum, hi fructus vero secundum Saitaragi genus apud Avicennam præ se ferre videntur. Frusta enim Caryophyllorum ita nobis appellata priori Avicennæ descriptioni, quam maxime congruere videntur, quum ait: Sunt frusta ligni parva, ac tenuia, & cortices sicut Caryophylli. Verum puto subesse interpretis, vel scriptoris mendam in dictione cortices, quum Caryophylli cortices non sint, sed fructus, & comparatio omnino absurda videatur: quapropter putaverim ego ita legendum: Sunt frusta ligni parva & tenuia, odorata, tanquam putamina Caryophyllorum. Etenim nulli dubium est, frusta illa seu festucas, quæ inter Caryophyllos abunde reperiuntur pediculos esse & putamina Caryophyllorum, quæ à Gerardo perperam (ut alia innumera) cortices sint translata, quum cortices etiam putamina appellentur. Ideoq; à Brasavolo alioqui doctissimo viro, ac acerrimi ingenii dissentire cogor, quippe qui minus recte existimaverit Seitaragi primum genus esse Carpesium: quum hoc Galeni testimonio ex Pamphylia asseratur, & ingens ejus proventus habeatur in Syria: Saitaragi vero primum genus Indicum sit medicamentum. Præterea Carpesium nullo Caryophyllorum odore commendatur, nec ullam cum Caryophyllis habet cognationem neq; similitudinem, sed omnia sunt illi (ut Galenus inquit) Phu vocato similia. Adhæc quum Avicenna de Cubebis scribens cap. 38. secundi libri, nil aliud scribat quam Carpesium, nullo sane pacto rationi consentaneum videtur, quòd Saitaragi illi Carpesium designet. Atq; si fructus, quos Italicæ Seplasiæ Antophyllos vocant, parumper expendamus, non sane absurdum videri debet, si hos dicemus facile esse posse Seitaragi secundum genus: quippe hi fructus sunt è Caryophyllorum genere colore ex atro rufescente. Nam & hi expetuntur ad compositæ medicamenta, quæ ad corporis imbecillitatem præstant, ideoq; recte Nicolao Myrepsico in suo Diathamaro adduntur. His itaq; rationibus mihi omnino persuasum velim, nil aliud Seitaragi Indici loco in hac Tryphera imponi debere, quam Caryophyllorum festucas, sive pediculos, quod odoris sui fragrantia, & virium robore maxime hic ad rem faciant. Quod autem ad Origanum Persicum spectat, quid tibi certi asseram in præsentia sane non habeo: nam Persici Origani meminisse Dioscoridem, Theophrastum, Galenum, Plinium aliosq;, qui ante, vel post claruerunt, Græcos vel Latinos autores (quos legerim viderimq;) hactenus non reperi, tametsi apud Arabas illud sæpius invenerim descriptum in compositis medicamentis, præsertimq; apud Aviceannam, qui ejus tamen non meminit, lib. 2. ubi de Origano peculiariter scripsit. Origanum itaq; Persicum (ut tibi meam aperiam sententiam) à loco omnino dictum putarim, videlicet quod apud Persas proveniat: sicuti etiam dicimus Phu Ponticum, Rhus Syriacum, Bitumen Judaicum à locis, à quibus comportantur ea denominantes. Nec fortasse, ut puto, aliam ob causam Persicum Origanum hic prætulit Avicenna, nisi quod certe sciret ea in regione provenire Origanum omnium præstantissimum. Namq; apud Persas diu floruisse Avicennam maxime testatur Bellunensis. Nos autem quum Persico omnino careamus, Cretico ejus vice securius uti possumus, quàm nostrate, tum cum legitimum Origanum non sit, tum quod nec ea, quæ Creticum, præstare possit. Vale.

Monachorum sententia explosa.

Caryophyllorum festucæ Saitaragi primum genus.

Antophylli Saitaragi secundum genus.

Locus Avicennæ restitutus.

Brasavoli opinio non accepta Saitaragi Carpesium esse sentis.

Antophylli

Origanum Persicum.

Origanum nostrate.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS,
Petro Spezzalancio Pharmacopœo, Compatri suo,
S. P. D.

Examinantur simplicia quædam medicamenta, quæ in Antidotum Hæmagogum veniunt.

MAgno sane sum desiderio, ut tuo in Myropolio, quo solo hic Goritiæ utor, Antidotum Hæmagogum Nicolai Myrepsici paratum habeas. Nam etsi rara sint in Italia Seplasiæ, quæ Antidotum hanc parare soleant, quod pauci vel nulli fortasse reperiantur Medici, qui eo utantur, quum tamen ego medicamentum hoc pluris faciam, ob mirificas ejus ad varios morbos facultates, eoq; sexcenties usus sim, ipso carere non possum. Velim tamen (ut tua semper fuit diligentia) nihil in eo prætermitti, quod inveniri possit. Namq; ut nullus in parando committatur error, nec aliquid ibi deficiat, quæ in hac paranda Antidoto mihi videntur annotanda, hic tibi statim aperiam. Primum itaq; animadvertere te oportebit, quod ubi Nicolai codex interprete Fuchsio semen Intybi habet, antiquus Latinus codex habet Asari. Quod mihi longe magis consentaneum probandumq; videtur. Asari etenim radix Dioscoridi excalfactoria vi, quæ pollet, urinam cit, cutem subeuntes aquas ejicit & menses trahit, quo fit ut longe utilius huic Antidoto veniat admiscenda, quam Intybi semen, cujus facultas est refrigeratoria. Præterea tametsi recentior Nicolai editio, eodem Fuchsio vertente, Centaurium majus tantum admittat: potius tamen mihi videtur acceptanda antiqua versio, quæ majus & minus Centaurium recipit. Quandoquidem Dioscoridi Centaurium minus menses, & partus extrahit, quinetiam nervorum vitiis succurrit: Galeno item jecinoris obstructiones reserat, & induratos lienes sanat. Quod maxime pollicetur hæc Antidotus, quibus tamen viribus

Nicolai loca restituta. Asarum.

Centaurium majus & minus.

vibus præstandis præfertur coma floribus referta. Alterum vero, nempe majus, quod passim pro Rhapontico usurpant Seplasia, radice sola polleat. Nuper has radices recentissimas à Gargano Apuliæ monte ab Antiano Herbario allatas te comparasse scio, nec alunde advectas vidi ego unquam præstantiores. Eligito recentes, vegetas, ponderosas, sanguineo succo prægnantes. Solent enim cito humorem amittere, ubi calido & sicco loco reponantur. Si itaq; cupis incorruptas eas diutius asservare, vel in melle sepelias, vel in magno milii acervo tela cera superillita circumposita reponas. Adhæc caveas, velim, ne m admiscendo Elleboro, Fuchsii opinionem sequaris. Ille enim alioqui vir clariss. quod in antiquo Græco Myrepsici ipsius codice legerit ἐλενιο μέλαν credidit non ἐλενιο legi debere, sed ἐλλεβορ. Nam quum adjectivum μέλαν nulla prorsus ratione, cum Helenio convenire posse cerneret, non absq; manifesta ratione mendam subesse putavit. Atqui longe alia sum ego opinione, quippe qui Helenium non Elleborum admiscendum censeam, ea omnino ductus ratione, quòd præter id quod sciverim Græcum Nicolai codicem numerosis admodum ubiq; scatere mendis, non videam, quid emolumenti in hac paranda Antidoto Elleborum nigrum laboriosum medicamentum, alvumq; non sine incommodo dejiciens præstare posit, præsertim quod ventriculo sit infensissimus, nec menses ciere valeat, nisi pro glande suppositus. Contra vero Helenium. Quandoquidem id Dioscoridis testimonio menses & urinas ciet, expellit, & stomacho utile est: quæ omnia Antidotus Hæmagogos nobis pollicetur. Quo fit, ut credam, imo omnino mihi persuasum habeam, dictionem ἐλενιο amovendam esse, neque immutandam sed dictionem μέλαν potius corrigendam. Etenim (ut mea fert opinio) non μέλαν, sed Μελανθιο legendum est: adeo ut prætermittas nolim, quin Melanthium etiam admisceas cum Dioscoride & Galeno opinionis nostræ astipulantibus, qui Melanthium flatus discutere, urinas ciere, & menses elicere tradunt. Præter id ne aliquis committatur error in dictione Sinonis, prætermittendum non duxi, quin tibi indicarem quæ mea semper fuerit opinio, in hoc censendo medicamento. Ego itaque quum Sinonis nusquam meminisse Rei Medicæ scriptores animadverterim, non Sinonis, sed Sisonis legendum esse putavi. Sison enim Dioscoridi libro tertio exiguum semen est, quod in Syria nascitur Apio simile, oblongum, nigrum, fervens, cujus facultas est lienem absumere, urinas ducere remoratosq; menses trahere: Id quod maxime expetit Antidotus Hæmagogos. Quo fit, ut à Fuchsio dissentiam, qui Sinonem facit sylvestris Petroselini semen, cujus etiam nullus probatus author (quod sciverim, vel legerim) meminit. Quin & ab iis dissentire cogor, qui Sinonem Sium interpretantur, quum nulla mihi sese offerat ratio, cui adstipulari queam. Verum quum Sison ex Syria asseri desierit, Cari semen usurpandum censerem, quod pariter excalfaciat, urinas pellat, flatus extinguat, & concoctionem adjuvet: quod & ut facias velim. Est etiam tibi animadvertendum, quod, ubi Græcus Myrepsici codex habet ἐλελισφακο, id est, Salvia, Latinus habet Sabina. Atqui quum utraq; menses eliciat, partus & urinas extrahat, non multum referre videtur, an una vel altera admisceatur. Verum tamen cum Sabina omnium consensu longe magis Hæmagoga habeatur, quam Salvia, quod non solum valentissime pellat menses, sed etiam sanguinem per urinam trahat, non possum tibi non persuadere, ut Sabinam pro Salvia adjicias. Postremo etsi Græcus idem codex ex hac Antidoto Carpobalsamum excludat, quum tamen Latina versio id admittat, suadeo ut pro Carpobalsamo, quo omnino destitumur, vulgares addas Cubebas. Hæc itaq; si fecero, nihil nobis verendum erit, quin optimam Hæmagogum paratam habeamus. Vale.

Centaurii magni radices è Gargano monte optimæ.
Fuchsii opinio improbata.
Helenium.
Melanthii.
Sisonis non Sinonis legendum.
Fuchsii sententia non accepta.
Sinonis loco substituendum Cari semen.
Sabina & Salvia.
Cubebæ pro Carpobalsamo.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Petro Azaiglæ, Cæsaris Ferdinandi Pharmacopœo.
S. P. D.

Agitur de quibusdam simplicibus medicamentis, quæ in aureum Alexandrinam ingrediuntur.

Ametsi (ut ex tuis accepi literis proxime ad me datis) jam diu in componendis omne genus medicamentis maxime versatus sis, & in iis etiam cognoscendis non parum insudaveris, non tamen ob id inquis, tam clare hac in re ea omnia te esse hactenus assequutum, ut plura adhuc non superfint, de quibus tibi dubitare contingat. Quapropter quum nunc in paranda aurea Alexandrina, nonnulla ibi habeas, de quibus dubitas, quando nihil certi solidiq; hactenus à recentioribus, qui de medic. compos. scripserunt, traditum sit, postulas à me, ut meam tibi de his describam opinionem, quod fortasse (ut scribis) tibi persuadeas, me hac in re operam tuam cæteris omnibus plus juvare posse. Ego vero quamvis in medicamentis censendis, tantum me præstare non putem, quantum mihi tribuere videris, non tamen tuæ petitioni unquam refragabor, non quod te docere possim, vel velim, quum mihi jam diu persuasum habeam, te Seplasiarium esse exercitatissimum, & rei Medicæ peritum, sed ut cognoscas quanta tibi satisfaciendi mea sit promptitudo, quantaq; te prosequar benevolentia. Primum itaq; quantum ad Zedoariam spectat, mea semper fuit opinio, quod legitima ad nos non asseratur, si ex notis quibus suam Zedoariam describunt Arabes, ea nobis censenda sit. Siquidem Avicenna una cum napello crescere Zedoariam scribit, & radicum portiones esse ait similes Aristolochiæ. Cæterum an longæ, vel rotundæ, id manifeste explicat Serapio, quippe qui Zedoariam scribat radices habere similes Aristolochiæ rotundæ à qua longe sane abest Zedoaria, cujus passim est usus. Æqui si meam de Zedoaria censuram tibi ingenue declarare debeam, velim non ignores me eam radicem veram, legitimamq; tum Avicennæ, tum Serapionis Zedoariam esse censere, quæ Antora, sive (potius ut puto) Antitora nonnullis vocatur, quod plurimum valeat contra Toram (ita enim Napellum appellant quidam) ut suam valere Zedoariam scribit Avicenna. Misit ad me jampridem has Antitoras radices pro vera, legitimaque Zedoaria Gulielmus Quacelbenus Curtacensis Medicus apprime doctus, & in simplicium medicamentorum cognitione diligenter versatus, quæ, ut tu etiam vidisti, quum hic eras cum Invictissimo Imperatore Ferdinando utriusque nostrum Domino Clementissimo, non longe à rotunda Aristolochia distare cernuntur. Cujusmodi etiam fuere aliæ nonnullæ, quas è montibus, qui Galliam ab Italia disterminant, allatas vidi, tametsi Orientalibus illis minores haberentur. Valere has radices contra venena non solum testantur Arabes, sed omnes fere nostræ tempestatis rei herbariæ periti, quippe omnes uno ore clamant, Antoram sive Antitoram præclarissimum esse medicamentum contra venena: Id quod Quacelbenus ipse (ut

Zedoariam communis usus non esse legitimã.
Antoram sive Antitoram legitimam esse Zedoariã.

(ut tu ipsemet suis in literis ad me datis legisti) mibi affirmavit, & ob id incredibili fere pretio ab Arabibus, qui eam Constantinopolim comportant, vendi scribit. Verum quanquam hisce radicibus Seplasiæ omnes prorsus destituuntur, nolim tamen ut putes me ad te scribere hæc, ut alio quopiam medicamento, quam vulgari Zedoaria earum vice tenti velim, sed ut tibi declarem aperiamq;, quæ sit Arabum legitima Zedoaria. Nam quum innumeris constet experimentis nostri usus Zedoariam, præstare mirum in modum ad venena, venenosorumq; animalium ictus, quin & pestilentem auram proculdubio arcere, nihil sane mihi sese offert medicamenti, quod legitimæ Zedoariæ loco convenientius substitui posset, quàm nostri usus Zedoaria, quæ (ut censeo) merito legitimæ locum sibi vendicavit.

Locus Nicolai restitutus.

Prudenter præterea animadvertisti Codicum Nicolai variam esse in quam pluribus lectionem, ut in hac habetur Antidoto. Quandoquidem ubi Græcus codex habet ἐλελισφάκου: id est, Salviæ, Latinus antiquioris lectionis legit Saliunca, perperam tamen me judice, quippe qui hunc errorem semper rejecerim in imperitos scriptores. Facit aurea hæc Antidotus ad frigidas cerebri fluxiones, ad delachrymantes oculos, ad dolorificos dentium rheumatismos, confert tabe laborantibus, tussientibus, anhelosis, & sanguinem rejicientibus, auxiliatur resolutis: prodest item uterinis affectibus & urinæ stillicidiis. Quæ omnia facile Salvia per se præstare potest, Saliunca vero minime. Siquidem, Plinio teste, hujus radix præstat tantum ad cohibendas vomitiones, & ventriculum roborandum. Nec velim, ut cum Leoniceno, Ruellio, Fuchsio, & Cordo credas, Celticam Nardum & Saliuncam eandem esse plantam, quod (pace tantorum virorum dixerim) vel Dioscoridem negligenter legerint, vel non intellexerint, vel fortasse depravatum habuerint. Quippe Dioscoridis Græcus codex, qui ad manus est antiquissimus ἀλαύγικα habet, non σκληγκα ut fortasse legerunt optimi illi viri. Constat præterea (ut Plinius est author) non solum forma & quantitate à Celtica Nardo differre Saliuncam, sed etiam facultate & natali solo. Ut autem de forma primum & quantitate differam, Saliunca planta est foliosa, & adeo densa ut fere manu pressa videatur, quinetiam adeo brevis, ut necti sane non possit. At Celtica Nardus nec foliosa visitur, nec densa, nec adeo brevis est planta, ut necti nequeat, quum teste Dioscoride in fasciculos probe colligatur, cujusmodi est, quæ ex Stiria & Carinthia ad nos comportatur in fasciculis. Adhæc Saliunca radicibus numerosis cohæret, contra vero altera. Præter id si Saliuncæ facultates expendas, nihil virium in ea conspicies, quæ Celticæ Nardo conveniant. Postremo si natale etiam solum considerandum nobis fuerit, reperiemus Saliuncam in Pannonia & apud Noricos ortri, Celticam vero Nardum in Istria, Carinthia, Stiria & in Liguriæ Alpibus. Quo fit, ut maxime hallucinari deprehendantur, qui censent Saliuncam & Celticam Nardum eandem esse plantam. At si tibi forte obiceret quispiam, Celticam Nardum hac in Antidoto imponi debere, quod Saliunca nil aliud ibi designet: illi facile respondere poteris, id à ratione abesse plurimum, quod Antidotus hac Nardum habeat Indicam, quæ cum iisdem cum Celtica sit viribus, ea quidem supervacua accederet. His itaq; facile eorum deprehenditur error, qui Salviam hac in Antidoto non addunt.

Leoniceni, Ruellii, Fuchsii & Cordi opiniones non acceptæ.

Saliuncam à Celtica Nardo differre.

Saxifragia.

Venio nunc ad Saxifragiam, cujus plures habentur species, ut te non ignorare non ambigo. Verum quænam inter cæteras seligi possit, neminem habeo, qui recte decernat. Proinde si Dioscoridis Saxifragia uti volemus, hæc ea sane fuerit, quæ Paulo Betonica appellatur. Quippe ramulos profert hæc (ut ille inquit) Pulegio tenuiores, & folio Thymi majores, vel Satureiæ. Ego vero quum legerim apud Dioscoridem, Saxifragiam plantam esse Epithymo similem, putavi quidem aliquam hic subesse mendam: attamen quum mihi persuaserim adeo tenuia illi inesse folia, ut Epithymi modo capillamenti speciem referrent, hac tandem persuasus opinione, herbam quandam nascentem in petris ad calculos renum frangendos, ducendosq; maxime utilem, legitimæ Saxifragiæ loco pingendam curavi. Cæterum quum tractu temporis Pauli Betonicam primo loco descriptam repererim, legerimq; hanc ad renum vitia usurpari, contemplatus diligenter plantam, quum animadverterem illi folia esse Thymi, nasciq; inter saxa, quinetiam exiguum esse fruticem: illico inclinavit animus facile scriptorum lapsu evenisse, ut in Dioscoridis codice, qui passim habetur, Epithymo pro Thymo perperam legeretur. Quo postea factum est, ut hanc prioris loco pingi curarem. Hanc itaq; si consequi valebis (est enim in Italia jam omnibus cognita) securius admiscere poteris, ubi vero eam consequi nequeas, suaderem ut pro ea Ononidis radicis cortice utereris, quum huic maximæ frangendi calculos insint vires. Quod deinde de albo & rubro Arabum Behen censendum putem, id facile intelliges ex meis in Dioscoridem commentariis. Caremus nos proculdubio legitimis hisce radicibus, quo factum est, ut ego rubri Behen loco Tormentillæ vel Bistortæ radicibus semper sim usus, pro albo vero minoris Phu, quæ si tibi fortasse non placebunt, poteris cum Avicenna utriusq; Behen loco securius fortasse supponere, vel tantundem Horminii, vel dimidium ponderis linguæ avis.

Betonica Pauli.

Dioscoridis locus restitutus.

Pro saxifragia Ononidis cortex.

Behen album & rubrum.

Quid pro Behen supponendum?

Caterum quantum ad Acori radices attinet, cum adeo validissimis argumentis nobis comprobatum sit, Calamum Aromaticum vulgaris usus legitimum esse Acorum, ut nullus mihi supersit ambigendi locus, id semper tibi ad manus esse poterit. Nec putarim unquam eorum frivolam complecti opinionem, qui majorem Galangam legitimum putant esse Acorum, præsertim si memineris te videre, apud me Acori radices Constantinopoli allatas, cum integris foliis Iridi amulis: quanquam (ut Dioscorides tradit) angustioribus. Id quod falsam eorum explodit sententiam, qui contendunt hasce Acori radices, radices esse odorati Calami. Testis enim tu tibi esto, an ea planta Calami aliquid gerat, an folia ipsa tantum. Cæteris vero profecto id attestari poterunt Clariss. D. Augerius Flandrus, Cæsareus apud Turcarum Imperatorem Orator, atque etiam Gulielmus Quacelbenus ejus Medicus, qui hisce radicibus è Nicomedia petitis Calamum nullum eas unquam proferre scribunt, sed caulem anguloſum, è cujus latere aliquid emergat plantaginis capitulo non absimile, quod paulo post ad virginei floris modum florere soleat. Ad Carnabadium nunc me confero, quod quidam Doronicum esse putant à Ruellio fortasse falsi. Quippe is Carnabadium Doronicum esse censet, sed falso, quemadmodum etiam Aetium falso citat, quod nusquam (quod legerim viderimq;) Carnabadii meminit. Nemo enim inter Græcos de Carnabadii viribus scribit præter unum Simeonem Sethi, quod ita de eo habet, Carnabadium calidum est, & siccum ordine tertio, utile vero est ad concoctionem ciborum & flatuum discussionem, stomachum firmat, ventrem sistit, lumbricos necat, urinam movet, pituitam scindit. Hæc ille. Quæ si conferantur cum his, quæ de Caro scripserunt tum Græci, tum etiam Arabes, nihil profecto à Caro differre Carnabadium comperies: Galenus enim Carum ex tertio excalfacientium, & siccantium ordine statuit, quinetiam qualitatem moderate acrem possidere, itaq; & flatus extinguere, ac urinam ciere posse, inquit: non solùm semen, sed etiam plantam.

Galangam majorem non esse Acorum.

Carnabadium, Ruellio Doronicum male.

Carnabadium esse Carum.

Caterum

Caterum Dioscoridi stomacho esti utile, & concoctionem adjuvat. Serapioni autem, & Avicennæ, à quibus Simeon ipse Sethi cæteriq; posteriores Græci plura desumpserunt, vermes intestinorum necat, ventriculum roborat, & ventrem sistit. Quibus palam est, nil aliud esse Carnabadium quam Carum. Atqui posset aliquis huic nostræ sententiæ refragari Nicolai Myrepsici testimonio fretus, quod is in Antidoto quadringentesimo vigesimo nono quod ex Hermodactylis inscribitur, habeat Carnabadii, id est, Cumini Aethiopici. Huic tamen ego facile responderim, verba illa, id est Cumini Aethiopici, ignari alicujus esse expositoris, ut alia complura: vel Nicolaum ipsum ea ratione esse delusum, quod tanta Aethiopici Cumini semini, & Cari sit similitudo, ut alterum ab altero minime secerni possit, nisi quis utrumque degustaverit. Est adhuc ad manus Aethiopicum Cuminum, quod tu etiam degustasti, Constantinopoli ab eodem Quacelbeno ad me missum, quod adeo semen Cari refert, ut nisi mihi gustanti Cumini nostratis saporem referret, ego nunquam a Caro differre censerem. Quo factum sane crediderim, ut Nicolaus horum seminum similitudine fuerit hallucinatus, si tamen is (quod mihi suspectum est) ibi Cuminum Aethiopicum fuerit interpretatus. De Macedonisio autem quid sentiam nil aliud habeo, quam quod putem Macedonicum designare Petroselinum, quum quid sit Macedonisium nulli extet antiquorum: Actuarius enim in hac Antidoto Macedonisii loco Petroselinum habet, quinetiam Latinum, qui extat Nicolai codex. Proinde non est mihi Fuchsio adstipulandum, quippe qui velit pro Macedonisio ejus plantæ inaudiendum esse semen, quæ Græcis Hipposelinum, & Romanis olusatrum appellatur, per Hipposelinum eam plantam intelligens, quam nos legitimum esse Smyrnium alias docuimus. Sed quum fortasse audierit Fuchsius, Septasii hujusce plantæ semen vocari Macedonicum, sibi fortasse persuasit de hoc intellexisse Nicolaum. Quod autem factum sit, ut Smyrnii semen Macedonicum appellari cœperit, ego quidem inde evenisse putarim, quod Petroselini Macedonici penuria in ejus successerit locum: Siquidem quum jam Macedonicum Petroselinum diu ad nos asseri desierit, Medici qui præterito ævo claruerunt, Smyrnii semen in locum supposuerunt, quo postea factum est, ut tractu temporis Macedonici nomen sibi usurpaverit. Sed quanto errore ducantur, qui hanc plantam esse censent Dioscoridis Hipposelinum, non est hic nobis repetendum, quum in Commentariis nostris in Dioscoridem, id adeo fuerit comprobatum, ut nullus supersit ambigendi locus. Atqui nolim ut putes me hæc in medium attulisse, quòd tibi atq; cæteris interdicere velim, ut in posterum caveatis ne Smyrnii semen legitimi Petroselini loco huic admisceatur Antidoto, quum facultatibus, quibus pluribus polleat, maxime conveniat, sed ut sciant omnes hoc Smyrnii non Petroselini esse semen, minusq; Hipposelini, ut putat quidam.

Locus Nicolai restitutus Carnabadium, non esse Cuminũ Æthiopicũ.

Macedonisium est Petroselinum Maced.

Hipposelinum.

Smyrnii semen cur Macedonicum vocetur?

Smyrnium non est Hipposelinum.

De Libystico profecto tacere decreveram, quum sciam te non ignorare, quid legitimum sit Libysticum, nisi cæteros admonere voluerim, qui hæc fortasse legent, hallucinari eos, qui pro Libystico Hipposelini semen, quod falso quidam Libysticum vocant, suis compositis medicamentis passim admiscent. Revixit tamen hac nostra ætate (ut te haud latere scio) Libysticum, quorundam rei herbariæ studiosorum diligentia, & jam in Italia frequentissimum habetur, unde facile quis illud consequi poterit, nisi adeo erroribus antiquis fuerit addictus, ut hæc neglexisse videatur.

Libysticũ.

Nunc reliquum est, ut dicam Latinum codicem antiquum, neque Sapphyrum, neque Smaragdum, neque Jaspidem admittere, quæ etiam Actuario silentio sunt prætermissa, quo fit, ut non desit suspitio, quin hæc in Græco codice adulterina fortasse habeantur. Ideoque nec temere factum putarim, si hæc non admiscerentur, tum quod semper crediderim lapides, quantumcunque lævigatos, nihil ab innato calore immutari posse, sicut nec aurum, nec argentum. Item è contra, nec temere factum dicam, si quis magis vulgarium opinionem sequutus, quam rationem, hosce lapillos admisceat. Nam tametsi fortasse nihil afferant auxilii, nocere tamen non possunt. Vale.

De pretiosis lapillis authoris opinio.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS, Bono Baldino Myropolæ, S. P. D.

Agitur de optimo parando sero, quin etiam de decoctis, ac dilutis.

Recte tu quidem, Bone Baldine, Bonus vocaris, quum omnium qui tecum versantur testimonio vir bonus sis frugi homo, & qui non solum amicis omnibus officiis gratificari cures, sed etiam Rempublicam ipsam juvare. Etenim etsi id antea noverim, ex ea maxime quæ mihi tecum jam diu intercesserit, necessitudine: novi tamen longe magis ex literis, quas nuper ad me dedisti, quibus eorum sententiam explodere nueris, qui in dilutis conficiendis, ubi lactis sero opus sit, id suo usui accommodant, quod ex lacte, cui coagulum admixtum sit, vel ex ipso caseo dum premitur emanat: eo argumento fretus, quod nusquam extet apud Dioscoridem & Galenum, vel alium quemcunq; Medicæ materiæ scriptorem, serum coagulo a caseo separatum expeti debere ad medicamenta: tum etiam, quod hoc seri genus acescat facile, & brevi computrescat. Probae hosce arguis Myropolas, qui ejusmodi sero utuntur, & præsertim ubi dilutum illud fuerit parandum, quo medicamenta macerari oportet, quæ in illam veniunt Antidotum, quæ Hamech Mesui appellatur, quod tibi persuadeas præterid, quod hoc serum sit parandis medicamentis inidoneum, evenire sane non posse, quin acescat, putrescatq; priusquam dilutum illud perficiatur quinq; dierum termino. Adhæc eos quoq; damnandos censes, qui in hoc parando diluto Rha Barbarum à cæteris separant medicamentis, quod putent, id nullam vel omnino modicam admittere coctionem, postquam fuerit maceratum. Hoc ut probes, ais Medicamenta quæ simul macerantur, adeo sibi invicem uniri, ac colligari, ut si subinde ferveant, vel elixentur, ea minime resolvi posse in vaporem, quæ ob partium tenuitatem, imbecillitatemq; brevi admodum indigent coctione, quemadmodum resolvuntur, ubi prius macerata minime decoquuntur ex aqua: nisi illud servetur institutum, ut quæ tenuissimæ sunt substantiæ, postremo imponantur, & parvo temporis momento conferveant. Et ut tuam authoritate etiam comprobes sententiam, Mesuem non postremæ authoritatis Medicum in medium affers: quippe qui in parando Syrupo de Glycyrrhiza, omnia quæ in eum veniunt medicamenta simul macerat, ac deinde coquit ad mediæ, nullæ

Adianti

Adianti habita ratione, quod tamen in decoctu nisi postremo loco addi debat. Hoc itaq; Mesui exemplo fretus, eos maxime hallucinari existimas, qui per se medicamenta macerari jubent, quæ facile longa coctura resolvuntur, ut eorum dilutum postremo addant fervefaciendum ne dissolvatur, contra ipsius Mesuis sententiam, qui si secus sensisset, cum fuerit in parandis medicamentis omnium diligentissimus, haud unquam permisisset, quin alicubi de hac meminisset. Atqui quum tibi ipsi hoc in negotio confidere non audeas, me etiam consulere voluisti, ac de his omnibus meam audire sententiam, veritus fortasse, ne tuis argumentis decipereris. Quamobrem petis ac rogas, ut ad te scribere velim, an probanda, vel improbanda tua mihi videatur opinio. Ego vero qui tua causa longe majora præstare nunquam recusaverim: quanquam in compositis medicamentis parandis non sum adeo exercitatus, ut de his ita præclare disserere valeam, quemadmodum tu tibi fortasse persuades: ne tamen videar laborem hunc subterfugere, & hujusce artis omnino ignarus, dicam de his candide, & ingenue quod sentiam. Ut autem brevibus, quæ à me desideras aggrediar, si libere veritatem fateri debeam, non possum in his, quæ ad serum spectant, tuæ omnino adstipulari sententiæ, quamvis partim experientia, partim authoritate niti videatur. Experientia quidem, quod compertum habeas, serum quod ficulneo ramo, & Oxymelite à lacte secernitur, non ita facile corrumpi, perinde ac illud quod admixto coagulo passim parari solet. Authoritate vero, quod nusquam Dioscorides & Galenus alterius seri meminerint, quam illius, quod per Oxymel conficitur. Siquidem hisce, quas in medium affers rationibus mihi non constat, rem hanc ita se habere, ut tu tibi persuadere videris. Quapropter altius hæc mihi trutinanda videntur, nec ita temere fortasse proferenda. Etenim tametsi serum, quod Oxymelitis & ficiramuli facultate à lacte dividitur, non ita facile corrumpatur, acescatq; perinde, ac illud, quo passim utimur, quum tamen id ego non parandi rationi, sed Oxymelli tantum tribuerim, quod proprium mellis sit, quæ illi admiscentur, servare incorrupta: fit sane ut nec putarim in causa esse coagulum, ut serum communis usus, una vel altera tantum die acescat, quum lac ipsum purum, cui nihil coaguli admixtum sit, eodem temporis spatio acidum fiat & corrumpatur. Præterea quum nusquam legerim (quod meminerim) apud Dioscoridem & Galenum, serum coagulo paratum in usum medicum haudquaquam esse expetendum, cur igitur illud improbem, non habeo. Meminit quidem seri Galenus Oxymelle parati, Commentar. 4. de victus ratione in morbis acutis: ipsumq; ibi non solùm causo laborantibus ad exoluendam alvum, ejiciendamq; bilem præfert, sed etiam ipsius conficiendi modum exponit: nec id alia sane ratione, quam differentia causa, quodq; serum cui Oxymel admiscetur magis alvum exolvat, quam quod simplex fuerit. Is enim quum in eo morbo exolvere alvum desideret, valentius quàm simplex & commune serum præstare posit: ne quis à scopo aberraret, quo ibi sero fuerit utendum, ac etiam quomodo id fuerit parandum, docet. Quandoquidem si tantum hujusce seri (ut tu tibi persuadere niteris) Galeni ævo extitisset usus, non fuerat illi opus, ut seri illius conficiendi rationem describeret, nec ut peculiariter illud afferret in medium. Quod autem simplici sero per coaguli vim à lacte sive caseo separato sæpe usus sit Galenus, facile conjici potest ex his, quæ de lacte & sero ipse scribit libro tertio de aliment. facultatibus. Quippe is ibi præcipit mel atq; etiam sal sero esse adjungendum, ut magis ac fœlicius alvum exolvat. Id quod supervacuum & ab omni ratione alienum videretur, si Galenus nunquam ullo alio sero fuisset usus, quam quod per Oxymel paratur. Etenim quum id, tot Oxymelitis Cyathos excipiat (Dioscoridis testimonio) quot fuerint lactis heminæ, à quo sejunctum fuerit, nulla sane ratio mihi sese offert, qua persuaderi possim, Galenum mel atq; etiam sal sero illi addidisse, qui in ipso apparatu mellis plurimum admiserit, præsertim quum præcipiat is tantum mellis esse injiciendum, quantum citra stomachi everſionem suavitatem inducat. Idem præterea conjici potest ex his, quæ libro quinto Aphorismorum Aphorismo 64. idem scribit Galenus, ubi serum pariter cum melle, & sale propinandum suadet, quibus Hypochondria intenduntur: id quod manifeste arguit, quòd ibi quoque de simplici sero loquatur. His accedit Mesuis authoritas, cui plurimum videris addictus, qui ad maceranda ea, quæ in antidoto illa Hamech adduntur, non serum Oxymelite paratum, sed aquam casei, id est, serum, quod à caseo fluxerit, recipere Myropolas præcipit. Quo fit, ut nostri usus serum minime impugnandum esse putem. Namq; si Oxymel, mel ipsum, saccharum, aut sal illi addatur, nihil mihi verendum est, quin hoc etiam diutius ab acore servari possit. Nec mihi persuadere possum, quod tantus author Mesues eo fuisset usus, si (ut tu arbitrari videris) à Medico usu id esset explodendum. Proinde serum quodcunq; in medicum usum expeti posse arbitror, modo ipsa seri substantia sit prorsus casei expers: parum enim referre existimo, an per oxymel, an per coagulum, an per Cinaræ flores, an per Cnici semen, an per ficulneum lac, an alio quovis modo fiat. Quum sane non ignorem (ut antea dixi) si unicuiq; istorum mel, aut oxymel addatur, præter id, quod diebus pluribus unumquodq; incorruptum asservari possit, vires quoq; illi augebuntur. Sed si quis in deligendo sero committitur error, is mihi videtur coarguendus, quem nonnulli faciunt Myropolæ, utpote qui plerunq; serum accipiunt, quod non parum casei in se continet, ut plane albus indicat color, qui in hujusmodi conspicitur sero. Quod itaq; tale fuerit, merito à medico usu tollendum est, nisi tantisper ferveat prius, quousq; quicquid casei fuerit ad fictilis fundum confidat, & serum clarum evadat. At tu quum ea nitaris opinione, de qua superius diximus, eos redarguis, qui ad parandam antidotum illam in communi sero medicamenta diebus quinq; macerant, ea sane non improbanda ratione, quòd ejusmodi serum ante prædictum tempus corrumpatur, & medicamenta inficiat. Quod ego etiam fateri cogor, sed in hoc serum minime improbare ausim, quum potius Mesues ipse, qui hujusce erroris extitit author, mihi sane videatur improbandus. Cæterum id erroris facile vitare possunt Myropolæ, si tantum sacchari vel oxymelitis communi sero addiderint, quantum antiquis addi solebat. Quod autem ad eos spectat, qui per se Rhabarbarum macerant, ut dilutum illud in fine coctionis addant, sibi persuadentes Rhabarbarum modicam vel nullam admittere coctionem: ego quidem horum sententiam haudquaquam improbaverim. Nam quum vis ipsa exolvens (Mesuis ipsius testimonio) in tenuissimis Rhabarbari partibus contineatur, nulli dubium est, si diutius decoquatur, quin tenues illæ partes in auram evaporent. Quorum, inquit, Mesues, vis facile resolvitur, quia vel imbecilla est, vel in superficie est posita, vel in subjecto raro consistit, omnia ejusmodi parumper, nec valenter coquenda sunt. Præterea nec tuæ illi opinioni facile subscribam, quòd medicamenta diversa diversarumq; partium, ubi simul macerentur, adeo simul coeant, ac colligentur, ut nulla posthac coctione possint earum dissolvi facultates. Nam tametsi Mesues ipse scribat, coctionem medicamentorum facultates diversas optime miscere, adeo ut ex omnibus una tantum resultet, & velut concretam faciat actionem: jubet tamen, si qua fuerint imbecillia, ea minus valenter esse coquenda.

Ideoq;

Serũ quod cum oxymelite paratur cur non corrumpatur?

Serum vi coaguli parum antiquis etiam fuisse in usu

Serum communis usus non improbandum.

Serum quo modo parari debeat in conficienda Hamech antidoto.

Ideoq; tum Mesues ipse, tum Medicorum omnium cœtus exoluentem Rhabarbari vim potius maceratione, ex qua nihil per vaporem deperdi potest, quam coctione, à cæteris facultatibus separant. Quod autem tua opinio mihi recipienda non sit, id plane in causa est, quod nullum sit tam solidum compactumq; plantarum medicamentum, quod coctione non dissolvatur, & cujus tenuissimæ partes si plus quam par sit, decoquantur, non abeant in vaporem, ut etiam tibi ipsi constare non ambigo. Si itaq; exempli causa coquatur Rhabarbarum, in quo natura varias, ac diversas simul colligavit tum substantias, tum facultates, ignea à terreis separantur, & facile vehementi coctione in auram resolvuntur: non video quid prohibere possit, quin hoc idem etiam cuilibet diversorum medicamentorum diluto arte parato, ubi diutius quam par sit efferbuerit, evenire possit. Quinimo si dilutum quodlibet ferveat longe magis evanescet, eo argumento, quod maceratione tenuissimæ tantum medicamentorum partes à cæteris excipiantur, quæ quum suapte natura facile fervefactæ resolvantur: nemo sane qui ratione nitatur, tuæ poterit astipulari sententiæ. Hinc enim fit, ut Mesues dilutum illud confectionis Hamech brevi admodum tempore fervefieri jubeat, ne tenuiorum partium vires amittantur. Quamobrem non video, quo pacto ab errore defendi possit Mesues in parando Syrupo de Glycyrrhiza, nisi vel depravata sit lectio, vel ipsum peritis non ignaris Pharmacopœis scripsisse dixerimus. Idcirco si quis pertinaciæ potius quam rationi non fuerit addictus, hic facile in nostram concedet sententiam. Si vero contra tam pertinax fuerit, ut suæ nolit refragari opinioni, poterit is senæ dilutum exempli gratia parare, & aliquot uncias insumere. Deinde vero dilutum ad medias coquerot antundemq; illius altera die ebibere, hoc si fecerit facile sententiam mutabit, cogente ita experimento. Cæterum mihi persuadere non possum, quin tu, cui peritiæ plurimum in Medica materia attribuere soleo hæc ignoraveris. Ideoq; te ea à me expetisse censeo, ut experireris quantum conferilij in medicamentis parandis præstare possim. In quo si tibi satis fecerim, non parum sane lætor: Si vero secus evenerit, tuam de me accusabis opinionem. Vale.

Rhabarbari dejectoria vis maceratione non coctione excipienda.

Syrupi de Glycyrrhiza examinatio.

Dilutum quod libet si coquatur vires amittere.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Balthasari Cleusselio Myropolæ
S. P. D.

Agitur de quibusdam simplicibus medicamentis, quæ in Antidoto Diatriasantalo, in Pastillis de violis & in Philonio persico adduntur.

LAudavi semper (mi Balthasar) apud omnes diligentiam, & solertiam tuam in parandis compositis medicamentis, quæ tuo in Myropolio in medicum usum asservas, quod non solum selectissima cujuscunq; generis simplicia tibi comparare soleas, sed quod etiam, ubi dubium aliquod se offerat in libris de medicament. compos. quorum scripta passim sequuntur Myropolæ, statim rei medicæ peritos consulas. Video id nunc apertissime ex tuis literis, quibus mihi dubia proponis, quæ habere videris in ea paranda Nicolai Myrepsici antidoto, quæ à tribus santalis Diatriasantalum appellatur. Quinetiam in Pastillis de violis & in Philonio quod Persicum appellavit Mesues. Porro dubitas in primis Cordi dispensatorium sequutus, quo nullum præstantius esse putant Germani Pharmacopœi, cur in ea de Santalis antidoto bis saccharū repetatur, & an ubi primo loco saccharum habetur, ibi aliqua fortasse adsit menda: adeo ut non sine ratione putes aliquod aliud, simplex medicamentum, ibi pro saccharo esse desiderandum, quum præsertim non desint (ut ais) qui non saccharum, sed zaccarum, id est: Psyllium legi debere contendant. Matthæi Sylvatici pandectis persuasi, quippe qui zaccaram ibi Psyllium interpretatur. Hæc tua prima est dubitatio, quam non magno admodum negotio tibi statim exolvam. Sed audias velim rei veritatem, & eorum ignorantiam agnoscas, qui Psyllium pro saccharo addi jubent. Hujusce antidoti, ut prædiximus, author est Nicolaus Myrepsicus Alexandrinus, cujus Græcus codex hac in antidoto saccharī nusquam meminit, nec item Latinus, quem postremo interpretatus est Fuchsius. Atqui antiquus Nicolai codex, qui una cum Mesuis operibus haberi solet, non bus, ut Cordi dispensatorium, Saccharū admittit, sed semel tantum statim à rosis. Quo fit, ut perperam Cordus Saccharum in sine iterum addiderit drosati, vel Syrupi rosacei loco, ut Nicolaus Alexandrinus præcipit, qui non simplici Saccharo hanc Antidotum excipit, ut nunc omnes faciunt tum Medici tum Myropolæ, sed Drosato rosaceo, ut magis refrigeret ac roboret. At Cordus quum sciret hanc antidotum nunc ubiq; parari in solidis orbiculis, vel oblongis particulis, quas Myropolæ suo more morsellos vocant, Saccharum rosacei vice eidem addidit. Quo postea factum est, ut ii qui nunquam Nicolai codicem legerunt, de re hac dubitare cœperint, mendamq; subesse crediderint. Cæterum si quæreres quam ob causam in antiqua Nicolai versione additum sit Saccharum, quum in Græco non reperiatur, responderem hoc proculdubio addidisse Medicos, qui jam diu ante nos claruerunt, ut gustui Antidotus gratior, ac suavior esset, quum in pulvere propinatur ex stillatitiis aquis, vel carnium jure, vel modo quocunq; alio: Quo fit ut Saccharum non sine ratione additum sit. Opinioni huic nostræ astipulatur Platearius hujusce antiqui codicis commentator his verbis: Conficitur Triasantalum sic. Pulveribus paratis additur Caphura cum parte ipsius pulveris post Saccharum contritum ut melioris sit saporis. Hæc ille. Verum enimvero non solum Saccharum addendum putarim, ut Antidoti pulveris magis gustui placeat, sed ut diutius à carie & situ conservetur. Siquidem eandem ob causam Saccharum, quod Seplasiæ Candium vocant, in Abbatis Diarhodone addi scio, in quo etiam bis Saccharum ingreditur, è Nicolai ipsius sententia, ut Græcus habet codex. Quamobrem eos proculdubio hallucinatos esse crediderim, qui Psyllium addendum censent: quum Psyllium contritum in antidota veniisse nusquam me legere meminerim. Siquidem quum inter venenatam Graci quam Arabes, qui de let biferis pharmacis, ac medicamentis scripsere, Psyllium recenseant, cur in hac competat Antidoto, quæ ad æstuantem ventriculum roborandum refrigerandumq;, ad jocinorosos, hydropicos ac splenèticos facit sane non video: præsertim quum scribat Mesues Psyllii medullam delenitivam esse ex quarto excalfacientium ordine. Nescio profecto qua ratione, quave authoritate Sylvaticus ille Zaccarum Psyllium fecerit, quum ea vox nec apud Græcos, nec Arabas nil aliud designet quam Saccharum. Nam tametsi id ex libro Dynamidis perperam Galeno ascripto, & ex Isaaci viatico probare contendat Sylvaticus, ne Syllabam tamen in iis codicibus reperire potui, quæ Sylvatici sententiam tueretur, quum nil aliud quam Zaccara simpliciter habeatur ibi absq; ulla aut horum commentatione. Sed mea sententia nil aliud Zaccara illis designat, quam Saccharum, quod ibi eadem ratione adesse censeo. Quod autem Zaccara Saccharum designet, manifesto est argumento Oxy Zaccara, quæ ab aceto & Zuccaro ita cognominatur. Sed nec Cordus sine censura dimitti debet, quod is temere Nicolai sententiam perverterit

Diatriasantalon.

Zaccara, Psyllium.

Cordi erratum.

Responsio ad tacitam quæstionē.

Error quorundam Psyllium addentium.

Zaccara non est Psyllium.

Sylvatici et Cordus notatur.

Violacei pastilli qui parandi?

verterit. Etenim ubi in fine Zuccharum addidit, ibi sane admonere Myropolas debuerat, cur rosaceum Drosatum in Saccharum commutarit, ut nihil eis dubitandum relinqueretur. Sed ü brevitati nimium indulgens & celerius quam par fuerit percurrēs, nil mirum cuiquam videri debet, si sæpe pedem impegerit. Sed eam ad violaceos Pastillos me confero, in quibus dubitas, an ex purpureis violis, quæ ineunte vere in campestribus florent, an ex Leucoio ij parari debeant, quum scribat Cordus contra communem usum ex albis violis quas Arabes Keyri vocant, hosce pastillos esse parandos. Hoc dubium sane paucis tibi aperiam, si mihi distinxeris an Nicolai Pastillos, an Mesuis parare volueris. Etenim si Nicolai Pastilli tibi conficiendi sunt, Leucoium album accipito. Si vero quos Mesues habet, purpureas violas desumito. Id quod per te facile cognosces, si relicto Cordo Mesuem & Nicolaum consulueris. Atqui id sane haudquaquam ignorare debes, Medicos in universum omnes, nullos alios in suum vertisse usum quam qui Mesui describuntur. Proinde velim ut hosce, quos haud recte neglexit Cordus, non illos paratos habeas, ne Medici qui tuis utuntur medicamentis decipiantur, & ægri subinde defraudentur. Qui à Mesue describuntur, ab iis satis longe absunt, quos parat Nicolaus. Illi enim ex purpureis violis biduo jam flaccescentibus, turpeto, manna & Glycyrrhizæ succo conficiuntur, addito etiam quandoq; Scammonio. Hi vero (quod plurimum distat) ex albi Leucoij floribus, Amylo, Rhabarbarico, plantaginis & papaveris semine, Balsamo & Rhodostagmate parantur. Qui si recte expendantur, contrarios prorsus effectus facere eos, nemo fortasse ambiget. In Persico philonio nihil tibi dubitandum erit, an piper album aut papaver album commiscendum sit, si Mesuis librum legeris, ubi de sanguinis rejecti curatione scribit. Ibi enim ad capitis calcem Philonium Persicum afferens, papaver album non piper album imponit, quod in sanguinis fluxione nullo pipere opus sit, sed quæ refrigerent, & fluxiones cohibeant, cujusmodi est papaver. Quo fit ut hallucinari Fuchsium in hoc perinde ac in multis altis facile quis deprehendere possit: Qui si Mesuis librum legisset, non ita in Cordum invectus fuisset, & rei veritatem proculdubio agnovisset. Recte autem Philonium hoc pipere destituitur, nam quum pro infrenando Opio, & croci & castorei satu excipiat, illi sane opus non est addere piper, ut magis incalescat, ubi potius refrigerari debet medicamentum, quod sistendo sanguini paratur. Postremo quod Fuchsii sententiam improbes, quod non solum in antidoto è Santalo Nymphæa flores pro Caphura substituat, sed in cæteris compositis medicamentis, quæ Caphuram accipiunt, recte te quidem facere arbitror: Siquidem nunquam probarim quæ nulla astipulante ratione ita proferuntur temere. Sed de his fortasse latius alias. Utuor tu interim Caphura, ubi medicamenta, quæ Caphuram admittunt, parabis, & Fuchsio suæ Nymphææ flores relinquito. His paucu audisti sententiam meam de hisce tuis dubitationibus: quam si sequaris profecto, ut spero, non aberraveris. Vale.

Philonium Persicum.

Fuchsii sententia explosa.

Fuchsii erratum.

JOANNES ODORICUS MELCHIORIUS
Medicus, Petro Andreæ Matthiolo
S. P. D.

Agitur de quadam admirabili planta, in Hispania reperta, & de Belonio apud Aristotelem.

BInas à te accepi literas ejusdem propemodum argumenti, quæ etsi gratæ mihi quidem fuerint eo nomine, quod memorem te mei esse testabantur, dolore tamen non levi animum meum perstrinxerunt. Intelligebam enim ex illis haud sane libenter, perturbari te plurimum quorundam calumniis & obtrectationibus, quos præter meritum & expectationem non satis æquos tuorum scriptorum reperisti judices. Hic ego si mœstitiam meam, quæ mihi perlectis literis tuis plenis illis justissima querimonia, oborta est, referre omnem velim, modestiæ profecto finem excedere judicer, tuisq; auribus non citra adulationis suspicionem nimium tribuere. Illud certe asseverare haud dubitem, nunquam me, ex quo tempore vitam hoc spiritu divina benignitate inter homines fruor, magis indulsisse dolori meo neq; etiam putare majorem me dolendi causam habuisse unquam. Primum enim te de ingenio, de valetudine, de salute hominum tam benemeritum, ita convitiis proscindi, ferebam iniquissime, præsertim, quem ego mihi ex omnibus hac ætate, non tam omni officiorum genere colendum, quam syncero amore & tacita veneratione quadam prosequendum elegeram. Deinde à tua unius injuria ad considerationem nostrorum temporum transiens, usitatam illam hodie invehendi in optimos quosq; impunitatem, in universum deplorabam. Videas enim licet quamcunq; in partem te vertas, magnam tandem libellorum, qui nostra ætate editi publice in Bibliopolis prostant, copiam, alio argumento propemodum constare nullo, quam quod conviciantur viru undequaq; doctissimis & bonis, eam consuetudinem, tam profecto detestandam, ita nunc invaluisse animadvertimus, ut nullum sit tam abjectum ingenium, quod ex obtrectatione & calumnia, eruditissimi cujusq; laudem & applausum hominum promereri se posse non speret. Nec falluntur unquam profecto spe sua. Nam simulatq; aliquem magni nominis traducere ad populum & reprehendere audacter cœpit quispiam, haud dubie reperiuntur subito (ut est ad novitatem, & contentionem rerum cognitarum promptissimum vulgus) qui illum doctum, & egregium hominem, cæteruq; longe superiorem: reprehensum vero illum alterum ob ignorantiam à meliore magistro redactum in ordinem, esse existiment. Hæc cæca & inepta præcipitiaq; hominum judicia audacissimo cuiq; tradunt animum debachandi in quoscunq;: certo nimirum eam esse populi levitatem & inconstantiam, ut repente atq; turgidi quidpiam fastuosa oratione commendatum, aliorumq; castigationem promittens, in medium prolatum est, id cum applausu omnes obvii, quod ajunt, ulnis libentissime excipiant. Quo fit, ut commendaturi jam libellos emptoribus hoc tempore illorum venditores, hoc potissimum nomine vendibiliorem efficiant, cum in titulo polliceantur correctas & emendatas in illis alicuius sententias esse. Simulac hoc dixit aliquis, impetratur ab omnib. facile fides, & magno accursu mox divenduntur exemplaria. Hi mores, inquam, & hæc plebis insciti hacq; profligatorum hominum impudentia & arrogantia, impedimento discentibus maxime sunt & reliquam vitam quam addiscendis & tractandis vitæ bonis artibus summa cum voluptate eramus transacturi, importunissime perturbant omnem, & ex dulci longe acerbissimam reddunt. Atq; ideo cum nunc in tot malorū cogitationem, occasione doloris tui devenissem, duplicata mihi agritudo animi est, dum & tuam, non bene affecti causam, & publicam imprimis vicem deploro. Scribis pertæsum jam te tot laborum, quos publicæ utilitatis gratia susceptos & exantlatos, cum qui etiam & gloriosam senectam tibi parituros esse existimasses, nunc videas probrorum & convitiorum occasiones tantum dedisse. Idq; nunc tandem senilib. annis contigisse quereris, in quib. cum præter cætera incommoda, quæ illa fert ætas, molestiarum abunde tibi dominascantur tuæ, etiamsi

etiamsi aliunde nihil adversi sese ingerat, in pace te, & otio sine odio & invidia, atq; obtrectatione optime factorum conscientia munitum pie & religiose decebat vivere. Equidem fateor si obscuro genere vitæ olim probato Græcorum præceptum illud λάθε βιώσας sequi, & tibi vivere tantum, non etiam prodesse Reipub. commentando statuisses, nunquã hoc fuisse eventurum, ut homines ambitiosi hoc tempore violando honore & oppugnanda dignitate senij tui gloriam sibi & famam aucuparentur. Qui possent enim invidere, si opes tu omnes tuas domi diligenter observatas, tibi tuiq; usurpares tantum? Verum quando amplissimos thesauros ingenij tui, foras omnibus conspiciendos protulisti, tuarumq; divitiarum amplitudinem liberaliter impartiendo, hoc est, candide docendo omnibus nationibus patefecisti: non est mirum tam ampla bona, tam splendida, tam omnium oculis exposita, imo omnium manibus contrectata indies, movisse alicui ex tam multis ad invidiam animum, quæcum is ipse desideret maxime, nulla tamen ratione se consequi posse consideret, tibi ea jam liberaliter divino munere contigisse doleret summopere. Dolor ille in odium versit, odium ad calumnias, & convitia reperienda ingeniosos vel quoslibet facit, & nunquã non sicut in scirpo nodum, ita in quantumvis bene dictis & factis reprehensionis aliquam causam quærit & invenit: aut certe invenisse credit. Hæc causa est invidiæ, quæ flagrare dicis: quæ quidem ejusmodi est, ut nemo omniũ hominum sit, qui non eadem de causa sibi concilia tam omnibus votis exoptet, eamq; si contingat in summorum bonorum numero ponat. Dices, at gravis illa mihi seni est: Ad hæc etsi dicere multa possem: viridem nempe adhuc tibi senectam esse, & vivendi robore præditam, & complura alia in eandem sententiam: tamen aliud est, quo magis niti, tuosq; te canos (quanquam ne illi quidem annoso adeo prodierint multi) consolari in primis velim, nimirum ut cogites in virtute tua & recte factorum conscientia, tuorumq; pulcherrimorum & utilissimorum operum contuitu acquiescere te toto animo debere. In his enim rebus solida in primis & nunquam peritura laus potissimum consistit: nec est sane homini finem bonorum omnium serio spectanti, prater has externorum commodorum magnopere quippiam expetendum. Illæ enim solæ sunt tuæ, non tantum in hoc brevi spatio vitæ, quod hic degimus, contra omnes fortunæ vicissitudines duraturæ constanter, sed & apud Deum Optimum Maximum immortalia tibi in cælo præmia comparaturæ. Ejusmodi fundamentis cùm optima spe confidentissime inniti possis, cave aliunde ut tibi pendendum esse arbitreris, ut ab inconstanti hominum judicio, rumore vulgi, applausu populari, laude vel vituperio cujuspiam: quæ indignis sæpenumero blandiri quam indulgentissime quotidiana experientia comperimus omnes. Hæc cum pro tua prudentia perspecta tibi abunde sint, opus est avertere te jam posthac oculos atq; aures, animumq; simul, a vultu & a sermone ignobilis & stolidi vulgi, nec ex illorum judicio colligere, quid sentire, quid gaudere, quid dolere de te ipse debeas. In te descendas ipse oportet, tuaq; bona nosse, & recto, hoc est tuo, & non aliorum judicio ea æstimare consuesce. Deprehendes nimirum in te, quasi in alio quopiam cernere posses, beatum illum profecto & summe fælicem esses prædicaturus. Neq; immerito sane. Nam si rem recte cogitare & contemplari animo attentius velis, quanta te lætitia perfundi necesse est, quoties meminisli tot laborum, molestiarum & itinerum, cursitationum, vigiliarum, quæ omnia publicæ utilitatis gratia suscepta, & infracto animi robore tam multos annos tolerata, tibi & toti Italiæ, imo vero toti hominum societati, quæ terrarum orbu patet, tam bene, tam utiliter, & fæliciter cesserunt. Jam quid tibi spectatu jucundius est, quam cum cernis in generosissimis quibuq; nostri seculi mentibus jam emicare passim radios doctrinæ, de luculentissimo ingenii tui lumine accensos, discussa nimirum superiorum annorum caligine: quæ contecta & obvoluta delituerunt omnia & per doctissimos Commentarios tuos in lucem sunt prolata? Sane quoties majorum nostrorum memoriam cogitatione repeto, eorum ego cum in cæteris artibus capessendis, tum vero etiam in Medicina addiscenda miserrimam conditionem fuisse judico. Ut enim tunc fælicissima prodisse ingenia demus, & ad ratiocinandum in rebus difficilimis inprimis apposita: Ubi cæteru reb. omnibus abunde instructi jam ad medendum accesserant, instrumentorum notitia, quæ ex antiquis autoribus petenda ad hanc rem necessario requirebantur, destituebat medicaturos. Qua quidem ex re insignis calamitas & innumera damna in universum genus humanum redundarunt, donec tandem res hominum placatiore vultu respiciens ille mundi & rerum omnium fons & effector Deus, excitatis aliquot ad hoc negotium idoneis ingeniis hac in parte succurrere nostris necessitatibus statuit. Extiterunt igitur hoc ævo linguarum externarum periti, & in antiquorum lectionibus exercitatissimi viri non pauci, quorum nomina doctis omnibus nota sunt. Hermolaus Barbarus, Nicolaus Leoniceus, Joannes Ruellius, Marcellus Virgilius, Leonardus Fuchsius, Antonius Musa, Jacobus Sylvius, Aloysius Mundella & aliquot præterea alij, qui omni diligentia, studio, vigiliis & laboribus hoc unum enixi sunt maximopere omnes ut auxilia Medica à veteribus descripta in cognitionem, & usum tandem revocarent. At deerat adhuc qui extremam his conatibus manum imponeret, & quasi judex quidam diversissimarum opinionum quibus illi inter sese dissiderent, cujus tandem judicio, altercantibus inter se tot excellentissimis viris, staret hæc ætas nostra, ut certa indubia veritatis possessione frueretur. Hic tu Matthiole divina procul dubio providentia ad eam rem destinatus, ad unum omnibus optantibus nobis, doctissimo calamo tuo erudire ætatem nostram cœpisti. Idq; ut faceres fælicius cæteris, omnes dotes, quæ ad virum tantas res susceptarum pertinerent, inte cumulatissime divinitus collatæ sunt. Summa doctrina, summum ingenium, excellens judicij acumen, admirabilis rerum lectarum memoria, pertinax in urgendis semel susceptis laboribus constantia, ardentissimus veri amor, animi robur nullis difficultatibus cedens. Quid multa? Moliturо rem tantam nihil defuit. Atq; ideo quam primum admirandum illud opus tuum typis excusum in hominum manus pervenit, tanquam Gorgonei capitis aspectu præ admiratione quasi obstupuerunt omnes, quibus eadem de materia scribere animus erat, depositisq; de manu calamis, & scribendi proposito mutato inte unum ora animosq; converterunt. Tanta apud omnes eodem momento & nominis & operis tui veneratio extitit. Suscepisti autem hoc negotium ea ratione tractandum, ut meliore quisquam hominum id tractare nequiquam posset. In authorem enim antiquissimum commentarios scribere instituisti, qui quidem solus propemodum ex vetusto illo seculo relictus erat, diligens scriptor rerum ejusmodi. Dioscoridem, quem Gal. inter omnes eos, quorum scripta ad illius ætatem pervenerant, approbat & laudat maxime. Nemo quippe Græcorum hominum remedia in usum conferre potest commode, cui Dioscoridem non ad unguem edisca tur. Qui enim posset? cum præter illum, quas res quib. verbis indicarint nemo tradiderit alius. Itaq; jam eo deventum erat, ut quidam etiam magnæ existimationis Medici non jam clanculum apud suos sed palam in cœtibus publicis negarent manifesto, posse quenquam ex Galeni libris Medicinam facere. Quid causæ est? Quia nimirum Dioscoridis lectione neglecta, quibus instrumentis Galenum uti existimaret, ignorabatur. Hac igitur in parte anxiis & laborantibus, peroportune tu sane nobis affuisti. Introducti enim tua opera in Dioscoridis lectionem, quo pacto Galeni consiliis utiliter medicando uti possemus, didicimus. Itaq; debere se tibi hac de re quotquot sunt elegantioris Medicinæ studiosi omnes fatentur unanimiter. Ita autem nobis Dioscoridem declarasti, ut una cum illo & Galenum & cæteros Græcos ac Arabas omnes, ubi opus erat, diligentissime conferis, ne ad tanti authoris ac Medicæ materiæ intelligentiam à nobis quicquam desideraretur. Quara-

tione simul factum est ut & in cæteris Medicinæ authoribus, multi loci à te explicati sint, quorum intelligentia primis erat necessaria ad medicandum. Sed hæc tu non ex professo, sed tanquam obiter, & velut aliud agens fecisti. Primus enim laborum tuorum scopus erat, ut Dioscoridis lectionem bonis ingeniis planam redderes, tum vero etiam cum multæ essent materiæ Medicæ partim nostra ætate, partim paulo post illa fœlicia Græcorum tempora inventæ, earum etiam rationem habendam esse ducens, singulas per occasionem oportunam notis omnibus diligentissime descripsisti, vires enumerasti, utendi modum fidelissime docuisti. At verò ut nulla non in re cæterorum, quot quot ante te scripserunt, diligentiam vinceres, picturæ à te tam elegantes & summa industria ad vivum expressæ additæ sunt, ut vel ex illis incognitas plantas cognoscere, vel conspectas quidem antea, sed è memoria lapsas in mentem rursus revocare, non admodum sit difficile. Qua quidem in re quàm tibi cura adhibenda fuit, ut optimos quosq; pictores, & quod longè difficilius fuit, sculptores quoq; undiq; optimos, ut nunc continuo facis, conquireres? Hic tu sumptibus nullis pepercisti, de longinquis regionibus homines idoneos accersens, quosdam etiam ipse ad recte pingendas & sculpendas herbarum imagines facta rerum propriarum jactura exercens. Jam verò tot numero tamq; varias res ut investigares, quantas molestias perferre te oportuit, tot peragrare magno cum sumptu regiones, excelsissimos ac præruptos scandere montes, sub ardentissimis solibus squalidum vagari per prata, per agros, per sylvas, per marium, ac fluminum littora. Vitam sæpe maris tempestatibus discendi gratia committere: ac ne quid aliud dicam, quantus labor tibi subeundus fuit fatigandis amicis per literas, qui diversis & longinquissimis regionibus commorantes, exquisita plantarum exempla magna sane cura asservata tibi suppeditarunt? Quid igitur mirum si è recentioribus quidam, qui ante te plantarum imagines in suis Herbariis crassiori satis, ac rudi omnino facie pinxerunt, ut Lonicerus, nunc primum quamplurimas historia, ac viribus scripserunt, nullis aliis stirpium imaginibus sua exornaverint scripta (ut Lacuna in suis Hispanicis comm. quas etiam Lusitanus ille aliter ex tuis fere prorsus deprompsit) quam iis quæ è tuis viridariis apertissime radicitus extirparunt? Id fortasse magis mirum quamplurimis videbitur, quod hisce apertissimis furtis tuorumq; laborum depopulationibus visis, non solum illis non trascaru, sed potius plurimum tibi gaudeas, & illis non modicas videaris habere gratias, quòd tuos tanti fecerint labores, ut illos tanquam patentes thesauros depradari haudquaquam sint veriti: ea ratione fretus, quod dum ij se ditari illustrariq; satagunt, tuus, non illorum, splendor in illis emicare videatur. Sed hæc si aggrediar dicere, obliviscar epistolam scribere. Me illud saltem dicere necesse est. Fortis hoc omnino animi fuisse & ardentis cum veritatis amore, tum studio provehendi publici boni tantas nimirum offensiones magnorum hominum incurrere te sustinuisse, quos de errore convictos nominatim reprehendere palam ausus es, Odiosa quidem hæc res & tibi sane parum utilis. Dicere tamen verissime hoc omnes possumus, nisi id feciss, nequaquam tuos libros tam multis usui futuros fuisse. Quanquam enim à te omnia rectissime inventa, & firmissimis rationibus, ac veterum scriptorum authoritate confirmata sint, ut nemo jam de veritate dubitet, qui tua attente legerit, videstamen, quæ vulgo sit discentium in perpendendis rationibus ignavia, ac negligentia. Nam quod quisq; alicujus nominis vir dixit, id nulla adhibita ampliore consideratione tanquam certum arripiunt. Atqui si reprehendi quempiam animadvertunt ab alio, ibi primum quasi coacti excitant mentem, & rationes, & argumenta, quæ ex utraq; parte adducuntur, tunc demum diligentius expendunt. Id cum pro tuo exquisitissimo judicio optime intelligeres, non dubitasti veritatis gratia te ipsum præcipitare, & odia & inimicitias multorum, quos amicos te habere, nisi communis boni majorem rationem ducendam esse censuisses, privatarum tuarum rationum magis intererat. Hæc commemoravi eo prolixius, ut ostenderem recordationem tanti operis, tamq; laboriose confecti in deliberationibus tuis opponere te debere calumniis perditorum hominum magis quam æstimare fœlicem te ex bono domestico tuo, quam ex alieno malo infœlicem. Calumnia enim non tibi malo est, sed illi, qui tam male affecto & corrupto ac perdito est animo, ut convitio afficiat nihil tale merentem. Quid? quod omnium sapientum & magnorum hominum inde usq; a mundi primordiis semper aliqui reperti sunt oppugnatores, iiq; non pauci numero, & per quos illorum virtus, prudentia, studium, patientia, ingenium denique ipsum exercetur. In horum numero recenseri te si cupias, conditiones etiam illas non recusesoportet, quæ commune fatum semper adjunctas esse voluit, veræ virtuti & sapientiæ, quæ quidem certe morsibus & invidiæ malevolorum semper fuit obnoxia. Quintmo plane optabilius est vituperari a talibus, quorum calumniis præter omnem rationem affici te animadverto, quam summis ab iisdem laudibus vehi. Illi enim neminem arbitror alium laudaverint, quam qui per omnia eis simillimus sit. At enim mors tibi potius ipsa & fortunarum omnium discrimen adeundum sit, quam illis, moribus, instituto, ingenio, assimilari ut optes. Fuerunt profecto, & sunt etiam hactenus celebres aliquot & magni viri, qui cum tanti essent, ut amplitudinem, & præstantiam tuam concipere omnino facile possent, & senserunt, & loquuti sunt semper de te honorifice & amantissime. At unum tantum inter multos commemorem, qui tamen unus plurimorum loco ab omnib. nobis haberi merito debet. Illustrissimus ille, ac omni laudis genere celeberrimus vir, Bernhardus Clesius olim Cardinalis Tridentinus, Serenissimi Regis Romanorum Cancellarius, in tanto te semper honore habuit, ut a latere suo nunquam, nisi invitus, dimiserit. Non enim ille tibi vitam tantũ & valetudinem credidit (quod per se maximum est) sed & in maximis arcaniq; negotiis, sine tuo consilio decernere nihil voluit unquam. Tanti enim fecit, non solum eruditionem, sed & prudentiam & fidem tuam, homo tanti judicii, ut quem cum eo comparemus, hoc seculo non facile alium reperiamus. Annos quatuordecim in Aniania valle vixisti, ubi tuam industriam, fidem, benignitatem morumq; tuorum innocentiam ita approbasti, illustri præsertim Clesiacæ familiæ, aliis cæteris, & toti in universum populo, ut abiturum inde magna multitudine, cum viri, tum etiam matronæ una cum liberis flentes longæ satis per agrum illum te prosequuti sint benefactorem & patrem solenni voce appellantes. De Goritiensib. vero, apud quos annis duodecim Medicinam fecisti, quo illi in te animo fuerint, pervagata jam in omnib. terras propemodũ fama est. Ut enim non recenseam omnia quot illi & quales suæ erga te observantiæ notas ediderunt. Nam præter id, quod dum illic viveres honestissimum stipendium tibi sponte contulerant, ac instituerant, palam etiam tum omnibus eorum in te animus fuit, cum incendio tibi domus una cum facultatibus omnibus una nocte interiret: nimirum postridie ad te certatim confluentes viri, ac matronæ singuli aliquid suppellectilis objecerunt, alij etiam pecunias non modicas ad sublevandam illam ingentem jacturam contribuerunt fuitq; tanta eo tempore plurimorum nobilium virorum erga te liberalitas, ut eodem die post tantam factam jacturam rerum omnium, ditior mox quam prius fueras, effectus sis. Sed major fuit æstimatio virtutis tuæ apud illos, quam ut sufficere tibi hæc præmia putarent. Ideo Magistratus Nobilium decretum publicum fecit, ut tibi illico annui spatii stipendium ab ærarii præfecto persolveretur. Quippe innumeris meritis tuis devincti, & misericordia tam subitæ calamitatis affecti, non tantum sublevare te, sed & territum consolari,

consolari, suæ pietatis humanitatisq; esse partes censuerunt. Deinde, ubi fama nominis tui ad Cæsarem Ferdinandum perlata, ut te Serenissimi filii Medicum esse voluisset, ut testarentur, ad ultimum constantissimam suam erga te benevolentiam, torquem tibi aureum non contemnendi ponderis donarunt. Id simul etiam apud te palam professi, neminem se Medicum sibi ascituros, nisi quem tu eis nominasses. Postremo datæ sunt literæ ad Serenissimum Archiducem, quibus impense petierunt ab illo, ut si quando vel ob senium, vel ob quemcunq; casum alium aulicos labores amplius sustinere non posses, non liceret tibi demigrare alio, quam Goritiam: scilicet ut cum te vivo & valente frui non possent, ossibus saltem & cinerib. tuis suæ in civitate conditis extrema pietatis officia præstarent. Tanta in colendo & amando te constantia in homines quantumvis pios humanissimosq; cadere non posset, nisi ea à virtutis admiratione ortum duceret. Vides, doctissime Matthiole, abunde te à non paucis honoratum esse, idq; ab honoratis viris, ut tibi jam isti canicularum latratus obesse magnopere non possint. Verum ut non ita magnifaciamus hæc, an non summa hæc tua gloriæ est, quod Invictissimus totius Christiani orbis Imperator, te tuosq; præclarissimos in Dioscor. Commentarios tanti faciat, ut non tantum amplissima accessione stipendium auxerit, sed & peculiariter magnam summam argenti ad pertexendos, quos nunc in manibus habes, libros donaverit? Exemplum sequuti liberalissimi Imperatoris ipsius filii, & omnes totius Bohemiæ proceres magnam sane vim pecuniæ ad eandem rem tibi contulerunt, visis præclarissimis plantarum, & animalium figuris ad vivum delineatis, quibus sane pares hactenus non extant, nec fortasse in posterum extabunt: quas nunc præ manibus habes. Jam verò, si in partem gloriæ tuæ publicam famam, quam tu tamen nec captasti unquam, nec magnifecisti (quæ tua modestia est) admittere velis, quid illa celebrius est? In Italia, in Gallia, in Hispania, in Germania nemo jam est rei literariæ studiosus, qui tuum nomen non semper in ore animoq; Comm. in manibus habeat, imo jam eo ventum est, dedecus ut summum sit, in bibliotheca sua non posse ostentare Matthiolum. Magna vero laus in ejus lectione plurimum profecisse: contendentibus nimirum jam certatim omnibus, occasione tuorum scriptorum ingenium in re herbaria cognoscenda periclitari. Unde non mirum mihi est, quod retulit recens diligentissimus & fide dignus Typographus Vincentius Valgrisius à prima illa editione supra triginta duo millia exemplarium esse divendita, accurrentibus nihilominus ad emendum usq; tam multis, ac si nunc demum in lucem editus prodiret. Eam fortunam ullius unquam libri fuisse, nemo est, qui asseverare audeat. Quinetiam videas jam instructi ubiq; hortos insignium plantarum refertissimos, quas ex tuis libris cognitas, magnis sumptib. aliunde ad se apportatas domi quisq; suæ summo studio & assiduitate educant & colunt. Illud etiam addendum puto, quod mirum fortasse omnibus videri queat, jactari jam hoc vulgo a mercimoniarum negotiatoribus, qui lucri quærendi gratia longinquissimas & diversas mundi regiones adeunt, ubiq; locorum haberi & legi Matthioli Dioscoridem. Sunt qui in Syria se eum vidisse dicant, alii in Persia, in Ægypto, alii cum Alexandriæ, tum etiam Memphi, quin & Arabes & Pœnos delectari ejus inspectione dicunt. Ipse quidem audivi, qui diceret Thessalonicæ se illum Hebraice scriptum reperisse à docto quodam Hebræo translatum. Cæterum quid dicam de pietate summa, ac liberalitate ingenui animi tui? nescio profecto quid magis: cum in minori satis fortuna, ac rerum omnium tenuitate studiosos nonnullos adolescentes, qui præres domesticæ angustia, sua prosequi studia non poterant, in publicis Italiæ Academiis propriis aluisti pecuniis magnis è te laboribus conquisitis, libros illis innumeros coemisti. Doctoratus insignia persolvisti, atq; his postremo peractis, eos omnes honestissimis in locis collocasti. Ipse quam plurimos audivi Materiæ Medicæ studiosos, Patavium Goritia reversos, ubi tecum fuerant plantarum cognoscendarum causa, vel te fortasse tantum videndi, allecti præclari nominis tui fama, qui non solum tuam in rebus omnibus agendis dexteritatem, & in ostendendis censendisq; plantis facilitatem sunt admirati, sed magnis quoq; ubiq; præconiis tuam decantabant liberalitatem, humanitatemq; summam, cum præter id quod in conquirendis demonstrandisq; plantis, nunc in montibus, nunc alibi, nusquam laborum pertæsus inspici poteras, quotquot ad te veniebant, domi tuæ exceptos à te esse ajebant, perinde ac fratres amantissimos. Tot tu laudatores & admiratores tuorum operum, ac animi morum dotumq; adeptus, spernere cæteros citra ullam jacturam tuam, tuto & facile potes. At dices: optabile erat omnium consensu recte facta approbari, & paribus studiis certatim laudari illos, qui de omnibus in universum benemeriti essent. Id quidem sic existimo eum te esse virum, in quo cohonestando omnes simul elaborare merito conveniebat. Verum tanto honore dignus cum sit, si non agnoscens te tantum, asinus quispiam calcib. feriat, nunquid tuis ornamentis quicquam ex eo decessisse arbitraberis? Liceat enim mihi cum hoc animante conferre æmulos tuos: siquidem cum nullo conferri possunt magis apposite, quippe qui non reprehenderis ab illis, ad quos hoc pertinet, ut de summorum virorum monumentis sententias ferant, sed à stolidis quibusdam ac impudentibus, extremeq; ignaris hominibus. Qui cùm vix communi sensu præditi sint, vulgato tamen illo animi morbo infecti tanquam totius sapientiæ arcem tenerent, non modo censent omnes, damnant, pronuntiant, nihil nesciunt, ut est inscitia nihil impudentius, vel arrogantius, verumetiam, quod longe detestabilius est, ubi, quod justis rationibus reprehendant, reperire nequeunt, convitiis & maledictis omniq; criminum genere optimorum & doctissimorum virorum labores insectantur. Verum hos obscurabit & opprimet tandem fama splendorq; nominis tui. Et sane jam vidimus quibusdam per summam ignominiam & dedecus silentium impositum per Magistratus publicos esse. Vix enim annus elapsus est, cum scripto in te acerbissimo libello quodam, ubi eum editum esse comperit Senatus Venetus, non tantum gravibus sub censuris vetuit ne distraherentur exemplaria, sed ut igni imposita cremarentur, mandavit severissime. Itaq; jam & summi Monarchæ & amplissima illa Respublica pro tuo honore depugnant. Quo futurum facile non dubito, ut brevi repressi, manus dent adversaris istis tui, aut si quid omnino magni conentur efficiantq;, tempus ipsum profecto tandem posteritasq; doctorum hominum scriptis semper æquissima, meritam tibi gratiam, dignasq; laudes referet. Cum enim hæc ætas, tuq; ipse atq; invidi tui fatali mortalitatis lege transierint, novumq; succesferit seculum, tunc sine nominis statusq; dignitate, aut respectu sola existimabuntur ingenia, nec considerabit lector cujus, sed quale sit, quod legitur. Tunc nec amicorum authoritas claritasq; deterrebit, nec inimicorum calumnia avertent, nec munera opesve corrumpent, nec officia, aut odia, amorve seducent ac perturbabunt judicaturos de scriptis hominibus. Sed nuda illa, remotis omnibus, quæ à recte judicando abducunt, obstaculis, per se ut sunt considerabuntur. Tunc si quis post fata superest sensus, ut est sanè candida utraq; de tuis scriptis judicia experieris, recipiesq; tuorum laborum æterna & immortalia præmia. Sed de his hactenus. Verum ne sine aliquo fructu, unde commodi, vel beneficii aliquid ad Rempublicam per te redire possit, hæc nostra ad te perveniat epistola, plantam quandam siccam ex Hispanis ad me transmissam, una cum ejus imagine ad te mitto. quod nihil sane magis mihi nunc sit in votis, quam ut herbam hanc vivam virentemq; conspicere possim. Scio enim in herbaria facultate doctiorem te esse neminem: quo fit ut aliquam hujusce herbæ notitiam abs te consequuturum me sperem, si tamen alibi quam in Hispania nascatur. Quapropter

propter te plurimum rogatum velim, quod si quam illius cognitionem habes, id mihi (ut soles cum cæteris) amanter significare velis. Namq; digna est ut ob admirabiles ejus facultates ubiq; habeatur in hortis. Imaginem hanc una cum herba & radicibus ex Hispania misit ad me clariss. Cæsareus Medicus, Petrus Cannæzerus cum hac inscriptione. In hac depingenda herba multiplici luxu rerum parens natura colorum ornatu, fœlicissime lascivire visa est. Illius siquidem radix dodrantalis, simplex & unica nonnullis circumquaque prodeuntibus fibris innititur, crassitudine sativæ Pastinacæ, ipsa carnosa rara, teres in mucronem turbinatur. Cortice obtegitur simplici, subnigro, aspero, tenui: hic simulac inaruerit contrahitur, & in tenues rimas satiscit. Candida eadem intus est, pingui quodam & digitis adhærente prælentore succo gustu subdulci qualis fere in Pontica nuce. Summa tellure laciniata herbæ folia diffunduntur, carnosa, longa, acuminata, colore viridi langvescente, singulaq; ex intervallo disposita. Caules gerit plures teretes, graciles ac duriusculos, in quorum summitatibus herbacei prodeunt calices longiusculi, torosi atq; teretes, cuspide toto ambitu denticulata: è qua Majo mense lutei prodeunt flores adeo numerosis foliis dense stipati, ut numero, ac longitudine latitudinis angustiam abunde pensent, ubi vero prorsus explicata fuerit, orbem radiatim circinantes adeo pulchri visuntur, ut aureo colore, & figura solem exprimere videantur. Ineunte autem solstitio planta hæc deflorescit, mirabili facta transmutatione. Namq; calices ipsi globoso horrent aristarum agmine, quæ acie disposita gluma continuo excubat, ut semina ipsa densiori congerie intra aristarum vallum munita statuto à natura tempore demum prosiliant. Provenit in montib. & liginoso solo mortalibus opem latura. Namq; præsentaneo remedio adversus viperarum cæterorumq; venenatorũ morsus ictusve, ac pestiferos morbos quoscunq;, tam è foliis quam è radice succus desumitur, præbeturq; potandus. Comitialibus item ingruente insultu mire affectis subvenit. Cardiacis idem datur & vertiginosis. Enimvero commanducata per se radix tristitiam discutit, hilaritatemq; conciliat. Quinetiam lacteus radicis succus oculorum aciem acuit. In summa, tota planta magni est ad omnia usus. Hæc sunt quæ plantæ ipsius iconi subscripta erant. Sed Hispanus, cui hanc mihi ferendam dederat Cannæzerus, addebat hanc in Catalonia à quodam servo Aphro à Cervero Letidano viro nobili, pretio emptam primum fuisse ostensam. Nam quum quidam (ut ille asserebat) in agro messores à viperis demorderentur hic, qui in Aphrica plantam hanc noverat, propinato ejusdem succo, incolumes servabat omnes, quot quot demorsi fuerant. Sed nemini plantam ostendebat, ne lucro defraudaretur. Quo postea factum est, ut vafriores quidam observantes à longinquo tractum à quo Apher ille plantam deferebat, illuc concesserint, plantamq; consequuti sint, invĕtis rescissa nuper herbæ reliquiis, & repertis quibusdam hujus herbæ plantis à quibus humo tenus folia rescissa erant, certiores facti sunt, se plantam adinvenisse, quam quærebant. Ea deinde effossa, factoq; succi in aliquibus periculo divulgata est. Quoniam autem vipera, cujus venenum superat hac herba Hispanice Scurzo appellatur, posthac eadem SCURZONERA nominata est: quod idem significat, quod viperina. Nam & Græci ab ἔχις Echium appellavere. Mihi vero nihil carius esse poterit, quam si tua opera in ejus cognitionem deveniam. Habeo præterea quod etiam in Helenio abs te quæram. Siquidem dubium non parum me reddidit superioribus diebus, liber ille Galeni de Theriaca ad Pisonem, quod ibi legerim Dacas & Dalmatas tela Helenii succo inficere: idq; hoc pacto vulneratorum sanguini congrediens occidere posse. Verum quo pacto id fieri possit haudquaquam intelligo, quod non solùm à nemine scriptum sit, Helenium vim aliquam habere lethiferam sed quod scribat Dioscorides serpentium morsibus auxiliari: te consulendum putavi, quod tuo spherem auxilio ac doctrina ex hac ambiguitate me extricaturum. Reliquum erat, ut te hortarer ad urgendos susceptos labores tuos. Sed excrevit jam nimium Epistola, quam ne alias occupatissimo tibi negotium facessat amplius, melius est me hoc loco abrumpere. Vale.

Planta ex Hispania allata. Plantæ historia.

Vires.

Quo pacto primum in Hispania inventa?

SCURZONERA.

Quæstio de Helenio.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Joanni Odorico Melchiorio, Serenissimæ Reginæ Bohemiæ Medico, S. P. D.

Respondetur ad præcedentem Epistolam, & declaratur quid Belenium significet apud Aristotelem.

AMetsi solatii plurimum mihi attulerunt humanissimæ literæ tuæ, quod modis omnibus contra invidorum obtrectatorumq; morsus, ita confirmare & quasi munire me nitaris, non tamen animi perturbationes adeo lenire potuerunt, quo minus vicem meam adhuc dolere perseverem. Non quod videam à pessimo nebulone citra causam omnem non solum nostros dilacerari labores, sed etiam dignitatem convitiis, probris & maledictis petulantissime impugnari. Habeo tamen tibi gratiam, quod tuis dulcissimis verbis, tua dicendi scribendiq; facundia, ac fideli de rebus à me gestis commemoratione, dolores animi mei haud parũ demulseris. Sed quemadmodum tu, quem filii loco dilectissimi semper habui, amoris in te nostri omnib. tuis officiis haud immemorem te exhibes: ita nunquam oblivisear ego, unum te semper extitisse, qui me ex animo dilexeris, observaveriq; quam maxime. Pro qua tua ipsius in me propensione ac pietate, ego tibi vicissim modis omnibus perpetuo respondebo. Dicant scribant agant, latrent contra me hi perditissimi Sycophantæ, lgerent labores nostros, addant maledicta,

ledicta, criminationes, contumelias q; non tamen ob id à studiis juvandæ Reipublicæ, propagandæq; veritatis me avertent, nec unquam satis venenatis morsibus scripta mea adeo dilacerabunt, labefactabunt q;, quin contra innatam eorum malignitatem continuo in medium doctorum virorum emergant, & elucescant. O te si haberem, quo cum studia mea communicarem, ut antea solebam, nihil mihi putarem evenire posse beatius. Hæc enim in studiis voluptas socium requirit, sine quo quanquam illa quidem manca non est, esset tamen ea proculdubio hilarior, uberior dulciorq; ubi adesses tu, quo cum quotidie conferre possem. Sed fortasse conjunget nos Deus Opt. Max. antequam à corpore animam disjungat. Ille autem, cum animi mei vota in conspectu habeat, tui vice, paucis ante diebus socium mihi addidit Joannem VVillebrachium Borussum Medicum, hominem ut literarum, ita virtutis in primis studiosum. Is in aulam Sereniss. Principis nostri nunc primum ascitus est, ut mihi animalium historiam meditanti aliisq; interim negotiis occupatissimo sua opera sit auxilio. Nec dubito quin conjunctis operis hanc doctrinam ita negligenter hactenus tractatam excultiorem & veriorem aliquando studiosius proposituri simus. Est enim Serenissimus Princeps noster adeo hujusce instaurandæ historiæ studiosus, ut multis jam in locis doctos, ac industrios homines alat, qui non libros tantum antiquorum ea de re consulant, sed in ipsis animalibus oculati testes, quid sit, quid non sit verum, considerent. Taceo pictores qui externis in regionibus principis ære, quadrupedum, volatilium, reptilium, insectorumq; omnium imagines ex ipsis vivis animalibus calamo perquam diligentissimo delineant, ac propriis pingunt coloribus. Itaq; tanto principe autore habebunt jam Philosophi in posterum pulcherrimam illam suæ professionis, qua hactenus caruerunt, partem integram, bona fide, non ex libris collectam, sed ab ipsa rerum natura descriptam. Quanta enim ingenii excellentia Principem hunc divina providentia ornaverit, vel ex eo manifestum est, quod cum in Philosophorum libris adductus inde maturius ad majorem, Regni nimirum administrandi gloriam magnopere versari non potuerit, ita tamen de naturis rerum & sentit, & differit, ut non tantum intelligere Philosophorum decreta videatur, sed eis etiam, adductis rationibus & observationibus propriis contradicere audeat. Unde fit sæpe, ut non illum à nobis, qui nomen titulumq; doctrinæ gerimus, sed nos ab ipso de rerum hujusmodi veritate, exquirere sæpenumero necesse sit. Sed ne redeam unde diverteram, ego mea studia persequar, nec ab illis unquam me separabo, quousq; anima separetur à corpore, ne posthac temporis amissi reddenda mihi ratio foret. Sed venio ad plantam, cujus imaginem una cum historia, & viribus ad me misisti: quam etsi antea Norimberga mihi misit examinandam Joannes Hessus Medicus qui conquirendis comparandisq; sibi plantis, universam fere peragravit Europam, non tamen fit, quin tua mihi tam grata fuerit, quam quod gratissima: quum una cum imagine integram siccæ herbæ plantam ad me transmiseris, in qua omnia viva sum contemplatus, quæ ea in imagine mortua fere apparebant. Ex illa enim non solum vivam veramq; omnium partium delineationem sum magna cum voluptate contemplatus, sed radicis saporem ac etiam odorem degustare licuit. At doleo profecto plurimum, quod tuæ petitioni, ut velim, satisfacere nequeam. Nam planta hæc peregrina antea mihi visa non est & si fortasse visa, non tamen cognita. Memini quidem talem fere me conspexisse plantam in Goritiensi agro quodam in prato parum ultra Sontii fluminis pontem quam cum à longo Tragopogonum censerem, alia postea reperta est. Verum an hæc illa fuerit planta affirmare sane non ausim, quòd foliorum imaginem in mentem revocare nequeam, nec radicem viderim effossam. Habet enim Scurzonera hæc tua flores Tragopogoni amulos, quinetiam radicem perinde ac in illo dulcem, adeo ut Tragopogoni species dici posset, ni folia Cichoraceæ plantæ speciem referrent, caules longe aliter quam in Tragopogono se haberent, & ni radix crassior, succosior & lacte pregnans haberetur. Porro vetant hæc ne Scurzoneram Tragopogoni congenerem faciam. Non desunt præterea, ut audio, in Hispania rei herbariæ fortasse non ignari, qui hanc plantam Chondryllam esse censent, tum quod foliis eam referat, tum etiam quod Chondrylla ex vino pota viperarum morsibus succurrat. At qui cum flores Cichorii non sint, radix amara non sentiatur, sed dulcis, & ejus natale solum circa montium cacumina uliginosis locis habeatur, non possum horum subscribere sententiæ. Quo fit, ut putem hanc propriis suisipsius generis esse plantam, cujus nulla apud antiquos extet historia, quemadmodum & aliarum multarum, quæ nostris temporibus repertæ sunt. De hujusce herbæ inventione, eandem historiam quam tibi retulit Hispanus ille, qui herbam hanc tibi reddidit, narravit etiam mihi, dum hac æstate istic agerem, clarissimus Rybera Cæsareus Physicus, cujus testimonium, ad ea omnia confirmanda non parum conferre censeo. Plura de hac planta non habeo, quæ tibi nunc explicem. Sed vellem ut semen à Canniz.ero peteres. Hoc enim consilio id quod plurimum desiderare videris, facile consequeris. Hoc si tibi comparare curaveris, & Medicos & rei herbariæ studiosos omnes obtanti antidoti collata beneficia perpetuo tibi devincies. Sed ad Helenium venio, de cujus venenosa facultate te dubitasse non miror, quod ipse de eodem longe antea dubitaverim. De quare dum alias cum docto quodam amico, & rei herbariæ studiosissimo, conferrem: dicebat non ibi Helenium legi debere, sed Beleninum, Aristotelis testimonio, qui l. 1. de plantis sic habet, Βιλένιον δὲ τὸ ἀκλητοριώδες τὸ γινόμενον ἐν τῇ Περσίδι μεταφυτευόμενον ἐν Αἰγύπτῳ ἢ ἐν Παλαιστίνῃ γίνεται βρῶσιμον: id est, Belenium vero, quod pernicio sum est in Persia natum, in Aegyptum transplantatum & Palestinam fit edendo. Atqui (quantum conjicere possum) Aristotelicam hanc lectionem doctis virus depravatissime legi constabit, quum ibi Aristoteles de Perseæ arboris fructu, vel de ipsa Perseæ potius scribere videatur, quam de alia quavis planta. Nam hoc idem de Perseæ scribunt Dioscor. & Gal. Idq; eo magis mihi persuadeo, quod nusquam apud antiquos scriptores reperierim, qui Beleni meminerint. Porro si conjectari licet an veram liber ille ad Pisonem de Helenii veneno nobis referat historiam, dicerem ego satis dubiam esse illius libri fidem, quod non solum certo sciam librum hunc non esse Galeni, tum quod de trifolio Asphaltite fabulose satis scripserit, ac etiam in aliis quibusdam non parum claudicare observaverim. Nisi fortasse autor libri illius de alio Helenii genere intelligat, de quo l. 1. scribit Dioscor. præsertim cum dicat, Helenium illud ab incolis Nico appellari. Plura certioraq; de his quæ ad te scribam, non habeo. Nam de incertis quicquam affirmare non ausim, nec etiam divinare possum. Cæterum cogitanti mihi, quo pacto munus tuum compensare valerem, id commode fieri posse succurrebat, si rarum etiam aliquid tibi mitterem: quo factum est, ut hanc tam rari incognitiq; animalis imaginem, de quo nullum antiquorum meminisse reperio, tibi mittendam decreverim. Emit autem id Serenissimus Princeps meus paucis ante diebus à Theodorico quodam Novesiensi Colonien si pluribus ducatorum centenis, animalis raritatem contemplatus ad publicum spectaculum. Ajebat Novesius ille ex Peru Occidentalium Indiarum regione, à quodam mercatore Antverpiam primum esse allatum, & inde Mittelburgam Selandiæ civitatem. Refert hoc animal partim Camelum, partim vero Cervum, adeo ut recte quidem Græco idiomate Ἐλαφοκάμηλον appellari posse crediderim. Longitudo totius corporis à cervice ad caudam sex pedum est: altitudo vero a dorso ad pedis plantam quatuor tantum, & colli longitudo a scapulis ad cervicem, duum. Capite, collo, ore, superioris præsertim labri scissura, ac genitali Camelum fere refert. At caput oblongius est, aures habet Cervinas, oculos bubulos,

Animalium historiam instaurari.

FERDINANDI Archiducis Austriæ laus.

Matthioli de Scurzonera censura.

Helenium.

Βιλένιον quid?

Aristotelis locus restitutus.

Lib. de Theriaca ad Pisonem dubia fides.

Ἐλαφοκάμηλος & ejus historia.

bubulos. Anterioribus dentibus in superiori mandibula caret, sed molares utrinq; habet ut bisulca fere omnia & ut illis etiam ruminat. Dorso est sensim prominente, quod per injuriam à pictore neglectum est. Scapulis prope collum depressis, lateribus tumidis, ventre lato, clunibus altioribus: & cauda brevi spithamæ fere longitudine quibus omnibus cervum fere refert, quemadmodum etiam cruribus præsertim posterioribus. Pedes illi bisculi sunt, diducta anteriori parte divisura. Ungues habet acuminatos, qui circa pedis ambitum in cutem crassam abeunt. Nam pedis planta non ungue sed cute, ut in multifidis & in ipso Camelo, contegitur. Retromingit hoc animal, ut Camelus, & testes substrictos habet. Pectore est amplo, sub quo ubi thorax ventri connectitur, extuberat globus, ut in Camelo, vomicæ similis è quo nescio quid excrementi sensim manare videtur. Color colli, cervicis, pectoris & anteriorum crurum est illi albus, Reliqui vero corporis subruber, vel ex nigro rufescens. Rostro tamen est nigro & anterioribus cruribus à genu albicantibus. Cicur ac mansuetum est animal, sed frigoris impatiens, ut alia quæ è calidis ad nos ducuntur regionibus. Neminem offendit sed miro admodum ingenio ab illata se vindicat injuria. Nam ubi aliquis illud vexet, vel cirmpetu ejaculato, ob protensam colli longitudinem. Salacissimum hoc esse animal, id mihi conjecturam facit, quod cum sui generis fœmellis sit destitutum, magna cum prurigine capris se commisceat, non tamen erectis, ut alias capræ hirco ascendente solent, sed humi ventre accubantibus, ita cogente animali anterioribus cruribus. Itaq; superascendens coit, non autem, ut falso de retro mingentibus animalibus affirmat Aristoteles, aversis clunibus. Id quod etiam saltum esse de Leone observavimus, illi dum coiret astantes. Adeo Venere vernali autumnalique tempore stimulatur hoc animal, ut illud viderim ego humile quoddam præsepium avena refertum conscendisse, genitalesq; illi magno cum murmure tam diu confricasse, quousq; semen redderet, pluribus una hora replicatis vicibus. Non tamen concepere campræ hujusce animalis femine referra, quod ut puto vi coacta illi prosiluerint continuo balantes, tum quod hoc cum animali earum non conveniat specie. Indicam ovem appellabat hoc animal, qui illud ad nos advexit. Atqui à nostris ovibus quantum distet, tu ipse judicare poteris. Sed de Cervocamelo hactenus. Ubi vero alia rara afferentur, nihil prætribo, quin te de eis certiorem reddam. Quod, ut tu etiam facias (ut cœpisti) plurimum opto. Vale

Aristoteles arguitur.

Indica ovis.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Aliprando Spezzalancio Chirurgico
S. P. D.

Declaratur quid sit Cozumbri in Catapotiis è Cynoglosso.

QUum cataporia passim è Cynoglosso appellata, secundum antiquam Nicolai versionem nunc in tui Myropolii usum parare decreverit, petis a me quid significet ibi COZUMBRI, & an pro eo liquidi Styracis facem, ut inquit autor Luminaris majoris, vel Styracem rubeam, ut inquit Cordus, vel ut quidam alii præcipiunt, Thymiama quod vulgo Itali Pharmacopœi appellant Tigname, admiscere debeas. Nam cum varias hominum sententias nec ab iis te explicare valeas, longe tutius facturum te putas, si de re hac mecum conferas, quam si eorum sequaris confusiones. Ego vero est non adeo multum in censendo examinandoq; compositis medicamentis hactenus insudaverim, perinde ac in simplicibus, dicam tamen, ne tua de me te fallat opinio, quid in hac re simpliciter sentiam. Quod est ut pro Cozumbri selectissimum imponas Styracem, non liquidum tamen nec ejus facem, ut perperam scribit ille, sed quem a calamus in quibus olim asserebatur, Calamitem vocant officinæ. Etenim is cum Dioscoride, tum etiam Galeno testimonio tussi, distillationibus, raucedini, & interceptæ voci mirifice medeatur, quinetiam cum præter hæc facultates soporiferum sit medicamentum, in hasce Catapotiis utiliter additur. Soporiferæ facultatis esse Styracem idem facile testatur Gal. l. 12. c. 1. de Methodo medendi l. 6. comm. quinto, de morbis vulgaribus de aurium doloribus agens: & lib. 2. cap. 1. de Comp. medic. 2. locos, de dolore capitis febricitantium dissertens. Quippe omnibus iis in locis Styracem soporiferum esse medicamentum apertissime fatetur. Id quod ante ipsum posteritatis memoriæ tradidit Dioscorides libro primo, in Styracis capitis calce. Quibus palam est in Catapotiis de Cynoglosso nihil convenientius, ac magis legitime pro Cozumbri addi posse, quam selectissimum Styracem calamitem. Namq; Catapotia hæc rheumatismis, tussi distillationibusq; peridonea sunt, non solum quod medicamenta excipiant hisce affectibus convenientia, sed quod præter id soporifica eorum facultate quibus omnibus refertus est Styrax, destillationes cohibeant, quibus hæc symptomata plerunq; excitari solent. Sententiæ nostræ astipulatur Simon Januensis Arabici idiomatis fidus interpres, qui Cozumbrum Styracem interpretatur. His accedit Nicolai Myrepsici authoritas, quippe is l. 32. de Catapotiis omne genus agens, ubi ad soporifera devenit, quorum plures parandi rationes habet, ad diutinam tussim purulentas excreationes, ad arteriacos & destillationes omnibus Styracem admiscet. Quo fit, ut eorum ratio mea inhæream opinioni, quo evidentiores sunt rationes, quæ in hanc me trahunt sententiam. Placeret quidem hic Valerii Cordi doctrina, qui rubeum Styracem imponi jubet, si tamen pro rubeo flavum, utpote præstantissimum intelligeret. Sed cùm ipse Germanus fuerit, & sciam ego Germanicas Septasias nihil aliud quam Thymiama, quod Dioscoridi Narcaphthum vocari censeo, Styracem rubeum appellare: vereor sane, ne ipse quoq; pro Cozumbri, Thymiama addendum crediderit. Sed demus eum de selectissimo Styrace intellexisse, erravit tamen, cùm sciret quid apud suos Myropolas rubeus designaret Styrax, quod illius manifestam errandi ansam præbuerit, à quo errore non habeo quibus eum excusem: præsertim cum mihi certo persuadeam, Cordum in hoc Jacobum Manlium esse secutum. Namq; Manlius simulac perperam exposuit Cozumbri facem esse Styracis liquidi, mox subjunxit Arabicum nomen secundum Compositorem nil aliud designare, quam rubrum Styracem seu Thymiama, seu Thus Judæorum. Quæ ut inepta, inania, & incertis autoribus allata, ita ridenda & rejicienda videntur. Vale.

Pro Cozumbri, Styrax.

Styrax Soporiferæ facultatis.

Catapotiorum è Cynoglosso facultas.

Styrax rubeus Germanis quibus Cordi erratum.

PETRUS

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Jacobo Antonio Cortuso Patritio Patavino, S. P. D.

Examinantur quædam plantæ & restituitur Dioscoridis locus in Osyride.

CRatæ mihi literæ tuæ tantum ne? imo vero peroptatæ & dulces, quod iis intelligam, quanta me prosequaris benevolentia, quantaq; ingenui animi tui liberalitate continuo perseveras cum novas tum etiam raras ad me mittere plantas: quibus contemplandis eo majorem capio voluptatem, quo dulcior est fructus quem ex his capere soleo. Magnus earum catalogus mihi palam facit, quam diligens in iis comparandis fueris, quamq; sedulus in juvando labores nostros. Pro quibus collatis in me officiis, ac beneficiis, ego quidem multum me tibi debere scio. Sed cum ea non sim facultate, ut hanc tuam erga me benignitatem solus compensare queam, dabo modum omnibus operam, ut non solùm præsentes rei plantariæ studiosi, sed etiam posteri tibi se plurimum debere fateantur. Quod ad censuram harum plantarum attinet, utinam ea essem doctrina, eo ingenio, eaq; in plantaria facultate experientia, ut recte, ac aliquo cum judicio de omnibus judicare possem. Cupio enim non tantum tibi petenti morem gerere, sed mihi ratiocinanti etiam satisfacere. Verum etsi sciam, id à me non ita exacte, ut velim præstari posse, dicam tamen de his, quemadmodum de aliis prius dixeram, libenter quod sentio, ne si nunc id facere recusarem, viderer negligentior factus. Primum itaq; ad eam venio, quam quibusdam SIDERITEM Heracleam vocari ais. Sed cur horum probem sententiam, nihil est quod me moveat. Folia enim quæ Salviæ majora sunt non minora, quæq; longe magis Betonicam referunt, quam Marrubium vel Salviam ipsam, Sideritem haudquaquam referre videntur. Crederem ego hanc plantam sylvestris potius Hormini esse genus, quod plures ejus habeat notas. Sideritis Heraclea.

FOLIA quorum subscripsit est BETA SYLVESTRIS, Spinachii potius folium referunt, quàm Betæ. Galenus agrestem Betam nullam reperiri scribit præter Rumicem. Sed Plinius Limonium, sylvestrem Betam appellavit. Beta sylv.

LAMPSANAE profecto speciem refert illa, quæ Chirurgicos uti ais tam fœlici successu ad vulnera glutinanda. Sed Lampsana non est (quantum mea fert opinio) de qua scripsere Dioscorides & Plinius, cujus nos imaginem dedimus. Lampsana.

TORAM non esse Aconitum Pardalianchen plures indicant notæ, de quibus cum fusius nobis dictum sit in ipsius Aconiti appendice in commentariis nostris in Dioscoridem, non est ut hic pluribus tecum agam. ALIAM vero plantam, quam quidam Aconitum faciunt, folio aliquatenus cucumeri simili aversa parte albicante, Lucas Ghinus Cacaliam non male censebat. Siquidem Cacalia folia fert alba, magnaq; & tusi & scabritiei arteriarum prodest, Tragacanthæ modo. Id quod in hac planta ipsa Tussilaginis facies indicat. Est enim adeo per omnia illi similis, ut nisi folia oblõgiora essent, ac majora paulo, nemo est, qui eam Tussilaginem ipsam esse non diceret. In Aconito Pardalianche folia requiruntur Cyclaminis, Cucumeris ve minora, ac subhirsuta, atqui hæc longe majora spectantur, alba lanugine, ut Bechium, aversa parte obducta & tactu lævia. Adde quod herba hæc venenosa non est, nec radicem scorpionis caudæ similem habet, quo fit, ut ego Lucæ Ghini sententiam sequutus Cacaliam hanc esse censeam. Toram nõ esse Aconitum Pardalianchen. Cacalia.

POTERIUM Dioscoridi large fruticat. Cortice est obductum tenui, spinis horridum, lanugine spissa, ramulis longis, mollibus, lentis, tenuibus, Tragacanthæ proximis, foliis parvis, rotundis, flore exiguo, candidi coloris, & semine gustu acuto & odorato. Sed cum illius plantæ ramusculus, quam quibusdam Poterium appellari scribis, large fruticare plantam non indicet, non spissa, nec rara lanugine vestiatur, ramulis longis non sit, nec lentis, non video, qua ratione hanc Poterium faciant. Poterii plantam, quæ omnibus suis notis legitimum refert, habeo ego Constantinopoli allatam, ab Augerio Sereniss. Cæsaris Ferdinandi Oratore. Nil enim illi deesse videtur, quod in Poterio desiderari possit. Poterium.

HERBA cui inscriptum est Split splec, splet, Corydalis, & tertium Fumariæ genus nusquam antea mihi visa est. Scio tamen Corydalis meminisse Galenus libr. 11. de simplic. medicam. facult. de Corydo, id est, Galerita ave scribens, quam herbam colicis convenire ait. perinde ac ipsam Galeritam. Atqui cum ejus notas non descripserit is, nec quenquam antiquorum habeam, qui illius faciat mentionem, nescio quo pacto hanc Corydalim esse credam. Verum cum non sine ratione, & autoritate ita abs te plantam appellari censeam, gratissimum mihi feceris, si tuas de hac herbula conjecturas mihi impartiri volueris. Corydalis.

PLANTAM quæ summis cauliculis quaterna gerit folia crucis in modum distincta, lentes racematim sine folliculis proferens, & quam aquis innatare scribis, magna cum admiratione sum contemplatus. Est enim ut rara, ita omnium spectatu dignissima. Hæc longe alia est à lente palustri Dioscoridis. Sed ubi in Italia nascatur, & quibus sit prædita facultatibus, quam libenter abs te audirem. Lens aquatica altera.

LAPPAGO Plinio ita appellata folio est Anagallidis, cui folia inesse oblonga, nec ullibi in ambitu serrata, nemo est qui nesciat. Sed planta, quam Lappaginem nonnullis censeri scribis, folia habet rotunda, circumquaq; denticulata, Pimpinellæ nostratis modo. Id quod me maxime adducit ad credendum, eam haudquaquam esse Lappaginem. Lappago.

SAGITTA, quam Magonis testimonio, Pistanam Græcis appellari, & inter ulvas nasci scribit Plin. copiosa hic in Bohemia provenit circa Muldam fluvium, qui Pragam transit, media inter Ulvam & Typham appellant eam. Hic Herculis sagittam. Videtur ex eo esse plantaginis genere, quam Fuchsius Barbam sylvanam appellat, quanquam folio dissimili. Sagitta.

GERANII imaginem radice rotunda, cujus primo loco meminit Dioscorides, jam diu misit ad me Ulysses Aldrovandus. Nunc vero tua liberalitate & herbam ipsam & radicem inspicio. Plantam ille ex Dalmatia sibi allatam referebat. Sed an tua illinc ad te pervenerit, vel in aliqua Italiæ regione oriatur, non parum scire desidero. Geranium.

LONCHITIDIS asperæ plures esse species, ex tua quam ad me mittis, jam primum animadverto. Nihil tamen à mea differt, nisi quod tua nil magis folium divisum habeat, quam Scolopendrium, & minor sætis est planta, in caterùs vero nihil similius, nihilq; æqualius, adeo ut putem meam marem, tuam fœminam esse, quod mea omnib. suis partibus vegetior, grãdior, firmior, distinctiorq; sit quam tua. Nam fœmininum genus imperfectius est, quo fit ut in animantium fœminis capitis sutura non ita, ut in viris, perspicue cernantur. Tuam non novisse Dioscoridem ex hoc animadverto, quod suam faciat folio Asplenio magis divisam. Id quod in mea apertissime videtur, in tua vero minime. Hanc non credo usquam vidisse Marantam. Nam si ejus aliquam habuisset notitiam, non ita fortasse suæ fuisset addictus opinioni. Lonchitidis aspera altera.

ALATERNUM scribit Plin. foliis haberi inter Ilicem & oleam, quib. cum minime correspondeant ramuli illius folia, quemad me transmisisti, nihil dubito, quin tu id recte animadverteris, quum videris folia illi esse in cacumine spinosa Alaternus.

Attinia. *ſpinoſa & oleæ perquam longe minora. Idem dicam de Attinia, cum ramuſculum ad me tranſmiſſum folia habeat Lauri, non Ulmi, & flores umbellatim coharentes, è quibus baccas gigni corimbaceas non ambigo. Attinia enim Plinio omnium Ulmi generum excelſißima recenſetur, ac ſterilis. Quo fit, ut illorum opinionem, qui hanc Attiniam faciunt, minime comprobare queam.*

Fucus marinus. *PLANTA cujus titulus eſt Fucus marinus albicantibus ac tomentoſis foliis, alias Gorytia fuit ad manus. Utebatur ea quidam circumforaneus ad Enterocelas, ſed an fucus Marinus ſit non ita facile decernam, præſertim cum ſciam hanc in mari ſub aquis non naſci, & aſſeras tu oriri etiam eam in agro Forojulienſi in ſicco Tiliaventi fluvii alveo. Naſci autem Fucum marinum ſub aquis, non in ſicco quiſpiam ex Galeno certior fieri poteſt: quippe qui lib. 8. de ſimplicium medicamentorum facultatibus de eo ſic habet. Phycos etiamnum humens & virens ex mari exemptus*

Gnaphalium. *deſiccat ordine ſecundo. Id quod etiam teſtatur Plinius libr. 13. cap. 23. Dicerem ego potius hanc plantam Gnaphalium eſſe, vel ejus aliquod genus, quod folia illi ſint craſſa, alba, & adeo ſpiſſa lanugine obducta, ut pro tomento iis quis commode uti poſſit.*

Ononis flore luteo duplex. *ONONIS flore luteo naſcitur pluribus in locis circa Pragam, ſine aculeis tamen. Sed jam primum ex hac tua animadverto, eandem aculeatam reperiri. Eſt enim proculdubio Ononidis tertia ſpecies, ſed quartam etiam hic Ononidem reperi, flore ubiq; candido, quam alibi nuſquam videre licuit.*

Aſter Atticus. *ASTER ATTICUS flore in ambitu purpureis foliolis circumſepto, in medio vero luteo, naſcitur hic ubiq; copioſus nullis deficientibus notis. Manebo ergo in ſententia, ac interim videbo blateronum quorundam petulantiam, qui in meam de Attico Aſtere imaginem invehuntur.*

Spina alba. *PLACET ſane Spina alba ſtirps, ſed eſt adhuc aliquid, quod in ea deſiderem. Contemplabor diligentius omnes ejus notas, deinde meam ſolidiorem de ea aſſeram cenſuram.*

Cytiſus. *Vidi CYTISI florentis ramum, quem à Maranta te accepiſſe ſcribis, ſed nolim ob hoc prætermittas quin alium quoq; ab Aegidio Cumano, viro ut nobili, ita doctiſſimo meo nomine petas: Cupio enim ſiliquas, quibus ille refertus eſt, veras ac vivas inſpicere.*

Verbena. *VERBENAM quam à Maranta te accepiſſe ſcribis, cur legitimam faciam, nihil habeo. Scribam de hac ad illum, Deo volente, una cum aliis nonnullis, quæ annotavi in illius Methodum de cognoſcendis ſimplicibus. Hanc ſcribit ille Tribuli terreſtris modo humi repere, & plures habere ramos, cum tamen Verbenacam ſingulari tantum ramo radiceq; ſola conſtare, nec ullibi humi repere ſcribat Dioſcor.*

Clymenũ. *Cui CLYMENUM inſcriptum reperi, planta ſane eſt (ut inquis) folio Plantaginis minore, caule quadrato, compreſſo tamen, pinnulis herbaceis utrinq; ſecundum longitudinem ſe diffundentibus, capreolis multis referto, quibus vicinus ſe implicat plantis. Siliqua Geniſtæ vel viciæ modo, in longum protenſa craſſiore tamen longioreq; & ſenſim in cacumine prona ſubrubeis maculis tranſverſim ſeſe diffundentibus: quas quidem notas, ſi diligenter quiſpiam in-*

Piſum ſylv. *tueatur, facile cognoſcet, hanc plantam non eſſe Clymenum. Ego ſylveſtre Piſum potius appellarem: Clymeno enim folliculos tribuit Dioſcorides in ſeſe inflexos, ut in Polyporum piſcium cirris, à quibus quam longe diſtent hujuſce planta ſiliquæ nulla ſui parte inflexa, ſed quatuor digitorum longitudine protenſæ, & longo pediculo adalligatæ, non dubito ſane quin tu ipſe videris: ſed tanta tua modeſtia eſt, ut potius meæ velis acquieſcere cenſuræ, quam tuo ipſius judicio. His accedit, quod nuſquam Dioſcoridi ſcriptum ſit Clymenon capreolos mittere, quibus propinquis ſe implicet ſtirpibus hujuſce ſylveſtris Piſi modo.*

Chamæſycce. *CHAMAESYCEN, quam mihi cenſendam proponis, etſi humi repat, cum tamen folia lentis non habeat, ſed minori Ocimo grandiora, oblongioraq;, nec ſemen ſub foliis proferat, ſed in ipſo foliorum exortu, non poſſum iis aſtipulari, qui eam Chamæſycen eſſe cenſent.*

Corchorus. *CORCHORUS (ut Theophraſtus inquit, libr. & cap. 7. de hiſtoria plantarum) ob amaritudinem in proverbio eſt. Sed ſtirps, quam pro Corchoro Alexandria Aegypti ad te allata eſt omni prorſus amaritudine vacat. De foliorum facie diſſidet Plinius à Theophraſto: quippe hic Corchori folia Ocimo ſimilia facit: ille convoluta eſſe dicit, ſimilitudine Mori. Sed in hac planta potius ad Ocimi ſimilitudinem accedunt, quod Theophraſti Corchoron eſſe indicaret, ſi tamen amarorem reſiperent folia.*

Circæa. *Qui vero eandem Circæam eſſe volunt, ſi folia diligentius inſpicerent, quæ nullam cum hortenſi ſolano habent cognationem, ſi flores aureos, non nigros, & ſemen non Milio, ſed Echio ſimile, nil ſane vereor quin aliter ſentirent.*

Clematitis alterius, altera ſpecies. *PLACUIT ſummopere Clematitis alterius, altera minor ſpecies, quam nunc primum tua ſumma benignitate agnoſco. Atqui ſi ſemen conſequi liceret, eſſet quidem mihi gratiſſimum, quod in recenti herba vehementem acredinem illam deguſtare cupiam, & florum ſuavitatem percipere, quinetiam ut omnes ejus partes folia, inquam, flores, capreolos, ſarmenta & radices inſpicere poſſem.*

Oſyris. *OSYRIDIS ſtirpem perquam diligentiſſime ſum contemplatus, quæ quanquam quibuſdam notis Dioſcoridis deſcriptioni reſpondere videatur, nempe quod tenues habeat ramulos & lentos, & in his rara Lini folia, ut ille, inquit, terna, quaterna, quina, ſenave, ſunt tamen quædam, quæ me movent, ut non ita facile fatear hanc plantam legitimam eſſe Oſyridem. Eſt enim in primis Galeni, Pauli, & Aetii autoritas quippe qui ſcribant ex Oſyride commode parari ſcopas. Quibus parandis planta quam miſiſti, inidonea ſatis apparet, ob nimiam ſurculorum tenuitatem imbecillitatemq;. Deinde tametſi rara in ſurculis ſunt illa folia lini æmula, non levi tamen conjectura mihi conſtat, hæc*

Dioſcoridis locus emendatus. *verba Dioſcoridi eſſe addita, γ', ἢ ὁ ἀ ὑ ἐ ὕ σ', cum hac non legat Oribaſius, ſed ſimpliciter ſcribat in Oſyridis ramulis folia haberi ceu lini, quemadmodum etiam habet Plinius. Præterea eſt etiam ad manus antiquiſſimus Dioſcoridis codex manu ſcriptus, in quo hæc verba non reperiuntur Μέλανα καὶ ἀραχνώδη καὶ λεπτὰ καὶ ὀλίγα ἀλλ' ὑπερυθρα γινόμενα. Id quod manifeſto eſt argumento in hoc capite, in Dioſcoridis codice, qui paſſim circumfertur, non deeſſe mendas. Quo fit, ut potius ad credendum meus inclinet animus, Oſyridem eam eſſe plantam, quam vulgo nos appellamus Beluedere,*

Beluedere. *quam aliam quamcunq; quam hactenus viderim. Eſt enim hæc ſaturate viridis, ramulos ferens tenues folia prorſus lini æmula, & ad ſcopas parandas adeo idonea, ut plurimi ſint, qui hac tantum cauſa eam ſerant & alant.*

Subet. *DUM hæc ſcriberem, allatus eſt ad me, una cum tuis literis, Suberis ramuſculus glandibus refertus quem Romæ ad te miſſum dicis, ut abs te petieram. Quo fit ut continue tuam erga me beneficentiam augeri intelligam, pro qua quantum tibi debeam, non facile dixerim. De cæteris non eſt, ut nunc meam expectes cenſuram: nam cum partim mihi ignota ſint, partim vero adeo mutila, ut difficilè judicari queant, non agrè feras obſecro ſi nunc plura de his ad te non ſcribo. Sed alias fortaſſe id præſtabo, cum quietior fuerit animus. Reliquum eſt, ut clariſſimo Marco Antonio Caballino*

ballino me plurimum commendes, & ne ægre ferat meo nomine significes, si nunc ad ejus humanissimas literas non respondeo. Agnosco certe me illi plurimum debere, obtam non vulgarem, quam de me habet, opinionem. Vale.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS
Martino Guidottino Pharmacopœo Tridentino,
S. P. D.

Docetur ratio parandæ antidoti quam Mithridaticam nominant.

LEgi literas tuas, quas una cum lapide Asio pulcherrimo ad me misisti, verum non tam hac de causa te nunc id me scribere animadverto, quam quod me consulas, quomodo in paranda Mithridatis antidoto te gerère debeas, quum non desint scopuli, quos tamen si posses, vitare velles. Sed utinam tam prudens, tamq; exercitatus sim nauclerus, ut meo consilio te adeo juvare possim, ut naviculam tuam in portum illæsam reducas. Faciam tamen, ut gratificer tibi, periculum, cum tibi omnino persuadeas, te neminem me habere præstantiorem, cui te committere possis.

PETIS itaq; primum, an in hac paranda antidoto Andromachum, an Damocratem sequi debeas. Nam cum videas Andromachi Theriacam cæteris prætulisse Gal. putas fortasse te recte facturum si Mithridatis antidotum paraveris, quæ ab eodem Andromacho describitur. Quæ quidem sententia, & si haud infirmis nitatur rationib. sunt tamen argumenta, quibus fateri cogamur, Damocratem in hac paranda antidoto, Andromacho alias Philosopho ac medico clariss. esse præferendum. Nam si ex medicament. præstantia, ac viribus, judicium ferendum est, cum capiat Damocratis compositio Agaricum, Stœchadem, longum & album piper, Balsami baccas, Bdellium, Creticum Dictamnum, Asarumq;, quibus omnibus altera destituitur, ventantq; hæc omnia præter Asarum etiam in Theriacam, quod venenis mirifice resistant, non censeo haberi quenquam qui aliter sentiat quam quod ea, quæ Damocrati describitur, alteri sit præferenda. De his autem, quæ ad succedanea spectant, meam intelliges opinionem ex hac Epistola ad Balthasarem Pepulum de paranda Theriaca, quam huic adnexam reperies. Et quidem quid pro Opobalsamo, Costo, Malabathro, Carpobalsamo, Cardamomo, Acoro, Meo, Acatia, & Petroselini semine supponendum sit, ibi diffusius scriptum reperies.

Mithridatis antidotus à Damocrate descripta cæteris præstantior.

DE ACORO nihil etiam dicam, quod antea à me satis superq; comprobatum sit in meis in Dioscoridem commentariis, calamum aromaticum vulgaris usus legitimum esse Acorum.

PRAETEREA animadvertas oportet, haberi hujusce antidoti compositiones quæ Asari loco Ari legunt, sed mea quidem sententia longe utilius Asarum, quam arum capit. Est enim Asarum odoratum medicamentum, Nardo fere proximum, quin & Opobalsamo, & Carpesio facultatibus proximum. Quod facile comprobatur Galeni testimonio. Quippe qui lib. 2. de comp. medic. secundum locos, ubi hieram componit ad eos quibus ex ventriculo caput dolet, pro Asaro Carpesium supponit, quo pro Cinnamomo quidam Galeni ævo in Theriaca utebantur. Et lib. 9. ejusdem voluminis cap. 3. in quodam medicamento ad hydropem Opobalsamum Asari loco supponendum suadet. Quo fit ut Cordo tibi astipulandum non sit, qui Arum Asari loco imponit.

Asarum imponendum non Arum.

Cordi erratum.

CYPHIS, de quo etiam meam exposcis sententiam, Aegyptiorum antiquorum thymiama diu tantum extitit, cujus suffitu Solem placare venerariq; solebant in sacris. Quod magno nobis est argumento, antiquissimum medicamentum esse Cyphim. Cæterum sequuta ætas non solùm Cyphi usa est pro suffitu ad aëris infectiones arcendas, sed etiam ad antidota, quæ sumuntur in corpus, & per se quoq; ad nonnullos corporis affectus. Atqui extant Cypheos variæ, ac inter se pugnantes compositiones, quod hæc plura, quam illa admittat medicamenta, altera vero ab altera ponderum numeris evariet: quemadmodum videre est apud Dioscoridem, Andromachum, Damocratem, Galenum, Alexandrum, Paulum, Aetium, Actuarium, Nicolaum Myrepsicum, & alios plerosq; quibus omnibus fere singularis habetur Cypheos compositio. Præclariss. tamen ætatis nostræ medici Damocratis Cyphim cæteris anteponunt. Quorum placitis eo utilius nobis adstipulandum est, quò præstantius medicamentum ejusdem authoris esse censemus, qui suæ conficiendæ antidoti, ejusdem Cypheos sibi propriam compositionem paravit. Quæ sic habet

Cypheos variæ compositiones.

Cypheos parandi ratio.

Sumito.

- *Uvæ passæ pinguissimæ detractis cortice & vinaceis contusæ & subactæ.*
- *Terebinthinæ igne torrefactæ, singul. ℥.iij.*
- *Myrrhæ.*
- *Floris Junci odorati cujusq; ʒ ß.*
- *Cinnamomi, ℈. iiij.*
- *Unguium Bdellii.*
- *Spicæ nardi.*
- *Casiæ selectissimæ.*
- *Cyperi.*
- *Baccarum Juniperi magnarum, singul. ℈.iij.*
- *Aspalathi, ℈.ij. ß.*
- *Calami odorati, ℈. viij.*
- *Mellis, quantum sat est.*
- *Vini odorati parum.*

Myrrha, Bdellium, & Terebinthina vino subiguntur ad mellis consistentiam, deinde uva passa per se subacta additur, simulq; tritis mellis quod sat est infunditur, cæteraq; in pulverem trita inspergunturEt inde demum formantur pastilli & in umbra siccantur. Porro ne in his parandis ullus committatur error, sunt quædam, quæ te diligenter inspicere oportet. Quorum in primis occurrit Uva passa, quæ (ut puto) ea minima esse non debet, qua passim utuntur omnes. Quippe præter id, quod laboriosum esset, ab ea corticem & nucleos detrahere, nihil fere ubi hæc fierent pulpæ reliquum esset, quo fit, ut de majori Uva passa mihi persuadeam intellexisse Damocratem, quam nos Zibibum vocamus Damasco Syriæ allata, vel de Scybelitica huic simile, quam è Pamphylia advehi solere scribit Galenus libr. 2. de aliment. facultatibus. Is enim plurimum inest carnis, quæ si forte non essent ad manus, præstabunt, quæ ex Creta, Cypro, Corcyra, & aliis quibusdam Aegei pelagi Insulis ad nos comportantur. Nam uvæ omnes, quæ insolatæ siccantur, passæ in universum Galeno appellantur, quæ eo præstantiores habentur, quo generosiores sunt vites à quibus decerpuntur. Atqui cum hic pulpa plurima opus sit, majores ac pinguiores sunt deligendæ.

Uvæ passæ quæ imponendæ Zibibum.

CUM

CVM flore odorati junci omnino deſtituamur, quod etiam ſua ætate eveniſſe ſcribit Galenus, præſtabit uti recentioribus ipſius foliis, quippe hæc guſtantibus, non obſcuram reddunt acredinem, grato quodam odore accedente.

Cornarii erratum.

VNGVIVM Bdellij meminit Dioſcor. lib. 1. Namq; ubi per notas probatiſſimum Bdellium expendit, illud alio prætulit, quod præter cætera unguibus ſit ſimile. Ideoq; recte hic Damocrates Bdellij ungues immiſcet. Cornarius tamen ubi in Aetio hanc Cypheos compoſitionem interpretatur, unguium Bdellij loco ungues odoratos addidit, eum lo-

Quid pro Bdellio ſubſtituendum? Belzoinũ.

cum perperam vertens, quod Bdellium ignoraverit ſuos etiam habere ungues. Cæterum cum (ut puto) legitimo ac genuino Bdellio deſtituamur, ut in commentariis noſtris in Dioſc. fuſius diſſeruimus, quid pro eo ſupponi poſſit, erit nunc decernendum. Codex Galeno aſcriptus de ſuppoſititiis medicamentis in Bdellij penuria Sphagnum ſupponit, ſed cum nulla ſit Sphagni cum Bdellio communis facultas, id ſane probare non auſim. Ego vero potius Belzoinum nobis vocatum ſupponerem. Eſt enim gummi perquam odoratum. quemadmodum & Bdellium faciunt, quod in Cyphi odoris gratia addidiſſe antiquos haud unquam dubitarem. Nec ab re factum mihi videretur, ſi & Bdellij loco ſelectiſſimus

Styrax.

adderetur Styrax. Quippe hic maxime ſuis facultatibus cum Bdellio convenit. Quo factum eſſe cenſeo, ut illico poſt Styracis caput de eo tradiderit Dioſcorides. Excalfacit enim Styrax, emollit, concoquit, tuſſientibus prodeſt, vulvæ ſpiracula laxat, menſes ciet, & diſcutientib. malagmatis utiliter admiſcetur. Quibus facultatibus præſtare Bdellium maxime teſtatur Dioſcorides. Reliqua quæ ſupponi debent, ſi quæ tamen ſupponenda erunt, ea in epiſtola invenies, quam ad Pepulum ſcribimus. Nunc alia aggrediar, de quibus præter prædicta meam etiam petis cenſuram.

Philonio Perſico an piper albũ, an papaver album addendum?

AD ID in primis, quod quæris an in Philonio Perſico addi debeat album piper, an papaver album, quod non parva ſit de hoc inter Myropolas controverſia, id tibi reſpondebo, quod ſuperioribus diebus reſponderam Balthaſari Cleoſelio Sereniſſimi Principis mei Pharmacopœo, idem à me petenti quod eſt, ut Meſuem conſulas. Nam ubi de ſanguinis rejecti curatione agit, Philonij hujuſce compoſ. inſtituens, papaver album, non piper album imponit. Ita enim habet Meſuis codex, qui ad manus eſt. Id quod non ſine ratione factum videtur, quòd ubi ſanguis abrupto vaſe fluat, nullo pipere opus ſit: ſed quæ ſua frigida vi, ſanguinem craſſiorem reddant, & fluxiones ſiſtant. Recte itaq; faciunt (ut mea ſert opinio) qui piper negligentes, papaveris ſemen addunt. Nam cum ad coercendam opij malitiam & crocí, & caſtorei ſatis excipiat antidotus, non video cur opus ſit addere piper, ut magis incaleſcat, ubi potius refrigeratione

Cordus defenditur.

fit opus. Quo fit ut Fuchſius alioqui doctiſſimus haud recte Cordum reprehenderit, quod papaver non piper admiſcuerit. Ponito itaq; tu audacter albi papaveris ſemen, & ne cures aliorum errata imitari.

QUAERIS item, an in compoſitione Electuarij de Sebeſtenis Montagnanæ aberraverint Luminaria Manlij & aliorum in aquæ ponderibus, quod fere impoßibile tibi videatur, ut tam parva aquæ quantitate, quæ vix ſufficit ad macerandæ eà omnia medicamenta, poſſe quempiam illa omnia macerare, coquere, ac diſſolvere. Quà in re vellem ſane tibi ſatisfacere, ſi id Medici munus eſſet non Myropolæ. Sed cum ego cenſendis medicamentis, non decoquendis me totum dederim, conſultius tibi fore ſperarem, ſi de re hac teipſum conſuleres. Quod ſi feceris, cum ſciam te ſeplaſiarium eſſe exercitatiſſimum, nihil ſane vereor, quin tuus ſtatim tibi ſuaſurus ſit genius, ut aquæ pondus augeas, ubi ad

Electuarii è Sebeſtenis parandi ratio cõtra Cordum.

illa omnia paranda aquæ illius quantitas non ſufficiat. Cæterum ubi medicamentum parare decreveris ſuadeo, ut geninum autorem ſequaris non Cordum. Nam etſi electuarium hoc Montagnanæ is referat acceptum, longe tamen id ab ejus compoſitione evariat, quod genuinum Sebeſtenorum, Prunorum, Tamarindorumq;, quinetiam ſeminum frigidorum decoctum tantum excipiat, Cordinum vero (ut ita dicam) horum omnium pulpam, præter authoris ſententiam, & ſeminum frigidorum duplum habeat.

Serum quod præſtantius?

QUAERIS præterea an ſerum, quo uti debent Myropolæ ad maceranda medicamenta, & ea præſertim quibus paratur confectio Amech paßim vocata, ſumi debeat, quod à caſeo ſeparatur, dum premitur, an illud, quod expreſſo caſeo coquitur, & caſei reliquiis, è quibus recocta paratur, ſecernitur altero longe clarius. Hæc tua quæſtio eſt. Verum ſi recte conſideraveris, nil aliud eſſe ſerum, quam partem lactis aquoſam à butyro, & caſeo omni ſeparatam, illud proculdubio legitimum, ac purum erit, quod à caſei & butyri reliquiis prorſus fuerit expurgatum. Tale enim eſt, quod expreſſo caſeo coquitur, & à recocta ſecernitur. Sed nec id quidem præſtabit pro iis macerandis medicamentis quinq;, quæ in illam veniunt antidotum, quam Amech Arabs conſcripſit. Aceſcet enim ſerum hoc, quod tanto diu manſerit anteaquam coquatur, & antidotum acidam reddet, niſi ab initio tantum ſaccharí, vel mellis addatur, quod id ab acore & putredine ſervare poßit. Quamobrem recte ſerum à caſeo ſeparabant antiqui, additis ſerventi in ſictili novo lacti, tot oxymelitis cyathis, quot erant lactis heminæ continue ſiculneo ramo verſantes, ut ſecundo libro docet Dioſc. Verum ut diffuſius, ac clarius parandi, ſervandiq; ſeri rationem intelligas, mitto tibi aliam etiam epiſtolam, quam ſuperioribus menſibus Bono Baldino Pharmacopœo exercitatiſſimo Viennæ commoranti miſeram, quod is etiam de parando ſero plura à me eſſet percontatus. Ex ea enim facile intelliges ſeri cujuſq; explicationem.

Seri ab acore conſervandi ratio.

Unguentũ Alabaſtri.

PRAETER id à me etiam ſcire deſideras, an unguentum Alabaſtri, quod deſcribitur à Jacobo Manlio in ſuo Luminari, illud ſit unguẽtum Nardi ſpicati ut ipſe nulla dubitatione affirmare videtur, quo à Maria Magdalena inunctus eſt SALVATOR NOSTER CHRISTUS. Nam cum unguentum hoc, quod Galbanum, reſinam Terebinthinam, Colophoniam, Sabinam & Hederæ gummi excipit graviſſime, non ſuaviſſime oleat, non parum dubitandum ibi fore inquis, an Manlius vera referat, vel fabulas narret. Sed non ab re quidem dubitas. Ego enim longe antea animadverteram id eſſe falſum, quod in ſacris literis habeamus, tantam fuiſſe unguenti fragrantiam, ut univerſa domus repleta ſit ſuaviſſimo illius odore, quinetiam tam magno pretio fuiſſe emptum, ut proditor dixerit Judas, poſſe illud venundari multo, & dari pauperibus. Atqui ſi meam tibi debeam aperire ſententiam, crediderim ego, Nardinum illud fuiſſe pretioſiſſimum, quod antiqui parabant (ut habet Dioſc.) ex Malabathro, Nardo, Junco odorato, Coſto, Amomo &

Unguentũ quo inunctus eſt JESUS à Maria Magdalena.

Opobalſamo. Hoc enim Romanorum luxu parari ſolitum, ad gratiam delicatarum mulierum, inquit Gal. tum l. 6. de ſanitate tuenda, tum etiam 8. de Methodo medendi: ubi de diariis febribus egit, quæ à ventriculi cruditate proveniunt. Quo fit, ut, putem Mariam Magdalenam hoc unguento haudquaquam fuiſſe deſtitutam, utpote quæ mundanis deliciis at voluptatibus ſe totam prius dediſſet. Fiebat olim hoc unguentum pretioſiſſimum, omnium præſtantiſſimum (ut Gal. eſt autor locis ſuperius citatis) Laodiceæ Aſiæ urbe, unde poſtea deferebatur à negotiatoribus ad alias nationes, quemadmodum nunc fieri videmus, cum Moſcho, Ambaro, & Zibeto, quæ partim ex India partim ex Aethiopia, partim ex aliis longinquis regionibus voluptatis & laſciviæ gratia ad nos afferuntur ad ſuaviſſima unguenta, quibus non ſolum mulieres utuntur, ſed etiam viri. Tantus invaluit hoc tempore delitiarum luxus apud omnes. His autem cum antiqui deſtituerentur, excogitarunt etiam ipſi aromatis omnium ſuaviſſimis parare odoramenta, quib. poſtea delicatæ uterentur mulieres quorũ poſthac exoleviſſe uſum facile crediderim, ſimulac Moſchum, Ambarum, & Zibetum

afferri

afferri cœperunt, cum illis suaviora, odoratiora, pretiosioraq; haberentur, nil mirum, si neglectis illis, sequuta posteritas priorum loco hæc in usum vocaverit.

CAETERVM ad ea quæ quæris, an in Syrupo de Eupatorio Spinæ albæ, & Arabicæ loco, quibus nos destitui putas, addi possint Caryophyllatæ radices, aliud quidem respondere non possum, quam quod hoc optime factum credederim. Siquidem non solum hæ Caryophyllorum odore, quo præditæ sunt, vitales spiritus non parum recreant, sed aliis non vulgaribus facultatibus huic Syrupo quam maxime conveniunt. Prosunt enim epotæ Cœliacis, Stomachis, Dysentericis, & cruenta expuentibus, menses cohibent ac cæteras quascunq; fluxiones, adeo ut Spinæ albæ & Arabicæ facultates omnes habeant, sintq; præter id suaviter odoratæ. Spinæ albæ & Arabicæ loco quid supponendum?

QUAERIS ultimo loco, an Mumia, quæ ex Alexandria Aegypti ad nos affertur in usum medicum conveniat, ubi Arabicis compositis medicamentis Mumia fuerit imponenda. Huic quæstioni, & si satis superq; responderimus in nostris in Dioscoridem commentariis, ubi errare eos diximus, qui siccas humanorum corporum carnes, vel ossa pro Mumia suis interponunt medicamentis, non tamen ob id præteribo, quin novi aliquid de Mumia ad te scribam, ut scias præter Pissasphaltum aliam Mauritanis esse Mumiam, qua ii olim utebantur. Sed audias quæ de Mumia Arabum mihi sese offerunt scribenda, contra Bellonii sententiam. Scribit itaq; is, & longis contendit ambagibus, maxime hallucinari eos, qui putant Mumiam Mauritanis illud designare condimentum, ex Aloe, Myrrha, Croco, Balsamo, & aliis foliis fortasse aromatibus paratum, quo apud Syros, Aegyptios & alias in conterminas nationes hominum cadavera infarciri solebant, cùm sibi perperam persuadeat, nullam usquam extare Mumiam præter Pissasphaltum. Præterea spiculis quibusdam occultis me pungit, quod scripserim posse & apud nos parari Mumiam, si defunctorum corpora hujusmodi odoratis medicamentis condirentur, & deinde Aegyptiorum more linteis, fasciisq; colligerentur, & idoneis collocarentur in sepulchris. Sed quam magno ducatur errore, dum nos perperam hallucinari contendit, pluribus sane Arabum testimoniis facile comprobari potest. Etenim Rhasis libro de Arabicis nominibus, authoritate Isach, Mumia, inquit, est nomen Persicum, & est res nigra confecta, & est etiam alia res reperta in sepulchris, quando fodiuntur, quæ ponitur cum mortuorum cadaveribus, ut vermes non approximentur eis. Rhasi subscribit Serapio capite 293 primo statim initio ubi sic habet. Mumia sepulchrorum fit, cum Aloe, Myrrha, & quod admiscetur ex humiditate corporis humani simul cojerint. Hæc ille. Quibus nunc facile cognoscet ille, si hæc quandoq; perleget, suam in Mumia ignorantiam, nec longas posse peregrinationes docere quenquam, ubi bonorum authorum lectio, experientia & judicium absint. Vale. Mumia an in usum medicum conveniat? Mumiam duplicem esse contra Bellonii sentẽtiam.

PETRUS ANDREAS MATTHIOLUS. Medicus, Joanni Viscero Dembdingensi S. P. D.

Tractatur de vertigine, Occipiti dolore, stupore, pilorum defluvio, & glandibus in inguinibus exortis.

ANam potissimum habeo causam, vir doctissime, à qua orti sint affectus ij quibus vexaris, nempe vertigo, Occipitij dolor, stupor in dextro brachio & glandes in eodem brachio, atq; in inguinibus obortæ, eamq; externam, & à frigore tantum genitam. Ais enim præterita hyeme, dum Germania Patavium venisses, frigora ibi te adeo magna perpessum fuisse in pedib. præsertim & cruribus, ut partes ea fere stupidæ redderentur, & quamvis frigora longe majora, diuturnioraq; sint in Germania, quam Patavii, & in universa fere Italia: in Germania tamen suis hypocaustis inclusi ab ingentissimis frigoribus diu se tuentur homines, in quibus sua tractantes negotia, hyeme perpetuo ferme morantur. Ea propter factum existimo, ut quum præterita hyeme studiis assiduam operam impenderes, in eo loco sortasse nunquam vel raro calefacto, nervi in crura & pedes excurrentes tantæ frigiditate fuerint affecti, ut plurimum inde noxæ contraxerint, quæ postea cerebro per os communicata, vertiginem effecit, stuporem, & Occipitii dolorem. Nec sane mirum, cum dicat Hippocrates: Frigidum inimicum est ossibus, dentibus, nervis, cerebro & spinali medullæ. Frigus enim exterius adveniens non modo vertiginem, sed quandoq; apoplexiam, Epilepsiamq; procreat, ut Gal. est autor, lib. de morborum causis. Quod autem vertigines & horum morborum causæ eadem esse possint, comprobatur ejusdem Galeni testimonio lib. qui dicitur Medicus, ubi sic habet. Caligines oculis infusæ & vertigines, cognatæ sunt vitia morbo comitiali, ab eisdemq; causis prodeunt, atq; easdem sedes occupant. Idem III. Aphor. inquit. Vertigines quoq; cerebri lasiones consequuntur, sicuti & apoplexia. nam & hæc passio fit, cum caput repletur pituita: Quod facile evenit cerebro plusquam par sit refrigerato. Quandoquidem oppresso diminutoq; ejus calore, quæ eo deferuntur, tum alimenta, tum excrementa concoqui recte nequeunt, quo fit, ut inde excrementitiæ pituitæ plurimum oriatur, à qua prædicti morbi oriuntur. Ob id itaq; dicebat Paulus vertiginem affectum nasci, cum frigidus glutinosusq; humor cerebrum occupat. Hinc quoq; & occipitii dolor fit & in brachio quandoq; levis ille stupor, hincq; glandulæ ille duxerunt originem. Siquidem pituita in occipitio decumbens, immutata partis ipsius temperie dolorem excitat. Nam, ut Gal. inquit lib. 2. de Symptomatum causis nullum corpus offenditur à propria natura. Adde quod etiam ex flatu in cap. genito, ob partis refrigerationem possit utiq; fieri dolor hic ex Galeni sententia, II. de comp. medic. sec. locos, cum inquit. Et adhæc alia est capitis doloru causa, cum scilicet in quibusdam capitis partibus propter imbecillitatem flatuosus spiritus innascitur. Et quarto Aphorismorum Aphorismo LXX. Fiunt, inquit, capitis dolores & ex humorum abundantia caput opprimente, & propter aliquam loci obstructionem, vel spiritu flatuoso habente in parte ipsa generationem, qui quidem flatuosus spiritus non modo doloris causa esse potest, sed etiam ipsius vertiginis, cum dicat Gal. 3. de locis affectis: quod ubi quis cerebro vertitur, inæqualem & turbulentum & inordinatum motum, tum humorum, tum spiritus in eo fieri omnibus in confesso sit. Porro ex eadem etiam pituita nervorum in brachium excurrentium originem quadantenus obstruente oritur levis ille stupor: quemadmodum & glandulæ ab ea, quæ ad inguina decurrit & in affectum brachium: namq; hæc semper a crassis proveniunt humoribus. Nec profecto mihi unquam persuaserim, quod hæc à Gallica lue originem duxerint, cum mihi sæpius affirmaveris, te nunquam scortis vacasse, nunquam cum hoc morbo affectis in eodem lecto cubasse, nunquam penis ulceribus, nec pustularum eruptionibus, nec compaginũ dolorib. laborasse. Neq; illud meæ opinioni repugnare videtur, quod tibi quandoq; & capilli & barba pili de-

Nõ omnes quibus pili defluunt Gallica lue laborare.

pili decidere conſpiciantur. Non enim ſolo pilorum defluvio Gallica lues deprehenditur, cum (ut Gal. eſt autor 1. de comp. med. ſec. locos) ab aliis etiam cauſis affectus hic oriatur. Qui enim ex Gallica lue pilorum defluvio afficiuntur, ii in univerſum decidunt & cutis ubiq; glabreſcit, quod vitioſus humor in ſynore ſedem habens, non in caput tantum, ſed in univerſum feratur corpus. Verum tibi id nunquam accidit: cum per temporis intervalla non ex univerſo corpore, ſed tantum è barba & cap. aliqui modo decidant pili, modo renaſcantur. Quin potius ideo illud factum eſſe crediderim, quod cutis tenuis in facie & cap. facta ſit aliqua pituita exuſtio, id quod indicant tenues ſquamulæ furfuri ſimiles indemanantes. quæ ubi pilorum radices arefecerit, eſt cauſa, ut ii poſtmodum decidant. Namq; id mali, aut humidi defectu, aut ſucci pravitate contingit. Hi igitur rationibus compulſus, adverſam tuam hanc valetudinem à

Continentiam à venereis, juvenibus plurimum nocere.

contracto frigore primum, deinde ab humore frigido, non autem à Gallica peſte emerſiſſe putaverim. Sed auxit fortaſſe morbum ſecunda etiam cauſa: nempe longa coitus abſtinentia, qua juvenes multoties in magnum ducit diſcrimen. Ait enim Haliabbas, ſi ſpermatica ſuperfluitas ſuis aucta in vaſis coitu non purgetur, nec poterit eam expellere natura, in inguinibus extenſio ſit, & aliis corporis partibus omniq; in corpore gravitas. Id quod etiam ante dixerat Gal. 6. de locis affectu, c. 5. his verbis. Equidem novi quoſdam quibus hujuſmodi erat natura, qui præ pudore à libidinis uſu abſtinentes torpidi pigriq; facti ſunt, nonnulli etiam Melancholicorum exemplo prater modum mœſti, ac timidi, cibi etiam tum cupiditate, tum concoctione vitiata. Quamobrem cum fateatis longo jam tempore à Venereorum uſu te abſtinuiſſe, certiſſimum hinc ſumi poteſt argumentum, quòd etiam à retento ſemine aucta fuerit noxa & glandularum in inguinibus extenſio, & nunc primum emerſerit Gonorrhœa. Caterum quibus medicamentis quove regimine victus reliquum noxæ curari tolliq; poſſit, cùm ejus non parum ſuſtulerint, & Guajaci decoctum & alia plura quibus mea opera hac æſtate uſus es, certoq; ſciam te ex iis majus longe commodum reportaſſe: ni æſtus & Sirius jam præſens, quamente conceperamus ad finem uſq; proſequi interdixiſſent, noſtrum illud conſilium eſſet, ut proximo autumno, Sept. præſertim, illa omnia quæ fecimus, audacter repeterentur. At ſi fortaſſis id negotii invitus ſuſceperis, non niſi multum tibi profutura putaverim Patavina balnea. Sed cum eo brevitè conferre decreveris, ſintq; ibi Medici omnium præclariſſimi, & qui ſuorum balneorum vires præ cæteris norunt, non eſt cur hac in re plus conſilii à me expectes, nec præterea aliam, vel alimentorum, vel medic. ſeriem, ne videar (ut in communi proverbio eſt) noctuas Athenas mittere. Nec putes velim quod hoc facere recuſaverim ſubterfugiendi laboris cauſa, cum non te latere exiſtimem, me ea qua potui majori humanitate te primùm ſuſcepiſſe (ita enim virtus, ac mores ingenii expetebant tui, & meus in omnes probos amor) poſtea omni ſtudio, ac diligentia te ſemper adiiſſe, atq; omnem meam curam, & operam in ægritudine tua adhibuiſſe. Quod ſi ultra nobiſcum manendi tibi daretur facultas, pro viribus adniterer, ut omne meum officium apud te teſtatum relinquerem. Sed illud te admonere non prætermittam, quod ſi Patavii futura hyeme (ut putas) moram traxeris, omnino hypocauſtum tibi parari cures ne denuo frigoris & algoris noxam expertus in eoſdem affectus recidas, vel conceptos adaugeas. è quibus ante hyemis adventum te prorſus evaſurum ſpero Dei Optimi Maximi munere, ſi modo Medicorum conſiliis obſequi ſtatueris. Vale.

JOANNES VISCERUS VEMDINGENSIS, Petro Andreæ Matthiolo Medico S. P. D.

Reſpondetur præcedenti epiſtolæ.

CUm in animum revoco mihi, vir clariſſime, dulciſſimum ac ſuaviſſimum convictum, quo per menſes aliquot, quibus tecum fui, non ſine maximo ſanitatis & ſtudiorum fructu & commodo, frui licuit, recoloq; eruditiſſimos ſermones ac doctiſſima colloquia, quibus me de rebus Medicis quærentem erudiebas, vehementi, mehercle, tui deſiderio animum meum percelli ſentio, & ad veſtras amœniſſimas valles hinc, ſi poſſem mox avolare cupio. Multa enim ſunt, quæ me alliciunt, cœli ſalubritas, loci pulcherrimus ſitus, vina ſuavia: in primis vero præclaræ tuæ virtutes atq; eruditio præſtans. Turpe tamen æſtimo, vitamq; ob hoc acerbiorem duco, quod tot tantiq; beneficiis, quibus me ignotum & immeritum cumulatim affeciſti, nulla ratione reſpondere potuerim, nec adhuc ulla gratitudinis meæ ſigna edere poſim. Agnoſco enim ita officiis tuis me tibi devinctum, ut & uſu & proprietate, ut Juriſconſultorum verbis utar, me totum tuum eſſe profitear. Animi certe gratitudinem perpetuam tibi polliceor, meaq; ſtudia & officia ſervilitèr offero, & quod ſolum poſſum nunc præſto. Omnibus cum quibus ſum animi tui dotes narro, præclaram tuam eruditionem, ſolertiam in medicando inſignem, diligentiam in excolenda re herbaria eximiam, miram ingenii ſuavitatem & animi candorem, in convictu familiari comitatem humaniſſimam, in ſermone leporem dulciſſimum, meis convictorib. quotidie prædico: idq; faciam ſemper dum ſpiritus hos reget artus & ſi Deus me patria incolumem reddiderit, nomini tuo ita patrocinabor, ut omnes animi mei gratitudinem cernant. Victori Trincavellio & Bellacato ſcriptum tuum de cauſis ſymptomatum quib. adhuc premor, cum honorifica tui commendatione exhibui: uterq; conſilium tuum & approbavit & laudavit. Hinq; authorib. ante quinq; dies aquam Patavinam bibere cœpi, etſi fere deſiſtere à propoſito coactus fuiſſem: nam primo triduo vix dimidium aquæ adhibita omni induſtria, excernebatur: verebar igitur ne obſtructiones aliquas in venis, aut hepate gigneret, quod repoſitione hujus aquæ in corpore fieri ſolere audio. Quarto tamen die aqua ſibi viã invenit adeo ut nunc ſatis fœlicitur tota reddatur. Quando completa fuerit iſta medicina, ſcribam quid ex ipſius uſu commodi acceperim. Semen Sena & ſi qua alia ſemina habeas rariora ſummopere oro, ut mihi mittere digneris, quæ donem cognato meo Doctori Fuchſio. Vale.

PETRUS

PETRI ANDREÆ MATTHIOLI
SENENSIS MEDICI,
IN LIBRUM SUUM, DE MORBI GALLICI CURANDI RATIONE,
PRÆFATIO.

CUm valle quadam secreta, locisque desertis ab omni sequestratum penitus medicorum convictu fato me continerem, censuissemq; , sicut olim Philoctete, diutius in solitudine mihi permanendum, per hyemem nostræ disciplinæ memoriam literis propagare non alienum putavi, ut & nobis solatium, & lecturis pro virili utilitatem pararemus, ne quando non solùm vitæ in obscuro transactæ, sed etiam temporis amissi reddenda ratio foret. Nam dum tempus ferebat, & herbæ, arbores, virgulta, cæteraq; id genus in collibus, pratis, & convallibus germinabant, quæ aliquid medicinæ conferre videbantur, ea consectabar, solatiiq; loco mihi tunc erat, hæc vacuum partim sub umbra, ut flaccescerent, collocare, partim æneis & vitreis organis igne subdito in purissimas aquas redigere: sicut ardente jam Syrio domi subtilissimæ naturæ liquorem, summoq; pretio comparatos medicamentorum potus conficiebam. Longum esset antidota, collyria, cataplasmata, quibus tunc insudabam, sigillatim connumerare. Nec ab industria vacuus autumnus erat: per altissimos namq; montes sedulo gradu radices utriusq; Veratri, quod Helleborum Græci dicunt, Dictamnique Bezoardici perscrutabar, herbarumq; ferme omnium, quarum apud Medicos nomen est celebre passim, gramina radicitus extirpabam. Nec minus, prout occasio sese ingerebat, & abietis oleum summo odore præditum, vulneribusq; conglutinandis aptissimum, & ex larice cum Agarico cum, tum gummi liquidum, ex quibus summa male habentibus medicina salutem promittit, colligebam. Nunc verò cum hyems in autumni locum successerit, per Brumam quid aliud agendum supereſt, quam quæ à diversis authoribus de medicina tradita fuerint, memoriæ commendare, sive aliquid scribere? Sed cogitanti mihi aliunde mortuorum memoriam minimè pendere, nisi ex monimentis literarum, dubius distrahebatur animus, Commentariane conscribere in eminentissimos medicinæ Professores, an aliquid meo Marte cudere deberem: nec sane quid potius esset præstandum suppetebat: nam primum satis vulgare videbatur, ab altero detinebat negotii magnitudo. Quæ dum egomet mecum disquiro, forte fortuna in manus inciderunt, quædam de morbo, quem Gallicum dicunt, à neotericis conscripta, quibus cùm multa mihi comperta adjici, & pleraq; meliora fieri posse viderentur, accepissemq; jam calamum exaraturus opusculum, quod meo judicio posset nonnihil laborantibus opis afferre, Franciscus Aliger præsto fuit, in quo præter fidem, mirificamq; in me animi inductionem, summa inerat comitas. Mutua igitur data acceptaq; salute, confectisq; tribus aut quatuor spatiis in tepidario sedimus, ubi post familiarem sermonem friget, Franciscus huc evasit. FRANCISCUS. Et otium tuum, & hyemis solitudo hortantur, ut te pro summa inter nos benevolentia, quod jam dudum concupieram, sed pudore pene subrustico deterritus non audebam, tot alioqui negotiis districtum diutius interpellare, nunc obtester, de morbo gallico diligenter ut disseras. Nam hæc opuscula, quæ circumferuntur potius aliquando infirmitatem, quam sanitatem patientibus exhibent, quæ quidem tanquam deterrima detestor: nec me hercule injuria. Quid etenim præter suffitus illinitionesq; vivi argenti (extinctum, quod vivum est, dicunt) quibus mea sententia nihil est deterius, in se habent? A te verò cum primis originem, causam, cognationem, principium, qualitatem prædicti mali, deinde victum, abstinentiam, quam sustinere debeat affectus, tum potiones, medicamenta, Pharmaca, fomenta, quibus hujusmodi noxa fere plerunq; solet expugnari, desidero, nulla alia de causa, nisi, ut ubi primum talia fuero diligenter expiscatus, tanquam planus improbissimus secundarum partium, statim primarum fiam. Proinde vide quid agas.

Hæc te prius ſcire volui, ne poſtea dicas non prædictum. ANDREAS. Bene profecto & ex uſu noſtro id ſermonis nunc incidit, quippe de his me percunctaris, quæ jamdudum ſcribere conceperam animo: calcaria igitur equo ſponte currenti (ut ajunt) addidiſti. Nam quod tu perplexe minitaris poſtea videro: quamvis (vere dicam) nimium oneris nobis imponis, quaſi verò cæteros in hac cura medicos excellamus. Tu quidem mi Franciſce, qui tantum mihi tribuis, quantum ego nec agnoſco, nec poſtulo, facis amice: tametſi vellem aliquando confore, quod credis eſſe, aut futurum brevi ſperas: ſed certe (ingenue dicam quod ſentio) nihil in me video ſigni, quo poſſim quandoq; id futurum mihi promittere. Sed de his hactenus. Verum antea quam hi ſermones ſe altius efferant, ut viva tantum Veritas cœleſtis ſpiritus gratia ore noſtro proferatur in lucem, in primis Deo Optimo Maximo invocato colloqui incipiamus.

DE MORBI GALLICI CURANDI RATIONE DIALOGUS.

ENARRATIO. *Omnipotens pater (ut Heſiodus) antiquorum pervicaciam perſpiciens, Pandoram cum dolio malis referto terris immiſit. Denuo memoria patrum, ut effrenatam mortalium luxuriam debitis afficeret pœnis, aut propoſitis contineret ſupplicijs, morbo quem Gallicum vocamus, Italiam bellorum procellis concuſſam confecit, qui poſtea contagione vulgatus eſt. Quidam Deo cum ſit ſumma bonitas, mala tribui non debere contendunt, proinde gentium colluvione aërem infectum producunt. Habes originem, nunc cauſam cognoſce, de qua medicorum præſtantiſſimo cuiq; diverſa ſententia eſt, ut non poſſis, quis vero propius acceſſerit facile conjicere: quippe quoniam philoſophantes pleriq; in Saturni Martiq; aſpectu cum retrograda Venere cauſam conjiciunt, cujus conjunctionis tanta fuerit malitia, ut non immerito morbus inde proceſſiſſe ſit viſus. Fuere qui corruptum cœli tractum ſanguineum in atram bilem convertentem cauſati fuerint. Nonnulli morbum Gallos, cum per montem Salvium iter facerent, à fœmina leproſis per coitum primitus contractum, eorum poſtea intemperantia atram bilem pituitamq; procurante, memoriæ prodiderunt. Inde putarunt medicinam pleriq; profitentes malum Elephantia non abſimile. qui Cornelii Celſi, Galeni, Pauliq; Aeginetæ ſententijs videbantur inniti. Nonnulli melancholicos varos, quos etiam morbillos dicunt, aut malum mortuum dixerunt. Nos vero multis eiſdemq; potentioribus argumentis convincemus, hunc morbum ab Elephantia plurimum diſſare. Caterum morbillos melancholicos, ſive malum mortuum, quis ſanæ mentis dixerit, qui noverit morbum Gallicum ſævas nervorum diſtentiones, junctura rum dolores oſſium putreſcentium corruptiones, & ulcera ſequi malignitatis ſuprema? Quibus omnibus ſane convincitur, nobis acceſſiſſe ægritudinem novam.*

FRANCISCUS. Agis perplexe mecum, tardiuſculus ſum, quamobrem cum hæc abs te differi verboſius velim, tum illud inprimis, quod minus eſt triviale, quibus ſcilicet ſignis Medicus ille, qui laborantem ſit ſuſcepturus hunc morbum à ſanguine, aut à bile, aut à pituita, aut ab atra bile cognoſcet procedere, quoniam mihi ſatis compertum eſt à quatuor humoribus hunc foveri poſſe.

ANDREAS. Recte tu quidem Franciſce, & vere: neq; enim ab iſto morbo, ni ita eſſet, ut dixi, tanta contagio, tanta nobis impenderent mala: quoquo te verteris, hæc noxa præſto eſt, nullo pacto excluditur, ſemper intempeſtiva, ſemper moleſta eſt. Verum tibi mos geratur. Nonnullos plerunq; videmus puſtulis, & tuberculis exilibus ſubruberis totum corpus aſperſum gerentes, quibus ſub alis & in inguinibus, abſceſſus corporis turbinati, quadam malignitate ſubito emerſerunt. Quod Galen cum à ſanguine, tum à bile fieri credidit his verbis, ſexto Aph. libr. Sublimiores puſtulæ, atq; tubercula, ab humore calidiore generantur. Hæc ille. Sed is morbus, cum à ſanguine fovetur, humoris benignitate lævioribus curatur remediis. Sunt qui maculas tantum rubeas in luteum tendentes colorem monſtraverint, quibus & in faucibus, & circa pubem, nunc eriſypelas, nunc Perſicus ignis, & Phthiriaſis nova quadam ſpecie ſe eſſe ferant: bi fere bilioſi circa frontem dolore conflictantur. Pituitæ vero, & atræ bilis ſigna ſunt, dolor in occipite, diſtentio nervorum, crurum vexatio, liventes & verrucoſæ ſuppurationes, è gypſo præterea concretis nodis affecti, nocte magis quàm die torquentur. Unde non abnuerim, morbum Gallicum à quocunq; foveri humore præſertim cum viderimus omnes ſpecies apoſtematum, cutiq; exulcerationis, & malorum ulcerum, ab expertis chirurgis ejusdemq; doctiſſimis viris, eorundem monimentis annotata, huic complicari, quibus rarius, aut nunquam fortaſſe remedia monumentis literarum prodita Gallica malignitate contulerunt. Omnia itaq; (ut uno verbo dicam) morborum genera, quæ à meticis deſcribuntur, poſſunt cum Gallico concurrere: tantum etenim ineſt virus, ut ubi primum jecur occupaverit, morbos illico in morbos paratos fieri detrudat. Si quod etiam corpus occupaverit, infecerit ue, aliqua ægritudine prius imbutum, in ſuam malitiam brevi convertit eam, ut ſcelerum multitudine nobis tam virulentam peſtem à diris immiſſam non immerito videar dixiſſe. Sed nunc quod pollicitus ſum. Nonnulli medicinæ interpretes non contemnendi tempeſtate noſtra, pluribus priſcorum monumentis innixi, morbum Gallicum eſſe Elephantiam omnino voluerunt. Quorum ſententiæ non accedentes, dicimus teſtimonio eorum, qui de Elephantia conſcripſerint, ſemper ex ea pedes ægrotantium intumeſcere. Celſus etenim his verbis utitur: Summa ejus cutis inæquabiliter craſſa, tenuis, dura molliq;, quaſi ſquamis quibusdam exaſperatur, corpus emacreſcit, pedes intumeſcunt. Galenus etiam de medicis diſſectionibus ſic autumat: Elephas eſt affectus, qui cutem craſſam, & inæqualem reddit, tum colorem lividum in albo oculorum facit, exeduntur pedum, manuumq; ſummæ partes, ſanies deſluit livida, & male olens. Plin. etiam l. 26. c. 1. naturalis hiſtoriæ ſic: Diximus Elephantiaſim ante Pompeii Magni ætatem non acciditſe in Italia, & ipſam à facie ſæpe incipientem, in nare primo veluti lenticula, mox invaleſcente per totum corpus, maculoſa, variis coloribus, & inæqualicute, alibi craſſa alibi tenui, dura ceu ſcabie aſpera, ad poſtremum vero nigreſcente. & ad oſſa carnem apprimente, intumeſcentibus digitis in pedibus manibusq;. Hæc equidem dicta ſi recte perpendimus, maximum diſcrimen inter hos inveniunt, cum dicant, quod ſumma cutis eſt inæquabiliter craſſa tenuisq;. Quod morbo Gallico laborantib. fere non evenit. nam quamvis ſint tubercula, puſtulæve in corpore fere toto, ſumma tamen cutis æqualis apparet. Addũt Elephantiam prope nares ſemper oriri: at Gallicus colem, teſticulosq; quam primum infeſtat. Poſtremo Elephantiaci maximos in pedibus patiuntur tumores, ſicut etiam pedum, manuumq; partes exeduntur: at in Gallicis ſecus eſt.

Omnia morborum genera cũ Gallico cõcurrunt.

Morbum Gallicum non eſſe Elephantiã.

FRAN-

FRANCISCVS. Quid tu hæc mihi? quasi vero cum imperitissimis rerum omnium sermonem habeas: nam quotquotq; est, qui tibi talia differenti tacitus assentiatur? Verum ut ad me redeam, quod ex autoritatibus veterum persuadere conaris, aliter esse experientia compertum habeo. Romæ dum essem, nonnullos vidi turbæ prætereuntium expositos in Aurelio ponte, juxta molem Hadriani, morbo Gallico male affectos, manibus exesis, naribusq;, tum detritis omnibus articulis, inæquali summa cute. quo fit, ut aut hunc morbum Gallicum non fuisse dicas, aut Elephantiam Gallicum morbum fatearis præter sententiam.

ANDREAS. Noli tam superbe: ne dicam subabsurde, dicentem compellare, cum tu, si recte memoria teneo, superius cum omnibus humoribus conglutinari, ego cum omnibus ægritudinibus habere cognationem dixerimus. Quod cum ita sit, qui fieri potest, ut annuat, Elephantiam pedum potius, quam aliarum corporis partium malum? Quòd si superioribus verbis parum credideris, adducam Gal. ad Glauconem l. 2. c. de Cancro, talia dicentem: Sæpius cancer ad varices decurrit, & quandoq; ad cutim universam expellitur, fitq; is morbus, quem Elephantem nominant. Quid igitur obstat, cur non iis Gallicus, quos adduxisti, tum humoris admistione melancholici, tum medicorum præterea negligentia, Elephantia accesserit? Quin etiam Avicen. III. sui Canonis, Elephantia, ait, est additio in pedibus secundum modum, qui accidit in venis varicum. Item Rasis in lib. divisionum sic: Elephantia accidit in pede, & crure, ita quod quando confirmatur, non habet curationem. Subsequitur iis Avenzoar: Dicitur Elephantia, quia taliter disponuntur pedes, ut assimilentur pedibus vel tibiis Elephantis. Causas autem ejusmodi ægritudinis paucis VI. Aphor. lib. Comment. 21. aperuit Galenus, cum dicit: Varix autem est, cum venæ latiores fiunt in coxis, & cruribus, quod ex crasso, & melancholico humore contingit.

FRANCISCUS. Hoc me judice nihil ad rem: nam Galenus de varicibus tantum, non de Elephantia loquitur.

ANDREAS. Sat tibi erit audire Avicennam, Gal. interpretem, asserentem III. Can. Elephantiam esse in pedibus augmentum secundum modum, qui accidit in venis varicum: quod non aliter à Galeno superius percipi videtur, cum dicit: Fitq; is morbus, quem Elephantem nominant. Ejusdem sunt sententiæ neotericorum plerique, quorum rationes plurib. explicare longum foret. Elephantia igitur cum in cruribus, & pedibus plerunq; versetur, & morbus Gallicus cum in pudibundis particulu, tum deinde per totum corpus emergat idem esse non possunt. Non tamen inficias eo, Gallicum morbum Elephantiæ accedere posse, sicut etiam contra. Nam secundum Galenum Elephantia duæ sunt species: cum enim asserit cancrum ad varices decurrere, pedum Elephantiam excitare comprehendit: cum vero ad cutim universam, Elephantiam in toto corpore, quam ab Arabia autores Lepram appellant. Verum cum ab eisdem causis atq; humoribus non minus una, quam alia eveniat, de his tecum indifferenter sum locutus: nam de ægritudinum nominib. parum curandum censemus (ut Galenus) cum aderit morborum curandi ratio. Isach enim in suo Viatico: Constantinus ac pleriq; alii excellentiores unam tantum Lepræ speciem Elephantiam dixerunt, cum quatuor lepræ a quatuor humoribus ingruant. Prima causatur ex sanguine combusto, quæ alopecia dicitur. Secunda a pituita corrupta, non absimilis Tiri serpentis, à quo nomen accepit, excoriationi. Tertia ex bile combusta fit leonina calidior aliis, oris distinctionem terribilem tanquam faciem leonis efficiens. Quarta & ultima ab atrabili, qua cum ægrotantium cruræ ad Elephantum speciem tumeant, Elephantia dicitur. Quibus liquido patet, Elephantiæ duas esse species, ægritudinem scilicet pedum peculiarem, tum etiam Lepram, de qua Plinius & Celsus dixerunt: quia cum ista complicantur, maculæ per totum corpus, ossa corrumpuntur, & articuli decidunt. Ideoq; bene Galenus: Exeduntur ex ea manuum, pedumq; summæ partes. Quamobrem liquido patet, cum unaquaq; Elephantia, manuum, pedumq; tumorem, articulorumq; casum complicari ac alteram in cruribus & pedibus, alteram prope nares oriri. Non igitur recte morbum Gallicum Elephantiam dixerimus.

FRANCISCUS. Cogor autoritatibus, rationibusq;, quas attulisti mihi, omnino assentiri: Quo fit ut te facile patiar isto modo differentem.

ANDREAS. Atqui res maxima agitur, quæ pluribus indigeat autoritatibus: neq; mihi tantum tecum esse sermonem judico: volo igitur ut sese efferant ii sermones nostri: quamobrem me pluribus ratiocinantem feras. Nunc ut ad rem redeam, Rasis libro divisionum: Quando ait cum Elephantia magnificantur eminentiæ, non recipit curationem. Item Almansoris nono: Hæc passio postquam inveterata fuerit, ad sanitatem omnino redigi non potest. Cui astipulatur Avic. inquiens Elephantiam malignam esse, quæ parum sanescit, & oportet, ut dimittatur cum dispositione sua. Quibus omnibus cum sit comprobatum, inveteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere, liquido patet Gallicum ab hoc plurimum discrepare, utpote qui tam vetus, quam recens à nobis recte curetur. FRAN. Confundis, me judice, orationem, neq; possum recte conjicere, an de Elephantia Arabum, an Græcorum loquaris. ANDR. De utraq; profecto mi Francisce loquor: neq; Arabum, neq; Græcorum morbum Gallicum esse Elephantiam puto. FRAN. Cur igitur Gal. II. de simpl. medicina, Cap. de carne, quem Elephantia jamdudum torserat hausto vini, in quo forte fortuna vipera quædam vitam cum morte commutaverat, diebus canicula curatum fuisse memoriæ prodidit, cum tu inveteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere contendas? ANDR. Hoc totum nihil ad me: quippe quod asserit, prodigii loco habetur. Nam Gal. idem l. 2 ad Glauconem videtur aliter sentire, cum dicit: Viperas etiam decoctas ex oleo, sale aspersas modico perinde ac anguillas in cibum recte dabis: quæ morbi initio omnia tentabis: quippe inveteratam Elephantiam, radicibusq; innixam, reprimes potius, quam curabis. Iterum VI. Aphor. Comment. 47. inquit, in altero Elephantem inchoantem, primo per Venæ sectionem, & purgationem se curasse, & singulis deinde annis hunc purgasse una tantum purgatione, quæ tamen omissa statim morbum redivivum fuisse. Nos autem plerosq; à morbo Gallico, tum recenter contracto, tum cum malis perniciosisq; accidentibus inveterato curavimus, qui postquam convaluerunt, purgativam potionem nunquam acceperunt, & iis tamen nequaquam morbi accidens aliquod redivivum fuit. Quo argumento istorum morborum differentia aperte convincitur: Nec hoc tantum dixisse sufficit: alia est addenda ratio. Galeni autoritate nixa, qui lib. de tumoribus asserit, Elephantiam à melancholico sanguine, atram bilem temporis intervallo converti, cujus os fœtidum argumentum fuerit, & horribilitas in vultu. Morbus igitur Gallicus cum à quocunq; humore desluat, & Elephantia sit tantum sanguinis melancholici, longe ab eo diversa comprobatur. Et quoniam pramisimus medicorum multorum sententia, morbum quem Gallicum dicunt, cum pituita & atra bile tantum habere consortia: propterea multi ab ejusmodi morbo non emergunt: quippe quoniam sanguineus humor aliter quam biliosus curatur, & discrepat in curatione pituita ab atra bili, ut inferius docebimus. Nam si biliosum & melancholicum iisdem medicamentis, quibus sanguineum & quem pituita male habet curaveris, aggressi fuerimus, magis mortem quam valetudinem promittemus. Quod nonnullorum Empiricorum uno pharmaco omnes homines curantium insscitia, sive dementia potius deprehenditur, teste Galeno, qui primo Aphorismorum

sic ait: Quod si aliorum humorum fiat evacuatio, & non eorum qui corpora nostra molestant, contrarium evenit, neq; enim confert, & graviter ferunt. Quamobrem morborum causas altius investigandas recte patet. Quod asserit idem Gal. 1. Aphor. libro: Morbos ait in primis maxima diligentia indagandos, quoniam si recte conjictantur, quæ sit adhibenda proprie medela facile conjiciemus. FRAN. *Bene sane & ex sententia dixisti: quo fit, ut non possim istorum non deplorare insaniam, qui nullo detestari judicium, qui nunquam se satis evasisse vim morbi ducunt, nisi in Empiricorum manus inciderint, qui nullo discrimine ætatis, habitudinis, sexus, eodem medicamento mortales curant, sive potius urunt.* ANDR. *Quod minitaris non est absurdum: nam & ejusmodi hominum genus, ea promittunt se præstaturos, quæ unquam ne somniarunt quidem, nedũ præstiterint, paucis pecuniis conducti. Est etenim tãta morbi malitia, graveolentia, contagiosa vis, ut non injuria medici, quorum existimationem plurimi faciunt, id empiricis condonent, id est, tonsoribus, Judæis & circumforaneis pharmacopolis, nihil omnino purgationis agnoscentibus, præter unam colocyntidem, quam ut filiolam semper amplexantur. Sed ad propositum revertamur. Memoria teneo nonnullos me legisse, qui morbum Gallicum pituitæ tantum dixerint complicari, idq; astruere non dubitarunt hoc argumento: Hominem quendam defunctum membratim inciderãt, cujus junctura magna vis pituitæ suberat. Quod quamvis dederim fuisse, nihil est tamen. nam præmissimus, cum quovis humorum Gallicum morbum conglutinari. Huic igitur cum multa laborasset pituita vivens, quæ suapte natura ad junctura semper defluit, mortuo id evenisse non est mirum. Nam Gal. VI. Aphor. Semper, inquit, in articulis compagibusq; humor pituitosus aceruatur, quem mucronem appellant. Quod si dixissent, ex viginti incisis eodem morbo confectis hæc omnibus apparuisse signa satis apud me ponderis haberet. At ego dum essem Romæ à Sancti spiritus diversorio curationi ægrotantium conductus, mecumq; esset Bernardinus Hispanus Bartholomæusq; quem noveras, ad Xenodochium incurabilium sancti Jacobi sæpius accessimus, ubi multos morbo Gallico jam defunctos articulatim obtruncavimus, ex quibus plerosq;, nulla penitus inventa pituita deprehendimus. Sed ut procedat oratio sub idem fere tempus ligno, quod Iudicum dicunt, iis prudentiores medici temere medebantur: quod meo judicio, experientia magis quam ratione procedebat. Nam lignum, ut inferius explanabimus, biliosis & melancholicis minime competit, cum sanguineis & phlegmaticis maxime conveniat, Gal. VI. Aphor. sic dicente: Carnes habentibus humidas sapetit, cum sanguineis & phlegmaticis maxime conveniat, Gal. VI. Aphor. sic dicente: Carnes habentibus humidas sapiunt, cum sanguineis & phlegmaticis maxime conveniat. Unde nec audiendi sunt à Germania medici, qui morborum gemem adhibere convenit, fames enim exiccat corpora. Unde nec audiendi sunt à Germania medici, qui morborum genus fere cunctis, hoc ex aqua decocto medentur. Nam apud Germanos apprime ventri deditos, plerunq; quod hoc curæ genus successerit, non est mirum, cum cuncti eorũ morbi fere ventris indulgentia eveniant. Verum quod superest videamus. Hunc morbum ætate patrum, sicut diximus, irrepsisse constat: nec miremur, cum sæpe alias in aliis morbis idem usu evenerit. Nam Plin. 26. hist. natur. Cap. 1. sensit, inquit, & facies hominum novos, omniq; evo priore incognitos non Italiæ modo, verum & fere universa Europa morbos, tunc quoq; nec tota Italia, nec per Illyricum, Galliasq;, aut Hispanias magnopere vagatos. Celsus etiam sæpe ait incidere genera morborum, quorum causæ & naturæ ignorantur. Cæterum fons hujusce mali ab hepate est. namq; cum eo gradatim ascenderit, omnes inficit humores, sed magis atrum bilem, & pituitam. Quod cum ita sit, nunc nomen ejus unde primum defluxerit, disseramus.*

Morbum Gallicum cum sola pituita non complicari.

FRANCISCUS. *Istud abs te tacitus desiderabam. Nam quamvis quæpiam supra dixeris, pluribus tamen verbis sigillatim nomen explicandum videtur, ut cum vigilantiam patrum mirificam cognoverimus, qui nobis industria summa comparaverint hoc malum, quo nomine appellaverint etiam non nesciamus.*

ANDREAS. *Jocaris tu quidem: sed mehercule extra jocum hoc unum scias, ante Caroli Francorum regis adventum, nec morbum noviſſe Italiam, nec nomen audivisse: tunc primum Gallorum intemperantia victorumq; teneritate conjuncta superbiæ, sacra prophana juxta habentium, hic morbus invasit: præsertimq; cum per Campaniam populabundi vagarentur: nam (ut nosti à Sallustio dictum) victoria non saltem insolentes effert, verum etiam sapientiores corrumpit. At eorum furor, vecordiaq; processit eo, ut non ab intactis, non à religiosis, non ab infectis injuria vim abstinerent, sanæ infectæq; mulierculæ juxta habebantur, nihil sibi officere posse ducentes: quæ est ejus gentis mira superbia, innataq; vanitas. Forte fortuna dum mœchantur inciderunt in quasdam morbo confectas contagioso, quem (ut par erat) contrahentes, nec à meretricibus abstinentes tum in deterius prolabebantur tum sanas, quod deterius, inficiebant: inde vulgari morbus capit, ut veluti continens incendium provincias totius orbis momento temporis invaserit. A Gallis igitur quoniam primum emerserat, dici Gallicus jure is morbus ab omnibus est coptus, præterquam, quod Galli nomen hoc patriæ infame non agnoscentes, Parthenopium à loco dixerunt. Porro quocunq; nomine appelletur, coitu inprimis, & unius lecti consortio contagiosus, primum pene viris inficit colem, scrotum, & inguina infestat. Os autem vulvæ fœminarum quibusdam crustis, & exulceratione, statim corrumpit, ex quo gravis odor. & pus virulentum maxime, defluit, ut nares sint propius accedentibus non immerito continendæ. Nam sunt qui crediderint contrahi noxam non solum coitu, ac lecti consortio, verum etiam solo odore. Quibus refragatur Nicolaus Massa, nulla aliquando contagione Gallicum fieri ducens, sed evenire ex affectis humoribus, aliisq; Causis nonnullis, ut febres, cæteræq; ægritudines indies eveniunt: unde non immerito sibi videtur, quo magis suam astruat sententiam, exempla puerorum non lactentium, quos ipse curaverat, ne totum hoc scilicet lacti infecto ascribatur, apposuisse. Addidit etiam plerosq; hoc morbo affectos, quorum colem & scrotum neq; pustulæ, neq; exulcerationes unquam aggressæ sunt. Quam sententiam nos improbantes, asserimus duplici de causa fieri potuisse, tum quod materia non mordax primo jecur occulte serpens invaserit, inde diffusa totum corpus sævis accidentibus corripuerit parva temporis intercapedine: nam ex subagitatione verendorum pori laxantur, & commode ingrediens inde virus hepar occupat, ut Concilatori differ. 177. de lepra differenti placuit: tum vero fieri potuisset, ut osculo, complexuq;, dum venerem exercerent, inhærentes, haud difficulter inficerentur. Nam mirum non est ex anhelitu posse quempiam noxam contrahere, si Plinio credimus, qui lib. 26. cap. 1. sic scribit de morbo lichenas appellavere græco nomine: latine, quoniam à mento fere oriebatur, jocularis primum lascivia, ut est procax natura multorum in alienis miseriis, mox & usurpato vocabulo Mentagram, occupantem in multis totos utiq; vultus, oculis tantum immunibus, descendentem vero & in colla pectusq; ac manus, fœdo cutis furfure. Non fuerat hæc lues apud majores patresq; nostros, & primum Tib. Claud. Cæsaris principatu medio irrepsit in Italia, quodam Perfino equite Romano quæstorio scriba, cum in Asia apparuisset, inde contagionem ejus importante. Nec sensere id malum fœmina, aut servitia, plebesq; humilis, & media, sed proceres velocitransitu osculi. Id si quis dederit paucis osculis fieri potuisse, tanto magis continuo complexu, jugiq; osculo dabit. Nam & pueros familiariter cognati deosculantur, ulnis gestant, secum habent: inde tenelli delicatiq;, tum pituita multa imbuti, contagioni sunt obnoxii. Consentaneum fuerit igitur morbum Gallicum sola contagione per mortales grassari. Nam Astronomorum apud me jamdudum est explosa sententia, qui constellationib. hoc totum tribuunt: quippe quoniam si*

De morbi Gallici contagione.

vera

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1404-7 DFG

vera dicerent, cum magis atq; magis indies invalescat hoc malum, necesse esset quoq; quotidie fere eosdem fieri stellarum concursus, quod quam consentaneum sit, ipsi viderint. Certe sanctissimus ille vir Damascenus, quo cum libentius erraverim, quam cum iis vera dixerim, in Aphorismis, sic contra Mathematicorum sententiam superius enarratam testatur: Nulla res sub cœlesti globo, vel circulo posita, quocunq; gradu mutetur circulus, ultra revocatur in aeternum ad illud qualitatis, & quantitatis, in quo fuerit in ipso circuli motu. Hæc ille. FRAN. Vere meo judicio nonnulli morbum Gallicum non esse agritudinem novam asserentes, a veritatis via penitus diverterunt. Nam diebus elapsis, Aggregatoris cujusdam Lugdunensis de Medica materia opus ad manus meas devenit, quod dum lego, quadam de morbo Gallico oculis meis sese offerunt. Quamobrem novi aliquid addiscere desiderans, quod de re ipsa ibi scriptum inveni, diligenter excerpsi. Omnib. igitur deinde perscrutatis, maxime aberrare mihi videbatur: nam & morbum Gallicum appellare Mentagram ausus est eadem Plinii autoritate, quam tu contra Massam adduxisti. Nam si Mentagra (quod morbi genus Græci lichenas appellant) fœminas, servos, plebemq; humilem, ac mediam non invasit, verum proceres tantū veloci transitu osculi, Aggregator ipse viderit, quomodo rectius dicatur Gallicus. Nam tempestate nostra, nullis immunibus relictu, per mortales grassatur. ANDR. Ingenue tu quidem, quamvis etiam alia ratione ejus opinio confutari possit. Præmisimus enim, Gallicum sepius in verendorum particulis oriri, at lichen quoniam mentum invaserat, Mentagræ nomen sibi vendicaverat. FRAN. Laurentium quendam Phrisium diebus istis offendi, qui Augusto mense præterito, de morbo Gallico suum opusculum omnibus aperuit: quo fere tantum syderum aspectibus morbum evenisse fatetur, ac deinde digestivis, solutivisq; pharmacis non omissis, linimentis argento vivo carentibus istum pellere morbum attestatur: quod quidem perpulchrum videtur, cum omnes fer Medici Mercurium invehant. ANDR. Hic etenim, quem affers, penitus ignorantia refertus dici par est, nec una tantum veritas ab eo elici potest. Nam ea quæ scripsit, potius somnia, quam experta dici possunt. Putat enim suis linimentis Gallicum morbum fugare, quo nil est deterius, quibus quidem pene lenis scabie curari poterit. Semel ejus tantum perlegi librum, qui mihi postmodum tantam nauseam evocavit, ut ipsum è domo nostra perpetuo exulare decreverim. Quod superest, sicut arbores plerunq; solent t. vere frondescere, variisq; florum generibus ornari, ita diversicoloribus pustulis humanum corpus fœdabatur: quas si medicorum cura pervigil expulerat, denuo nihilominus repullulabant, sine certo temporis intervallo continuis ulceribus diffundebantur, aut glandulas stantes, & tubera ex se gignebant, aut ossa penetrantes vitiabant: quanquam sine his etiam superiora nonnunquam fiebant. Multi, quos morbus male habebat, noctu magis quam interdiu intolerabili frontis dolore, nervorum, compagumq;, ac tibiarum distentione torquebātur. Nunc omnia se mitius habent, tum quod non ita morbus sit noxius, tum quod jam a medicis vera monstrentur huic excogitata remedia. Nam, ut in aphorismis Damascenus, ex mutatione stellarum in longitudinem vita & consuetudines mutantur. FRAN. Satis quæ abs te primo loco petieram, explicasti. Superest, ut de medicinis ejus agamus. Attentum interea auditorem me præstabo. AND. Fiat ut vis. Jam dudum morbum Gallicum ex quatuor humorum oriri aliquo tenes: aut enim in sanguine, aut bile versatur, aut pituita, aut cum atrabile commiscetur. Quæ quatuor, quanquam inter se colligata, atq; implicita sint genera, tamen ex singulis certa medicamentorum species nascuntur. Hæc omnia sigillatim cum decrevimus agere, latius declarabimus: tamen videtur altius quadam prius repetere consentaneum.

Gallicum morbum non esse mentagrā.

Divisio Medicinæ.

Dividitur Medicina in tres partes, cujus prima διαιτητικὸν, secunda φαρμακευτικὸν, tertia χειρουργικὸν, à Græcis recte dicitur, secundum Celsum, ex Diocle, Carystii, Praxagora, Herophili, Chrysippiq; sententia, ut esset quæ victu, quæ medicamentis, quæ manu mederetur. Hæc in hujusmodi curatione nobis omnia necessaria sunt. Nam utquaquam meo quidem judicio, recte curatur is qui maxima abstinentia, longioribus medicamentis & solerti manuum cura morbo non oppugnaverit, quoniam vix supra dicta sufficiunt. Sed quoniam quadrifariam, id est, per quatuor humores hunc divisimus, sigillatim medicinas iis applicabimus.

De morbo Gallico sanguineo.

Morbus itaq; Gallicus cruori admixtus sine compaginum dolore, plerumq; exulceratis pudendis, abscessus corporis, quæ Græci apostemata dicunt, interdum in dextro, nonnunquam in sinistro inguine, aliquando utrinq; gignit: qui rubentes calidiq;, & nonnihil intumescentes continuam febrem sapius gignunt. Nonnunquam per totum fere corpus, circa collum potissimum, frontémve, pustulæ subrumidæ rubeo colore subfusæ solent emergere, oculi rubent, venæ intenduntur, præter consuetudinem dulcescit os, cætera membra torpent, à nona noctu ad tertiam diei horam malum ingravescit, arteriæ sive pulsus concitatius moventur, urina vero subruffa admodum spissa deprehenditur: præsertimq; considerabis ætatem, corporis habitudinem, regionis tractum, animi tempestatem, præcedentem victum, & iis similia. Quæ si sanguinis dominium præ se tulerint, fies certior. Enimvero cum morbum misceri cum sanguine cognoverimus, triplici via curationi insistemus, quippe diæta, potioneq;, non omissa, per unctiones, suffitusq; primo loco tentabimus. Ligno vero ab Indis accersito, quod Guajacum dicimus, deinde: postremo aqua nostra philosophica curationem perficiemus, qui tamen modus medendi verbosius infra patebit, nunc alias curationes explanabimus. FRAN. Hoc abste expeto. ANDR. Tacitus omnia citius audies. Aër primum omnium sit frigidus & siccus, hunc rosacea, plantaginis acetosæ aquis, aceto commixtis, fussitu præterea sandalorum, camphoræ, myrtillorum, rosarumq; salubriorem reddes. Cibus sit boni succi, id est, ex obsoniis bonum procreantibus, malum vero sanguinem puriorem facientibus. Similæ panis fermentatus, sale cōditus, diligenter in clibano tostus. Carnes vitulinas affectus edat: hœdos non aspernetur: pullos deniq; Gallinaceos appetat: aucupii omne genus ex montibus, pratis, & sylvis petitum, præter coturnices, quibus (si Plinio credimus) ex veneno sumitur cibus. Horum carnes tum assas, tum elixas, prout ejus appetit stomachus, recte dabis conditas amygdalis, medulla panis, acriq; vino. Ordei cremore, alica, tum pane intrito ex aqua vel carnium jure fruatur. Iis adjici potest lac amygdalinum, aqua ex ordeo, succoq; malorum aureorum, quæ hodie Arancia dicimus, sive vino acri confectum. Quandoq; pisces huic etiam conferunt parvi, saxatiles, sabulosi, ex aceto elixi. Trunculi etiam, cum petiolis hœdorum, vitulorumq;, ex vino punicorum malorum, & pusca decocti, congelatiq;, ut provocetur appetitus, recte dantur. Ex oleribus spinacia, borago, lactuca intybus, lupulus, cicorea, scariola, acetosa, portuloca, cucurbita etiam ex vino acri, vel succo arantiorum condita. Legumina, vero lac, lacte confecta, bulborum omne genus, & obsonia pipere aspersa, ut piper linguam adurentia, vitanda sunt omnia. Fructus ferme omnes fugiat, præter pruna damascena. Pyra etiā & poma decocta, tollenda nauseæ gratia saccharo aspersa in cibum itidem non negaverim. Conferunt tamen cydonia prunis tosta, quippe quæ & stomachi exhalationes prohibeant, & concoctionem

Victus ratio

non adjuvent. Quod si æger sine febre fuerit ova sorbilia ex aqua decocta cortice libera, cum acri succo dabis. Evenit plerunq; ut affectus oris exulceratione non mediocri cibum conficere non possit: huic pullorum gallinaceorum intritum, medullæ panis: addita, lac amygdalinum, & jus carnium imbecillarum, excyatho propinabis. Potio sit vinum album, sive rubeum, lene, decocta aqua dilutum, sive berberorum, sive punicorum malorum succus. Quod si post hanc sitis male torquebitur ℥. tamarindorum, prunorum damascenorum, sebesten, ordei, florum lupulorum, sem. quatuor frigidorum majorum, unguium unciam florum violarum manipulum. Hæc omnia in aquæ libris 10 coquantur ad quartam, post hæc exprimantur, expressionisq; succi citri, vini granatorum, vini herbariorum singulorum unc. j. ß. addantur, & fiat cum saccharo potio longa. At si patientis innatant, quæ confecerit stomacho, tunc illiniatur oleocydonitorum malorum, nardino, ac etiam mastichino. Sex horis, aut ad summum septem, per noctem dormiat. Die vero, si fieri potest, somno abstineat. Pilæ ludus ante prandium per horam hunc exerceat: deambulatio sit concitatior usq; ad sudorem, quippe quoniam curationi morbi Gallici exercitatio plurimum confert. Bis die cibum capiat à prandio septem horarũ decurso spacio, exilior sit cœna. Pro virili tristitiam expuat ægrotus, & lætitiam complectatur. FRAN. Quid tandem caussæ esse dicam, quamobrem medic. pondera, etiam juxta præscripta antiquorum, præsertimq; Cornelii Celsi quem semper in manib. habes, quem tantopere miraris, & pro viribus æmularis alioqui, non dirigas? AND. Quasi vero è media suburra sermones nostros expectes: non est ita. Hæc enim quamvis tecum agam. Consentinis tamen & Brutiis Luciliano more arbitramur eloqui, Pingui igitur (ut ajunt) Minerva: cum præsertim si volueris nimis obsoleta, quæ tu requiris, denuo in lucem proferre, mirè non obscuritates modo sed tenebræ etiam sint secuturæ. Nam quibus vulgo medici nominibus iis componendis uruntur, & nos uti quis vetat? Sed nos ad propositum. Iis ita se habentibus, urina si erit admixtione biliosa, non admodum spissa, ante venæ incisionem, accipiat pro alvi lenitione floris cassiæ drachmas 10. sive electuarii lenitivi tantundem: si fuerit spissior, & subruffa, violarum, malvarum, beta, mercurialis, singulorum accipiatur manipulus, & ex aquæ tribus libris omnia decoquantur, & per clysterem infundantur, quibus addit e prius fuerint cassiæ cribratæ drach. 10. olei violacei unc. ij. saccharirubei unciola, ovij vitellus. Clystere dein tere idito, ex vena hepatis quantum sufficit sanguinis extrahatur. FRAN. Quæso me interpellantem sustineas, quippe nunquam satis attendi, quis modus sit mittendo sanguini, quis cruor syncerus, qui infectus. Nam si Cornelio credimus, crassus & niger vitiosus, pellucens autem & rubens est integer: idemq; præcipit tamdiu sanguinem mittendum, quoad is pellucere incipiat: Sed vereor ut nostrorum corporum imbecillitas ferre possit: quamobrem hæc abste differri latius velim. AND. Mos geratur. Recte quidem Cornelius Celsus: nam si fuerit niger sanguis & crassus donec colorem immutaverit, recte mittetur. Quod si diutius idem perseveraverit, supprimendus est, ne patientis deficiat anima. Nam dicit hæc Averrois vij colliget, cap. de cura synochæ: Ars imitatur naturam, sed ipsa nunquam in laudabili erisi usq; ad syncopen evacuat. Propterea clinicus chirurgo mittendo sanguini semper assistat, ne hæsitatione timidius demittentis scalpellum fiat, ut summa cute tantum lacerata exiliat sanguis subtilior, subsidatq; crassior. Ad hæc illud accedit, quod si pelluceat, eò statim supprimendus, etiam præter quod jusserit absens medicus. Nam operarii chirurgi non recte agunt, qui à mandatis ne transversum quidem unguem nunquam audent aberrare, sua ignorantia haud sanguinem agnoscentes. Nam Hippocratem ij quidem non attendunt primo Aphor. dicentem: Et vasorum inanitio si talis fiat, qualis fieri debet, & confert, & bene tolerant: sin minus, contra. Hinc deterior habitudo, medicorum dedecus, & ægrotantium mors. Si vero ætas, & vis corporis, ejusmodi venarum incisionem tergiversantur, cucurbitulas (cute prius incisa) scapulis & clunibus admovebimus. Cæterum, ut materia digeratur, qua plerunq; sanguis putrescit, hic syrupus rectè septies propinetur qui conficitur ex rheubarbari electi drach. ij. florum violarum, boraginis, buglossæ capillorum Veneris, lupulorum, radicum intybi, singulorum manipulo, ordei semuncia, seminum com. frigid. minorum, sing. drach. ij. tamarindorum, prunorum, sebesten, singulorum drach. vj. Contundantur sic omnia leviter, macerenturq; ex aqua fumiterræ, lupulorum, & intybi, triduum deinde bulliant ad decoctionem quartæ partis: tum colentur, & prælo diligenter exprimantur: cremori sacchari quantum sufficit addatur, postea defæcentur, & fiant syrupi septem, qui plurimũ jecinori conferunt. Quod si impendio voluerimus parcere ℥. syrupi de cicoreæ compositi, de sumoterræ, rosati, singulorum unc. ij. ß. aquarum lupulorum, intybi, sumiterræ, singulorum unc. v. & fiant syrupi septem. Qui etiam sic fieri possunt ℥. syrupi de succo citri, de lupulis de sumoterræ, de succo intybi singulorum unc. ij. aquarum portulacæ intybi, lupulorum, violarũ singularum unc. v. Digesti materia hoc potu securius evacuari poterit. ℥. electuarij lenitivi drach. ij. de succo rosarum, psyllio, singulorum drach. ij. syrupi rosati solutivi unc. j. ß. & cum decocto florum, & fructuum cordialium fiat potus. Vel sic: ℥ Mannæ electæ unc. ij. dissolvitur ex decocto florum & fructuũ cordialium & indantur diacatholiconis drach. iij. ß. electuarij rosati Mes. drach. ij. syrupi de cicoreæ compositi unciola, & fiat potus. Vel sic ℥. Rheubarbari electi drach. ij. spicæ nardi dimidium scrupuli, nocte una macerentur ex aquis lupulorum & intyborum, accedatq; pauxillum vini aromatici albi: deinde facta vehementi expressioni mannæ mastichinæ unc. ij. ß. addatur: diacatholiconis præterea, electuarij de sebesten sol. sing. drach. de psyllio drach. j. syrupi violati unc. ij. & fiat potus. Aegro sic perpurgato cucurbitulæ, quæ sanguinem inter cutem exhauriant, ferro prius scarificata cute conveniunt: juxta illud Gal. c. de hirudinum curatione, & cucurbitulis: Eæ, inquit, purgatis prius corporibus utiles quidem, sed in repletis (quæ plethorica Græci vocant) prætermittendæ sunt: debent itaq; scapulis apponi utring; prope spinam, natibus, & fœminibus. Postremo die cubiculo se contineat æger. FRAN. Quid tu? Quantum video, ægro pro ægroto pro libidine uteris: quod si resciverit Grammaticorum turba, tanquam Judæi cogent te in verba sua jurare: namq; præcipiunt ac jubent, ægrotum corpore affectum dici debere: ægrum vero cujus animus sit perturbatus. AND. Quasi tu sis ex Grammaticis unus, ita videris eorum partes suscipere. Quod si mihi stomachum feceris, adducam vel sexcenta in te poetarum testimonia: quibus si minus crediderit, Ciceronem citabo. quid hoc? crc. Iis tibi cum imparatis rem esse? Sed uno ero contentus, ne tibi multitudine verborum sim molestior. Virg. l. III. Aeneid. Aut agra trahebantur corpora. Quem testem si tanquam poetam repudiaveris, Cic. in familiaribus ad Patum: Statui ne ægro tibi quidem parcere. cum is scilicet Patus Podagra laborasset. FRAN. Perge qua cœpisti. AND. Quiescat igitur æger in lecto. Lectus, quo cubat, eodem suffitis, quem superius exposuimus, foveatur, semelq; vel bis ad summum quotidie pro viribus isto linimento tibiæ, dorsum, & brachia inungantur. Recipe unguenti rosacei. Mes. unguenti triapharmaci in mortario plumbi ex oleo, & aceto rosato subacti, singulorum libram mercurii extincti unc. vj. sublimati drach. ij. compharæ drach. ß. & fiat in mortario linimentum. Sive, Recipe adipis porcini, butyri recentis, sing. l. *liquefiant omnia lento igne, ex aceto postmodum & aqua rosarum tum plantaginis, spathula lignea uniformi momento subagitentur. Deinde ejectis aquis, & aceto, addantur unguenti triapharmaci (ebullito prius libro vno ex aceto) unc. vj. unguenti sandalini unc. vj. unguenti sandalini unc. iij. mercurii extincti unc. viij, camphoræ scrupuli ij. & fiat

fiat unctio. Quam si efficaciorem volueris, sic efficies. Recipe unguenti rosacei Mes. libræ pondo, butyri recentis unc. vj. unguenti triapharmaci superioris unc. iiij. sandalini unc. ij. saponis nigri unc. ij. olei amygdalini dulc. unc. ij. mercurii extincti unc. vij. sublimati drach. ij. succi brassicarum, scabiosæ, fumiterræ, singulorum drach. iiij. & conficiatur in mortario linimentum. Porro haud sis insciens, patientem tantisper superioribus unctionibus inungi debere, quoad putaverimus omnino materiam consumptam. Quod cum ita sit, dierum numero definire qui possumus? Signa tamen certissima dabimus, quibus certo scias, illinitum satis: cum dentes dolent, os exulceratur, lingua intumescit, dolores medicamentis cedunt, distentio nervorum desinit, & totum corpus lassatur, satis illinivimus: quibus perceptis, cibo superius dicto, potuq; liberaliùs affectum fovebimus, quod tamen ad peritioris medici assistentis sententiam rejicio. Interea si cor ægri deficere videbitur, hoc remedio obviam ibis. ℞. Aquæ rosaceæ, violaceæ, buglossæ, boraginis, acetosæ, melissæ, sing. ℥. aceti rosati, vini malorum punicorum singul. ℥ ß. pulveris cordialis temperati ℈. croci ʒ. & fiat Cataplasma cordi applicandum. Sed evenit ex hujusmodi unctionibus, propter humorem qui ex toto corpore ad os redundat, ut fauces exasperentur, guttur, exulceretur, & gingivæ male habeant, tametsi sanguinis minus id fiat. Primùs igitur diebus id diligenter per os ejiciatur: nam si malignitatem peccantis materiæ retinuerit æger, nunquam sanescet. Colluat ergo os aqua ex ordeo, melle rosaceo admixto, sive aqua odoracea, & diamorone, sive aqua intybi, & syrupo rosaceo. Sed si dolor cum rubore, & inflammatione non mediocri circa guttur ægrum male torserit, lacte caprino, in quo ex igne candens chalybs deferbuerit, fiat gargarisatio: nam mirificè dolorem sedat, ac incendium extinguit. A septima die syrupo rosaceo cum aqua plantaginis, lactucæq;, totum os foveat. Mundabimus, & ad cicatricem perducemus exulcerationes, ex aqua plantaginis, admixto melle rosaceo, & alumine. Postremo poteris idem perficere gargarissatione tali. ℞. Aquæ fabrilis ℔. vij. plantaginis, vini cydoniorum malorum, sing. ℥. iij. balaustiarum, myrtillorum, sumach. rosarum, sing. manip. caudæ equinæ, manip ij. aluminis ʒ. & bulliant hæc ad tertiæ partis consumptionem, post colentur, & addantur di. moronis, mellis rosacei, singul. ℥. ij. & fiat gargarissatio. Quibus remediis si morbi malignitas nequaquam parebit, scapulis & natibus, incisa cute, per cucurbitulas materiam divertes, quin etiam si necessitas compulerit, ex vena capitis, sive brachii, protinus sanguis mittatur. FRANC. *Bene sane, & ex usu ægrotantium gargarissationes addidisti, quibus exulceratum guttur & os sanesceret. Empiricorum etenim turba, cum sibi traditum perunxerint, faucibus illico morbos emergentes, nullis medicamentis discutiunt: quorum infectia plerumq; evenit, ut momento temporis edentuli penitus fiant.* ANDR. *Hoc nihil est: vidimus enim multos edentulos, insuper lenticis, dysentericis passionibus miris jugiter male torqueri, quibus etiam succubuerint: quamvis non negaverimus, hæc si in corpore athletico fiant, corrigi statim recte non debere, inde enim sæpe sequitur perfecta salus in validis: at exilibus cibos valentes sæpius unoquoq; die recte dabis, vinumq; rubeum dilutum fabrili aqua propinabis, stomachum & alvum oleo cotonei mali, rosaceo, myrtillo, nardino, spinamq; hircino cervinóve adipe perunges: lac præterea chalybeatum, sive jus capitis vervecini, addito melle, & oleo rosaceo, adipeq; hircino per clysterem infundes. Quod si casus ejusmodi desperationi proximus fuerit, Athanasiam vel Philonium affectus bibat. Somni præterea difficultas vim maxime deprimit. Sic igitur affectis, ex semine papaveris contrito lactucæq; aqua cremorem in potum recte dabis. Accedet temporibus & brachiis spongia, ex collyrio ejusmodi.* ℞. *Vini cretici cyathum medium succi hyoscyami ℥. ij. croci elisi ℈. quæ subigantur in unum corpus omnia: rectius tamen ex eo spongiam naribus apposueris. Catetum donec laboraverit, nec calcitras, nec vestes in quibus cubuerit unquam mutaveris. At si nihil venter excreverit, per clysteres lenitivos alvus ducatur. In pristinam sanitatem redactus æger, hac lotione calida totum sibi corpus lavet.* ℞. *Vini albi odoriferi ℔. x lixivii ℔. v. rosarum, myrtill. camomillæ, florum salicis, sing. m. ij. quæ decoquantur ad tertiam. Deinde strigilibus puris bene siccatum, per illam diem conquiescere jubebis. Eidem gallinaceis pullis & carnibus boni succi, vires pristinas parvo temporis intervallo revocabis. Solet plerunq; medendi genus hoc, morbum Gallicum non solum recenter contractum verumetiam inveteratum discutere. Sed quoniam nonnunquam ulcera putrida, excisa, carcinomati proxima, quæq; serpunt more phthiriasis, morbum Gal. sequuntur, cum eo etiam ut ossa vitientur, manus operam male affectis desiderat, sine qua frustra remedia omnia tentabimus. Quam ne desideres, multis in calce tractabimus.*

De bilioso morbo Gallico.

JAm satis de morbo Gallico sanguineæ qualitatis dictum puto, reliquum est, ut agamus de bilioso, qui cum pudenda cujuspiam invaserit, ulcere statim virulento serpenti, cartoso, cum rubore & inflammatione non mediocri debacchatur. Pustulæ se exterius ingerentes, citreum colorem referunt. Pus fertur ex hu fœtidum, admixta sanie citrina, virulentaq;. Accedit pruritus, doloriq;, qui non mediocriter affectum pungit. Frons à dextro tempore, magis quam sinistro, aterrita potissimum ad nonam diei horam, summo tentatur dolore. Guttur ut plurimum tumet erisypelate. Nonnunquam vero is morbo in Phthiriasim commutato, adeo palatum male habet, ut cibus & potus per nares ascendendo desinat: macies totum inficit corpus, fiuntq; tabificis haud dissimiles: vultus & oculorum album, croceum contrahunt colorem; accedit febricula quæ tertianæ tenorem, sive ethicæ modum referens solet affectos exercere: at urina ad citrinum tendit. Brachii vena pulsu veloci frequentior & dura deprehenditur. Amaror & siccitas miraine est ori. Quod si corporis habituδ præcedens, victus, ætas, regio, & tempestas anni concurrerint, materiam biliosam facile conjicere poteris. Porro curatio morbi prædicti ad frigidum & humidum tendentia postulat, quæ ne tibi multitudine verborum sim molestior, prætermitto. FRAN. *Non adeo simpl. medicinæ rerum sum expers, ut quæ morbo isti bilioso in regimine victus, ac sex rerum non naturalium conveniant, facile non agnoscam: nam & multa, imo fere cuncta, quæ sanguineo conferre hodie mecum es collocutus, huic etiam adhiberi possunt. Pergeigitur recto tramite.* ANDR. *Bene profecto. Igitur cum bilem deprehenderis, medicamentum quod leniat hujusmodi poteris conficere.* ℞. *Floris Cassiæ ʒ. elect. Lenitivi, de sebesten sol. singul. ℈. j. addatur iis sacch. & in troch. redigantur. Vel si delicatius per potionem volueris agere,* ℞. *Syrupi ros. solutivi ʒ. iij. mannæ elect. unc. ʒ. j ß. aquæ violarum ʒ. ij. & fiat potio. Si urina spissior feretur, hepatica vena utiliter scindetur, eo modo quo sup. At si tenuior pro libidine sanguinis missionem poteris prætermittere, quamvis per urinam non possumus id recte judicare. Nam quosdam biliosis curavi, quibus etsi subtilior urina, tamen crassior sanguis ut niger facta incisione ferebatur. Non igitur fuerit absurdũ fortasse semper iis sic affectis sanguinem mittere, cum, teste Avicenna, phlebotomia sit evacuatio universalis. Nam sanguinem bonum statim supprimemus, infectum vero tamdiu sinemus defluere, quamdiu eundem retinuerit colorem. Quod attestatur Albucasis Cap. de utilitate phlebotomiæ, dicens: Nam sanguis si est niger, tunc dimitte ipsum exire, donec rubeat: & similiter si vides ipsum grossum, tunc dimitte eum, donec subtilietur: & similiter si est acutus, donec auferatur acuitas ejus. Hæc ille. Post venarum incisionem, ut materia concoquatur, quinquies vel potius septies syrupus is hauriatur.* ℞. *Scariolæ, intybi, cicho-*

cicoreæ, lactucæ, portulacæ, acetosæ, florum violarum, sing. manip. j. ß. seminum com. frigid. maj. unciam, rheubarbari electi ʒ. ij. radicum centaureæ majoris ʒ. ij. spicæ granatæ tria seminis papaveris albi, floris nenupharis, sing. ℈. ij. ß. sandalorum omnium ʒ. iiij. contundantur una rheubarbarum spica, radices, semina sandali q. in aqua libræ unius ponderis, intybi, & fumiterræ, & lupulorum, per dies continuos tres macerentur postmodum ex libris tribus aquæ ordeaceæ, & libra una vini malorum punicorum, cum prædictis herbis, ad mediam concoquantur. Addantur in flores ad finem fere decoctionis, postea colentur, & exprimantur prælo, expressioni sacchari ʒ. vij. addantur, inde fiant syrupi vij. Vel ℣. Syrupi acetosi simpl. syrup. rosarum ex infusione, syrupi de fumoterræ singulorum, ʒ. ij. ß. aquarum intybi, acetosæ, lupulorum, fumiterræ, sing. ʒ. vj. misceantur hæc omnia, fiant q. syrupi vij. Qui sic etiam fieri possunt: ℣. Syrupi de acetositate citri, de succo intybi, oxysacchari, sing. ʒ. ij: violati, ʒ. ij. violati, ʒ. ij. aquarum cicoreæ, intybi, portulacæ, fumiterræ, lactucæ sing. ʒ. v. & fiant syrupi vij. Enim vero cognoscens materiam jam digestam, ℣. seminum quatuor com frigidorum maj. sing. ℈. ij. seminis papaveris albi ℈. ij. Contusis deinde in mortario lapideo ex unciis duabus aquæ egelidæ intybi, & fumiterræ, exprimas cremorem, cui syrupi rosacei solutivi ʒ. ij. Electuarij ros. Mes. diacatholiconis, sing. ℈. iij. addes, quam potionem affecto propinabis. Vel ℣. Diacatholiconis ℈. ij. elec. de psyllio, confectionis Hamech, sing. ℈. ij ß. & cum infusione ℈. j. rheubarbari præparati ex aquæ intybi, & fumiterræ: fiat potus. Sic aliter fieri potest. ℣. Syrupi rosacei solutivi, sy. de cicoreæ compositi, mannæ electæ, sing. ʒ. elect. lenitivi ℈. ij. de succo rosarum ℈. ij. ß. rheubarbari subtiliter pulveri sati ℈. mediam, spicæ gra. ij. & cum decoctione florum, & fructuum cordialium fiat potio longa. Reliqua poteris superioribus recte conjicere. Caterum tibiæ, tum cæteræ corporis compagines hoc unguento illiniantur. ℣. unguenti rosacei Mes. libram, ex aquis florum pomorum hesperidum, quæ hodie arancia vocant, sive florum myrti, rosarum q. damascenorū, sing. quantum sufficit. Hæc spathula ligneæ per horam subagitabis, postremo projectis aquis in mortario marmoreo, pomatæ tum odoriferæ, tum recentis ʒ. vj. saponis damasceni odoriferi minutim incisi ʒ. ij. unguenti triapharmaci ex oleo rosaceo omphacino, & aceto rosato ʒ. iij. muschi ex aqua rosacea ʒ. semis camphoræ ʒ. ij pulveris cypri ℈ ij. mercurii extincti ʒ vj sublimati ℈. ij. sandalorum alborum ℈. j. adjectis in unguentum rediges. Si vero pauperibus consulere volueris, ℣. Arvinæ porcinæ libram, butyri recentis ʒ. ij. liquefiant simul ad ignem, ex aqua postea solatri, portulacæ, sempervivæ, & aceto rosato, ex vase fictili ligneo baculo subagitentur, deinde hinc projectis aquis, addantur unguenti triapharmaci superius dicti ʒ. iij. ceruse lotæ ʒ mercurij extincti ʒ. v. sublimati ℈. ij. & fiat diligenter linimentum. Reliqua superius diximus. Hoc etiam morbi Gallici contractam recenter nomati ℈ ij. & fiat diligenter linimentum. Reliqua superius diximus. Hoc etiam morbi Gallici contractam recenter noxam, sine unctionibus discutiet. ℣. Aquæ rosarum l. ij. plantaginis solatri, sing. l. j. ß. vini granatorum, succi uvæ acerbæ, sing. l. ß. aquarum scabiosæ, fumiterræ, sing. ʒ. tres, mercury sublimati ʒ. ij. Mercurius in pulverem tenuissimum redactus, prædictis aquis macerentur: Hæc deinde omnia ex vase vitreo, igni succenso ferveant, non alto mehercule pacto, quam decocta aqua ex ordeo fieri solet. Hoc quidem egelido omnes corporis compages laventur, brachiaq. cum tibiis, à genu, & a cubito, donec dolores cum cæteris evanescant. Diebus lotionis è cubiculo pedem male affectus non efferat, sed caveat omnia perinde ac si inungeretur. Hinc etiam quæ præmisimus accidere solent, oris scilicet ulceratio, defectus animæ, ventris deductio, somni difficultas: quibus omnibus quo pacto fuerit occurrendum declaravimus. Enimvero non ab re fuisset ostendere, quantum hoc morbo affectis invehat detrimenti curatio per lignum, quod superius declaravimus, præsertim si Gallicus is macie affectus fuerit, nisi id inferius asserere decrevissem. FRAN. Satis superq. te differentem de sanguinis, biliq. qualitate, tulimus: quamobrem jam pituita se ingerat.

De morbo Gallico pituitoso.

ANDREAS Omnibus igitur ægrotantibus, quos pituita malè habet, rarius pustulæ per totum corpus emergunt, nisi fortasse sanguinis aliquid adjectum fuerit: quia pituitæ natura (ut dixit Gal. 6. Aphor.) ad junctura potissimum decurrit: unde omnium non solum junctura rum, verum etiam articulorum intolerandi dolores fiunt, qui occiput potissimum tibiasq. male habent, noctu magis quam interdiu, id est, à tertia hora noctis ad nonam potissimum torquentur. Horror est in capite, cæteroq. membris: at cum materia salsior accedit, tota inguina, cum coleis, vultumq. tumet volas manuum, pedumq. impetigo arripit. Quod si cum sanguine complicatur, ut plerumq. vidimus, circa collum, gulamq. sub alis, inguinibus, & pedum compagibus quædam glandulæ strumis haud dissimiles emergunt, os albescit, sensus obtunduntur, bucca multo fluore insulso, acri, nonnunquam salso redundat, nares mucosæ, stomachus male concoquit, urina alba, spissaq. fertur, vena subsidit. Quod si corpus, ætas, cæteraq. ejusmodi à pituita fuerint, morbum admixtum esse phlegmati conjicies. Requiritur huic ergo curationi primo loco ex rerum non naturalium regula ad siccum & calidum declinans. Cubiculum sit meridiano, sive exorienti soli expositum, cujus aër, prater æstatem, quotidie bonis odoribus suffiatur. Nec absurdum fuerit hæc omnia in pilam redacta per hyemem manibus affectum gestare. ℣. ladani electi unciam, ligni aloes ʒ. ß. ambræ ℈ ß. gallæ muscatæ, styracis Calamitæ, benzuim, sing ʒ. ij. ß. serpilli, amaraci, satureiæ, sing ℈. ij. quæ terantur omnia, & ex aqua lavendulæ in pilam subigantur. Cum vero inedia, teste Damasceno, Celsoq., medicina potissimum nitatur, de ea primum erit sermo. Nec diversis cibis pro libidine uti decet affectum, neq. nimia inedia torqueri: nam Avicenna 1. Can. fen. iij. c. vij. nihil deterius esse ait, quam diversa nutrientia simul adjungere, & cibi sumendi tempus prorogare, nec cum sumpseris postremum, primus jam incipiat concoqui cibus. Hæc ille. Nos enim in primis præcipimus famis tempus semper expectandum, cum eo tamen, ne desiderium cibi nimis urgeat: quoniam, teste Principe, loco quo supra, inedia nimia stomachum malis humoribus inficit, & imbuit. Panis sit ab omni mixtione, gravitate, humiditate, asperitate, graveolentiave sequestratus, ideo jubemus fieri ex farina pura boni tritici, & quod sit fermentatus, bene coctus, biduanus, triduanus, quatriduanus, & sale mediocriter conditus: neq. recoctus ab re fuerit, quem, cum de ligno Guajaco tractabimus, paucis absolvemus, nisi forte ventris nimia subductio obstiterit. Carnes edat vitulinas, hædinas, vervecinas: agninas vero fugiat, quod pituitosum sanguinem reddat. Nec à venatione abstineat, utpote cum damæ, hinnuli, lepusculi, maxime sint ex usu. Nec aucupium spernat. nam perdices, porphyriones, attagenæ, phasianæ, turdi, ficedulæ, palumbuli, merulæ conferunt: quamvis grues, anates, anseres, querquedulæ, aucupiq. omne genus in stagnis, & paludibus degentis noceant. In cibis etiam caveat pisces, quoniam teste Principe comedendi non sunt, quod facillimè corrumpantur, & humores corrumpant, & pituitam gignant, præsertim post exercitium. Ova etiam recentia ex jusculo sumpta proficiunt, sicut abhorrent eadem frixa, duraq. Lac lacteq. confecta fugiat. Ex leguminibus cicerum decocto tantum perfruatur, additis amaraci, menthaq. foliis. Ex oleribus petroselino, fœniculo, serpyllo, salvia, mentha, rore marino, melissa, amaraco, tanaceto, satureia, arthemisia, origano, calamento, pulegio, & si qua alia calida fuerint. Ex radicibus baucia, pastinaca, radices petroselini, fœniculi, recte in cibum sumuntur. Allium, cœpas, bulborum omne genus, radiculam, raphanum, erucam, sinapi, quod inflent & inna-

innatent ſtomacho, & ſanguinem adurant, fugiat. Ex juſculis amygdalarum, panem decoctum ex jure carnium conducentium, dare poteris. Ex fructibus conferunt palmulæ, ficus, nuclei pinei, piſtacia, amygdala, cydonia decocta, additis fœniculo, & coriandro: ſicuti poma, pyra, chryſomela, ceraſa, cum ſint humiditatis & frigiditatis maximæ, non mediocre his inferunt nocumentum. Ex conditis myrobalani chebuli, cortices citri, gingiber, hyringi, & acori radix, nux myriſtica, cubebæ, carpobalſamum, crocus, lignum aloes. Utatur in potu vino albo, ſive ſubrubeo leni, juxta illud Avic. 1. Can. c. de eo quod comeditur & bibitur, qui ſic: Scias etiam quod ex vinis illud eſt melius, quod inter vetuſtatem & novitatem eſt æquale, & quod ad rubedinem trahit, bonum habens odorem, æqualis ſaporis, & quod non eſt acre, neq; dulce: dulcia enim ad faciendas oppilationes ſunt velocia, quoniam natura attrahit ea, antequam digerantur. Nec poſt cibum hoc bibendum eſt, quia eſt ex rebus magis impedientibus concoctionem, quoniam digeritur velocius, & facit penetrare cibum indigeſtum, & facit hereditare oppilationes, & putrefactiones. Quod ſi Gallicum ſitis male habuerit, is poſt cibum talem potionem pitiſſet. ℞. Ligni aloes ʒ.ij. cinnamomi ʒ.j. coriandrorum præparatorum ʒ.iij. jujubarum, ſebeſten ſingul. ℥. liquiritiæ raſæ ʒ.j. florum cordialium m.j. Hæc omnia ex aqua ℔.x. ponderis, uſq; ad tertiam concoquantur, inde colentur, & addantur ſacchari ℥.vj. & fiat juleb longum. Nec audiendi ſunt noſtrates Empirici, qui quoties ægrotis viſum fuerit, vinum rubeum, nec minus album ſubauſterum iiſdem propinant: ſed ſuæ ſententiæ rationem viderint. Nobis vero qui traditus eſt æger, nec nimium cibo repleri debet, nec nimium fame torqueri, teſte Hippocr. Aphor. II. ſic aſſerente: Non ſatietas, non fames, nec aliquid quicquam quod modum naturæ exceſſerit. Gal. quoq; aſtipulante 1. de regimine ſanitatis, qui, Duæ, ait, ſunt intentiones ſanativæ diætæ, una ſcil. repletio evacuatorum, altera vero evacuatio ſuperfluitatis. Magna igitur cum diligentia horum affectibus ſuccurrendum cenſeo, quamobrem ſi major appetitus extiterit, quam pro viribus ſtomachi, adhuc etiam fameſcentibus cibo finis eſt imponendus, ut intemperantia comedentis à cibo, neq; venarum pulſus invaleſcat, neq; ſpiritus difficulter reddatur. Nec edendum prius, quam bene concoctum fuerit: id enim ſeptem horarum intervallo plerumq; fit. Porro cibus niſi levitas inteſtinorum acceſſerit, ſit liquidior. Si quis debilitate ſtomachi bis quotidie comedere ſat non habet, proportione tribus vicibus voret. Prandium ſit prolixius quam cœna. A ſomno ſurgentibus ſuperfluitates corporis expellantur. Laventur manus, & facies, ex aqua ſalviæ, primulæ veris, amaraci, lavendulæ, ſive vino odoriſero. Corrigatur alvi nimia ſubductio, clyſteribus lenientibus, & balanis ex melle confectis: aut æger aliquando ℥.ij. uvæ thymiæ ex ſyrupo violaceo contritæ, addito nonnihil olei dulcium amygdalarum, tribus ante cibum horis ſumat. FRANC. Sol jam columnas Herculis ſpectans exhauſta clepſydra, nos admonet, ut vela jam contrahamus, remos inhibeamus, & portum deſpiciamus: quæ ſequuntur igitur in pauca conferas. ANDR. Libere te iſta cura, nam quod times propulſabo facile, quippe abiturum detenturus, cubiculum, culcitras, veſtesq; tibi jam paravimus. Sed ut redeam unde diverteram, huic opus eſt pila, ſimilibuſq; corpus exercere: nam Gal. l. 1. inde confecto, pilam ſummis laudibus extulit. Cornelius etiam Celſus non unquam prætermiſit, cujus exercitii laudes ſi ſigillatim coner connumerare, dies me profecto defecerit. Ad hoc illud accedit etiam, quod plurima non ſolùm Galen. verum etiam plerig; alii, multis in locis de pila monumentis literarum commendata non immerito reliquerunt. Nam per deos immortales quid dici poteſt conducibilib. hac ſuperflua quæq; digeruntur, pila naturæ vim provocat, eadem virtutes amiſſas reficit, corpus exiccat, ſpiritus exhalationibus noxiis liberat, poros corporis aperit. Plurimos denig; vidi morboſos, qui exercitio tantum ſanitatem receptam referre meritò poſſent. Morboſi igitur corpus pila, aut quovis alio tali ludo exercendum eſt donec citra laſſitudinem concaleſcat, & hoc eo tempore, quo mundius ſit, quod teſte Principe tum videtur eſſe, cum jejunum ſit, ne mali ſubſidentes humores exercitio tali diffuſi, venas atq; inteſtina corrumpant. Qui ſi forte eo tempore ſubſidere deprehendantur, evacuatione aliqua primitus depellantur. Poſteaquam ſe ſatis exercuerit æger, cibum capiat ſecundum quem conquieſcat uſq; quo ſatis concoxit, ea tamen lege, ne poſt cœnam ſtatim cubitum ſe recipiat, quippe tres horas ad minus ægroto præſtolandum. Cum vero lecto ſe dederit, horis ſeptem, ſive octo ad ſummum dormiendum. Somniculoſis etenim (ut inquit Princeps II. Can.) ſequitur animæ torpor. At ſi jejunus obdormiverit, repletur fumo caput & vaporibus à fœcibus & ſuperfluitatibus elevatis. FRANC. Quid hoc? ergo nec ſaturo, nec jejuno dormiendum? Nam quæ eſt hæc fabula? eo redigis me tuis ſermonibus, ut nunquam, aut ſaltem parum conquieſcam. Mori me hercule ſatius eſt, quam ſomno toto illo tempore non conquieſcere. ANDR. Atqui ſomnum non prohibeo, niſi qui nimius. Nam cum dico, neq; jejuno, neq; repleto dormiendum, perinde eſt ac ſi dicam, quieſcendum quando id tempus poſtulat, ita præcipiente Cornelio Celſo. Et Avic. tertia 1. c VII. ſic inquit: Non ideo poſt comeſtionem eſt dormiendum. FRAN. Quid hoc monſtri eſt? Avic. ſibi ipſi diſſidet quantum video: ſecundo enim Canticæ dicit: poſt cibum eſt dormiendum immediate accumbendo, donec ad locum digeſtionis pervenerit cibus aſſumptus. ANDR. Recte tu quidem, nihilominus duobus modis hoc explanare non dubitabo. Primo quidem ſcias hoc Principis dictum (ſi recte ex Arabica in Romanam linguam tranſlatum eſt) quadam lege intelligi debere: quippe quoniam, quando à ſomno abſtinere omnino non poſſumus, dicit accumbendo nobis dormitandum: quæ quidem fuit Averrhois ſententia. Secundo modo poteſt hæc contradictio tranſlatorum, aut impreſſorum errore evenire. Nam ſi legeris IX. Cantic. textum ab Andrea Belunenſi recognitum, qui Arabicæ linguæ fidus fuit interpres, leges profecto. Non eſt quoq; poſt cibum & comeſtionem dormiendum: quod unuſquiſq; ſanæ mentis credere poteſt. Hinc igitur eſt, ut plerig; Avic. exponentes in aliquibus locis maxime dubitaverint. Quod vero tu cavillaris neq; ſaturo, neq; jejuno dormiendum, canones comprobant. Princeps III. 1. c. IX. habet, quod ſuper vavuitatem dormire, eſt malum, quia eſt dejiciens virtutem: & ſuper repletionem eſt malum antequam à ſuperiori ventre fiat deſcenſio, quoniam replet caput vaporibus, & ſomnus erit cum frequenti revolutione de latere ad latus. FRAN. Aſſentior tibi tantum in præſentia, verum alias hoc totum videro: tu dic hoc primum, quomodo ſit corpus ſomno componendum. ANDR. Ibi Avic. quod quæris explanavit III. 1. 7. cap. ac 9. In ſeptimo: Sic oportet præterea ut ſuper dextrum latus dormiat pauxillo tempore, deinde revolvatur ſuper ſiniſtrum, & poſtea revolvat ſe ſuper dextrum. Nono vero: Sed quæ ex figuris ſomni eſt melior, eſt ut ſuper dextrum incipiat latus, & deinde ad ſiniſtrum revolvatur: quod ſi ejus inceptio ſuper ventrem fiat, auxilium fert magnum in digerendo, propterea quod calorem retinet naturalem. FRANC. De die poſtquam concoxerit, poteritne ſomni tantillum capere? ANDR. Nihil minus: Nam Princeps tertia primi: In die quoq; dormire eſt malum, generat enim ægritudines humectantes, & rheumatiſmos, & corrumpit colorem, & gravat ſplenem, laxat nervos, & generat pigritiam, debilitat deſiderium, & generat apoſtemata, & febres. Quo fit ut dies vigiliis, nox quieti ſit nata. Nam Paulus Aegineta, in præceptis de tuenda valetudine, c. 97. dixit: Nocturno autem ſomno haud alius melior eſt: ſiquidem nox ſuapte natura, tum humore, tum tranquillitate ſomnum alliciens, concoctionem perfectam efficit. Et Averrhois in Commento Canticæ: Tempus matutinæ refectionis eſt totum tempus ſomni. Cornel. Celſ. l. 1. nocte dormiendum, die vero vigilandum ſuadet. FRANC. Hujus argumenti

gmenti nihil reliquum mihi videtur esse, nisi quæpiam de contingentibus animæ volueris addere. ANDR. Haud invitus mi Franciscе. Gaudium igitur, angor, iracundia, odium, furor, mœstitia, sollicitudo, metus, invidia, luxuria, avaritia: quæ quidem omnia, affectus animæ ab autoribus recte dicuntur: iis etenim cum mortales se intemperantius extulerint, in pernicioſos corporis morbos penitus convertuntur. Nam Gal. 1. regiminis sanitatis dixit, oportere medicum, qui sanitati mortalium studet, pro virili operam dare, ne mores animi corrumpantur, quibus aditus agritudinibus corporis pateat: quippe furor, fletus, solicitudo, cæteraq; id genus magis quam par est, febrium morborumq; cæterorum sunt principia. Quin etiam Princeps tertia primi (si recte memoria teneo) dicit: Accidentia animi horribilia, & motus corporei fortes, digestionem fieri prohibent, cum multi proficiscantur ex cruditate morbi. Gal. etiam lib. artis medicinalis inscripto huic astipulatur dicens, omnes animi immoderatos affectus, iram, furorem, mœrorem, metum, invidiam, à naturali gradu corpus dejicere. Deinde inferius: omnes animi motus, sive perturbationes maluerimus dicere, corpus humanum exiccare. FRANC. Sed quid iram dicemus? ANDR. Aristoteles in primo problematum, iram nihil aliud esse ait, nisi accensionem sanguinis, circa cor. Quin etiam Cicero libro Tusculanarum quæst. idem ex autoritate Homeri videtur dicere: quod sic in Latinum traduxit:

Corque meum penitus turgescit tristibus iris:
Cum decore atque animi me orbatum laude recordor.

Galenus etiam lib. de differentiis febrium sic: Ira est æstuatio quædam, & motus vehementior virtutis ad irascendum prona, quæ cordi insidet, cum calescit ipsa substantia. Et in secundo quoq; de accidenti & morbo: Ira est fervor caloris in corde propter motum animæ. Et in quinto: Ira est magnus & fortissimus motus, & propterea valde corpus perturbat, & permutat à naturali consistentia. FRANC. Apud Haliab. eandem pene sententiam vidimus, suæ Theor. lib. V. cum dicit: Ira est sanguinis cordis ebullitio, naturalisq; motus caloris, & ejus ad exteriora exitus: semel subitoq; ad ulciscendum nocent. Sed heus tu, quidnam inter odium & iram differentiæ esse dicemus? Nam differre ea inter se ex Valer. Max. didici, qui lib. IX. c. XXX. memorabilium suorum sic: Ira quoq; aut odium in pectoribus humanis magnos fructus excitant, procursu celeriore illa nocendi cupidine, hoc autem pertinacius, ac nunquam sine tormento sui violentius. ANDR. Princeps lib. de virib. cordis sic: Est quidem sciendum, quòd ira quando cessat velociter, non perdurat in imaginatione, seu phantasia formæ nocivi, sed cito deletur, & ideo non causat odium, sive rancorem: odium enim est perseverantia formæ nocivi in imaginatione seu phantasia, & perseverantia sive imaginationis affectus ad vindictam sumendam ex eo. Dicemus ergo, quod ex odio accenditur ira: quod quidem odium post iram confirmatum rancor appellatur. Quod forsitan rectius non intellexit Valerius. Ex ira etiam nonnunquam, cum bilis concitatur, melancholicæ oriuntur passiones, sicut Haliab. V. Theor. Nam inquit ANDR. Arist. X. problem. Timor est infrigidatio exteriorum, & caloris contractio ad partes interiores sub corde. Et trigesima particula eorundem ait: Timor quidem infrigidat manifestè: & manifestant hoc terrefacti, tremunt enim. FRAN. Quid enim moxii in se habet? AND. Gal. V. de acciden. & morb. Timor sanguinem calorem ac spiritum reportat ad interiora, scil. ad suam originem, & ad cor, atq; exteriora corporis infrigidat: & in timore virtus animæ non confortatur. Et l. de sympto. Timor est terror, qui turbat virtutem, & debilitat ipsam non minus aliis causis. FRANC. Inde processit illud Avic. in Can. dicentis: Timor incitat frigiditatem, qui quandoq; magnificatur in tantum, donec lædat in ultimo. ANDR. At mœror exitiosior, ex quo complures sibi necem consciverint. Gal. de acciden. & morb. sic asserente. Quibus accidit tristitia frequenter mortui sunt: & hoc pusillanimibus solet evenire: nam eorum anima debilis atq; defecta extinguitur. Princeps etiam decimatertia tertii sic ait: Tristitia est causa corruptionis digestionis. Et Gal. V. de methodo medendi: Tristitia, & iræ, & agoniæ, & solicitudines quolibet modo nocent dissolventes virtutem. FRANC. Frons semper igitur est exporrigenda, quoad ejus fieri potest. ANDR. Modus omnium rerum est optimus: nam non minus nimia lætitia gestiens (si Ciceroni credimus) quam mœror exitio est. Princ. III. primi: Multum gaudium perniciosum, nam ex eo ventriculi cordis sanguine evacuantur. Et Averr. super Cant. Magnum gaudium est ex rebus impinguantibus corpus: quod si magnificetur valde & contingat, subito necat, & interficit, & maxime valde pingues. Monumenta literarum, Romaniq; cum primis annales ad nos docent: Titus enim Livius post illam Cannarum cladem memorandam, mulierculas duas, quibus falso nunciata filiorum mors fuerat, statim sospitibus eisdem visis, lætitia expirasse memoria prodidit. Animæ igitur affectibus temperandum, teste Principe, sic dicente tertia primi c. 4. In temperamento morum custodia sanitatis animæ & corporis simul consistit. Haliab. etiam in V. Theriacæ cap. ultimo sic: Gaudium naturalis est exitus caloris corporis ad exteriora, ejusq; diffusio, si quasi paulatim facta fuerit, animam habet confortare, caloremq; naturalem in omni corpore, & humores temperare, & sanguinem caloris naturalis temperantia, & calorem augere, nisi quod quando semel, subitumq; fit, aliquando interficit naturalis dissolutione caloris. Et Gal. V. de accidenti & morbo: Ex ira nullus unquam mortuus est, ex gaudio autem quamplurimi pusillanimes. FRAN. Superest ut de invidia disseramus. ANDR. Invidiam nil aliud esse manifestum est quam bonis alterius angi. Boni igitur hominis est invidia omnino abstinere. Luxuria etiam tanta est fœditas, ut nihil supra: quamvis aliquando aliquibus corporibus opem præstare videatur: nam Cornelius Cels. neq; nimium indulgendum Veneri, neq; nimis abstinendum præcipit: sed nos, qui morbosis consulimus, ne sibiipsis, ac fœmellis etiam maxime noceant, hac omnino abstinendum censemus. Nam Gal. Aphor. VI. ait: Coitus est fortis causa in generanda podagra. FRANC. Atqui XXX. problem. philosophus: post Venerem, inquit, plurimi magis læti fiunt. Et Haliab. V. Theoricæ: Si spermatis superfluitas suis auctà in vasis coitu non purgatur, nec poterit eam expellere natura, in inguinibus fit & alis simul extensio, omniq; in corpore gravitas: sæpeq; suis sperma calefit in vasis, fitq; febris: nonnunquam autem ejus ascendunt ad cerebrum vapores, ubi & pessimos generant morbos. Et Haliab. Rod. III. Techni: Superfluitas aggregata in corpore ex sperma quod non egreditur per coitum, obarctatur in corpore, & generantur ex ea agritudines malæ, & vapores mali, qui ascendentes ad cor & cerebrum, & stomachum corrumpunt sanitatem illorum membrorum, & generant agritudinem. ANDR. Sed hoc totum superfluitatis est retentæ: inde dicit Haliab. superfluitas aggregata. FRANC. Princeps in Canticis commendavit etiam Venerem juvenes, dicens: Coitus commendatur juvenibus, quatenus per eum à nocumentis perniciosis liberantur. AND. Dixit ergo, tantum juvenibus convenit, eo quod juvenes exuberent sperma: de superflua Venere ne verbum quidem ullum fecit: nam prima tertii sic: Quandoq; accidit homini, ut in vasis seminalibus aggregetur sperma plurimum, & corrumpatur, & infrigidetur, & convertatur ad qualitatem venenosam: & quia fit hoc pluries juvenibus, eisdem dixit venerem convenire: nam cum quis appetit, non nocet: ut Almansoris IV. voluit Rhasis dicens: Viri præterea ac mulieres cum appetunt, coire debent: quod quidem faciant naturæ non repugnante. FRAN. Modo ais, modo negas veneri indulgendum. Quousq; patiar te isto modo differentem? Quin tu uno verbo dic: quid est, quod me præstare

ſtare velis? ANDR. Ita faciam. Primum in hac re illud edico tibi, mulieri ſi corpus in deterius ſemper labi, teſte Conciliatore diff. CXXIII. ſic aſſerente: Coitus ſuperfluitas, & frequentia omnium pravam corporis acquirit diſpoſitionem. Ariſt. quoq; IV. probl. Coeuntes exoluuntur, & infirmiores fiunt. Gal. 2. de ſpermate: Non ſolum à ſeroſa humiditate privari omnes animales particulas accidit ex ſuperfluo coitu, ſed & vitali ſpiritu. Et prin. XIII. tertii: Coitus eſt ex rebus magis nocentibus ſtomacho, & dimiſſio ejus eſt ex rebus maxime conferentibus. Ariſt. etiam quarto probl. Plurimo coitu utentes manifeſte in oculis, & anchis palluntur. Et Princeps tertia tertii Cap. V. Multiplicatio coitus eſt res nocibilior oculo. Et Almanſoris quarto: Qui coitu ſæpe utitur, oculorum habet concavitatem. Poſt repletionem ſuperfluæ eſt venus. Haliab. V. Theor. Si cibo homo repletus aut potu coitu utatur, debilitas ejus ſit corpori, enervatio nervu, dolor in genubus, viſcerum oppilatio, generanturq; abinde humores groſſi. Cujus uſus ſi hoc fiat modo frequens, & aſſiduus, hydropiſis ſequitur, aſthma, & tremor. Nam nihil obſtat quod Paul. Aegin. l. de tuenda valetudine, poſt cibum, & ante ſomnum præcipiat concumbendum, nam nonnullam vult eſſe inter eos diſtantiam, quæ corpus neq; repletum, neq; vacuum dici poſſit. Idem etiam voluit Gal. in arte medicinali, cum dicit: Tempus autem ad coitum opportunum eſt, cum in exceſſuum omnium mediocritate corpus fuerit conſtitutum. Cui aſſentitur Avicen. XX. tertij dicens: Et oportet etiam ne coitus fiat ſuper repletionem, quia prohibet digeſtionem & debilitat: neq; coeat aliquis cum adeſt vacuitas, hoc eſt enim nocibilius, & oneroſius naturæ, & magis pernecans calorem innatum. FRAN. Sat habeo: ſed dicas quæſo, quanta temporis intercapedine inter coitus uti nobis par eſt: nec ab re te percunctor, ſcimus etenim quoſdam ſingulos noctis unius ſpacio fœmellas ſingulas iniiſſe decies, citra noxam. ANDR. Abeant ij, quos attuliſti mihi, in malam crucem, cum hac ſua intempeſtiva venere, nam mihi conſilium non placet, aliorum explere luxuriam, mihi dum noceam, cum creberrimam ægrotationes perniciosa, senectusq;, matura ſubſequantur. Unde Cicero: Luxuriosa juventus maturam tradit senectutem. Item lib. de senect. Libidinosa etenim, & intemperans adoleſcentia affectum corpus tradit ſenectuti. Galenusq; in arte medicinali, ſic inquit: Venereorum vero juxta Epicuri ſententiam, nullus eſt uſus ſalubris: re autem vera confert, ſi tantum intervallis in earum uſu adhibeatur, ut neq; reſolutio aliqua ſentiatur, & ipſe homo quodammodo ſenior factus melius ſpirare videatur. Quod caput eſt tandem ſic habeto, nullam capitaliorem peſtem eſſe, quàm corporis inſatiabilem voluptatem. Sed ad curationem morbi Gal. redeamus. Servatis igitur ſex reb. non naturalibus, materia pituitoſa digerenda videtur hoc ſyrupo: ℞. Amaraci, ſalviæ, origani, menthæ, abſynthij, eupatorii, fumiterræ, baccaris, lavendulæ, calamenti, pulegii, thymi, ſatureiæ, ſticados ſing. m. j. calami aromatici, zedoariæ, dictamni albi, hermodactylorum, hellebori nigri, ſing. ℈. ij. Rheubarbari electi ʒ. ij. ſpicæ, ſquinanthi, ſint. ℈. ß. ex aqua uſq; ad medium decoquantur, inde colentur, addanturq; ſyrupi de fumoterræ, deſticados, mellis roſ. ſing. ʒ. iij. & fiant ſyrupi vij ſunt qui errant, mea quidem ſententia, nolentes haurire decoctionem, ſed appetentes ſyrupos ex aquis elaboratis. Quippe majorem decoctionis vim comperi. Verum ut & illi morem geramus. ℞. Syr. deſticados, oxymellis comp. mellis roſati. ſing. ʒ. ij ß. aquarum ſalviæ, lavendulæ, amaraci ſing. ʒ. ix. & fiant ſyr. vij. vel ℞. Oxymellis ſimp. ſyr. deſticados, de praſio, de abſynthio, ſing. ʒ. ij. ß. aquarum abſynthij praſſii, ivæ, meliſſæ, & fiant ſyr. vij. Facta digeſtione, ut ad extrahendam materiam procedamus. ℞. Rheubarbari electi ʒ. ij. agarici præparati ʒ. j. aloes hepaticæ lotæ ʒ. j. ß. turbit gra. x. hermodactylorum gr. vj. gingiberis gra. ij. ſpicæ gr. iij. hæc ſimul ex aquæ ſalviæ libra macerentur per noctem, deinde ad medium decoquantur, poſtea colentur, & accipiantur decoctionis iſtius ʒ. v. vel vj. ſecundum virtutem ægrotantis, dulcorenturq; cum ʒ. oxymellis ſimpl. & fiat potio. Vel ſic: ℞. Rheubarbari electi, agarici præparati, turbit albi & gummoſi, ſing. ʒ. ß. ſpicæ granatæ, gingiberis, hermodactylorum, ſing. ʒ. contundantur hæc omnia leviter, & infundantur inde aq. lavendulæ, vel amarici ʒ. vj. decem horarum ſpatio, inde comprimantur: expreſſioni addantur, electuarij lenitivi ʒ. ij. diaſiniconis, electuarij Indi, ſing. ʒ. ij. ß. & fiat potio, additis mellis roſacei ʒ. iij. Tertius iis etiam accedit modus. ℞. Rheubarbari electi ℈. j. ſquinanthi gran. v. redigantur hæc in pulverem, cui addas agarici præparati ℈. ij. turbit gran. v. gingiberis gran. iij. aloes lotæ ℈. j. electi lenitivi ʒ. ij. diaſiniconis ℈. & cum ſaccharo fiat paſtillus. Ex quibus primum medicamentum validius comperi, quamvis difficilius ſua amaritudine hauriatur. FRANC. Quid autem de phlebotomia nobis faciendum videtur? nunquid iis etiam adhibebimus, Avicen. teſtimonio fulti dicentis: Phlebotomia eſt evacuatio univerſalis, quæ multitudinem evacuat humorum, multitudo vero eſt argumentum humorum ſuper qualitatem ipſorum in venis. AND. Recte tu quidem ex Avicenna: nam ſubſequitur Ugo de Senis, quod iſta evacuatio univerſalis intelligi debet ex humore, qui continetur cum ſanguine in ipſis venis & de his locutus eſt Princeps: quoniam humores extra venas ſecus naturam procedentes, potione potius ſunt eliden di. Morbus igitur Gall. à pituita, cum magis in juncturis, quam in venis exiſtat, ſanguinis miſſio per inciſionem venæ vicetur ſupervacanea. Dicitur enim phlebotomia evacuatio univerſalis, quod omnes univerſaliter educat humores, & neq; aliquem eligat. Pharmacum vero a forma ſpecifica evacuans eligit illum quem ſibi proprium eſt evacuare. Cum autem pituita ſit in membrorum compagibus coacervata & indigeat potione, particulariter eligi phlebotomiam penitus relinquam. FRAN. Sententiæ tuæ non acceſſerim, tametſi ſexcentos adduxeris autores, quippe in te ipſum hæc omnia militant, cum, ſpernis totius mali fomitem jecur dixeris. Jecur igitur, cum ſit totius ſanguinis purioris hoſpitium, utiliter in his morbis ejus virtutem exhauritur. AND. Nihil agis, nam hæc omnia minimo (ut ajunt) digito proſternam: nam quocunq; modo, recte fieret ſi materia calida foret, Nam Rhaſis ſic VII. Alm. atteſtatur: Oportet autem cavere quantum poſſibile eſt, ne phlebotomia in tempore calidiſſimo, aut frigidiſſimo fiat: neq; phlebotomentur ij, quorum ſtomachus & hepar in frigiditate diſtemperata exiſtunt. Præterea multos offendimus, qui diutius morbum ignominiæ cauſa diſſimulaverunt, quibus minime ſanguis mittendus eſt. Nam princeps in corporibus, quæ prolixas perpeſſa ſunt ægritudines, cavendum eſſe à phlebotomia aſſirmavit. FRAN. Quamvis mea te exagitem ſententia, aſſentior tamen: nam apud Galenum legitur, quod ij qui per totum corpus humorum multitudine gravantur, minime ſanguinis miſſionem pati debeant. ANDR. Utiliter igitur ſi puſtulæ per totum corpus emerſerint, ſanguinem inter cutem pituitoſum poteris per cucurbitulas extrahere. Nunc autem ad linimenta, quæ huic conferunt morbo. ℞. Radicem ebuli, helleræ, dictamni, gentianæ, inulæ, bryoniæ, hermodactylorum, ſing. manip. contundantur hæc omnia leviter, & ex vini critici ℔. xij. ad tertiam decoquantur. Inde addantur amaraci, baccaris, camomillæ, abſynthij, hypericonis, lavendulæ, origani, thymi, nepitæ, pulegij, calamenti, ſing. m. j. ß. iterum ferveant ad medium, inde accedat florum, roriſmarini, primulæ veris, ſalviæ, ſing. ma. & bulliant leviter una parvo temporis intervallo, poſtmodum colentur, & prælo expreſſis indantur, olei roſacei, comomillini, anethini, hypericonis, coſtini, ſing. ʒ. j. ß. ſalei terebinthini ʒ. vj. reſinæ pineæ ʒ. ij. & bulliant uſq; ad perfectam vini conſumptionem, denuo addantur, cùm tolluntur ab igne, croci ʒ. ij. cinnamomi, calami arom. ligni aloes, ſtyracis calamitæ, ladani, benzuin, ſing. ℈. cinnabaris ʒ. mercurii extincti ʒ. vj. ſublimati, ℈. ij. arvinæ porcinæ libra, ceræ quantum ſufficiat, & fiat fortiter agitando linimentum. FRANC. Hæc tametſi con-

gruant, tamen quidpiam breviu̇s deſiderarem. ANDR. Mos gerendus eſt tibi. Igitur ℥ axungiæ porcinæ colliquatæ lib.j. butyri recentis ʒ.vj. olei laurini ʒ.iiij. olei vulpini, hypericonis, terebinthini. ſing. ʒ.v. ſtyracis liquidi elotæ cum aquæ camomillæ, & vino cretico, ʒ.ij. olei deſulphure ʒ.iiij. cinnabaris ʒ.j. ß. mercurii extincti ʒ.vj. ſublimati ʒ.j. ceræ quantum ſufficiat, & fiat unctio. Quod ſi compendium magis affectas, ℥. Axungiæ colliquatæ libram, unguenti Agrippæ, marciatonis, olei laurini, terebinthini, ſingulorum ʒ.iij. mercurij extincti ʒ.vj. ſublimati ʒ.ij. & fiat in morgrippæ, marciatonis, olei laurini, terebinthini, ſingulorum ʒ.iij. mercurij extincti ʒ.vj. ſublimati ʒ.ij. & fiat in mortario illinimentum: ſed iſtorum primum laudabilius, meo quidem judicio ſemper fuerit. FRAN. Memini quosdam ſe dicentes ſuffitu, laconicoq; tantum ſanatos. ANDR. Quamvis nonnullis id evenerit, multi tamen ſuccubuerunt. Ideoq; niſi cum de ægroto deſperatum fuerit, ſuffitus omnino ſunt excludendi, teſte Galeno, ſic dicente: Ægritudo quæ non habet niſi unam viam ad curandum, velit nolit infirmus, oportet quod per eam tranſeat, & primo Aphor. Hippocrates: Extremis morbis, extrema exquiſite remedia optima ſunt. Quamvis non negaverim ſuffitus me tentaſſe ſucceſſu laudabili, in hominibus videlicet athleticis: qui quidem ſuffitus fuerint hujuſmodi: ℥. Cinnabaris ʒ.iij. myrrhæ, thuris ſing ʒ. aloes hepaticæ, ſandarachæ, ſtyracis calamitæ, benzuin, ſing. ℈.iij. miſce, & fiat pulvis craßior. Item alioquin. ℥. Cinnabaris ʒ.iij. myrrhæ, thuru, aloes, ladani ſing. ʒ.j. contundantur in pulverem, & cum ſtyrace liquido ſubigantur, inde fiant trochiſci juglandis magnitudine, qui ſinguli ſuo tempore ſigillatim prunis ſubditi colliquedo ſubigantur, inde fiant trochiſci juglandis magnitudine, qui ſinguli ſuo tempore ſigillatim prunis ſubditi colliquescant. Item ℥. cinnabaris ʒ.ij ß. auripigmenti, cadmeæ argenteæ, ſing. ʒ.iij. thuris, aloes, myrrhæ, ſtyracis calamitæ, ladani, ſin. ʒ miſceantur hæc omnia, & in pulverem craſſum redigantur: erit enim hoc aliis potentius. Etſi ſuperius in athleticis tantum hoc fieri debere affirmavimus, accidit mihi tamen aliquando hoc feciſſe felici ſucceſſu etiam in corporibus delicatis, & debilibus: & fuit ejuſmodi ℥. Cinnabaris ʒ.ij. auripigmenti, ℈.ij. dictamni albi, tormentillæ, gentianæ, ben albi & rubei, angelicæ. ſing. ℈.iiij. ſem. citri, ſem. acetoſæ. ſem. ocimi, doronici, ſing. ℈.ij. cinnamomi, gariofilorum. calami aromatici, croci ſing. ʒ.ij. thuris ſandaracæ, ſtyracis calamitæ, benzuin ſing. ℈.ß. aloes ℈.iij. rediganturhæc omnia in pulverem, velium theriaca formentur trochiſci. Poſteaquam male ſe habentes perpurgati fuerint, cubiculo claudantur, & ſub conopeo nudi carbonibus accenſis incumbentes altius ſedeant: quos ſemuncia pulveris prædicti, ſive unius trochiſci fumus, niſi vis ægroti difficilius patiatur, per horam torqueat: nec ſatis decidi poteſt, quoties id tentandum: ideo non alio mehercule pacto quam ſi eundem inunxeris. id obſervare poteris. FRANC. Quod ſi anima defeceriſ? poteritne agere conopæum tantillum caput educere? ANDR. Recte quidem, modo ne ſæpius id fiat. Sed pergamus, quæ cœpimus. Quoties ſuffitus per ſtem ſit tentandus, corporis habitus, anni tempus, ætas decurſa, ſexuq; poterunt nos edocere. Sed ut fortius hoc ferant, mitto cataplaſma, quod ſuperius enucleavimus, eſt applicandum cordi, horaq; ante ſuffitum ova bina recentia ſorbeant affecti, aut cochlear unum ſyrupi de corticib. citri liguriant, aut trochiſcum confectionis ejuſmodi vorent. ℥. Pulveris electuarii Conciliatoris, pulveris diamuſci dulcis, diamargaritonis, ſing. ʒ.ij. inde cum aqua meliſſæ, & ſaccharo fiant cum ignotrochiſci. Evenit etiam plerumq;, ut tam ſuffitu, quam unctionibus utentium bucca exulceretur, quibus ea poteris applicare remedia, quæ ſuperius diximus: quamvis hoc addere non alienum putaverimus. ℥. Rad. prunellorum ſylveſtrium m ij. cymarum rubi, roſarum, myrtillorum, ſumach, caudæ equinæ, ſorbariæ, piloſellæ, gariofilatæ, millefolii, ſimilatis, foliorum oleaſtri, ordei balauſtiarum ſing. manipulum, ireos, rubeæ fullonum, conſolidæ utriuſq; centaureæ majoris, ſing. ℈.iij. myrobalanorum citrinorum, conorum cupreſſi, ſing. ʒ. Contundenda leviter contundantur, & bulliant ex libris x. aquæ ferrariorum fabrorum, vini granatorum, ſucci cotoneorum, aquæ plantaginis ſing. libra, ad medium concoquantur, inde addantur cum jam pene concoxerint, aluminis rochæ ʒ.ij. nitri ℈.ij. diamoronis, mellis roſacei, ſing. ʒ.iij. licij ʒ ij. hæc colentur, inde expreſſum ſervetur in vaſe vitreo, ex quo ſubinde ſibi colluat os affectus. Verum enimvero plerosq; vidimus ægrotantes, quibus os totum adeo depravatum Empiricorum incuria erat, ut cancri ſpeciem accerſiſſe unuſquiſq; ſanæ mentis dixerit: illis etenim quamvis ſuperior gargariſſatio conſentanea fuerit, hoc tamē conducibilius arbitramur. ℥. Decoctionis prædictæ ℔.iij unguenti ægyptij ʒ.ij. ß. diſſolvantur q; ſimul, inde frequentius os colluatur. At ſi gingivarum acceſſerit & exulceratio, unguento tanto prius ægyptio perungantur eadem, mundificat enim vim primis, & ut ſæpius experientia comperi, redundantem malitiam reprimit. Quod ſi materiæ ſuperfluitas medicamentis ſuperius enarratis, haud facile ceſſerit, cucurbitulis, clyſteribus, lotionibus, frictionibus, fibulis non parum dolorisingerentibus, & cæteris id genus eſt ab ore divertenda malitia. FRANC. Poſt oris exulcerationem accedunt dentibus gingivarum mira diſcidia, ut ij parum à caſu abeſſe videantur. Adde ſpectaculum, quod etiam ſputorum fœditate conſentibus nauſeam commovent, ut non immerito tale ſpectaculum fugiant omnes. AND. Ita eſt: tunc hoc pulvere non erit eis abſurdum ſuccurrere. ℥. Squillæ aſſatæ, pulveris leviſſime teſtacei, cornu cervini uſti oßis ſepiæ oßium dactylorum combuſtorum, conſolidæ utriuſq; roſarum, ſumach. ſing. ℈. cinnami, thuris maſtichis, ſandarachæ ſing. ℈ j. ß. alumnis exuſti ʒ.ij. corallorum rubeorum & alborum, ſing. ℈.iij. muſci grana vj. Omnia redigantur in pulverem, ex quo frequentius cum gingivarum dentes fricentur. Superfluum fuerit de reliquis diſſerere, de quibus ſatis dictum ſuperius.

De morbo Gallico Melancholico.

A Pituitoſo ad melancholicum nunc igitur deflectat oratio: quamobrem tibi perſuadeas velim malum hoc atrabili commixtum, modo ſupercilia, modo craneum, nec non brachia pernaſve, tuberibus durißimis, ab apoſtemabili commixtum, modo ſupercilia, modo craneum, nec non brachia pernaſve, tuberibus durißimis, ab apoſtematibus, quæ Græci ſchirrhos appellant, non dißimilibus infeſtare: quin etiam per totum corpus emergunt liventes putibus, quæ Græci ſchirrhos appellant, non dißimilibus infeſtare: quin etiam per totum corpus emergunt liventes pustulæ verrucarum ſpeciem repræſentantes. Siniſtrum tempus per noctem male habet, inde vigilia, colos plumbeus, inflammatio thoracu, debilitas ſtomachi, ſplenis gravitas, aut dolor, aut durities urget: urina fertur alba, plumbea, ſive ſubruffa, tendens ad nigrum colorem: vena brachij exilis, & tardior: nigra excrementa dejiciuntur, excreatio plenior: ructus ſunt acidi: crura, varices, tumor pedes invadunt, ut elephantiacos referant: quibus eadem fere conſert vivendi formula, quam ſuperius cum de pituitoſo diſſereremus, explicavimus: ut tamen non ſit alienum, quæ ſequantur annectere. Si perſpexeris igitur à face ſanguinis in melancholicum verſi hoc fieri. ſiniſtra manus venam, quam ſalvatellam receuttiores appellant, ſive varicum, ſive quam ſaphenam vocant, recte ſcindes. Prodeſt etiam ſanguiſugarum ad ora venarum, quas hæmorrhoidas Græci vocant, applicatio. Quod quidem ſi à bilioſa aduſtione pendere videatur, ſanguinis miſſio penitus fugienda decernitur. Cucurbitulæ etiam cum balneo, quando eſt error ſanguinis craſſioris, convenire poſſent: quanquam Princeps quarta primi dixerit, cucurbitularum quidem juvamentum in corporibus groſſiem habentibus ſanguinem eſt parvum, quoniam ex iſtis non extrahitur ſanguis ſicut oportet: imo qui ex eo vehementer eſt ſubtilis: & hoc accidit quia reſolvuntur Spiritus illius membri, & ſic calorem naturalem debilitando, reſolvendo etiam de humido ſubſtantifico, membra debilitant. Huic obſtat ſententia Haliabbas, cum nono Practicæ cap. VIII. cucurbitulas melancholiæ conferre teſtetur. Hæc quidem ratio bifariam diſtrahitur, quippe & ſine ſcarificatione

catione capitis humores derivando, cucurbitulæ melancholiæ conferre possunt, & ex balneo cutis incisione subtiliatum sanguinem, qui prius fuerat crassior recte exhauriunt, tum ægritudines melancholicæ per totum fere corpus versantur. Unde Germani ganeis consecti, propterea q; varicosi, ac elephantiaci, hypocaustis inclusi, quibus sanguis crassior plerunq; subtilior fit, ius utiliter curantur. Quo fit, ut ex balneo non negaverim, melancholicus potissimum, (si tamen purgatis corporibus id fiet) scarificata prius cute, cucurbitulas. Optime sic ergo eos purgabimus. ℞. Epithymi Cretensis, soliculorum sennæ, capillorum Veneris, florum boraginis, buglossæ, violarum, rorismarini, melissæ ana m. an. rad. centaureæ majoris, polypodij, rheubarbari ana ℈.j. succi scabiosæ ℥.iij. radices contundantur & ex aqua aa mediam decoctæ diligenter exprimantur, instillentur inde syrupi epithymi & fumiterræ quantum sat est, fiantq; syrupi v. aut vij. Vel, ℞ Syrupi de fumoterræ, mellis rosacei, de lupulis, de epithymo ana ℥.iij. aquarum fumiterræ, buglossæ, lupulorum, melissæ ana q.s. ut sufficiat & fiant syrupi v. aut vij. Quinetiam, ℞. Syr. anti ybi compositi, de epithymo, de fumoterræ ana ℥.vj ß. aquarum fumiterræ, capil. Veneris, buglossæ, lupulorum, melissæ ana ℥ß & fiant syrupi numero v. FRANC. Recte tu quidem: verum quod magis concupiscit animus meus, retices. ANDR. An dicis syrupum, quo plerunq; sine ullis unctionibus, aut alijs ejusmodi medicamentis ad sanitatem perduximus quosdam male affectos? FRAN. Istum ipsum. ANDR. Quamvis in gurgustio cordis mei delituerit hactenus ut ita dicam, te tamen jubente protrahatur in lucem, mihi ereum meum tibi reconditum fuerit unquam. Viventib. igitur adhuc anguibus, postea quam extremitates utrinq; quatuor digitos mensura à cætero corpore gladio secueris, permittes totum sanguinem defluere, mundatas inde carnes, lavatasq; ter in aceto, tum liquore buglossæ, citrariaq; suscipies theriacæ optimæ ℥.viij. succi fumiterræ, lupulorum, intyborum, buglossæ, sing. ℔.ß. polypodii recentis corticum citri sing. ℥.v. hæc omnia ex vitreo vase, per Balneum mariæ, in cujus fundo quantitas harenæ resideat, subdito vapore ignis, in aquas purissimas rediges, quarum vij ℥. ager, addita uncia syrupi de corticibus citri vel de epithymo, quotidie diluculo sumat. Ius syrupis a xl. die multos (ut prædiximus) Deo duce curavimus. Est etiam, quod imprudens silentio pene prætereram, non prætermittendum, quo minus æger septimo quoq; die catapotia voret hellebori, quæ constabunt inferius, cum purgationes humoris melancholici te docuero. ℞. igitur myrob. Indorum ℈.vj. florum buglossæ epithymi, sing. man. polypodij recentis semunciam, contundantur hæc prius, deinde ex sero caprino decem horarum spatio macerentur: sedulo expressis omnibus, addantur expressioni confectionis Hamech. ℈.iij. diacatholiconis, diasennæ, sing. ℈.ß. succi fumiterræ ℥.j. syrupi de epithymo ℥.v. fiat potio. Secundo modo. ℞. Elect. lenitivi, conf. Hamech. sin ℈.ij. pulveris sennæ ℈. succi fumiterræ ℥. syrupi de buglossa, ℥.v. ex aqua fumiterræ fiat potio. Vel, ℞. Myrobalanorum Indorum ℈.j.ß. epithymi Cretensis, rheubarbari, sing. ℈. contundantur hæc leviter, deinde die nocteq; in aqua fumiterræ buglossæq; macerentur, exprimantur, expressioni addas electuarii lenitivi, diacatholiconis sing. ℈.ß confect. Hamech. ℈.ij. elect. Indi ℈. syrupi de epithymo ℥. hinc fiat potio. Nunc quoniam satis de potionibus est dictum, superest ut de Catapotijs agamus, quæ superius tibi pollicitus sum. ℞. Igitur rad. nigri veratri recentis ℈.iij. dauci, anisorum, piperis, sing. ℈. florum buglossæ ℈.ß. musci. gr. vj. epithymi ℥.ß. contundantur hæc omnia leviter, inde diem noctemq; ex vini cretici ℔. v. macerata, potenter exprimantur. Hujus expressionis ℥.iij. pulveris pillularum fumiterræ, cochiarum, aureorum, sing. ℈.ß. suscipias, subagitesq; inde permittas exiccari: porro siccas & iterum in pulverem redactas, ex eodem vino cretico macerabis, ut supra, & hoc quater. Catapotia autem ejusmodi sigillatim sumenda sunt drachmæ pondere. Quinetiam potest ingeri catapotium, quod ex præcipitato constatur. FRANC. Quidnam hoc verbi est? ANDR. Est quidam pulvis è mercurio constatus hoc pacto. ℞. Aquæ, quæ aurum ab argento dividitur, ℔.iij. argenti vivi ℔.j.ß. hæc vase vitreo, ore angusto, collo obtorto, undiq; argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponantur, compages inde vasorum luto figulino sedulo obturentur, ad hæc subdatur ignis ex carbonibus constatus, ut semper ingravescat, eousq; quo tota defluxerit aqua. Post hæc phialam frangas, in cujus fundo residentem placentulam rubeam, leviter extrahens, quod album inhæserit projicias, rubeum vero in pulverem redigas. Verum enimvero quoniam ex pulvere ipso plurimæ possent contingere noxæ assumentibus ipsum, nisi prius debita fieret præparatio, ℞. ℥ ij. prædicti pulveris, & macerentur per noctem in aquæ plantaginis, & acetosæ, sing ℥ ij. inde summo mane aquas exhauriens, & novas superinfundens, ad ignem in vase aneo, sive testaceo colloces, ferventes ferrea vel lignea spatula non cesses agitare, quousq; in pulverem non difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Gall. tam pituitosum, quam melancholicum, catapotium tale componere. ℞. Electuarij Conciliatoris ℥.ß. margaritarum, hyacinthorum, sing. gr. v. pulveris præcipitati gr. v. pulveris diamusci, diamargaritonis fini ana ℥.ß. & fiant catapotia quinq; numero, quæ hora ante diluculum sumantur, inde lecto se contineat ager horas quinq; brevi mihi crede, Gallici dolores, hoc catapotio elidentur. Pituita etiam & atra bilis vomitu, nec non alvi dejectione evanescent. Ad hæc sunt plurima morborum genera quæ curavimus tali pulvere: nam non solum saniem carnemq; putridam delet aspersus, verumetiam non difficulter ulcera ad cicatricem deducit: pestilentiam etiam pauxillo theriaces additio, succoq; tunecis herbæ quam Caruum benedictum vocant, sive electuario de gemmis, ante ejus confirmationem mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicosve, quos à cacodæmonibus incursari vulgo credebant, eodem curavimus. Quid pluribus immoror? Quartanæ confectos saccharo buglossato sive theriaca, mithridatove additis, facta digestione aliqua, hora ante accessionem quinq; vel septem granorum pondere, pro ætate, & pronicorporis affecti, hoc pulvere liberavimus. Quin etiam valet colicis & iliorum doloribus adhibitus. nam quosdam stercus per os ejicientes sanavimus. Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait: Aliqui quidem medicorum argentum vivum extinctum dederunt in ileo. Quam quidem autoritatem Princeps ij. Cant. cap. de argento vivo annotavit. Fascino idem adversatur: pluribus ad hæc virtutibus est insignis, quas cum plus ocij nactus fuero, tibi sigillatim connumerabo: fortasse tunc jucundissimum fuerit etiam explicare, quonam pacto pulverem cum auro, vivoq; argento, sine aqua superius explanata possis conficere: nunc quoniam tempus urget, unctiones virium maximarum differam. ℞. Fumiterræ recentis man. iij. radicis ebuli, buglossæ, melissæ sing. man. ij. terantur omnia cum libris duabus arvinæ porcinæ, ℥ x. butyri recentis additis: inde in vase figulino vitreato loco uliginoso dies quindecim reserventur, ut computrescant: inde liquefiant igne subdito: demum liquefacta colabu omnia ex linteolo: postmodum. ℞. Olei rosacei, camomillini, terebinthini, sing ℥ij. styracis liquidi, ex aqua fumiterræ eloti ℥.iij. litharg yri argentei ℥.v. resinæ albæ ℥.iij. mercurij extincti ℥.vij. sublimati ℥.iij. & fiat ex mortario unguentum. Vel. ℞. Radicis hellebori nigri recentium libram hellebori albi ℥ iij. radicis arthanitæ ℥.vij. contundantur cum axungia & butyro, & ut supra deniq; omnia fiant. Inde accipe hujus adipis libram, olei rosacei, capparis, terebinthini, sing. ℥.j.ß. sulphuris ℈.iiij. hellebori nigri redacti in pulverem ℈.ij. litharg yri aurei ℥.iij. styracis calamitæ liquidi ex succo fumiterræ loti, ladani, sing. ℥.j.ß. resinæ pineæ ℥.iij. mercurij extincti ℥.viij. sublimati ℈.iij. inde fiat ut supr Vel, ℞. Quatuor aut quinq; nigros angues excoriatos, eviscerato sq;, decisis utrinq; extremitatibus, minutim concisos,

quos vas vitreum oris angusti capiat, quod postea obturato ore ponas in caldario aqua refertum, hoc sinas diem nactemq; fervere, postmodum repertum liquorem colabis: extractum qui fluxerit commisce ℔ ij. illius adipis confecti ex radicibus hellebori, & arthanitæ, addas mercurii extincti ʒ.viij. cinnabarii ʒ.sublimati ϑ.iiij. theriacæ ʒ.vj. & fiat ut supra. Servabis hoc diligentissime: majoris etenim ponderis est, quam tu fortasse reris. Propterea consentaneum omnino fuerit olei sulphurati, cum aqua melissæ, nonnihil ægrum diluculo bibere: quippe quoniam, ut superius explicatum fuit, magnum ex eo percipitur juvamentum. FRANC. Nimirum volo ne oleum hoc, quod tantopere collaudasti, intactum relinquas: In hoc etenim in præsentia mihi sunt omnia. ANDR. Tibi nihil invitus dixerim. Vitreum igitur vas tintinabulo (campanam hodie appellant) non absimile, illitum figulari luto, à terra unius cuibiti mensura, æneo vel ferreo filo suspendens, sub quo metretam vitream majoris circumferentiæ, cujus medio inversus fuerit cyathus, statues. Porro cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem sustineat, ex qua sulphur accendatur. Hoc dum comburitur recentius superaddatur: inde fiet, ut ex fumo ascendente suspensum vas brevi temporis intervallo guttatim in inferiorem paropsidem distillet oleum, quod diligenter collectum, vitrea conservabis ampulla: nam plurimi semper apud me ponderis fuit: nec me hercule injuria, quippe non solum confert huic morbo, sed haustum per hebdomadam stomachi intestinorumq; torminibus ex materia ventosa frigidiorive provenientibus medetur, splenis vitia corrigit, vulvæ, urinæq; difficultatibus succurrit ex aqua tamarisci, vel capil. Veneris quantitatis guttarum sex. Quinetiam tres vel quatuor guttæ ex aqua absynthij, lumbricos fugat. Item contra scabiem, impetiginem, lichenam, strumasq; illitum valet. Doloribus quidem podagricis, frigidis mirum in modum fert opem. Prætea rea male curatis ex morbo Gallico, ad extrahendum vires ejusmodi potum ut ducimus plurimum prodest. Nunc autem mercurij, quem vivum argentum dicunt, vires tibi paucis absolvam. Avicenna secundo. Can. frigid. & humidum esse dixit in secundo gradu. Paulus vero Aegineta calidũ & siccum asserit in quarto. Verum nos cum Gebere, qui de rebus met allicu optime conscripsit, dicemus mercurium humidum & frigidum palam caliditatem siccitatemq; clandestinam in se habere. Probatur hoc ab eodem Gebere cap. de essentia mercurij, cum dicit: In argento vivo similiter necesse est superflua demi, habet enim corruptionis causam terream, & adustibilem. Item l. 2. cap. de coagulatione mercurij: Habet similiter sulphuris partes naturaliter sibi mixtas, quas removere per artificium non est possibile. Quam quidem sententiam nobilis etiam Arnoldus agnovit, libro qui dicitur Rosarius philosophorum, dicens: Manifestum est igitur quod argentum vivum continet in se sulphur suum bonũ fixum, ex quo coagulatur in aurum & argentum, secundum diversum disponendi modum. Et Arist. in Meteor. Argentum vivum est aqua, quæ admiscetur cum terra nimis subtili sulphurea admixtione forti, donec non quiescat in superficie plana, & hoc est ex siccitate magna, quæ inest illi, & ideo non adhæret tangenti. Quibus omnibus satis constat, terram talem sive sulphur esse calida & sicca complexionis. Cognoscitur etiam hoc sua dissolutione, incisione, penetratione, atq; corrosione, quæ quidẽ omnia & caliditatem & siccitatem maximam ostendunt. Nam de eo Dioscorides proprio capite sic autumat. Virtus, inquit, argenti vivi est homicidialis corrodendo intestina. Et aggregator: Argentum vivum corrodit omnia, cui obviat ex membris intrinsecis. Quod autem sit frigidum & humidum, licet per Avicennam hoc comprobari possit, apparet hoc etiam experimento. Cognoscitur in primis mira ejus frigiditas per tactum ejus, deinde per operationes, quibus agit in humano corpore: nam non legitime extinctus maxime repercutit, ac nervis, ut Avicenna asserit, dum tremorem, stuporem, convulsionem atq; paralysim causat, magnum affert discrimen: quæ quidem omnia à frigiditate maxima, quæ illi inest, eveniunt. Humiditatem verò ejus ostendunt superiores autoritates cùm dicant, quod est aqua viscosa. Nam & hoc non sufficeret, nisi quotidie ipsum videremus ossa corrumpere, carnemq; & nervos putrefacere, eorum scilicet ægrotantium quibus Empiricus aliquis mercurium ipsum inunxit. FRAN. Hanc quidem sententiam aliqui minime comprobant & putrefactionem non tantum mercurio verum totum morbi venenositati tribuunt. AND. Falsa quidem ratio ista mihi videtur. Nam si mulieres inspexeris, quæ ex eo pigmenta conficiunt, ut pulchriores hominibus appareant, eis quidem dentes fere omnes tum carios os, tum denicq; putrescentes invenies. Concordia tamen hac Geberis autoritate inter discrepantes de mercurio est imponenda. Inquit enim ipse, argentum vivum manifestum est quod mercurius appellatur: antiquorum usu est aqua viscosa, substantia subtilis, alba tincta per calorem temperatissimum, unita tali unione per minima, quousq; humidum contemperetur à sicco, & siccum æqualiter ab humido, & quousq; calidum contemperetur à frigido, & frigid. æqualiter à calido. Gal. tamen in VIII. simpl. sibi nil de eo cognitum fuisse testatur, non alia mehercule de causa, nisi quod tanta in eo dissidia sibi comperta erant, ut non facile quid potissimum de eo scriberet inveniret. Inde sapientes Mercurio Planetarum instabilissimo, propter variam ipsius ostentationem, instabilitatemq; comparatum. Unde recte Plato: Dotavit res natura proprietatibus, omnino enim quodlibet secundum quod movetur à specie sua agit quod proprium est: utiq; enim nullius rei est actio propria, nisi quam species regulat. Verum hoc totum certificare (Mesue sententia) non est medici, sed illius qui se altius agit. FRAN. Sat habeo, verum quid ita in mercurium omnes medicinæ Professores veluti conjurati, styli acerbitatem distrinxerunt? ANDR. Nihil dictu facilius est: Hunc namq; doctores compertis noxiis viribus, de quibus superius, merito videntur abdicasse, quamvis revera sit innocens, modo recte exstinguatur: nam qua superbiunt circumforanei ac plerique alij, non extinctionem sed occultationem recte dixeris: quippe cum horum unguentum, in quo erit admixtum mercurij, nonnihil ex vase lento liquefeceris, igne in fundo coeuntem mercurium liquido deprehendes. Inde fit, ut si quis unguento tali fuerit imbutus, ad interiora progressus rursus coeat: nam naturalis calor facile in priorem vivacitatem ipsum restituit: quo fit, ut prava corporibus accidentia eveniant. FRANC. At vide quam insolenter se jactitent isti pharmacopolæ, quanto molimine circumferantur: diceres in his sitam mortalium sanitatem: quorum insciciam nuper chirurgus quidam summus meus aperuit: testatus est enim ex cruris osse corrupto, pumilionis cujusdam, qui decies à diversis Empiricis inunctus fuerat, argentum vivum non semel emanasse. AND. Hoc mihi novum non est, nam & operanti mihi sæpius accidit. FRAN. Quonam igitur pacto extinguatur? AND. Quamvis satis superius quod petis insinuasse me tibi crediderim, tamen non erit incommodum, hæc eadem vel ulterius explicare. Tantum igitur tibi persuadeas velim, veram mercurii extinctionem non aliunde pendere, præterquam à præcipitatione: hac etenim via frigidit. & humiditatis sit expers, quarum causa, quas superius diximus, ægritudines procedunt: nec fieri potest ut præcipitatione mortuus semel mercurius revivisc at. Hac etenim arte frigid. & humiditate privatus in calcem rubicundiss. fertur. Ideo dicebat Rhasis Almans. V. Argentum vivum quando extinguitur ardens est & corrosivum & tale est cum præcipitatur: nam male olentia ulcera corrodit, & mundificat sine dolore: quod si alio quin extinguatur, idem non efficit, sed potius repercutit. FRAN. Quid ergo cum argenti vivi extincti memineris, utiq; de præcipitato intelligi vis. ANDR. Etenim, non enim repercutere morbos ad interiora melior, sed omnino purgationib. prius diducere, tum unguento mundare. Verum dum istis immoror, cataplasma sparadrappum

drappum imprudens præterieram, quod brachiis & tibiis decem diebus applicatum, sine ullis unctionibus morbum Gallicum delet. FRAN. Expecto quid hoc si velit. ANDR. ℞. Igitur emplastri de pelle arietina, quod inguinaria hernia doctores applicari præcipiunt, ʒ.iiij. emplastri triapharmaci ad ignem confecti, diachilonis majoris, singul. ʒ.vj. resinæ pineæ, ʒ.ij. liquefiant hæc ad ignem, & cum infrigidari cœperint, merc. extincti, ʒ.v. cinnabaris, ʒ.ij. sublimati, ʒ.iij. addantur, & longo temporis intervallo spathula citra ignem commisceantur, & (ut mos est) ex linteolis fiat (ut ita dicam) sparadrappum: hoc tibiis à genu, brachiis vero à cubito, donec signa remotionis advenerint, applicetur.

De Morbo Gallico à quocunque humore contracto.

FRANC. Etsi diffusius hucusq; de hujusmodi morbo unicuiq; humorum admixto disseruisti, vellem tamen ut potum illum, quem tibi secretum ascribis, quo quidem etiam unumquemq; morbum Gallicum recenter contractum fugas, mihi propalare digneris. Hoc te tamen agrè ferre non permittam, cum ego tibi non solùm corpus ipsum, verum & vitam jamdudum dicaverim. ANDR. Decreveram omnino mi Francisce nemini secretum hoc unquam aperire: tibi tamen virtutum tuarum munere, etiam majora dicere non dubitabo. Cum igitur aliquem ab ejusmodi morbi jaculis recenter vulneratum offenderis, ipsum ejusmodi pharmacum quadraginta dies absorbere jubebis. Assumitur enim cum ℞. Igitur myrobalanorum embilicorum, belliticorum, Indorum. sing. ʒ. flor. Lidum in aurora, pondere ʒ.vj. pro vice. ℞. Igitur myrobalanorum embilicorum, belliticorum, Indorum. sing. ʒ. flor.

opem afferre videtur. Facta deſpumatione lignum prædictum decoquas, quouſq; ſuperſit tertium. Cum autem tepuerit, linteolo ſpiſſiore coletur, conſervetur quod inde fluxerit urnula vitrea bene obturata, ne ſcil. vis evaneſcat. Hujus decocti pro ſyrupo xl. dies diluculo quatuor horis ante prandium, nec minus inclinante jam ſole quatuor horis ante cœnam, ℥.v. ſigillatim tepidas bibat. Ad hæc ℔.xxx. cœleſtis aquæ ligno primæ dococtionis accedant, ut ferveant eadem olla tecta cooperculo, quouſq; ℔.xx. tantum fiant, & ritu primæ decoctionis in vaſe oris obducti ſervato, hanc poterit affectus cum ſitiverit, ſive tepidam, ſive frigidam ſumere. Quod ſupereſt, ſi primam decoctionem cum ſyr. rheubarbari prædicto biberit affectus, citius valebit. At ſi vino lignum incoquere placuerit, majori cum utilitate curam efficies. Nam in pituitoſis felici ſucceſſu ego ſæpius periculum feci. FRANC. Quid hoc? Percepi à peritioribus medicis ligno iſto curantibus, affectos in hac cura vinum bibentes nullo pacto ſanitatem adipiſci. ANDR. Recte tu quidem, at non minus ego, cum decoctionem ex aqua morboſi biberint. Verum enimvero vinum decoctionis ejuſmodi nullo pacto obeſſe poterit, efficitur enim ex concoctione medicina valentior, quod adhuc neminem tentaſſe puto, at ego ſæpius in frigido morbo felici ſucceſſu periculum feci. FRAN. Sequere igitur. ANDR. ℣. Guajaci recentis conciſi & electi, ℔.ij. rheubarb. electi, ℈.ij. rad. centaureæ majoris, ℈. foliculorum ſenæ, man. ſquinanthi, ℥ß. contuſa hæc omnia ex ℔.xx. vini albi odoriferi, & ejus aquæ dimidio biduum macerentur, inde decocta colentur, non alio mehercule pacto, quam quo ſuperius eſt dictum: hoc ſine præcedenti ſyrupo uti poteris. Ad hoc ℣. Guajaci recentis, ℔.j. quam ex vini albi levioris, ℔.xv. per diem macerabis, ita ut poſtea bulliant omnia, quouſq; reſtent, ℔.x. tunc infundas deſuper aquæ ferventis, ℔.xv. quæ ſimul cum vino bulliant, quouſq; ℔.xx. tantum reliquæ ſint. Poſtmodum colentur. ſerventurq; in potum prandentiq; cœnantiq; affecti. Sic curabis quos non ſolùm victus tenuitas, ſed etiam aquæ auſteritas terret: neq; abſurdum fuerit autumni tempore conciſum lignum quindecim dieb. cum uvis ad bulliendum ponere, nam nonnullos ex hujuſmodi potu ſanatos percipies. Iis etiam optime conſultum fuerit, ſi poſt decocti potionem ante prandium ſpatio unius horæ cochlearis dimidium illius electuarii abligurierint. ℣. Ligni prædicti ſubtiliter pulverizati, ℥. ſandal. rubr. ligni aloes, thymi, florum bugloſſæ, boraginis, ocimi, ſing. ℥.j. pulveris diarhodonis abbatis diamuſci dulcis, diambræ ſing. gr. x. & cum ſyrupo de corticibus citri in pituitoſa materia, vel cum ſyrupo de cicorea compoſito in ſanguinea, quantum ſufficiat, ex arte tum fiat electuarium. Verum ut res quam tractamus ad calcem tandem decurrat, de regimine ſex rerum non naturalium ſummatim dicemus. Hos igitur oportet diebus viginti bis die tantum comedere, nil aliud aſſumentes, quam panis recocti binas uncias, accedat uva thymiæ præterea tantundem, bibant aquam ſive vinum decoctionis ſecundæ prædicti ligni. Tranſactis hiſce diebus, panis albi bene fermentati ſine ſale clibano toſti, ℥.ij. tantundemq; carnis aut aſſæ aut elixæ, pullorum gallinaceorum, ſive aucupii ex ſylvis aut montibus petiti prandeant, cœnent vero thymianas uvas, recoctumq; panem, ad trigeſimum diem. Quæ tranſacta ℥.ij. panis albi, carneſq; prædictas ponderis ejuſmodi, & prandere, & cœnare recte poterint. Cubiculum, quo ſe continet æger, per æſtatem orienti ſit expoſitum: per hyemem tepidarium, vel locus maxime clauſus, ubi continue lignorum boni odoris fiat ignis. Nec inde egrediatur niſi à quadrageſimo die: nocte dormiat horis ſex, aut ad ſummum ſeptem. Diluculo primam ligni decoctionem ex aqua cum illo ſyrupo, ſive vini abſq; ſyrupo bibat. ſtatimq; lecto cubans periſtromate, veſtibusq; ſudorem provocet, quem calefcentib. linteolis, poſteaquam ſatis ſuperq; deſudaverit, abſtergat. Inde ſubucula, veſtibusq; pelliceis munitus, linteo capite obvoluto, præcedens hora ſpacio prandium, ſurgat, tum lotis manibus, facieq; mundata, decoctione primi ligni, nares & aures purget, deambulans per cubiculum: cui ſi alvus ſuppreſſior fuerit, balano mellis, clyſteréve ex prima decoctione ligni, addito ſale, oleoq; camomillino & violaceo poteris eandem ciere, quo reddito ſtatim prandeat: pranſus quieſcat, legat aut ludat, meridianum ſomnum pro virili declinans: angorem nec minus reliquos animi morbos fugiens, exhilaretur. FRANC. Recoctum panem jamdudum ingeſiſti mihi, nec quis ſit ſatis explicaſti. ANDR. Imprudens præterieram. ℣. Pollinis farinæ triticeæ quantum volueris, non ſine fermento congruo, quam ſubactam quatuor digitorum craſſitudinis quoquoverſum, longitudinis duarum ſpithamarum in paſtillos formabis, decoques in clibano uſq; ad non completam coctionem, extrahes deinde, & poſteaquam deferbuerint, acutiſſimo cultello poteris in tenuiſſimas partes ſecare, quas ex aqua roſacea, & ſaccharo prius maceratas, in tabula ſigillatim collocabis, furnoq; iterum mandabis, ut legitime concoquantur. Porro priuſquam prædicti ligni decoctum ſumant, pro morbo pharmacis & ſyrupis ſuperius enarratis ſunt muniendi: quin etiam ſi morbus expoſtuloverit, ſanguis prius erit mittendus. Verum poſteaquam ad quartum decimum diem perventum fuerit, ſumat pituitoſus, poſtridie ejus diei purgationem hanc: ℣. Agarici præpar. turbit elec. hermodactyl. ſing. ℥ j. gingiberis, ℥ß. hellebori nigri, gr. v. contuſa per noctem, ex aqua abſynthii, meliſſæ & fumiterræ exprimantur, expreſſioni ſocientur elect. lenitivi, ℈.iij. conf. Hamech, diaſinic. ſing. ℈.j. & fiat potio addita rhodomellis, ℥. Vel ℣. Polipodii quercini, ℈.ij. ſem. ebuli contriti, ℈.j. foliculorum ſenæ, epithymi, thymi, ſticados, amaraci, aſari, flor. ſalviæ ſing. pugillum, fiat decoctio in qua colliqueſcant elect. lenitivi, ℈.iij. confect. Hamech, elect. Indi, ſing ℈ j ß. agarici præp. ℥ ß. triferæ perſicæ ℥.j. ſyr. de fumoterræ, ℥ß. fiat potio: quam trigeſimo etiam die iterum dare tibi erit expediens. Quod ſi Gallicus adhæſerit ſanguini, hoc pharmaco poteris uti. ℣. Rheubar. electi, ℈.ij ß. ex aqua intybi & vino cretico, cum nardi ſpica: permaneant ſex horas, hæc omnia ſuperioribus liquoribus infuſa, deinde facta forti expreſſione, diacatholiconis addantur, ℈.iij. elect. roſ. Meſ. ℈.iiij. de ſucco roſar. ℈ ß. & cum decoctione florum, & fructuum cordialium fiat potus, addita ſyr. violacei, ℥. quem hauriant cum quinta decima, tum etiam trigeſima luce. Quo die purgationes ager exhauſerit, carnes elixas prædeat, ejuſdem ponderis, ejuſdemq; qualitatis: nec minus pane veſcatur, ex jure carnium prædictarum: bibat jus tantum earundem, die vero ſequenti iterum redeat ad ligni potationem, quam ſupra ſæpius meminimus. Tranſacta quadrageſima luce liberalius poteris hunc habere. Poſtridie parum è cubiculo procedat. Quæ ſequetur die domo pedem efferre poterit, ſtatim cubiculo ſe tamen reſtituens. In ſequentibus diebus, gradatim ſic ſe habens, negotia ſua brevi peraget, cum tamen ut diutius cibos ſanguinem adurentes, in ſtomacho putreſcentes, pituitamq; gignentes averſetur. Sed quoniam cum his qui ligno curantur actum fuerit optime, ſi in ethicam, aut in tabem non inciderint, non eſſet abſurdum, dieb. exactis quadraginta reſtaurandarum virium gratia per menſem quotidie duabus horis ante prandium cochlearis dimidium iſtius electuarii aſſumere. ℣. Nucis Indicæ recentis, ℥.vj. nucleorum pineorum præparatorum, amygdalarum dulcium, piſtaciorum, ſingul. ℥.j. ſeminis peponis mundati, ℥.v. ſeminis papaveris albi, ℥.j. ß. uvæ thymiæ ex aqua violaceæ, ℥.ij. pinidiorum, ſacchari violac. nenufarini, ſingul. ℥.iij. hæc omnia terantur optime lapideo mortario, & ex ſyrupo violaceo compoſito fiat electuarium. At nonnunquam fit, ut non ita exacte curentur: ergo catapotium tale poterunt tribus vel quatuor menſibus poſt aſſumptionem ligni ſemel in hebdomada duabus horis ante crepuſculum ℈.j. pondere ſumere. ℣. Myrobalanorum omnium, troch. colocynthidæ, maſticis, diagridii, hermodactylorum, turbit, agarici præparati, ſing. ℈.j. origani, cymini, ſing. ℈.ß. rheubarb. ℈.j.ß. ſpicæ nardi, gingiberis, ſingul. ℥.j.

ſalis

ſalis gemmæ ʒ.ß. hellebori nigri ʒ. ij. polypodij quercini ℈. j. ſeminis ebuli, ſing. ℈. ij. pulveris hieræ ſimplicis, diamuſci dulcis, ſing. ʒ. ij. aloes elotæ ʒ. ij. theriaces ℈. ij. Contuſis contundendis cum ſyrupo de fumoterræ fiat catapotiorum trochiſcus. Verum ut mea conſilia tibi credam omnia, ſi etiam per aliquot menſes electuarium cum pulvere ligni confectum quotidie, vel alternatim affecti aſſumerent, ab omni derelicta malignitate liberarentur.

De curatione morbi Gallici per aquam philoſophicam.

*RElinquum eſt cognita ingenii tui mira facunditas, cognitoq; amore, ac fidelitate, quibus me ſemper proſecutus es, ut ea quæ alicui nunquam dicere volui, tibi condonare non derelinquam. Morbum igitur Gallicum ſanguineum, cholericumq; recenter contractum poteris hac aqua philoſophica diſcutere. ℣. Aloes hepaticæ lotæ ex ſucco intybi ℔. j. rheub. electi, radicum centaureæ majoris (rheuponticum vulgus appellat) ſing. ʒ. ij. ß. quatuor communium frigid. maj. excoriatorum, ſing. ʒ. iij. capillorum Veneris recentis, man. iij. uvæ thyminiæ ʒ. vj. pulpæ ſebeſten, caſiæ extractæ, ſing. ʒ. vij. pulveris trium ſandalorum, aromatici roſaci, ſing. ʒ. j. ſuccі roſarum puri, intybi, cicoreæ, fumiterræ, lupulorum, ſcabioſæ, ſing. ʒ. vj. liquoris malorum punicorum, berberorum, ſing. ℔. j. ſuccі boraginis, ʒ. viij. ſyrup. de cicoreæ compoſiti, de bugloſſa, de fumoterræ, ſing. libræ pondo: contundenda contundantur, & in vaſe ſublimationis vitri compoſiti, de bugloſſa, de fumoterræ, ſing. libræ pondo: contundenda contundantur, & in vaſe ſublimationis vitri compoſiti de bugloſſa, de fumoterræ, ſing. libræ pondo: contundenda contundantur, & in vaſe ſublimationis vitri compoſiti,

unguentum apostolicum: vel si adhuc maximam, Aegyptium. At tamen hoc unum scias, praecipitatum mercurium cum aequali pondere aluminis exusti commistum mirifice mundificare. FRANC. *Quid? ad cicatricem obducendam valebit idem?* ANDR. *Non, sed triapharmacum cerat, tum opem praestabit: vel hoc, quo valentius nihil est, administrabit.* ℞. *Rosarum, myrtillorum, balaustiarum, caudae equinae, seminis plantaginis, singul. man. j. myrobalanorum citrinorum, conorum cupressi, sing. ʒ.ß. acaciae, hypocistidos, sing. ℈.iij. Haec omnia prius contusa, tribus diebus macerentur in aceto fortissimo, postmodum in eo bulliant quousq; medietas evanescat, tunc quidem prelo exprimantur, exurentur in aceto fortissimo, postmodum in eo bulliant quousq; medietas evanescat, tunc quidem prelo exprimantur, expressum deinde cum oleis rosaceo & myrtino copulabis, lit. bargyrio minio q; additis, ceratum ad ignem conficies, addita tutia semuncia.* FRANC. *Plerunq; fieri solet, ut à morbo Gallico exulcerationes sordidae, corrodentes, spongioidesq; tutia semuncia.* FRANC. *Plerunq; fieri solet, ut à morbo Gallico exulcerationes sordidae, corrodentes, spongioidesq; sapius ossa corrumpant: his quibus remediis obviam eundum fuerit, explana mihi.* ANDR. *Bifariam procedit sapius ossa corrumpant: his quibus remediis obviam eundum fuerit, explana mihi.* ANDR. *Bifariam procedit hac curatio: nam si ligno ab Indis petito curare fuerit consilium, pluribus diebus praecipicato pulvere mundificanda sunt ulcera. Nam quamvis prius potione materia peccans evertatur, tanta est tamen materiae ulceribus conjunctae malignitas, ut nisi quis optimus operarius accesserit, vix possint ad cicatricem deduci. At si per unctionem, suffitumve procedis, ea tamen prius, quae ossa penetrarunt, curare oportet ulcera, corosiva quippe, cavernosa, quae q; his similia. Ad ossa non accedentia, unguento sufficiuntq; delentur, sed os corruptum omnino abradatur, cauterioq; inuratur, juxta illud Avicen. IV. quarti, cap. de Corruptione ossis sic dicentis: Necesse est fricare ipsum, & radere, aut cauterizare, pervenientes ad ultimum corruptionis ejus, ut cadant cortices corrupti, & remaneat sanum. Itaq; cum certissimis argumentis ossis vitium deprehenderis, aut incisione & cauterio poteris operari, aut cauterio tantum. Sane in obducti oris ulcere spongioso, corruptoq; novacula penetrandum erit usq; ad os incidendo carnem affectam, quae diligenter utrinq; postea diducta, linimentis ex albo ovorum, & pulveribus obducentibus cicatricem per vim infarciatur: inde fiet, ut postridie ejus diei subjiciantur ossa ipsum nostris oculis vitiatum, quod cum videris, bene secanti ferro putredinem cariosam deduces, & sanum à vitiato separes: inde candenti ferro, carne madidis stuppis praemunita, os ustulabis: Si vero laticum patebit ulcus, carnem prius incidere fuerit inconveniens: nam cute deficiente, non poterit nisi frustulatim, idq; difficulter ab osse diduci, non sine maximo sanguinis fluxu. Sat erit igitur candenti ferro, quod minima fiet sanguinis missione, carnem ad os usq; vitiatam comburere, tunc enim ex linamentis ejusmodi medicamentum curabit, quod combustum fuerit.* ℞. *Vernicis liquidi ℈.iij. ex aqua solatri sive plantaginis, vitellos ovi tres, butyri recentis ʒ.ij. olei rosacei, omphacini, violati, nenupharini, sing. ℈.ij. Misce simul omnia haec, & fiat unguentum, quod locis ustulatis mirum in modum confert. At ulceris circumstantes particulas triapharmaco ex oleo aceto q; rosaceo, ac lyt hargyrio, in mortario plumbeo subacto ad restringendam cauteris vim illinies: quam operationem si quis reformidaverit, poteris quorundam sententia per euphorbii pulveris eodem pervenire: sed mihi quidem non sit verisimile ut in profundo ulcere valeat is, aut ejusmodi quippiam, praeter cauterium, quod curans D. Angelum, Illustr. Reverendiss. Cardinalis Trident. aerarii Fiscalem, deprehendi, qui quamvis hoc morbo minime teneretur, ex calce tamen equi plurimo temporis spacio contracto, & inveterato ulcere laborabat sinistro crure. Multa medicorum manus, satis honesto conducta salario, ex circumvicinis civitatibus ad eum frustra confluebat: quo factum fuit, ut is salutem pene desperans, mihi se curandum tandem tradiderit. Postridie ejus diei, quoniam ulcus ejusmodi à cute & carne fere spoliatum erat, quinq; medicus astantibus, vitiosam carnem cum osse corrupto cauterio concremavimus. Difficile dictu est, inter curandum quanta fuerit viri constantia conjuncta prudentia: enimvero, (quod dictum citra invidiam fuerit) C. Mario praestantissimo viro aequavimus non solùm Angelum, verumetiam merito praetulimus: quippe qui non solùm teneri se noluerit, sed cruentum nullo doloris argumento praebuerit. Sed ut ad rem redeamus, patuit quamobrem remediis caeterorum nunquam cessarat malum: ad medullam namq; pervenerat vis morbi, circumvicina quaeq; corrumpens: quod tamen omne quicquid erat in eo noxii, Deo dante, duorum mensium spacio curavimus.* FRANC. *Hujus etiam curae argumento innixus, tantum mihi polliceor brevi confore, ut nostrates non solùm, verum etiam praestantissimos quosq; medicos antecellas.* ANDR. *Agnosco miram animi tui in me inductionem, qua fit, ut nostra tibi majora videantur, quibus (ingenue dicam) laudari à laudato viro, virtuteq;, quas ne agnoscam quidem, mihi tribui facile patiar.* FRANC. *Sapius fauces palatumq; vidimus affectorum maligna ulceribus, serpentibus, exesisq; teneri, quae quo pacto sint oppugnanda, vellem libentius abs te audire.* ANDR. *Fiat ut vis.* ℞. *igitur aquae cujus virtute aurum ab argento dividitur ℈.ij. rosatae q; hyoscyami sing. ʒ.iij. inde misceas. Aut* ℞. *Aquae saponis ʒ.ij. vitrioli Romani ʒ.iij. salis ammoniaci ʒ.j. vitriolum & sal diluantur optime, & fiat aqua.* FRANC. *Qui fieri potest ut aquae quas dixisti partes ulcericus circumstantes non laedant?* ANDR. *Styli lignei summitatem tomento circumligabis, qua madefacta ex aquis superius enarratis illinies ulcera, quae cum caperint mundaries affecti sibi colluant ex aquis consolidantibus, quas superius tibi pluribus explicavimus. Quin etiam pustulis verrucosis ejusdem morbi plurimum confert, nam decidunt statim resolvuntur q;.* FRANC. *Solent plerunq; durissimae stantes glandulae agrotos male habere, quibus quid apponendum sit scire desidero.* ANDR. *Inprimis illud scias, istorum tuberum duas esse species, quorum altera carni adhaerescens diaquilone magno de gummis, aliisq; discutientibus emplastris cum per resolutionem, tum quidem per suppurationem curantur nonnunquam. Altera procedens ab osse difficillime sanescit, nisi cauterium adhibueris: quam curationem cum plerique aversentur, cauterium potentius adhibeas, quo quatuor horarum aut quinq; spacio dolore modico urgente macerabitur, ac destruetur caro.* ℞. *igitur aquae primae, quae fit sapo, ℔.iij. vitreoli Romani, vitri, salis ammoniaci, sing. ʒ. quae diligenter una dissoluta, ex testa decoquantur ad sordium crassitudinem, tunc adde opii thebaici ʒ.j. ß. deinde torreantur igne tamdiu, ut lapidescant: effracta aula lapillos adhaerentes obturato vase vitreo conservato, quippe noxium est aer adventitius, quo statim in aquam convertuntur.* FRANC. *Apicem tuorum in me immortalium meritorum hoc addidisti: quo fit, ut nihil aliud abs te nunc expetam, nisi ut sepius ad te accedam, quo tempore omnes circa morbos ex viridario tuo fructus colligere possim.* ANDR. *Libentissime quidem, ut prius cognovero auditorem attentum te praestitisse. At nunc reliquum est tantum, ut curandi corporis necessitate ad coenaculum accedamus.*

INDEX

INDEX EORUM QUÆ IN ANDREÆ MATTHIOLI POSTERIORIBUS TRACTATIBUS, NIMIRUM EPISTOLIS, APOLOGIA ET DE LUE VENEREA SCRIPTO, CONTINENTUR.

A.

Abies in Centro Saxei montis in lapidem conversa 142
Abietina resina præstantia 189
Abscessus pulmonis num per urinas purgetur 46. & 49
Absynthij Seriphij examinatio 198. Ejus caput Dioscoridi pluribus in locis esse depravatum ibid.
Acacali 24
Acacia legitima nos destitui 192. Quid ejus loco supponendum ibid.
Acaciam alteram Matthioli non esse asphalathum 170. ejus historia ex Dioscor. 173. nihil aliud est quam spina Aegyptiaca ibid.
Acanthium Matthiol. 182
Aconitum pardalianches homines æque ac pardos & lupos necat 171. ex Plinio omnium venenorum est ocyssimum ibid.
Aconitum 37
Acorus 21. Acorus & Galanga sunt diversa ibid. est calamus aromaticus ibi.
Acorum legitimum pro Amomo substitui 191
Adeps Galeno quid 73
Adoreum semen est tritici genus. 53
Adipem seu sevum quæ animalia gignant & quæ axungiam 72
Adulatio maxima amicitiæ pestis 159
Aegrum & ægrotum esse nim inter se differant 224
Aeruginis tria genera Plinio 80. squamæ duæ species Dioscor. ibid. squama nigra ibid.
Affectus animi immoderati à naturali gradu corpus dejiciunt 228
Agallochum odorem reddere etiamsi non suffiatur 173
Agaricum 187. In agro Tridentino copiosum reperiri ibid. Optimi nota ibid.
Agaricum vires suas in pastillis conservat 30
Ageratum Dioscoridis est verum Mesua Eupatorium 123
Aglaiphotis terrestris Aeliani 88. Gesn. 93. ubi & quomodo colligatur ibid. ejus vires ib.
Agriculturam apud antiquos in magna fuisse existimatione 137
Ajacis in hyacinthum conversi fabula 52
Alaternum fol. 213
Alcyonium Milesium Turci vocant Bozetb 104
Alica unde fiat 53. ejus tria genera 53. differt à farre 23
Alisma Matth. 36
Allium sylvestre 88. caninum Tragi ibid. alterius canini dicti descriptio 98
Aloe. 44
Alumen Jameni à Persis dictum 101. est chalcanthum seu alumen scissile 104. ejus tres species ibid. liquidum fit plumosum, ex plumoso scissile 113
Alyssum 34
Alzelis quid. 87
Amaracum non est Parthenium 13. & Sampsuchum idem ibid.
Amarantbus est Helichrysum Dioscor. 19. non est Clrysocome ibid.
Amathus furtivam frugem ex messe aliena in suum transfert horreum 10. ejus vulpina religio 10. fides passerculum referens 30. Centuriæ sunt fabulosæ 33. ad Judaismum descivit 84
Ambrosia Matth. 34
Ambubeja 61
Amicitiæ vinculum certissimum est consensus consiliorum & voluntatum 159
Ammi verum 190
Amomum 182
Amomum ex India in Lusitaniam affertur 10.
Amomum legitimum nec Matthiolus nec Medicus quivis alius vidit 190. Quid ejus loco substituendum ibid. esse plantam racemiferam ibid. ejus descriptio ibid. Optimi nota 192
Amperum Matthioli genuinam esse oxyacantham 170
Amygdalæ duorum generum 138. amaræ quomodo fiant dulces 138. quomodo inscriptæ nascantur 139. dulcium facultas ibid. viridium facultas ibid. amararum facultas 140. amaræ necant vulpes, anseres & gallinas 140
Amygdalus sterilis ut ferax reddatur 139. facile degenerat ibid.
Andreas à Lacuna Dioscoridem in Hispanicam linguam vertit 158
Anemones vires 96
Angelica costo similis 188. pro costo in Theriaca supponi potest ibid.
Angelicæ semen 197
Animalia hyeme delitescentia cur pinguescant 72
Animalia, quæ in medicum usum veniunt, haudquaquam veneno necanda 172
Antirrhinum 122. ejus quatuor genera 123
Anthophylli 200. Saitardi secundum genus ibid.
Antidotus Mithridatis à Democrate descriptus cæteris præstantior 213
Antirrhinum 39
Antora sive Antitora 105
Antoram sive antitoram esse legitimam Zedoariam 201. præclarissimum contra venena medicamentum ibid.
Antora 144. ejus usus ibid.
Antyllis 35
Apij figura mutata 163. ejus & pistatij figura 169
Apium orientale 183
Aqua nostra non est extreme frigida 70. ejus qualitates 68
Aqua fortis 175. regia 175. aurea ex vino parata 176
Aquileia non est Thalictrum 123
Arabes Medici res diversas confundunt & unam diversas faciunt 92
Arbores omnes resinas oleumq, fundentes caliditate aliqua & siccitate pollere 233
Arbores quando fœcundiores 77
Arbores in siliquis mel ferentes 76
Arboris notæ propriæ ex Theophrasto 170. quæ perpetua coma virent 146
Argemone altera non est Argentina recentiorum 30
Argentum vivum quid 231. Ejus vires ibid. Cur planetæ Mercurio comparetur ibid. Quomodo extinguatur ibid.
Argentum vivum contra vermes tuto dari posse 158. datur parturientibus ibid. lavatur ibid. solum aurum admittit, cætera metalla respuit omnia 180
Argentina 182
Argillada est Pseudocassia 106
Aristolochiam tenuem esse Clematidem 193 Ejus loco longam vel rotundam supponi posse ibid.
Aristolochia clematis non est longa vulgo vocata 68
Aristoteles quæ fuerit passus 151. in humana sapientia ad miraculum eruditus, idem ibid.
Aristoteles unicum naturæ miraculum 84
Arnabo Pauli & Avicennæ Zarnabum repræsentat Serapionis Zarnabum 98
Artemisia Matth. 16. ejus genera duo ibidem differunt crassitudine & magnitud. 17
Artium bonarum calamitas 152
Arum Cyrenis acredine vacat 111
Asphalathum non est Aloe nec Santalum rubrum 12
Asplenij foliorum divisio 167
Asperitas quid 166. Asperum quid ibidem
Asphaltus Judaicus 193. ubi nascatur 195. Quid in hujus defectu in theriaca sit sumendum ibid.
Aster Atticus 157
Aster Atticus fol. 214.
Astragalus 37
Atractylis 34
Attinia fol. 214
Attractylis 190. ejus loco Cardutum benedictum substitui non posse ibid.
Aves levissimum præbent alimentum 73
Avicenna notatur Epist. lib. 2. 96
Aurea Alexandrina usus 202
Auri dissolvendi modus per aq. fortem 175 alius modus Ulstadij 176. vis in salibus consistit 177. per oleum salis communis 177
Auri potabilis simplicissima conficiendi ratio 176. ex ol. salis parati facultates 177
Auri pulvis Avicenn. 178
Auripigmentum 39

B.

Balanocastanum & Bulbocastanum 94. ejus descriptio

INDEX.

descriptio 86. facultates 93
Balsamita 61
Balsamumetiam Theophrasti tempore fuisse adulteratum 187. Novum balsami genus ibid. Opobalsamum ibid.
Barbaria Antiquorum 75
Bdellij legitimi nota 105
Behen album rubri radices sunt 105. Bistorta seu colubrina 105
Behen loco in Aurea Alexandrina quid eligendum 202
Βιλένιον quid? 211
Beluedere fol. 214
Bezahar Lapis 104
Belzoinum 214
Beta sylvestris fol. 214
Betonica duplex 122
Betonica fol. 123. & 173
Betonica prima Pauli quae sit 118
Blattia Byzantia 101. nihil aliud esse quam unguem odoratum 104
Boletum cervinum 145
Bolus Armena orientalis 106
Bolus Armenius verus non est terra Sinopica 133. orientalis unde afferatur 157
Borusforum doctorum laus 135
Botryn theriacae compositioni non esse addendam 191
Bozeth 101. est Alcyonium Milesium legitimum 104
Brion Marinum Plinij 138
Britanica 36
Bryoniae radix Epilepticis confert 129
Buglossum vulgare non est Cirsium 19. vulgare 20
Bulbus esculētus & Ascalonica capa nō est 30
Buphthalmum Cordi 124
Burungi examinatio 198
Buxus sylvestris 198

C.

Cacalia 213
Calamus odoratus 125
Calamus odoratus 10. unde deferatur 11. non est legitimus ibidem. verus ubi proveniat ibid. vulgaris est acorum 103
Calamum odoratum non esse eam radicem, quae sub ejus nomine venuntur Seplasia 195 pro eo in conficienda theriaca quid substituendum ibid.
Calami lapidei non sunt calamus aromaticus 105
Calamintha 187
Calamintha 32
Calculos in jecore facile gigni posse 84. è felle per alvum quandoq; excerni ibid.
Callyphyllum Hippocratis 144
Cancamum 58. ejus vires ibid.
Canes, cadavera veneno interempta devorantes in rabiem agi 172
Cancri fluviatiles 26
Cancrum frequentibus medicamentis purgantibus curavit Galenus 128
Capitis doloris causa 217
Capillorum humanorum ad ductilia reddenda metalla magna vis 176
Caphura non est frigida contra Mauritanos 137
Cur frigidis medicamentis misceatur ibi. non est aliquod genus bituminis ibid.
Caphura viva 102 est lachryma 104. ejus genera secundum Arabes 75
Capreoli plantarum quid sint 62
Carbones fossiles 142
Cardamomum 101. 21. 112. 113. amomo simile Plinio 114. Graecorum ab Arabico differt ib. ejus tria genera 104. minoris nota 114
Cardamomum esse duplex 192
Carlina alterius radices in acetariis haberi 169
Carnabadium, Zarnabo, Arnabo aut idem sunt aut substitui possunt 92. ejus vires ib. examinatio 98. 102
Carnabadium non esse Doronicum nec cuminum Aethiopicum 202
Carolus V. Imp. in coenobio Orti vixit 137
Carpesium Galeno quid 22. & 112. 114
Carpobalsami vice quid substituendum 192
Caryophyllorum festuca Saitarag primum genus 198
Carum 63
Cassia & Cinnamomum non est unius plantae cortex 156. mutatur in Cinnamomum non contra 133. Virgilij est Cneoron 172
Cassia odorata 189. Optima nota ibid.
Castanea equina 125
Castaneae in glandium numero habendae 94. equinae 101. 104
Castoreum selectissimum ubi reperiatur 193
Catanance 173
Cataplasma Sparadrappum 232
Catapotiorum è cynoglosso facultas 212
Cauda vulpina 197
Causas morborum cur Medici nonnunquam ignorent 85
Centaurium majus & minus 198. Marinum ibid.
Centaurium minus 193
Chalcanthum igne torrefactum pro chalciti supponi posse 191
Chalcitis 145
Chalcitis, fory. Miss, melanteriam in Missnia plurimum haberi 191
Chalcitis & Chalcanthum ex eodem metallo, eadem; habere vires 191
Chamaedrys & Chamapitys 190
Chamaleo niger 197
Chamaleon albus & niger 31. & 117. 118. 64
Chamaleones 125. albus 162. ejus examinatio 168 nigri examinatio 169
Chamaesyce fol. 214
Chelidonium minus 62. convenit cum Anemone 86. in Gracia acre in Italia non 111
Chesme Zeu est Acacalis Bellonio 101. non est Acacalis 104
Chirurgorum insciti 224
Chondrus Graecis quandoq; alicā designat 53. est Zea genus 27. est nomen generale 53
Chondrilla est cichorij species 28. differt à Cicherio ibid.
Chrysanthemum 39
Chrysitis 19
Chrysocolla 101. non est legitima 104
Chrysocome 19
Cibi optimi qui sint 73
Cicera quae perpessus mala fuerit 151
Cicuta ut interficiat 171. & 172
Cinnamomum 22. ejus plura genera 23
Cinnamomum 187. quid ejus loco supponendum ibid.
Circea fol. 214
Clematitis alterius altera species fol. 214
Clymenon fol. 214
Cneoron non esse Thymelaam neq; chamelaeam 134. & 172. utrumq; Theophrasti à Cneoro Dioscoridis & Galeni differre ibid.
Coccognidium 58
Colchicum 88
Color subalbidus & subniger qui sint 28
Color melinus qualis sit 68. unde melinus dicatur ibid.
Condimentum ex amygdalis pro ferinis carnibus 139
Conferva 183
Consiligo 124. & 126. ejus examinatio 126
Corchorus fol. 214
Coriandrum 33
Corydalis fol. 214
Costus 134
Costum 188. Legitimum non haberi Ibid.
Amarum Ibid.
Cotonea mala esse Antitodum ad venenatas sagittas 127
Cotula Elephantina unde afferantur. 137. Cur à Germanis ita vocentur Ibid. ab Ita. lis bacca orientales ibid.
Cotulam foetidam non esse Parthenium 17
Coulcoul & Hebulben nucleus 102. est staphylodendron 104
Cratonis exhortatio ad Matthiolum 132. ejus consilium laudatur à Matth. fol. 133.
Crocodilium non esse idem cum Carlina 31
Crocum esse praestantissimum in Austria 188
Cretamus aculeatus 138
Cubeba 22. Nostras Cubebas non esse veras Arabum, nec legitimum Galeni Carpesium 192. vulgares baccarum generibus sunt ascribendae Ibid.
Cucumer sativus 14
Graecorum quis sit 15. in Lusitan. raro videtur Ibid. à curuore dictus. Varro ibid. vulgaris sativus ab erratico fructu tantum differt Ibid.
Cucumis anguinus est sylvestris 16. vulgaris non est Pepo ibid.
Cuminum sylvestre 69. pauci legitimum cognoscunt 54. ejus genera plurimum differentia ibid. Aethiopicum carnabadium esse Fuchsius negat 92
Cyceon Hippocratis quid? 143
Cyclaminus altera 39
Cynosbati qualis fructus 60 fructus quo pacto colligendus ib. à Rosa sylvestri differt ib.
Cytisus 197
Cytisus fol. 214
Cytisus 12. cur ejus imaginem Matthiolus in commentario non appinxerit 122
Cytisum esse arbusculam non herbam 111. ejus imaginem cur suo loco non monstraverit Matthiolus ibid.
Cytisum Dioscoridis esse Melilotum officinarum 109

D.

Dactyli 197
Dauci loco in Theriaca quid supponendū 129
Daucus 66. ejus species ibid.
Decoctorum utilis consideratio 60
Demosthenes quae perpessus fuerit 151
Dendromalache 144. & 45
Destillandi scientia Medico necessaria 180

Dio-

INDEX.

Diatriasantalon 205
Dictamnus Abus non est Tragium Dioscor. 134 & 157. in Creta solum nascitur 173
Dictamnus Cretensis alter 32. & 65
Didamnum 189. Optimi notæ ibi.
Dioscorides simplicium parens 83
Dioscorides exactissime medicam materiam pertractavit 149
Dilutum quodlibet, si coquatur, vires amittere 205
Discretionem conditionem esse duplicem 89
Dolichus 28
Doronicū Orientale non est Arnabo Pauli 98
Doronicum non est Aconitum 171. non est venenosum 172. ejus examinatio 171
Doronicum Europæum ab Orientali differt 87. dulcissimum 91. veterum a vulgari nostro differt ib. vulgare non est Mamiras 86. 97. legitimi facultas 97
Doronicum 199
Drabæ caput in Dioscor. esse adulterinum 170
Δρῦς Græcis significat glandiferas quascunque stirpes 125
Dubitare de incertis virtuti potius quàm vitio ascribendum 62. de difficilibus licet 56
Dulcichinum Mamira est 86. & granum zelin differunt 87
Dysenterici frixis & torrefactis alendi 31

E

Elates duo genera 25
Elatine 181
Ἐλαφοπάμολος 211. Ejus historia ibid.
Elæomeli 23. non defluit ex palmarum caudicibus 23. 29
Electuarij è sebesten parandi ratio 214
Elect. ex Guajaco 234
Elect. restaurans vires a gall. lue reconvalescent. 235
Elephantiasis quid 220. & 221. unde dicatur 221. duæ species 26. prognostica ibid.
Ellebori nigri altera species 126. succo sagittæ illinuntur & venenatæ redduntur 127. eo sanantur quadrupedia peste laborantia 127
Eleborine 182
Eborismus 120
Elichrysum 197
Elisoth seu herba Gladiolus 101. & 104
Elixir & aurum potabile idem sunt 177
Emplastrum album Democratis 12
Ephemeron 38
Epilepsiæ puerorum medicamentum 158
Equisets plures species 198
Erica 24. bis in anno floret ib.
Eruca ut arceantur 141
Ervilia 28
Ervum sanguinem ducere potest 174
Euphorbium 67
Exercitia curationi gallici morbi plurimum conferunt 224

F

Faba crassa 19
Fabaria non est facultate Telephij 135
Fallopij laus 94. & 95
Far quid sit 27. unde fiat 52. 53. ex omni frumentorum genere durissimum ibid. ubi nascatur optimum ibid. Græcis non innotuit ibid.
Fel decrepiti senis lapideum factum 185
Ferdinandi Archiducis Austriæ laus 211
Fœtum nutriri sanguine menstruo 107
Fœniculum barbaricum 190
Fraxinus in Hetruria nascitur 135. ejus ligni scobs non est venenosa 174
Fuchsii laus 21
Fucus Marinus fol. 214
Fumaria duplex 122
Fungi cervini historia 145. vires ibi.

G

Gagates 39. ubi reperiatur maxime ib.
Galanga 56
Galangam majorem non esse Acorum 202
Galbani optimi notæ 193
Galenus quæ mala sustinuerit 151. negligenter legit Dioscoridem 44. parem non habet in Philos. & Medicina 45 ejus non esse librum illum, qui de substitutis mandatu inscribitur 192
Galiopsis 174
Gallicus morbus à quocunq; fovetur humore 220. non est Elephantia ibi. Potest Elephantiæ accedere 221. cum sola pituita non complicatur 222. ab epate dependet 226. Caroli Francorum regis tempore emersit 226. quæ membra primo inficiat ib. ex anhelitu etiam quandoq; contrahitur ib. sola contagione grassatur 223. non est Mentagra
Gallica luis biliosa signa & curatio 225. pituitosa signa 226. ex pituita salsa, ibid. ex pituita cum sanguine complicata ibi. Melancholica signa 230
Gallinæ 27. Belgarum malum præbent alimentum ibi.
Gallorum superbia & vanitas 226
Gargarismus 225
Gaudij commoda & incommoda 228
Gaudij commoda & incommoda 228
Geber Chymicorum princeps 176
Gelsiminum 112. & 198. ejus examinatio 114. & 173.
Gentianula 182
Geranium 213. bulbosa radicis 125
Gnigidium 29. & 181. non est Cherophyllum ibi. non esse Cherophyllum 196
Gladiolus herba seu Elisoth 101
Glandes omnes hæmoptoicis conferunt 94
Glaucium 33. & 102
Glaux Matth. 182
Glycyrrhiza vulgaris non est Dioscoridis 112 ejus fructus aculeatus 115. duplex ibi. ejus succus 187
Gnaphalium 214. & 35
Gnidium granum non est Cneori fructus 18. 134. e Thymalea provenit 172
Gramen harundinaceum 37
Granum harundinaceum Dulceghinum est legitimum 97
Granum Alzelinum 92
Gratiola febribus quotid. & tertianis spuriis conducit 121. non est Eupatorium 123. vocatur stanco cavallo 123
Guajacum unde afferatur 233. ejus vires & usus ibidem. ejus decoctum potantes non omnes restituuntur ibidem, ejus parandi ratio 234. in vino decoqui utiliter potest ibid. decoctum biliosis & melancholicis gallicis minime convenit 222. & 226
Guajaci decoctum non convenit omnib. gallica lue affectis 68. ejus parandi ratio ib. cur longa opus habeat coctione 69. excalfacit ibid. quibus admiscendum in biliosis affectibus 70. decocto dejectoria semper admiscenda 129
Guilandini ignorantia in Behen rubro censendo 134
Calumniam in Cedro explodit Matth. 134 in Amello manifesta insciti 135. Apologia 133
Gummi è pruno sylvestri vel cotonea malo, vel austero cerasо in Theriacæ compositione probatur 192

H.

Habzelin quid 97
Halosanthon est sperma ceti 113. Opinio Matth. 114
Harmala legitima 126
Harundinum radices quales sint 21
Hæmatites lapis 97. ejus notæ 105
Hedychroi genuina parandi ratio 194
Helenium 210. 211
Herba divi Guilhelmi 183
Herba tinctoria 106
Herbæ venereæ cur quædam dicantur 21
Hermodactylus 106. verus 113. non est Ephemerum Colchicum ibi.
Hippocampus 14. quid sit ambigitur ibid.
Hippocrates ex Jove genus duxit 151. quæ incommoda sustinuerit ibi.
Hipposelinum 203
Hircitres in Bohemia reperti lac præbentes 141
Hircinum lac Epilepticos sanat 141
Hirculus herba 190
Hirsutum & scabrum idem non est 166. & asperum non est idem ibi.
Holocomitis Hipp. est dulcichinum & differt à Molyo 87
Homerus unicus ingeniorum omnium fons & victor 87
Hordeum 45. 48
Horminum 35
Hyoscyamum album non vidit Matth. 114
Hypericum 192. ejus flores quales sint 67
Hypocystis 190. Non esse fungum ibi.
Hyssopus 65

I.

Jacobus Sylvius in Gal. versatus 56
Jasmini oleum ex Leucois flor. pararunt antiqui 114. ejus facultas ibi.
Jecur esse totius sanguinis purioris hospitium 229. Jecoris præternaturalis magnitudinis causa 184. Hircinum Epilepticis confert 141
Jeleniabin Mauritanor. est mel rosatum 25
Imperatrix herba 56
Inguina jecinoris & splenis esse Emissaria 235. lin. 57
Invidia quid 228. cum virtute nascitur 7. virus suum non in obscuros sed excellentes viros eructat ib.
Inunctio pro gallico morbo sanguinei 225
Ira quid 228. ut ab odio differat ibi.
Irionis plures haberi species 197

INDEX.

Iris Illyrica præstantior cæteris 187
Juncus odoratus 189. & 102. de eo Monachorum error ib.
Juniperi lignum scobs venenosa non est 174

K

Kaly hist. 18. præbet alumen vitriariorum ibi.

L

Lac scissile 27. quomodo paretur ibid.
Lacca Arabum 23. ubi gignatur ibid. duplex ibid.
Lagopus 36
Laimshana fol. 213. & 61
Lappago fol. 213
Lapis Armenus 106. ejus examinatio 116. color ibi. à cæruleo in quibus differat ibid. non dandus pueris 158. qua quantitate sumendus ib.
Lapis philosophorum 179
Lapidis in homine generatio quomodo fiat 184. ejus gignentia omnia in jecore etiam esse 185. amygdalæ nucis magnitudine in jecore mulieris esse repertum ib. in humano felle gigni ibi.
Lapides concrescere 142. quantumcunque lævigatos nihil ab innato colore immutari posse. 203. in lignorum loco adignem quæ utantur 147
Larix Plinij 146. nostra eadem cum antiquorum ib. ardet, contra Plin. & Virtr. ib. & 183
Laserpitium 67
Laurentius Phrysius minus recte de gallico morbo scripsit 223
Laus ex alterius ignominia male petitur 132
Lætitiam nimiam gestientem non minus quam mœrorem exitio esse 228
Lens aquatica altera fol 213
Lentiginum remedia 184
Leonicensi laus 151
Leptdium & Iberis Marantæ 170. una & eadem planta ibid.
Lepræ quatuor species 21
Leucacantha 32. & 65
Leucoium Attici Jasmen vocarunt 114
Liber de Theriaca ad Pisonem non est Galeni 45. & 51
Ligni in Armenium lapidem mutatio 142
Liguisticum 161
Lilium convallium 122. non est polygonati species 123
Lithospermon 36
Lonchitis aspera 125. & 213. vera nota ibid. similitudo cum asplenio 162. & 165
Lotus arbor 126. urbana 38
Lucas Ghinus alter Dioscorides 125. ejus laudes 118
Lupinus Hispanicus 123
Luxuria aliquibus corporibus nonnunquam opem præstat 228
Lychnis 34

M

Macedonicum, esse Petroselinum Macedonicum 203
Macer 24. 58. ejus duo genera 59
Macerona 182
Macis 190. & Macer differunt 24
Malabathrum 190. & Folium 133
Malorum varia genera 140. facultas & usus ibid. quæ vitanda ibi. caducorum remedia 141
Mamiras & Bulbocastanum esse diversa 90. ejus historia ibid. earundem cum chelidonio virium 91. ejus facultatis examinatio 96
Manardi laus & incommoda quæ perpessus est 151
Mandragoræ eradicatio 93
Manna semen 124. ubi colligatur ibi. à pastoribus substratis pellibus legitur 76. ejus & rosarum dejectoriam facultatem ignoravit Galenus 128
Marantæ laus 165
Marum legitimum 196. Quid ejus loco in Theriacæ compositione sit sumendum 195
Marrubium 188
Martagon 34
Martiapanum facultas 134
Maslach 105. 102
Matthioli laus 83. adversarios duum esse generum 152 ejus virtus & doctrina 154. 155 ejus commendatio 149. ossores 150
Mauritanis Medici plurimum debent 139. eorum scripta vitiis scatent 57
Meconium ab apio differre 186
Medicamenta clementia quæ dicantur 128. Elective purgantia quæ? ibid. clementia in morborum principiis cũ utilitate propinari ibid. Elective purgantia cum clementioribus mixta quid præstare possint 129
Medicinæ præstantia 148. & 149. Ejus partes 223 partem ὑλικὴν seu φαρμακευτικὴν cæteris esse præferendam 149
Medicamentorum similitudo plures fallit 98
Medicæ materiæ duæ partes 149
Medium 181
Melancholicis an conveniant cucurbitulæ 232
Melanteria 39
Melanthium pro Burungi non esse sumendum 199
Melegheta 22. non est Cardamum ibi. unde nomen ib.
Melilotum 197
Melochites lapis vulgaris genuinus non est 116
Mellis optimi nota 193. Quale in componenda Theriaca sit eligendum ibi. vetustate amarescere ibi proprium ejus esse, ea quæ illi admiscentur servare incorrupta 204
Menstruus sanguis qualitate peccat 107. ejus malitia ibid in quatuor dividitur partes ib. non est simpliciter venenatus ib.
Mentagræ nomen unde? 223
Mentha Sarracenica 188
Mesues in componendis medicamentis primas tenet censura in Lusit. 43. 74
Metallica corpora omnia fere calcinata solvi per reiterationem calcinationis 176
Meum 190. ubi nascatur ibid. ab Apulis Imperatricem vocari ibi. an legitimum sit 9. ejus species secundum Plin. 56
Mixa 197
Moly Homeri est Cynospatum seu aglaophotis terrestris Aeliani 88. non est Narcissus Theophr. nec Colchicum Dioscor. 88. vocatus Eringium & Solanum soporiferum à Diosc. ibid. est ruta sylv. 92 ejus descriptio 98. non est boloconitis 99
Montani laus & incommoda quæ sustinuit. 151
Morbi Gallici Chirurgica curatio 235. per lignum Indicum 233. sanguinei signa 223 curatio ibi.
Morbillis cur & adolescentes & senes interdum tententur 107. quidam citius quidam tardius afficiuntur 108. qua ætate ut plurimum fiant. 108. eorum causæ 109
Morborum genera multa, quorum causæ & naturæ ignorantur 222
Morochthus lapis ubi reperiatur 113. & 115
Musa. fol. 184. Ejus imago 197
Mumia an in Medicum usum veniat 217 esse duplicem. ib.
Myle Galeni Co Moly Dioscoridis 92
Myrepsii Codicem Græcum innumeris scatere mendis 191
Myrica duo genera 2
Myrrha 187. Ejus selectio. ibi
Myrtinum ol. 58. quomodo paretur.

N

Napellus Moysi. 144. & 145
Napi semen 186. domestici semen præstantius contra venena quam sylvestre ibi.
Naturam plurimum variare fol. 169
Narcissus hyacinthus bulbi. 183
Nardi Indicæ optima nota 189. In hujus defectu Celticam substitui posse. ibi.
Nardus Celticus 191
Nebulonum sycophantarum munus 133
Nicol. Myrepsicus diligenter scripsit de medicamentorum compos. 71
Nigella citrina 22. quid 64. unde dicatur 22
Nihil tam esse pravum & ineptum quod non suos reperiat admiratores & approbatores. 156
Nitrum 105. & 12
Nux Aegyptia 102. & 105. Farfalach. 102. & 105. vomica & Metella

O

Obesorum corpora assiduis purgantibus medicamentis extenuari. 14
Ochra 39. quid significet ibid.
Ocimi tria genera 62
Ocimum Bedarungi Aphris. 199
Oenanthe. 183
Oenanthe herba 35
Olea sylv. est spinosa 60
Olei ejusdem Matthioli multiplex utilitas 193. ex ligno guajaco conficiendi ratio 233
Oloconitis Hipp. est Moly Dioscoridis 92. ejus examinatio 96
Olyra 27
Ononis flore luteo duplex. fol. 214
Onosma 35
Opera laudanda non opus 88
Opium, quod passim habetur, non esse genuinum. 186
Opopanax ex Heracleo tantum profluit 36
Optimi nota. 193

INDEX.

Oreoſelinum 64
Oroconitis Dioſc. 88
Oſyris. fol. 214
Ovis Indica. 212
Ovorum temperamentum, 174
Oxyacantha fructus duplici nucleo 126
Oxyacantha 170. arborem eſſe non fruticem. ibid.

P.

Paliurus 24. non eſt Agrifolium ibid. Plinij & Theophr. non eſt idem cum Dioſc. ibid.
Palma- 184
Palma Elate. 197
Palmæ involucrum 25. Elate quid. ejus hiſtoria ibid.
Panax 63. Meſuis in Panace error ibid.
Panicum pratenſe. 124
Panis recocti parandi ratio 234
Papaver Corniculare flore rubro 182
Paſtilli violacei quomodo parandi 205
Patala ſive Patalena 75
Paulus notatur à Matth. 96
Pelacinum. 183
Pentaphyllon. 182
Pepo quid 15. peponum facult. 16
Periploca 182. & 196
Perſea arbor 25. differt à Perſico 26. & 173
Perſici flores aſſumpti nocent 25
Petaſitis 121. radicis pulverem contra peſtem facere ibid. ejus examinatio 122. Eſſe perſonatam Plinij ibid.
Petroſelinum 33. & 188. Macedonicum 183. Quid pro Macedonici ſemine in theriacæ compoſitione ſit ſumendum. 188
Peucedanum 67
Pharmacum ad capiendos piſces. 136
Phaſeolus ab omni Eruilia & piſo differt 28 eorum comeſtorum incommoda 26
Philonium Perſicum 205. an piper album an papaver album huic ſit addendum 214
Phlebotomia quid 229. eam non eſſe adminiſtrandam in corporibus quæ longas agritudines ſunt perpeſſa ibid.
Phu Ponticum 192. Quod ſit optim. ibid.
Phyllum 35
Picea & pinus 117. ejuſdem generis, ſed ſpecie tantum differre 124. horum folia qualia ſint. 125
Piceam abietis folio eſſe, non pini ibid.
Pinus Tarentina ibid.
Pinorum ſylvas eſſe in Bohemia frequentiſſimas 147
Pila parva uſus. 227
Pimpinella major 197. unde dicta 34
Pinguedo à frigiditate fit 72
Pinus 14. montana non eſt picea 118
Piper nigrum 189. rotundum non eſſe Cubebam 134. longum 186. longum domeſticum & ſylveſtre reperiri. ibi. Aethiopici deſcriptio 114
Piſum ſylveſtre 213
Piſſaſphaltus 85
Piſtacium 197
Pix liquida nunquam ſua ſponte fluit 80
Plantæ varie pro variis regionibus vocantur 58. quando criſpentur & dilatentur 77
Plantas ſecundum ſubſtantiam conferri inauditum eſt 167. nullius plantæ ſapores ut nec facultates ex facie illius immutari. 174. Nullam eſſe quæ propria careat facultate 186
Planta ex Hiſpania allata. 210. Ejus hiſtoria ib. vires. ibid.
Plantarum ſpeciem non genus color immutare poteſt 63
Platani plures ſpecies. 125. Orientalis ibi.
Platonis divina prope ac cœleſtis doctrina 151
Platonicos paucis demptis fieri Chriſtianos ibid.
Plinius ſibi ipſi contradicit 146. non ſatis ſibi conſtat. 10. ſæpe vitio ex Theophr. Laricem vertit 147. ejus locus reſtitutus ibid. ejus in Agarico erratum 147. autoritas defenditur 157. notatur 146
Podagræ cauſam ſortem eſſe coitum 228
Polemonia 35
Poligoni genus quod centum grana officinæ vocant. 182
Polium. 189
Polygala 39. à Matth. commentariis ſuis cur non aſſcripta 111
Pompholyx legitima ubi creſcat 52
Populi tria genera 125
Portulaca arbor 183
Potamogeton 38
Poterium à pruno ſylv. diverſum 32. & 213
Potus Matth. ad gallicam luem recentem 233.
Præcipitatum quid 23
Pſeudoacori radix non eſt acris 56
Pſeudomedici ſunt, qui uno medicamento omnes morbos curare volunt 96
Ptiſana unde fiat 52. cruda quæ ſit ibid. hordeacea & triticea apud Græcos reperitur 53. ſitim magis extinguit quam aqua 70. ejus facultates. ibid. magis humectat quam aq. 70
Pyrethrum Ghini. 126
Pyrethrum Lucæ Ghini 114. 118. Matth. ibi.
Pythagoras omnium Philoſophorum parens. 150. ejus mors. ibid.

Q.

Qualitates medicamentorum fere ſolo guſtu cognoſcuntur 70
Quartanarius ſyrupus conveniens 120. Helleboriſmus 120
Quinquefolium 188

R.

Rhabarbarum 31. & 197. Avicennæ eſt Græcorum Rhaponticum 51. à Rhapontico differt 62. ejus nomenclatio 71. ejus vires 31. potum convenit Dyſentericis 31 ejus imago 181. vim ejus dejectoriam maceratione non coctione excipiendam eſſe. 205. ejus in febribus diuturnis uſus in ſyrupis. 129. Ejus loco Ponticum ſubſtitui poſſe 188
Rhacoma quid 71
Rana 22. quæ ſint venenoſæ 27. duplices ſunt ibid.
Rhaponticum ex India etiam & Barbaria affertur 75
Rha ſcenicum 71
Rha ſinicum à Barbarico differt. 75
Origanum Perſicum 200. Noſtrate ibid.
Rha Turcicum 71
Rhavetſcheni 72
Reprehendere facilius eſſe quam docere 156
Reſinæ colophoniæ duæ ſpecies 78. pineæ tria genera 79. liquidæ & aridæ inter ſe differunt 79. liquidæ quo tempore legantur ibid. optimæ 56
Reſiniferæ arbores quæ & quot ſint 79. non fundunt gummi aut reſinam quando adoleſcunt 77
Ribes 24. vulgaris non eſt eadem cum Mauritanorum ibid.
Rocchia de Turchine 101
Rhodij oleaſtri hiſtoria 12
Roriſmarini genera 66
Roſæ 186. Damaſcenæ 24. unde dictæ 25
Roſa Perſica apud Avicen. quid ſignificet ib.
Rubrorum & roſarum differentia 60
Rubricarum tria genera 106
Rubus caninus 59. & 37
Ruellium in Gallia tantum rei herbariæ operam dediſſe 191
Ruta Sylveſtris 183. & 32. & 63. & 101. eſt Harmola 104

S.

Sabinam bacciferam reperiri 134
Saccharum athaſer 106. quo pacto ſeipſo multo dulcius efficiatur 178. ejus præparatio. ibid. eſt duplex 75. græcis improprie mel appellatur 76. antiquorum ibi.
Saccharo harundinum inebriari homines Strabo affirmat 78
Sadechur non eſt Glaucium 102. & 105
Sagapeni optimi notæ. 193
Sagitta fol. 213
Sal ad aurum diſſolvendum quo pacto præparandus 178. communis uſus neceſſarius 177. ex oſſe humani capitis 180
Saliunca 22. & 57. non eſt Pſeudonardus 22. à Celtico Nardo differt 134. & 202
Salſaparilla eſt Smilacis ſpecies 112
Salviam Gallos perferre 197
Sampſuchus & Amaracus idem 13. & 33
Sanicula dentata 182
Santalum rubrum 52
Santala noſtri uſus legitima & Mauritanorum eſſe 134
Saporum in radicibus diſſimilitudo unde 86
Saxifraga 117. non eſt betonica Pauli 118. legitima 125. et quid ſupponendum 202. Dioſcoridis eſſe Pauli Betonicam ib.
Scabrum 166
Scamonium 182. & 196
Scandella eſt hordeum minus 27
Scandix 29. non deſcripta ab antiquis ibi.
Scillam veram nos non habere 194
Schænanthum 57
Scolopendrium veneficum 196
Scorpiciades Dioſc. eſt Telephium 109. differt à Telepſio 110
Scorpio Maximus 26
Scordium 186
Scurzonera 210. 211
Secacul examinatio 199. eſſe radicem peregrinam 127. Indicam 199. Ejus loco ſuppone paſtinacam 199
Seitaragi examinatio 199
Sempervivum minus 19. magnum 192
Sena 33. Zinziber admiſcetur 66
Senecion duplex 122. Major Germanis flos

INDEX.

S. Jacobi 123
Serapij de colchico error 39
Serapio inter Arabes in simplicium historia enarranda primas tenet 21
Serum, cum oxymelite paratum cur non corrumpatur 204. Serum communis usus non esse improbandum ibid. Quomodo parari debeat in conficienda hamecti antidoto ibid.
Sesamoides minor 182
Seselos quatuor genera 189. Aethiopicum 182
Sferra cavallo 183
Sideritis heraclea 213
Siser esse secackul 122. ejus usus ibid.
Smilax hortensis 29. 62. asper curat gallicum morbum 112. glandifera 197
Smirnium 196. non esse Hipposelinum 203 Creticum 182. Semen cur Macedonicum vocetur 203
Socrates quæ mala sustinuerit 150
Solanum hortense 174. Majus Mandragoram Theophrasti non esse 134 Somniferum ibi. & fol. 198. ejus nota 134
Solon quas & quantas sustinuerit ignominias 151
Somni diurni incommoda 228
Sory 39
Spartum 183
Spatula fœtida non est Xyris sed sparganium 17
Spina alba 214. & 182
Spinachium 28
Spodium 52. est pompholygos pars gravior & impurior 52
Staclen balsami vice supponi 187
Stachas 65. & 188. Cretica ibid.
Styrax quid 190. adulteratus 189 Soporifera esse facultatis 212. rubeus Germanis qualis ibid.
Stibium calcinatum 179
Struthium 30
Suber 125. & 183. & 214
Succinum est bituminis species 112
Suffitus in lue gallica non admittendi, nisi in desperatis 230
Suilla caro valenter nutrit 73
Symphytum petræum 17

T.

Talietri tres species 122
Telephium 30. ejus descriptio 10. vires & facultates ibi. Nicandri Scholiasta quid? 135
Telyphoum dicitur Scorpioides 110
Tempus rerum omnium pater 149
Terebinthina resina legitima 189
Terra Armenia 106. Lemnia 106. Synopeia unde habeat nomen 133. ejus historia ibi. usus ibid. Lemniam nihil aliud esse posse, quam bolum Armenam nunc seplasiis dictam 190
Teucrium 34
Thalictrum 34
Theodorus notatur pluribus erroribus 147
Theriacam à nobis ea felicitate parari non posse, qua paraverunt antiqui 185. à nobis quoq; parari posse 186. ejus bases ibid. Ratio miscendorum medicamentorum eam ingredientium 195. color niger unde ei accidat ibid.
Thlaspi 29 & 182. & 196. Cappadocicum ibi. esse inter alia optimum. 190
Thus unde ad nos proveniat 189. optimum nota ibid.
Thutia 106
Timor quid 228
Tithymalis omnibus pisces necandi vim facultatemve ineſſe 136
Toram non esse aconitum pardalianchen. 214
Tormentilla 188
Tragacantha 65. ejus usus ibid.
Tragium in Creta tantum nasci 127
Tragopogon 29. non esse Aphris cistum 190
Tragum non est junci species 18. non est Kalus ib. genuini historia ib.
Trasci est Hippocr. holoconitis 85
Trasorum examinatio 96. temperamentum ibi. ubi plurimum nascatur ibi.
Trichomanes 162. ejus folia aliter Lonchitidis folia appellavit Dioscorides, & qua id de causa 167
Trifolium asphaltite 163. & 183. ejus tria genera 34. asphaltites sive hyacinthinum 44
Tryphera quid 121
Tripolium 181
Turdorum facultas 73

V.

Veneris abstinentiam Juvenibus sæpè plurimum nocere. fol. 218. post Venerem plurimos fieri magis latos 228. Abstinentiam illius quæ sequantur incommoda 229. quæ nimiam frequentiam ibi.
Veratrum nigrum non esse consiliginem 134 & polypodium in ptissana Gal. quotidie propinat 129
Verbena 214
Verbenaca supina 174
Vertiginis causa 217
Vesalij laus & incommoda quæ est perpessus 151
Viburnum quid 133
Victoriam non saltem insolentes efferre, verùm etiam sapientiores corrumpere fol. 222
Victus ratio gallicorum 234
Vini optimi nota 198. Quæ ad antidota conficienda apta sint ibi. Creticum esse omnium optimum ibid.
Violas marinas Dodonæi legitimum esse Marum 196
Viperarum fœminarum nota 195. Quo tempore capienda ibi. Earum præparatio ibi. viperei pastilli 194
Ulcerum gallicorum curatio 236
Umbilicus veneris 38
Unguentum violaceum seu Jasmenum 14 Alabastri 214

X.

Xylobalsamum, quod in myropoliis habetur, adulterinum esse 195
Xyphium 37

Z.

Zaccara 205. Non esse psyllium ibid.
Zea res est Romana 53
Zedoaria & Zurumbeth Mauritanis non est idem 29. & 92. Indica 102. est Antora 105 eam non esse legitimum costum 134. vestram non esse legitimam 201. præstare contra venena 202
Zinziber 188. Non esse piperis radicem 173 ejus facultas 66
Zizibum 213

FINIS.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1424-9
DFG

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1425-5

FINIS.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf
urn:nbn:de:hbz:061:2-170979-p1426-1
DFG